

BIBLIOGRAFIA ROMÂNESCĂ VECHE

1508-1830

DE

*Intr-atâta lungă vriame scriind și
tălmăcind câte am putut birul în acești
viați grei a țării.*

*Mitrop. Dosoftei, prefață la *Viața Sfinților*.*

IOAN BIANU

BIBLIOTECARUL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR UNIVERSITAR

ȘI

NERVA HODOȘ

BIBLIOTECAR-AJUTOR AL ACADEMIEI
ROMÂNE

TOMUL I.

1508-1716

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCURESCI

—
STABILIMENTUL GRAFIC J. V. SOCEC
1903.

PREFAȚĂ

În publicațiunea de față se încercă pentru întâia oară a se da o arătare completă despre tot ce se știe că s'a tipărit în țările românești sau de Români în alte țări până la 1830.

Încercările lui Iarcu pe acest teren, *Analele bibliografice* (1865) și *Bibliografia chronologicală* (1873), cari au fost multă vreme singurele lucrări de acest fel, sunt cu totul insuficiente și nu pot sta alături nici măcar cu modesta *Disertație* a lui V. Popp dela 1838, care este cu mult mai bună ca exactitate și ca pricepere științifică.

*Disertația*¹⁾ lui Popp, compusă după materiale comunicate de Cipariu, este completată și continuată, pentru perioada până la 1700, în lucrările acestuia: *Chrestomatia* și *Principiile*. Aceste lucrări, ca și cele următoare, nu sunt propriu zis bibliografii; ele conțin însă notițe prețioase asupra cărților românești tipărite.

Printre hârtiile rămase de la Alexandru Papadopol-Calimach, păstrate în Biblioteca Academiei Române, se găsește o lucrare intitulată: „*O pagină din istoria tipografiei în țările românești*, cu o prefață despre nascerea și răspândirea tipografiei în Europa...” (Mss. 927; 928). Această lucrare coprinde o introducere asupra istoriei tipografiei în general, o înșirare a principalelor localități din țările românești pe unde au fost tipografii, și, în fine, o listă în ordinea chronologicală a cărților tipărite în aceste țări, împărțită în două părți: cărți tipărite slavonesce, românesce, latinesce și arăpesce,—și cărți tipărite grecesce și franțuzesce. Lista cărților nu este tocmai completă, dar partea întâi a lucrării ar merita să fie publicată,—poate îndreptându-se în note micile scăpări din vedere,—ne fiind întru nimic mai pe jos de ceea ce s'a publicat până acum asupra acestei materii și putând să ocupe un loc de cinste

¹⁾ Credem că este de prisos a mai repeta aici titlurile complete ale acestor cărți.

Ele se vor vedea la sfârșitul fie-cărui capitol, în cursul lucrării.

printre scrierile harnicului și prea modestului învățat care a fost Alexandru Papadopol-Calimach.

D-l I. G. Sbiera, în cursul său de istoria limbii și literaturii românești pe care îl face la Universitatea din Cernăuți, dă o deosebită atențiune bibliografiei românești. În fragmentul din acest curs, pe care d-sa l-a publicat sub titlul de: *Mișcări culturale și literare la Români din stânga Dunării în răstimpul de la 1504—1714*, se descriu și se analizează cărțile românești tipărite în acest răstimp. Pentru perioada dela 1688 până la 1821 avem bogata lucrare a d-lui N. Iorga: *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*. Dacă vom mai aminti *Introducerea în istoria limbii și literaturii române* de d-l Alexandru Philippide și *Chrestomatia* d-lui Gaster, și vom lăsa la o parte cărțile de școală, în totă literatura românească nu mai găsim nici o lucrare care să îmbrățișeze o perioadă mai întinsă. Multe notițe bibliografice au fost însă răspândite prin diarele și revistele noastre; ele trebuiau odată adunate și completate pentru a forma un singur tot și a ne da o idee cât mai exactă de partea acésta a culturii românești și în sfârșit pentru a se evita în viitor repetirea unor erori cari au fost de mult îndreptate. Prețioase sunt mai ales notițele publicate de Episcopul Melchisedec, Hasdeu, Odobescu, Papadopol-Calimach, C. Erbiceanu, Picot, Crețu, Sulică, etc. De asemenea se găsesc prin publicațiunile speciale streine indicațiuni prețioase pentru literatura românească, rămase necunoscute de ai noștri săi trecute cu vederea, fără să mai vorbim de lucrările streine cari și-au luat de subiect însăși istoria tiparului la Români, cum sunt lucrările d-lor Novaković și Picot. Lucrarea acestuia din urmă, deși numai un început, se cuvine să o amintim cu deosebită laudă pentru munca consciincioasă depusă în ea și pentru bogăția de informațiuni care caracterizează lucrările profesorului de limba română de la școala de limbi orientale din Paris.

O bibliografie românească, în înțelesul științific al cuvintului, nu există până acum.

Biblioteca Academiei noastre s'a îmbogățit în anii din urmă în mod considerabil și continuă a se îmbogăți cu stăruință, căutând a strânge la un loc, mai înainte de toate, produsele tipografiei românești. Ast-fel s'a adunat un material bogat, necunoscut până acum în literatură, care așteaptă să fie descris și asupra căruia trebuia, să se atragă cât mai curînd atențiunea ómenilor de știință.

Scopul *Bibliografiei vechi românești* este a resuma toate cunoscințele de până acum despre cartea românească și a descrie cât de pe larg materialul cunoscut său de curînd aflat.

În ședința Academiei Române de la 28 Februarie 1895, Bibliotecarul ei a prezentat un raport și o propunere relativă la o lucrare asupra bibliografiei generale românești, din care se poate vedea și planul lucrării de față. Iată acel raport :

„În sesiunea generală din anul trecut 1894, la 21 Martie, Academia a hotărât în principiu să dea Bibliotecarului ei însărcinarea să facă „o bibliografie științifică asupra României din toate punctele de vedere“. Această decizie a fost trimisă în studiul Comisiunii Bibliotecii.

„Comisiunea Bibliotecii, în raportul ei prezentat în ședința de la 1 Aprilie, a fost fericită de deciziunea luată de plenul Academiei de a se face o bibliografie de „lucrările relative la țara noastră“, și că ea „crede că cea dintâi lucrare în această privință va trebui să fie aceea a bibliografiei scrierilor făcute de Români și apoi aceea a autorilor străini, cari au scris despre România“.

„Comisiunea a propus apoi, ca această lucrare să fie încredințată subscrisorului și să se acorde sumele necesare pentru începerea ei.

„Academia a aprobat propunerea Comisiunii și a recomandat-o Comisiunii financiare, care însă nu a găsit putința de a înscrie în bugetul anului 1894—95 nici o sumă pentru acest scop.

„Sperând că în acest an mijlocele bănești ale Academiei vor permite a se începe această lucrare, a cărei trebuință este atât de simțită, am onoare a supune la judecata și hotărîrea Onor. Academiei principalele elemente ale facerii bibliografiei românești.

„Bibliografia românească, din punctul de vedere al dezvoltării istorice a culturii și literaturii noastre, se împarte în 3 clase de cărți :

„I. Cărțile vechi de la 1507 până la 1830,

„II. Cărțile moderne de la 1831 până astăzi,

„III. Cărțile străine privitoare la Români.

„A) Cărțile din clasa I formează *bibliografia românească veche*; ele sunt relativ puține și rare, și tocmai de aceea ele au o foarte mare însemnătate pentru istoria culturii, literaturii și a artei tipografice la Români.

„Este deci de grabnică trebuință ca această parte a bibliografiei române să fie mai întâi publicată.

„Propun deci ca Onor. Academie să bine-voiască a hotărî a se face mai întâi această lucrare după următorul plan :

„Cărțile din această clasă să fie descrise în ordinea cronologica după anii tipăririi lor.

„La fie-care carte să se dea :

„a) titlul și descrierea bibliografică ;

„b) dedicațiile, prefețele și epilogurile să se reproducă întregi; acestea — când sunt în limbi străine (slavă, greacă, etc.) — în text original și traducere română; cele din limba română dinainte de 1600 să se dea în caractere cirilice, cele după 1600 în transcriere exactă cu litere latine;

„c) din fie-care carte, care este tipărită cu caractere deosebite de cele precedente și este un element nou în istoria tipografiei la Români, să se dea în facsimilele specimene de tipar.

„La sfârșitul lucrării să se facă indice alfabetic de localitățile în cari au fost tipografii românești în 1507—1830, cu arătarea cărților cari—în ordine cronologică—s’au tipărit în fie-care tipografie, indice de autori, traducători, tipografi, corectori etc. cari au luat parte la facerea cărților.

„Făcându-se lucrarea în acest mod, ea va fi cea mai prețioasă colecțiune de material de documente pentru istoria vechei noastre literaturi și pentru istoria artei tipografice la noi.

„B) Cărțile din clasa II, tipărite în ultimii 60 ani, 1831—1890 formează *bibliografia românească modernă*. Ele să fie grupate după cuprinsul lor într’o clasificare științifică, după coprinsul cărților, dându-se la fie-care titlu complet și descrierea bibliografică. Indice alfabetic la sfârșitul publicațiunii vor arăta în ordine alfabetică, autori, traducători, localitățile unde s’au tipărit, etc.

„Din această clasă să fie înlăturate publicațiunile periodice, adică revistele și ziarele, cari să formeze o lucrare bibliografică deosebită. Acestă lucrare are un bun început făcut în serviciul Bibliotecii Academiei de d-l A. Pop și publicat la 1889. O nouă edițiune completată și corectată este aproape gata. Bibliografia periodicelor românești — ca să fie completă — va trebui să cuprindă și arătarea sistematică—cum s’a arătat mai sus pentru bibliografia modernă — a articolor literari și științifici cari s’au publicat în revistele și ziarele române.

C) Cărțile din clasa III, *bibliografia streină* privitoare la Român, să fie grupate după cuprins, ca și cele din clasa II, arătându-se edițiunile principale, și — când nu se vede chiar din titlu — arătându-se la fie-care carte prin scurte note, ce anume cuprinde cu privire la Român și la țările românești.

„Colecțiunile Bibliotecii Academiei Române sunt până acuma foarte bogate în cărți din toate aceste trei clase, dar fără îndoială multe lipsesc încă. De aceea mă cred dator a arăta din capul locului, că, ori cât de bine și de conștiințios vor fi făcute aceste trei lucrări bibliografice, ele nu vor pute fi complete în prima redacțiune. Unei lucrări bibliografice serioase i se cere mai presus de toate exactitate, cea-ce nu se poate avea de cât înscriind într’însa numai cărți pe cari bibliograful le-a avut sub ochi când a făcut descrierea lor. Lipsurile se vor pute îndeplini după publicare prin suplimente sau prin nouă edițiuni.

„Subscrisul roagă deci pe Onor. Academie să decidă facerea acestor trei lucrări bibliografice în ordinea mai sus arătată și să înscrie — începând chiar din acest an—în bugetele sale anuale sumele necesare pentru întocmirea și tipărirea lor“.

Academia a aprobat acest plan și a dat încuviințarea sa pentru tipărirea lucrării, iar pentru alcătuirea ei Bibliotecarul Academiei și-a asociat pe unul din ajutoarii de bibliotecar din serviciul acestei instituțiuni.

La cele expuse în raportul de mai sus s’au mai adăugat următoarele: După fie-care carte s’au însemnat depozitele în cari se găsesc exemplare dintr’însa; s’au enumerat edițiunile posterioare și s’au făcut trimiteri la principalele chrestomatii cari cuprind extrase din cărțile descrise și, în fine, s’au arătat lucrările mai însemnate cari s’au ocupat

de ele saŭ de autorii lor. In afara de specimenele de tipar facsimilate, s'aŭ reproduŭ ŝi c te-va ornamente din cărțile vechi, mai in totdeauna in mărimea originalului. Importan a acestor reproduceri pentru istoria tiparului ŝi a artei decorative nu mai are nevoie de a fi ar tat  ac . La sfirŝit se dă : o listă a paginelor, ornamentelor ŝi ini ialelor reproduse in facsimile, — o tabelă chronologic  a cărților, cu indica ia limbei in care aŭ fost scrise ŝi a localit ii unde aŭ fost tipărite, — ŝi un indice alfabetic de nume proprii, de localit i ŝi de c r i.

Bibliografia rom nesc  veche s'a tipărit ŝi s'a pus la dispozi iunea inv  a ilor in fascicule cari aŭ apărut in fie-care an, din 1893 p n  in 1903, ŝi aŭ fost primite in mod m gurilor pentru autorii ei, mai ales in streinătate.

Ca t te lucrările de ac st  natură ea n'are preten iunea de a fi completă. La sfirŝitul acestui volum s'aŭ adaus sciin ele pe cari le-am primit din diverse p r i in timpul tipăririi lui. To i acei cari aŭ contribuit intru c tva la ac st  lucrare, ŝi a căror nume se vor ved  in capitolele respective, sunt rug i a primi mul umirile n stre cele mai vii.

 inem ins  a mul umi ac  in deoseb  Canonicului I. M. Moldovanu dela Blaj ŝi Episcopului Dimitrie Radu fost al Lugojului, acum al Or diei-mari, cari ne-aŭ comunicat c teva tipărituri rare, — d-lor Ioan Bogdan ŝi C. Erbiceanu cari aŭ binevoit a face saŭ a reved  traducerile din slavonesce ŝi din grecesce, ŝi in fine d-lui Émile Legrand prin mijlocirea căruia am ob inut traducerile din limbile arabă ŝi georgiană.

I. Bianu ŝi N. Hodoŝ.

1. Liturghier slavonesc, tipărit de Macarie (la Tîrgoviște), 7016.

Un volum in-4° mic, de 128 foi, împărțite în 17 caiete: primul nenumărat de 4 foi, următoarele 15 de câte 8 foi și ultimul de 4 foi, având fiecare caiet numerotarea pe prima și pe ultima pagină (1-16, ă-șî). Tipărit în negru și roșu, cu câte 15 rinduri în pagina plină, pe hârtie groasă, care poartă trei mărci de fabrică deosebite: o cumpănă într'un cerc, o ancoră într'un cerc cu o stea deasupra, și o pălărie de cardinal.

Cuprinde trei frontispicii cu ornamente impletite; unul reprodus de trei ori, altul de două ori, și al treilea cu stema Țării Românești. Inițialele au patru forme deosebite.

Acest liturghier a fost mai tot-deauna citat sub anul 1507. În adevăr, în epilogul reprodus mai jos se cetesce: „În anul 7016, crugul soarelui 16, al lunii 5, indiction 11, luna Novembre 10 zile“, iar pentru Novembre 7016, corespunde anul 1507, dacă începutul anului se socotesce dela Septembrie. E probabil însă că Macarie a pus începutul anului la Ianuarie și nu la Septembrie, deoarece celelalte indicațiuni, ca ciclul lunar și indictionul, corespund cu anul 1508. Numai pentru ciclul solar Macarie urmează un alt sistem decât cel occidental.¹⁾ Apoi tot în acest epilog se mai spune că liturghierul s'a tipărit în primul an al domniei lui Mihnea. În Novembre 1507, domnia încă în Țara Românească Radu cel-mare, de oare ce la 3 Decembre același an încheie o convențiune cu cetățenii din Sibiiu²⁾; în anul următor Vladislau, regele Ungariei, îi dăruiește o moșie în Transilvania, iar la 12 Martie ia măsură pentru casul când ar muri Radu³⁾. Tocmai în 21 Iulie 1508 Vladislau anunță pe Sigismund, regele Poloniei, că Voivodul Țării Românești a murit și că Turcii au pus în locul lui pe Mihnea, fiul lui Dracula⁴⁾. Mihnea s'a suit deci pe tron după 12 Martie și înainte de 21 Iulie, în anul 1508 și prin urmare liturghierul s'a tipărit în Novembre 1508.

¹⁾ Mas Latrie, *Trésor de Chronologie*. Paris, 1889.

²⁾ Hurmuzachi, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, II, part. 2, p. 553 și

Engel, *Geschichte der Moldau und Wallachei*, I, 187.

³⁾ Hurmuzachi, *Ibid.*, p. 572.

⁴⁾ Hurmuzachi, *Ibid.*, p. 574.

Volumul începe cu pagina reprodusă aci, tipărită cu roșu, coprinde titlul următor :

1. — Liturghier slavonesc 1508.

„A întru Sfinți Părintelui nostru arhiepiscop al Cesariei și al Capadociei Vasilie cel mare, povățuire către preot despre Dumnezeuiasca slujbă și despre grijire.“

Acastă introducere ocupă cele 4 pagine următoare.

Pe fôia 3 v. și pe cele două următoare se află:

Грѣзаніе главѣзнамъ стѣж
кнѣгы сѣ. глѣмѣ лѣтоу҃ргіа:

Cuprinsul capetelor sfintei cărți
acesteia numită liturghie.

Pagina întâia a caietului însemnat cu **А** începe cu frontispiciul ornat de mai jos, iar sub el titlul :

2. — Liturghier, 1508. 3

„Rînduiala dumnezeescei slujbe și în ea a diaconilor.“

La fóia 8 a cařetului 7, pe verso: Frontispiciul următor cu stema Țerei Românești și titlul de mai jos, care se continuă pe pagina următoare:

Liturghier, 1508.

ЗЛАТОУСТААГО . МЛТВА НАДЪ КАДІЛОМЪ

„Dumneđeiasca slujbă după sfintul părintele nostru Ioan Gură-de-aur.
Rugăciunea de-asupra cădelniței.”

Textul începe pe pagina următoare cu inițiala **K** mare ornată (No. 11).

La f. 5 v. a caietului 7, sub frontispiciul ornat dela No. 1, tipărit cu roșu, se află :

БЖТЕНАЯ ГЛЪЖБА
 ѿже въ сѣѣ ѿца нашего васі
 іа великаго . пои въсѣ въ іѡ
 анновѣ лѣтсрѣи поредѣ,
 до мѣтвы ѿже ѿ ѡглашенны
 . нхъ . ѡстаѣи мѣтвѣ, ѿ сѣдѣ
 пои сѣго васііа . ѿ ѡглаше
 нныихъ глѣтъ іѣрен тѣи :

Dumnezeiasca slujbă după părin-
 tele nostru între sfinți Vasilie cel
 mare, se cântă totă rinduiala li-
 turghiei s-tului Ioan, înaintea ru-
 găciunii care până la ectenie (se
 face) și a ecteniei după s-tul Va-
 silie. Ectenia zisă de iereї așa :

Textul începe cu inițiala **Г** mare ornată, roșie (No. 10).

Liturghia sf. Vasilie se termină pe f. 2 v. a caietului 11.

Pe fila 3 r. a aceluiași caiet, se află ornamentul dela No. 2, tipărit cu roșu, iar sub el titlul :

БЖТЕНАЯ ГЛЪЖБА
 прѣжде сѣенныѣ.

Slujba dumnezeiască
 înaintea sfințirei.

Textul în continuare, fără inițială, ține până la f. 6 v. a caietului 13.

Pe f. 7 v. a aceluiași caiet, ornamentul dela No. 1, tipărit cu negru, apoi următorul titlu tipărit cu roșu :

МѢТЫ ІЖЕ ГЛѢ ДІАКОНЪ
 на літні великыѣ вечерни :

Rugăciunea pe care o ȋdice dia-
 conul la pogorirea vecerniei mari.

Textul începe cu inițiala **Г** ornată roșie (No. 13) și ține până la f. 6 r. a caietului 15.

Pe verso aceleiași foi :

Мѣтвѣ, ѿже глѣтъ архіѣрен,
 илї дѣбеникѣ за грѣхѣ въсѣ
 вѣлныѣ и невѣлныѣ . въсѣкѣ
 клѣтвѣ и заклинаніѣ . и за въ
 сѣкѣ грѣхѣ :

Rugăciunea pe care o ȋdice archie-
 reul sau duhovnicul pentru toate
 păcatele vrute și nevrute, toate
 jurămintele și afurisirile și pentru
 orī-ce păcat.

Textul începe cu inițiala **Г** ornată neagră (No. 10), și se termină pe recto a ultimei foi.

Tot pe această pagină, și pe cea următoare, epilogul :

† Въсѣлѣдѣи и прѣвѣлгомѣ вѣоу
 слава и величїѣ . дѣжцѣмѣ сѣ-
 вѣршити въсѣко дѣло вѣго ѿ-
 же ѿ нѣмѣ начїнаемѣ . то мѣ
 слава и дръжава въ вѣкы вѣкѣмѣ :

A tot vȋdȋtoriului și prȋ bunului
 Dumnezeu glorie și mărire, cel ce
 dă a se săvirși orī ce faptă bună
 cea întru dīnsul începută, aceluia
 glorie și domnie în veciї vecilor.

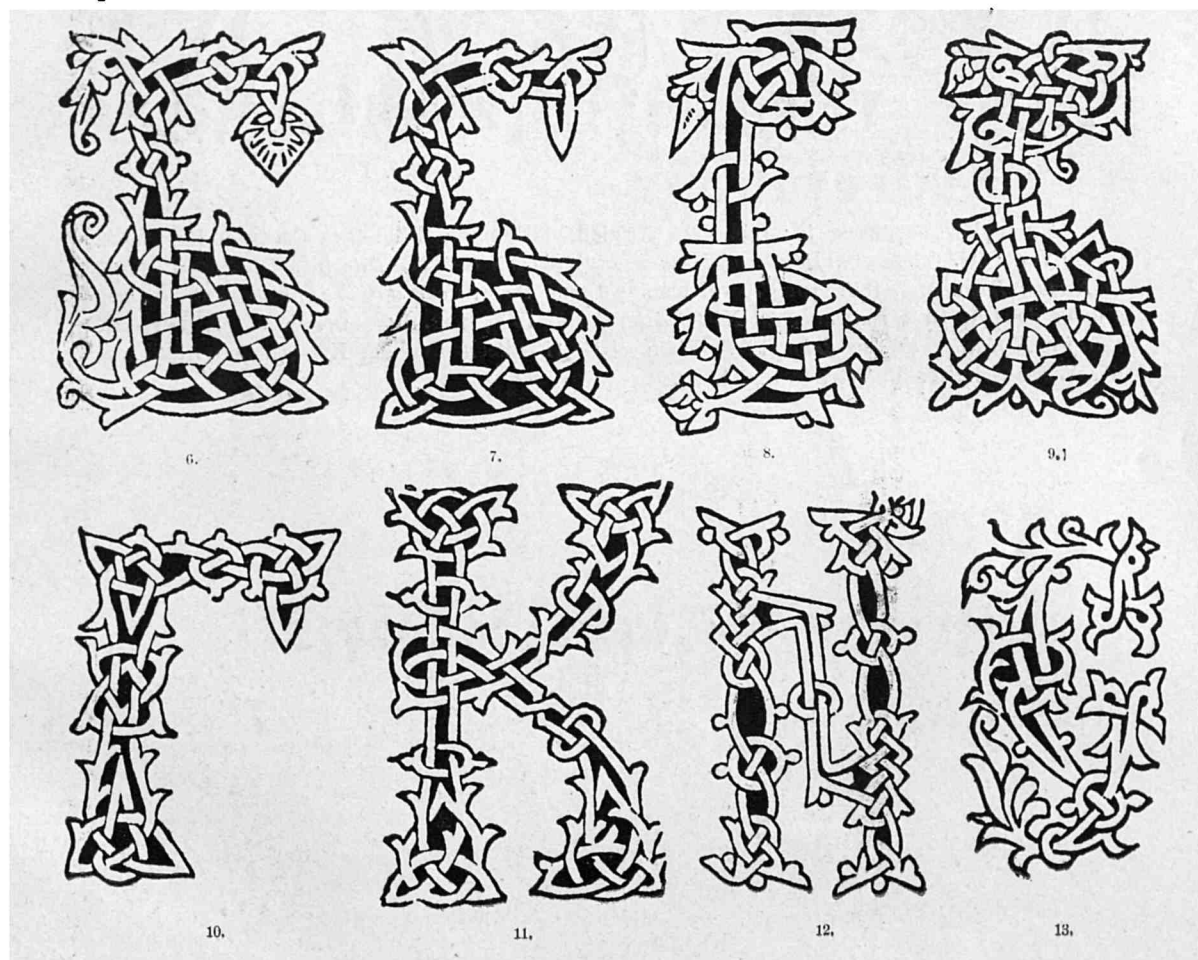
și s'a săvârșit această carte din porunca întru Christos Dumnezeu binecredinciosului și de Dumnezeu păzitului și prea luminatului Domnitor, Iw Mihnea marele Voevod a totă Țara Românească și părților pe Dunăre, fiul marelui Iw Vlad Voevod, în anul d'întâi al Domniei sale; ostenindu-se și smeritul monah și preot Macarie. În anul 7016, crugul soarelui 16, al lunei 5, indiction 11, luna Novembre 10 zile."

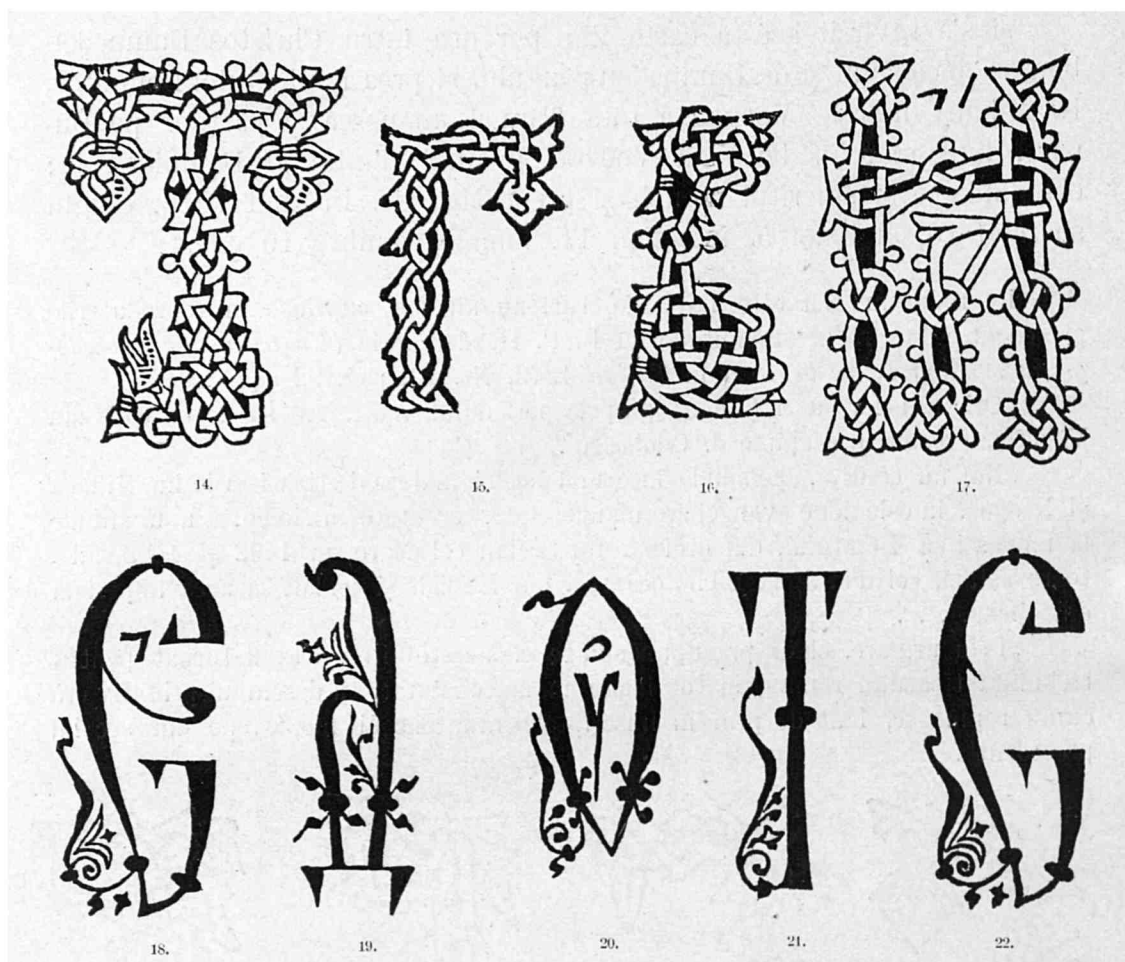
Reproducem aici toate inițialele, cari nu au fost cuprinse în reproducerile precedente. Despre aceste inițiale d-l B. P. Hasdeu scrie (*Un tesar de tipo-xilografia română de pe la 1550 în Traian* 1869, Nr. 10, pag. 92 sqq.):

"Originea lor (a inițialelor propriu periodului macarian) să fie ea oare din Veneția, precum presupune d. Odobescu?

"Noi nu credem, găsindu-le întocmai ast-fel înainte de tipăriturile lui Mihnea și Neagoe, în cele două evangeliare manuscrise, executate în Moldova, unul anume la mănăstirea Némțului, din ordinea lui Ștefan cel Mare, în 1492 și 1502, aflătoare astăzi, cel d'întâi la Biblioteca reg. din Munich și cel-alt la cea imperială din Viena. . . .

"Prin urmare, chiar presupunându-se că aceste litere s'ar fi turnat pentru trebuința tiparului român, și tot încă rămâne constatat, că desemnul primitiv era curat românesc, luat de prin manuscriptele muntene și moldovene din secolul precedent".

Exemplare se găsesc în : Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Centrală București.
 Vezi: Al. Odobescu, *Despre unele manuscrise și cărți tipărite aflate în mănăstirea Bistrița*, în *Revista Română*, I, 1861, pag. 703 și urm. — Emile Picot, *Coup d'œil sur l'histoire de la typographie dans les pays roumains au XVIe siècle*. Paris, 1893, pag. 10. — Dr. V. Jagić, *Der erste Cetinjer Kirchendruck vom Jahre 1494*. Wien, 1894. (Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, vol. XLIII).

1510.

2. Octolh slavonesc, tipărit de Macarie (la Tîrgoviște).

Necunoscînd exemplare din acésta carte, reproducem descrierea ei după Karataev, Описание славяно-русскихъ книгъ, I (1491-1652), Petersburg 1883, p. 29.

„Octoih, tipărit din porunca lui Iw Vlad Voevod și stăpănitoe întregii Țări a Ungro-Vlahiei și a celor de lângă Dunăre în anul 7018 (1510), ostenindu-se întru acésta ieromonachul Macarie. In-folio.

„Se află la muntele Atos, în biblioteca mănăstirei Hilindar.

„Archimandritul Leonida, în articolul: „Славяно-Сръбскія книгохранилища на св. Аѳонскоѣ горѣ...“ (Desbaterile Societ. Imp. de Istorie și Antichități rusesce, an. 1875, vol. 1).

Архимандрит Леонид, Словено-сръбска књижица на св. Гори Аѳонској у Манастиру Хилиндару и св. Павлу, în Гласник српског ученог друштва, vol. XLIV, Belgrad 1877, p. 232.—Picot, Coup d'oeil, p. 14. (Octoihul din Biblioteca Academiei Române semnalat de D. Picot sub acésta rubrică, este din anul 1574 sau 1575, după cum se arată mai jos).

1512.

3. Evangheliar slavonesc, tipărit de Macarie (la Tîrgoviște).

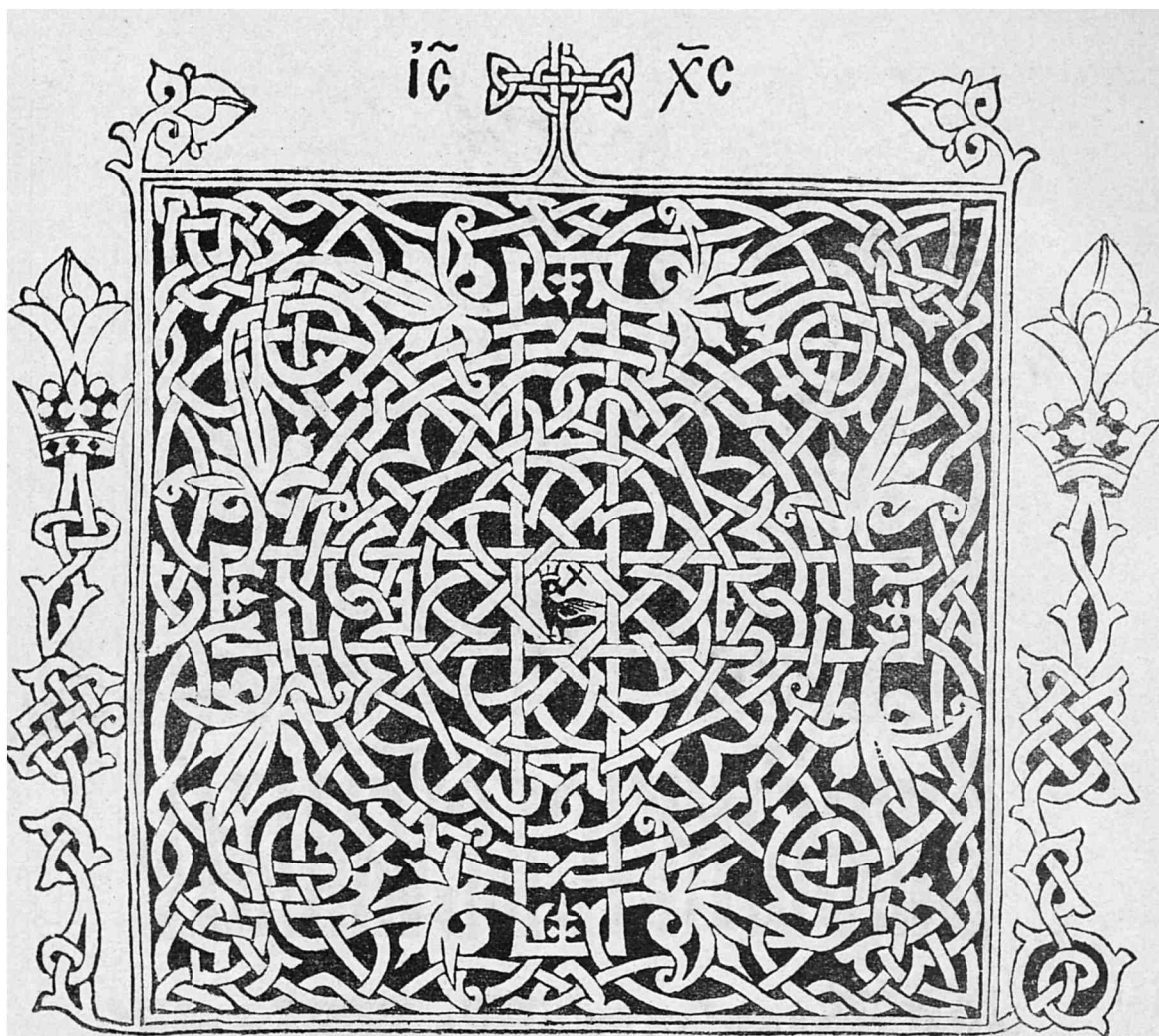
„Un volum in-4° de 290 foi, împărțite în 37 de caiete, fără paginatură, cu signatura cirilică 2-37 (Ѣ-Ѡ) pe prima și pe ultima pagină a fie-cărui caiet, afară de primul care n'are signatură. Caietele sunt compuse din câte 8 foi (quaterniuni), afară de primul compus din 4 foi și una adausă la început, al 30-lea din 9 foi și al 37-lea din 4 foi, dintre cari ultima e albă. Tipărit cu negru și cu roșu, cu câte 20 de rînduri pe pagină, pe hârtie grósă cu diferite mărci de fabrică; iar inițialele ornate sunt de același tip ca și cele din Liturghiarul dela 1508, afară de câteva de un model nou.

Primul caiet cuprinde indicele capitulelor Evangheliei lui Matei și introducerea lui Teofilact la acea evanghelie, avînd ambele același ornament frontispiciu (No. 23) terminat în cruce și cu inscripția ІС-ХТ, СХ-НИ-КА-ПѢ.

Evanghelia lui Matei începe la f. 1 r. a caietului 2, și se termină cu f. 3 r. a caietului 11. La început de-asupra are ornamentul gravat în lemn No. 24 cu stema Țerei Romănesce și terminat sus cu cruce și cu inscripția ІС-ХТ, care ocupă jumătatea paginei.

23. — *Evangeliar slavonesc*, 1512.

24. — Evangheliar slavonesc, 1512.

Pe fôia următoare, sub un frontispiciu ca cel dela No. 23, se află indicele capitulelor Evangheliei lui Marcu; apoi la f. 5 r. a aceluiaș caiet, predoslovie pentru această Evanghelie, cuprinzând cele 3 pagini următoare; urmează o pagină albă.

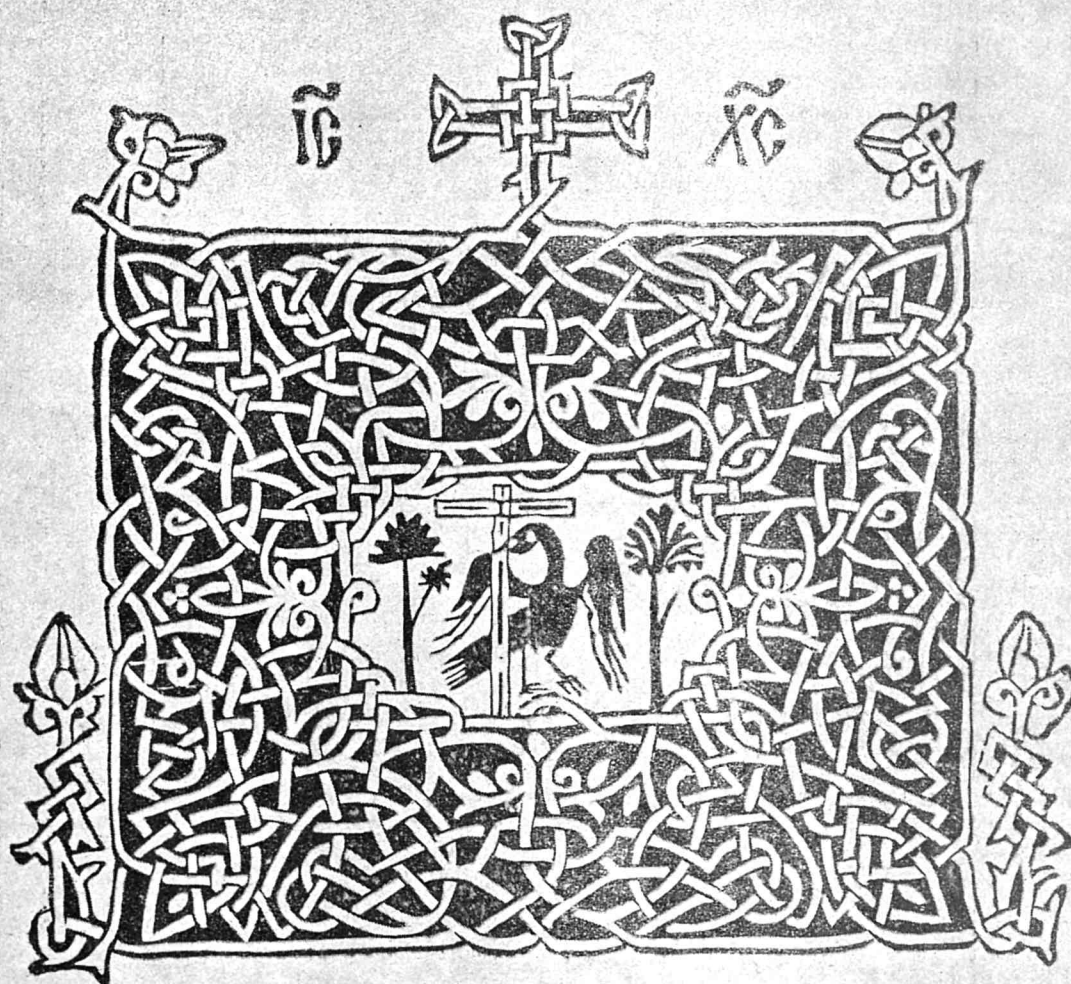
Evanghelia lui Marcu începe la f. 63 a caietului 11 și ține până la f. 5 v. a c. 17. Are la început un frontispiciu ornat, ocupând o jumătate de pagină, cu vulturul mare (No. 25).

Pe cele patru pagini următoare, după un ornament mic (No. 28), se află lista capitulelor Evangheliei lui Luca; apoi pe f. 8 r. precuvîntarea pentru aceeași evanghelie; pagina următoare este albă.

Evanghelia lui Luca începe la f. 1 r. a c. 18, cu același frontispiciu ca la Matei (No. 23) și ține până la f. 6 r. a c. 27.

Pe pagina următoare, după un ornament mic (No. 28), capitolele Evangheliei lui Ioan; apoi sub același ornament precuvîntarea, până la f. 1 r. a c. 28; fôia următoare albă.

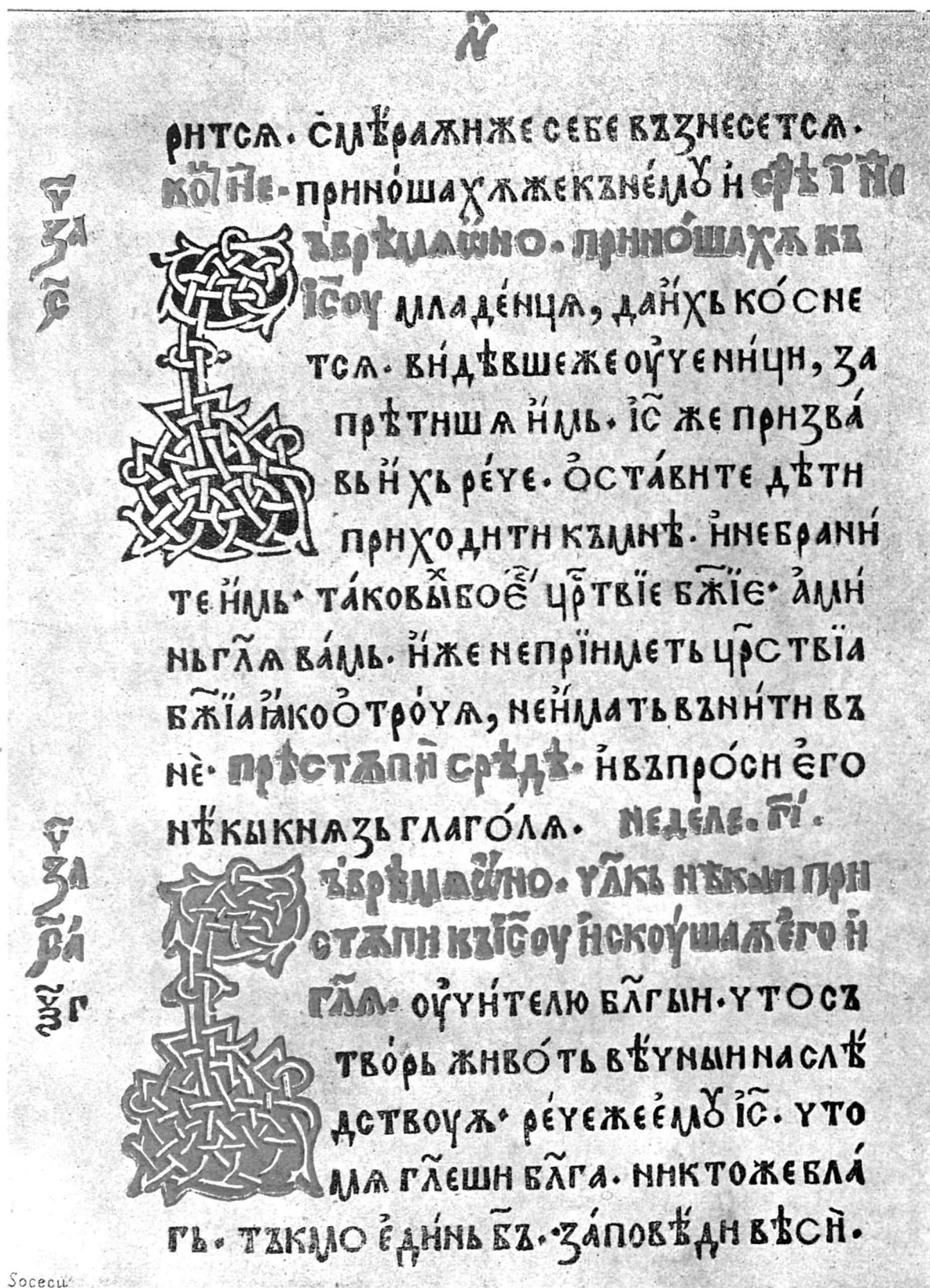

СВЯТЫЙ ЦРКВЬ СВЯТЫЙ ЦРКВЬ СВЯТЫЙ ЦРКВЬ

НЕДРА **ПРЕДЛОЖДЬСТВОМЪ** ХБЕМЪ

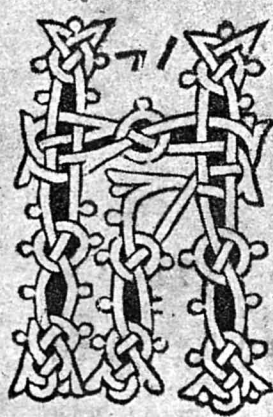
Нѣга рѣдства іу хва, снѣ двѣо
 ва снѣ авраимлѣ. авраимъ рѣдн
 ісаака. ісаакъже рѣдн, іакѡва.
 іакѡвже рѣдн, іоудѡу нѣбра
 тїю ѿго. іоудаже рѣдн, фѣре
 реса нѣзара сѡтамарн. фѣресже
 рѣдн ѿсрома. ѿсромже рѣдн, ярама. ярам

ПРЕДНІСЛОВІЄЖЕ

ІОАННА СТО ЕУЛІА ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ЖЕ Д҃ХА С҃НЛА ВЪ НЕМОЩИ СЪ
ВРѢШАЕТСА. ІАКО ЖЕ Н ПН
САНО Е' Н ВѢРОУЕМЪ. ВЪ НЕ
МОЩИ ЖЕ НЕ ТѢЛЕСИ ТѢУІЖ,
НЖ ОУБО Н СЛОВА Н ПРѢМЖ
ДРВОСТИ НА ЗЫЦѢ ЛЕЖЖЩЕ.

Н СЕ ІА ВѢ ОМНѠГЫХЪ ОУБѠ НННХЪ.
ПАУЕЖЕ ОНЖЕ ОВЕЛНКОМЪ БГО СЛѠВѢ
Н ВРАТѢ ХѢТЪ, БЛГОДѢТІЖ ЗРНМѢМЪ.
СѢВО РЫБАРѢ ОЦАБѢ. ТЖЖДЕ ХЫТРО
СТЬ ОУЫСКЖ ПРОХОДА. НЕ ТѢУІЖ
НЕ НА ОУУЕНЬ ВѢ ІОУДЕНСКАГО Н ЕЛННС
КАГО НАКАЗАНІА, НЖ Н ОНЖДЪ БЕСКНН
ЖЕНЬ. ІАКО ЖЕ Н БОЖЬС ТѢВНЫН

Evangelhia lui Ioan, începe cu același ornament ca a lui Marcu (No. 25) la f. 2r. a c. 28 și ține până la f. 2v. a c. 35.

Titlul curent este format dintr'o monogramă, dând în prescurtare numele evanghelistului, tipărită cu roșu de câte ori este vre-un cuvânt tipărit cu roșu în text, iar în cazul contrariu cu negru.

La f. 3v. a c. 35, sub frontispiciul dela început (No. 29) și ocupând 2 pagine:

Гказаніе прѣмлаше	Povestire ce cuprinde numărul
въ сего лѣта число ѿлское. и ѿлиствѣ	evangheliilor pe anul întreg și suc-
прѣлѣтѣ. ѿ кждѣ начинанъ и до гдѣ ста	cesiunea evangheliștilor de unde
жтъ	încep și până unde se opresc.

Pe f. 3v. următoare, sub ornamentul mic (No. 28):

Гказаніе еже на въсакъ	Povestire despre evangheliile ce
днѣ длѣжноѣ глѣти са ѿлїе нѣлѣмъ въ	trebuie să se cetască în fie-care și
сего лѣта.	după săptămânile anului întreg.

La f. 1v. a c. 36 sub același ornament:

Гъвѣрникъ вѣмъ мѣсцемъ. показоуж	Sbornic de lunile dumnezeesci; se
главы коемоуждо ѿлїю нѣбраннымъ	arată capitolele fie-cărei evanghe-
сѣмъ. и прѣздникъмъ влчнымъ.	lii după alegerea sfinților (orig. sfin-
	ților aleși) și după sărbătorile îm-
	părătesci.

Pe f. 1v. a c. 37:

Гказаніе ка	Povestire cum trebuie să se afle
ко пѣбаеъ ѡбрѣтати по вседнѣвна ѿлїа	evangheliile pe fie-care și.

Pe f. 2v:

Оуказъ гловѣ ѿлїамъ въскрѣніи и аплѣс ѿѿ.	Arătarea capitolelor evangheliilor
	pe Dumineci și a apostolului evan-
	gheliei.

Pe ultima f. existentă, epilogul reprodus în facsimile la pag. 18-19:

„A-tot-vădătorului și pré bunului Dumnezeu glorie și mărire, cel ce dă a se săvirși ori ce faptă bună cea întru dînsul începută, acelaia glorie și domnie în veci vecilor. Amin.

„Pentru că cel în Treime închinat a binevoit a umple biserica sa cu sfinte cărți pentru glorificarea și folosul cetitorilor; drept aceia și eu întru Christos Domnul bine credinciosul și de Dumnezeu păzit și însuși țilitor Domn Iw Basarab marele Voevod și stăpânitor a totă Țara Românească și părților despre Dunăre, fiul prea bunului marelui Domn Iw Basarab Voevod, am rivnit cu ajutorul Sfântului Duh și cu dragostea cea către dumnezeescile sfinte biserici, am scris acéstă de suflet mântuitoare carte, Împătrită Bună-vestire (Tetraevangheliu), pe care Duhul Sfânt

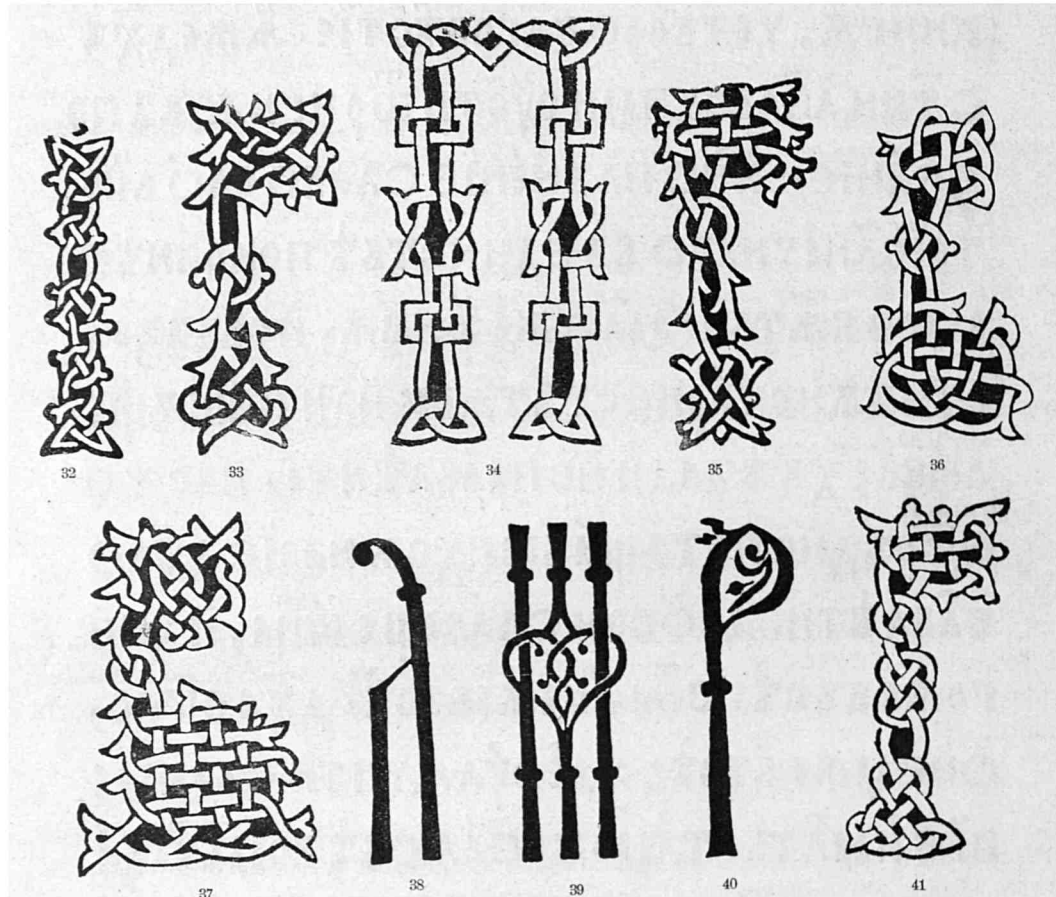
prin gura Apostolilor au revărsat-o pentru știința și îndeplinirea glorificării Dumnezeui celei una în trei fețe închinată. Rog pe cei mai tineri și pe cei în vîrstă și pe cei bătrîni, cari vor ceti și vor scrie, pentru iubirea lui Christos, să îndreptați; și pe noi care cu osîrdie ne-am nevoit, să ne bine-cuvîntați pentru ca împreună lăudând pe Tatăl dintru care toate (s'au făcut), pe Fiul, prin care toate (s'au făcut), pe Sfîntul Duh, în care toate (s'au făcut), aici să aflăm pace, liniște, iar dincolo, cu lumină să dobîndim bunătățile. Amin. Cu porunca Domnului Iw Basarab marele Voevod, eu întru Christos rob călugărul Macarie am ostenit pentru această și am săvîrșit această carte în anul 7020, crugul sôrelui 20, al lunii 9, indictionul 14, luna lui Iunie 25 zile“.

80. — Epilogul Evangheliarului dela 1512.

ѲЛЮБОВІА ѲЖЕ КЪБѢЖЪТЪВННМЪ ѲСТНМЪ
 ЦРКВАМЪ. НАПНСАХЪ СІА ДШЕ СПСНЖА
 КННГЖ, УЕТВѢРО БЛГОВѢСТІЕ. ѲЖЕДХЪ
 СТНН ѲПЛЬСКНННН ОУСТН ѲРНГНЖ. ВЪ ПО
 ЗНАНІЕ. ѲНС ПЛЪНЕНІЕ СЛАВО СЛОВІЮ
 ТРІСЛНЕНУНАГО ВЪ ЕДННСТВѢ ПОКЛАНѢ
 МАГО БѢТВА. МЛАЖЕ ЮНЫЖ, ѲСЪВЪЗРА
 СТНЫЖНСТАРНЕ. УБѢТЖЩЕ ѲЛН ПНШЖЩЕ.
 ЛЮБВЕ ХВѢ РАДН ѲСПРАВЛѢНТЕ. НАСЖЕ
 ОУСРЪДНО ПОТЪЩАВШНХСА НАСІЕ ДѢЛО
 БЛВЛѢТН. ДА ОБОН СЛАВЕЩЕ ѲЦА, ѲЗНЕ
 ГОЖЕ ВЪСѢ. СНА, ѲМЖЕ ВЪСѢ. ДХА СТГО,
 ѲНЕМЖЕ ВЪСѢ. ЗДЕ ОУЛЖУНТН СЪМНРЕ
 НІЕ ѲМЛѢТЬ. ТАМОЖЕ СЕЖСВѢТОМЪ ѲЗА
 РНМСА ѲБЛГОДѢТІА ѲМННЪ. ПОВЕЛѢНІЕ
 МЪГПДАРА ІѲ БАСАРАБА ВЕЛНКААГО ВОЕВО
 ДЫ. ѲЗЪХОУ РАБЪ СЩЕННО ѲНОКЪ МАКА
 РІЕ ТРОДНСА ѲСЕМЪ. ѲСЪВЪЗШНХОМЪ СІЕ
 КННГЫ. ВЪЗЛѢТО ЗѢ. КРЖГЪ СЛНЦОУ. К
 ЛОУНН. Ѳ. ѲНДНКТІѲНЪ ДІ. МСЦА ІОУНІА.
 КЕ ДНЪ.

Materialul tipografic întrebuințat la tipărirea acestui Evangheliar este același care a servit la tipărirea Liturghierului dela 1508. Inițialele din Liturghier, reproduse de noi mai sus la N-rii 5, 8, 11, 13, 16 și 18, se află și în Evangheliar; celelalte, sunt reproduse saū în paginile facsimilate în întregime saū în facsimilele următoare:

În Muzeul național de antichități din București se găsește, pre lângă un exemplar ordinar tipărit pe hârtie, un exemplar de lux din această carte, cu aceeași dispozițiune a foilor și a caietelor, tipărit în același mod, însă pe pergament și cu pagina puțin mai mare. Frontispiciile decorative și inițialele mari sunt colorate cu mâna cu aur, carmin, albastru și verde peste cerneala tipografică saū în interstițiile lăsate în alb în desemnurile împletite; cuvintele tipărite cu roșu sunt retușate cu mâna, așa încât în multe părți evangheliarul are aspectul unui manuscris. Amândouă aceste exemplare au fost găsite de A. Odobescu la mănăstirea Bistrița.

Evangheliarul dela 1512, cunoscut și sub numele de evangheliarul lui Neagoe Vodă, s'a bucurat de mare vază în trecut, de-ore-ce, după cum observă Șafařík ¹⁾ și Karataev ²⁾, a servit de model pentru Tetravangelul tipărit în Belgradul Sârbiei la 1552. Caracterele tipografice ale acestuia sunt tăiate după modelul celor din

¹⁾ Šafařík, *Geschichte der serbischen Schriftthums*, Prag 1865, p. 256, 269 și 270.

²⁾ Karataev, *Описание*, p. 118.

Evangeliarul lui Neagoe (afară de p care este de un alt tip). Ornamentele dela începutul evangheliilor sunt desemnate aprópe întocmai după edițiunea românească. Pană și stema Țerei Românești cu vulturul cu capul întors, cu crucea în cioc și cu cei doi arbori în dreapta și stânga, se văd reproduse la începutul evangheliei lui Matei. La evanghelia lui Ioan, această stemă lipsește, rămânând locul gol. Ortografia este modificată, dar s'a păstrat întocmai unele greșeli de tipar și epilogul, în care s'a înlocuit numai numele proprii și anul tipăririi.

Exemplare: București, Museul de antichități.— Petersburg, Biblioteca publică.— Moscva, Biblioteca publică, Museul Rumeanțov, Biblioteca Tipografiei Sinodale, a Societății Istorice.— La Mănăstirea Opovo.

Odobescu, *Revista Română*, I, p. 815 și urm.— Hasdeu, *Opovo* (Din călătoria mea prin Serbia, Ungaria, Austria, Boemia, Bavaria și Francia în Iunie-August 1868), în *Traian* an. I, n° 14, p. 56.— Picot, *Coup de d'œil* p. 14.— Karataev, *Описание*, p. 26 (Vezi la acesta literatura specială rusă).— Paul Jos. Šafárik, *Geschichte der südslawischen Literatur*, Prag, 1864-65, vol. III p. 255.— Novaković, *Акценти трговинскога јеванђеља од 1512 године, прилог к испитвању акцентуације, правописа и језика штампаних књига вулгарско-румунских*, în *Гласник српског ученог друштва*, Belgrad 1879, vol. 47.— Jagić, *Der erste Cetinjer Kirchendruck*.

1535.

4. Octoih slavonesc.

P. S. Sa Archiereul Dr. Athanasie Mironescu Craiovénu, profesor la facultatea de Teologie din București, a vădit în Biblioteca mănăstirei Lavra dela Muntele Atos în 1889, un exemplar din această carte, despre care face următoarea scurtă mențiune:

„Un octoih slavon cu data 7043 (1535) tipărit în Ungro-Vlahia“.

Dr. Alex. Mironescu, *O călătorie în Orient*, în *Biserica Orthodoxă Română*, an. XIII și XIV, retipărit în volum: *O călătorie în Orient* de Dr. Athanasie Mironescu Craiovénu ... București, 1896, p. 130 în notă.

[1544].

5. Catechism românesc, tipărit la Sibii.

Nu se cunoște pân'acum nici un exemplar din cartea această. Existența ei, contestată de unii bibliografi ¹⁾, este mai presus de orî ce îndoială și este dovedită prin probe documentale și mărturii contimporane vrednice de credință.

¹⁾ E. Picot, *Coup d'œil* ..., p. 22 în notă. D. Picot, probabil, nu cunoște toate documentele de mai jos. D-sa negă existența catechismului basându-se pe o informațiune care spune că tipografia s'a introdus la Sibii în 1575. Imprejurarea că o tipografie funcționează la Sibii în anul 1575, nu e dovadă că n'a existat altele mai înainte.

Seivert amintesc o carte a lui Th. Gemmarius, tipărită la Sibii în anul 1529 și o alta a lui Sebastian Pauschner tipărită la 1560 tot acolo, iar bibliografi moderni ca Kertbény și Szabó, iau aceste indicațiuni drept bune.—Seiverts *Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrten und ihren Schriften*, Pressburg 1785, p. VIII și 325.

Răposatul Canonic Cipariu a vădut, cam pe la 1838, în biblioteca mănăstirei din Blaj, un catechism mic de formatul 12°, fără început și fără sfârșit. Acest catechism însă s'a rătăcit, și peste zece ani Cipariu nu-și mai aducea aminte decât că era tipărit cu altfel de caractere decât cele întrebuintate în cărțile românesce, că era cu întrebări și răspunsuri, în formatul arătat mai sus, și că cuvintele românesce scrise de obicei fără vocale la sfârșit, aci erau pretutindeni scrise cu s¹). Cipariu s'a întrebat, fără a da un răspuns hotărât, dacă nu fusese cum-va acesta catechismul românesc de la Sibiiu.

Iată acum și dovețile de care vorbim mai sus :

În socotelile orașului Sibiiu, conservate în archiva de acolo, se află următoarea notiță, sub data de 13 Iulie 1544 : ²).

„Ex voluntate dominorum dati sunt M. Philippo Pictori *pro impressione catechismi valachici* bibale fl. 2°“.

Acest Philippus Pictor apare în socotelile de pe acea vreme ca traducător și scriitor de scrisori românesce pe lângă sfatul orașănesc din Sibiiu ³).

În anul 1546, Preotul Adalbertus Wurmloch din Bistrița, în Transilvania, într'o epistolă către amicul său Joh. Hesus, preot în Breslau, scrie :

„... Est hic quaedam gens, non solum moribus et lingua, sed et religione a nobis diversa, quam Walachos nominamus. Qui tametsi Christum fateantur, nunquam tamen Romanae Ecclesiae subjecti fuerunt. In ceremoniis prorsus dissentiunt a Nostris. Baptisant e flumine. Conficiunt Coenam Domini pane fermentato et vino imposito. Legunt Euangelia et Epistolas Paulinas non sua, sed peregrina lingua, quam nos nominamus: Die Raczische Sprach. Quam nec Idiotae illorum intelligunt, nisi sacerdote illorum interpretante. Ex Nostratibus multi quidem sunt eorum linguae peritissimi. *Translatus est Catechismus in linguam Walachicam atque impressus Cibinii (quae urbs nobis Saxonibus in Transylvania est metropolis) caracteribus, ut vocant Racianicis, qui quasi referunt formam Graecarum litterarum.* Et multi ex Sacerdotibus amplectuntur eum libellum, tamquam sacrosanctum; multi autem prorsus contemnunt ⁴“.

Acastă scrisoare a fost tradusă în nemțesce și publicată, în același an, împreună cu altele într'o broșură intitulată :

Warh. Neue Zeitung aus dem ungerlandt und Türckey, ins deutsh landt geschrieben auß dem latein in deubshen sprach verbolmeht. 1546 (fără loc) în 4°, de 4 foi nepag., ultima albă. ⁵)

Pasagiul relativ la catechism sună în traducerea nemțescă astfel : „Der Catechismus ist gebracht in walachische Sprach und zu Cebin / welchs in den Sech-

¹) Cipariu, *Care e cartea cea mai veche românescă?* în *Organul luminării*, N-ril 54 și 55 din 7 și 14 Ian. 1848.

²) Dr. Fr. Teutsh, *Der älteste Hermannstädter Druck*, în *Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, III, No. 2 din 15 Februarie 1880, p. 15. — *Telegraful Român*, Sibiiu, 1880, Nr. 21.

³) *Korrespondenzblatt*, IV, No. 1 din 15 Ian. 1881 p. 1.

⁴) Heinrich Wittstock, *Beiträge zur Reformations-Geschichte des Nösnergaues*, Wien 1858, p. 60, reproduc în *Telegraful Român*, Sibiiu, 1880, Nr. 23.

⁵) K. M. Kertbeny, *Ungarn betreffende deutsche Erstlings-Drucke. 1454-1600*. Budapest 1880, p. 150.

zischen Stedten die heuptstadt ist in Siebenbürgen / gedruckt mit Retzischen buch-
staben die do gestalt sein / wie die griechischen...¹⁾.

Probabil tot la aparițiunea acestui catechism se referă și următoarele rinduri
dintr-o scrisoare a lui J. Reyerth către H. Bullinger, din anul 1551, dacă sub cu-
vîntul *Thraces* înțelege pe Români:

„...Sunt in Transylvania Viri pii, doctique, et linguarum periti, qui Cate-
chismos ad Graecos, Thraces et Lithuanos sua lingua excusos miserunt...²⁾

Philippide³⁾ bănuiesce că textul publicat de Hasdeu în *Cuvente den bă-
trăni*, II, 120, este un fragment din catechismul de la 1544, păstrat într-o copie
manuscrisă din 1619.

B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrăni*, II, p. 79 și *Psaltirea publicată românește la 1577
de Diaconul Coresi*, Tom. I, în prefață. — Dr. M. Gaster, *Uă carte românească în 1546*, în *Româ-
nul* din 6 Nov. 1881. — B. P. Hasdeu, *Ceva pentru d. dr. M. Gaster*, în *Româmul* din 15 Nov.
1881. — Szabó Károly, *Régi magyar könyvtár*, II, Budapest 1885. — Ar. Densușianu, *Catechismul
românește din a. 1544*, în *Revista Critică-literară*, II, (Iași 1894), p. 260. — Stefan Orășanu, *Emile
Picot, Coup d'oeil*, (recensiune) în *Tinerimea Română*, XII, No. 5 și 6 din Sept. Oct. 1896. —
Xénopol, *Histoire des Roumains de la Dacie Trajane*, Paris 1896.

1545.

5. Molitvenic slavonesc, tipărit la Tîrgoviște.

Un volum in-4° mic de 298 foi, una albă de protecțiune și alta cuprîndînd
titlul-prefață, locul și anul tipăririi iar celelalte întrunite în 37 caiete de câte
8 foi, fără custos și paginatură, cu signatura cirilică pe prima și pe ultima pa-
gină a fie-cărui caiet. Caietul 29 e însemnat ПК, iar caietul 30 nu are signatură.
Este tipărit cu negru și roșu, cu câte 22 de rînduri pe pagină, pe hîrtie grosă, cu o
singură marcă de fabrică. Cuprinde două frontispicii ornate, unul simplu, la
începutul prefeței reprodus și la începutul pravilei sfinților Apostoli, și altul la în-
ceputul textului; acesta din urmă, cu stema Țerei-Românești și cu inscripția:

БѢ ХІА БІА БЛГО-БЕРНИ И БГОМЪ ХРАНИМИН.—САМОДРЪЖАВНИ-ЗЕМЛИ
ХТРОВІА-ХІЕКІЕ-ІО ПЕТРОВУ ВОЕВОДѢ: ГОСПОДИНЪ:.

„In Christos Domnul binecredinciosul și de Dumnezeu păzitul însuși
stăpânitor al Țerei Românești Iw Petru Voevod și Domn.“

Are o singură inițială ornamentată mare, reprodusă de mai multe ori, altele
mai mici și câte-va monograme.

¹⁾ *Daturi curioase despre Români dela 1596*,
în *Foia pentru minte, inimă și literatură*, No.
52, din 29 Decembrie 1847. Cipariu, în articolul
citat mai sus din *Organul Luminărei*, rectifică
data de 1596, o eror, în loc de 1546.

²⁾ Fr. Ad. Lampe, *Historia ecclesiae re-*

formatae, in Hungaria et Transylvania, Tra-
jecti ad Rhenum 1728, p. 102.

³⁾ Alexandru Philippide, *Introducere în
Istoria limbii și literaturii române*, Iași 1838,
p. 58.

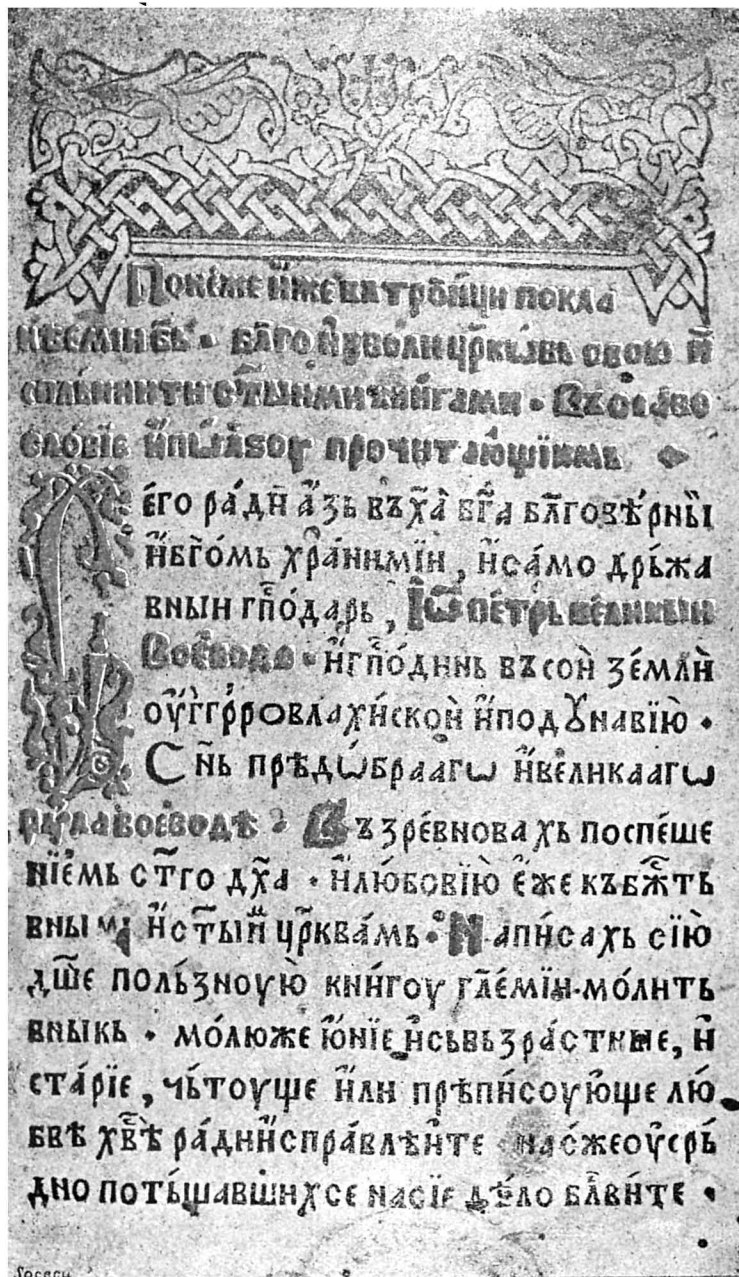
Titlul capitulelor este adesea format dintr'un clișeu în care literele, de diferite mărimi, sunt legate între ele prin ôre-carî ornamente.

42. — Molitvenic slavonesc, 1545.

Prefața care ocupă două pagini, reproduse în facsimile la pag. 25-26, are următórea cuprindere:

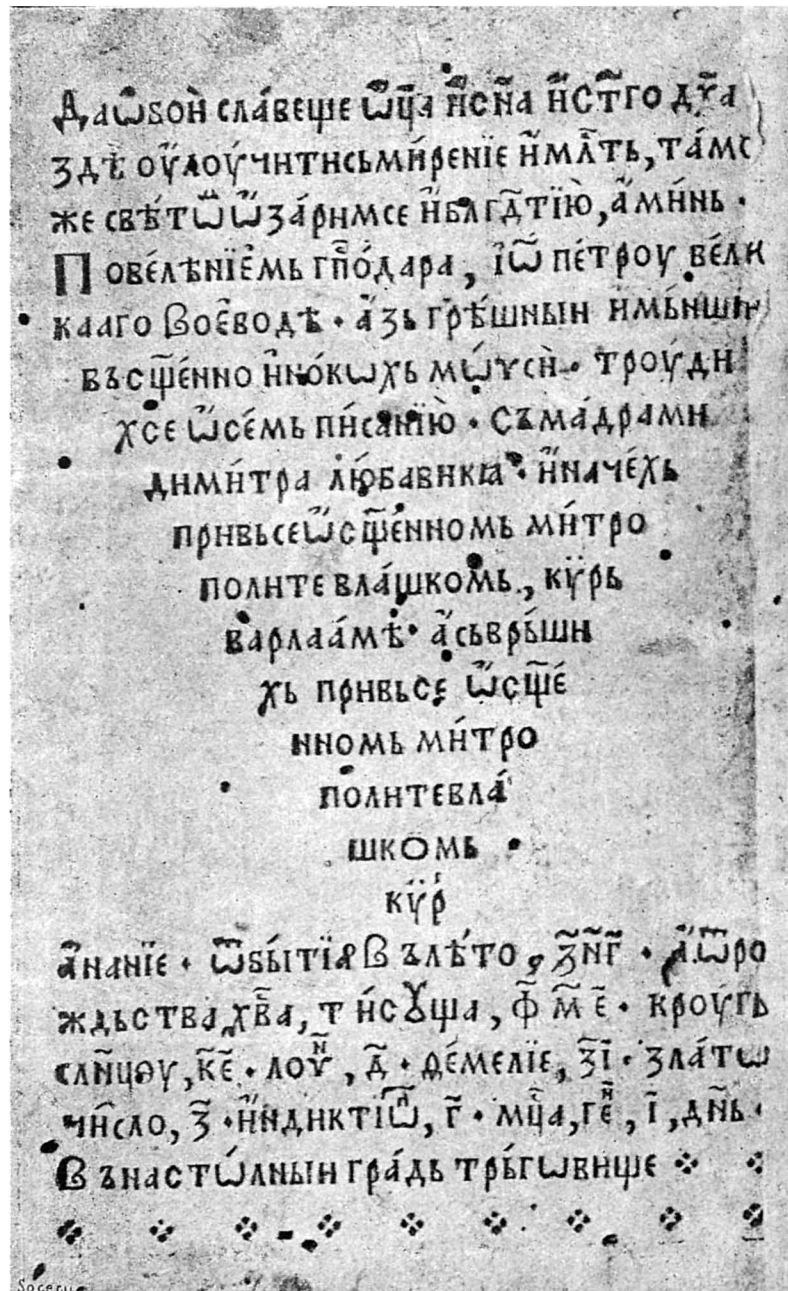
„Fiind-că cel întru Treime prea-mărit Dumnezeu a binevoit să umple biserica sa cu sfințele cărți spre lauda și folosul celor ce citesc,

48. — Molitvenic slavonesc, 1545.

„Din pricina acésta eú întru Christos bine-credinciosul și de Dumne-deú păzitul și însuși-stăpânitorul Domn Io Petru marele Voevod și Domn al întregéi țérei a Ungro-Vlachiei și al țérmurilor dunărene, fiul prea

bunului și marelui Radul Voevod, aprinsu-m'am de dragostea sfintului Duh și de iubirea sfintelor și dumnezeescilor biserici și am tipărit

44. — Molitvenic slavonesco, 1545.

această carte de suflet folositore numită molitvenic. Și rog pe cei tineri și pe cei crescuți și pe cei bătrâni, ca cetind-o saă copiind-o pentru dragostea lui Christos s'o îndreptați, iar pe noi, cari cu osirdie de acest

lucru ne-am îngrijit, să ne blagosloviți, ca amândoi, slăvind pe Tatăl și pe Fiul și pe sfântul Duh, aci (pe pământ) să câștigăm pace și iubire, iar dincolo să fim cu lumină și binecuvîntare luminați. Amin.

„Din porunca Domnului Io Petru marele Voevod, eu păcătosul și mai micul dintre sfinții călugări Moisi m'am trudit la această scriere, cu matricele lui Dimitrie Liubavici, și am început pe vremea prea-osfințitului Mitropolit al Valachiei chir Ananie, de la zidirea lumii în anul 7053, iar de la nașterea lui Christos 1545, crugul sôrelui 25, al lunei 4, temelia 17, numărul de aur 7, indictionul 3, luna lui Ianuarie în 10 zile. În cetatea de scaun Tîrgoviște.”

Capitolele sunt numerotate prin cifre cirilice mici afară din text.

Molitvenicul se termină cu următoarea arătare a cuprinsului:

Оказаніе глѣбизнама сѣи кнѣгы
сѣи глѣми мѣитвеникѣ .

Ѧ, Мѣтвы въ ѣже знаменати
дѣте .

Ѣ, чѣнь биваѣми на ѡброкѣнїе .

Г, чѣнь исповѣданїю .

Д, чѣнь биваѣми на разлоученїе
дѣши велцѣ,

Е, послѣдованїе биваѣмо ѡ оуспѣ-
шѣ велцѣхъ .

З, послѣдованїе биваѣмо надъ
коутїю оуспѣшимъ .

И, чѣнь биваѣми на ѡдѣянїе
рѣси .

И, послѣдованїе малѣго ѡбрѣза .

Ѧ, чѣнь биваѣми велїкаго дѣтлѣ-
каго ѡбрѣза .

Г, чѣнь биваѣми на разлоученїе
дѣши ѣнокѣ .

Д, послѣдованїе биваѣмо ѡ оуспѣ-
пшѣ ѣнокѣ .

В, чѣнь биваѣми сѣити мѣсло .

Г, чѣнь биваѣми сѣити мѣсло
оушершимъ .

Cuprinsul capitolelor din această
sf. carte numită Molitvenic:

1, Rugăciunile cu care se în-
sémnă¹⁾(?) copilul.

2, Slujba ce se face la logodnă.

3, Slujba spovedaniei.

4, Slujba ce se face la despărți-
rea sufletului unui mirean.

5, Rînduiala ce se face la mór-
tea mirenilor.

6, Rînduiala ce se face dea-
supra colivei celor morți.

7, Slujba ce se face la îmbră-
carea rasei.

8, Rînduiala la un obraz mic.

9, Slujba ce se face la un
obraz mare ingeresc.

10, Slujba ce se face la des-
părțirea sufletului călugărilor.

11, Rînduiala ce se face la
mórtea calugărilor.

12, Slujba ce se face la sfinți-
rea untului de lemn.

13, Slujba ce se face la sfinți-
rea untului de lemn pentru cei morți.

¹⁾ знаменати = signare, obsignare; câte odată: adescântă.

ДѢ, чинъ биваѣми настое бѣго
іавленіе .

ЕІ, слоужба ѿ свѣщенію водѣ на
ноби мѣце .

ЅІ, чинъ биваѣми помѣти моци
сѣтъ .

ЗІ, ѿ ѣже како поѣвѣтъ пома-
зати . се великіимъ мѣрѣмъ .

ИІ, чинъ на въздвиженіе чсѣ-
наго крѣта .

ДІ, чинъ биваѣми на ѿновленіе
ѿсѣлаемаго храма .

К, чинъ биваѣми надъ поклѣба
вшюю се сѣюю трапѣзою .

Кѧ, Дроужги чинъ биваѣми . надъ
поколебавшюю се сѣюю трапѣзою .

КѢ, Млѣтва ѿ сѣомъ жрътъвни-
це, ѿскверниши се ѿ іеретикъ .

КГ, чинъ биваѣми, како подоваѣ-
тъ исхѣдити съ сѣими крѣсти .

КД, Млѣтвы сѣаго трифѣна . глѣ-
ми ѿ іереа, въ виноградахъ . ѿ на въ-
сѣкоу потребоу .

КЕ, Слоужба, вечернемоу възъ-
глашенію .

КЅ, Діаконства іаже глѣтъ діа-
конъ . на литѣи великыѣ вечерны .

КЗ, Млѣтва, надъ съ соудомъ
ѿскрънь шим се .

КИ, чинъ биваѣми, како подо-
ваѣтъ пріѣмати, приходѣщихъ ѿ ла-
тиньскыѣ вѣры . къ нашен правосла-
вен вѣрѣ .

Кѡ, чѣтны параклісъ . пѣваѣмъ .
прѣсвѣтѣи владѣици нашен бѣоро-
дници .

Л, правіло, свѣтѣхъ . дѣлъ . ѿ свѣ-
тѣхъ , прѣподобнихъ ѿца нашихъ , з,

14, Slujba ce se face la sfânta
arătare a Domnului (nascerea).

15, Slujba pentru sfințirea
apei la luna nouă.

16, Slujba ce se face de-asupra
môștelor sfinților.

17, Cum trebuie să se ungă
cineva cu marele mir.

18, Slujba la înălțarea sfintei
cruci.

19, Slujba ce se face la rein-
noirea unui hram sfințit.

20, Slujba ce se face de-asupra
mesei sfinte care s'a clătinat.

21, Altă slujbă ce se face de-
asupra mesei sfinte care s'a clătinat.

22, Rugăciunea pentru sfintul
jertfelnic, spurcat de eretici.

23, Slujba ce se face (*sic*) cum
trebuie să se iasă cu sfintele cruci.

24, Rugăciunile sfintului Tri-
fon, spuse de preot, în vii și la
orî ce întimplare (trebuință).

25, Slujba antifonului de sэрă.

26, Diaconiile (?) care le spune
diaconul la rugăciunea marelă ve-
cernii.

27, Rugăciunea pentru vasul
spurcat.

28, Slujba ce se face (*sic*) cum
trebuie să primim pe cei ce vin
dela credința (legea) latinescă la le-
gea noastră pravoslavnică.

29, Cinstitul paraclis ce se
cântă prea sfintei noastre stăpâne
Născătoare de Dumneдеу.

30, Pravila sfinților apostoli și
a sfinților fericiților părinți ai noș-

го, събора · ѿ ієреухъ и ѿ мирскѣхъ
людехъ ·:

Х҃ъ, Зачело иконѣцъ · Тѣмоу
Слава и дръжава, въ вѣки, вѣкомъ,
аминь ·:

tri din al 7-lea sobor; despre iereї
și despre ómenї mirenї.

Christos [este] începutul și sfir-
șitul, lui [se cuvine] mărirea și pu-
terea în vecї vecilor, amin.

Biblioteca Academiei Române.

Odobescu, *Revista Română*, I, 820. — Picot, *Coup d'œil*, p. 19. — Karataev, *Описание*, No. 25, p. 77.

1547.

7. Apostol slavonesc, tipărit de Dimitrie Logofătul, nepotul lui Bojidar, la Tirgoviște.

Ne-având la îndemână nici un exemplar din acest Apostol, dăm descrierea lui după notițele ce i-au consacrat Șafařík, Karataev și Picot în publicațiunile lor. Ei înșiși n-au cunoscut exemplare complete.

Un volum in-4° mic de 268 (?) foi, grupate în 34 caiete, primele 33 de câte 8 foi (quaterniuni) și ultimul de 4 foi (duerniune), fără paginație, cu signatura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fiecărui caiet. Ultimul caiet are pe pag. întâi și pe cea din urmă cuvântul поѧ, adică jumătate (de quaterniune). Signatura primelor 19 caiete este tipărită cu caracterele obișnuite ale textului, iar a celor următoare cu niște caractere mai mari și mai grosolane. Apostolul este tipărit în două culori, cu aceleași caractere ca și Molitvenicul din 1545, cu 22 și une ori cu 23 rinduri pe pagină.

La începutul Apostolului se află un ornament patrat, ocupând o jumătate de pagină și având la mijloc stema Țerei Românesce într'o cunună, iar pe margini cuvintele: **Въ Х҃ѧ К҃ѧ Б҃Г҃ОУОБЕРНИ И Б҃ГОМЪ ХРАНИМІИ . СЯМОДРЪЖАВНИ ЗЕМЛИ УГРОБЛАХИНСКІЕ ІС҃Ѣ МИРЧѧ ВОЕВОДѢ ГОСПОДИНѢ**. (In Christos Domnul bine credinciosul și de Dumneдеї păzitul însuși-stăpănitör al Țerei Românesce Io Mircea, Voevod și Domn).

Faptele Apostolilor ocupă primele 9 caiete, iar Epistolele Apostolilor caietele următoare până la 31, după cari urmează Indreptarul pentru cetirea Apostolului, antifónele, etc. și în sfirșit Epilogul:

„Понѣже ѡже вътроици поклонѣми б҃гъ б҃л҃гоуизволи цр҃ковѣ свою ѡсплѣ-
нити ст҃ыми кнїгами, въ словословіе и ползѣ прочитающимъ, томъ слава и
дръжава въ вѣки аминь.

„Испїсашесе сїе ст҃їе и бжтвенїе кнїги, гл҃ѣми пракси, въ дни бл҃говѣрнаго
и б҃гомьрханїмаго (sic) и самодръжавнаго іс҃Ѣ мирьча, воеводе и господарь
васой земли ѡугровлахїнской и подоунавїю, снѣ великаго и прѣдокраго рада
воеводи . Тѣмъже оубо ѡзъ грѣшни и мыше въ члвѣцехъ димитріе логофеть,
внѣкъ же божидаровъ, видѣвше же оумаленїе ст҃ыхъ и бжтвенїихъ кнїги,
вжделѣхъ трѣдолюбовно ѣлико влѣмногахъ, оумомъ постигохъ, б҃гъ поспѣшь-
ствоующоу ми, съписахъ и съвершыхъ дшѣпольные кнїги сїе пракси, еже оубо

ДѢОМЪ СѢИМЪ АПѢЛЫ ИДОУЧИШЕ Й ПРѢПОВѢДАШЕ Й ПРОСѢАШЕ ВЪСѢИ ВЪСЕЛЕНѢИ КОНЦЕ
ЗЕМЛЫНѢ, ТРОУДИХСЕ О СЕМЪ Й СЪ ОУЧЕНИКЫИ МОИМЫ ОПРѢ И ПЕТРЪ . ТѢМЖЕ МЛѢМСЕ
Й МИЛНДѢМСЕ ВЪСѢМЪ ЧЪТОУЩИМЪ ИЛИ ПРѢПИСОУЮЩИМЪ . АЩЕ ВОУДЕТЬ ЦЮ
ПОГРѢШЕНО ЛЮБВЕ ХѢѢ РАДИ ИСПРАВЛАНТЕ Й НАСЪ ОСЕМЪ ТРОУДИВШИСЕ БЛГОСЛО-
ВИТЕ, А НЕ КЛЫНЕТЕ, ПОНЕЖЕ НЕ ПИСА ДѢХЪ СѢИ, НИ АГГЛЪ, НА РОУКА ГРѢШНА И
ВРѢННА Й ДѢХЪ ОУНИЛИ, ОКАДННЫИ Й ГРѢШНЫИ¹⁾ . ЙСЪВРѢШИШЕСЕ СІЕ СѢИ КНИГЫ
Ѡ ВѢТІА БЛѢТО, ЗНѢ, А Ѡ РОДѢСТВА ХѢА, ТИСѢЩА . ФѢМЪ . КРѢГЪ СЛНЦѢ КЪ . ЛОУНЬ,
Ѣ . ЗЛАТО ЧИСЛО, Ѣ . ИИДІКТИѠ Ѣ . ѠКМЕЛІЕ, ДІ . ІПДХѠД, Ё . ПОЧЕШЕСЕ СІЕ СѢИ КНИГЫ
ПІСАТИ . МЦА АВГѢСТА, ИИ . ДНѢ . А СЪВРѢШИШЕСЕ . МЦА МАТІА, ИИ, ДНѢ ВЪНАСТОЛНѢ
ГРѢА ТРЪГОВИ . ИЧЛѢИИЧѢВѢЩЦЛИИИЧЛѢСХѢЧМ²⁾ . “

„Fiind-că cel întru Treime închinat Dumnezeu a bine-voit să umple
biserica sa cu sfintele cărți spre lauda și folosul celor ce citesc, Lui
slavă și putere în vecii vecilor, amin!

„Scrisu-s'au aceste sfinte și dumnezeesci cărți numite Praxe în
dilele credinciosului și de Dumnezeu păzitului și însuși-stăpânitorului
domn Io Mircea Voevod și Domn al întregii Țări Ungro-vlachiane și a
țărmurilor dunărene, fiul marelui și prea bunului Radu Voevod. Așa și
eu păcătosul și mai micul dintre ómenii Dimitrie logofet, nepotul lui
Bojidar, vedând imputinarea sfintelor și dumnezeescilor cărți, am muncit
pe cât am putut, cu ajutorul lui Dumnezeu, am scris și am sfârșit
aceste de suflet folositore cărți, pe cari Sfinții Apostoli prin sfintul Duh
le învățase, le propovăduise și luminase totă lumea. Am muncit cu
ucenicii mei Oprea și Petre. Rugăm pe toți cari o vor citi să copiază,
dacă va fi ceva greșit, în numele iubirei către Christos să îndrepteze,
iar pe noi cei ce am muncit să ne bine-cuvinteze și să nu ne blesteme;
pentru că n'a scris Sfintul Duh, nici inger, ci mână păcătoasă și mu-
ritore, spirit desperat(?), nefericit și păcătos. S'au sfârșit aceste sfinte
cărți de la facerea lumii în anul 7055, iar dela Christos o mie 547,
crugul sórelui 27, al lunei 6, numărul de aur 9, indiction 6, temelia
19, epacta 5. S'au început a se scrie aceste sfinte cărți în luna August
18 zile, și s'au isprăvit în luna Martie 18 zile în capitala Tirgoviște

Petersburg, Biblioteca publică.—Muntele Atos, la mănăstirile Hilandar și Sf. Pavel.—
Mănăstirea Opovo.

Šafařík, *Geschichte der südslawischen Literatur*, III, I, 267.—Karataev, *Описание*, I, 111.—
Picot, *Coup d'œil*, 20.—*Rukopisy a starotisky Chilendarské*. Popisuje Sava Chilandarec. V Praze
1896. (Extras din *Věstník král. české společnosti nauk*).

¹⁾ Karataev observă că ortografia origi-
nalului trebuie să fi fost modificată în ma-
nuscritul după care a copiat acest epilog.

²⁾ Aceste litere constituie un criptogram
care n'a putut fi descifrat cu nici una din

cheile de criptograme slavone cunoscute. V.
Prof. E. Kalužniacki, *Beiträge zur älteren Ge-
heimschrift der Slawen*, Wien 1883, 1 br. 8°.
(Extras din *Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe
der kais. Akademie der Wissenschaften*, vol. CII).

8. Apostol slavonesc, tipărit de Dimitrie Logofătul (la Tîrgoviște).

În lista manuscriselor și tipăriturilor vechi din mănăstirea Hilandar, descrise de Sava dela Hilandar, se citează, pe lângă Apostolul descris la numărul precedent, un alt Apostol, de același format, tipărit în același an, și cu următoarea notiță pe ultima foie:

„Повелѣиѣмъ господара ю. илѣашко воеводи и матерѣи его госпожде елены. азъ оубо грешныи и менши въ чловецехъ димитрие логофеть въпоукъ же божидаровъ троудихсе о семъ съписани... въ лѣто 1547“.

Adică :

„Din porunca Domnului Iw Iliascu Voevod și a mamei sale Dómua Elena, eu păcătosul și cel mai mic dintre omeni Dimitrie logofăt, nepotul lui Bojidar am făcut această scriere... în anul 1547“.

Din acesta ar rezultă că Apostolul s'a tipărit din nou în același an, de același tipograf, pentru Iliascu Vodă, sau că, în câteva exemplare, s'a înlocuit numai foia care purta numele Domnului muntenesc, cu alta pomenind pe Domnul Moldovei și pe mama sa Elena.

Sava Chilandarec, *Rukopisy a starolitsky Chilendarské*, p. 84.

[1550].

9. Triod-Penticostar slavonesc.

Din această carte se cunosc două exemplare: unul păstrat în Biblioteca Academiei Române și altul în Biblioteca publică din Petersburg. Amândouă exemplarele sunt necomplete și n'au indicațiuni asupra locului și anului tipăririi. D. Hasden admite data de 1550, iar Karataev cea de 1570, și ambii cred că s'a tipărit în țările românești.

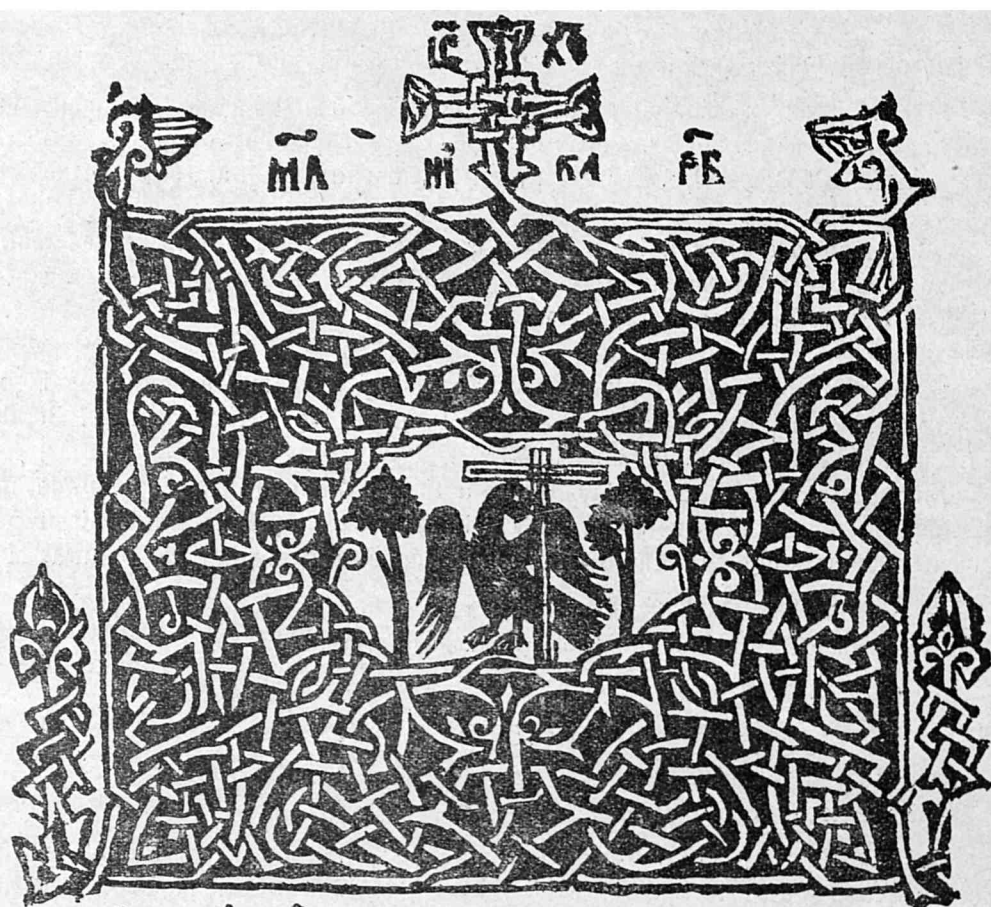
Triodul, de formatul in-folio, trebuie să fi conținut peste 360 foi, de ore ce în exemplarul din Petersburg s'a păstrat caietul cu signatura 46, iar fie-care caiet conține 8 foi. În exemplarul din Bucuresci, la început, lipsesc caietele 1—8; din caietul 9 s'au păstrat 6 foi, din cele următoare lipsesc multe foi intermediare, iar din ultimul caiet existent, însemnat 39, n'a mai rămas decât prima foie. Caietele întregi se compun din câte 8 foi și au signatura cirilică pe prima și pe ultima lor pagină. Caietul 31 nu are signatură. Volumul este tipărit cu negru și roșu, cu câte 30 rânduri pe pagină.

Cuprinde patru feluri de inițiale: unele amintind pe ale Octoihului (1494) și ale Psaltirei (1495) lui Macarie ¹⁾, însă mai ordinare (săpate în lemn); altele mai mici, de același tip ²⁾; câte-va semănând cu ale Evangheliarului dela 1512 (v. nr. 30 și 36), însă mai usate; și în fine câte-va inițiale simple. Mai cuprinde frontispiciile și ornamentele următoare:

La începutul slujbei de seară din Sâmbăta mare este un frontispiciu, ocupând

¹⁾ Comp. cu cele reproduse în facsimile de Jagić, în *Der erste Cetinjer Kirchendruck* și de Picot, în *Coup d'œil*, p. 8 și 9.

²⁾ Reproducem mai jos la pag. 42—43 toate inițialele din exemplarul din Bucuresci.

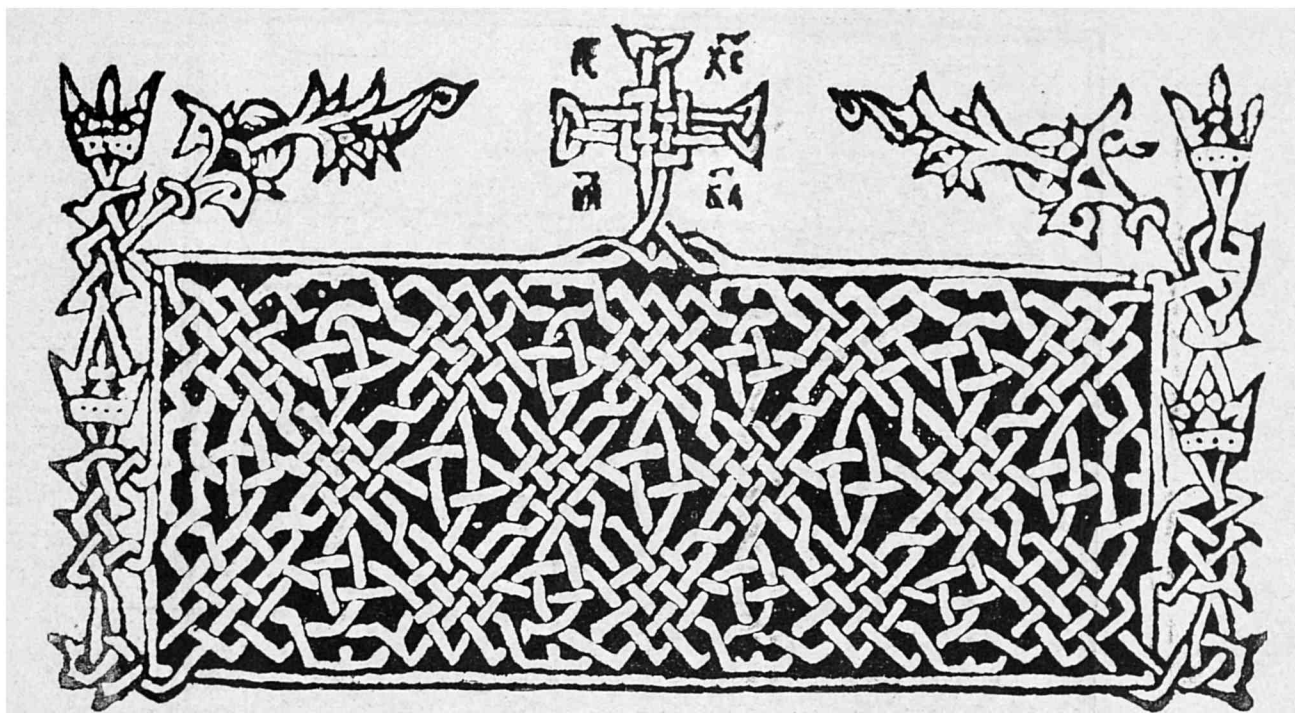
НЕ·Е·ΩСАМАР·МНН·БСУ

ВОТДЛЧЕРЬ ПАМЯТИ ВЕЧІННІ ΩСІТНІА · НА
БДІННІЖЕ НАГН ЗВЗВІДЬ · ПО СІ НІПОЕМЪ СТРЬІ
ΩСМО ГВІ ННІА А ПАВПОЛОНІЕНІЕ ПЛЧЬ ДЕСЯТНІЦН ·
Г · САМННН ННН · Г · СТРЬІ ВАСКРМЪ ГЛАСЬ , Л ·

НІО ТВОРЦОМЪ ТВОЕМЪ КРТЪ
НЕПРВСТАННО КЛАНЪЩЕСЯ ХЕ ·
РІДНІЕВНОЕВЗСКРНІЕΩОСАДЕННА ·
ТЕМЪ ВО ΩБНОВНІА ЕН , НІСТАБ
ВШЕЕ ЧЛЧЬСКОЕ НІСΩОВЗСЄ СНАНЕ ·
ННБНН ВЗХОΩБНОВНІА ЕННАМЪ
ІАКО ЕДННЪ БЛГЫ ЧЛКО ЛЮБЕЦЬ ·

А РТВА ПРТСАΩШАНІА · ЗАПРЪЩЕНІЕ РАЗРЪТІНІА ЕН
СНЕ · НАДРЪВНІА КРТНЕМЪ ВОЛЕЖ ПРНГВОЖДЬСЯ · НВІ
ІАЛ СШЕДЬ СНАНЕ · СХМРТНІА МЪЗЫ ІАКО БЪ РАСРЪІЗА

46. Triod-Penticostar slavonesc, (1550).

jumătate de pagină, care se termină sus cu o cruce, iar la mijloc are un vultur mic spre stânga, cu capul întors spre dreapta, ținând în cioc o cruce (Quat. 13 f. 8 v°), semănând cu al Octoihului dela 1575, reprodus mai jos.

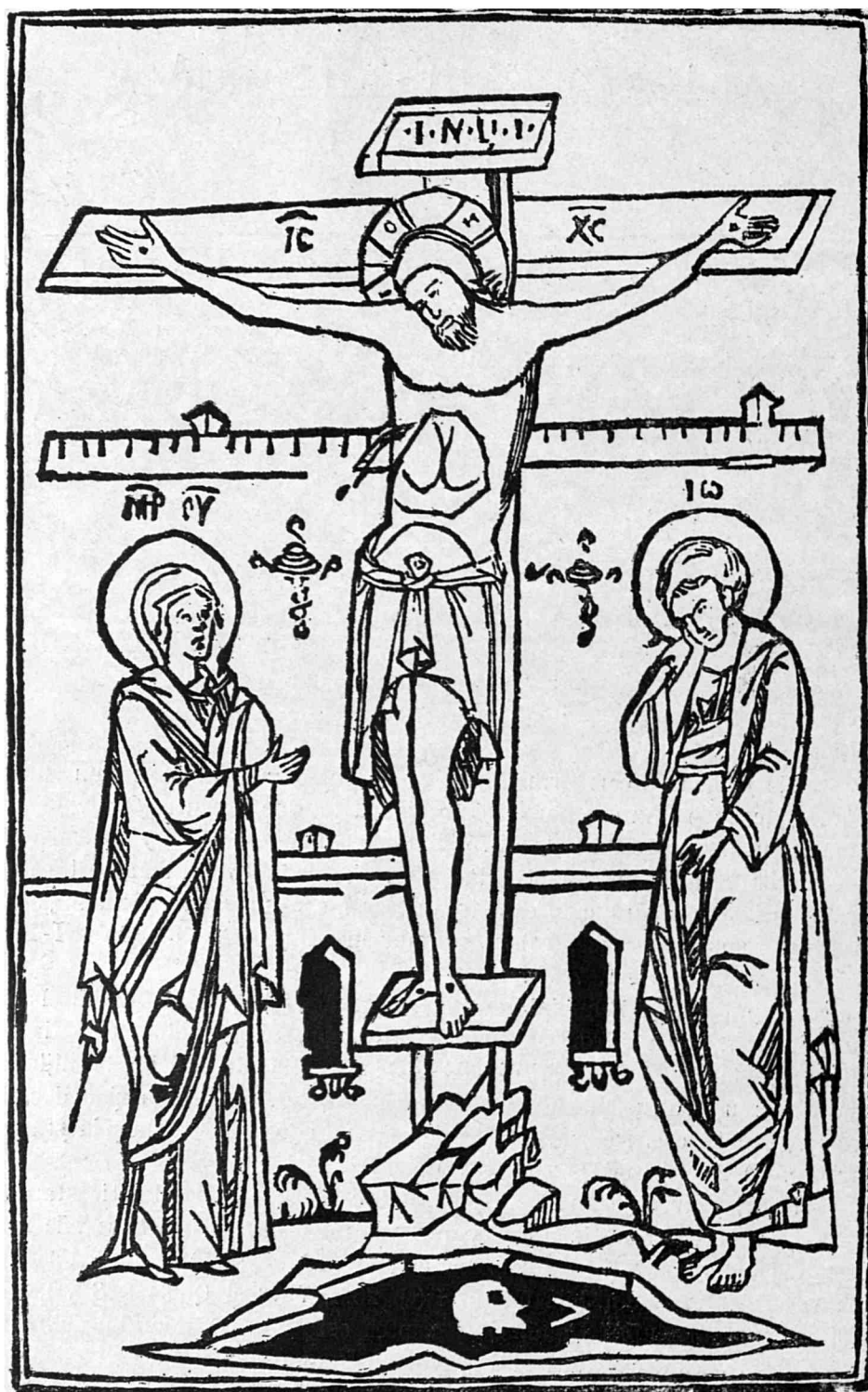
Înainte de slujba din Dumineca Pascilor, adică la începutul Penticostarului, și la vecernia de Miercuri seara dinaintea Joiei Înălțării, este un frontispiciu mijlociu (No. 65), terminat sus cu o cruce, având împrejur inscripția $\overline{\Gamma\Theta} - \overline{\chi\epsilon}$; $\Theta\chi - \text{HI} - \text{K}\overline{\alpha} - \overline{\Pi\epsilon}$. (Q. 15 f. 8 v° și Q. 34 f. 7 v°).

La începutul slujbei Duminicii a treia, a Mironosițelor, și la al Duminicii a cincea, a Samarinenței, este un frontispiciu mare (No. 45), ocupând jumătate de pagină, terminat sus în cruce cu inscripția $\overline{\Gamma\Theta} - \overline{\chi\epsilon}$; $\overline{\text{M}\Lambda} - \text{HI} - \text{K}\overline{\alpha} - \overline{\text{P}\epsilon}$, iar la mijloc având stema Țerei: un vultur mai mare întors pe jumătate la stânga, ținând cu ciocul întors spre dreapta o cruce mare verticală rezemată jos; la dreapta și la stânga câte un arbore. (Q. 21 1 v° și Q. 29 f. 4 v°).

Un frontispiciu mijlociu (No. 46), diferit de cel dela începutul Penticostarului, dar de același fel, terminat sus în cruce cu inscripția $\overline{\Gamma\Theta} - \overline{\chi\epsilon}$; $\overline{\text{HI}} - \text{K}\overline{\alpha}$, se află la slujba de Miercuri la înjumătățirea cinci-zecimei (a patra săptămână după Paști) și la slujba vecerniei mari din Joia Înălțării (Q. 26 f. 7 v° și Q. 34 f. 8 v°).

La începutul slujbei Duminicii a șaptea este un ornament mic simplu.

Volumul acesta cuprinde și 8 gravuri în lemn, ocupând câte o pagină întreagă și având subiectele reproduse în paginile următoare:

47. — Patima Mântuitorului.

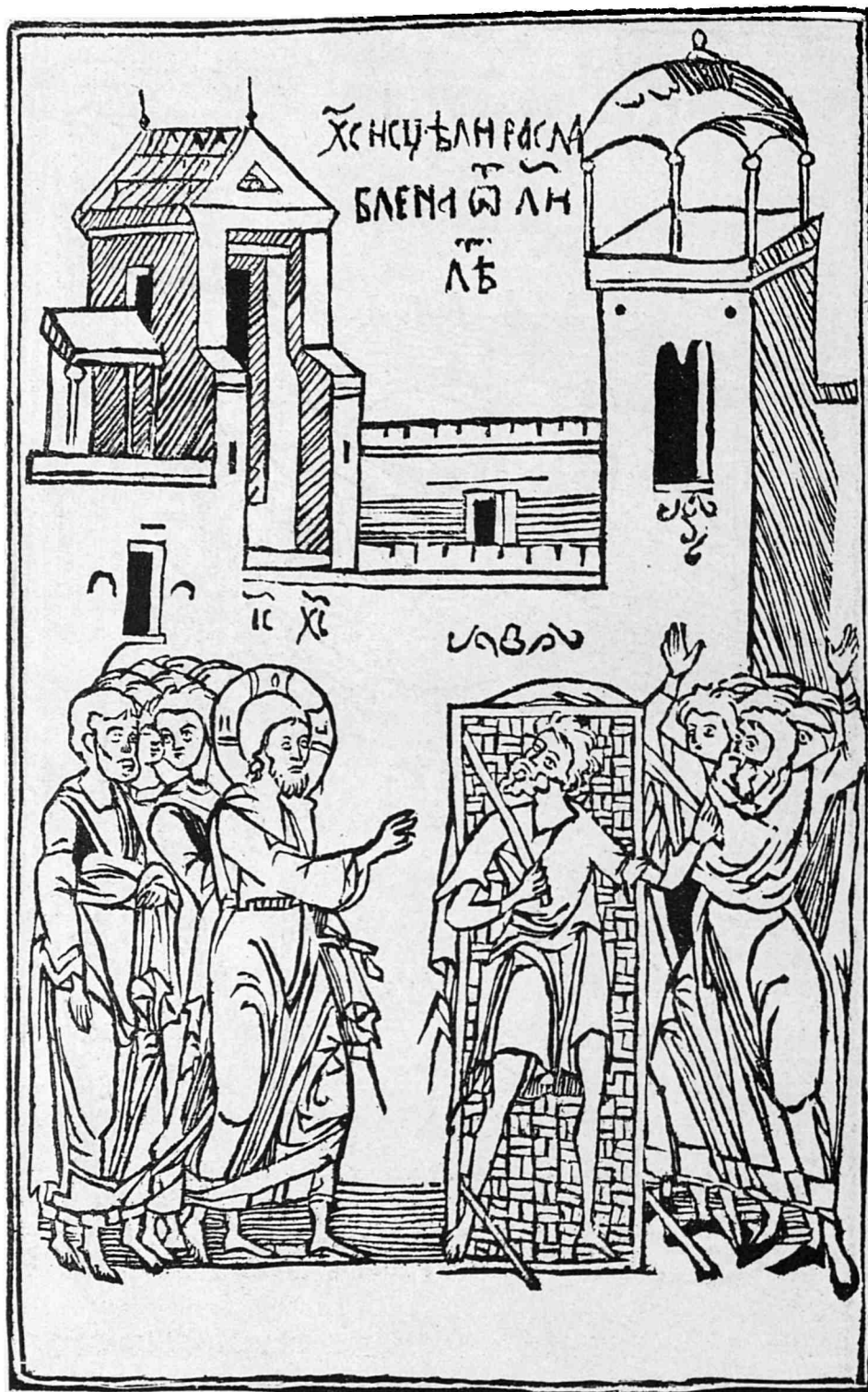
48. — Inmormântarea.

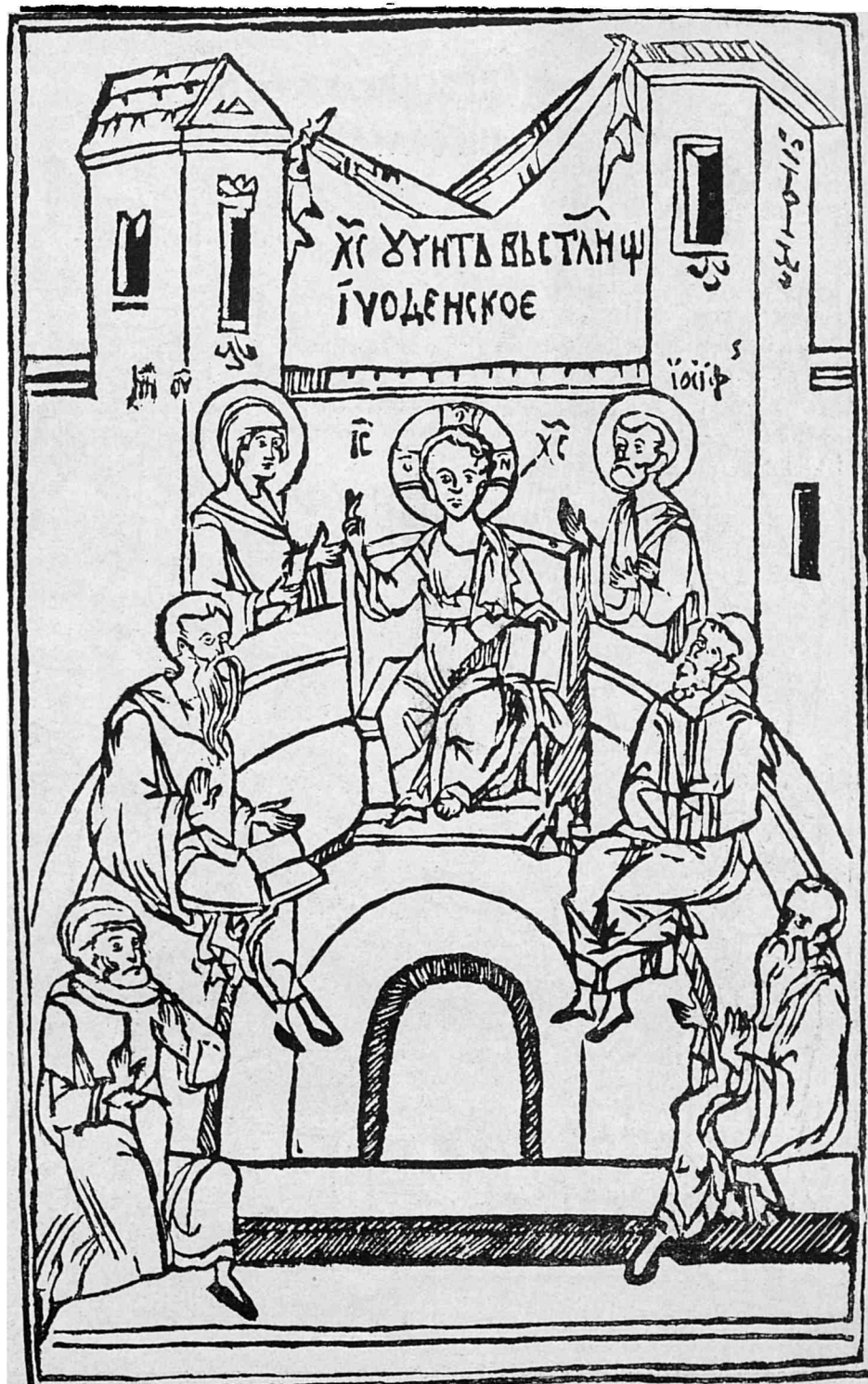
49. Învierea Domnului.

50. — Arătarea lui Christos înaintea Mariei.

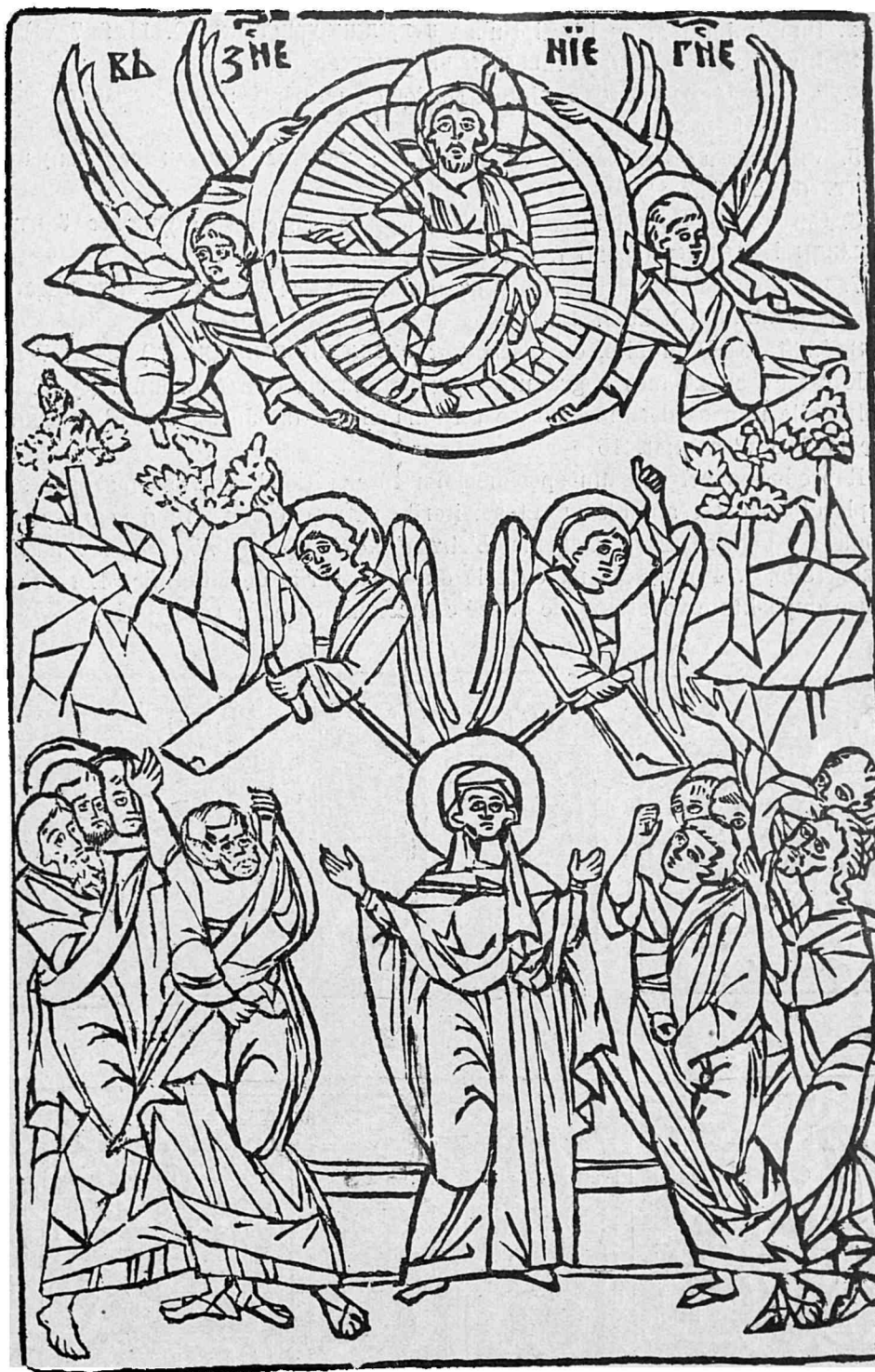
61. — Vindecarea paralticulului.

52. — Christos în templu, între învâșătorii legii.

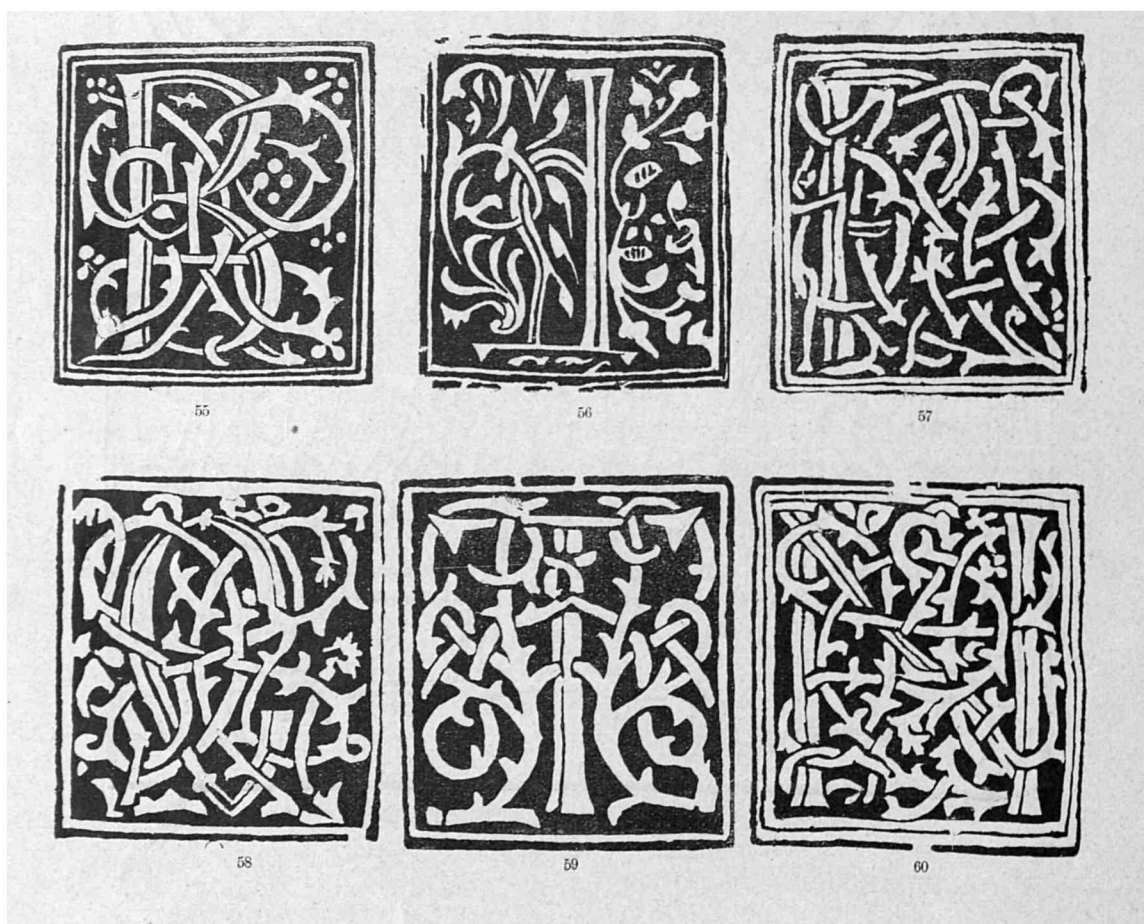
58. — Christos cu Samarineana la puț.

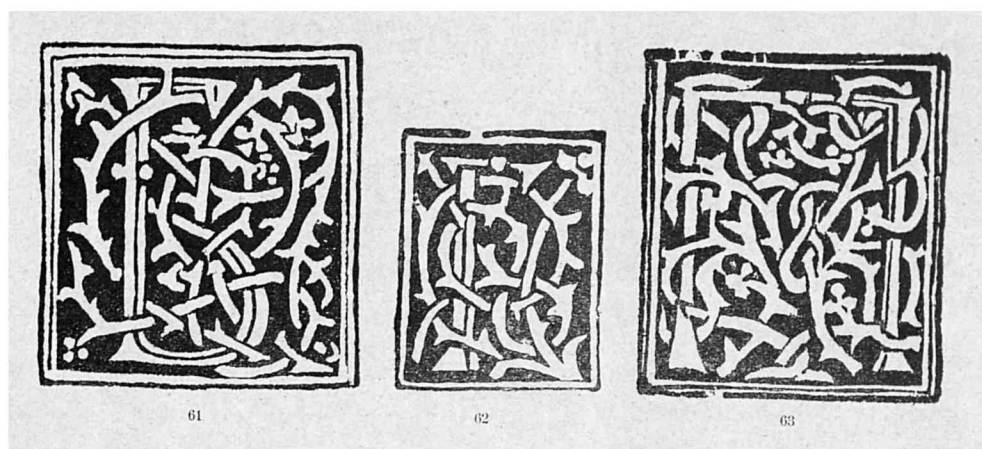

54. — Înălțarea Domnului.

1. Patima Mântuitorului (Q. 9 f. 7 v°).
 2. Inmormîntarea, cu inscripțiunea погребеніе христово, (Q. 11 f. 7 v°).
 3. Invierea, cu inscripția: въскресеніе христово (Q. 13 f. 8 v°).
 4. Arătarea lui Christos înaintea Mariei, cu inscripția: христос іавис прѣжде Маріи (Q. 20 f. 8 v°).
 5. Vindecarea paralticului, cu inscripția: христос исцѣли раслаблена ѡт ли лѣтъ. (Q. 24 f. 7 v°).
 6. Christos în templu între învățătorii legii, cu inscripția: христос ѡчитъ въ свѣтилище іоудейское (Q. 26 f. 7 r°).
 7. Christos cu Samariténă la puț, cu inscripția: христос проситъ водѣ ѡт жени самарѣнкини (Q. 29 f. 4 r°).
 8. Înălțarea Domnului, cu inscripția: възнесеніе господне. (Q. 34 f. 7 r°).
- Karataev citează încă o gravură reprezentând vindecarea orbului. (Q. 32 f. 5).
In foile rămase dela început se termină slujba din Joia mare. Penticostarul începe la f. 8 v° a quat. 15.

Reproducem aci câte un specimen din toate inițialele cari se mai găsesc în exemplarul bucurescian. Ele amintesc literile patrate (alb pe fund negru) din incunabulele venețiane (Ferd. Ongania, *L'Arte della Stampa nel rinascimento italiano*, Venezia 1895, I, 47), și sémănă cu cele din tipăriturile dela Cetinje. Ele au fost compuse după litere venețiane, de ôre-ce caracterul lor e cu totul latin.

București, Biblioteca Academiei Române. — Petersburg, Biblioteca publică.

Hasdeu, *Un tezaur de typo-xilografie română de pe la 1550*, în *Traian*, I, No. 18 și urm., reprodus cu mici modificări în *Columna lui Traian*, VII, 1876, p. 193, sub titlul: *O pagină din Istoria Tiparului la Români în secolul XVI*. — Karataev, *Описание*, No. 86, p. 188.

1560-61.

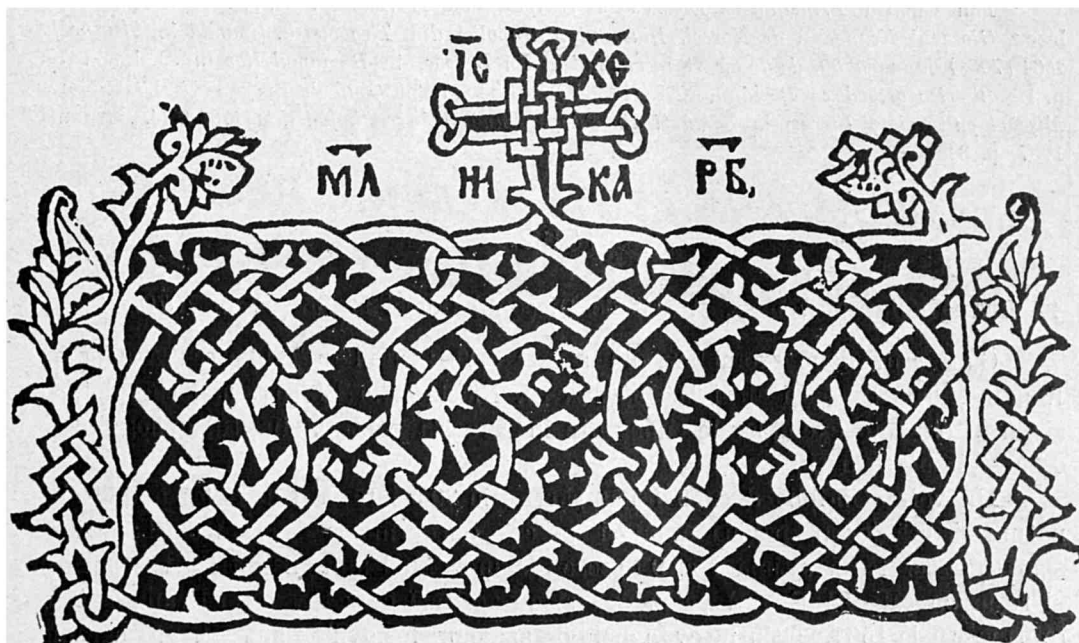
10. Evangheliar românesc, tipărit de Diaconul Coresi, la Brașov, în 1561.

Exemplarul cel mai complet cunoscut din acest Evangheliar, este cel descoperit de P. S. S. Episcopul de Argeș Gherasim Timuș și de d. C. Erbicénu la Mănăstirea Ciolanul în 1888, și care se găsește acum în Biblioteca Academiei Române; dar chiar și acest exemplar este defectuos: a fost restaurat de mai multe ori, completându-se lipsurile prin foi manuscrise intercalate și având unele foi rătăcite dintr'un caiet într'altul. Din această cauză descrițiunea de mai jos, în ceia ce privește numărul și gruparea foilor, nu trebuie considerată ca definitivă.

Un vol. in-folio de 246 foi, grupate în 32 caiete de câte 8 foi, afară de caietele 1, 14 și 23, compuse din câte 7 foi, 29 din 4 și 31 din 5 foi, cu signatura cirilică (ā - āā) pe prima și pe ultima față a fie-cărui caiet, jos la mijloc. Caietele 4 și 9 sunt fără signatură; caietul 11, din eróre poartă însemnarea 7ā (12). În c. 14 föia a 2-a trebuie pusă înaintea precedentei care are signatura. Este tipărit cu negru și roșu, cu câte 24 și uneori 25 rînduri pe pagină. Inițialele sunt simple. La începutul celor patru evanghelii se găsește câte un ornament-frontispiciu (No. 65), amintind pe cel din Evangheliarul lui Neagoe Vodă (p. 16), cu inscripția ІГ - ХГ, ММ - НН - КК - РР. Titlul curent dă numele evanghelistului în prescurtare.

Evanghelia lui Matei ocupă caietele 1 până la 9, f. 3 v.; a lui Marcu 9, f. 5 r. — 14 f. 6 r.; a lui Luca, 14, f. 7 r. — 23 f. 6 r. Ioan, c. 23 f. 7 r. (ultima a caietului) — 29, f. ultimă r.

Кѹверѣрѣ тѣтлѣн шнѹ ажѹторюль
 фїюлѣн шнѹ сфрѣштѣлѣ дѣлѣн
 сфнѣ • азнѣле мѣрїен лѣ ѣнѣшъ
 краѣ • ѣѹ жѹпѣнѹ хѣнѣшъ бѣгнерѣ де
 лѣрашовѣ ѣмѣ ѣвѣтъ желѣнїе пѣлтроѹ
 сфнѣтеле кѣрѣн крѣщннѣщн тетрѣѣѹа •
 шнѣ ѣмѣ скрѣсѣ ѣтѣсте сфѣнѣте кѣрѣн де
 лѣвѣцѣтѣрѣ • сѣфѣе пѣпнѣлѣ рѣмѣнѣщн
 сѣлѣцѣлѣгѣ сѣлѣтѣе рѣмѣнѣн чннѣсѣ
 крѣщннн • к ѹмѣ грѣѣщѣ шнѣ сфнѣтѣлѣ
 пѣвелѣ ѣпѣлѣ кѣтрѣ корнѣтѣнн дѣ кѣпѣ
 те лѣсфѣнтѣ бѣсѣтѣрѣкѣ мѣн бннѣе ѣгрѣн
 чннѣчн кѣвннѣте кѣлѣцѣлѣсѣ дѣкѣтѣ • і •
 мѣе дѣкѣвннѣте нѣлѣцѣлѣсѣ лѣнѣкѣ стрѣн
 нѣ • дѣпѣлѣ ѣтѣлѣ вѣрѣгѣмѣ тѣцн сфѣн
 цн пѣрнѣцн ѣѣре вѣлѣднѣчн ѣѣре ѣпѣкѣпѣ
 ѣѣре пѣпѣ • лѣкѣтрѣора мѣнѣнѣ вѣвѣннѣ ѣтѣ
 стѣ кѣрѣн крѣщннѣщн кѣмѣ мѣннѣте сѣчѣ
 тѣскѣ нѣчѣтннѣдѣ сѣнѣ жѣдѣе нѣ сѣсѣ
 дѣлѣскѣ • шнѣкѣ знѣсѣ жѣпѣлѣнѣлѣн хѣнѣ
 шѣзѣгнерѣ • скрѣнсѣмѣ ѣѣ дѣѣкѣснѣ кѣ
 рѣсн ѣтрѣгѣовнѣщѣ • шнѣ тѣдѣлѣ дѣѣкѣ •
 шнѣсѣ ѣлѣчѣпѣтѣ лѣлѣнѣ лѣмѣннѣ знѣсѣ шнѣ
 сѣѣсфрѣштѣ лѣлѣнѣ лѣгѣнѣѣрѣѣ лѣ знѣсѣ
 бѣлѣтѣо з мѣе зѣѣ лѣчѣтѣтѣ лѣрашовѣ •

166. — Evangheliar românesc, 1561.

După acesta urmează, în slavonesce, obicnuitele indicațiuni pentru citirea evangheliilor; tot în slavonesce sunt și tipicul zacelelor ori a pericopelor și evanghelistarul.

Evangheliarul se termină cu următorul epilog, reprodus în facsimile la pag. precedentă:

„Cu vrere talălui și cu ajutorului fiului și cu sfrășitul d-hului sf-ntu, în zilele mării lu Ianășu Crai, eu jupânul Hanășu Bégneru de în Brașovă amă avută jelanie peintru sf-ntele cărți creștinești tetroevgl, și amă scrisă acéste sfente cărți de învățatură, să fie popilor rumânești să înțelegă, să învețe Rumânii cine-să creștini. cumă grătaște și sf-ntulă Pavelă ap-slă cătră Corinteni 14 capete: în sfânta besérecă mai bine e a grăi cinci cuvinte cu înțelesu decâtă 10 mie de cuvinte neînțelese în limbă striină. După acéia vă rugămă toți sfenți părinți oare vlădici, oare epscpî, oare popi, în cădora mână va veni acéste cărți creștinești, cumă mainte să cetéscă, necetindă să nu judece, neă să sădușască. Și cu zisa jupânului Haneșă Bégneru, scris-amă eu dătaconu Coresi ot Trăgoviște și Tudor dăiacu. Și s'au începută în luna lu Mai 3 zile și s'au sfrășitū în luna lu Ghenuarie 30 zile. Ек акто (în anul) 7 mie 69 în cetate în Brașovă“.

București, Biblioteca Academiei Române.

Tetravanghelul diaconului Coresi, reimprimat după ediția primă din 1560-61 de Arhierul Dr. Gerasim Timuș Piteșteanu... Cu o prefață de Constantin Erbiceanu... București, Tipografia Cărilor Bisericesci, 1889. In-8° de XII + 232 pp.

Tim. Cipariu, *Crestomatia sau Analecte literare dein cartile mai vechi și noue romanesce, tipărite și manuscrise, începundu dela seclulu XVI pana la alu XIX, cu notiția literaria...* Blasiu 1858, p. 1-16. — A. Lambrior, *Carte de citire*, Iași 1832, p. 21. — M. Gasler, *Chrestomatie română. Texte tipărite și manuscrise (sec. XVI-XIX), dialectale și populare*, Leipzig-București 1891, vol. I, p. 17.

Tim. Cipariu, *Principia de Limba si de Scriptura*, ed. II Blasiu 1866, p. 103.—George Seulescu, *Glosarul Evangheliei de Korei, Diaconul Mitropoliei din Tîrgovestea, tipărită în Braşov la 1561 (7069) Ianuară 30, de Ioane Begneru, judele din Braşov*, în *Buciumul Romanu*, I, Iaşi 1875, p. 1.—*Biserica ortodoxă Română*, XII, (1888-89), p. 380.—Picot, *Coup d'œil*, p. 23.—Dr. I. G. Sbiera, *Miscări culturale şi literare la Români din stînga Dunării în răsăritul dela 1504-1714*, Cernăuţi 1897, p. 34.

1562.

11. Evangheliar slavonesc, tipărit de Diaconul Coresi la Braşov în 7070.

Cunoscem două exemplare din această carte; unul în Biblioteca Academiei Române, defectuos, şi altul la Biserica Sf. Nicolae din Braşov, mai complet, şi singurul din toate exemplarele cunoscute în care s'a păstrat sfîrşitul epilogului cu data şi locul tipăririi.

Un volum in-folio de 240 foi împărţite în 30 caiete de câte 8 foi, avînd signatura cirilică jos pe pagina întâi şi pe cea din urmă a fie-cărui caiet; prima signatură ac. 15 şi ultima a c. 9 lipsesc, paginile fiind albe. Este tipărit cu negru şi roşu, cu câte 24 rînduri pe pagină şi cu aceleaşi caractere ca şi Evangheliarul românesc dela 1561. Titlurile evangheliilor şi ale predosloviilor sunt în monograme tipărite cu roşu şi sîmănă întocmai cu Evangheliarul dela 1512.

Iniţialele ornate sunt de două mărimi, cele mai multe identice şi altele sîmănînd foarte mult cu cele din Liturghierul dela 1508 şi din Evangheliarul dela 1512, reproduse mai sus la n^{re} 7-9, 13, 16, 17 (28), 18, 23, 25, 27 (29), 30, 33—37 şi 41.

Ornamentaţiunile sunt de 4 feluri: Un frontispiciu mic simplu, asemenea cu cel reprodus la p. 15 şi care se găseşte la începutul listei capitolelor evangheliei lui Luca şi Ioan, la precuvîntarea evangheliei lui Ioan, la împărţirea evangheliilor după zilele săptămînei şi la sbornicul lunilor.

Un al doilea frontispiciu mijlociu, cu ornamente împletite şi terminat în cruce cu inscripţie, identic cu cel din Evangheliarul românesc (1561), la începutul listei capitolelor din Evanghelia lui Marcu şi la succesiunea evangheliştilor.

Două frontispicii mari, ocupînd câte o jumătate de pagină, sîpate în lemn, cu stema Ţărei Romînesci şi terminate în cruce: unul cu vulturul mare, la începutul evangheliilor lui Marcu şi a lui Luca, amintind frontispiciul Evangheliarului dela 1512 (p. 12) şi identic cu cel din Octoihul dela 1574, reprodus mai jos, altul, cu vulturul mic la începutul evangheliilor lui Matei şi Luca, identic cu al Octoihului dela 1575.

Evanghelia lui Matei începe pe ultima fîie a caietului 1 şi ţine pînă la f. 4 v a c. 9, după care urmează o pagină albă. În foile dela început, pierdute în ambele exemplare, se găseşte probabil lista capitolelor şi precuvîntarea la această evanghelie.

Lista capitolelor evangheliei lui Marcu se află pe f. 5 v. a c. 9, predoslovia la această evanghelie pe f. 6 v. a aceluiaşi caiet, la jumătatea paginei; iar evanghelia lui Marcu ţine dela f. 1 r. a c. 10 pînă la f. 6 v, a c. 14.

Pe aceeaşi pagină lista capitolelor evangheliei lui Luca; pe ultima pagină a aceluiaşi caiet precuvîntarea, iar evanghelia însăşi la f. 2 r. a c. 15 (f. 1 fiind albă) pînă la f. 1 v. a c. 23.

Pe cele 2 pagini următoare lista capitolelor și precuvîntarea evangheliei lui Ioan, care evanghelie ține dela f. 5 r. a c. 23 (f. precedentă fiind albă) până la f. 3 v. a c. 29.

Dup'aceia urmăzează obicînuitele indicațiuni pentru cetirea evangheliilor în aceeași ordine ca cele din Evangheliarul dela 1512.

Cartea se termină cu următorul epilog, a cărui parte finală se reproduce în facsimile la pag. 48

«БѢСѢВІДЦѢ ѿ прѣвѣлѣгомѢ бѣ слава и величїе . дѣжцѣомѢ съвръшїи ти вѣсѣкѣо дѣло бѣго ѿже ѡнѣмѢ начинѣемоу . тоѣмѢ слава ѿ дръжава вѣ вѣкы вѣкѣомѢ аминѢ .

«Понѣже ѿже вѣ троїци покланѣемѢ бѣ . бѣго ѿзвѣли цѣркѣвь своѣ ѿсплѣ-
нитѢ стѣимѢ кнїгѢмѢ вѣ слѣвослѣвіе и полѣзѢ прочїтѣмѢ . сѣго рѣди ѿ
ѣзѢ жѣпанѢ хѣнѢшѢ вѣ гнѣрѢ ѿ врашѣвѢ . БѣзревновѣхѢ поспѣшѣнїемѢ стѣго дѣа
ѿ любѣвѢ ѿже кѣ вѣжѣвнѢмѢ ѿ стѣимѢ цѣркѣвѢмѢ . и напїсѣхѢ сѣа дѣшѣпнѣа
кнїгѢ четвѣробѣлѣговѣстїе ѿже дѣхѢ стѣи дѣпѣлѣскѢмѢ ѡусти ѿрыгнѢ . вѣ поз-
нанїе ѿ ѿсплѣненїе слѣвослѣвію трислѣнѣнаго вѣ ѣдїнѢствѣ покланѣемаго вѣжѣства .
мѣаже ѿнѣ ѿ съвѣзрѣстнїе ѿ стѣрїе . чѣжѣцен ѿли вѣспѣваѣцен , ѿли пїшѣще
любѣе хѣѣ рѣди ѿсправлѣти . наѣсѣже ѡуѣрѣдно потѣцѣвѣшїхѣа на сѣе дѣло .
бѣвѣти . да ѡбѣи слѣваѣще ѿцѣ ѿзнѣгоже вѣсѣѣ . сѣа ѿмѣже вѣсѣѣ , дѣа стѣго ѡнѣмѣже
вѣсѣѣ . зѣдѣ ѡуѣѣчїмѢ съмїрѣнїе имѣѢ . тѣаможе сѣе свѣтѣ ѡзѣрїмѣа бѣго дѣтїю
аминѢ .

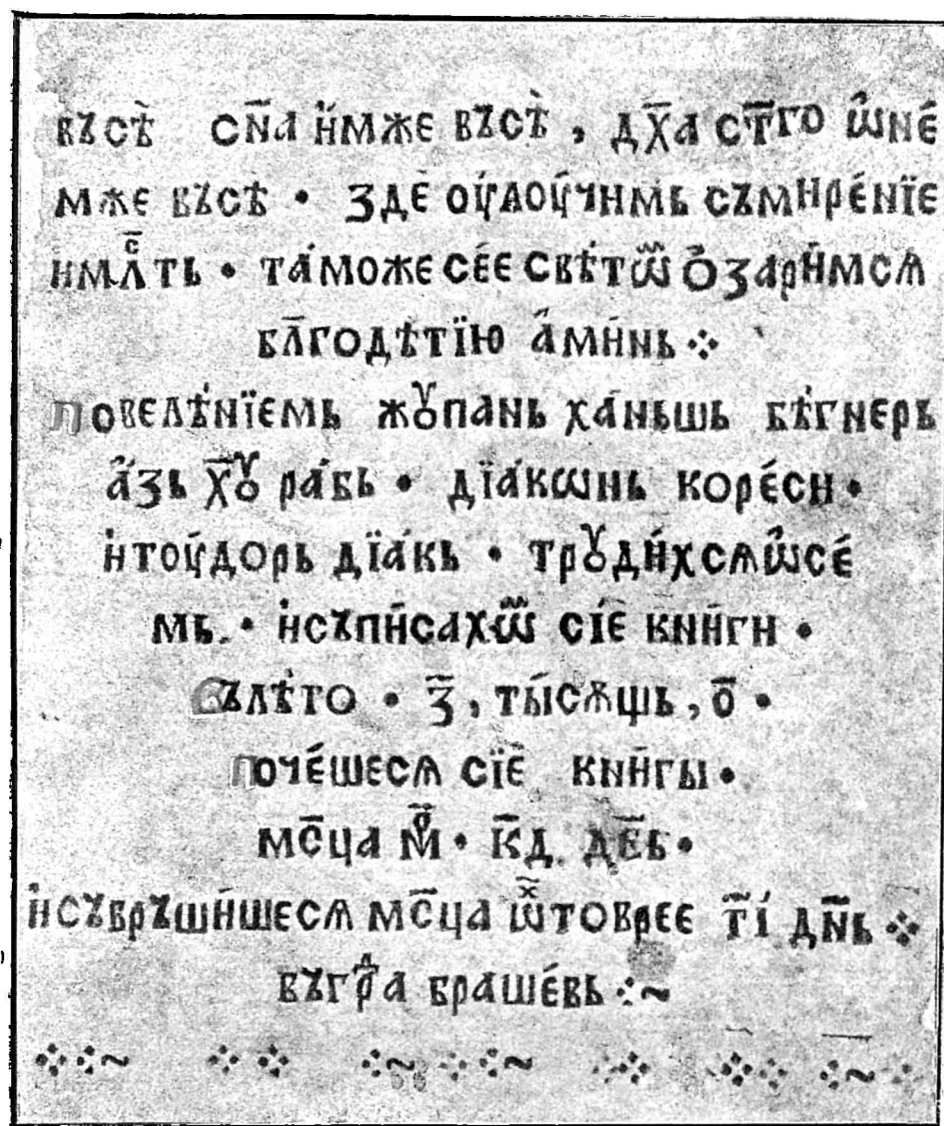
«ПовелѣнїемѢ жѣпанѢ хѣнѢшѢ вѣ гнѣрѢ ѣзѢ хѣ рѣвѢ . дѣдѣкѢмѢ корѣси ѿ
тоуѣдорѢ дѣдѣкѢ трѣдїхѣа ѡсѣмѢ ѿспїсѣхѣ сѣе кнїгѢ . Бѣлѣѣто ѣ , тѣсѣжѢ , ѡ .
Почѣшѣсѣа сѣе кнїгѢ мѣца мѣ . ѣдѣ днѢ . ѿсѣвръшїшѣсѣа мѣца ѿторѣе гї днѢ .
вѣ гѣа врашѣвѢ .»

„A-tot-vēdătorului și prea bunului Dumnezeu glorie și mărire! Cel ce dă a se săvîrși ori ce faptă bună întru dînsul începută, aceluia glorie și domnie în vecii vecilor, amin!

„Fiind-că Dumnezeu cel întru Treime închinat a binevoit să-și umple biserica sa cu cărți sfinte spre lăudă și spre folosul celor ce citesc, din pricina acésta și eu jupânul Hanăș Bégner (Johannes Benkner) din Brașov, m'am aprins de dragostea sfintului Duh și de iubirea sîntelor și dumnezeescilor bisericii și am tipărit acéstă carte de suflet mîntuitoră Tetraevangheliul, pe care sfintul Duh prin gura Apostolilor ne-au destăinuit-o spre cunoscerea și aducerea de laude Dumnezeirei celei prea-mărite întru unitatea prea strălucitei Treimi. Și rog pe cei tineri și pe cei crescuți și pe bătrîni, toți cați o vor ceti sau copia, pentru dragostea cătră Isus Christos, să îndreptați, și pe noi cari cu osîrdie de acest lucru ne-am îngrijit, să ne binecuvîntați, ca amîndoi preamărînd pe Dumnezeu, din care tôte (s'au făcut), pe Fiul, prin care tôte (s'au făcut), și pe Sfântul Duh,

în care toate (s'au făcut), să căpătăm aci (pe pământ) pace și iubire, iar dincolo să fim luminați de lumină și binecuvintare, amin.

„Din porunca Jupânului Hanăș Bégnér, eu robul lui Christos, Dia-

66. — Evangheliar slavonesc, 1562.

conul Coresi și Tudor Diac ne-am trudit de am scris această carte. În anul 7070 (1562). S'a început această carte în luna lui Martie 24 zile și s'a isprăvit în luna lui Octobrie 13 zile, în orașul Brașov“.

București, Biblioteca Academiei Române.—Brașov, Biserica Sf. Nicolae.—Petersburg, Biblioteca publică.—Moscu, Biblioteca publică și Museul Rumianțov.—Munkács, Biblioteca episcopală (acum în Ungvár).

Vasilie Popp, *Disertație despre Tipografiile românești în Transilvania și învecinatele Țări, dela începutul lor până la vremile noastre...* Sibiu, 1828, p. 12.—Joseph Dobrowsky, *Institutiones linguae slavicae...* Editio secunda, Vindobonae 1852, p. XXXVIII.—*Annales gymnasii gr. catholici maioris Blasiensis pro anno scholastico MDCCCLVIII* editit T. Cipariu... Blasi 1858, p. 11.—B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, II, 93 și 725.—Šafařík, *Geschichte der südslaw. Litteratur*, III, I, 55.—Karataev, *Описание*, I, 24.—Picot, *Coup d'œil*, p. 23.

[1563].

12. Apostol românesc (tipărit de diaconul Coresi la Brașov).

Singurul exemplar cunoscut din acest Apostol numit și Praxiu, conservat în Museul național de antichități din Bucuresci, a fost descris cu de-amănuntul de d. Gr. Crețu. D-sa ajunge la concluziunea că trebuie să fi fost tipărit cam pe la 1570. Noi propunem data de 1563 pentru motivele arătate la p. 52. Volumul este defectuos și se află în următoarea stare:

Un vol. in-folio de 124 foi, fără început și fără sfârșit. Foile au fost grupate în caiete de câte 8 foi, cu signatura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fie-cărui caiet. Din primul caiet existent, însemnat 10 (Ѧ), au mai rămas numai ultimele 4 foi, iar din ultimul însemnat 29 (ѦѦ) numai primele 5 foi. Tot restul, precum și 36 de foi din lăuntrul caietelor, s'au pierdut. După numărul sforilor rămase la călcăiul cărții se pare că lipsesc 11 caiete dela sfârșit; prin urmare volumul complet se compunea din 40 de caiete adică 220 foi, dacă toate caietele erau quaterniuni. E tipărit cu negru și roșu: negru pentru text și sumare, roșu pentru titlurile românești și slavoneste, notele tipiconale slavone, etc. cu câte 21, uneori 20 sau 22 rinduri pe pagină și cu aceleași caractere ca Evangheliarul românesc dela 1561, pe hârtie gălbuie grosă cu stema Brașovului în filigrană. Cuprinde două feluri de inițiale, unele simple și altele ornate. Aceste din urmă seamănă cu cele reproduse mai sus la N^{ri} 7, 18, 30, 32 și 34. Titlul curent este slavonesc și de cele mai multe ori lipsește. Zacealele sunt însemnate cu litere roșii în afară de text.

În foile pierdute dela început volumul acesta cuprindea faptele Apostolilor, — în cele rămase se cuprind epistolele lui Iacov, Petru, Ioan, Iuda și Pavel, cu ore-cărți lipsuri; — la sfârșit lipsesc câte-va din epistolele acestuia din urmă, și probabil obicei-nuitele indice ale lecțiunilor, etc.

Bucuresci, Museul național de Antichități.

M. Gaster, *Chrestomatie română*, vol. I p. 9.

Gr. Crețu, *Antăul Praxiu sau Apostol românesc tipărit pe la 1570 în Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie* sub direcțiunea lui Gregoriu G. Tocilescu, an. III vol. V (Bucuresci 1885) p. 29.—Dr. I. G. Sbiera, *Miscări culturale*, p. 36.

ТОЦНАМЪ АЧЕЛАСЬ ДХЪ СЪГРЖАСКЪ КЪЗА
 ФН • ШН ДЪТІА ДЕ АВНЕРЕ АВЦЖ •
 КЪ ТРОЦПЪЛЪ СЕВА СКОЦЛА • МОРЦІНАМЪ
 ПОЦТРЕЗН , СКЪ ЛАСЕВЪ НЕ ПОЦТРЕЗН
 ДОЦПЖ АДОНЪЛЪН ДОЦЛТЦЖ • АВІЕРЪ
 ДЕА СКЪЛАТЪЛЪ ЛЪ ХС ІПРНСЕА • ШН
 ЛА СФРЪШНТЬ , МЖАГЪЮАСЕ КЪ ВННТЕ ДЕ
 НЪРАВЪРН СКРНСЕ • ШН ДЕ СЛОЦЖЕЕ ЧЕЕ
 КЪ ТРЪ СФНЦН АВЦЖ • ШН АША СФРЪ
 ШН ТРЕМЪТЕРЪ : ХЪ ТРЪ КОРИНТИНЪ
 ТЪА ТРЕМЪТЕРЕ • АСФНТОУ АОНАОУ А
 НАЗ ПАВЕЛЪ • ВТОМЪ 5 НЕДЕЛЕ •

30
 000

АВЕЛЪ КЕМАТЬ АПЪЛЪ ЛЪ ІС ХС
 КОУ ВОА ЛЪ ДОУМНЕЗЕУ • ШН
 СОСТЕНЬ ФРАТЕ • БЕСТРЕЧІЕН
 ЛЪ ДОУМНЕЗЕУ КАРЕЛЕ СЪНТЬА
 НТРЪКОРННЪ • ЧЕЛЪЧЕСЬ СФНЦ
 НТЕ ДЕ ІС ХС КЕМАЦН СФНЦН ШН КЪ ТОЦНЧЕА
 ЧЕ КЕМЪНЪ МЕЛЕДОНЪЛЪН НОСТРЪЛЪ ІС ХС
 ЖНТРЪТОА ТЕЛО КЪ РЕЛЕ • АШН ЖДЕРЪ ШН
 ВОАЩ • Д ОЦЛТЦЖ ВОАЩ ШН ПАЧЕ ДЕ
 РЪКЪ СЪА СІ • ФРАЦН ДОЦЛТЦЖ ВОАЩ ШН СЕЧЕ
 НІ

31

Socec

[1564].

13. Tălcul evangheliilor și Molitvenic românesc (tipărite de diaconul Coresi la Brașov).

Cunoscem această carte numai din descrițiunea și extrasele pe cari le-a publicat Cipariu. Cartea însăși s'a pierdut. Cercetările făcute în biblioteca Seminarului greco-catolic din Blaj și în cea rămasă dela răposatul canonic, au fost zadarnice. De aceea ne mărginim a resuma aci notele pe cari i le-a consacrat Cipariu în publicațiunile sale.

Cartea formeză un volum in-folio, nepaginat, în quaterniuni, și tipărit cu aceleași caractere ca și *Evangheliarul* diaconului Coresi din 1560–61. Se compune din 2 părți:

1) *Tălcul evangheliilor*, care ocupă împreună cu scara lor și epilogul primele 238 foi și cuprinde cuvintări pentru tot anul începând cu Duminica Pascelor, espicând textul evangheliilor care este aproape identic¹⁾ cu cel din *Evangheliarul* pomenit mai sus.

Acésta cazanie se termină cu un epilog, din care se cunoște numai următorul fragment:

„... Дерепть ачѣа амь ескось (де амь типѣри)ть третеевангелоуа. ши праѣіоуа²⁾ рѣмж)нѣще: дѣпж ачѣа дѣка амь (вѣзѣть же)ланіа а мѣлци прѣѣци. де тѣлкоуа еѣлінаур коум съ поатж ши еи проповѣдѣи, ши а спѣне вавенилаур лѣѣцжтѣрж дѣпж четитоуа еѣліен, аша амь афлатъ ачѣесте тѣлѣ кѣре але еѣлінаур. пре дѣминечи прѣспре анъ. скоасе де л скриптѣра пророчинаур ши аплінаур. ши челур сѣнѣи пѣринѣи. ши дѣкама четитъ, вине амь испититъ ши сокотитъ ши амь афлатъ къ тоате тѣлкѣескъ. адеверѣзъ ши лнтѣрескъ кѣ скриптѣра сѣнѣж, ши мѣ тарѣ плѣкоуѣж, ши амь скрисъ кѣ типарюа вѣаѣ фѣацнаур... че фѣаѣи мѣен. оунде чартж ачастж картѣ пре вѣлѣдичи епископи. попи кѣлѣгѣри ши пре домни. нѣ чартж пре чен вѣнѣ че пре рѣи. вѣнѣи съ нѣ л пре сине. ши картѣи вѣр фѣи кѣ винѣ чертаѣи еи се покѣаскж ши съ ласе рѣѣтатѣ ши съ лмѣле кѣ дерептатѣ. аминъ: кѣлѣгъ ши ванѣи пре ачестъ лѣкрѣ лндѣратѣскѣ а да жѣпжноуа Фѣро Мнѣ клѣѣшъ.³⁾“

¹⁾ Cipariu, *Analecte*, p. 16, *Principia*, 104 și *Annales Gymnasii Blasiensis*, (1858) p. 11.

²⁾ Folia pe care era tipărit acest epilog era ruptă, când l-a copiat Cipariu. Cuvintele în parentesă sunt o completare. După literele пра, Cipariu completase правила. Mai târziu însă a revenit asupra acestei cetiri, admitând versiunea праѣіоуа. (*Principia*, p. 104 și *Archiv pentru filologie* etc. p. 89). „Apostolul său Pra-

xiul, de care se amintesc aici, a fost descoperit în 1884 și descris cu de-amănuntul de d. Gr. Crețu, în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie* sub direcțiunea lui Gr. G. Tocilescu, V, (București 1885) p. 29. Deci greșit persistă unii a mai vorbi de o Pravilă din secolul XVI, care ar fi fost edițiunea întâia a Pravilei mică dela Govora.

³⁾ Cipariu, *Analecte*, p. 29-30 în notă.

2) *Molitvenicul românesc*, care ocupă restul volumului și care nu s'a păstrat întreg. Titlul său este:

«*Молитвенник роумѣнск . положеніе . молитвеле . ботезоуль . коуноунїа . коуминнекътоура . типикоуа летоургїен . вечернїе . слоужба де демжнѣцѣ . кжн-течеле де ꙗ ѡломи ши де ꙗ еѡліе . петрекѣтоура морциловъ .*»

Partea dela capitolul cuminecătorei până la sfârșit, lipsesce ¹⁾.

Există controversă asupra autorului traducerii Evangheliarului, a Apostolului și a acestei Cazani, precum și asupra anului tipăririi acestor două din urmă. Nu este locul aci de a intra în amănuntele acestei controverse. Observăm totuși că, dacă se admite că Coresi a tipărit Apostolul și Cazania, după cum tipărise Evangheliarul dela 1560—61, ani tipăririi Apostolului (1570 după Crețu) și a Cazaniei (1575 după Cipariu), trebuesc puși înainte de 1570 (sau póte de 1568), când s'a imprimat prima Psaltire românească, de óre-ce în epilogul Cazaniei nu se pomenesce nimic de acéstă psaltire, cu tóte că a fost tipărită de același Coresi. Sbiera²⁾ aduce argumente fórte plausible pentru anul 1564, argumente trase din biografia lui Forró Miklos, care a fost prins și condamnat la mórte în 1564, iar din 1566 i se pierde urma. Pe de altă parte diaconul Coresi, care tipărise până atunci cărțile sale când cu sprijinul Ungurilor când cu al Sașilor, pare a fi rămas cu acești din urmă, în momentul când confesiunea protestantă se desparte în luterană a Sașilor, calvină a Maghiarilor și unitară a Sécuiilor, (de óre-ce în 1581 publică *Evanghelia cu învățătura* după îndemnul și cu cheltuiala lui Lucas Hirsch), — iar despărțirea reformatilor se face după hotărîrea dietei din Turda, în anul 1564. Am admis acéstă dată pentru Cazanie, iar pentru Apostol propunem data de 1563, ca fiind tipărit înainte de Cazanie și probabil după Evangheliarul slavonesc din 1562.

Tim. Cipariu, *Crestomatia sau Analecte literarie*, p. 16-29. — Lambrior, *Carte de citire*, p. 27. — Gaster, *Chrestomatie română*, I, 22.

Émile Picot, *Coup d'œil*, 36. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 57.

[1568].

14. Psaltire românească de diaconul Coresi.

T. Codrescu a publicat în revista sa *Buciumul Romanu* (Iași 1875), mai multe glosare pentru texte vechi românesce, lucrate de răposatul G. Săulescu. Printre acestea se află un glosar pentru o Psaltire românească a diaconului Coresi, tipărită în anul 1568, diferită, după cum asigură editorul *Buciumului*, de tóte celelalte psaltiri cunoscute.³⁾ Din nenorocire d-sa nu dă nici un alt amănunt, iar cartea însași nu se mai găsește nicăiri. Comparațiunea extraselor pe cari le dă Săulescu în glosarul său, cu textele psaltirelor cunoscute nu póte servi la nimic

¹⁾ Cipariu, *Principia*, 116.

²⁾ *Buciumul Romanu*, I, 250.

³⁾ Sbiera, *Mișcări culturale*, p. 58-59.

pentru stabilirea înrudirei între ele și pentru controlarea aserțiunilor sale, în privința vechimei textului și a autorului traducerii, de orice lucrările acestui scriitor sunt cu drept cuvânt bănuite.¹⁾

E sigur că această psaltire a existat, e posibil iarăși ca data de 1568 să fie exactă, dar textul publicat de T. Codrescu după manuscrisurile lui G. Săulescu este evident latinizat și deci falsificat.²⁾

Glosariul Psaltirei lui Coresi din 1568 (1568) elaborat de George Săulescu, în Buciumul Romanu, I, Iași 1875, p. 289-304, 16, 49-64, 97-112, 145-160, 193-208, 241-150. — Sbiera, Mișcări culturale, 45-46.

1568.

15. Sbornic slavonesc, partea II, tipărit de diaconul Coresi la 1568, Decembrie.

Acest Sbornic, numit și Mineiu de praznice, era compus din două volume. Nu se cunoștea până acum decât acest al doilea volum, cuprinzând serviciul divin al sărbătorilor nemîșcătoare ale Domnului Christos, ale Sf. Fecioare și ale câtorva sfinți din lunile de la Februarie până la August inclusiv. El formeză un vol. in-folio de 222 foi, grupate în 28 caiete (27 de câte 8 foi și unul de 6 foi), purtând semnătura cirilică *Ѧ — ѦѦ* pe prima și pe ultima față a fiecărui caiet, jos la mijloc. În exemplarele vechi de noi, lipsesc prima și ultima fîie, acesta din urmă probabil albă. E tipărit în două culori: textul cu negru, iar titlurile, indicațiunile și mai toate inițialele cu roșu, cu 31 rînduri pe pagină. Inițialele ornate sunt de două mărimi și sîmănă cu cele reproduse mai sus la Nr. 5, 7-9, 13 (28), 16-18, 27 (29), 30, 32, 34-37, însă sunt puțin mai usate.

La început se găsește un frontispiciu ornat terminat în cruce, amintind pe cel din Evangheliarul românesc de la 1561 reprodus mai sus la pag. 45.

Fîia întâi lipsește. Pe a doua începe viața sf. mucenic Trifon.

Pe fîia 5 r. a ultimului caiet, despărțit de text printr'un spațiu gol de vreo 7 centimetri, se află următorul epilog:

„Cu voea Tatălui și cu silința Fiului și cu ajutorul sfîntului Duh, s'au scris această carte în zilele bine-cinstitorului și de Christos iubitorului Io Alexandru voevod, mitropolit fiind preasfîntitul chir Evtimie.

„Eu păcătosul diacon Coresi am scris această carte, împreună cu 5 ucenici.

¹⁾ Glosarul Evangheliarului lui Coresi este o îndrăsnită falsificare. Așa în zaceala 79 a evangheliei lui Luca, cuvinte ca *năem-nici, greșit, destoinic, robii, hrănit*, etc. sunt înlocuite cu cuvintele *mercenarii, păcății, demn, șerbii, săginat*, etc.

²⁾ Comp. extrasul din psalmul 108 publicat la p. 16 sub rubrica *Vădiea*, cu textul din Psaltirea slavo-română a diaconului Coresi. Cuvintele *spăsește-mă, mila, blagoslovești, ispovedescu-mă*, au în Glosarul lui Săulescu formele *salvă-mă, mesererea, binețești, confe-ciunesumă*.

„S'au început a se scrie această carte în luna lui Iulie 12 zile și s'au isprăvit în luna lui Dechemvrie 6 zile, în anul 7077.”

București, Biblioteca Academiei Române.—Brașov, Biserica Sf. Nicolae.

68. — Epilogul sbornicului slavonesc, 1568.

1570.

16. Psaltirea românească a diaconului Coresi. Brașov.

Singurul exemplar cunoscut din această carte, aflător în Biblioteca Academiei Române, este defectuos. El formeză un volum în-4° al cărui început și sfârșit s'au pierdut. Dintr'o fericită întâmplare însă s'a păstrat ultima fôie cu epilogul reprodus mai jos. În josul acestei fôii se află signatura нѧ (51). Din faptul că foile sunt grupate în calete de câte 4 fôii (duerniuni), se poate deduce că această carte a avut 204 fôii. Psaltirea e tipărită în două culori, fără paginație, cu signatura cirilică pe pagina întâi și ultimă a fie cărui caiet cu câte 18 rînduri pe pagină, cu caractere mari, aceleași ca ale Evgangeliarului dela 1561, cu câteva inițiale ornate, aceleași ca cele din Liturghierul dela 1508, reproduse la n^{ri} 5, 7 și 13, și altele mai mici ordinare.

Exemplarul acesta începe cu duerniunea însemnată $\tilde{r}$ (3) cu Catizma 2, psalmul 9. Caietele sunt complete până la al 22-lea ($\tilde{k}\tilde{k}$) care cuprinde mai mult de jumătate din Psalmul 71. Afară de acesta s'aŭ mai păstrat încă câte-va foi mai mult saŭ mai puțin deteriorate: una dela început cu signatura $\tilde{k}$ (2) cu sfârșitul

КѸ мѣла лѸдоѸмнезеѸ ѿ дѣа
 кѸнѣ кѸр есѣ • дѣа вѣзѸю
 кѣ мѣн тоѣ те лѣмблѣ ѿ кѸ
 вѣнтѸль лѸдоѸмнезеѸ ѿ лѣмблѣ
 ѿ • нѸманнон рѸмѣнѣн ѿ вѣмѣ •
 шѣ хс зѣсе • мѣфен • рѣ • чѣне
 четѣще сѣцѣлѣтѣж • шѣ пѣвель
 ѿ пѣль ѿ кѣ скрѣне лѣкорѣнѣ • рѣне
 кѣ лѣнтрѸ бесѣрекѣ мѣн вѣзѣсѣ
 чѣнчѣн кѸ вѣнте кѸ ѿцѣлѣсоцѣлѣ мѣ
 ѿ сѣгрѣжѣскѣ кѣ шѣ лѣлѣнѣсѣжѣ
 цѣ дѣ кѣтѣ оѣнтѣнтѣрекѣ дѣ кѸ вѣнѣ
 те не ѿцѣлѣсе лѣнтрѣлѣте лѣмблѣ •
 ѿчѣпѣтѣсѣ ѿ сѣскрѣне ѿчѣтѣсѣ фѣ
 нѣтѣ ѿзѣлѣтѣрѣн • ѿлоѣна лѸ фѣврѣ
 арѣе, ѿ • зѣлѣ • шѣ сѣѣсѣфѣшѣ
 тѣ ѿлоѣна лѸ мѣн • кѣзѣ • зѣлѣ • ѿ
 чѣтѣтѣ ѿбѣрашѣѣѣ • ѿзѣлѣто • ѿѣнѣ
 ѿѣ

69.—[Epilogul psaltirei românești, 1570.

psalm. 4 și mai întreg psalmul 5, și alte 12 dela sfârșit. Pe una din acestea se află signatura $\tilde{m}$ (38), iar pe alta epilogul reprodus aici în facsimile.

Cu mila lu Dumnezeu eu diaconu Coresi, deca văzuți că mai toate limbile au cuvântul lu Dumnezeu în limba lor, numai noi Rumânii n'avăm, și Hs. zise, Mathei 109, cine cetêște să înțelgă, și Pavelu ap-s-lu încă scrie la Corinthu, 155, că intru beserecă mai vrătosu cinci cuvinte cu înțelesul mieu să grăescă ca și alalți să învățu, de cătă untunecă de cuvinte neînțelése într'alte limbi. Inceputuséu a se scrie acêste sf-nte Psăltiri în luna lu Fevruarie, 6 zile, și séu sfă[r]șit în luna lu Mai, 27 zile, în cetate în Brașov. ЕѢ АѢТО (în anul) 7078.

În numerotarea psalmilor se observă un fapt curios: Ne găsindu-se probabil printre caracterele imprimeriei semnul ̂ corespunzător pentru 60, acest semn a rămas afară la psalmii 60–69, punându-se numai cifra care reprezintă unimile.

Biblioteca Academiei Române (dăruit de V. Mangra).

V. Mangra, *Psaltirea românească a diaconului Coresi, publicată la 1570 în Brașov*, în *Tri-buna*, n° 268 din 24 Nov. 1890, republicat în broșura: *Cercetări literare-istorice*. I. Psaltirea Diaconului Coresi tipărită la 1570 în Brașov. II. Rolul Difacilor din Moldova în cultura Românilor din Transilvania în secolul al XVII-lea, de *Vasile Mangra*, Profesor seminarial în Arad. București (Carol Göbl) 1896. 1 br. 8° de 29 pag.—Dr. I. G. Șbiera, *Miscări culturale și literare la Români din stânga Dunării în răstimpul dela 1504-1714*, Cernăuți 1897, p. 45-46.

1574.

17. Octoih slavonesc, partea I (glas 1-5), tipărit de diaconul Coresi.

Un vol. in-folio de 216 foi, grupate în 27 caiete de câte 8 foi, nepaginate și având signatura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fie-cărui caiet, jos la mijloc. E tipărit cu negru și roșu, cu câte 30 rânduri pe pagină. Volumul acesta cuprinde o singură inițială ornată, la început, și două feluri de frontispicii ornate ocupând câte o jumătate de pagină cu stema Țării Românești: unul cu vulturul mic la începutul glasului 1, (v. mai jos p. 62) altul cu vulturul mare, ținând în cioc o cruce verticală între doi arbori, la începutul glas. 2 și 3 (No. 71). La sfârșitul glasului 2 și la sfârșitul cărții se află un ornament mic reprezentând un vultur într'o cunună, identic cu cel reprodus mai jos la pag. 61.

Octoihul începe cu pagina pe care o dăm aci în facsimile (No. 70).

Glasul 1 începe cu f. 2; Glasul 2 la f. 6 r. a c. 7. Glasul 3 la f. 1 r. a c. 14, cu ornamentele de care vorbirăm. Glasul 4 începe la f. 4 r. a c. 20, în continuare a textului, fără ornament, ci numai cu clișeu de titulatură și se termină pe ultima pag. a caietului 26.

Pe ultima pagină existentă (c. 17 f. 6 v.) se află epilogul reprodus în facsimile la pag. 59, care în traducere este următorul:

„A tot vedătorului și prea fericitului Dumneșeu slavă și mărire! Lui celui ce face să se împlinescă ori-ce lucru bun care dela dînsul începe, slavă și putere în vecii vecilor amin. Și după acestea, acei oameni dumneșești: Damaschin și Iosif și Cozma și Teofan, prin scoborîrea sfîntului

НАУЕЛОСЪБГМЪСЮГЛАСНКА

творѣніе прѣподѣбнаго ѿца нашего і ѿанна дама́ски
на • Всѣхъ бо тѣхъ вечеръ • на малѣхъ вечерни, на гнѣхъ
звѣхъ • Стѣхеры възскрѣсны, гласъ, а ❖ ❖
Вечернеѣ наше мѣтвы • Ѹбѣдѣте людіе сіѡнь •
Придѣте людіе поѣмъ Слава ѿ ннѣ, ѿ ❖
Всѣхъ мѣрнѣхъ славѣхъ • настѣвно възскрѣнь гласъ, а
Стрѣтіе твоѣхъ хѣ • ѿ прнвѣдѣтѣ црю дѣвы възсѣхъ •
Нѣтлѣнно рѣждѣши бѣ • тлѣніе потрѣбѣшаго ннѣ
тлѣніе нѣсточнѣшаго • нѣтлѣннаа ннѣпорѣчнаа • тѣ
мже молатѣ • бѣда ми тлѣжѣагома • мѣтвамннн
чѣаа въздѣннн • да прославѣтѣ, да сзлюбѣхъ въз
звѣнчѣтѣ, ннѣ рѣдъ нашъ въззвѣнчѣхъ •
ѿ сѣлѣшн дѣшн • Ѹгнѣ бѣжѣнаго хѣ възпрѣтѣ
прѣтаа, ннѣ ѿпалнма прѣбѣ • тѣмже тнсе мѣмъ • Ѹ
гнѣме ннѣзѣнн топлѣмъ мѣтѣмъ твоѣхъ ннѣчнѣмъ мѣжѣ
ннѣзѣннѣшнме ѿмногѣ ѿбразнѣ ѿбѣстоаннн • покрѣ
вѣ твоѣмъ прнѣбѣшаго • ѿ пѣмѣнѣ ннѣме твоѣ въззѣсѣ
Ѹвѣ мнѣ чѣо бѣдѣ, Ѹмѣ ннѣшн ннѣтѣ ѿ ѿсквѣннѣ
прѣгрѣшѣннн • чѣо сзтворѣ, кѣко Ѹвѣо ннѣзѣннѣ пла
мѣне нѣпѣстоаннѣаго • нѣрѣшнмѣ ѣзѣ ннѣчнѣмъ • ннѣ въз
сѣ нѣпорѣчнаа прѣжѣдѣ концѣ мѣнн сѣа своѣго подѣтннн
Ѹставленіе • Слава ннѣнѣ ѿ сѣ тѣбѣ прнхѣждѣ чѣ
стаа, ннѣзпѣхъ сзгрѣшѣхъ • нѣ ѿвратнѣ рѣба своѣго
пѣсрамѣнама ннѣрннѣнѣнн • ннѣмашн бѣ ѣже моцнн,
ѣко мѣтн вѣшнѣго сѣшн • Ѹгоже молн дѣроватн
дѣшамъ нашнмъ вѣлѣж мѣнѣлѣсть •

а

70. — Ostoia slavoneso, 1574.

НАВѢНЦЕВЪН. НАНЪЗВЪН

ХЪ • СТѢРѢ ВЪСКРѢНЫ • ГААСЬ • НѢ •

Пръво вѣчному ꙗкоже рѣждьшѹ сѣмъ бжю сѣмъ
воу • въплъщшѹ сѣмъ мѣрѣмъ • прѣидѣте
покашнѣмъ • распѣтѣ бѣ прѣтрѣпѣвъ , погребъ
нѣю прѣдѣстѣмъ ꙗкоже сѣмъ въсхѣтѣ • нѣвскрѣ
нѣзмрѣтвѣхъ , сѣсемъ блѣдѣщѣмъ чѣмъ •

Хѣ сѣсѣмъ нѣшѣ , ѣже нѣмъ рѣкопѣсанѣе прѣгвѣждѣ н
крѣтѣ расѣрѣмъ • нѣсмрѣтѣмъ дрѣжѣмъ оупразнѣмъ нѣ

Всѣмъ вѣдѣхъ нѣтрѣвѣагому бѣоу слава нѣвѣлѣчїе . дѣлѣ
 шомъ свѣршѣнѣи вѣсѣко дѣло бѣго нѣже ѿнѣмѣ начѣнна ,
 ѣму . **Т**ѣмъ слава нѣдрѣжава вѣвѣкы вѣкѣ ѿмѣнѣ .
Н посѣхъ ѿнѣ бѣтѣвнѣи мѣжїе . дамѣскїи жѣ . нѣѿѿѿѣ
 нѣкозѣма . нѣдѣѿѿѣнѣ . нѣнѣтѣнѣмъ стѣго дѣа . нѣоѿѣаѣмн
 нѣрѣдѣашѣ нѣамъ бѣтѣвнѣи кнѣге гѣлѣмѣи ѿхѣтѣнѣхъ , дѣ .
 гѣлѣ . пѣсно словѣнѣи . вѣтрѣслѣзнѣчнѣ бѣтѣве трѣнѣстѣи
 гѣлѣсн агѣлѣскѣи славо словѣнѣаго , вѣвѣнѣннѣлѣ бѣа .
Сѣго рѣдн нѣазѣ оѿбѣо хѣоу . рѣбѣ . іѿѿѣ . ѿлѣзѣандрѣу
 воѣвѣда . вѣсѣн оѿтро вѣлѣхнскѣи . снѣ вѣлѣнѣаго нѣрѣдо
 бѣаго , іѿѿѣ , мнѣрѣа воѣвѣда . оѿвѣдѣхъ нѣразѣмѣхъ госпѣ
 стѣамн оѿмнѣлѣнїе нѣѿскѣдѣнїе вѣземлѣи госпѣствамн .
Сїе вѣнѣше рѣчѣнѣи кнѣге гѣлѣи ѿхѣтѣнѣхъ . трѣоѿдо лѣоѣ
 знѣо вѣждѣлѣхъ . нѣсѣвѣшѣахѣмо . **С**ѣѿѿѣа нѣашѣго нѣрѣ
 ѿсѣѣнѣаго мнѣрополнѣтѣ , кѣѿрѣ , ѿѿѿѣмїе . вѣсѣн вѣлѣш
 кѣи землѣи . нѣнѣспнѣахѣмо сїе дѣше полѣзнн кнѣге ѿхѣ . дѣлѣхъ
 дѣтѣ вѣдѣарѣ нѣвѣчѣтѣ нѣпохѣвѣла стѣнѣмъ цѣрѣвѣамъ нѣзѣдѣше нѣ
 зѣпрошѣнїе грѣхѣ прѣроднѣтелѣ нѣашнѣмъ нѣроднѣтелѣ нѣнѣамъ
 грѣшннѣмъ . **С**ѣго рѣдн ѿзѣ іѿѿѣ ѿлѣзѣандрѣхъ воѣвѣда нѣснѣо
 мѣнѣмъ лѣоѣнѣмѣо , іѿѿѣ , мѣхнѣтѣ воѣвѣда . мѣлнѣмѣсе нѣмнѣлн
 сѣдѣѣ . нѣколѣнѣо сѣкѣасѣ ѿѣше нѣнеколѣнѣо . нѣѣ ѣзнѣкѣо . стѣар
 цѣ ѿакоѿѣцѣ . вѣзрѣсннѣмъ ѿакоѣрѣѣтїамъ . ѿнѣотѣамъ ѿакоѣдѣо
Вѣтѣшнѣи нѣлн поѣшнѣхъ нѣмѣлѣшнѣсе лѣоѣве рѣдн хѣн помн
 нѣнѣтѣе нѣасѣ грѣшннѣхъ вѣсѣтнѣхъ вѣшнѣхъ молнѣтѣвѣхъ нѣтѣнѣ
 нѣхъ . **П**овѣлѣнїе госпѣдѣарѣ іѿѿѣ ѿлѣзѣандрѣхъ воѣвѣда .
 ѿѿѣсѣрѣѣ шнѣн дѣакоѿѣнѣ кѣѣресн нѣпнѣсѣхъ сѣи кнѣгы .
 нѣа . нѣ . оѿѣчѣннѣкы . ѿѣнѣтїа . **В**лѣтѣ . ѿѿѣѣѣ .
 поѣшѣѣсїи кнѣгы пнѣсѣтн . мѣа , мѣн . ѣѣ , днѣ .
 нѣсѣврѣшнѣшѣсѣа , мѣа , ѿхѣтѣѣвѣрїе . кѣ , днѣ .

Duh învățați, ne-a lăsat nouă cărțile dumnezeesci ce se numesc Octoih, 4 glasuri, pentru a cânta în cântece pe Dumnezeu cel de sus și laudat, cu glasurile de îngeri cele de trei ori sfinte în Dumnezeuirea prea strălucită.

„Din pricina acesta și eu deci, robul lui Christos Io Alexandru, Voevodul întregii țări a Ungrovlahiei, fiul marelui și prea bunului Io Mircea Voevod, am cunoscut și am înțeles domnia mea împușinarea și raritatea în țara Domniei mele a cărților mai sus numite Octoih și din dragoste către lucru am dorit și m'am sfătuit cu părintele nostru prea-osfințitul mitropolit chir Evtimie al întregii Țări Românești și am tipărit această carte de suflet folositoare Octoih, ca să fie în dar și în cinste și spre lauda sfintelor biserici și intru pomenirea și iertarea păcatelor străbunilor noștri și părinților și nouă păcătoșilor.

„Din pricina această eu Io Alexandru Voevod, cu fiul meu iubit Io Mihnea Voevod, ve rugăm și în genunchi cădem, iar de nu în genunchi, cu cuvîntul, către cei bătrâni ca către părinți, către cei crescuți ca către frați, către cei tineri ca către copii, către toți cei ce vor ceti saŭ vor cânta saŭ se vor ruga, pentru dragostea lui Christos, pomeniți-ne pe noi păcătoși în sfintele vóstre rugăciuni și taine.

„Din porunca Domnului Io Alexandru voevod, eu păcătosul diacon Coresi am tipărit această carte cu opt ¹⁾ ucenici, dela facerea lumii în anul 7082; s'a început această carte a se tipări în luna lui Mai în 12 zile și s'a sfîrșit în luna lui Octobrie în 20 zile.“

Brașov, Biserica Sf. Nicolae.—Mănăstirea Hilandar.
Sava Chilandarec, *Rukopisy a starotisky Chilandarské*, 86.

1575.

18. Octoih slavonesc, partea II (glas 5—8), tipărit de diaconul Coresi.

Cunoscem două exemplare din această carte, amîndouă necomplete: unul în Biblioteca Academiei Române și altul în Biblioteca bisericii Sf. Nicolae din Brașov. În acesta din urmă s'a conservat prima fôie, pe a cărei verso se pôte vedé ornamentul din Octoihul dela 1574, vulturul într'o cunună, înconjurat de cuvintele *хрїсовѣ-к-лашкон земли-и ѿ александра воєводѣ* (v. p. 61). Karataev a cunoscut un alt exemplar în care s'a conservat ultima fôie cu epilogul. Acest epilog este același²⁾ ca cel dela partea I, afară de dată: *ѿ вѣтіа въ лѣтѣ. 577. Почѣе*

¹⁾ Colțul din stînga al fôiei după care reproducem acest epilog a fost rupt în exemplarul dela Brașov vîdut de noi, și completat cu mîna mai târziu, după cum se pôte observa în facsimilele dela p. 59. Călugărul

Sava dela Hilandar, copiind acest epilog după un alt exemplar, scrie „am scris această carte cu șase ucenici“, pentru partea I a Octoihului.

²⁾ V. nota precedentă.

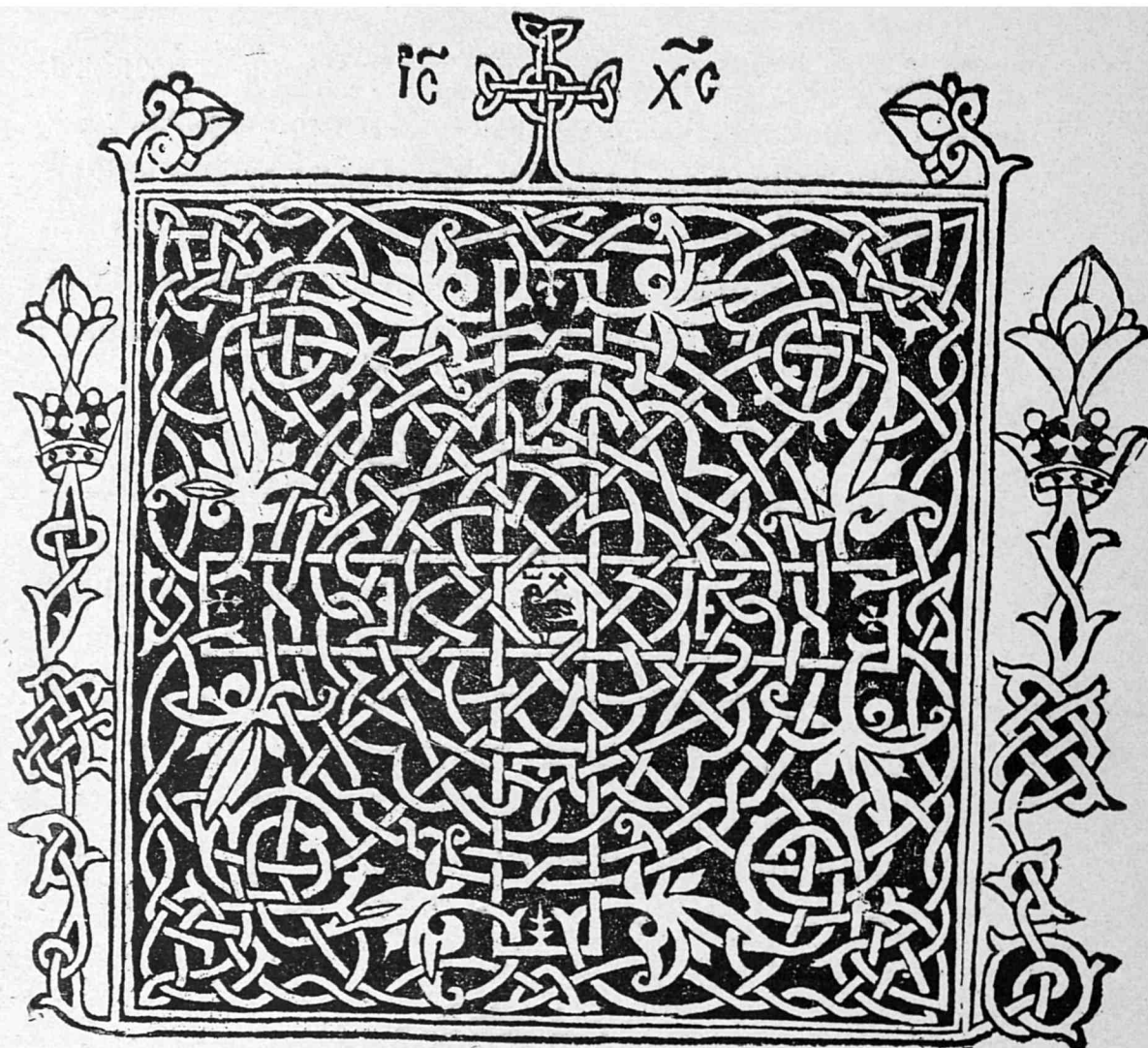
Рѣнѣ пророкъ печати • бѣо гнѣвымъ аплѣ проповѣ
 дн • ѿнѣнѣмъ ѿпрѣподобнымъ , ѿженѣмъ радостн •
 бѣа слово едина порѣждѣши • ѿже радн дрѣвнѣе вѣспрѣ
 мѣ бѣго рѣдѣ • ѿранскимъ пѣнѣмъ наслаждѣшесѣ • тѣ
 ходатѣнѣмъ толѣнѣмъ свѣтлостн , пѣнѣмъ почѣтаемъ •
 ѿмолѣтѣнѣмъ бѣго прѣмѣнѣмъ тѣбѣ прѣстѣа ѿбогѣшесѣ
 сѣ • прѣсно сѣшѣмъ оулучѣнѣмъ жнзнь сѣа твоего • по
 даѣшаго богѣтн велѣмѣмъ • • Слава ѿнѣнѣмъ по •
 Рѣдѣа есн неѣзрѣченно бѣа • ѿже прѣждѣ вѣкъ ѿѿца
 вѣсѣаваго • ѿвѣпослѣдѣнѣа вѣрѣмена пакѣ , ѿстаго
 чрѣва твоего бѣе просѣаваго • Свѣтъ вѣѿкрѣвѣнѣе ѿ
 зѣнѣмъ • ѿспѣнѣе вѣсего мѣра • Вѣпрозрѣнѣеже слѣ
 пѣмъ , ѿуѣтѣшѣнѣе ѿже вѣроѣмъ поѣшѣмъ • сѣгѣ оу
 бо молѣн , просвѣтѣнѣмъ вѣчѣе свѣтомъ рѣзѣма • ѿ
 подѣтн сѣрѣоу моѣмъ оуѣмѣнѣе дѣшѣвное • ѿко дарѣ
 дѣнѣмъ ѿпѣнѣмъ , жнвѣта моѣго вѣрѣмъ прѣнѣмъ •
 ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ДРѢСОВОУЛЬ

ВЛАШКОИ ЗЕМЛЕ

ІС АЛЕКСАНДРЪ ВОЕВОДА

ПАВЛНЧВРН. ПАВЛЧВРН

дѣ ѿставимъ • сѣ і нпоёмъ стрѣи въскрѣни глѣ н

Пѣсньмъ пѣсньмъ, словесньмъ слоужбѣмъ • тебѣ
хѣ приносимъ • ꙗко бѣговоу лѣ еси помяло
вати нѣ въскрѣниѣ раднѣ • Глѣ нѣ, не ѿвѣр
зньмъ ѿ твоего лѣца нѣ бѣговоу • помялова
ти нѣ въскрѣниѣ раднѣ • Рѣ нѣмъ сѣ ѿне стѣи
мѣти црѣквамъ • бжѣе жнѣнше • ты бо при
мѣ

тъ прѣжде ѿставленіе грѣховъ • въскрѣниѣ раднѣ •
Нѣны вѣсточи • Нѣ же ѿба ѿца слово прѣжде вѣкарѣдѣст •

сїи кнїгы пїсати. мѣца, генварїе, кѣ днѣ, сѣвѣшнїе (sic) мѣца, августъ. кѣ, днѣ.— Dela facerea lumii în anul 7083 (1575); s'a început această carte a se tipări în luna lui Ianuarie în 26 zile și s'a sfîrșit în luna lui August în 23 zile“.

Volumul complet, de formatul in-folio, trebuie să conțină vre-o 198 foi, grupate în 25 caiete, 24 de câte 8 foi, și unul (13) de 6 foi, cu signatura cirilică obicînută (а — кѣ). Caietul 15 pîrtă din eróre numărul 7, iar caietul 14 n'are signatură. E tipărit cu negru și roșu, cu câte 30 rînduri pe pagină, pe o hîrtie grósă, gálbuie, cu stema orașului Brașov în filigrană. Cuprinde o singură inițială ornată, la începutul glasului 8, și două feluri de ornamente: un frontispiciu cu stema Țerei Românești, vulturul mic (No. 74), la începutul glasului 5, 7 și 8, — și un ornament mic, represintând un vultur într'o cunună de snopî, pe f. 1 v.

Glasul 5 ține pînă la f. 4 r. a c. 7. Mai jos de jumătatea acestei pagine, începe glasul 6 prin clișeu de titulatură obicînut și ține pînă la f. 6 r. a c. 13. Glasul 7 începe la f. 1 r. a c. 14 și ține pînă la f. 5 r. a c. 19; iar glasul 8 începe la f. 6 r. a aceluiași caiet.

București, Biblioteca Academiei Române. — Brașov, Biserica Sf. Nicolae. — Mănăstirea Hilandar.

Karataev, Описание, No. 85, p. 187.—Picot, *Coup d'œil*, p. 14. (D. Picot, necunoscînd decât exemplarul defectuos din Biblioteca Academiei Române, îl atribue lui Macarie și îi asignează data de 1510). — Sava Chilandarec, *Rukopisy a starotisky Chilendarské*, 80.

1577.

19. Psaltire slavo-românească, tipărită de diaconul Coresi.

Acastă psaltire a fost considerată multă vreme ca prima tipăritură românească. Multă vreme nu s'a știut anul exact al tipăririi, iar cât despre locul unde s'a tipărit, lucrul nu este încă limpede pîuă astăzi. Un exemplar, în care s'a conservat ultima fîie cu epilogul și cu data tipăririi, a fost descoperit de Odobescu în mănăstirea Bistrița și se află în Muzeul național de antichități din București. Un alt exemplar se găsește în Biblioteca Academiei Române.

Volumul in-4° mic trebuie să fi conținut 316 foi, cari au fost grupate în 79 caiete de câte 4 foi, cu signatura cirilică pe pagina întăi și pe cea din urmă a fie-carui caiet, jos la mijloc. În exemplarul dela Muzeu lipsește f. 1, caietul 34 întreg și mai multe foi din corpul volumului; în cel din Biblioteca Academiei lipsește caietul 1, tîte foile dela f. 4 a c. 68 pînă la f. 1 a c. 70 și ultimul caiet întreg. Volumul e tipărit numai în negru, cu 18 rînduri pe pagină, cu nisce caractere mari, semănând cu cele din partea I a Psaltirei slavone, și cuprinde câte-va inițiale amintind pe cele reproduse mai sus la Nr^u 33 și 36. Textul slavon și traducerea românească sunt tipărite cu aceleași caractere mari, de-a rîndul, fără a fi deosebite prin inițiale mari sau alt-ceva; câte-o dată chiar semnele de interpunctuație lipsesc. La pag. 65 se reproduce un specimen.

Cartea se termină cu următorul epilog, reprodus în facsimile la pag. 64:

Cu mila lu Dumnezeu eu diaconu Coresi, deca văzuu că mai toate limbile au cuvîntul lu Dumnezeu în limba, numai noi Rumânii n'avăm, și Hs. zise, Mathei

109, cine ceteste să înțeleagă, și Pavelu Apstli încă scrie la Corintu, 155, că întru beserecă mai vrătos cinci cuvinte cu înțelesul meu să grăescă, ca și alaltși să învățu, de câtă uîntunerecū de cuvinte neînțelese într'alte limbi. — Dereptu acēia frații miei preuților, scrisu-v'am acēste Psăltiri cu otvétu, demu scosū de în psăltire srăbescă pre limbă rumânescă, să vā fie de înțelegătură, și grāmăticilorū, și vā rogū ca frații miei să cetiți și bine să socotiți că veți ve[dé i]ngivā că e cu adevărū. Бл҃го (la anul) 7085.

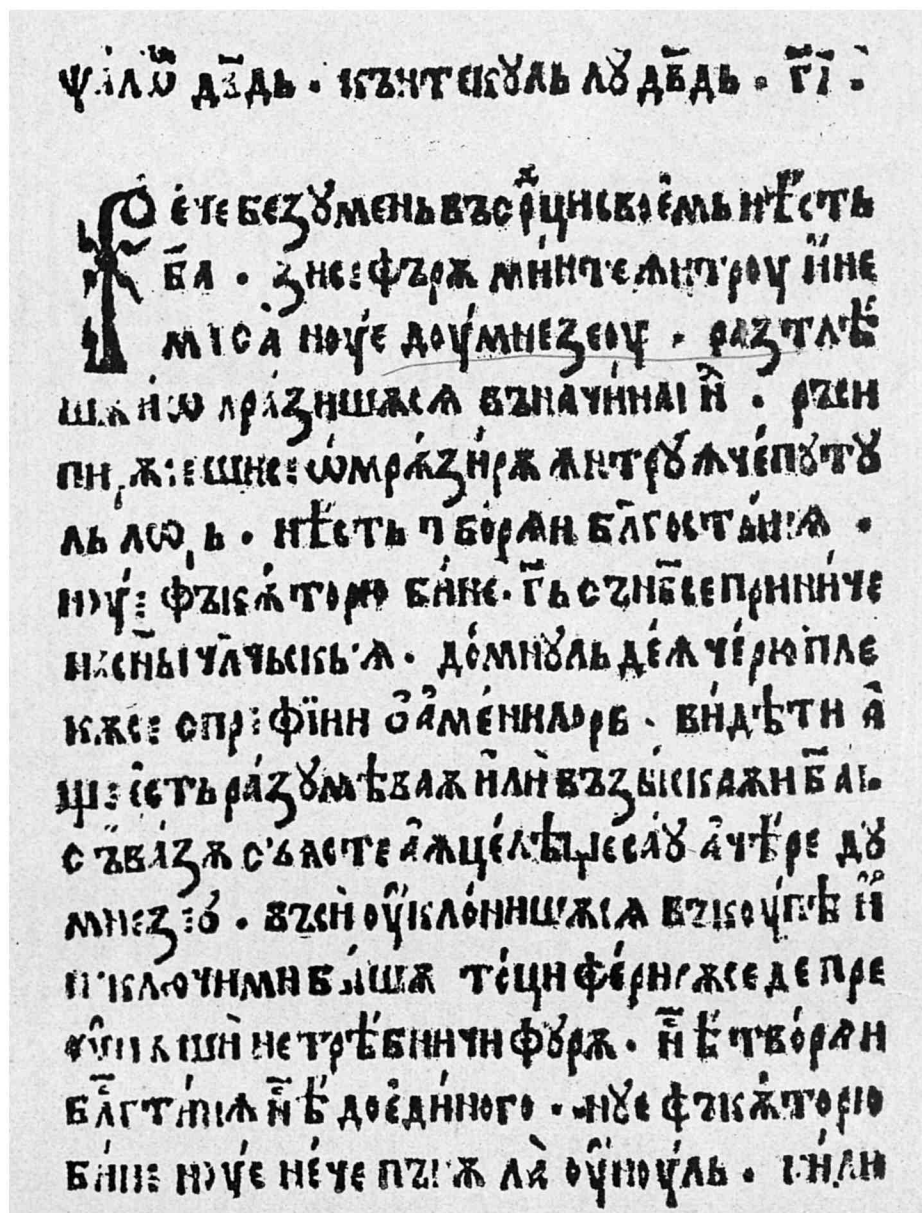
КѸ МНЛА АДОУМНЕНЕХЪ ЕД ДІАКОНЪ КОСІ
 СН . ДѢКА ВЪЗДІОУЗ МАН ТОВАТЕ АНБН
 ЛЕ АДОУМНЕНЕХЪ АДОУМНЕНЕХЪ ЛАН
 ЗА . НОМАННІ РОМАНІН НАВЗМЪ . ШН ХС
 ЗНЕС . МАДЕН . СД . ЧННЕ ЧЕТІРЕ ОЗАЦЕ
 АТГА . ШН ПАКЕЛЪ АПЛА АБА СКРНЕ ЛА КО
 РННТЬ . РНЕ . ИЗАНТРЪБ СТРЕНА МАН ВРЗ
 ТО ЧННЧНКОВННТЕ БД АЦЕЛЕСДЪЛ МІЕХЪ
 ГРЖЕСЬ . КА ШН АЛАЦН ОЗАВЗЦЪ ДЕ ИЗ
 ТЬ ОУАТОНЪРЕНЪ ДЕ КОВННТЕ НЕАЦЕЛЕСЕ
 АН ГРААТЕ АНБН : — ДЕРЕПТЬ АЧЕА ФРА
 ЦІН МІЕН ПРЕОУЧНОРЬ . СКРНЕСКАМЪ АТѢ
 СТЕ ПЗАТНОНЪ ОУВѢТЬ . ДѢМЪСКОВЪ ДЕ
 А ПЗАТНОРЪ СРЗБѢСЪЖ ПРЕ АНБЖ РОМАНЪ
 СІАЖ . СЗВЖ ФІЕ ДЕ АЦЕЛЕГЖТЪРЖ . ШН ГРЗ
 МЖ ГНЧНОРЬ . ШНВЖ РОГЫКА ФРАЦІН МІЕН
 СЗЧЕТНЦН ШНБННЕ СЗКОТНЦН КЗВЕЦНВЕ
 АНШНВЖ КЗЕБДЪДЕВЗЪ . БЛ҃ГО ЗПЕ

75. — Epilogul psaltirei slavo-românești, 1577.

București, Biblioteca Academiei Române, Museul național de antichități.

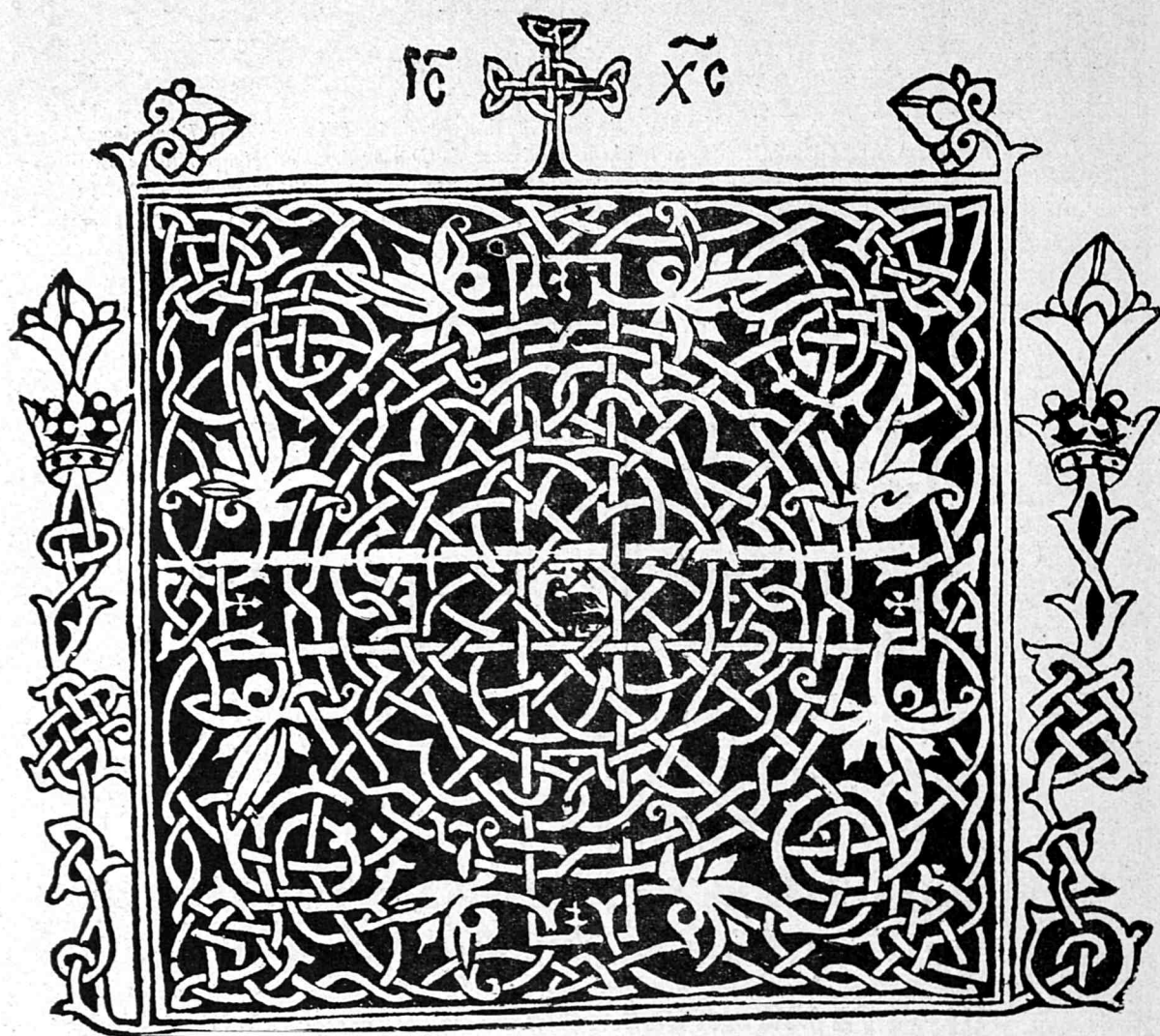
Psaltirea publicată românește la 1577 de diaconul Coresi, reprodușă cu un studiu bibliografic și un glosar comparativ de B. Petriceicu-Hasdeu. Edițiunea Academiei Române. Tomul I. Textul. București, Tipografia Academiei Române 1881. În 4°, cu 66 pp. facsimilate.

Cipariu, *Analecte*, p. XIX.—Hasdeu, *Psalmul 77 din Coresi*, în *Foia Societății Romanismul*, I, 1870, p. 62.—A. Odobescu, *Psaltirea tradusă românește de Diaconul Coresi și tipărită în Brașov la 1577*, în articolul: Despre unele manuscrise și cărți aflate în Monăstirea Bistrița, în *Revista Română*, II, 107, și retipărit în *Scrieri literare și istorice* (București 1887) vol. I, p. 349.—

70. — Psaltire slavo-românească, 1577.

B. P. Hasdeu, *Unde s'a tipărit Psaltirea lui Coresi?* în *Traian*, No. 10, din 14 Mai 1869.—Dr. M. Gaster, *Uă carte românească în 1546*, în *Românul* din 6 Nov. 1881.—B. P. Hasdeu, *Ceva pentru d. dr. M. Gaster*, în *Românul* din 15 Nov. 1881.—Dr. M. Gaster, *Rectificări pentru d. Hasdeu*, în *Românul* din 15 Dec. 1881.—Karataev, *Описание*, No. 92, p. 198.—Picot, *Coup d'œil*, p. 38.—Sbiera, *Miscări culturale*, p. 45.

аажень мѣжъ ѿже неиде насъзвѣ
 ть нечестивѣи . и напѣти грѣ
 шныи нестѣ . и насѣдалци гоу
 битель неседе . нѣ въззашоу не
 гни волю его . и въззашоу не
 оучителъ днь и нощь . неждать
 ко древо сажденное при неходящии воудь . и
 же плодъ свои дасть възврѣма свое . и несть
 его неопладеть . и несе елика аще творить

20. Psaltire slavonéscă, tipărită de Diaconul Coresi la 7085.

Un volum in-folio de 170 foi: 2 liminare, iar cele-lalte grupate în 22 caiete de câte 8 foi, afară de caietele 4 și 12 care sunt de câte 4 foi, cu signatura cirilică obișnuită (Ѡ — ѠѢ). Psaltirea e tipărită în două culori, cu două feluri de caractere: unele mai mari și mai grose, cu care s'au tipărit psalmii, și altele semănând cu cele din Sbornicul dela 1568, pentru primele 2 foi, pentru tropare, etc. Pagina tipărită cu aceste caractere din urmă are 31 rinduri, și 26 cu cele dintâi. Volumul cuprinde mai multe inițiale ornate semănând cu cele reproduse la Nr^{ul} 2, 5, 7-10, 12, 13, 15-18, 23, 30, 34-37 și altele mai simple, și trei feluri de ornamente: un frontispiciu cu stema Țării Românești, la începutul psaltirei (v. p. 66); apoi un vultur într-o cunună de snopii, la f. lim. 2 v., la sfârșitul psalmilor și la sfârșitul volumului, și în fine un ornament impletit.

Psaltirea ocupă primele 12 caiete. După aceia urmează tropare, condace, etc.

La sfârșit se găsește următorul epilog, al cărui text slavonesc se reproduce în facsimile la pag. 67:

„Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu împlinirea sfântului Duh și cu porunca domnului Io Alexandru Voevod și a fiului său Io Mihnea Voevod și a prea-osfințitului mitropolit Serafim, eu păcătosul diacon Coresi am scris această sfântă carte ce se numește Psaltire, pe lingă care am adăugat sinaxarul după cursul anului, troparele și condacele pentru sfinți; am mai adăugat și sinaxarul postului și ceaslovul având slujba de nopțe și de zi.

„S'au scris acestea dela facerea lumii în anul 7085“.

Brașov, Biserica Sf. Nicolae.—Praga, Museul național.—Mănăstirile Krušedol (Sirmia) și Hilandar (Athos).

Undolfski, Хронологическій указатель, Moskva 1871, n° 80, p. 14 — Šafařík, *Geschi hle der südslaw. Literatur*, III, I, 279. — Karataev, Описание, No. 91 p. 97. — Архимандрит Леонид, Словено-сръпска књижица, în Гласник, vol. 44, p. 255. — B. P. Hasdeu, *Unde s'a tipărit Psaltirea lui Coresi*, în *Traian* din 14 Mai 1869. — Dr. M. Gaster, *Uă carte românească în 1546 în Românul* din 6 Nov. 1881. — B. P. Hasdeu, *Ceta pentru d. dr. M. Gaster în Românul* din 15 Nov. 1881. — Picot, *Coup d'oeil*, p. 38. — *Rukopisy a starotisky Chilendarské* popisuje Sava Chilandarec, Praga 1896, (extras din *Věstnik král. české společnosti náuk*, 1896), p. 85.

1578.

21. Triod slavonesc, tipărit de diaconul Coresi.

Notele de mai jos asupra acestui Triod sunt estrase din publicațiunile lui Šafařík și ale lui Karataev.

Un volum in-folio de 291 foi nepaginate, grupate în caiete de câte 8 foi, în număr de 36 și încă trei foi la sfârșit. Caietele au signatura pe prima și pe ultima lor pagină jos, afară de caietele 3, 14 și 25 care n'au signatură. Pagina

Triodul se termină cu următorul epilog:

Šafarik, *Geschichte der südslaw. Literatur*, III, I, p. 280.—Karataev, *Описание*, I, p. 204
si 553.

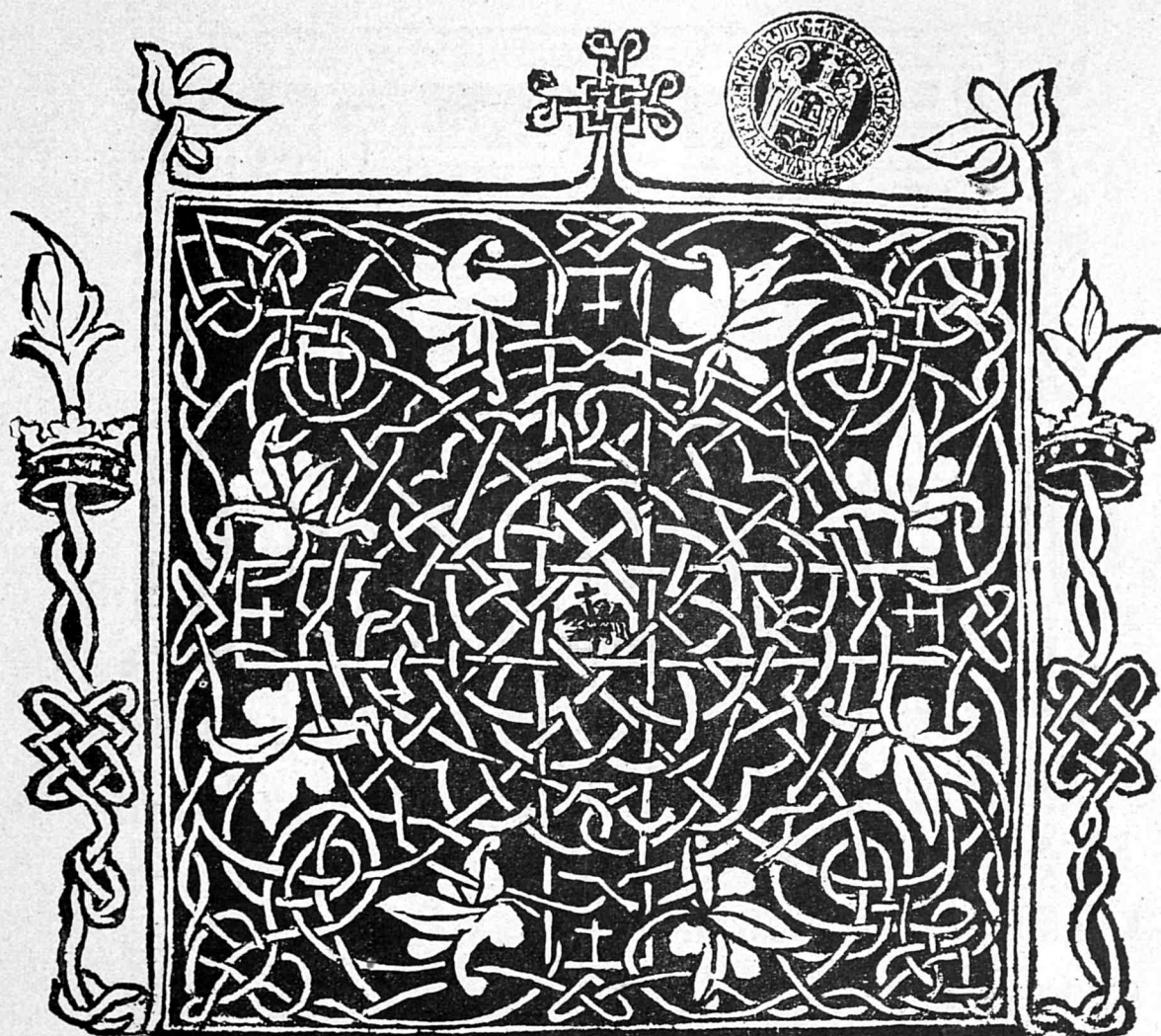
НѢУАѦѦСЪБѢѢѦѢГЛѢ

СННѢ ТВОРЕНІЕ ПРѢПОДѢБНАГО ѡЦА НАШЕ
ГО ІѡАНЪ ДАМАСКІНА • ВЪСѢЩА ВЕЧЕРЬ •
НАМАЛѢН ВЕЧЕРНИ НАГН ВЪЗВАХЪ • СТЫХЕРН
ВЪСКРѢСНЫ ГЛАСЪ • Ѧ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ЕЧЕРНѢ НАША МЛТВЫ • ПРІИМН
СТЫ ГН НПОДАЖДЪ НАМЪ ѡСТА
ВЛЕНІЕ ГРѢХѢ • ІАКО ТЫ ЕДИНЪ
ЕСН ІАВЛѢН ВЪМНѢ ВЪСКРѢНІЕ •
ВЪНДѢТЕ ЛЮДІЕ СІѡНЪ НѡБЪ
НМѢТЕ ЕГО • НДАДНТЕ СЛАВѢ
ВЪНѢ • ВЪСКРѢШОМЪ НЪМРѢТЪ • ІАКО ТЪ ЕСТЬ
БЪ НАШЪ НЪБАВЛЕН НА ѡБЕЗАКОНІН НАШЫ •

ПРІНДѢТЕ ЛЮДІЕ ПОЕМЪ • НПОКЛОНИМСА
ХЪ СЛАВЩЕ ЕГО ЕЖЕ НЪМРѢТЪ ВЪСКРѢНІЕ •
ІАКО ТЪ ЕСТЬ БЪ НАШЪ • НЖЕ ѡЛѢСТН ВРАЖІА
МНѢ НЪБАВЛЕН ❖

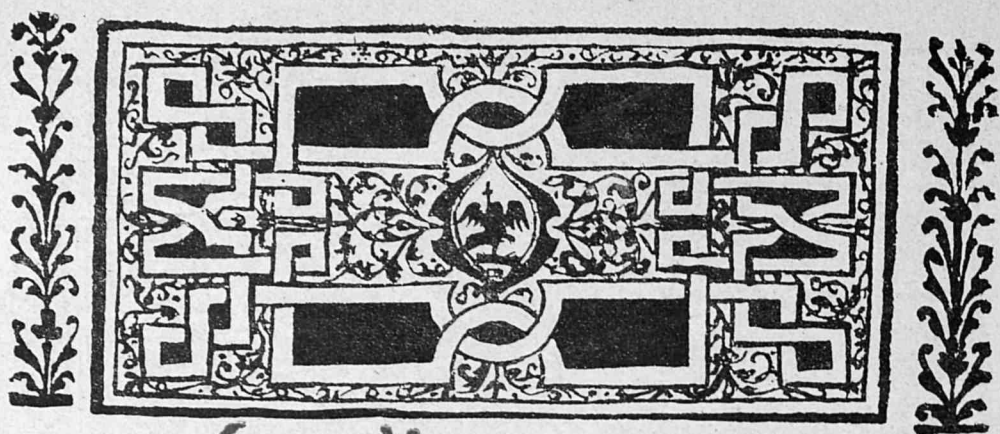

НАВЛНЧВРН НАВЗВ

ХЪ СТЫХЕРЫ • ВЪСКРЪСНЫ • ГЛАСЬ • Я •

ЕЧЕРНЕМ НАШМ МЛТВЫ • ПРІН
МН СТЫ ТН • НПОДАЖДЪ НАМЪ
ШСТАВЛЕНІЕ ГРЕХШ • ІКОТЪІЕДН
НДЪСНІВЛЕН ВЪМНРЪВЪСКРЕНІЕ •
ШБНДТЕ ЛЮДІЕ СІШНЬ ІШБЕ
НМТЕ ЕГО • НДАДНТЕ СЛАВЪ

НАВЛНЦВРН. НАНВЗВ

ХЪ СТИХЕРН , ВЪСКРЪСНН • ГЛАСЬ , Д •
ЖИВО БОРАЩОМУ БОЕМУ КРЪТУ • НЕПРЪСТАННО
КЛАНѢЩЕСЕ ХЪ • ТРИДНѢВНОЕТИ ВЪСКРѢНІЕ СЛА
ВН • ТѢМКО ѠБНОВНЛЪ ЕСН НОТѢВШЕЕ ЧЛѢ
СКОЕ НО БО ВЪСЕ СНЛНЕ • НѢЖЕ НАНБСА ВЪСХОДѢ
ѠБНОВНЛЪ ЕСН НАМЪ • ЯКО ЕДИНЪ БЛГЪ НЧЛКО ЛЮ
БЕЦЬ • **Д**РЪВА ПРЪСЛАШАНІА ЗАПРЪЩЕНІЕ РАЗ
ДРЪШНЛЪ ЕСН СПЕ • НАДРЪВЪ КРЪТНТМЪ ВОЛЕА ПРН
ГВОЖСЕ • НВЪАДЪСЪШЕ СНЛНЕ • СЪМРЪТНА ЛЪЗЫ Я
КО БЪ РАСТРЪСАЛЪ ЕСН • СЕГО РАДИ КЛАНѢСЕ Е
ЖЕ НЪЗМРЪБЪ БОЕМУ ВЪСКРѢНІЮ • РАДОСТІА ВЪ
ПІЩЕ • ВЪСЕ СНЛНЕ ТН СЛАВА ТѢБЕ • **В**РАТА А
ДОВА СЪКРЪШНЛЪ ЕСН ТН • НО СВОЕЪ СЪМРЪТІА СЪ
МРЪТНОЕ ЦРЪВО РАЗРЪШНЛЪ ЕСН • РЪДЪЖЕ ЧЛѢ
С КЫ НЪЗЪ НСТАВНІА СВОБОДЪ • ЖНЕОТЪ ННЕТАВЪ

 ХСЄ ВѢДЦѸ НПРѢВѢГОМОУ БѸ СЛАВА НВЕ
 ЛНІЕ • ДАЖИОМОУ ОХВРЪШНТИ ВЪСѢХОДѢ
 ЛО БѢГО НЖЕ ОНЕМЪ НАЧІНАЕМЪ • ТОМУ
 СЛАВА НДРЪЖАВА ВЪВѢКЪ ВѢКѸ АМІНЬ ✽
 ПОНѢЖЕ НЖЕ ВЪТРОИЦѸ ПОКЛАѢМІНБѢ •
 БѢГО НЗВОЛН ЦРКОВЬ ОВОЕ НСПЛЪННТИ СѢНМН КНН
 ГАМН ВЪСЛАВО СЛОВІЕ НПОЛЪЖ ПРОЧІТАЖЩІ •
 СЕГО РАДН НАЗЪ ДІАКОНЪ КОРЕСН • Н МЪНЖНАЖ
 ВЪЗРѢВНОВА ПСОПѢШЕНІЕ СѢГО ДХА • НЛЮБОВІЕ
 ЕЖЕКЪ ЖІТІВНН НСѢНМЪ ЦРКАМЪ • ННАПНСА СІМ
 ДШЕ СПНЖА КННГѸ ЧЕТВѢРО БѢГО ВѢСТІЕ • АЖЕ
 ДХЪ СѢНН АПЛЬСКИМНОУ СТИЩІННЖ • ВЪПОЗНА
 НІЕ ННСПЛЪНЕНІЕ СЛАВО СЛОВІЮ • РНСЛЪНЕНАГО
 ВЪЕДННЕСТВѢ ПОКЛАНѢМАГО БЖЕСТВА ✽
 НАПНСАШЕСА СІН КННГЫ • ШЕБІТІА ВЪЛѢТО ЗПЗ

82. – Epilogul evangheliarului slavonesc, 1579.

„A tot vedătorului și prea fericitului Dumnezeu slavă și mărire, celui ce face să se îplinească orî-ce faptă bună, care începe dela dînsul, slavă și putere în vecii vecilor, amin. Fiind-că cel intru Treime cîstit Dumnezeu a bine-voit să umple biserica sa cu cărți sfinte spre lauda și folosul celor ce le citesc, din pricina acéști și eû diaconul Coresi și Mănăilă ne-am aprins de dragostea sfîntului Duh și de iubire pentru dumnezeescile și sfintele biserici și am scris acéști carte de suflet mîntuitoare tetraevanghelie, pe care sfîntul Duh prin gura Apostolilor ne-aû descoperit-o, spre cunoșcerea și împlinirea laudei prea strălucitului intru

Treime singurului cinstit Dumneđe. Și s'aŭ scris acéstă carte dela facerea lumei în anul 7087.“

Bucuresc, Biblioteca d-lui Gr. G. Tocilescu.—Petersburg, Biblioteca publică.—Mănăstirea Remeta.

Šafařík, *Geschichte der südslav. Literatur*, III, I, 279.—Karataev, *Описание*, No. 93, p. 200.

24. Evangheliar slavonesc, tipărit de Lorinț diac în Bělgrad (Alba-Iulia) la 7087.

Un volum in-folio de 227 foi, nepaginate: 3 foi la început și cele-lalte grupate în 27 caiete de câte 8 foi, și două (13 și ultimul) de 4 foi cu signatura cirilică pe prima și pe ultima pagină. Foile 2—4 din fie-care caiet sunt numerotate cu cifre romane. Signatura cirilică, începe iarăși dela început la evanghelia lui Luca. E tipărit cu negru și roșu cu câte 23 rînduri pe pagină, cu caractere mari și cu inițiale ornate mari și mijlocii, și cu câte-va frontispicii ornate (veđi reproducerile facsimilate la pag. 76-78) iar la sfîrșit armele familiei Báthory.

Cartea se termină cu următorul epilog reprodus în facsimile la pag. 79:

„ПОВЕЛѢНІЕМЪ ВЕЛІКАГО ВОЕВОДА ГАТИРЬ (sic) КРИЦОВЪ АЗЪ ЛВРИНЦ ДІАКЪ. ТРОУДИХСА О СЕМЪ И ИСПИСАХ КНИГИ СІЕ. ГЛѢМІИ ТЕТРОУЛІЕ. ВЪЛѢТО, Э, ТЫСѢЦЬ, ПЭ, ПОЧЕШЕСА СІЕ КНИГЫ, МЦА. ФЕВРОУАРІЕ, КѢ. ДНЬ, ИСТВРХШИШЕСА МЦА МАН, СІ, ДНЬ. ВЪГРѢДЪ. БЕЛГРѢДЪ.-

„И съ властїю ВЕЛІКАГО ВОЕВОДА. БАТЬРЬ КРИЦОВЪ. ЗА. Л. ЛѢТЬ ДАНЕ СМѢТЬ НА ТІПАРЬ.“

„Din porunca marelui Voevod Batăr Criștov, eu Lorinț diac mi-am dat ostenelă și am tipărit acéstă carte ce se chémă tetraevanghelie, în anul 7087 (1579); începutu-s'aŭ acéstă carte în luna lui Februarie, 25 zile, și s'aŭ săvîrșit în luna lui Maiu, 16 zile, în cetatea Belgradului.

„Și cu puterea marelui Voevod Batăr Criștov în timp de 30 de ani nimenea să nu îndrăsnească a o tipări din nou. 1)“

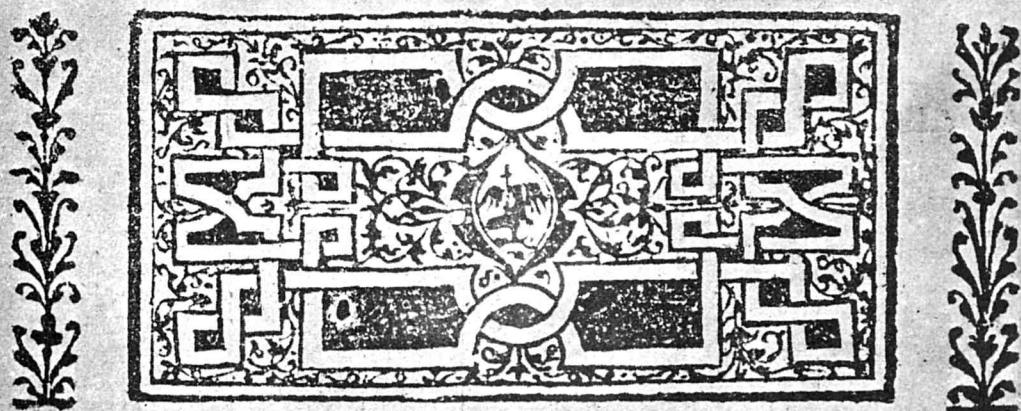
Bucuresc, Biblioteca Academiei Române.—Bračigovo (Rumelia orientală).

Dr. Const. Jireček, *Ein Kirchenslavischer Druck aus Karlsburg vom J. 1572*, în *Archiv für slavische Philologie*, VIII, p. 132²⁾.—Picot, *Coup d'œil*, p. 35.

¹⁾ Acéstă trebuie să fie înțelesul cuvintelor: да не смѣтъ на типарь, verbal: să nu îndrăznescă la tipar.

²⁾ Jireček a vëđut acest evangheliar

în orașelul Bračigovo în Rumelia orientală, în timpul unei călătorii. Copiind epilogul de mai sus în grabă și cam pe întuneric a citit 7080 în loc de 7087.

ЖѢ А МАКА ГТЕ ВЪЛІЕ МАКА

а в г д е ж з и ф т
 ѡ бѣснѡщнмса мѣдѣ лѡцѣ кѣ •
 ѡ тѣщѣ пѣтровѣ , мѣнѣ лѡцѣ фѣ •
 ѡ нѣщѣлѣвшнхъ ѡразлѣчнѣ недѣгѣ
 мѣ фѣ лѡцѣ тѣ • ѡ прокаженѣмъ мѣсѣ лѡцѣ бѣ •
 ѡ раслабленѣмъ мѣгѣ , лѡцѣка гѣ , іѡзѣ •
 ѡ левѣнѣ нмыгарѣ мафѣенѣ дѣ , лѡцѣка дѣ •
 ѡ нмѣщѣ сѡхѣ рѣкѣ , мафѣенѣ ка лѡцѣ еѣ •
 ѡ іѡзѣбранѣ , бѣ , аплѣ , мафѣенѣ фѣ лѡцѣ сѣ •
 ѡ сѣменѣ прѣтѣа , мафѣенѣ кѣ лѡцѣка кѣ •
 ѡ запрѣщенѣ водѣмъ мафѣенѣ аѣ лѡцѣ кѣгѣ •
 ѡ легѣѡнѣ , мафѣенѣ бѣ , лѡцѣка , кѣдѣ •
 ѡ дѣщнрѣ архнѣсѣагоговѣ , мѣеѣ , лѡцѣ кѣеѣ •
 ѡ крѣво тоѣнѣнѣ , мафѣенѣ сѣ лѡцѣка кѣсѣ •
 ѡ повелѣнѣ аплѣомѣ , мафѣенѣ фѣ лѡцѣ кѣзѣ •
 ѡ іѡаннѣ іѡѡдѣнѣ , мафѣенѣ кѣеѣ •
 ѡ пѣтнхлѣбѣхъ нѣдвоѡ рѣбѣ , мафѣенѣ кѣсѣ •

ВЖЕ ВЪ ГТО СЪЛІА МАВ

БРАЦѢ БЫВШЕМЪ ВЪ КАНЬ ГАЛІЛІЕН •
О ИЗГНАННХЪ ИЗ ЦРКВЕ • М, ЛД •
О НИКОДІМѢ •
О ВЪПРОШЕНИ О ЧИЩЕНИ •
О САМАРѢННИН •
О ЦРКОМЪМЪЖИ •
О НМАЩНХЪ, АН, ЛѢТЬ ВЪНѢДЖЕ •
О ПЯТИ ХАТІ МАФЕН КЪ ЛОУ КН М СІ •
О МОРЕТІМЪ ХОЖДЕНИ МАФЕН КЪ, М ЗІ •
О РОЖДЕНІИ СЛѢП • О ЛАЗАРІ •
О ПСМАЗАВШИ ГА МЦРЪ МАФЕН ЖЕ, М КД •
ЛОУКА КЪ • О ННХЖЕ РЕЧЕ ІОУДА •
О ІОСАФТИ МАФЕН МЕ, М ЛВ, ЛОУКА ЖН •
О ПРНШЕДШІМЪ ЕЛІАННХЪ •
О ОУМЫВЕНИ •
О ПАРАКАНТѢ •
О ПОЛОЩЕНИ ТѢЛЕСИ ГНѢ М ЖН М ЛОУ ПѢ

ПРАВЕДНІЕМЪ ВСАКАГО ВОЕВОДА • ТИ
 КРИШОВЪ ЗА ДАНИЦЬ ДІАКЪ •
 ТРОЦАНКСА ОСЕМЬ НІСНІСАХЪ КНИГИ СІЕ •
 ГІЕМІН ТЕТРОУЛІЕ • СІЛІТО • З • ТЫСЖ
 ЦЕ • П • ПОЧЕШЕСА СІЕ КНИГИ • МІЦА • ФЕ
 ВРОУЯРІЕ • КЕ • ДНЬ • НОЗЕРІШНШЕСА МІЦА
 МАН • СІ • ДНЬ • ВІГРІДЬ •
 БЕЛІГІА

НІСВЛАСТІЮ БЕЛІКАГО ВОЕВОДА • БАТІРІ
 КРИШОВЪ • ЗА І • АГРЕ ДАНЕ СМІЕТІ НА
 ТИЦАНЬ

Socec ū

[1580].

25. Evangheliar slavo-românesc.

În Biblioteca publică din Petersburg se găsește un fragment dintr'un Evangheliar slavo-românesc tipărit, după cum spun Karataev și I. Bogdan, cu aceleași caractere ca și Evangheliarul slavonesc dela 1579 al diaconului Coreși.

Din acest Evangheliar, de formatul in-folio, fără paginatie, s'au păstrat numai caietele 2—16, cu signatura cirilică pe foia întâi și pe cea din urmă, cuprinzând un fragment din evanghelia lui Matei. E tipărit pe două colone, în stânga textul slavonesc, iar în dreapta traducerea românească, pe hârtie cenușie, în două colorii și cu 22, 23 sau 24 rînduri pe pagină. Evangheliile sunt împărțite în zacele cu însemnarea ȕilelor când se citesc.

Karataev reproduce următorul specimen (Matei, zac. 62. C. 8 f. 6 v.):

Еѡврѣмѣ ѡнѡ
 Еѡниде ꙗко Еѡс
 трѣны тѣрс
 кѡѡ ѡсиѡн
 скѡѡ и сѣ же
 на хананѣнска ѡпрѣ
 дѣль тѣхъ ѡзшѣдши,
 вѣзѣпи кѣнемѡ. глѡ
 ци, помѡѡмѡ гѡ
 снѣ дѣдовѣ. дѣци мо
 а злѣ вѣснѣтсѡ.
 ѡнже неѡвѣща ѡи
 словѣсѣ. ѡпристѡ
 плѡше ѡѣченици ѡго,
 мѡѣхъ ѡглѡще. ѡ
 пѣстѡѡ ꙗко вѣпѡетѡ
 вѣслѣ нѡ. ѡнже ѡ
 вѣщѡвѡ рѣче. нѣсмѡ
 послѡнѡ тѣкмѡ кѡ
 ѡвѣцѡмѡ погыбшѡ дѡ
 мѡ ѡлѣва. ѡнѡже при
 шѣдши поклѡнсѡ ѡ
 мѡ глѡци. гѡ помѡ
 сѡмѡ. ѡнже ѡвѣща
 вѡ рѣче. нѣстѡ до
 вѡрѡ ѡтѡтѡ хлѣбѡ

Антрачѣѡ вѡѣмѡ
 вѡне ꙗко ѡпѡрѡѡѡ
 тѣрѡлѡши шѡ синѡ
 нѡлѡши. ꙗко мѡѡре дѣ
 нь хананѣн дѣнь цѣ
 нѡтѡре чѣле вѡне шѡ.
 стрѡгѡ кѡтрѡнѡсѡ гре
 ѡндѡ, мѡлѡѡѡѡ мѡ
 дѡне фѡѡѡлѡлѡ дѣдѡ.
 кѡ фѡѡѡѡ рѡѡде дрѡ
 кѡлѡпѡѡѡ. ꙗрѡ ѡлѡ нѡ
 рѡпѡнсѡ ѡи нѣче ѡѡнѡ
 кѡвѡнтѡ. ѡпропѡѡ
 рѡсѡ ѡѣченичѡи лѡи,
 рѡгѡндѡлѡ греѡрѡѡ.
 дѡѡ рѡпѡнсѡ кѡстри
 гѡ дѡпо ѡѡи. ꙗрѡ ѡлѡ
 рѡпѡнсѡ шѡ сѡсѣ
 кѡнѡ сѡмѡѡѡ трѡмѡсѡ
 нѡмѡи кѡ трѡ ѡѡлѡѡ
 рѡѡѡ дѣѡ кѡѡ лѡи.
 ѡѡлѡ. ꙗрѡѡ вѡнѡшѡѡѡ
 кѡнѡсѡ лѡи греѡндѡ.
 ѡдѡне ѡѡѡѡѡ мѡѡ.
 ꙗрѡ ѡлѡ рѡпѡнсѡ шѡ
 сѡсѣ. нѡѡ вѡне ѡлѡѡѡ

чадѡмь ѡповрѣци	пита дела фѣчорь шъ
ѡбѡмь. ѡнаже ре	сеѡрѡнкъ кѣнилѡрь. та
че. ѣи господи.	рѣѡсѣ ѡшадѡне. че
ѡбѡ пси ѡдѡжтъ ѡкрѡ	шъ кѣни мѣнѣнкъ де
пицѣ падажцихъ ѡтрѡ	фѡрѡме че кѡдѣ дѣлѡ
пезы господѣн сво	мѡсѡ дѡсѣѡ. ѡтѡнче
ѡхъ. тогда ѡвѣщавѣ	рѡпѡнсе ѣѣ. шъ сѣсе
ѣѣ. рѣче ѣи. ѡжѣно.	ѣи. ѡмѡре. мѡрен
вѣѡѡ вѣра твоѡ. вѡ	крѣдѣнца та. фѣе цѣе
ди тѣвѣ ѡкоже хѡциѣ	кѡмь похѣциѣ шѣсѣ
ши ѡ ѡсѣѣлѣ дѣци ѣѡ	нѣтѡсѡ фѡ фѡта ѣи.
ѡ чѡса тоѡо.	дѣнтѡрѡчѣла чѡ.

Petersburg, Biblioteca publică.

Karataev, Описание, No. 98, p. 205.—Picot, *Coup d'œil*, p. 39.—Sircu, Recensiune despre Psaltirea lui Coresi ed. Hasdeu, în *Журналъ министерства народнаго просвѣщенія*, tom. CCXXVII, Petersburg, 1883, p. 391.—Ioan Bodgan, *O Evanghelie slavonă cu traducere română din secolul XVI-lea*, în *Convorbiri literare*, XXV, 1891, p. 33. — Dr. I. G. Sbiera, *Mișcări culturale*, p. 35.

26. Psaltire slavonescă.

Karataev a cunoscut un exemplar defectuos dintr'o Psaltire slavonescă, ale cărei caractere sémănă cu ale evangheliarelor din Belgrad din 1552 și a lui Coresi din 1579 și care, după părerea sa, a fost tipărită în Ungro-Vlahia pe la 1580. Psaltirea acésta forméază: Un volum in-4° de vre-o 144 foi, împărțite în 36 caiete de câte 4 foi, cu signătura cirilică obicnuită. Pagina, tipărită cu negru și roșu, are 16 rînduri.

Petersburg, Biblioteca publică.

Karataev, Описание, No. 96, p. 204.

27. Octoih mic slavonesc.

Šafařík vorbește de un estras din Octoih de peste 192 foi, cu 26 rînduri pe pagină, tipărit, după părerea sa, în Țara Românească sau în Ardeal, între 1540 și 1580.

Šafařík, *Gesch. der südslaw. Lit.* III, I, 263.

1580.

28. Sbornie slavonesc, tipărit de diaconul Coresi, la Sas-Sebeș în 1580.

Un volum in-folio de 458 foi, nepaginate, grupate în 56 caiete, unul (43) de 10, toate celelalte de câte 8 foi și 2 foi la sfîrșit. Signătura cirilică a primelor 10 caiete presintă o curiosă anomalie: în caietul al doilea, primele 4 foi sunt însemnate ast-fel: к, ѣii, ѣiii și ѣiiii, iar ultima, pe verso, ѣ; în caietul al treilea, primele 4 foi pórta signaturele: ѣ, ѣii, ѣiii și ѣiiii, iar ultima pe verso, ѣ. etc. Dela caietul 11 signătura este cea obicnuită, cu deosebirea că ea se repetă pe foile 2—4, însoțită de cifrele romane ii, iii, iiii, iar de la caietul 13 pe pagina întâi se pune cifra cirilică și cea romană dela prima pagină: ѣ ѣ i,

ѿѿ ii, ѿѿ iii, ѿѿ iii, iar pe ultima ѿѿ. Caietul 43 compus din 10 foi n'are signatura cirilică, ci numai cifrele i — iiiii pe primele 5 foi. Pagina plină are 31 și câte o dată 30 rinduri. Sbornicul cuprinde câteva ornamente și gravuri în lemn, mici, cu subiecte religioase și unul la sfârșit, cu armele lui Báthory și câteva inițiale ornate mici.

Volumul se termină cu un epilog ocupând cele 2 foi dela sfârșit, a cărui parte finală se reproduce aci. Partea întâi a acestui epilog, copiată după Sbornicul lui Bojidar care a servit de model pentru acesta, nu cuprinde nici o notiță istorică ci trată despre cuprinsul Sbornicului.

«Тѣмже ѿзволениѣмъ великааго ꙗко бѣ ѿ сѣа на́шего іѣ х҃а. ѿ благодѣти дѣроу сѣго дх҃а. ѿзъ ѿспїєнни мѣтрополитъ кѣрь г҃енадїе а҃рдѣлски. Кїндѣишїи послѣдными врѣменїи, ѿ ѿновѣрныихъ їезыкѣ. великоїе раздроушенїе ѿ поперенїе сѣиныхъ цр҃квѣ, ѿ оумаленїе вѣжѣстѣиныхъ кнїгѣ. Оуѣвѣдѣвъ ꙗко всѣ житїа сѣго соуѣтнаа, ѿ маловрѣменнаа прѣхѣдецаа. Їсѣвѣраухъ, їлікаа оуѣво вѣзмѣгохъ оумѣмъ постигноути. ꙗже вѣти кѣпроїїєнїю ѿ свѣтлости сѣиныхъ цр҃квыиныхъ. Боу поспѣшѣствѣюу ми, кѣжеланїю моѣмоу. Сѣписахъ ѿсѣстѣвиныхъ сїю вѣжѣствѣноу ю ѿ ѿновѣгонарочїтоу кнїгоу, ꙗне мѣи сѣвѣрннѣ. Їже ѿ вѣлѣбїжїхомъ вѣннѣмъ слоужѣвы, сѣинымъ ѿзвѣрїинымъ прѣздиномъ. ѿ мѣсца, сѣктѣврїе. до мѣсца а҃вгоуста. їлікаа ѿврѣтохъ вѣѿзвѣде вѣжидарѣвѣ. Кѣ вѣстѣ нїкакоже не дѣхъ сѣбе покоїа. ѿвѣче же. ни вѣждамъ моїмъ дрѣманїа. и ѿ б҃го дѣннаго ми їменїа не поцѣдѣхъ. дѣндеже прїспѣхъ на сѣврѣшенїе дѣлоу. Сѣгѣ радї молїюсѣ, вѣсѣкоїѣ поїошѣмъ, ѿ ѿ чѣтѣцїошѣ. ѿ ѿ прѣпїсоуїоу. Любѣве х҃ѣы радї вѣвїте. а҃ще ли же цїо вѣудетѣ сѣгрѣшенїю, ѿсправлїите, а не клїнѣте. ѿюже вѣсѣмъ вѣлѣцїинымъ благодѣтѣ полоужїти, ѿ ꙗко бѣ ѿ сѣа на́шего іѣ х҃а. їмоу же слава ѿ дрѣжава вѣ бесѣнѣннѣ вѣкѣ. аминь.

«Повелениѣмъ прѣѿспїєннѣаго мѣтрополита а҃рдѣлскаго кѣрь г҃енадїа, троудїхѣ сѣсѣмъ писани а҃зъ грѣшнїи ѿ ѿкаанїи ѿ їменїи вѣ члѣвѣцѣхъ дїакѣ кѣресї. Млїю вы ѿцїи вратїе, ѿ колѣномъ касѣюсѣ. а҃ще не роужкою нѣ їезыкомъ. а҃ще вѣудетѣ цїо погрѣшно, поїоїе любѣве радї х҃ѣ ѿсправлїите. ѿ на сѣ оуспїднѣ троудїишїи сѣсѣмъ вѣвїте, а не клїнѣте. даївѣ оулоужїте, оуслїшѣти стрѣшнѣаго ѿ не ѿїцѣмѣрнѣаго соудїе ꙗко же рѣчетѣ кѣ ѿдѣсноу стѣѣцїи мѣ. Прїидѣте вѣвѣнїи ѿца моѣго, їна сѣлѣдоужїте оу҃гѣтованїю вѣмъ цр҃тѣїе ѿ сѣлѣженїа мїроу. Їхѣже вѣуди вѣсѣмъ на мѣ полоужїти, благодѣтїю ѿ ѿївѣколювїїїї ꙗко на́шего іѣ х҃а. сѣнїїмъ ѿцїоу вѣкоупѣ сѣсѣтїи дх҃омъ. Слава ѿ дрѣжава чѣстѣ ѿ поклїанїе. Нїа ѿ прїсно ѿ вѣвѣкѣ вѣкѣмъ, аминь.

«Тѣгдаже чѣтирѣмъ чїѣствїамъ вѣти, сѣїи мѣнѣ ѿ великїи вѣселїїи сѣкїи пѣтрїарсї. Кѣ костантїнѣ градѣ, новѣмъ рїмоу, прѣстѣлѣ ѿ вѣдрѣжерѣоу вѣселїїїи сѣкоу пѣтрїархѣ, кѣрь їеремїе. Кѣ а҃лѣксѣндрїїе, кѣрь мїхѣилоу, пѣпа ѿ пѣтрїархѣ. Кѣ а҃нтіѣхїїе вѣлѣствѣюїоу великомѣ пѣтрїархѣ, кѣрь їѣрѣмїѣ. їерѣмїѣ сѣкѣстѣлѣмъ сѣтѣлѣствѣюїи. кѣрь їѣвѣнїїе пѣтрїархѣ.

ТѢ О҃ГДА НЕ ЧЕТИРЕМЪ ЧЮВСТВІАМЪ БЫТИ , СТЫМНѢ ПРѢАНКЫМН ВЕСЕ
 .АКНЬСЫМН ПАТРІАРХИ . ВЪ КОСТАНТИНѢ ГРАДОУ , НОВОМЪ РИМОУ , ПРѢ
 .СЛАВѢ ШЕДРѢЮЩОУ ВСЕЛЕНСКОМУ ПАТРІАРХУ , К҃УРЬ ІЕРЕМІЕ .
 ВЪ АЛІЗАНДРІЕЖЕ , К҃УРЬ МИХАИЛОУ , ПАПА И ПАТРІАРХЪ . ВЪ АНТИОХІЕЖЕ
 ВЛЧЕСТВОУЮЩОУ ВЕЛНКОМУ ПАТРІАРХУ , К҃УРЬ ІОСАФЪ . ІЕРУСАЛѢ
 .СЫМЪ ПРѢСЛАВѢ СТЫТЕЛСТВУЮЩУ . К҃УРЬ ІОАННИКІЕ ПАТРІАРХЪ .

И КОЖЕ О ПЛАВАЮЩЕ ВЪ ПОУЧЕНІИ С҃УЩЕ ШЕ ОУРАДЫМН , ЖЕЛЮТЪ
 ПРІИТИ ВЪ ПРІСТАНИЩЕ БЛГОУТНЦНО . СЕИМЪ БЛГОДѢ ГІЮ Х҃ОЮ ДО
 СТИГОХОМЪ . ТѢ О҃БЪ ЕСТЬ ЗАЧЕЛО ИСВРШНТЕЛЪ ВЪ СЯКОМУ . ДѢЛОУ
 ИМОУЖЕ СЛАВА ВЪ ВѢКѢ , АМІНЬ .

ПОЧЕ СЕ ПИСАТЬ СІА С҃ЛА ИБЖІСТВЕНАА КНІГА , МСЦА , МАІА , К . ДНЬ .
 .А СВРШНСЕ . МСЦА , НОЕВРІА . АІ , ДНЬ ВЪ ГРАДѢ САЗА СЕБЕШЬ .

ПРѢВАНКОМУ , БАТѢРЬ КРНЦОВЪ ВОСВОДЕ , АРДѢЛСКОМУ .
 СВРШНСЕ СІА С҃ЛА ИБЖІСТВЕНАА КНІГА . ГЛ҃КМН СВЕШРННЬ .

СВѢТІА . ВЪ ЛѢТО , ЗПН . АШРІЖІСТВА Х҃ВА , АФП . КРОУГЪ
 САНЦОУ , А . А ЛѢ , А .

«Иѣкоже въ плавающе въ поучине мѡрѣцѣи ѿбоуреваемѣи, жѣлають прѣйти въ пристанище бѣгоутицѣи. Се и мы бѣгоудѣи хѣио достѣгохомъ. Тѣмъ естъ зачѣло и сѣврѣшнѣи въ сѣкомоу. дѣлоу іемоу же слава въ вѣки, аминъ.»

«Почѣе писать сѣи сѣи и вѣжѣстѣнаа кнѣга, мѣца, мѣи, ѣ. дѣи. асѣврѣшнѣи. мѣца, нѣврѣи. аѣ, дѣи въ гѣраде саза сѣвѣи. При вѣликомоу, вѣтѣрѣ крѣицовѣ Коѣводе, аѣдѣлскомоу.»

«Сѣврѣшнѣи сѣи сѣи и вѣжѣстѣнаа кнѣга. гѣи-и сѣврѣшнѣи.

«Ѧ вѣтѣи. вѣлѣто, ѣи. а Ѧ рѣжѣства хѣи, аѣи. Кроуѣи сѣицоу, дѣи. а ѣи, а ѣи.»

„Aşa dar cu voia marelui Domn Dumnezeului şi mântuitorului nostru Isus Christos şi cu binecuvîntarea darului Sf. Duh, eu osfinţitul mitropolit Kir Ghenadie al Ardealului, vîdînd în timpurile din urmă din partea popoarelor de altă credinţă mare stricăciune şi cădere a sfinţelor biserici, precum şi imputinarea dumnezeescilor cărţi; ştiind că toate lucrurile vieţii acesteia sunt deşarte şi în scurtă vreme trecătoare, am adunat câte am putut să cuprind cu mintea mea ca să fie spre luminarea şi strălucirea sfinţelor biserici; ajutându-mă Dumnezeu în dorinţa mea, am compus şi am scris această dumnezească şi prea însemnată carte numită Sbornic, în care am pus şi slujbele sfinţelor sărbători alese, din luna lui Septemvrie până în luna lui August, câte le-am aflat în ediţia lui Bojidar. Dumnezeu ştie că nu mi-am dat nici o odihnă, nici genelor mele somn, şi nici averea dată mie de Dumnezeu n'am cruţat-o, până ce am ajuns să sfîrşesc acest lucru. De aceea mă rog de toţi cei ce vor cînta sau vor ceti sau vor copîi, pentru dragostea lui Christos, să mă blagosloviţi; iar de se va afla ceva greşit, îndreptaţi iar nu blestemaţi, căci toţi caţi vor blagoslovi vor căpeta bine-cuvîntare dela Domnul Dumnezeu şi mântuitorul nostru Isus Christos, căci lui i se cuvine slava şi puterea în vecii nesfîrşiţi, amin.

„Din porunca prea-osfinţitului mitropolit al Ardealului Kir Ghenadie, m'am ostenit cu această scriere eu păcătosul şi ticălosul ce mă numesc între ómenî Coresi diaconul. Vă rog pe voi, părinţi, fraţi, şi vă cad în genunchi, dacă nu cu mîna, cu cuvîntul, că dacă va fi ceva greşit, căutînd să îndreptaţi, pentru dragostea lui Christos, şi să ne blagosloviţi pe noi cei ce cu osîrdie ne-am ostenit întru această, iar să nu ne blestemaţi, ci şi voi să ajungeţi a auzi glasul judecătorului straşnic şi neprefăcut, care dîce către cei ce şed la drépta: veniţi, bine-cuvîntaţi Tatălui meu şi primiţi împărăţia pregătită voue dela zidirea lumei, pe care de-am primi-o noi toţi, prin bine-cuvîntarea şi iubirea de ómenî a Domnului nostru Isus Christos; şi cu el împreună Tatălui şi sfinţului

Duh mărire și putere, cinste și închinăciune, acum și tot-d'auna în vecii vecilor, amin.

„Și atunci erau cele patru simțuri (sic) sfinții și marii patriarhi a totă lumea: în Constantinopol, în Noua Romă, ținea scaunul patriarhul ecumenic Kir Ieremie; în Alexandria Kir Mihail, papă și patriarh; în Antiochia domniă marele patriarh Kir Iosaf, iar în scaunul din Ierusalim, ședea Kir Ioanichie patriarh.

„Și precum cei ce plutesc în rătăcire pe întinderea mării doresc să ajungă în portul liniștit, tot așa și noi, cu bine-cuvîntarea lui Christos, am ajuns; căci el este începutul și sfîrșitul fie-căruî lucru și lui se cuvine mărire în veci, amin.

„S'a început a se scrie această sfîntă și dumnezească carte în luna Mai 20 zile, și s'a sfîrșit în luna lui Noemvrie 11 zile, în cetatea Saz-Sebeș, în vremea marelui Criștovă Batără, voevodul Ardealului.

„S'a sfîrșit această sfîntă și dumnezească carte, numită Sbornic, dela facerea lumei, în anul 7088, iar dela nascerea lui Christos 1580, cercul sôrelui 4, al lunei 1“.

Brașov, Biserica Sf. Nicolae.—Petersburg, Biblioteca publică.

Šafarik, *Geschichte der südslav. Literatur*, III, I, 280.—Karataev, *Описание*, No. 99, p. 206.

1580-81.

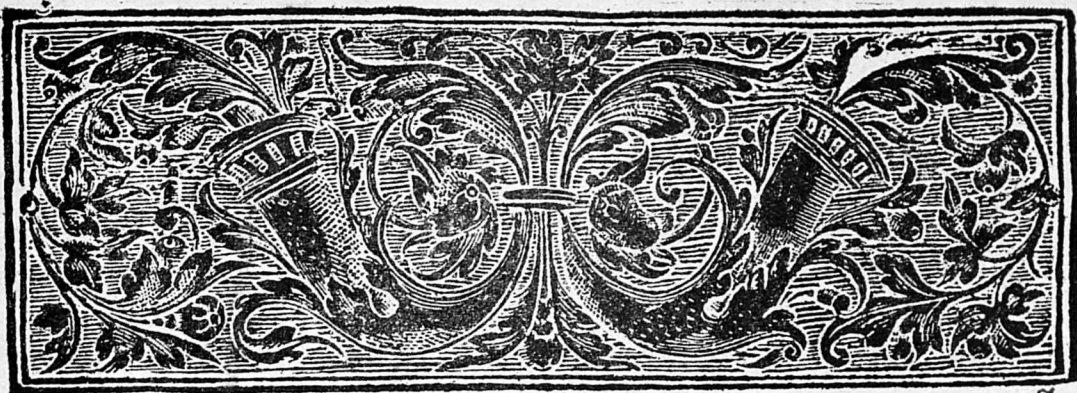
29. Evanghelia cu învățătură de diaconul Coresi, tipărită în Brașov.

Un volum in-folio de 317 foi nepaginate, sau 39 caiete de câte 8 foi, cuprînd textul, tabla de materii și apendicele, un caiet de 4 foi cu titlul și prefața, și o fôie în fața titlului. Cele 39 caiete au signatura cirilică pe pagina întâi și pe cea din urmă, jos la mijloc. E tipărit cu negru și roșu cu caractere mici cu câte 32 rînduri pe pagină și cu inițiale de 4 feluri, dintre cari unele amintesc pe cele reproduse la N^{ri} 13, 18, 32 și 36. În fața titlului se găsește un ornament mare represintând armele lui Lucas Hirscher, încadrate și cu legenda: *жѡпань лоукачь хрѡжилъ жѡдецѡль брашѡвѡлѡи. шѡ ѡ тотѡ цинѡтѡль ерѡсеи. кѡ мѡла лѡ доуменеѡ* (No. 88). La începutul textului se află un alt ornament-frontispiciu mijlociu, săpat în lemn (No. 89), iar la sfîrșit un *fleuron* represintând stema orașului Brașov (No. 92). În fine la începutul cător-va capitole se află un ornament mic în genul celui reprodus la pag. 15.

Cazania acesta cuprinde cuvîntări pentru toate Duminicile și sîrbătorile anului, începînd dela Duminica Fariseului, cu textul din Evangheliarul românesc al lui Coresi.

88. — Evanghelle cu învâștură, 1681.

ПОУЧЕНІЕ НЗБРАНІА ѿСТОЕУ

ліе • ѿмногихъ бжтвннхъ писаніи • гл҃емаа ѿархнѣ
рѣмъ нзбоусть взысѣкхю недѣлю • напоученіе хр҃то ѿ
мѣнитимъ людемъ • ѿнѣ прочитаема, такоже ѿнагьскіа
праздникн • ѿмнтарн, ѿфарнсен • еѣліе, ѿлоуки •
налнтоургин • глава: ѿ: пд • 31:

Знсе домыль пѣла а чѣста дон ѿа менн доусерж
се лбесѣрѣкжъ сзсе роаце • оуѣль фарнсен ѿржъ а
ать мнтаръ • ефарнсеюль ста аша, ѿнтрѣ
лоушнсе роуга • доа мене ллоуѣа цїе дахъ кзноу сѣ
нтъ каа лѣлцн ѿа менн • рѣпнтѣрн • недерепцн •
кхрварн • сахъ ка чѣсть мнтарн • постѣскхмжъ дедоа
ѿрн ѿсѣптжмжнъ • шнѣ азѣчѣ дахъ дѣлѣтѣ кзтъ кз
шнѣ • ѿржъ мнтарюль ста депѣрте шнѣ нѣврѣ нече ѿкн
сзрѣднче лѣ чѣрн чѣ оуѣндѣ пїептѣль лхн тржнѣ доа
мене мѣтнѣвъ фін мїе пзкжѣтосѣль • гржѣскъ воаѣ кзде
шнѣнсе а чѣста дерѣптатъ ѿкаса лоуѣн • маѣн врѣтосъ де а
лѣлѣтъ • кзтѣоуѣн чнѣнсе ѿналцжъ пѣѣкжсе • ечнѣнсе ва пѣ
ка дѣ снѣнѣ ѿнѣлцасѣва • конѣць недѣлѣ •

Уѣвѣцжѣтѣржъ дѣлѣчѣстжъ сѣнтжъ еѣліе • коуѣзнтъ а,
ѣе де мнтарн шнѣ де фарнсею пѣла шнѣ лѣкрѣль •
каѣ ѿлѣвѣцжѣтѣржъ шнѣ невоѣнцжъ фоуѣ токмнтжъ де
сѣнѣцн ѿтѣцн • шнѣ фзкѣтжъ сзсе кзнтѣ шнѣ
а

48267

«Дерѣпть ачѣа ѣз жбѣпжнѣль хрѣжилъ лоѹкачи жоѹдецоѹль дѣа че-
таѣѣ брашовоѹлѣи. || шѣ а тоѣ цѣнѣтѣль брѣсен. фѣартѣ кѣ ѣнимж
фѣер | винте шѣ кѣ жалѣ апрѣнѣж дѣ моѹлѣ желѣиа лѣ ачѣ | стж лоѹ-
минатж кѣрте. дерепть ачѣа ꙗ моѹлѣ пѣ | рци ѣмъ ꙗтребатъ шѣмъ
кѣвтатъ пѣнж ѡ ѣмъ ѣфлѣтъ ꙗ цара роѹмжнѣѣскж. лѣ архѣмитропо-
литѣль сѣрафи | мѣ. ꙗ четатѣ ꙗ трѣгѣвиѣе. ꙗрж доѹпж чѣ ѡамъ ѡ = |
бличитъ, ꙗрж ѣз фѣартѣ мамъ боѹкѣратъ. шѣ кѣ моѹ | лѣж роѹгжчюне
чершѣтѣамъ дѣла сѣнѣцѣа лоѹи, шѣ | миѡаѣ трѣмѣиъ. ꙗрж ѣз дѣка ѡ
вѣзѣю чѣ ꙗвѣцжтѣ | рж доѹмнѣзѣскж шѣ кѣ фѣолѣсъ соѹфлѣтѣлѣи шѣ |
троѹпѣлѣи ꙗстѣ ꙗнтрѣ ѡ. ꙗрж ѣнима мѣ сѣ ꙗдѣлчѣ | шѣ фѣартѣ. мж
сѣѣтѣни кѣ лоѹминатѣль мѣтрополи | тѣль мѣрѣлѣ гѣнадѣѣ. дѣа тоѣ цѣнѣ-
тѣль ѣрдѣлѣлѣи | шѣ ѣль ѡржзѣѣн. шѣ коѹ моѹлѣ клироѣ дѣ прѣѣци | чѣ лѣ
трѣвѣиа ѣчѣстж кѣрте. ꙗкж шѣ кѣ тоѣи сѣфѣт | ниѣи мѣѣн. шѣ кѣ вѣа
тоѹтѣрѣрѣ ѣчѣстѣра. шѣ кѣ | вѣа мѣтрополитѣлѣи мѣрѣлѣи сѣрафимѣ. нѣи ѡ
дѣ | дѣмъ лѣ корѣи дѣакѣнѣль, чѣ ѣрд мѣѣеръ ꙗвѣцатъ ꙗ | трачѣстъ лоѹкрѣ
дѣ ѡ скоасѣ дѣа кѣртѣ сѣрѣѣскж прѣ | лимѣа роѹмжнѣѣскж. ꙗпрѣвнж шѣ кѣ

прѣвцѣи дѣла вѣ | сѣрека шкѣилворь, дѣ лѣлгж четатѣ вращовоули. | аноуи
 попь ѿне шй попа мѣхан. дерепче кѣ вѣоумь | сѣ се ѿмѣуцѣскж ѿ моулате
 пѣрци шй кипоури | коуежнтѣлѣ лѣ доуменеѣ. шй сѣ се аѣаѣгж спре ѿвѣ = |
 цжтѣра лѣуиен крѣшинѣскж. дѣчи дѣка вѣзѣи кѣ е лѣ | крѣ доуменеѣскж.
 ѿрж ѣѣ ноу ман крѣуцаи дѣл ѿвѣ | ре чѣми ѣрѣ дѣрѣитѣ дѣ доуменеѣ а дѣ
 ла ачѣстѣ лѣ | крѣ. чѣ дѣдѣ лоуи шй оученичилорѣ лѣи, дѣ сѣ тѣпжрѣскж
 ачѣстж кѣрте ѣуліе кѣ лѣвѣцжтѣрж. лѣтѣи спре | чѣнстѣ шй лѣоуѣда сѣнтѣи
 троїцж оуиѣ доуменеѣ. | шй спре лѣвѣцжтѣра лѣуиен ѿаменилѣ крѣцини.
 кѣ | мѣ фѣстѣ коуѣетатѣ шй ачѣ || ста, кѣ сѣ фѣе ман лѣсне шй ман юшорѣ
 а чѣги шй а ѿ | целѣѣе пѣнтрѣ ѿамени чѣлѣ проуцѣи, шамѣ ѿвоуѣтѣ | фѣоѣрте
 грѣже мѣре дѣ ачѣста кѣ сѣ се тѣпжрѣскж. | коуамѣ сѣфѣтѣитѣ, кѣ нѣлѣ
 нѣи сѣ фѣе аѣкоперитж. | чѣ сѣ фѣе ман лѣсне спре ѿцелѣсѣ, шй кѣтрж чѣ-
 титѣ | коу фѣолѣсѣ шй кѣ ѿдѣинжтѣрж. ман вѣрѣтѣсѣ чѣлѣ | ра чѣ вѣ чѣтѣ
 кѣ грѣжж шй кѣ сѣкотинцж чѣ вѣ вѣрѣ сѣ | кѣѣте, ѣи вѣ ѿфлѣ. дерепѣ
 ачѣлѣ вѣи юбицилорѣ | крѣцини лѣ дѣменеѣ, кѣ дѣаѣгѣе шй кѣ ѿниѣмж воу | нж
 сѣ проїинци ачѣстж кѣрте:

„Дерепѣ ачѣлѣ шй нѣи грѣициѣи шй нѣдѣстѣинициѣи шй | тѣкжлошѣи кѣрѣи
 нѣмѣ трѣдитѣ ачѣчѣ. нѣи нѣ рѣгжмѣ | шй нѣ мѣлѣимѣ фѣе кѣрѣра кѣрен
 вѣци чѣтѣи ачѣчѣ, | сѣѣ вѣци пропѣвѣѣи ѿлѣора. сѣѣ вѣци скрѣе дѣлѣнтрѣ ѿ |
 чѣвѣ. шй оуиѣ сѣ вѣци ѿфлѣ чѣвѣ нѣнспрѣжитѣ вѣиѣ | сѣѣ грѣиѣтѣ ѿрж вѣи
 сѣ дерепѣташи сѣ нѣ блжстѣемѣци. | кѣ нѣмѣ нѣвоитѣ шамѣ трѣдитѣ. ѿрж
 мѣинтѣ ноѣстрж | шй фѣирѣ доѣрж ноуѣсѣѣ дѣ тоѣте дѣомирѣтѣ кѣмѣ ѿвѣ | тѣ
 шй нѣи мѣинтѣ нѣдѣстѣлѣ шй ѿтоуѣнекатж. коуѣмѣ | доѣрж шй прѣ вѣи нѣтеци
 сѣкѣти. дерепче кѣ шй вѣи | ѿшивж сѣнтѣеци ѿамени кѣ ѿниѣмж дѣ цѣржжж
 кѣ шй нѣи | шй кѣ фѣирѣ нѣпрѣчѣпжтоѣре дѣ тоѣте. дерепѣ ачѣлѣ | мѣлѣемѣни
 шй блѣгѣословици нѣ проклѣециреци. кѣ шй | вѣи блѣвѣиѣ сѣ ѿвѣци дѣла дѣоинѣлѣ
 доуменеѣ. шй сѣ вж | спѣдѣоѣици дѣ дерѣпта жѣдѣкжтѣорѣуѣи дерепѣ а стѣ. |
 кѣндѣ вѣ зѣчѣе, вѣници блѣгѣословициѣи дѣ пѣрѣинтѣе мѣѣѣ. | дѣ мѣѣеници чѣ
 ѿстѣе гжтѣитж вѣѣѣ ѿпѣржѣѣе. шй ѿрж | доуѣчѣ рѣѣѣ шй крѣдинчѣсѣѣ, пѣсж
 ѿ вѣкжрѣѣ дѣоинѣлѣи | тѣѣ. шй ачѣи дѣлѣчѣи шй нѣи пѣнтрѣ роуѣгжчѣнѣѣ |
 воѣстрж сѣ нѣ спѣдѣѣимѣ кѣ вѣи. слѣвѣинѣ тѣтжлѣ | шй фѣѣѣѣ шй дѣѣѣѣ
 сѣнтѣ ѿ вѣчѣѣ вѣкжѣѣи ѿминѣ:

La sfârșitul tablei de materii, pe ultimele 2 pagini ale cărții se află un
 appendice compus din orațiunea dominicală, simbolul credinței și decalog, sub
 titlurile:

„Роуѣгжчѣнѣѣ, чѣѣ ѿвѣцѣатѣ дѣоинѣлѣ нѣстрѣ ѿ хѣс, оуѣеничѣи сѣи, коуѣмѣ
 зѣчѣе, ѿ. ѿѣ шй ѿѣѣ, ѿѣ. ѿпропѣлѣржсѣ зѣчѣ ѿѣлѣи кѣтрж ѿѣ. шй зѣсѣрж, дѣѣмѣ
 ѿвѣцжнѣ а нѣ рѣгѣѣ, коуѣмѣ шй ѿѣѣѣѣ оуѣениниѣи сѣи. шй зѣсѣ ѿѣ кѣндѣ вж
 рѣгѣѣи зѣчѣ ѿшѣ: “

„Крѣдинѣа крѣшинѣскж, чѣе вѣрѣѣѣ вѣѣдѣинѣѣѣ ѿѣ.“

„ИЧКСТЪ СЪНЪ. Т. КОУВИНТЕ. ЧЕ ДЪДЕ ДОУМНЕЗЕШ ЛЪ МѠУСИ ПРѠРѠКЪ.
 ꙗ ВРЪХЪЛЪ МЪНТЕЛЪН ДЪ СЪНАА.

După care urmează un ornament reprezentând stema orașului Brașov (n° 92).

București, Biblioteca Academiei Române. — Brașov, Biserica Sf. Nicolae.

Tim. Cipariu, *Crestomatia seau Analecte literarie*, Blasiu 1858, p. 80. — A. Lambrior, *Carte de citire*, Iași 1882, p. 32. — M. Gaster, *Chrestomatie română*, I, Leipzig-București 1891, p. 28. —

Petru Maior, *Istoria Biserecei Românilor*, Buda 1813, p. 144. — Vasilie Popp, *Disertație despre Tipografiile românești în Transilvania și învecinatele Țări, dela începutul lor până la vremile noastre*, Sibiu, 1838, p. 13. — T. Cipariu, *Principia de limba*, ed. II, Blasiu 1866, p. 104.

1582.

30. Paliia tipărită de diaconul Șerban și Marien diacul, în Orăștie.

Un volum în folio de 164 foi: 6 foi nenumerate și 158 grupate în 19 caiete de câte 8 foi (quaterniuni) și unul, la sfârșit, de 6 foi (terniune). Cele 19 caiete au semnatura cirilică obișnuită, care însă se repetă pe f. 2-4 și este însoțită de cifrele romane I-III, (AI, AII, AIII, AIIII și A). E tipărit într-o singură culoare, cu 21-27 rânduri pe pagină, cu nise caractere groase, amintind pe cele mari din Psaltirea slavonască dela 1577.

Pe f. 1 verso se află titlul următor, sub un ornament cu stema familiei Báthory, identic cu cel reprodus mai sus la pag. 83:

КѢ ВѢЖ ВОЕ ШИ ДЕСТОИННІ МІЛА ЛѢ ДѢНЕСЕѢ
 ачѣстѣ кѣрци крепинеши а съ ѿрѣндите
 дѣпж воѡ лѢ дѡнесѢ кѢ цѣрѣ мѣрѣи лѢи
 Бѣтѣрѣ жѣгмѡнѢ БѣнѣвѣдѣлѢ арѣлоуѣлѢи шѢ
 а цѣрѣи ѡнѣгѣрѣи, шѢ кѢ цѣрѣ шѢ кѢ воѡ а
 тѡци дѡнилоѣ мѣри шѢ сѣѣтѣничи аи арѣа
 лѢлѢи: пѣрѣнтѣрѢ лѣнтѣрѣмѣжѣоуѣра вѣсѣрѣѣѣи
 сѣнтѣж ѡрѡмѣжнѣлоѣрѢ поѣтѣндѢ тѡ бѣнѣле
 ѣспѣнѣиѢ крепѣнилоѣрѢ рѡмѣни: кѣрѢ ѣспѣнѣиѢ
 нѣмѣи дѣла тѣне доѡмѣне чѣрѣмѢ прѣнтѣрѢ
 сѣжнѣгѣрѢ сѣнтѢ фѣіѡлѢ тѣѢ іѢ хѢ
 дѡнѣлѢ шѢ ѣспѣнт[ор]ѡлѢ нѡстѣрѢ ЯмѣнѢ: .
 ШѢ сѣѢ лѣчѣпѣтѢ ачѣстѣ кѣрци, лѢ, НоѣврѣѢ. дѢ
 шѢ сѣѢ сѣвѣрѣшѣтѢ лѢ лѢн[а. і]ѡнѣи, дѢ. сѣлѢ
 БѣлѣтѢ, ѣ ч, рѡжѣдѣст[вѣ хѣѢ]. а фѣѣв:

După acesta urmează următorul prolog al cărui început nu se cunoaște, de ore ce f. 2 lim. e pierdută în toate exemplarele cunoscute:

Дѣла ꙗчѣсте, ꙗ. кѣрци, алѣ **Мѡѡсѣи** нѡѡ **ф[о]лосѣль** челоуь пророѣчи мѣлци

[illegible]

скрісе лѣвѣтїѣ їарж лѣѣїа ѡсте дѣтѣ ѡн Нехѡ, кѣ. капете, коѡѣтѣ кѡ мѡате
сїле доѡпж пѣтриїархѣ: шї хс спѡрѡе ачѣа лѣѣе кѣндѣ сїче дѡпж хѣкленїе
воѡстрж скріе мѡїсї ачѣе чѣ дѣнтѣню нѡ фѡ ѡшѡ, матїи, ѡї. дерѣптѣ ѡнж
ѡаре кѡмѣ аѡ вїїать жїдовїи кѡ мѡерїле шї кѡ вїїеїїле лѡрь дѣ ачѣле пїлде
тѡѡте сѣте дѣлоѡнѣи, кѣ ѡнтѣлкованїе лѡ стѣ ѡѡ, златоѡѣсть пре вѣтїѣ елѣ
сїче кѡмѣ пѣтриїархѣи сѣнѣи прїначѣа ѡнж ѡѡ цїнїтѣ моѡерї моѡате
ѡнѡдѣ лѣѡ фѡѡсть фѣгѣдѡїтѣ пре месїе: хс кѡмѣ вѡ наїе дѣн сѣмжнѣа
мѡерїїе. еїи кѣѡѡта мѡерїи кѡратѣ ѡ лѣкѡи кѡ їале сѣ наскѡ месїе. чѣ ѡн-
трѡатѣ кѣпѣ аѡ нѣскѡтѣ хс ѡ марѣ кѡржѣїе кѡре хс вѣсѣрека сѡ шї нѣрѡѡ-
дѡѡл сѣѡѡ ѡнж кѡратѣ шї сѣѣнтѣ, поѣтѣѣе, сїкѣндѣ, сѣнѣи фїїи кѣ еѡ
сѣнтѣ сѣнт шї павѣлѣ ѡїслѣ рїче чїне арѣ мѡерѣ сѣ фїе ѡ дѡмноѡлѣ ка чѣла
чѣ наре: пѣнтрѡ ѡчѣа четїїи кѡ їнїиѡ трѣзвж коѡмѣ пїлде лѣнїлорѣ сѣ
лѣѣѣаїи пїлде вѡне їарж дѣн пїде лѣ рѣїаѡ сѣ вѡ фѣрїиїи сѣ нѡ лѡѡїи
мѣнїе лѡ дѡнсеѡ кѣ жїдовїи кѡ вїїеїїле лѡрь хрѣворѣ шї негѣндїте. шї кѡ
некрѣдїїнѣа лорѣ їка пре чѣи доѡѡнсеѡ ѡдѡсе: дѣ фѡрж рѡвїи ѡнѡвїаѡѡ, ѡ,
дѣ анї, ѡ доѡра. їаржї пїерѡѡ кѡ ѡсте дѣн рїи, коѡ сѡсїрж пре ачѣ дѣ сѣ
вѣндѡрѣ кѣте, ѡ, дѣ жїдовїи ѡнтрѡ ѡнѡнѣ жїдовѣскѣ, шї кѣте, ѡ, дѣ
мѡерїи, шї, ѡ. дѣ фѣте. шї ѡ. дѣ арїе скѡмпѣ. шї, ѡ. дѣ кѡї дѣїѡнѣ вѡнѡ
жїдовѣскѡ, прїначѣа сѣ не ѡнфрїїкошѣе лѡкрѡре кѡ ачѣла шї алѣ мѡате
сѣнѡ пѣѣї шї нѡн вѣтае ѡнтрѡп шї ѡнѡфлѣте, чѣсѣ їспїтїи кѡ тоѡтѣ
їнїїа скріптѡра коѡ сїче хс ла ѡѡ, ѡї. дѣка вѡ кѡнѡїѣе воа лѡї дѡнсеѡ
нѡи сѣлѣ чїнстїи нѡмѡи кѡ ачѣа кѡ кѡре елѣ ѡѡ лѣсѣтѣ нечѣ ѡдѡѣї неїи сѣ
лѡѡ коѡ сїче лѡ ѡѡро закѡнѣ, вїї. кѣ е ѡѡржѣтѣ наїнтѡ лѡї алѣ фѣрж
нѡмѡи чѣ ѡѡ елѣ тѡкмїи. маѡїи, ѡ. чѣ тѡ дѡнсеѡ пѣнтрѡ чѣлѣ дрѡгѣ фїїѡлѣ
тѣѡ їс ѡнѡмїнѣтѣне кѡ дѣѡѡ сѣнтѣ ѡлтѣѡ їмїнѣ:

Мѣлостнѣшъ шѣ дѣ вѣчѣхъ пѣтѣрнѣхъ дѡнесѣхъ роу҃гльмъ тѣне кѧ драгъ пѣрин-
теле нѡстрѣхъ, нои мишеѣи грѣшици ши пѣкжтоши , нѣпотрѣвѣничи рѡвы шѣ
вѣѣрни , слѡмили тѧле . аскѡлтжне мѣкѣзѧла . чѧстж пѣцинѣхъ мѣнкѣхъ динводитѣра
дѣхлви сѣнтѣ . фѣ ѡ кѣ рѣ ши кѣ фолѣ сѣптѣ сѣнтѣ нѣмеле · тѣхъ ;

КѸ мѣла лоуи дѡнесѸ шикѸ ѡжѡторюль фѣѡлѸи шикѸ сѡвѡршитѸ дѡлѸи
сѡнѣтъ. Ѹ Тордашъ Мѣхаю ѡлѣсь Пископоу рѡмѡнилорь ѡн ѡрдѣл: шѣ кѸ
хѣрче ѡефѡнѡ. проповѣдѡторюль Ѹлѣѣн ѡ хѣ ѡн ѡрашоу кѡвѡран шѣвѣ-
шѡлѸи заканѡ Ѹфрѣ даскалоу дѣ дѡскѡлѣѣ. ѡ шѣвѣшѡлѸи, шѣ кѸ пѣишиѣ
Мѡуѣсѣ, проповѣдѡторюу Ѹвѡнгелѣѣн ѡн ѡрашоу логѡшѡлѸи шѣ кѸ ѡкѣрѣѣ по-
тропопоу вармѣиѣн хѣнедорѣѣн цинѡу ѡнтрѡна пѣнтрѡ желѡнѣ скрѣптѡрѣѣн
сѡнѣте, кѡ вѡсѡмѡ коу тоѡте ѡѣвилѣ ѡш шѣ ѡнѡлѡрескѡ ѡнтрѡ кѡвѡнтѣлѣ
слѡвѣте ѡлѸи дѡнесѸ, нѡман нѡн рѡмѡнѣѣн пре ѡѣвѡ нѡ ѡвѣ. пѣнтрѡ ѡчѣлѡ кѸ
мѡре мѡлѡкѡ скоѡсѣ дѣн ѡѣвѡ жѣѡдовѣскѡ, шѣ грѣчѡскѡ, шѣ сѡрѣвѣскѡ пре ѡѣвѡ
рѡмѡнѣскѡ, ѣ. кѡрци ѡлѣ ѡлѣи Мѡуѣсѣ прѣрѡкоу. шѣ пѡтрѡ кѡрци чѣ сѣ кемѡ
цѣтѡвѡ. шѣ ѡлѣи прѣрѡчи кѡцѡвѡ. шѣ лѣ дѡрѡнѣи вѡв фѣрѡцилѡ рѡмѡнѣи. цѣ

90. — Pagina din prefața Pustiei, 1582.
 1. АМНАА АБ ДѢНЕСЕД АНШНАСА АБ БАНТЯ
 2. АНГМОНА БОУВОДЖ АРДЕБАДИ. ДАРО
 ДЕНАТБЕТЕ КЗРЦН СІРІ АНОСЕ ТБЕТЕ ДОУ
 ДСАТХНО. БІТІЕ. ШІН НОХОЛ.
 ЖАЛОН ДѢН ДСАТБГА ШІН КІТІ ВІТІС. БІТІ
 ФРІНЦІ АЛЕСО ХУНОЦНО АРДЕБАДИ ШІН ЦОРА
 ОУНГОРЕЦІ. АЗІДІТОРО АНДЕВА КОФ АУБІ
 ДОУ КЗРЦН ОУФІЕ КЗРГЖ ПЗНА ДѢНЕСЕД КА ШІН
 АЛААТЕ ТІПЗРН ШІН СІО АТЕ. ШІН МЗРІА АБ ГЕТЕ
 ФРІНЦІ ФД КД ТѢ АЦІОТОРОА ШІН АБ СІРІ АН
 КАЛТІААЖ МОУТЖ. ШІН КД АЦІН ОУАМЕНІ ФІН
 АНІК АЗ АНГЖ СІНІ ШІН АБ ДЗРІНТЪ БОУ ФРАУ
 РОАХНІЛОРА ПЕНТРѢ АТБЖ РѢГЛІНІ ПРІ ДѢНЕСЕД.
 ПРІМНТРѢ МЗРІЕ АДИ.
 ДІ АМНАА АДИ ДѢНЕСЕД СД ШІРЕААН ДІАКѢ МІ
 АНІОРОУ МАРЕ АТІПАРЕЛОРА. ШІН КД МАРІЕНА ДІ
 ІІКІ ДЗАНАД АНМЗНА НОАТРЖ ТБЕТЕ КЗРЦН ЧЕ
 ТАНДЪ ШІНІ ПЛІКДЖ ШІН АБМЪ ОУРІЕНА БОУ ФРА
 ІІАБ РОМЗНІ. ШІН АЕ ЧЕТІЦІ КЗВЕЦІ АФЛА А
 ПТРѢ АЕ МЗРГЖНТАРІ СІЗМІД ШІН ВІСТІІОРА
 СФЗРІНТЪ. КДНО АЦЕВЕЦІ ФЕЛЕСОУ КД
 НІЦНАЛОРА. ШІН ПЛАТА ПЗКА
 ТЕЛОРА ДІАА ДѢНЕСЕД АН
 ТРѢ ТБЕТЕ КЗРЦН. — —
 СІРІНДЕДЪ ТБЕТЕ КЗРЦН ОУНТЕ. АНІН. З.
 ПРІМДІЕСТВА ХБѢ. АФІБ. НІЦА ІОУ
 АНІТАТІ АНІОАЦІІ. —

четици ши нѣ жѣдекареци нечетинды майнте, къ вѣци кѣ адевъръ афла
маре вѣстиаю сѣфлетескъ. ной пентрѣ драгосте лѣи дѣнесѣ амь оустенить,
наѣ ѣрж антѡрсѣ мѣнж дѣ анѣрь. чѣ мѣнж грѣ пѣкжтоаѣж. съ вѣци
афла чѣвѣ грешить прѣ ачерюлѣи дѣнѣ кѣу къ ѣль фѣе адевържтѡрж къ
нѣ ѣ кѣ воѣ ноастрж ачѣ грешалж. пѣнтрѣ ачѣа четинды тоци вѣре ан чѣ
мѣнж вѣ сѡсѣ, вѣвѣи кѣу ши дѣнесѣ съ вѣвѣскж прѣ воѣ Яминь:

Дѣ ан мѣла лѣ дѣнесѣ ан силеле лѣ Батѣрь Жигмѡнь вѡивоаѣ ардѣ=
лѣи: дѣрѣим ден ачѣсте кѣрци скрѣ а ностре чѣсте доѡ де антѣню. Бѣтѣ.
ши Исхѣль.

челѣи дѣнѣ дѣ стѣгъ ши вѣстѣ вѣтѣсъ Гѣсти фѣрѣнци алесѣ хѣноѡю
ардѣлѣи ши цѣржѣи оѣнгѣреѣи. лѣкѣиторю андѣвѣ кѣу ачѣсте доѡ кѣрци
съ фѣе пѣргж пѣнж дѣнесѣ вѣ ши алаѣте тѣпѣри ши скоаѣте, ши мѣрѣа
лѣ Гѣсти фѣрѣнци фѣ кѣ тѣ аѣѡторюл ши лѣск скрѣ ан кѣлтѣаѣлж моѣтж.
ши кѣ аѣци ѡамени вѣни анжж лѣанжж сѣне ши лѣск дѣрѣить воѡ фѣраѣци
рѡмжнилорѣ пентрѣ ачѣа рѣгаѣи прѣ дѣнесѣ прѣантрѣ мѣрѣе лѣи.

Дѣ ан мѣла лѣи дѣнесѣ ѣ шѣрѡанѣ дѣѣаѣ мѣ=мѣцѣроѡ мѣре а тѣпарѣ=
лорѣ. ши кѣ марѣенѣ дѣѣаѣ дѣанѣ ан мѣна ноастрж чѣсте кѣрци четинды
ши не пѣкѣрж, ши лѣмѣ скрѣсъ воѡ фѣраѣилѣ рѡмѣни, ши лѣ четѣици къ
вѣци афла антрѣ аѣ мѣргжритарю скѣмпѣ ши вѣстѣерю несѣѣршить. кѣноа=
ѣвѣи фѣолосоѣ вѣнѣцилорѣ: ши пѣаѣта пѣкателорѣ дѣла дѣнесѣ антрѣ чѣсте
кѣрци:

Скрѣсѣскѣ чѣсте кѣрци сѣнтѣ: анѣи ,ѣѣ, порождѣства хѣо: ,ѣѣѣѣ.
Мѣѣа ѡѣлѣ дѣ. ан четѣте ан ѡржѣѣе. ~

Pe ultima fôie liminară se citeşte:

ІЧАСТІ Є ПАРТЕ ПІЛІЄН ДЄ АНТЪНІ. ЯМУ

Чѣнчи кѣрци аѣ лѣи Мѡѣсѣ прѣѡѡкоѣ: кареле сѣмѣ антѡрсѣ ши скѡсѣ.
дѣн лѣѣа жидѡвѣскж прѣ грѣчѣѣе, дѣла грѣчи сѣрѣѣѣе, ши антрѣаѣте лѣѣи
дѣн ачѣла скѡсѣ прѣ лимѣж рѣмѣнѣскж; — Кѣрцилѣ ѣрж чѣсѣ кемж скрип=
тѣрж сѣнтж дѣнтрѣ рѡстоѣ дѣнѣлѣи сѣи, ши грѣить. ши сѣ цѣнѣ ан вѣ=
сѣрѣка сѣнтж сѣнтѣ ачѣстѣ нѣмѣле лѣѣ:

ДЕНТЪНЮ

ѣ Бѣтѣѣ.

ѣ Исхѣль.

ѣ Лѣѣа.

ѣ Чѣсла.

ѣ Ѳѡрѡзакѡнѣ.

ѣ картѣ лѣ ѣс навѣинѣ: кѣ аѣтѣ нѣмѣ, ѣ картѣ амѣѣраѣилорѣ, ѣрж дѣантѣнѣ,
ѣ картѣ амѣѣраѣилорѣ а дѣа:

ѣ картѣ мѣдѣцѣлорѣ: ѡсѣѣ.

ѣ картѣ рѣтѣѣи: рѣтѣ,

ѣ картѣ лѣ Гѣмоѣлѣ прѣѡѡкѣлѣ: дѣн
тѣнѣю.

ѣ картѣ лѣ Гѣмоѣлѣ прѣѡѡѣ. аѣѣа.

ачѣсте пѣтрѣ се кема сървѣще . црѣва ,
 ꙗ ꙗ паралипомень съмть . ꙗ . кърин ,
 дѣ ѿзрѣа .
 еѣ ꙗемиѣ .
 . ѿстерѣхъ
 зѣ картѣ лѣ ѿвѣхъ пѣтринархоу .
 ѿ ꙗлтире лѣн дѣдѣ пѣрѣхъ .
 дѣ картѣ мѣндрѣен лѣн сѣломѣн чѣ сѣ
 кемѣхъ прѣчтѣ дѣнтѣню .
 кѣ адоѣ картѣ дѣ мѣндрѣѣ ѣрѣхъ ѣлѣн
 Голомон .
 кѣ атреѣ картѣ алѣ соломоу , дѣ пропо=
 веданѣ
 дѣ ѣнчѣхъ сѣ ѣчѣпъ кѣрцилѣ прѣрочилѣ
 мари
 кѣ картѣхъ лѣ ꙗсѣѣѣ пѣрѣрѣхъ .

кѣ картѣхъ алѣ ѿремиѣн прѣрѣхъ :
 кѣ алѣ ѣзекѣѣ прѣрѣхъ .
 кѣ алѣ дѣнѣѣ прѣрѣрѣхъ .
 ѣчѣлорѣхъ , ѣѣ . прѣрѣрѣхъ мѣн мѣнчи .
 кѣ ѿсѣѣ прѣрѣхъ .
 кѣ ѣѣѣ прѣрѣхъ .
 кѣ ѣѣѣ прѣрѣхъ .
 кѣ ѣѣѣ прѣрѣхъ .
 лѣ ѣѣѣ прѣрѣхъ .
 лѣ Мѣхѣ прѣрѣхъ .
 лѣ Наѣѣѣ прѣрѣхъ .
 лѣ аѣѣѣ прѣрѣхъ .
 лѣ ѿѣѣѣ прѣрѣхъ .
 лѣ аѣѣѣ прѣрѣхъ .
 лѣ зѣѣѣ прѣрѣхъ .
 лѣ мѣѣѣ прѣрѣхъ .

Pe fôia 1 a c. 1 se află titlul: ПѢЛНѢ

şi îndată sub el, cu litere mai mari şi întru cât-va monogramatisate

КАРТА ДѢ ПРИМѢ: ЛѢ МОИѢН ПРОРОК:

ЧѢ СѢ КѢМѢ БѢТѢ:

ДѢ(с)прѣ рѣдѣнтоуѣ лѣѣмѣн .

Titlul curent este următorul: pe fața din stânga :

а картѣхъ лѣ моѣн, sau бѢТѢ, sau карта лѣ моѣн а, — iar pe fața din dreapta
 а картѣхъ лѣ моѣн, sau бѢТѢ sau бѢТѢ, sau бѢТѢ.

Cartea I a lui Moisi, Genesis, se termină la f. 4v. a c. 11 prin vorbele :

ѿѢРШѢТѢ КѢРЦИѢН ЛѢ МОИѢН ДѢПРИМѢ МѢТѢ ѢЧѢТѢ.

Cu caietul 12 începe Exodul, sub titlul

Ѣ ДѢѢ: КАРТѢ: Ѣ ЛѢ МѢИѢН

ЧѢ СѢ КѢМѢ ѢѢХОД

Titlul curent este: кѣ . карта . лѣ . моѣн . — исѣѣѣ .

La sfîrşitul cărţii a doua:

ѿѢРШѢТОУѢ Ѣ ДОѢ КАРТѢ Ѣ ЛѢ МѢИѢН

Bucureşti, Biblioteca Academiei Române. — Alb-Julia, Biblioteca Batthyăniană (la Episcopie). — Blaj, Biblioteca Capitulului Metropolită (biblioteca Cipariu).

Cipariu, *Analecte*, p. 46-82. — Lambrior, *Carte de cetire*, p. 36. — Gastor, *Chrestomatie*, I, 33. — Radu Tempé, *Grammatica românească*, Sibiu, 1797, în Prefață. — Cipariu, *Analecte*, p. XIX şi XX, şi *Principia*, p. 101 şi 104. — Picot, *Coup d'œil*, p. 41. — Sbiera, *Miscări culturale*, p. 51 şi 52.

1583.

31. Evangheliar slavonesc tipărit de diaconul Coresi și Mănăilă la 7091.

În mănăstirea Hilandar se află un exemplar defectuos dintr'un evangheliar slavonesc, pe a cărui ultimă fôie se mai văd următoarele:

„Повелѣніемъ ¹⁾... и прѣсвѣтлаго господара іо... воевода въсехъ земли оутро... подоунавію синѣ великаго іо. петра... воеводи. въ прѣвое лѣто господства... же сѧ о семь смѣреніи диаконъ ²⁾... имѣнжилъ въ лѣто 7091.

„Din porunca... și prea luminatului domn Io... Voevod al întregii țări Ungro... de lângă Dunăre, fiul marelui Io Petru... Voevod, în primul an al domniei... pentru acesta, smeritul diacon... și Mănăilă în anul 7091“.

Karataev a vădit la Petersburg pe la particulari un exemplar defectuos dintr'un evangheliar slavonesc a cărui tipar, ȋice el, sѣmănă cu al evangheliarului din 1579 (Coresi). Din descrierea amănunțită pe care o dă bibliograful rusesc, rezultă că acel exemplar este chiar această ediție a treia a Evangheliarului slavonesc al lui Coresi. Resumăm aci notița lui:

Un volum in-folio, de vre-o 205 foi, în caiete de 8 foi, afară de primul care are numai 4, cu semnătură cirilică obișnuită. Pagina, tipărită cu negru și roșu, are 22-25 rinduri. La începutul evangheliilor se află o vinietă, probabil de forma celei reproduse mai sus la p. 33 și care se află și în evangheliarul slavonesc din 1579 (Coresi). În caietul 1 se află arătarea cuprinsului pentru evanghelia lui Matei și precuvîntarea lui Teofilact.

Evanghelia lui Matei începe cu caietul 2 și se sfîrșește în c. 8 f. 5. Evanghelia lui Marcu se termină în c. 12 f. 8 v.; a lui Luca în c. 20 f. 1 și în fine, evanghelia lui Ioan în c. 25 f. 3. Restul foilor e pierdut.

Mănăstirea Hilandar.

Karataev, Описание, No 46, p. 125. — Sava Chilandarec, *Rukopisy a starotisky Chilandarské*, V. Praze 1896, p. 84.

1588.

32. Liturghier slavonesc, tipărit de Șerban, fiul diaconului Coresi, la Brașov în 7096.

Un volum in-4° de 105 foi, grupate în 26 caiete de câte 4 foi și o fôie la sfîrșit, cu semnătură cirilică obișnuită. Prima fôie din caietul 1 și prima din c. 26, lipsesc în exemplarul vădit de noi, singurul cunoscut până acum. Textul e tipărit cu negru și roșu, cu inițiale simple. Pagina are 12 rinduri. Înaintea capitulelor principale se află frontispiciul reprodus mai jos (N° 92) și un altul care sѣmănă cu cel din Liturghierul dela 1508, reprodus mai sus la N° 1. Capitulele sunt dispuse în același fel ca și în acel Liturghier:

Cuprinsul cărții (c. 1 f. 3), Rinduiala slujbei (c. 1 f. 4 v.), Slujba după Sf. Ioan Gură-de-aur (c. 3 f. 3), Slujba după Sf. Vasilie cel mare (c. 13 f. 1 v.),

¹⁾ Fôia e deteriorată. Lipsurile se însemnează cu puncte.

²⁾ Calugărul Sava, după care luăm această notiță, completează aci: *Coresi*.

Slujba înaintea sfințirei (c. 19 f. 1), Rugăciunea la pogorîrea vecerniei mari (c. 22 f. 4), Rugăciunea pentru păcatele vrute și nevrute (c. 25 f. 4 v.).

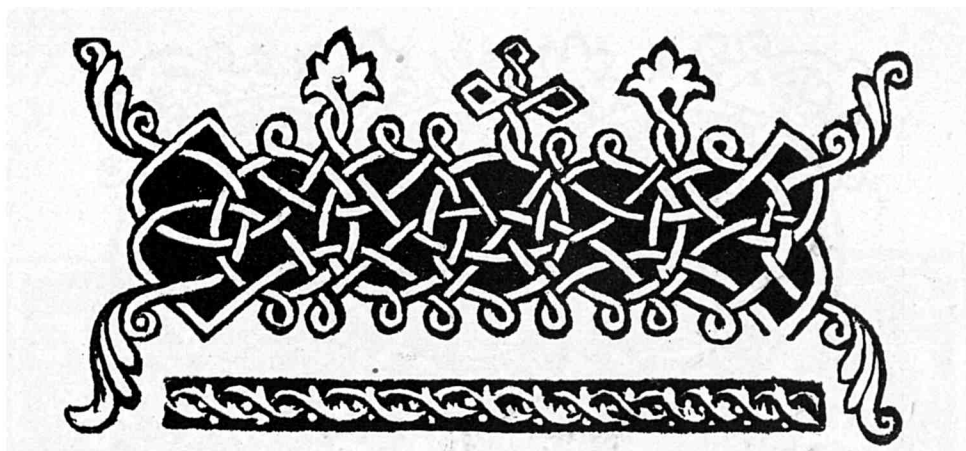
Pe ultima față se află următorul epilog:

П ОЧЕШЕСА СІЄ СТЫЖ КНИГЫ ГЛЕ
 МЫА ЛЦТОУРГІА • ВЪДНН БЛГЮ
 ЧТНВАГОГПОДННА ІЎ МНХНТ ВО
 ЁВОДЪ • ВЪСЕЙ ЗЕМЛЕ ОУГРО ВЛА
 ХІНСКОЮ • НВЪДНН ПРЪВЕЛНКС
 • МОУ НПРНВНСОЦЕМЪ БАТХРЬ
 ЖНКСМЪ ВОЕВОДТАРДЪЛСКОМУ •
 НСЦА • АЦ, А • ДНЬ • НСХВРЪ
 ШНСА • НСЦА • СЕЛТЪБРІЕ • КЕ •
 ДНЬ • ВЪДНВНЫИ ГРА БРАШОВЪ •
 АЗЪ ГРѢШНИ ШЕРБАНЬ • СНЬ ДІАКМЪ
 КОРЕСН • НСПРАВНИКЪ ПОПЪ МНХА •
 ШТОИЖДЕ ГРА БРАШЕВСКЫ ✧ ✧ ✧
 ЧЛѢТЬ • О РЪС • КРЪ СЛНЦУ • ІА •
 ЛОНТ • Н • ФЕМАІЕ • А • ЕПАКТА С ✧

91.

Inceputu-s'au aceste sfinte cărți numite Liturghia în zilele bine-credinciosului Domn Io Mihnea Voevod a totă țara Ungro-Vlahiei și în zilele prea-marelui și prea-înălțatului Batărū Jigmon Voevodul Ardealului, luna lui August 1 zi, și sfîrsitu-s'au în luna lui Septemvrie 25 zile, în minunata cetate a Brașovului. Eu păcătosul Șerban, fiul diaconului Coresi, isprăvitoriul Pop Miha[il] din aceeași cetate brașovenescă, la anul 7096, crugul sôrelui 11, al lunei 8, temelia 1, epacta 6.

Blaj, Biblioteca archidieceșană (Cipariu), comunicat de I. M. Moldovanu.
 Cipariu, *Analecte*, p. XVIII.

92.

33. Liturghier (Služebnik) slavonesc (tipărit la Braşov).

În Biblioteca Academiei Române se află un Liturghier slavonesc necomplet, în-4° cu 17 rînduri pe pagină, pe care Picot îl pune printre tipăriturile româneşti dându-i data de 1520-25. Caracterele sale însă sîmănă cu caracterele mari din cărţile din a doua jumătate a secolului XVI, şi anume cu ale Evangheliarilor lui Coresi şi cu ale Liturghierului descris la numărul precedent, şi nu cu cele din tipăriturile lui Macarie.

Între elementele decorative ale volumului se află un frontispiciu (No. 93), care are la mijloc un scut împărţit în două, avînd sus o cruce simplă, iar jos literile *ѦѦ*. Acest cuvînt este prescurtarea numelui Bojidar, numele de botez al lui Vuković¹⁾, din ordinul căruia se tipăriseră mai multe cărţi bisericeşti în Veneţia, în prima jumătate a secolului XVI, şi în care se văd adesea aceste litere printre frontispiciile ornate. Să poată însă ca această decoraţiune din cartea care ne ocupă să nu fie o dovadă pentru originea sa veneţiană, ci să fie pur şi simplu imitaţiunea unui ornament dintr-o carte vestită, cum se întîmplă adesea. Aşa în Evangheliarul slavonesc din Belgradul Serbiei dela 1552, se vede un ornament cu stema Ţerei Româneşti, imitat după Evangheliarul lui Neagoe 1512²⁾; în Slujebnicul slavonesc, citat de Karataev³⁾, se vede reprodus de mai multe ori, un ornament cu literile *ѦѦ*, cu toate că acest Slujebnic a fost tipărit, nu la Veneţia, ci la Vilna, cu binecuvîntarea lui Onisifor, Mitropolitul Kievului.

Afară de acesta volumul mai cuprinde un ornament-frontispiciu, reprodus de mai multe ori, care e identic cu cel din Liturghierul lui Şerban, reprodus mai sus la No. 92.

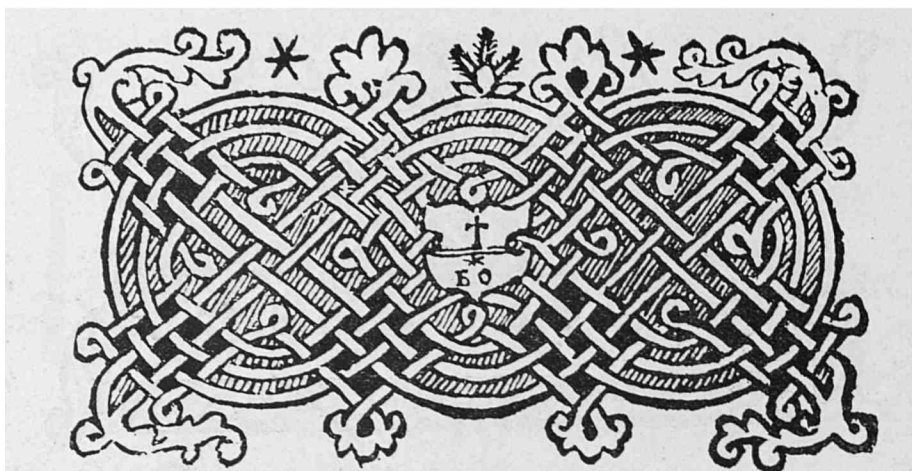
Prin urmare credem că acest Liturghier slavonesc este tipărit la Braşov în a doua jumătate a secolului XVI, cam pe la anul 1588.

Exemplarul Academiei este:

¹⁾ Šafárik, *Geschichte der südslawischen Literatur*, III, I, 125.

²⁾ Vezi mai sus, p. 13 şi 21.

³⁾ Karataev, p. 221.

93.

Un vol. în-4° de 277 foi, saū 3 caiete (1, 2 și 35) de câte 7 foi și 32 (3—34) de câte 8 foi, având fie-care signatura cirilică pe prima și pe ultima fôie a fie-cărui caiet. Câte foi s'aū pierdut dinaintea caietului însemnat *а* sau după caietul însemnat *а*, nu se pôte sci. Textul e tipărit în două colorī, iar pagina plină are 17 rîndurī. Inițialele, tipărite cu roșu, au un desemn simplu. Frontispiciul reprodus la No. 92 se află de 3 orī, iar cel de la No. 93 de 2 orī. Cartea începe cu: „A întru sfinți părintelui nostru Vasile cel mare povățuire către ierei.”

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.

Picot, *Coup d'oeil*, p. 15—16.

34. Psaltire slavonescă.

Karataev estrage dintr'o dare de sémă a Bibliotecii Museului public și Rumianțov din Moscva pe anī 1876-78, o notiță despre o Psaltire slavonescă păstrată în acea bibliotecă.

Bibliograful rusesc o pune printre tipăriturile de origine românescă și îi dă data aproximativă de 1580.

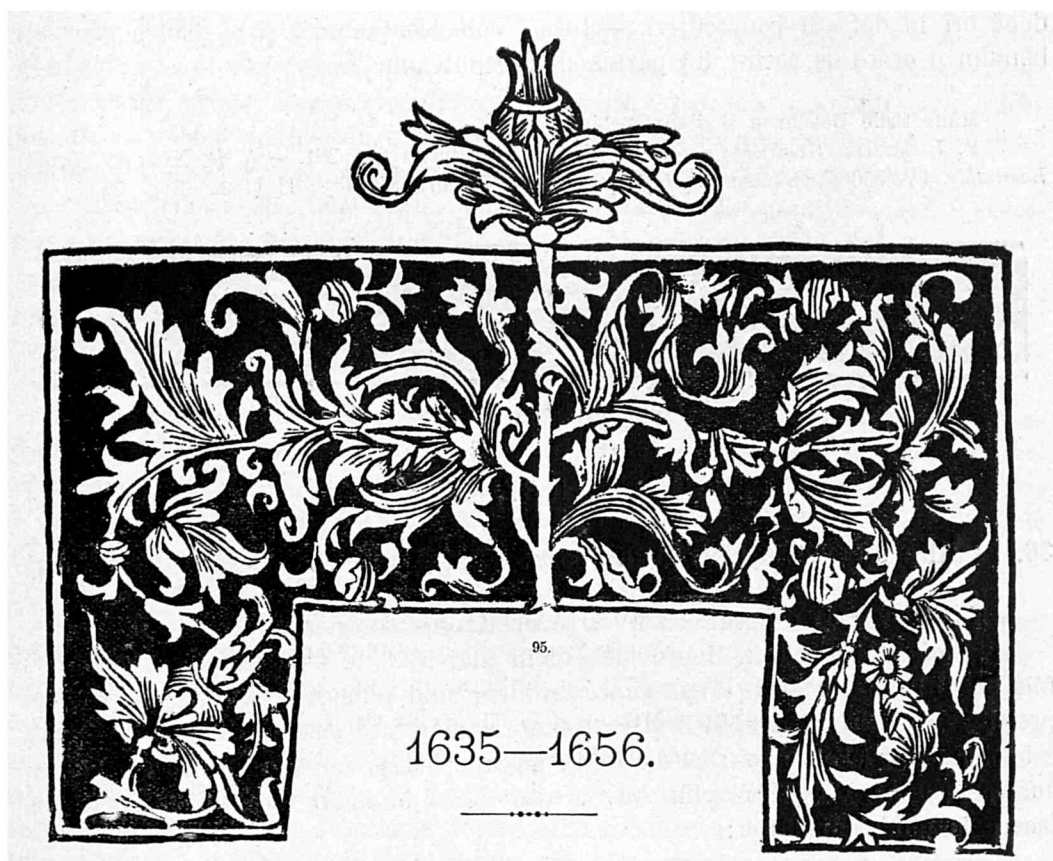
Volumul în-4°, incomplet, are 288 foi, saū 41 caiete de câte 8 foi. Din ultimul caiet nu s'a păstrat decât o fôie. Pagina are 18 rîndurī și e tipărită cu nisce caractere semănând cu cele din Evangheliarul lui Benkner dela 1562 și cu cele din Evangheliarul de la 1579 (Coresi). Pe pagina întâi se află un ornament cu crucea și cu literile *ѦѦ*. Psalmii se termină în caietul 38 f. 1 r.

Karataev, Описание, No. 97, p. 205.

Moscva, Biblioteca Museului public.

94.

1635.

35. **Molitvenic** slavonesc, tipărit de Timoteu Alexandrovici, din porunca lui Matei Vodă Basarab, la Câmpu-lung.

Șafrîk a consacrat acestei cărți notița următoare:

„Molitvenic sau Euchologiu, acum numit Trebnic (Agenda bisericască sau Ritualul), din porunca Domnului Ioan Matei Basarab, de Timoteu Alexandrovici, Dl'gopolje, în tipografia domnască (Câmpu-lung în Muntenia), la 30 Iulie 1635. În-4°, 226 foi în duerniuni (caiete de câte 4 foi); cu titlul curent are 22 rinduri pe pagină, fără acesta 21; paginația cu cifre cirilice, cu semnătură cirilică.

„Cu acest Euchologiu, din care se găsește un exemplar în Mănăst. Beocin și un altul în Mănăst. Bodian, încep tipăriturile rusești în Muntenia. Caracterele tipografice ale edițiunilor de până acum, după cât știu eu, au fost sârbesci, originare din Veneția; ortografia eră sau bulgărească sau sârbescă; acum ambele se schimbă și sunt rusești. Cați-va au căutat, fără nici o basă, orașul Dl'gopolje în Sârbia, ba chiar în Macedonia.”

Petru Munteanu, fost student al Academiei de teologie din Kiev, a comunicat d-lui A. D. Xenopol că ar fi descoperit în biblioteca Universității de acolo un Trebnic slavonesc, tipărit în Câmpulung la 1636 Iulie 30. Anul 1636 pare a fi o eroré în loc de 1635, căci, deși n'ar fi imposibil ca această carte să se fi tipărit de

două ori în doi ani consecutivi, — totuși coincidența lunii și a zilei ne face să bănuim o eroră de cetire din partea d-lui Munteanu.

Mănăstirile Beocin și Bodian (Sârbia).

P. J. Šafárik, *Geschichte der südslawischen Literatur*, III, 1, 281. — A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, IV, 656 și *Archiva societății științifice și literare din Iași*, II (1890—91), 407.

96.

1637.

36. Psaltire slavonéscă, tipărită din porunca lui Matei Vodă Basarab (la Govora).

Karataev face despre această carte următoarea descriere :

„*Psaltire*, tipărită în Ungrovlahia (?) în anul 1636, în 4°. Exemplar necomplet: fóia cu titlu și sfîrșitul cărții sunt pierdute; anul publicării se află la sfîrșitul prefeței. Foile în număr de 3 și 220 sunt numerotate sus, la dreapta; semnatura caietelor (tetradelor) e jos; câte 4 foi în fie-care; cu precuvîntări; cu câte 17 rînduri pe pagină. Chipul regelui David este săpat în lemn (an. 1628). Cartea se începe în modul următor :

„Іѡ Матѣѣй басаѣаба Боекѣда, Бѣжѣю бѣгѣтиѡ началѣи кѣсѣ землѣи оѹгѣроклахѣйс-
кѣа, ѣѣже и Запаланѣнскѣи стрѣнѣ, Ямбелѣи, ѣ Фагарашиѣ, Херцекѣ, ѣ прѣа. Пракос-
лаѣкномѡу ѣ бѣгѣчѣстѣиѡмѡу родѡу ѡчѣстка наѣшеѡ, ѣ ѣнѣмѣ родѡкѣ намѣ кѣ кѣркѣ
жѣ ѣ слакѡмѣ дѣалѣктѣ Галѣнѣскомѣ соглаѣсѡуѣнимѣа ѣзѣцѣ. Найпачеѣ Болгѣарѡмѣ
Грѣбѡм оѹнгѣроклахѡмѣ, Молдовѣлахѡмѣ, ѣ прѣа. Бѣгѣти мѣра, здраѣкѣа жѣ ѣ сѣсѣнѣа ѡ
кѣсѣкѣлаѣгаѡ Бѣа Гѣа нѣшеѡ Іс Хрѣта, оѹсѣрѣдно жѣлаѡ. Язѣ оѹбо раѣкѣ прѣѣдрѣа
кѣки моѣѡ Іс Хѣа тѡѣжде ѣже ѣ кѣшѣрѣчѣнѣиѣ, бѣгѣтиѡ ѣ помѡщѣиѡ Бѣа, началѣстѡкѣ-
ѡуѡ мѣ землѣиѡ сѣю, . . . лѣхѣ оѹсѣрѣдѣнѣмѣ тѣчѣнѣемѣ ваѣ . . . Пракослаѣкѣи прѣѣста-
кѣити ѡ моѣа тѣпогѣраѣѣи бѣгѣдоѹхѣнѣнѣнѡѹ кѣнѣѡу гѣлемѡѹ ѡсалѣтѣр, ѡже . . .
сѣѣи оѹсѣтѣ Дѣдѣкѣ ѡрѣгѣиѡу. Тѣмѣже оѹбо т . . . тоѹ любѣкѣ оѹсѣрѣдѣстѣѣѣте ѡсѣа
ѣѣ нѣмѣлоѹ цѣкѡуѡ прикѣносѣѣѣ, ѣки бѣгѣкѡнѣиѣ дѣрѣ дѣѡѣ на ѣстроѣнѣѣ хѡтѣѡуѡ
мѣ наѣи посѣхѣ ѣнѣа кѣнѣи бѣгѣчѣстѣиѡ ваѣшеѡу прѣѣстѣакѣити. Нѣмѣнѣтеѣже, ѣко нѣкѡѹѡ
кѣѣѣ стѣажѣѣте тѣѣнѣнѡѹѡ, нѡ нѣнѣхѣ ѣ кѣчѣнѣѣ дарѡкѣнѣиѣ сѣкрѡкѣнѣѣѣ. Тѣмѣже оѹбо
любѣзно сѡ оѹсѣрѣдѣѣмѣ ѣ бѣгѣдарѣнѣѣмѣ сѣю кѣнѣѡу прѣѣмѣѣѣѣ ѣ хѡѹдѣстѣиѡ нѣѣа
кѣѣѣ рѣчѣнѣнѡѡ ѣмѣа ѣмѡѣже ѣѣѣ нѣлѣкѣнѣстѣиѡ ѣстѣ сѣприлаѣгаѡѣѣ сѡѣпроѹжѣнѣцѣ моѣа
нѣмѣа Бѣѣнѣ кѣ сѣѣхѣ ваѣнѣхѣ мѣтѣкаѣ наѣѣстѣкѡкѣѣти нѣпрѣзѣрѣѣѣ. пачеѣ бѣгѣкѡлѣѣѣте
сѣмѡу, дѣѣѣ ѣ кѣпрѡчѣаа подѣкѣжѣнѣѣиѣнѣхѣ наѣѣ кѣ сѣхѣ рѣлѣнѣчѣнѣомѡу оѹмѣнѣжѣнѣиѡ
кѣнѣѣѣ сѣѣтѣкѣрѣѣте. Молюѣже вѣсѣѣ сѣжѣѣѣѣиѣ стрѣнѣиѡ наѣѣа, найпачеѣже кѣ бѣратѣѣ бѡѹ-
доѹѣѣиѡ понѣа, бѣжѣнѣмѣ ѣзѣкѣлѣнѣѣѣ хѡтѣѣѣиѡ началѣстѡкѣѣѣти землѣиѡ сѣю, кѣнѣмѣлѣѣѣте
ѡпѣсно дарѡкѣнѣиѡ сѣмѡу, тѣпогѣраѣѣѣ сѣю гѣѣѡ, ѣ . . . дѣрѣ прѣѣчѣстѣнѣѣ ѡпѣсно бѣѡ-
доѹѣѣѣѣ, хѣранѣѣѣѣ ѡ . . . сѣнѡмѣ сѣдѣрѣжѣнѣиѡ ваѣѣѣмѣ нѣѣѣбѣлемѡѹѡ кѣ . . . сѣкрѡ-

кнѣ бѣ ѣтъ дражнѣше пѣче кѣсѣхъ земныхъ съкрокиѣ. злато бѣ ѿ сѣкро
ѿ кѣмѣнѣ . . . бѣ съкрокиѣща, телесѣ тѣмлю крѣмѣннѣ оукра . . . ѣ, съкрокиѣже си-
цекое доушѣ члѣкѣм оукрашѣтъ. Тѣмже сѣ ѿ насъ прѣемше дарокѣнѣ, бѣгоу бѣго-
дарѣнѣ кѣ тѣмнѣ прилежанѣн въздакѣйте, ѿ кѣ всѣкому шенѣн ѿ нѣжнѣ кѣшеѣ
съкѣюдатѣ по шестѣнѣ нашѣмъ нѣнѣбрежѣте. Прѣче же здравствѣоуѣте ѿ Гдѣ.

„Покелѣнѣмъ же Прескѣтлаго Гдѣдарѣ Іѣ Матѣеа Басарѣа Воевѣды, ѿ бѣлгѣ-
нѣмъ прѣвѣщеннаго Прхѣѣпа Теофѣла мѣтѣю бѣжѣю Мѣтрополѣта кѣмъ землѣ оу-
грокѣахѣйскѣа, ѿ бѣлоуѣнѣаго Ігнатѣа Еѣпа Рѣбницкаго ѿ Ефрѣм ѣѣпа Бѣзѣкѣскаго,
напечатѣватѣ сѣю кнѣгоу глѣмоуѣ ѣтѣтрѣ мнѣ хѣжѣшѣмоу кѣ сѣенѣоѣноѣ Мелѣ-
тѣю Мѣкедѣнскомоу ѿгоуменѣоу ѣбѣшежѣтѣлааго монастирѣа Говѣра, хрѣма оуспѣнѣа
пѣтѣмъ чѣдѣ. понѣже желѣнѣмъ кѣждемѣхъ на сѣ хѣдѣжно дѣлао тѣпографѣское ѣгда
пѣлѣхъ мнѣшескѣѣ ѣбѣрѣзъ кѣ сѣтой горѣ Мѣдонскѣ, кѣ великоѣ бѣлгарскоѣа лѣкрѣ мо-
настирѣа Зѣоуграфѣа зоѣмааго. Темже молю бѣ, чѣтоуѣ сѣю кнѣгоу. ѣше чѣо бѣудѣтъ
погрѣшѣно, доухоу мѣ крѣбѣости ѿсправлѣнѣте, ѿ нѣа кѣ сѣмъ трѣдѣнкѣшѣа бѣлгѣкѣте
ѣ не кѣнѣкѣте, понѣже не ѣгѣла писѣа, нѣо роука грѣшна ѿ брѣнна. Бѣ лѣ, ѣзрѣѣ. ѣ ѿ
Рѣ: Хѣа ѣахѣлѣ. Мѣа Іанѣоуар, ѣ днѣ.“

„Ion Mateiŭ Basarab Voevod, cu bine-cuvîntarea dumnezeiascŭ Domn al întregi
Țȑri Ungrovlahie ŝi al pŃrtilor de peste munȑi, Herȑeg de Amlaŝ ŝi Făgăraŝ ŝi cele-
lalte. Drept-credinciosului ŝi evlaviosului neam al patriei noastre ŝi altor neamuri
înrudite cu noi dupŃ credinȑă ŝi avȑnd acelaŝi vestit dialect slovenesc ca limbŃ,
ŝi cu deosebire Bulgarilor, Sȑrbilor, Ungrovlahilor, Moldovlahilor ŝi celor-lȑlȑi, bine-
cuvîntare lumescŃ, sŃnŃtate ŝi înaŃtuire dela a-tot-fericitul Domnul Dumnezeu
nostru Isus Christos cu osŃrdie le doresc.—Eu robul prea darnicului stŃpŃn al meu
Isus Christos, acelaŝi mai sus numit, cu bine-cuvîntarea ŝi cu ajutorul lui
Dumnezeŭ domnind peste acȑstŃ țarŃ, am dorit cu inultŃ silinȑă sŃ vȑ dŃruesc
Dumnea-voastrŃ drept-credincioŝilor, din tipografia mea, o carte de Dumnezeu în-
suflatŃ, numitŃ psaltire, pe care (Dumnezeŭ) sfîntul din gura lui David o scoase.
De aceea primiȑi cu aceiaŝi iubire acest dar, deŝi de nu prea mare preȑ, dar ca
un început, cŃcȑ dupŃ aceasta am de gŃnd (voesc) sŃ presint cuvioŝiilor voastre ŝi
alte cŃrȑi. ŝi nu credeȑi cŃ umblaȑi dupŃ vre-un lucru peritor, ci dupŃ comorȑ
cereŝti ŝi vecȑnice. De aceea primiȑi cu dragoste ŝi cu osŃrdie ŝi cu mulȑamire
acȑstŃ carte ŝi numele mai sus đis al micimeȑ nȑstre, adŃogȑnd pe lŃngŃ el fŃrŃ
de lene ŝi pe al soȑiei mele Elena, nu-l despreȑuiȑi a-l pomenȑ în sfintele vȑstre
rugŃciuni; aveȑi chiar mai multŃ bunŃ-voinȑă pentru acȑsta, ca sŃ ne faceȑi pe
noi ŝi mai sirguitoȑi intru înmulȑirea feluritelor cŃrȑi.—Vȑ rog dar pe voi conlo-
cuitoȑi țȑriȑ nȑstre ŝi mai ales pe voi fraȑi ce veȑi fi dupŃ noi ŝi cu voea lui
Dumnezeŭ veȑi stŃpŃni acȑstŃ țarŃ, sŃ pŃstraȑi cu îngrijire acest dar, vreaŭ sŃ
zic acȑstŃ tipografie, (textul necomplet în Karataev, p. 460), cŃcȑ este
comȑrŃ mai scumpŃ de cŃt tȑte comorile pŃmȑntescȑ; cŃcȑ aurul ŝi argintul ŝi
pietrele sunt comorȑ trupestȑ, ele înfrumuseȑează numai vremelnic trupul, iar co-
mȑra acȑsta înfrumuseȑează sufletul omenesc. Decȑ, primind de la noi acest dar,
aduceȑi lui Dumnezeu mulȑumire cu mare silinȑă ŝi pŃstraȑi-l în tȑtŃ bogŃȑia ŝi
ca tȑte trebuinȑoŝele ŝi nu-l necinstiȑi dupŃ mȑrtea nȑstrŃ. DupŃ acestea fiȑi sŃ-
nŃtoŝi în Domnul.

„Din porunca prea luminatului Domn Ion Mateiŭ Basaraba voeod ŝi cu bine-

cuvintarea prea sfințitului arhiepiscop Teofil, cu mila lui Dumnezeu mitropolit al întregii țări a Ungrovlahiei, și a iubitului de Dumnezeu Ignatie episcopul Rîmnicului și a lui Efrem episcopul Buzăului, am tipărit această carte ce se cheamă psaltire, eu cel mai mic între călugări Meletie Machedoneanul, igumenul mănăstirei (cenobitice) Govora, cu hramul Adormirea Prea-curatei Născătoare de Dumnezeu, de ore-ce m'am aprins de dragoste pentru acest meșteșug al tipografiei când am primit haina călugărească în sf. munte al Atonului, în marea lavră bulgărească numită mănăstirea Zugraf. De aceea vă rog pe voi cei ce veți ceti această carte, dacă va fi ceva greșit, să îndreptați cu duhul blândei și să ne blagosloviți pe noi cei ce ne-am trudit întru acesta și să nu ne blăstămați, căci n'a scris inger, ci mână păcătoasă și de lut. În anul 7145, iar de la nașterea lui Christos 1637, luna Ianuarie 30 zile."

Petersburg, Biblioteca Academiei.
Karataev, Описание, No. 458, p. 459.

97.

1638-41.

37. Psaltire slavonă cu Ceasoslov, tipărită de Ieromonahul Stefan din Ohrida, (la Govora).

Bibliografii slavici Undolfski, Karataev și Archim. Leonid vorbesc despre o Psaltire în 4°, tipărită din porunca lui Matei Basarab la 1638. Cel din urmă dă și câte-va extrase, din care reproducem aici pe cele relative la însăși cartea:

Покелѣніемъ ѿ иждивленіемъ прескѣтлаго благочестѣкаго господина Іоу Матѣя Басараба Господина и Коегоды Угроклахѣнскѣа, напечатана бысть сіа книга глаголиша Псалтирь кторѣ презъ многогрѣшнаго ко Іеромонахѣу Стефану Охридскаго, поче се писати къ лѣто 7146 (1638) къ Іюлькѣ, а совершися къ лѣто 7146 (1638) къ Іюнь.

„Din porunca și cu cheltuiala prea luminatului și piosului Domn Ion Matei Basarab, Domn și Voevod al Ungro-vlahiei, s'a tipărit această carte numită Psaltire, a doua oară, prin prea păcătosul între ieromonahi Stefan din Ohrida. Au început a se tipări în anul 7146 în Aprilie și s'au isprăvit în anul 7146 în Iunie."

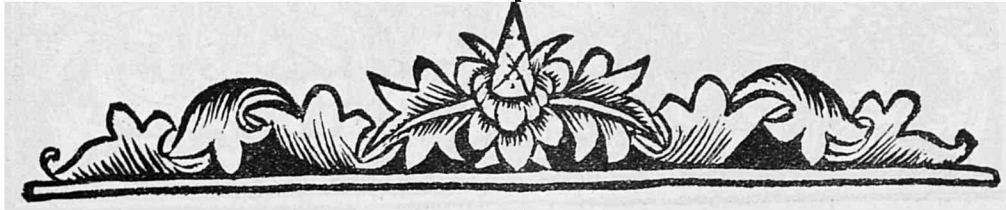
La sfârșitul Sinaxarului se află notița următoare:

Сіа Синаксаръ нача писати и довершии недостонный Силъкестръ тахѣ Ермоухъ игумень общежительныхъ Лавры Говоры къ лѣто 7149 (1641).

„Acest Sinaxar începù a-l tipări și-l sfîrși nedestoinicul Silivestru Taha eromonah și egumen al lavrei chinoviene Govora în anul 7149“ (1641).

Moscva, Biblioteca publică. — Hilandar.

Undoliski, Очеркъ славяно-русской библиографіи, Moscva 1871, No. 460. — Karataev, Описание, Nn. 459, p. 461. — Archim. Leonid, Словено-сръпска книжница, în Гласник, XLIV, 257.

98.

1640.

38. Catechismul calvinesc, tipărit la Belgrad (Alba-Iulia) în Ardeal.

Mitropolitul Moldovei Varlaam (1632—1653), în prefața *Răspunsurilor* sale la acest catechism, ține că el avea titlul de *Catihismus creștinesc*¹⁾. Vasile Pop îl numește: „Catehis prefăcut despre cel calvinesc (Catechisis palatina) despre Taîna Botezului și a Cuminecăturiî 1642,“ și îl pune printre cărțile tipărite la Alba-Iulia, spunând însă că dînsul nu l-a vădut nicî-odată. Data de 1642, despre care nu se îndoesce, o deduce în modul următor: Cazania de la Alba-Iulia săvîrșindu-se de tipărit în anul 1641, iar catechismul acesta pomenindu-se într'o diplomă a lui Gheorghe Rakoczy din 10 Octobrie 1643²⁾, el trebuie să se fi tipărit între aceste două date și anume la 1642. Cipariu însă afirmă, în trecăt, că s'a tipărit în 1640 și nu în 1642, cum credea mai înainte, fără însă a explica această rectificare.

Șincai, *Chronica*, Iași 1853—54, tom. III, p. 39; Ed. București 1886, tom. III, p. 61. — Petru Maior, *Istoria bisericii Românilor*, Buda 1813, p. 71—72. — Pop, *Disertație*, p. 21. — Cipariu, *Anale* p. XXI. — *Principia*, p. 106. — *Archivul pentru filologie și istorie*, p. 637 — *Documente istorice despre starea politică și ieratică a Românilor din Transilvania*, Viena 1850, p. 111 și 115. — Georgiu Barițiu, *Catechismul Calvinesc*, Sibiu 1879, p. 101. — Sbiera, *Mișcări culturale*, p. 103.

99.

¹⁾ „Adusu-me-au (Udriște Năsturel) și o cărțalue mică în limba noastră românească tipărită, și decă o am cetit, am vădut semnul ei scris Catihismus creștinesc“

Apud Șincai, *Chronica Românilor*, la anul 1645.

²⁾ V. diploma în traducere în Șincai, la a. 1643.

100.

1640.

39. Pravila, tipărită de la Govora.

П Р Ъ Ы П Л А .

А Ч Е С Т А І А С Т Е

Дирептѣторю де л'ке,

Токмелѣ сѣнцилар Пѣли, ток-

мѣте де З сѣкоарѣ, кѣтрѣ а

чаѣта шѣ адрѣкѣскиѣшлар

пѣрици-рѣкѣтѣорлар лѣмѣ.

Типарѣтѣсѣѣ-ѣ типар

и пѣлѣминатѣлѣи дѣнѣ

І Ѡ М А Т Ѡ Ѣ П

Басарабѣ Коебодѣ аѣоа

тѣ цѣра Оуггровлаѣиѣ :

ѣмѣнѣстир. ГОБОРѢ

Бѣлѣто Зѣмѣ ѣрѣ де

ла нѣцѣрѣ лѣи ѣс, аѣм.

Un volum in 4° mic (0,10×0,153), compus din 4 foi nepaginate și 170 numerotate, însă greșit (1-4, 9-12, 7, 18-20, 20-23, 17-33, 38-41, 41, 43-75, 75, 77-79, 76-90, 81, 92-123, 123-130, 151, 132-154, 157, 156, 155, 153-164). Cele 42 de coale și jumătate din text poartă signatură: П, аѣ, аѣ; Б, кѣ, кѣ; etc. Titlul curent este: Правѣла: (sau правѣлаж) — Сѣмѣхѣ (sau сѣмѣ) аѣмѣ.

Tipărit într-o singură culoare, cu caractere de trei mărimi deosebite (7, 6 și 4 milim.). Pagina plină are 18 rinduri, cu caractere mijlocii, și 25-26 cu cele mici. Caracterele mari se află la titluri și ca inițiale la începutul paragrafelor.

Inițiale ornate sunt numai două: una la începutul prefeței și alta la începutul textului. Titlul este încadrat.

Pe verso titlului se află stema Țării Românești având deasupra inscripția: на прѣяѣтѣлѣ знамѣнѣ ѣхѣ мѣтѣи Гѣнѣвѣ БѣГОРѢБѣОРѢ (La prea luminată stemă a milostivilor Domni Basarab), iar în jurul stemei literile: М. Б. М. Б. К. Г. З. У. (Мѣтѣю Бѣтѣю Мѣтѣи Басараба Коебодѣ

Господи́нь Зема́н Уггровла́хѣнское.—Cu mila lui Dumnezeu Matheiū Basaraba Voevod și Domn Țerei Românescl).

Pe foaia a doua, în fața acestei steme se găsesc versurile :

Страна́ сѣмъ кѣнѣмѣнѣ, пѣицѣ кра́на нѣсѣтъ.
 На́ иго́же нѣтъ кѣи, ѣ оу́вѣсло кѣсѣтъ.
 И́къ дѣмъ прѣскѣтлаго, ѣ прѣстарѣишаго.
 Дѣмъ рѣда басара́бѣ, дѣбѣствѣишаго.
 Чѣкъ жѣзлѣмъ, нѣтѣне сѣмъ на́ и́ртакъ кѣдѣтъ.
 Ёѣ бо дѣбѣствѣ побѣда, мно́гѣ слѣхи дѣиѣтъ.
 Прѣта́вѣкъ оу́вѣ кѣсѣтъ, дѣмъ сѣхъ ѣкѣмѣтъ.
 Па́лица же ѣсно ѣ хѣбѣрѣстъ прѣста́вѣтъ.
 Подъ нею́же то́вѣмѣ мѣрѣно жѣтѣлѣство.
 Не́дѣи ѣспѣрѣвѣиѣсѣ, бѣже кѣ гѣвѣтѣлѣство.
 И оу́вѣсѣсѣ ѣхъ сѣмъ, не ѣскѣдѣти сѣмъ.
 Кра́на кѣ кѣкѣи пѣрсеѣ не ѣзѣла́ти сѣмъ.

Ѓрі́йлаъ На́ствѣре

Ѣ

Ф

„Fața acésta drept stemă pasere corb pórtă,— Pe désupra al căruia sbor, corónă acum atárnă; — El arată pe al unei case prea luminate și prea antice — Pe al casei neamului Basarab, prea-viteazul — Bărbat cu sceptru, ce nu fără spor pe tron se vede. — Ale lui vitejii biruitoare, al multor auđ minuneză — Decî tronul, înălțimea acestei case învedereză, — Si sceptrul a lui vitejie curat înfățișează. — Sub dănsul or căruî pămîntean e pacinică viețuirea. — Nu lăsă să se răsipescă, Dómnє, în perire — A lor corónă, ci ea să nu aibă curmare, — Iar al corbului piept să fie pururea ferit. — Urii Năsturel dela Fieresci“.

Apoi urmează:

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ TOȚI nastavnici sfintei biséreci.

„*Pre luminaților arhiepiscopi, mitropoliților, și iubitorilor de Dumnezeu, episcopilor, și preoților, și tuturor duhovnicilor, carii cu putere preoțesca dela Dumnezeu sântu sfințiți.*

„THEOFILŪ, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscopŭ, și mitropolit, a toată țara rumănescă, pace și spăsenie, priimiți duhŭ sfântŭ; cărora veți lăsa păcatele, lăsa-se-vorŭ lor; și cui le veți ținé, ținé-se-vorŭ lorŭ“).

„Socotit am că mai toate limbile au carte pre limba lor; cu acéi (*sic*) cugetaiŭ și eu robul domnului meu lui Is. Hs. să scoțŭ céstă carte, anume pravilă pre limba rumănescă, sfinților voastre frați duhovnici rumănești carii santeți păstori oilor celor cuvântătoare a turmei lui Hs. Caré are întru sine multe féliuri de vindecări sufletelor creștinești, celcrŭ ce sântŭ rănite cu păcate, însă mai vrătos și cale la împărăția ceriului.

„Însă mă rogŭ sfinților voastre cu mare milă, la care mână va cădé acéstă sfântă carte, acela să aibă a o ținé în mare cinste, și să se învețe dentru ia în

Notă marginală: Ioan gl. 20 zac. 65.

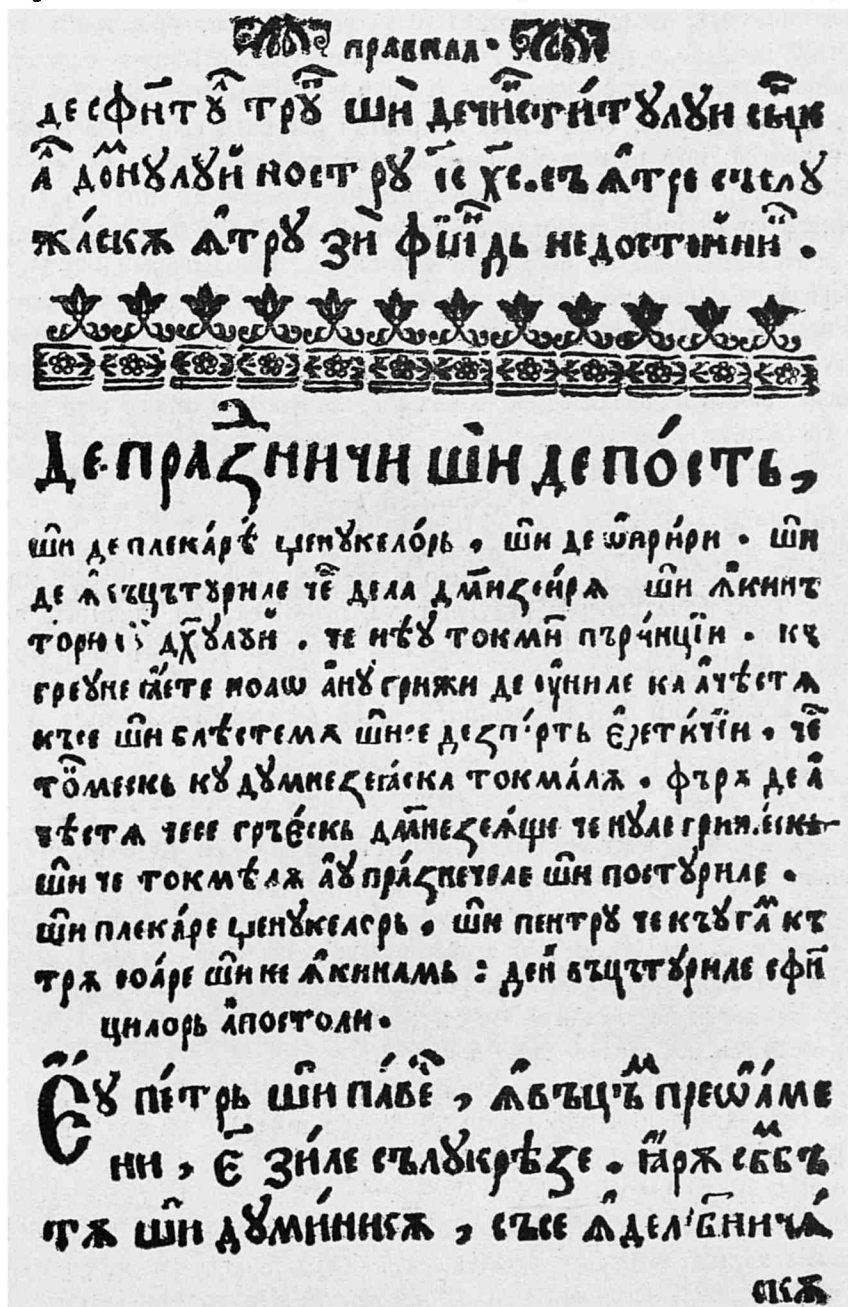
taină, cum va vindeca sufletele oamenilor de păcate. Iară întru mână de mirén să nu se dé, nice la măscărici, să nu fie tocmélele sfinților apostoli și a sfinților părinți batjocurite, că apoi milostva ta verî da samă frate duhovnice, eu nu voiû avé tréba.

101.—Stema Basarabilor, din *Pravila* de la Govora.

„Cela ce priiméște gândurile omenești datorîu iaste întru scriptură învățatû a fi, să se opréscă de pohte, smeritû, și cu lucrure bune, pre tot ceasulû să se roage lui Dumnezeu, ca să-i dea cuvântû de înțelepciune, ca să îndireptéze pre ceia ce scapă cătră dînsul. Iară într'altû chipû însuși datorîu iaste a posti mier-

curé și vineré prespre tot anulū, cum poruncesc sfintele și dumnezeestile pravile¹⁾. Cumū de carele va avé, însuși să o dé și altorā a face. Iară de va fi însuși neștiutoriū și ne postnicū, cumū va învăța pre alții a face lucrure bune, și cine e

102. -Pagină din *Pravila* de la Govora.

neînțeleptū, va ascultā pre elū, de carele va grāi vāzānd pre elū fără tocmalā, și bețivū, și învățāndū pre alții să nu se îmbéte, sau altū vre unū lucru bunū a petréce, carele singurū nu aū făcut. Ochii de urechi grāiaște scriptura²⁾, cu aceia so-

¹⁾ Pravil ap-l-sca 63 și mai nainte 255.

²⁾ Ezech. 34 s(ti)h 10.

cotește-te, o duhovnice, pentru ce că¹⁾ de va peri numai o oae pentru negrija ta, dentru mânăile tale se va căuta. Deprinde ce zice sfântu Ioanū Zlataustū la dea-
nie în a treia *прако оучини*, (acîasta grăiaște: De se va delunga²⁾ numai unulū de
taine necuminecatū, au nu au oborătū toată spăsenia sa, episcopulū saū popa,
că sufletulū iaste de o perire, atăta deșertăciune are, cătū nice un cuvântū nu
poate pune înaintē, ce cu socotința și cu iubire de trudă, slujirē și lucrulū lui
Dumnezeu iaste a face, că grăiaște scriptura: procliatū cela ce face lucrul dom-
nului cu negrija; iară marele Vasilie grăiaște: socotește să nu te teme de omū
întu căderē lui, ca să nu dai pre fiulū lui Dumnezeu, întu mânăile celor
nedostoinicī, ca să nu te rușinezi de cineva de marii pământulū, nice de însuși
cela ce poartă stemă să nu cumineci, că pravilele dumnezeesti nu lasă pre cei ne-
dostoinici să se cuminece, carii se socotescū ca păgānii, iară să nu se vorū în-
toarce amarū acelora, și celora ce cumineca pre ei. Socotește, zice: eu trēbā n'amū.,
tu veri vedē, acēstē de veri păzi însă cu socotința, și cu tocmală; ce mai nainte
învățaturile bisérēcī neclătite să le păzești; mântui-veri și pre tine și pre ceia
ce te vorū asculta.

„Stiutū să fie

„Cine va îndrăzni a priimi cugetele și ispovedaniile, fără învățatura episco-
pului aceluī locū, acela pedepsa pravilelor va priimi ca unū călcătoriū a dumne-
zeestilor pravile, că nu numai pre sine se-au pierdutū, ce și căți se-au ispovedit la
elū, ne ispovediți sântu, și cătū au legat și dezlegatū, neîndereptați sântū, după
a 6 pravilā a săborului de Carthaghinū, și după 43 aceluiași săbor.“

La sfîrșitul acestei prefețe:

Покелініемъ же Пресвѣтлаго гѣдрѣ ІѠ МѢТОСІ Басарѣка, Воеводѣ, н бѣленіемъ
пресвѣтленнаго Архієпископа Теофанѣа, мѣстїю Бжїєю Митрополїи кѣсѣа землѣа Оугро-
влахїнскїа, на печатокѣхъ сїю кнїгѣ глѣмшю Правилѣа мнѣ хсѣжѣшемъ кѣ сѣенноѣ-
ноцѣхъ, Мелетїю Македонскомъ Игѣменѣ ѡбще жителнаго монастыря Гѣкора, храма
Оѣспенїа прѣтѣа бѣа. Тѣмже молю бѣ, чѣще сїю кнїгѣ, ѡще чѣдѣ бѣдетѣ погрѣ-
шенѣ, асхѣ крѣтостнїа исправлѣйте, н насѣ ѡ сѣ трѣдѣншїи сѣ блѣкнѣте ѡ не кланнѣте,
понїже не пѣ аггѣль, нѣ рѣка грѣшна н брѣнна.

„Din ordinul prea-luminatului Domn Ion Mateiū Basarab Voevod, și cu bine-
cuvîntarea prea-sânțitului Archiepiscop Teofil, din mila lui Dumnezeu mitropolit
a tōtā Țara Ungro-Vlachiei, s'a tipărit acēstā carte numită Pravila, de mine
cel mai umiliit dintre preoți, Meletie Macedonēnul, Egumenul comunităței viețui-
torilor din mănăstirea Govora, hramul Adormirei précuratei Născătore de Dumne-
deū. De aceia vă rog, cititorilor acestei cărți, de va fi ceva greșit, cu a spiritului
blăndețe să îndreptați, și pe noi toți ostenitoriți aceștia, să binecuvîntați, iar nu
să blestemați; căci nu a scris inger, ci mână supusă greșelei și de lut.“

Pe prima pagină a cōlei întāi a textului se află al doilea titlu:

¹⁾ Erem. 48 sh. 10.

²⁾ Déan. beséd. 44 sh. 31.

ПРАВИЛА СЪТЪІ ПЛА, шї а сфинцилорь де ал шиптеле съборь, прѣ ѿгони-
чи шї де дмнзѣс прѣтѣторїи прѣи цїи нощри, де єпископи, шї де прѣици, шї
де класгъри, шї де ѿамени мирѣни, шї де тоатє ѿвѣцѣтѣриле. :

Textul cuprins în cele 131 de file de la început este împărțit în 149 de capitole, nu-
merotate prin cifre marginale. Urmază apoi încă câteva capitole, „scara cărții“, ocupând filele
160-164, și în fine, epilogul :

Изколеніемъ ѿца ѿпоспешеніемъ снѧ

ѿскръшнѣемъ ст҃го д҃ха.

Сію кнїгѣ прѣписѧ ѿ сложенки на клѧ кы ѿзыкъ миѡайлъ моѡаіле. ѿпотѣ пове-
леніемъ ѿ ѿждиненіемъ, прѣ скѣтлаго кнѣза, ІО Мѧѡен Басараѡа Ководы, ѿ вѣке-
ніемъ прѣ ѿсѣннаго архієпископа, КѢ Ѣѡѡѡла, митрополита вѣсен земли ѡѡггро-
клаѡискомъ, трѣдїхсѧ ѡсѣ азѣ іермонѣ Стефанъ ѡхридскїи. ѿнапечатѧхѣ сію кнїгѣ.
Почѧсѧ писѧти вѣлѣто, зрѣѡ, а ѿ рождѣства х҃ва, ѡхм. вѣ понеѡѡлок а неѡи.
ст҃го поста, а скръшнѣсѧ вѣ понеѡѡло з неѡи поста тоѡжеде лѣта. тѣмже мо-
лимсѧ чѣтѣши ѡще поѡѡшено ѡвѣщете чѣѡ ѿправаѣнте, ѡписѧшаго сѧ ѿзкоѣ проше-
нію сподѡѡѣнте, ѿ наѡечатїи шї сїе не проканнайте.

„Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu îndeplinirea Sântului Spirit,
acéstă carte a prescris-o de pe slavona în limba românească Michail Moxalie, și
după aceea, din ordinul și cu cheltuiala prea-luminatului Domn Io Mateiū Basarab
Voevod, și cu binecuvîntarea prea-sințitului Archiepiscop Kyr Teofil, Mitropolit
a tótă țara Ungro-Vlachiei, ostenindu-mă întru acéstă eū iermonachul Stefan din
Ochrida și am tipărit acéstă carte. S'a început a se scrie când a fost anul 7149,
iar de la nascerea lui Christos 1640¹⁾, luni, în întăia Duminecă a sântului post;
apoi s'a terminat luni, în a șaptea săptămână a postului din același an. Drept
aceia rog pe cititori, dacă ceva greșit veți afla, să îndreptați, iar pe cel ce a scris
acest isvod cu iertare să-l învredniciți, ce pe noi cei ce am tipărit acéstă, să nu
ne blestemați“.

ДЕЛА ДМНЗѢС СЪНТЬ СФНЦНЦН .
ГЕНАДІА, КѢМНЛА ЛѢИ ДМНЗѢС
АРХІЄПИСКОПЪ, ШИ МИТРОПОЛН, АГО
АТЖ ЦІРА ДРАѢЛѢИ, ПАЖ ШИ СІНІЕ .
ПРІИМНЦН ДХЪ СФНТЬ . КЪ РОРАВЕЦН ЛЪ
ПѢ

103. — Din prefața *Pravilei*.

La sfârșitul acestui epilog :

Ѣрж прѣиѣ ѡчѣи картѣ нѣ сокотїи кѣ тоатѣ кѣлтѣла, кѣ де костѣ де, де
ѡрѣи тѣ.

¹⁾ Asupra nepotrivirei celor două date, de la facere și de la Christos, v. Sbiera, *loc. cit.*

Din această carte s'a publicat o edițiune specială pentru Ardeal, identică cu această, după cum se vede din compararea ei cu extrasele publicate de Cipariu. Singura deosebire este că, în prefață, numele și titlul lui „*Theofilu* cu mila lui Dumnezeu arhiepiscopu, și mitropolit a totă țara rumânească”, este înlocuit cu al lui „*Ghenadia*, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscopu și mitropolit a totă țara Ardealului” (V. No. 103, la pag. precedentă). Cipariu n'a cunoscut decât exemplare necomplete din această din urmă edițiune.

Pravila de la Govora este traducerea unei compilațiuni slavone manuscrise de canoane, hotărâri penitențiale, liturgice, rituale, simboluri de credință, legiuri civile, rândueli călugărești etc. și prezintă multe analogii cu un nomocanon grecesc publicat de Cotelarius după un manuscris din Biblioteca din Paris ¹⁾.

D. I. Bogdan crede a fi descoperit originalul slavon după care s'a tradus această pravilă, într'un codice manuscris din mănăstirea Némțu ²⁾.

București, Biblioteca Academiei Române. Biblioteca centrală. Museul de antichități.— Blaj, Bibl. Seminariului.

Pravila bisericască, numită cea mică, tipărită mai întâiu la 1640, în mănăstirea Govora; publicată acum în transcripțiune cu litere latine de Academia Română. București, Tip. Academiei Române, 1884. 1 vol. 8°.

Pravila bisericască (numită cea mică) tipărită în Monastirea de la Govora la anul 1640 și Pravila lui Mateiu Bassarab cu canoanele sântilor Apostoli intitulată (Indreptarea legii) tipărită la Tirgoviște în anul 1652. — Editor: Ioan M. Bujoreanu. București, Tip. Academiei Române, 1884. 1 vol. 8°. Extras din:

Ioan M. Bujoreanu, *Colecțiune de Legiurile României vechi și cele noi*, Vol. III, București 1885, p. 85.

Tim. Cipariu, *Crestomatia sea Analecte literarie*, Blasiu, 1858. p. 141 — 150. — M. Gaster, *Chrestomatie română*, Leipzig, 1891, I, 87 — 91.

Popp, *Disertație*, p. 58. — Cipariu, *Analecte*, p. XXVI, — *Principia*, p. 109. — Densușianu, *Istoria limbii și literaturii române*, ed. II, Iași 1894, p. 196 — 197. — *Analele Soc. Academice rom.*, tom. X, 1, Bu. 1877, p. 22. — Const. Popovici, jun., *Fântănele și Codicii dreptului bisericesc ortodox*, Cernăuți 1886 (republicat din *Candela* an. V). p. 95. — Dr. I. G. Sbiera, *Miscări culturale*, 113.

¹⁾ Const. Popovici jun., *Fântănele și Codicii dreptului bisericesc ortodox*, Cernăuți 1886, p. 67, 95 și urm.

²⁾ I. Bogdan, *Cronice inedite*, București 1895, p. 90.

Кѡмнѡа лѡ дѡмнезѡхъ **Ѵ**хъ, архїи мнтрополнѡхъ гѣнадїе
 възьндѡ оуѡлѡкрѡ дѡмнезѡескѡ • ачестѡ сѡфнѡте кѡрцн •
Ѵлїе, рѡмѡнѡескѡ кѡѡвацѡхъ чѡсе кемѡ мѡргѡрнѡтѡ
 ѡлѡцннѡдѡсѡн фѡартѡ жѡаѡа тоцн прѡѡцн дѡачѡстѡ кар
 те шѡмѡ сокотнїѡ кѡпрѡѡн мїѡн • кѡмѡ кою фѡчѡ сѡаѡа
 ѡшемѡ ачестѡ лѡкрѡ дѡмнезѡескѡ сѡсѡаѡаѡгѡ, ѡмѡлѡте
 пѡрцн сѡфїѡ дѡѡвѡцѡхъ крѡцнннлѡрѡ • шнфѡрте мѡ ѡра
 жѡанїѡ лѡ нннѡа сѡаѡкрѡтнпѡрѡ сѡѡтнпѡрѡскѡ ачн
 ѡнѡѡстѡ царѡ аѡзрїѡн салѡ крѡн дѡрѡптѡ ачѡа сѡѡ а
 флѡтѡ ачестѡ дѡскѡлѡ попѡ дѡбрѡ дѡ ѡвѡнтѡ днѡцѡрѡ
 рѡмѡнѡескѡ дѡѡ фѡкѡхъ тнпѡрѡ ачѡ ѡрдѡелѡ шнѡвѡзн
 нѡ ачестѡ лѡкрѡ фѡартѡ мнѡсѡ ѡнѡѡлѡчн нннѡа мѡ дѡачѡ
 лѡ тнпѡрѡ шнѡмѡ жѡаѡѡн мѡрнѡсѡлѡ лѡкрѡн рѡскѡлѡцн гѡѡѡ
 гѡ дѡачѡстѡ лѡкрѡ сѡтнпѡрѡскѡ кѡрцнлѡ ачѡ ѡцѡрѡ мѡ
 рнѡн салѡ шнѡмѡрнѡсѡ мїѡхъ дѡтѡѡ сѡтнпѡрѡскѡ дѡрѡптѡ
 ачѡа ѡ лѡкрѡцѡн дѡѡѡчѡмн дѡрѡнѡсѡ дѡмнезѡхъ дѡ ѡверѡ
 чѡдѡдѡ дѡскѡлѡлѡн аѡѡторїѡ скѡлѡ тнпѡрѡскѡ ѡтнпѡрѡ
 чѡ фѡкѡ дѡлѡ ачѡа ѡѡѡ кѡндѡѡ ѡчѡпѡхъ асѡтнпѡрн ачѡ
 стѡ кѡрцн нѡѡѡ ннѡсѡ тѡмплѡ пѡтрѡчѡрѡ дѡпрѡчѡстѡ лѡм
 шнѡмѡкѡлѡсѡтѡ • лѡмѡлѡртѡ нѡастрѡ прѡчннѡкѡ лѡмннѡмнѡсѡ
 стнѡлѡ дѡмнезѡхъ, прѡскѡѡнѡлѡ мнтрополїѡн ѡѡлѡѡрѡдѡ
 лѡн • сѡнѡ пѡрѡскѡ ачѡстѡлѡкрѡ ѡѡнѡ, чѡсѡѡтѡрѡскѡ •
 Дѡрѡптѡ ачѡа кѡмнѡа лѡ дѡмнезѡхъ ѡѡрнѡстѡ архїн
 мнтрополнѡтѡ • кѡзѡндѡ ачѡстѡ лѡкрѡ, дѡмнезѡескѡ чѡ
 сѡѡ фѡстѡ ѡчѡпѡхъ дѡачѡлѡ, пѡрннѡте кнѡѡ, гнѡадїѡ
 фѡртѡ мнѡсѡ ѡѡѡлѡчн нннѡа • шнѡ мѡѡѡѡѡѡѡ дѡрѡптѡ сѡ
 сѡ ѡтѡрѡскѡ лѡцѡ крѡцннѡскѡ шнѡкрѡдннѡа дѡмнезѡескѡ
 дѡрѡптѡ ачѡа кѡтѡ нѡѡ ѡпѡлѡхъ ачѡлѡ пѡрннѡте ѡѡѡ ѡѡ дѡѡ
 чѡ мїѡхъ фѡстѡ дѡрѡхнѡтѡ • дѡдѡмнезѡхъ аѡмѡ ѡпѡлѡхъ шнѡ аѡѡ
 сѡѡрѡшнѡтѡ ачѡстѡ сѡфнѡте кѡрцн, кѡсѡсѡ ѡмѡлѡцѡскѡ кѡѡѡѡ

ИТЪЛЪ ЛЪ ДЪМНЕЗЕШН ПРЕТОВАТЕ БЕСЕОБЧНЛЪ СЪЛЕФІЕ ПРЕ
 ШЧНЛОРЪ ДЕ ПРОПОВЕДАНІЕ • ПНЪМЕЛЕ ТАТЪЛЪН • ШН ФІЮЛЪН
 АДЪХЪЛЪН СФНТЬ • ПВЕЧІА ВЪКЪЛЪН АМННЬ •

Дерепть ачѣа шн нон грешнѣи шн недостойни чїи шн
 тикѣлошїи крїиѣмъ трѣднѣа лѣнчѣ нсїне рѣгжмъ •
 шн не милѣнмъ фїе кѣрєа карєн вєцн чєтн лѣнчѣ •
 сѣх вєцн проповєдѣн атора • сѣх вєцн скрєнє дєтнтрѣа
 чєкѣ , шн оѣнѣ сѣвєцн афаа чєкѣ не нспрѣвнтѣ бнкє
 сѣх грєшнтѣ їарѣа бѣ • сѣдєрєптѣн сѣнѣне бѣзсвємѣн •
 кѣнѣмъ не вѣнтѣ шѣмъ трѣднтѣ • їарѣа мннтѣ нѣлєстрѣ
 шн фнрѣа дѣарѣа нѣсѣх дєтѣа дѣмнрнтѣ камъ ароу
 тѣ шн нон мннтѣ не дєстѣлѣ шн пѣдѣнєкатѣ • кѣмъ
 дѣарѣа шн прє вѣн пѣтєн сокотн • дєрєпчє кѣ шн рєн
 пѣшнѣа сѣнтєн шѣмєнн кѣ ннмѣа дѣцѣрѣнѣа кѣ шн нон
 шн кѣ фнрє не прѣчєпѣтѣа рє • дє тѣа тѣ , дєрєпть ачѣа
 мѣлѣмнѣн шн клѣго словнѣн нѣпроклѣнѣнѣн , кѣ шн
 кон бѣлѣгословєнїє сѣхѣн дєлѣа дѣмнѣлѣ дѣмкєзєх • шн
 сѣхѣа спѣдѣбнѣн дѣдєрѣптѣа лѣдєкѣторѣюлѣн дєрєптѣа
 єтѣа , кѣнѣдѣ вѣзнчє , вєннѣн бѣлѣсѣсловнѣн дєпѣрннтєлє
 мїєх • дѣмѣцєннѣн чѣ їѣстє сѣтнтѣа вѣаѣ пѣнѣрѣцїє ,
 шн їарѣа дѣа чє рѣкѣ шн крєдннчѣсѣ , пѣсѣа пѣбѣкѣ

рїѣа дѣмнѣлѣн тѣх • шн ачєнн шн нон пєк

трѣа рѣгѣчїєнѣ вѣлєстрѣа сѣнє спѣдѣбн

мѣ кѣвѣн , сѣлѣвннѣдѣ тѣтѣлѣ •

шн фїюлѣ шн дѣхѣлѣ сфнть

пѣвєчїѣа вѣкѣлѣн аминѣ •

Рѣлєтѣ шѣсѣздѣнїѣа • мїѣл • зѣмѣ •

ѣ шѣ рѣждєствѣа • хѣа • ѣхѣмѣа •

iară când au început a se tipări aceste cărți, noao ni se tămplă petrecere de pre céstă lume și amū lăsatū la moarte noastră pre cine va lumina milostivulū dumnezeu, pre scaunulū mitropoliei Băligradului, să nu părăsescă acestū lucru bunū, ce să întărescă.

„Dereptū aceia cu mila lu dumnezeu Ioristū archiimitropolitū, văzându acestū lucru dumnezeescū ce s'au fostū începutū de acelū, părinte kirū Ghinadie, forte mi se îndulci inima și mă bucuraiū dereptū să se întărescă legē creștinēscā și credința dumnezeiascū Dereptū aceia cătū n'au înplutū acelū părinte, iară cu dein ce mieu fostū dăruitū de dumnezeu amū înplutū și amū săvrășitū aceste sfnte cărți, ca să se înmulțascā cuvântulū lu dumnezeu și pre în toate beserēcilē să le fie preoților de propovedanie, în numele tatălui și fiului, a duhului sfintū în veciia vécului aminū.“

Apoi iarăși urmăzā din Evanghelia cu învățatură: *Дерептѣ ачѣмъ шѣ нонъ грѣшнѣцѣнъ шѣ недостоиннѣнъ*... până la sfîrșit, unde e însemnată data:

Бѣлѣтъ ѿ сѣзданїа, мїра . зрмѣ . . .

ѿ ѿ рождѣствѣ . хѣа . ѿхмѣ .

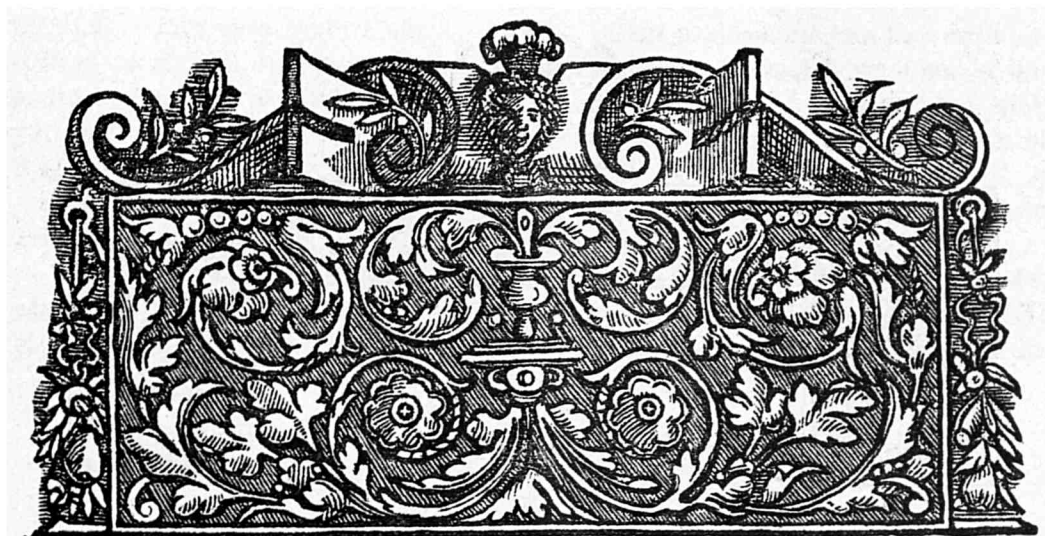
Evangheliile cu învățăturile lor sunt retipărite în același fel, aprôpe pagină cu pagină, ca în Evanghelia cu învățatură din 1580-81, însă cu mai multe erori și cu câte-va schimbări de ortografie (s în loc de *ѡ* și fôrte des *ѡ* în loc de *ѡ*). De multe ori, în a doua jumătate a cărții, sunt sărite chiar pagine întregi, fără a se ține sēma de lipsa de sens a fraselor astfel trunchiate. Așa în caietele *Ф*, *Х*, *Ѡ*, *Ѥ*, s'au lăsat afară câte 8 pagini din textul original; în caietele *аа* și *кк*, 6 pagini; în c. *ж*, 5 pagini; în c. *Т*, *Ѣ*, *ю* și *кк* câte 4 pag.; în c. *Ц* și *И*, câte 2 pag.; în caietul *rr*, o pagină, și în fine în caietul *м* lipsesc 10 pagini din textul reproduș.

În caietul *Т* (caiet complet de 6 foi), f. 4 verso se termină cu cuvintele: *къ вѣю лѣкѣнъ антрѣ ен*, iar pagina următoare urmăzā: *къ асте ацелѣпчюненъ шѣ ѡ кѣцѣнъ аѡпж аѡмнезѣ фѣннѣ*; pe când în Evanghelia cu învățatură a lui Coresi, textul (c. 14 f. 2 v. și f. 3 r.) este: *къ кою лѣкѣнъ антрѣ || ен шѣ вою аѣлѣ. къ аѡпжѣ черюан аѣлѣнтрѣ дѣ вѣн асте...* Iar urmarea din Cazania dela 1641 o găsim tocmai peste patru pagine: *аѡмнѣнѣторѣ цѣнѣ || къ асте ѡ ацелѣпчюненъ шѣ ѡ кѣцѣнъ аѡпж аѡмнезѣ фѣннѣ*.

Evangheliile sērbătorilor nemișcătore și explicarea lor au fost lăuate cu totul afară, dela Septembrie până la 25 Decembre. Sfîrșitul cărții lipsesc în exemplarul vȃduț de noi. El se termină cu fila signată *ааа*, după care se pare că mai urmau 6 foi.

Blaj, Biblioteca archiedecesană (Cipariu). — Sibii, Biblioteca arhiepiscopală. Cipariu, *Analecte*, p. XXI și *Principia* 105. — Sbiera, *Mișcări culturale*, p. 61.

109.

1642.

41. Decretul Patriarhului Partenie, tipărit la Iași.

În anul 1643 a apărut la Paris o broșură cu titlul următor :

PARTHENII PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI DECRETVM SYNO-
DALE super Calvinianis dogmatibus, Quae in Epistola Cyrilli nomine ante
annos aliquot edita, falsò Graecorum & Orientalium consensu recepta fere-
bantur. Quae omnia damnantur ab iisdem, & anathemate notantur. *Nunc
primùm ex Oriente allatum, unà cum. Arsenij Hieromonachi Epistola Ve-
netias missa, quae Praefationis loco praefixa est.* PARISIIS, Apud SEBAS-
TIANUM CRAMOISY, Architypographum Regium, viâ Iacobeâ, sub Ciconiis. M.
DC. XLIII. CVM PRIVILEGIO REGIS (In-8° de 72 pag. Text grecesc cu
traducere latină).

La sfîrșitul acestei cărți se citește notița următoare :

Ἐτυπώθη ἐν Τιασίῳ τῆς Μολδοβλαχίας, ἐν τῇ σεβασμίᾳ καὶ ἀθηντικῇ μονῇ τῶν ἁγίων
τριῶν Ἱεραρχῶν κατὰ τὸ ἀρχυβ' ἔτος τὸ σωτήριον, ἐν μηνί δεκεμβρίῳ κ'. (S-a tipărit în Iași
Moldovlahiei, în cinstita și domnăsca mănăstire a celor trei Ierarhi la anul mân-
tuirei 1642, în luna Decembrie 20).

Din acésta rezultă că decretul sinodal al Patriarhului Partenie a fost tipărit
mai întâi la Iași în 1642. Bibliografii moderni nu cunosc exemplare din acésta
primă edițiune. Leon Allatius spune că ea s'a tipărit *in folio expanso*.

Émile Legrand, *Bibliographie hellénique ou Description raisonnée des ouvrages publiés par
des Grecs au dix-septième siècle*, Paris, Picard, 1894, I, 450. — Allatius, *De Ecclesiae occidentalis
perpetua consensione libri tres*, Colonia 1648, col. 1082.

110

БЕГЛІЕ | ꙗвѣцѣтоаре, | сѧ казаніе прѣсте дѧминечиле ѧнѧли шї ла |
 прѧзничѣ глѧскы шї ла алицѣ сѧѣнци мѧри. | Глѧскѣ шї применїтѣ дѣ прѣ
 лим | вѣ рѣсѧскѣ прѣ лїмѣвѣ рѣмѧнѣскѣ | кѣ вѣла шї келѣѧла креѣпїнѣлѣ |
 дѧмнѣ МЯТӨЮ Басараба воевѣд | ѧрѣ кѣ оустѣнѣла шї ѧзводирѣ | лѣи
 снлївѣстрѣ ѣрмонѧхѣ. | Типѣрїтѣ ꙗтрѣ дѧмнѣ | зѣлска лѧвра гѣвора. |
 кѧрѣ ѧсте хрѧмѣлѣ | оѣпенїе вѣе | ѡ сѣздѧнїѧ мїра, зѣна. | ѡ вѣплѣ-
 ценїѧ гѣлѣ, ѧхмѣ. | Мѣца Септѣврїю дѧнї кн. |

In-folio de 4 foi nenum. și peste 600 pagine, cu mici erori de paginație. Titlul e încadrat și cu frontispiciu (No. 111) Textul e tipărit cu negru și roșu, cu caractere de 2 mărimi (v. No. 114) aceleași ca în Pravila dela Govora (1640). Pagina, încadrată într'un chenar simplu, are 19 sau 28 rinduri. Volumul cuprinde numeroase inițiale ornamentate și frontispiciuri, dintre cari se reproduc câte-va în această lucrare, și două gravuri (v. No. 112 și 113). Caietele compuse din câte 4 foi au ca semnătură literele alfabetului cirilic, însoțite de cifrele cirilice pe pag. 2 și 3 (Ѧ, ѧѣ, ѧѣ—).

Pe verso titlului se găsește aceeași stemă a Țării Românești ca în Pravila dela Govora (No. 101) cu aceeași inscripție deasupra, iar sub stemă se află rindurile următoare:

„ІѢ МЯТӨЮ Басараба воевѣдѣ бѣѣю бѣдготїю начѧлникѣ кѣе зѣмле ѣѣгровѣ-
 вѣлѣнскїѣ, ѣѣеж ѧ западенскїѣ странѣ, ѣѣмѣлѣ ѧ Фѧгѧрѣлѣ хѣрѣек ѧ прѣвѣ. Прѣ слѧ-
 витулї ѧ блѧгоцѣствулї нѣмѣ алѣ Țării noastre și altorŭ tuturor carii sântŭ ѧ-
 прѣjurulŭ nostru creștїni. Bun dar, pace, sѧnѧtate, ѧ spȣsenie dela domnulŭ nostru
 Іs. Hs. cu toatѧ inima pohtescŭ.“

Pe cele trei foi următoare se află prefața de mai jos și tabla de materiї.

„PREDOSLOVIE CETITORIULUI

„Adecă tot omul ѧнѣлѣптѣ, дѧторїѣ ѧсте cu bun cuget, ѧ cu semuire vie
 fїetѣ-care lucru de folos, o ѧubitŭ cetitorŭ, a socotŭ, ѧ ce folos trage cu elŭ ѧ pѧnѧ
 la care margine mѧsurѧ; darѧ cѧruŭѧ altuŭѧ mѧї vrѧtos de cѧt voao, ѧubitŭ de Hs.

creștinii, întâiu spre căutare cărției aceștia, întâiu a cunoaște pre adeveriții lucrătorii ai viei lui Hs., întru carii și eu mai ticălosul și greșitul venit-am la unsprăzécelé cîas la lucrul Domnului, întocma cu aceia ce au purtat zăduhul zilei, purtându grije pentru izbăviré sufletelor omenestî, cu luare de multe boale și ustenéle, și sudori, și asupréle, de la diavolul în multe chipure cu scrăbe și în legătură aproape și de moarte atăta căt Dumnezeu știe însuși, carele ispitéște tainele inimiei.

„Și nemica numai mila rudei méle creștinilor m’au îndemnatu spre acîasta, că văzu în némul nostru mulți unii ca aceia oameni de amândoaó cétele, proști și sufletești, carii pentru né[cuvi]nța se depărtară cu învățături striine și cu

112. — Fiul risipitor, din *Evanghelia învățătoare*, Govora, 1642.

proastă și scurtă minté lor răzlușindu-se den credința adevărată protivnică besérecii lui Dumnezeu cu ereticii înpreunându-se; și ca musca la dulcîța mieriei așa și ei înșelători de spasenii proștilor, și întru amărăciuné veninului cel purtătoriu de moarte necându și ucigându sufletele lor și ale oamenilor. Dereptu acîasta eu cu răvne pohtilu pentru frații miei și cugetai să scoț acîasta sfintă carte ce se chiamă *Evanghelia învățătoare* tâlcuită, să fie propovédanie creștinătății noastre, a sfintei beséreci apostolésca a răsăritului, de o am primenit de în limba rusască pe limba rumănescă, și ca un izvor ascunsu în pământul inimii noastre cel setetos și uscat de învățatură, cu ajutoriul lui Dumnezeu și îndemnarea Duhului ace-luă scurmat-am cu tâmpă minté mîa și am scos acestu izvor de apă dulce și pururé curătoru, adăpătoare de suflete omenestî.

„Și nu îndrăzniți insumi așa prostu la acest lucru cu truda mai multă de

puteré mîa. Ci întâiu cuvântul domnului meu Is. Hs. mă indemnă și talantul ¹⁾ carele-m fu dat mie nedestoinicul nu-l ingrupaflu în pământul cel întunecat al neștiinței fără dobândă și fără folos vecinilor miei, și mai vartosu aprinse întru mine focul iubirei.

„Și după acîasta cu porunca și cu voia luminatului domn M(atei) B(asa-rab) V(oevod), și cu blagoslovenia pré sfîntitului mitropolit Kyr Theofilu împreună cu sfîntii și iubitorii de Hs. arhiepiscopu Kyr Ignatie Răvniceskii, Kyr Stefan Buzovski, și cu sfatul cinstiților boiari ai țării rumânești, dentru carii mai vartos-purtătoru de grije,

„Urîl Nasturel predoslov. || LÉTŮ 7147.

113. — Fiul risipitor, din *Evanghelia învățătoare*, Govora, 1642.

„Pentru acîasta vă rog cu de-adinsu, iubiții miei creștini, priimiți acîastă floare pré înfrămșetată și dulce mirositoare adusa den raiul vederei ceriului cu multu păcătoasa mîna mé grabnică imblătoare și de tîmpă și întunecată mintia și mirosiți întru ȳa mirezma ceriului, și cu acîa îndulciți sufletele voastre cu dulcița fără sațiu, si cu vederița frămșetiei, veseliți ochii cei înțelegători, și cunoașteți rădăcina bunătăției lui, că iaste multu roditoare de înțelégere sufletésca și plină de prémăindrița cé minunată, și întru ȳa ascunsă vistieria a toate bunătățile. Dereptu acîasta rog pre dumnévoastră pentru lîubovul priimiți acîastă carte spăitoare de suflet, și cetiți cu dédinsu cu socotința, și cu semuiria sufletésca, și cunoașteți că acîasta iaste plină de înțelesul cel blagoslovit întru ȳa cunoaștere pré-

¹⁾ Notă marginală: Math 25.

măindriei ceriului, descoperire tainelor lui Dumnezeu, izvor înțelesului sufletesc, oglindă văzătoare pre Dumnezeu lumina nestinsă a strălucirii de minte.

„Că aciasta carte iaste straja trezvă celor ce stau spre nălțime bunătăților întărește mâna lor, și nu lasă să cază jos intru întunerecul păcatelor, chezaș și poveșitoare păcătoșilor către Dumnezeu, că-i petrece pre acești dela întunerecul păcatelor, intru lumina împărăției lui Hs. și intru poruncile lui i învață să înmble. Aciasta carte iaste, ca un bucin glăsitoru de Dumnezeu, de spune veste de oștire către țiitorul de lume, și puterile cele întunecate, înfricoșind plăcurele Satanei, și spata de amândoa părțile ascuțita de tae toată fără lege și necurăția și hulele ereticilor, și cu strălucire sa înfricoșază nu numai pre muincitori și pre împărății pămencești, ce tocma și dracilor Intru aciasta iaste lumina și strălucire Duhului sfintu că luminează pre cari sântu intru întunerecul neînțelegeriei, și înțelepțește tinerii și întărește intru înțeles pre bătrâni, și arde cu focul lucrăriei sale toți mărăcinii iubirei de argintu și tot felul de hrésturi (?) ale păcatului, și cu văpaia căldurii sale încălzeste sufletele și inimile cele degerate către Dumnezeu.

„Și ce număr veți pune intru măsura lucrării, că pre adevăr cumu e adâncul măriei nezleit așa și lucrurile cele făcătoare de bine acești cărți negrăite sântu, cum înși-vă știți, să veți intra cu înțelesul în lăuntrul vistiarului ei, știu că veți vedé intru la lumina că minunată a pré măindriei lui Dumnezeu. Iară eu de aciasta nu îndrăznescu a mă lauda că Dumnezeu iaste carele lucrăază cu aciasta și darul lui nu fu deșertu intru mine, ci numai intru slăbicune mla și intru ostenele mele să mă voiu lauda nu voiu fi nebun, cu fericitul Pavel voiu zice: Că eu mult nevoiașul cu destulă trudă m-am nevoit, nu numai cu trupul ci și spre suflet nevoe ci eu am ustenit, iară intru ustenela mé vă odihniți sufletele voastre, o blagosloviți creștin, și nu pregetareți nice de mine mult păcătosul a rugă pre Domnul Dumnezeu, pentru sfinte rugăciunile voastre, doară ași dobândi și eu milă dela Dumnezeu, la zua înfricoșatei întrebări. Iară eu mulțemescu Domnului meu Is. Hs. celui ce mă întări intru răbdare, și-mi îndulci intru sufletul meu acestu lucru, și insumi multe ustenele adaoși, și izvodindă și tipărind intru dumnezeiasca lavră sălașul Précestei Govora, și cu ajutorul lui Dumnezeu.”

După acésta urmăză tabla cuprinsului, la sfirșitul căreia se citește:

„După acéla și eu Preda vtoro cartă, mă ustenii cât putui cu minté mla a ajunge ziua și noapte de tipării acéste svinte cărți, mă rog ce voiu fi greșitu să nu mă blăstemați.”

La pag. 1 se află al doilea titlu, sub un frontispiciu:

ЛЕВЪЦЪТЪРЖ ПЛЪСЖ ДЪЛ ГФТА БУТЛІЕ

ШІ ДѢЛ МѢЛТЕ ДЪМНЕЗЪІЩІ СКРИПТЪРИ, СЛЪ КО

РОЛКЕ ДѢЛ ІУА.РГІЛІЙЛЪ ДЪМНІНЧІЛОРЪ ПРЕСТЕ

ТЪТЪ АНЪЛ, ШІ ЛА ПРАЗДНИЧЕ ГОСПОДСКІЕ.

Cazania dela Govora n'a fost terminată. Tipărirea ei se continuă la Mănăstirea Delu-lui, unde se pare că s'a transportat materialul tipografic dela Govora. (V. epilogul Cazaniei dela Dél, mai jos, la No. 46).

ВЪЗЦЪТЪРЖ АДОМНЕКА: ВЪЗЦЪ

ЦІН ЛОН КЪ ДНЕСЪ АВЪЧЪ, ЛЪДВЕНДЪ ПРЕ ДНЕСЪ АПРО
ДНЖ КЪТАТЖА ЦІН КЪДХЪДЪ ЛХН СФНТЪ, А КМЪ
ШН ПЪРЪРЪШН ЛВЪЧІН ВЪЧНЛО,
АМНН

АВЪЦЪТЪРЖ АДОМНЕКА АПЪТРА

ерѣ б

А СФНТЪ ЛОН ПОСТЪ. ЕВЛІЕ,
МНЕ ЗЕДЪ ГІСТЕ ПЪРЪРЪШН ЗВО ФІННДЪ АЕВЪ
КЪТЪЦЕНЪ, НЕ АПЪРАТЪ ВАРЖ МАТЪІА,
НДЪ НДЪ МАЙ ЧЕЛО ДЪСТОИИИЧЪ, ЧЕ ШН ЧІ
ЛО НЕ ДЪСТОИИИЧЪ, ШН КАОУНЪ ВРАЧЪ ПРЪ
А ЧЕЛЕПЪ ВЪЧНІАЩЕ ТОАТЖА ДЪРЪРЪШН АТРОШЪ
МЕННЪ, ЧЕЛО ШРЕН ЛОМНА ЧЕЩІН ЛОМНА МДАІЗЪ
ШВАЗЖЪ, ГІРЖ ДЕНТРОШЪ АЛАЩН КЪ ОУ КЪВЪНТЪ АРА
ЧІН ГОНІА, КЪМЪ ШН ДЕНТРОШЪ ЧЕШЪ ФЕЧОРЪ ДЕ КАРЕ
ЛЕ МЪРЪТЪРНЕЩЕ А КМЪ ЕВЛІА. ДЕЛА МАРКО,
ЗАЧАЛО. М

ЕВЛІЕ.

ВРЪМЪ АУПЪА, ВЕННТАЛЪ
ШАРЕ ЧІНЕ ДЕНТРОШЪ НЪРОДЪ
КЪТРАЖЪ ІЕ, ШН ЗНІСЕ. А
ВЪЦЪТОРНЛЕ АДОСАМЪ ФЕЧОРЪ МІІУ
КЪТРАЖЪ ТІНЕ АВЪНДЪ ДХЪ МЪТЪ,
ШН КЪНДЪ АПЪКЖ АРЪНІКЖ ПРЕ Е

ШН

carele iubéște și caută acésté ce grăesú eu. Căci că vedem înlăuntru întru învățături cum s'au tocmít mai nainte vremi bunătățile, cum casnicii biruitoriului ș'au întemeiat casele, cum mulți oameni s'au tocmít binelui adinsú ei-și. Ce ade-vărat iaste, că fieș-ce om după minté lui și după privedéré lui caré are, obrășenie ca acéia-î da și Dumnezeu. Pentru acéia multe singurătăți den mici au crescutú

116. — Adormirea Maicii Domnului în *Învățăturî*, Câmpulung 1642.

întru mărire, și iarăși alte multe den mari ce era se-au pogorât întru micșorare, și încă au perit și de tot. Așa-s tocmélele, așa sântú și oamenii cei fară pricépere cari se-au pogorât întru mari patime, după judecaré Domnului cé dréptă. Dece acésté toate văzându-le înțelepții scrise în cărțile céle de învățătura ei-ș

bagă minte în capetele lor și o înțelepteză și fug de răotăți, fiindu-le frică să nu pată și ei câte au pățit acela cari rău se-au tocmnit. Și iarăș aducă aminte de bunătăți, vrând să afle și ei dară aproape lângă Dumnezeu, ca și cea ce s'au tocmnit de au aflat bine. Aciasta iaste folosința care iau înțeleptii dela cărțile cele de învățatură. Pentru acela mulți și mari dascali s'au apucat de au scris învățături de trebă către toți creștinii. Iară învățăturile acéste iale să afla scris pre limbă grecească, carele nu le pot înțelege toți oamenii țării noastre ai vremii de acum. Iară noi iermonah Melchisedec, igumen sfintei mănăstiri unde iaste hramul ūspeniei prēcistii Bogorodiți (*Maiceî Domnului*) pohtit-am ū și am nevoit de le-am scos pre limbă rumănescă, ca să fie de trebă și de folos, nu numai celor ū ce știu, ce și celora proști ce nu știu, carele sânt 7 învățături sufletești tocma ca și cele 7 darure de folosința sufletéscă, carele eu văzându-le așa, nu am vrut să le las acoperite, ca să nu mă arăt adins ū mine-ș iubitor ū, cum nu iubesc ū să se infolosască și alții și le știu numai pentru mine, ce am vrut să le tipăresc ū cu cheltuiala sfintei mănăstiri, și le-am scos afară la lumină, ca să le înțelegă și mici și mari, câți-ș iubesc ū bunătatea sufletului lor ū. Ce aciastă mică carte de învățatură are puțină învățatură și bună, cum am zis și măi sus cinstiților și blagosloviților de Dumnezeu creștinilor ū, carile câți le veți citi și le veți asculta,* voi veți lua mare bucurie și folos sufletele voastre. Decî, deși puțin preț ce veți da, ca un bun dar ū dumnezeesc beséricî dând, spre cheltuiala ș'altor ū cărți care iară vor ū fi de trebă duminilor voastre, nu vă pară că vre un lucru pămăntesc ū trecător ū dobândiț, ce adevărat ceresc ū dar ū și vistițar. Căci că cum ar ū fi un negoțător ū care ar ū fi dobândiț o piatră de mult preț, caré să plătescă o mie de galbeni, și apoi să se vândă numai drept 10 galbeni, decî apoi de n'ar ū fi cumpărând piatră acéa fieșcare înțelept, ar fi înșălându-se negoțatoriul acela, și lui singur foarte i-ar ū paré rău măi pre urmă. Așijderé va să pată și cela ce déca va afla carté aciasta și nu o va cumpăra, cări cinsté-i iaste mică, iară dăstoinicia-i iaste foarte multă și mare. Căci că dă vedere oamenilor celor înțelepti încă și celor proști. Ce vă rog pre toți să o priimiți cu dragoste și să aveți a ceti în toată vrémé, ca să vă puteți deschide ochii inimilor voastre să înțelegeți și cele mai nalte, că de iaste și mică, iară iaste povață bună, căci că arată noao calia la Ierusalimul cel de sus la înpărățiia ceriului, unde lăcuesc ū toți aleși ai lui Dumnezeu, acéla să o și dobândim cu bună daré Domnului nostru lui Is. Hs. în vecie nesfrășit, amin ū.

„Pohtitoriul de bine, voao tuturor creștinilor ū, smeritul Melchisedec iermonah igumen ū a sfintei lavré Dlăcopolcsăia.

„Tipăritu-s'au în typarné cé dentăi, vlét. dela nașterea lui Is. Hs., 1642_mșta (luna) Sept. 17 dnă (*qile*).“

La sfîrșit:

Њ сѣткорѣніа сѣкта, лѣтъ 7398. а ѡ спитѣланого кѣплѣщѣніа, 7 дѣлѣ. крѣпкѣ слѣдѣ ѡ. крѣпкѣ лѣнныѣ ѡ, ѡпѣкта ѡ. (dela facerea lumei, anî 7151, iar dela întruparea mântuitorului 1642, cercul soarelui 11, cercul lunei 7, epacta 6).

Galați, Biblioteca publică Urechia.—Blaj, Biblioteca archiedecesană (Cipariu).

Cipariu, *Analecte*. 159. — Lambrior, *Carte de citire*, 94. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 94.

Cipariu, *Analecte*, XXVI și *Principia*, 109. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 62.

117.

1643.

44. Antologhion slavonesc, tipărit la Campu-lung.

Анѡлогіонъ, сіръчѣ, цвѣтословъ, ѡли трѣфолоѣ, Послѣдованіа вжстѣ-
вныхъ прѣздыкѡѣ влѣчныхъ, вѣородичныхъ, стѣхъ прѣздычѣмыхъ, ѡ ѡбщыхъ не-
прѣздычѣмыхъ, на кождѣ днѣ. съставленныѣ ѡ многыхъ стѣхъ ѡцѣ. Бѣсесин-
лаго бѣ влѣдѣю ѡ поможію. Бѣ ѡбѣтелы оуспеніа пѣтыа вѣомѣре, ктѣтор-
ства прѣсвѣтлагѡ кнѣза, Іѡ Матѣа Басараба воевѡды. Блѣвѣнемъ прѣвѣсѣрен-
наго кѣрѣ дѣбѣла, млѣтѣю вѣжѣю митрополѣта вѣсѣа землѣа оуѣгровлахѣскѣа
Бѣ дѣлѣгѡмъ поби. вѣ лѣтѣ, вѣрѣвѣ ѡ роѣ Хѣа. вѣлѣмѣ.

„Anthologhion, care va să ȑică Cīvetoslov sau Trifologiu, urmărirele dumne-
deescilor sērbătorī domnescī (īmpērătescī), ale nascerī Maiceī Domnului, ale sfin-
ȑilor sērbătorīȑī și celor comunī nesērbătorīȑī, pe fie-ce ȑi, compus din multī sfinȑi
părintī, cu binecuvīntarea și ajutorul prea puternicului Dumneȑeu, în hramul ador-
mirī preā sfinȑei Născătoreī de Dumneȑeu, ctitor fiind prea luminatul principe
Io Mateiū Basarab Voevod, cu bine-cuvīntarea preosfinȑitului Kir Teofil, din mila
lui Dumneȑeu Mitropolitul întregēi țērī a Ungro-Vlahiei. În Câmpul-lung, în
anul 7152, de la nascerea lui Christos 1643.“

Titlul acesta este extras din Karataev. În exemplarul văȑut de noi în Museul de anti-
chităȑi din București lipsește fȑia cu titlu.

În folio de 10 fȑi nenumērotate, 494 numerotate sus la drēpta și 1 fȑie la sfīrșit. Nu-
merotaȑia însă este greșită: Numērul 301 se repetă de 2 ori; f. 157 pȑrtă numērul 158; f. 166,
n. 165; f. 300, n. 299; f. 387, n. 388 și f. 439, n. 437. Tipărit cu negru și roșu, cu 34 rīnduri
pe pagină și cu câte-va frontispicii și alte ornamente, dintre carī câte-va s'au reprodus în
acēstă lucrare. Caietele, de câte 6 fȑi, au ca signatură literile alfabetului cirilic, repetate pe
următȑorele 3 fȑi, însoȑite fiind de cifrele ѡ, ѣ și ѧ.

Titlul este încadrat într'o gravură pe lemn represintând pe Mântuitor, pe Maica Dom-
nului și 27 sfinȑi.

Pe verso fȑiei cu titlu se află stēma Basarabilor și câte-va versuri, sub același titlu ca
cele din Pravila bisericească dela Govora.

Pe cele trei pagini următoare se află această scrisoare de dedicație:

Предословіе, възлагающе и вършчающе книгѣ, Гл҃дѣрѣ, монастирѣ основателю.

Пресвѣтлоумѣ, сн҃анѣишомѣ, и бл҃гочестивѣишомѣ Гл҃дѣрѣ Гл҃хнѣ Гѣнѣ Кн҃азѣ, Іѡ Матѣю Басарѣбѣ, Бж҃ію бл҃гдѣію Началникѣ и Божѣдѣ всемъ землѣ Оугровлахін запааніекомѣ, и прочаѣ. Нашеумѣ прецѣдромѣ, Гл҃днѣ, вл҃дцѣ, и бл҃годѣтелю.

Бл҃годѣти, Мїра, Бл҃гоздравїа, бл҃гополучнаго дѣзголтїа, и бл҃годѣнствѣннаго пребыванїа, въ превысокомѣ и крѣпчайшемѣ Гл҃спдствованїи, и сладчайшаго сп҃сѣнїа Покорнѣишїи вашеѣ пресвѣтлости, прїси[ни] мл҃твеннїи рабїи, нїзѣ писанїи. Желаютъ, привѣтствуютъ, и о҃срѣдно молятѣся.

Изъшными премудрѣцѣи речѣнно бысть, Пресвѣтлыи Кн҃азе, ꙗко хвалїма добродѣтели растїи. мѣ о҃бо толикимѣ вашеѣ пресвѣтлости разлїчнымѣ и достохвалѣишимѣ добродѣтелемѣ, самовїдци сѣще, тѣхѣ любѣ несѣтнаѣ, ꙗкоже камѣнь магнїтъ желѣзо, сїце насѣ на ѿхѣ хвалѣ приношенїе привлекаетъ. или пачеже твоихѣ ꙗже ѡнасѣ и ѡ нашеї ꙗже ктїторства пресвѣтлости вашеѣ, слѣвнѣи ѡбїтели, многихѣ и богатыхѣ бл҃годѣнїи насладившесѣ, ꙗже на небл҃годѣрнаго раба, страшнѣишїи, вл҃дки ѡкѣтъ, нашеѣ неможїе, на бл҃годаренїе къзвѣдї, въ многотѣснѣиже ѡбестоанїи, ꙗже ѡсѣмѣ недостатѣчества, сѣе ѡбзрѣвше, и въ недоо҃мленїи на мнѣхѣ пребывше, како бы намѣ моцїи ꙗже неблагодѣрныхѣ рабѣ порѣка о҃гнѣи знѣти, бл҃го дѣрныхѣже бл҃годѣти сподобїтисѣ : Бж҃їи мѣ мановенїемѣ, чрезъ предѣстїе тѣплѣише ншеѣ застѣпници прѣсѣмѣ дѣи бїа, бл҃гїи намѣ съвѣтъ дѣнѣ бысть : ꙗже и настакини быхѣмѣ, ꙗже не ꙗначе, нїже ꙗнѣмѣ ѡбразомѣ, развѣ тѣпографїю възможнѣ быти намѣ доваѣтворїти дѣжноѣ. ꙗже бж҃ію помѣщїю, и тоѣже нашеѣ бл҃гїи застѣпница рѣковождѣнїемѣ, и ꙗже вашеѣ пресвѣтлостїю ꙗзаднѣданными ѡбїтели, проторѣ стажавше о҃жѣ сѣбѣ, и въ бл҃гохранїи мѣ монастирѣ насѣ принѣше, ꙗже о҃бо прѣвое вашеѣ пресвѣтлости повелѣнїемѣ, ншдѣнѣишю въ потрѣбѣ цр҃ковнѣи и дѣхомѣ книгѣ, мнїю ꙗзѣрѣннѣи, сирѣчѣ, ꙗндологїонѣ или цѣтословѣ, нарицѣемѣ, въ дѣга нашеѣ доваѣтворенїе и ѡ дѣнїе, вашеї пресвѣтлости гл҃днѣ нашеѣ и вл҃дцы прѣмнлостїекомѣ, нїжайшимѣ поклонїемѣ раболѣпнѣ, въ кѣсѣцѣмѣ о҃срѣдїи, приношѣмѣ, възлагѣмѣ и ѡсѣпѣмѣ, ꙗки дѣжнїи рабїи. нїчѣже ꙗнѣ, ꙗкѣ сѣмѣ творѣще, тѣчїю поѡшрѣнїе къ нарашѣнїю вашеѣ пресвѣтлости добродѣте[лїи], и подвиженїе къ приложѣнїю ѡбѣчныхѣ сїи, ѡбѣшнѣхѣ. ѡсѣбнѣхѣ бл҃годѣнїи. кто бо ѡ прѣжде бывшихѣ страны Началникѣ (крѣмѣ ꙗки ѡ ꙗже колѣна и подрѣка прѣсловѣтѣи, вѣша нарочитѣиша пресвѣтлостѣ насѣ доваѣтанѣ влѣчѣсѣ, Басарабѣ ꙗногдѣ благостыннѣиша Нѣгоѣ), толико добродѣтанѣ бл҃годѣтель когдѣ землѣ ꙗвнѣсѣ, ꙗкоже благостыннѣиша вѣша дѣжѣва, ꙗже толикимѣ ѡбл҃годѣти бл҃гнїи, нїколиже вѣистиннѣи вѣнѣ прѣжде въспомїанѣтїи . сїе їстѣ въ прѣвѣхѣ о҃бо, ꙗже нарашѣмнѣи бж҃їи словословїа, мнѣствѣ бж҃твеннѣхѣ цр҃квѣи монастирскїхѣ ꙗже и мїрскїхѣ, съграждѣнїемѣ.

Тѣже тѣпографїю, и хартотѣорнѣю воденїцею : посїхѣ разлїчными рѣдѣи, мѣдѣи и желѣза, и прочїи прѣо҃крашѣннѣи дѣи. ѡ ншдѣи толикамѣи сїе вѣи страны вл҃дѣнїи съкрѣвища, вашеѣ пресвѣтлости достохвалѣи добродѣтели приносїмаѣ : хвалѣи непрѣходѣшнѣи, и нїколиже о҃гасѣшнѣи. вѣкѣмѣ ꙗче съпрѣтѣзѣшнѣи, въ рѣнѣи подлѣгѣ похвалїти сѣдїхѣи. сирѣчѣ тѣ-

stând multă vreme în nedumerire, cum ne-ar fi cu putință să îndepărtăm dela noi ponosul (rușinea) nemulțămitorilor slugi și să ne învrednicim de grația celor mulțămitori (recunoscători), — din însuflarea dumnezească și prin mijlocirea prea căldurósei apărătoare a noastră, prea curatei fecióre Născétóre de Dumneđeți, ne-a fost dat un sfat bun, prin care am fost convinși, că nu altfel, nici prin alt

118.—*Adormirea Născătórei*, din Antologhion, 1643.

chip, ci numai prin tipografie ne va fi cu putință să împlinim cele de datoria noastră. Pe care (tipografie) cu ajutorul lui Dumneđeți și cu conducerea aceleiași apărătoare fericite a noastre (Născătóre de Dumneđeți) și cu cheltuiala adunată de noi dela lăcașul darnic al prea luminăției vóstre, aducând'o (tipografia) în mănăstirea noastră cea de Dumneđeți păzită, mai întâi de tóte, din porunca prea luminăției vóstre, am dat o carte prea trebuincióasă pentru slujba bisericéscă, Mineiul ales, adevcă Antologhion sau *Čvetoslov* numită, spre marea noastră recunoscință și resplată

prea luminăției vóstre Domnului nostru și stăpânului prea milostiv, cu cea mai adâncă închinăciune și plecăciune, cu totă osirdia, o aducem, prezentăm și închinăm, ca niște robi datornici, ne-făcând nimic alt-ceva prin acesta (este vădit), decât contribuind ¹⁾ la creșterea bine-facerilor prea luminăției vóstre și înmulțind obiceiurile și obștescile bine-faceri osebite. Căci, care din Domni de mai înainte ai țării (afară de cel din al cărui neam și familie prea vestită, prea luminăția voastră prea nobilă prin urmași se trage, adică prea bunul Basaraba Neagoe de odinioară), s'a arătat așa de spre binefăcător al țării, ca prea buna domnie a voastră, care a revărsat aci atât de mari binefaceri, cum într'adevăr nu s'au pomenit nici odată mai înainte? Acesta este una din cele dintâi (trebuințe) pentru înmulțirea laudei lui Dumnezeu, prin zidirea a o mulțime de biserici dumnezeesci. mănăstiresci și mirenesci. Deasemenea prin tipografie și prin móră făcătoare de hârtie, apoi prin felurite metale, aramă și fer, și prin alte prea frumoase lucruri, de unde pe atâtea și atât de mari comori de binefacere pentru țară aduse prin binefacerea vrednică de laudă a prea luminăției vóstre, prin laude netrecătoare și nici odată peritoare (ce nu se sting), și cari se întind mai departe decât veacul (viața), într'adevăr și după datorie (cum suntem dator) a le lauda am socotit, adică prin cărți scóse din tipar din mănăstirea noastră de sub protecția (ctitoratul) vostru. Primesce-o dar pe acesta, primesce-o acum cu bunătate, o stăpâne al nostru puternic și ctitor al nostru totdeauna prea darnic, dela noi prea nedestoinici robi rugători ai luminăției vóstre.

„Primind această (carte) cu grație, aibă bunătate și milă și cu celelalte cărți care după acesta, cu buna-voință lui Dumnezeu. și cu ajutorul prea puternicei apărătoare a noastre, se vor scóte, crescând (astfel), chiar și prin noi nedestoinici, binefacerile laudate de toți și în totdeauna. Și ajută-ne pe noi, robii tăi, în neajunsurile noastre, din móră ta făcătoare de hârtie, pentru lauda peste tot strălucitoare a numelui vostru blagoslovit și pentru câștigul fericirilor ceresci celor de veci, cu care, după o viață fericită și îndelungată (ca anii lui Nestor) pe pământ, luminăția voastră împreună cu soția sa prea luminată, stăpâna noastră prea milosă și binefăcătoare, și cu tot neamul său, a-tot-puternicul și de ómeni iubitorul Dumnezeu să binevoiască a te împodobi, împreună cu împărații și prinții toți cei ce au slujit lui de veci; cât mai cu silință și cât mai cu osârdie și cât mai cu râvnă dator fiind să ne rugăm fără încetare, plecați (cu plecăciune) ne încredințăm bună-voinței Domnului a luminăției vóstre, noi pe noi înșine împreună cu cele mai nedestoinice servicii și cu rugăciunile noastre neîntrerupte.

„Ai luminăției vóstre, Domnului și stăpânului și bine-făcătorului nostru prea milostiv și pururea îndurătorului ctitor deapaurarea rugători către Dumnezeu și prea supuși robi

„Melchisedec din Pelopones, egumen al marelui mănăstirii din Câmpulung, cu hramul prea slăvitei adormiri a prea sfintei Născătoare de Dumnezeu, ctitor fiind prea luminăția voastră, și cu toți frații într' Christos.

„Acestă precuvîntare, o prea luate și prea cuvioase stăpâne, a fost întocmită și scrisă de mine mai micul între robii prea luminăției tale, Orest Năsturel, al doilea logofet, în satul meu părintesc Fierăști.“

¹⁾ Orig. ascuțind.

Pe f. 3 v. se află „Prea cinstita stemă a sfintei și marelui mănăstirii Câmpulung, Adormirea prea sf. Născătoarei de Dumnezeu pururea fecioarei Maria“, Пречтнѡе знамѣніе стѣла ѿ келій-кѣа ѡбѣтелы дѣлгопѡлскѣа, Оуспѣніе престѣла еѣа пренѡ дѣлѣ мрѣа (No. 118, pag. 131). Sub această gravură sunt niște versuri slavonesci, iar pe pagina următoare se află prefața acésta, care, în unele exemplare, este pusă la sfârșit.

Предослѡвіе къ читателемъ, тѡрѣніе Ѡрѣста Нѣстѡрѣла, ктѡраго логодѣта.

Превѣщеннымъ. вѣлюбѣнымъ, сѣненнымъ. Прюденнымъ. ѿ късѣмъ поксѡдѣ Пра-кѡслѣкнымъ хрѣтіанѡмъ, стѣла кадѡлнчѣскѣа ѿ аѣлѣа късѡчнымъ црѣке дѣховнымъже ѿ мѣрскимъ.

Смѣреннѣйшій Іеромонахъ Мелхисѣдекъ, пѣлопонѣскѣй Ігѣмен келійкѣа ѡбѣтелы дѣлгопѡлскѣа мѣра здравѣа, ѿ сѣсѣніа.

Кѣждѡ ѿкъже прѣпѣть дарѡваніе, мѣждѡ собою сѣмъ сѣжѣше, ѿкъ дѡбрѣн строителе разлнчнымъ бѣгодѣти бжѣа: Бжѣтѣннѣй Пѣтръ аѣлѣ глѣтъ. Тѣмъже ѿ ѡзѣ мнѣй, вѡленѡ Бжѣю, бѣлгорѣсѣжденіемъ Пресѣтлѣагѡ Началника ѿ Вѡевѡды зѣмѣхнѣхъ Дѣкѣйскѣхъ, ІѡМѢТѢА Бѣсарѣа, Гѣа ѿ вѣлѣи моѣгѡ вѣсѣщѣдрагѡ, прѣемъ бѣгодѣтъ ѿ сѣжѣніе въ дѡмѣ бжѣмъ, въ стѡй Дѣврѣ дѣлгопѡлскѡй, (ѡще ѿ недѡстѡйнтѣ, ѡкнѣ непѡтрѣбенъ сѡй рѣбѣ), вѣсѣа еѡ (прѣкѣ глѣющѣ) прѣвѣда нѡша ѿкъ рѣбѣ поврѣженъ прѣ Бѣомъ. прѡмыслѣ ѿ тѣпѣніе ѿмамъ къ црѣкѣ Гѣ Бѣ сѣса нѡшего Іѣ

Кѣждѡ ѿкъже прѣпѣть дарѡваніе, мѣждѡ собою сѣмъ сѣжѣше, ѿкъ дѡбрѣн строителе разлнчнымъ бѣгодѣти бжѣа: Бжѣтѣннѣй Пѣтръ аѣлѣ глѣтъ. Тѣмъже ѿ ѡзѣ мнѣй, вѡленѡ Бжѣю, бѣлгорѣсѣжденіемъ Пресѣтлѣагѡ Началника ѿ Вѡевѡды зѣмѣхнѣхъ Дѣкѣйскѣхъ, ІѡМѢТѢА Бѣсарѣа, Гѣа ѿ вѣлѣи моѣгѡ вѣсѣщѣдрагѡ, прѣемъ бѣгодѣтъ ѿ сѣжѣніе въ дѡмѣ бжѣмъ, въ стѡй Дѣврѣ дѣлгопѡлскѡй, (ѡще ѿ недѡстѡйнтѣ, ѡкнѣ непѡтрѣбенъ сѡй рѣбѣ), вѣсѣа еѡ (прѣкѣ глѣющѣ) прѣвѣда нѡша ѿкъ рѣбѣ поврѣженъ прѣ Бѣомъ. прѡмыслѣ ѿ тѣпѣніе

119. — Din a doua prefață din Antologhion slavonesc, 1643.

Хѣ, ѿ късѣмъ ближнимъ къ сѣсѣніе сѣжѣти. мѣждѡ ѿнѣмъже бѣгѣми желѣнми, кнѣ-гамѣ испѣкѣннѣми, црѣкѡкъ хрѣс испѣкѣннѣми, ѡ сѣнѣканнѡмъ мнѡю тѣпогрѣфѣю. кнѣкѣже ѡѣво кнѣгѣ сѣю сѣсѣю, мнѣю ѿвѣрѣннѣю, сѣлѡ нѣжѣннѣю бѣти, ѿкъ вѣ-нарѡчнтѣшѣа ѿ ѿвѣрѣннѣйшѣа дѣи Бжѣтѣннѣхъ прѣзѣднѣкѡкъ вѣдчнѣхъ, вѣгородѣч-нѣхъ, ѿгѣлѣкѣхъ, Прѣдѣтѣчѣкѣхъ, сѣтѣхъ прѣзѣднѣмѣхъ, ѿ ѡбѣнѣхъ нѣпрѣзѣднѣмѣхъ, кѣсѣгѡ крѣга лѣтнагѡ сѣстѣкѣлѣа ѣстѣ, ѿ ѿкъ затѣкѣкѣхъ кнѣгѣ сѣвѣдѣстѣе ѿнѣ-шѣніе, мнѡгѣмъ, мѣлаже ѿ некѣсѣмъ, тѣкъ тѡзѣмѣцѣмъ, ѿкъже ѿ ѿно зѣмѣцѣмъ, нѣсѣ сѣлѣнтѣ прѡсѣщѣмъ, сѣце сѣю прѣкѡе кѣдѣло тѣпогрѣфѣи потѣпѣхѣа вѣложѣти. ѡже пѡмѡщѣю бжѣю. ѿ поспѣшѣствѡмъ сѣпѡтрѣдѣкѣнѣхѣа мнѣ сѣвѣкѣшѣхъ. ѿ ѡсѣмъ кѣлѣе Бѣсѣ кѣсѣ кѣпнѣ кѣсѣсѣлаемъ бѣгодѣрѣніе. ѿхѣлѣсѣ прѣтѣй ѿ прѣсѣлѣнѣй бѣомѣтри,

тѣмъ шой нашої заступници. Прїимѣте оубо любѣнью сїю сѣсю книгѣ, многимъ трудомъ и худѣжнѣ изданнѣю, и бѣгодарни выкаїте, и блѣкїте, вѣдѣще ѡкѣ насѣ звѣни быти, да блѣкїте наслѣдите. Прочїеже вѣдѣще и вѣршїе намъ, ѡко многою цѣною книгѣ сїю из ѡбразнїемъ, без преко[с]лѣкїа бѣгоколіте, нетѣнї, нѣ достѣйною цѣно[ю] сїю стѣ жѣти себѣ книгѣ, вѣршїе и оубо кеселѣщесѣ, ѡкї тѣне прїѡ брѣтѣюще. занї многїй трудъ и многоцѣнный, кромѣ труда готѣвъ прїемлети. Молїтежесѣ ГД҃С БГ҃С сзнѣми, да и ѣннѣмъ книги сподѣбїмсѣ црккѣмъ преподѣти, ѡже ѡще бѣ кесѣщесѣ и жївї бѣдѣмъ, вѣскорѣ по сїѣ хоцїемъ начѣти. наставлїемъ прѣтѣмъ бѣдѣ, и мѣтѣмъ сѣтѣмъ. Тѣже цѣлѣю кѣсѣ сѣ бжѣтѣнымъ ѡплѣмъ петромъ, глагола: Рѣстїте кѣ бѣгодѣти и разѣмъ, бѣ нашімъ и сѣсѣ Ісѣ Хѣ. Томѣ слѣка и нѣтѣ, и кѣ дѣнѣ вѣка, ѡмїнѣ. ~ ~

Смѣрїенный Іеромѣхъ, тойже ѡже и кѣше реченный,
сѣ кесѣю ѡже ѡ хрѣтѣ брѣтїю.

„Precuvintare cǎtrǎ cetitorǐ, fǎcutǎ de Orest Nǎsturel, al doilea logofet.

„Prea osfințitilor, de Dumneđeu iubiților, sfințitilor, prea cuviosilor și tuturor pravoslavnicilor creștini de pretutindenǐ aǐ sfinței biserici apostolice și catolice de rǎsarit, duhovnicǐ și mirenǐ.

„Smeritul ieromonah Melchisedec din Pelopones, egumenul marelǐ lavre din Campulung, pace, sǎnǎtate și mǎntuire.

„Fie-care, dupǎ cum a primit darul, așǎ slujesce prin el semenilor, ca un bun îngrijitor (administrator), prin felurite bine-facerǐ dumneđeescǐ, așǎ đice dumneđeescul apostol Petru. Deaceea și eǔ maǐ micul, cu voia lui Dumneđeu și cu drǣpta judecatǎ a prea luminatului stǎpǎn și voevod al acestor țǎri dacice, Io Mateiǔ Basarab, Domnul și stǎpǎnul meu prea milostiv, primind bine-cuvintarea și slujba în casa lui Dumneđeu, în sfința lavrǎ din Campulung (deși nedestoinic fiind ca un rob netrebuinclos), — cǎci tǔtǎ

dreptatea nǔstrǎ (dupǎ vorba prorocului) e ca o sdrǣnțǎ aruncatǎ înaintea lui Dumneđeu, — pronie și îngrijire am, în biserica Domnului Dumneđeului și mǎntuitorului nostru Is. Chr., tuturor celor de aprǔpe spre mǎntuire a le slujǐ, și între alte fericite dorințe, (doresc) a umplǣ biserica lui Christos cu cǎrți îndreptate (corectate), din tipografia înfințatǎ (procuratǎ) de mine. Vǣđend dar cǎ acǣstǎ sfințǎ carte, Mineiǔ ales, este fǔrte trebuinclosǎ, ca una ce este compusǎ pe întreg cursul anilor, (cuprindǣnd) đilele cele maǐ alese și însemnate ale praznicelor dumneđeescǐ, domnescǐ, ale Nǎscǎtǔrei de Dumneđeu, ale ingerilor, ale premergǣtorului, ale sfinților ce se serbezǎ, și cele comune ce nu se serbezǎ; și din pricina puținǎtǎții și lipsei ǎstor fel de cǎrți, mulți, ba chiar maǐ tǔți, atǎt din țǎrǎ cǎt și din alte țǎri, ru-

gându-ne fôrte, de aceea m'am silit ca mai întâi de tôte să pun în lucrul tipografiei acéstă (carte), pe care cu ajutorul lui Dumneđeу și cu silința celor ce m'au ajutat am isprăvit-o. Pentru acésta dăm cu toți mare mulțumire lui Dumneđeу și laude prea curatei și prea slăvitei Maici a Domnului, caldei nôstre protectóre. Primiți dar cu dragoste acéstă sfintă carte, scrisă cu multă ostenélă și meșteșug, și fiți recunoscători și blagosloviți, știind că pentru acésta ați fost chemați, ca să moștenți bine-cuvîntare. Mai departe să știți și să ne credeți, că cu multă cheltuială am făcut acéstă carte, fără împotrivire să blagosloviți, nu fără cheltuială (în dar) ci cu preț destoinic să vă cumpărați acéstă carte, și înveselindu-vă să vă pară că ați căpătat-o în dar, căci voi primiți de-a-gata multă muncă și scumpă, fără nici o ostenélă. Rugați-vă dar Domnului Dumneđeу împreună cu noi, ca să ne învrednicim a da bisericilor și alte cărți, pe care, de va vrea Dumneđeу și de vom trăi, în curînd după acésta vrem să le începem, cu îndemnul prea sfintei Născătóre de Dumneđeу și cu rugăciunile sfinților. Și ast-fel vă sărut pe voi, împreună cu dumneđeescul apostol Petru dîcînd: Cresceți în binefacerea și înțelepciunea Domnului nostru și mîntuitorului Is. Chr., căruia se cuvine slava și acum și în vecii vecilor, amin.

„Smeritul ieromonah, același ca cel mai sus dîs și cu toți cel întru Christos frați.“

La sfîrșitul cărții, după paschalie, pe f. 494, se află următorul epilog:

Срѣднимъ тѣпаниемъ, ѿ неизчтеннымъ ѿжиданіемъ, прѣдобнѣйшаго ѿца, кѹр мелхисеѣка Іеромонаха, прѣваго Іг҃мена ѿщежитѣльнымъ лѣвръ, монастырѣ, ѿжекъ дѣломъ полн, храмъ о҃спііе прѣтѣмъ вѣдѣмъ нашѣмъ бѣж. ѿ кѣсегдѣ дѣмъ мѣрїи.

Начѣтѣмъ дрѣковѣти, бжѣтѣнаѣ кнѣга сѣа, глѣмаѣ андологїон, сѣрѣчѣ, миней ѿзбранный, лѣта ѿ сѣзданїа мїра, сѣрна. а ѿ рож хѣа сѣхмѣ. мѣца дѣк гї. на сѣтѣхъ келѣкѣхъ ѿ патозарныхъ мѣннѣ, ѿ сѣврѣшнѣмъ лѣта ѿ сѣзданїа мїра сѣрме, хѣа жѣ рождѣства сѣхмѣ. мѣца оѣ, дї. на днѣ, стѣ аїла фїанппа, едїноѣ ѿ сѣ дїакоѣ.

Тѣже ѿ бѣгородннѣмъ чнтѣтею, аще чѣдѣ попѣзновенно ѿврѣщешиѣ кнѣзѣ сѣй, сѣ кротѣстїю ѿправлѣй, ѿ насѣ трѣднѣшнѣмъ прощѣнію спѣдоблѣй, їако дѣ ѿ тѣ тѣмѣжде спѣдобншнѣмъ ѿ вѣ се дрѣжїтема бѣ. їмѣже слѣва ѿ дрѣжѣва, вѣ безконѣчннѣмъ вѣкѣ, амїнь. ~

Стѣфанъ Іеромонахъ, тѣпографъ. сѣб.

Іѣванъ, кѣнотѣвнѣчъ, дрѣкаръ. рѣсѣ.

„Cu marea silință și cu nenumărata cheltuială a prea cuviosului părinte Kir Melchisedec ieromonahul, întâiul egumen al lavrei cenobitice mănăstirei din Câmpulung, cu hramul adormirei prea sfintei Născătórei nôstre de Dumneđeу și deapănarea feciórei Maria,

„Inceputu-s'au a se tipări acéstă dumneđeescă carte numită Antologhion, adecă Mineiу ales, în anii dela facerea lumei 7151, iar dela naescrea lui Christos 1642

una lui Decembrie 13, în ziua marilor și cu cinci raze mucenici, și s'a sfârșit în anul dela facerea lumii 7152, iar dela nascerea lui Chistos 1643, luna Octombrie 11, în ziua sfintului apostol Filip, unul din cei șapte diaconi.

„Iar tu, nobile cetitor, de vei găsi ceva lunecat în această carte, cu blindețe îndrepteză, și pe noi cei ce ne-am ostenit, de iertare învrednicesc-ne, ca și tu să te învrednicesci de iertare făcând asemenea greșeli, dela a-tot-puternicul Dumnezeu, căruia i se cuvine slava și mărirea în nesfârșitele veacuri, amin.

„Ștefan ieromonach, tipograf, Sirb.

„Ioan Cunotovič, tipograf, Rus.“

București, Museul de Antichități. — Petersburg, Biblioteca publică. — Moseva, Bibl. publică și Museul Rumianțov.

Karataev, Описание, No. 555, p. 501.

121. — Taierea capului S-tului Ioan, din *Cartea de învățătură*, Iași, 1643.

124.

45. Carte de învățatură, Iași, 1643.

КАРТЕ РОМѢНѢСКЖ
ДЕ ПЪВЪЦЪТЪРЪ ДЪМѢНЧЕЛ
 прѣсте ан ши ла празниче пѣхрѣ-
 цин. ши ла скънци Мѣри.
КЪ СѢСА ШИ КЪ ТѢАТЪ КЕЛТОУІАЛА
ЛЪИ ВАСІІАІЕ БОИЕОДЪА
 ши домнѣлъ цѣрѣ Мѣл. дн.ѣ мѣате
 скриптѣри тѣамѣйтѣ. дн.ѣ лѣмѣ
 словенѣскѣ пре лѣмѣ Роменѣскѣ.
ДЕ ВАРЛАМЪ МИТРОПОЛІТЪЛЪ
 Де цѣра Молдѣвен
П Тѣпѣрюлъ Домнѣскѣ. П Мѣхѣстѣрѣ
 ѣтрѣн Сѣелн .ѣ Іѣши. дѣла хѣ ахѣлѣ

In-folio, de 8 foi nenumerate la început, 384+116 numerotate și 3 foi la sfârșit.

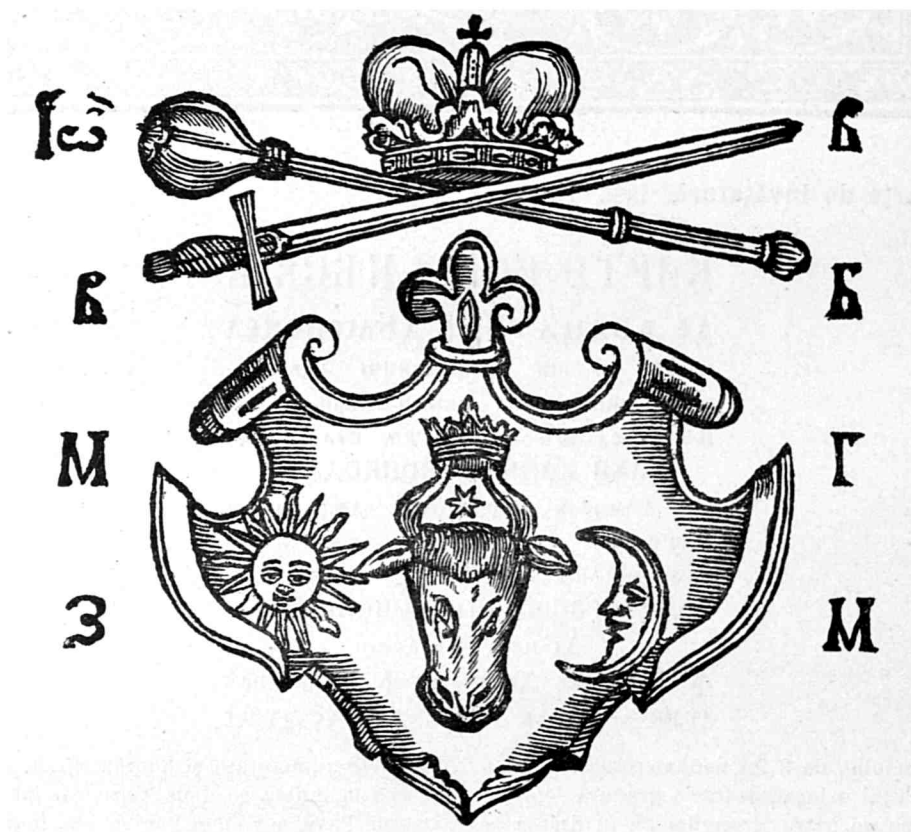
Titlul e încadrat într-o gravură reprezentând, sus la mijloc pe Isus Christos, în patru colțuri pe cei patru Evangheliști, în dreapta pe Apostolul Pavel și pe S-ta Paraschiva, în stânga pe Apostolul Petru și pe Sf. Ioan-cel-nou, iar jos pe S-ții Trei-Ierarhi Vasilie cel Mare, Grigorie Bogoslovul și Ioan Gură-de-aur; această gravură poartă data de 1642. Într'unele exemplare titlul are altă dispoziție a rîndurilor și altă încadrare: titlul e între doi stâlpi, deasupra cărora se văd Sf. Gheorghe într-o parte și Sf. Ioan-cel-nou într'alta; iar sus la mijloc S-ții Trei-Ierarhi Vasilie, Grigorie și Ioan, la un loc. (Vezi facsimilele aci alăturate).

Tiparul e în două culori, cu două feluri de caractere. În partea 1-a (f. 1—218) se întrebuințează numai caracterele mari; în a 2-a de amîndouă felurile, iar în partea a 3-a, numai cele mici. Pagina are 19, respective 28 rînduri. Capitulele sunt numerotate cu cifre cirilice tipărite cu roșu, în afară de text, într'un fel de cartușuri.

Elementul decorativ este foarte bogat. Unele frontispicii formeză adevărate ilustrații, cu subiecte religioase. Cele mai multe au semnătura gravorului *Ilia*. La gravura care reprezintă pe Sf. Ioan-cel-nou dela Suceava (no. 129) semnătura se vede pe porta cetății, în planul din fund. La portretul St-lui Dimitrie se află semnătura *I. A.*, iar la scena care înfățișează intrarea lui Isus în Ierusalim (no. 127), pe lângă semnătura *Ilia A.*, se află și anul *аѣма* (1641). Pe ultima pagină a textului este o gravură mare, semnată iarăși *Ilia*, reprezentând pe *S-ta Paraschiva* (no. 128): portretul sfintei cu corună, pe un tron, înconjurată de reprezentarea a câtorva scene din viața ei, cu următoarele inscripțiuni slavone: *Нѣрнѣм ѡдеждамъ своимъ раздѣ* (Săracilor împărți hainele sale), *Его пѣстыне вселенѣа* (În pustie se așeză), *Яггел нсходъ енъ вѣкѣцаетъ* (Îngerul îi vestește eșirea), *Покло-*
неніѣ Цркви в Црнградѣ (Închinarea la biserică în Țarigrad)¹⁾ *Ѡкрѣтненіѣ мошени* (Aflarea moaștelor), *и Пренесеніѣ ѡ епнватъ ко Терноу Іѡанъ Асаномъ* (Intâia strămutare din Epivat la Tirnova prin Ioan Asan), *и Пренесеніѣ селниа солтаномъ царемъ турскимъ* (A doua strămutare prin sultanul Selim, țarul Turcilor), *Третее пренесеніѣ из Црграда ко асы Іѡ Василіемъ Коеводъ* (A treia strămutare din Țarigrad la Iași prin Io Vasilie Voievod).

Pe verso titlului se află:

STIHURI ÎN STEMA DOMNIEI MOLDOVEI :

125.

Deși veți când-va sămnă groznică,
să nu te miri cândă să arată putérnică.
Că putérniculă putéria-lă inchipuiaște,
și slăvitulă podoaba-lă schizmăște.

¹⁾ Nedescifrabil („Punerea unui mort străin în mormintul Sfintei“? — Veđi: Melchisedec, *op. cit.* pag. 18).

Cap de buărū și la domnii Moldovenești,
 ca putéria acei hieri să o socotești,
 De unde mari domni spre laudă ș-au făcut cale,
 de-acolo și Vasilie vod. au ceput lucrurile sale.
 Cu învățături ce în țara sa temelăuiaste,
 nemuritorū nune pre lume șie zidește.

Pe pagina următoare se află:

„CUVĂNTŪ ÎNPREUNA

„CĂTRĂ TOATĂ SEMENȚIȚA ROMENESCĂ.

„Pré luminatū întru pravoslavie, și credinciosū întru părintele nenăscutū, și întru fiul dela părintele născutū mainte de toți vécii, și întru duhulū svântū dela părintele purcedătorū, și pre fiul odihnitorū, svânta troiță unul adevăratū Dumneđău ziditorū și făcătorū tuturor văđutelor și nevăđutelor

„Io VASILIE VORVOD cu darulū lui Dumneđău țiiitorū și biruitorū și domnū a toată țara Moldovei, dar și millă și pace și spăsenie a toată semenția romenescă pretutinderé ce să află pravoslavnici într'aciasta lîimbă cu toată inima cérem dela domnul Dumneđău și izbăvitorūl nostru Is. Hs.

„Diîntu cât s'au înduratū Dumneđău diîntu mila sa de ne-au dăruitū dă ruimū și noi acestū darū limbii românești, carte pre limba romenescă, întâlu de laudă lui Dumneđău, după acé de învățatură și de folos sufletelorū pravoslavnici. Să iaste și de puținū prețū, iară voi să o priimiți nu ca unū lucru pementescū ce ca unū odor cerescū, și priînsă cetindū pre noi pomeniți și întru ruga voastră pre noi nu uitareți și hiți sănătoși.“

Pe verso al aceleiași foi și pe fôia următoare se află precuvîntarea:

„SMERITULŪ ARHIEPISCOPIŪ VARLAAM ȘI MITROPOLITUL DE ȚARA MOLDOVEI,

„CUVĂNTŪ CĂTRĂ CETITORIU.

„De mare jéle și de mare minune lucru iaste, o iubite cetitorū, cândū toate faptele cerîlulū și a pământului inblă și mǎrgū toate caréși la sorocul și la marginîa sa, la caré înțelepciuné cîa vécnică le-au făcut, și nice puțin nu smentescū nice greșescū sâmnul său. Numai sângurū amărătulū omū, ce-i făcut pre obrazul și pre chipul tvorețului (*făcătorulū*) său, cu mente și cu graū dela dânsul cîstitū domn și biruitorū pământului și mǎrei, paserilor și dobitoacelorū, peștilorū și tuturorū fierilorū, cumū grăiaște și proroculū că cu puținelū îlū micșurā pri însū mai micū de cǎtū ingerii, adecă pre omū, numai căci-i cu trup, iară cu sufletul iaste fără de moarte ca și ingerii; la care margine și la care sorocū iaste făcutū de Dumneđău să mǎrgă în locū cérehî (*ce-are fi*) să grijască și să nevoiască nice léc să nu smentescă nice să să scape de acela sâmnū; iară elū departe rămâne și ticăițește să scapā, cǎ și diîn fire de va socoti omulū și diîn scripturā nu va afla altū sǎvǎrșitū chemărei saie sau altă margine, fără numai viața acé vestitā și cu nǎrocū și blagoslovitā, carîa sǎvai cǎ o și dorescū și o pohtescū toți oamenii. Iară în care lucru stā și să ține acéla viața, unii cu totulū nu-și știu nice vorū să știe; alții are putîa să și știe, iară ei de bună voia lorū căotândū nu vǎđū și auđindū nu înțelegū antreî (*sic*), sǎvai cǎ și știu și vǎđū

126. — Din *Carte de învățatură*, 1643.

și cu dragă o pohtescă; iară lucrurile cele de trebă ce ducă la acéa viață înu voră să le facă. Pentr'acé diintru întâiu, cî-au fost bărbați purtători de duhul svântă, unii după alți și până acum, toți au ustenit scriind și tălcuind sventele scripturi de-au învățat și-au arătat omului în toate chipurile căia care duc acolo, cumă ca să nu greșască hieși-te-cine margină și săvrășitul acela, spre carele-i făcut. Cătr'acé ș-altă usteniță s-au adaos acelor bărbați purtători de duhul svântă, căci că mărăgându de susă în gios și imputinându-se diin oameni înțelesul sventelor scripturi, le-au căotat a pogoră și svânta scriptură tot mai pre înțelesul oamenilor păn'au început a scoate așeși cineși pre limba sa, pentru ca să înțelă hie-cine să să învete și să mărturisască minunate lucrurile lui Dumneșău. Cu multă mai vrătos limba noastră romănescă, ce n'are carte pre limba sa, cu nevoe iaste a înțelă carte alții limbi, și și pentru lipsa dascalilor ș-a învățătorei; cătă au fostă învășându mai de multă vrăme, acum nice atăta nime nu învață. Pentr'acé de nevoe mi-au fostă, ca ună datornică ce sintă lui dumneșău cu talantulă ce mi-au dată să-mi pocă plăti datorila macară de cătă, până nu mă duc în casa cé de lută a moșiloră miei. Adunat-amă diin toți tălcovnicii sventei evanghelii dascali beséricii noastre; și dec'amă scris, arătat-amă măriei sale pravoslavnicului Domnă Io Vasilie Voivodul cu mila lui dumneșău Domnulă țărăi Moldovei. Măriia sa, ca ună domnu creștin și blagocestiv și iubitoră de beserică, grijindă ca un stăpănă bună de folosul oiloră lui Hs., nu numai pentru cele trupești ce și pentru cele sufletești, de unde săngură Dumneșău cu mână sa cé puternică au arătată măriei sale spre acesta lucru îndereptătoră, préosvențitulă părinte Petru Moghila fecioră de domnu de Muldova, Arhiepiscopă și Mitropolită Kievului Halicului și a toată Rosila, carele pre poftă măriei sale au trimisă tiparfulă cu toate meștersugurile căte trebuescă; spre care lucru măriia sa domnulă ce scrie mai susă Io Vasilie Voievodul cu darulă lui Dumneșău domnulă țărăi Moldovei, cheltuială nesocotită spre totă lucrul tipăriei au dată. Și așă cu darulă lui Dumneșău după începută amă vădută și svrășitulă."

127. Intrarea lui Isus în Ierusalim, din *Carte de învățatură*, 1643.

La sfârșitul părții a doua a cărții, adică la f. 384 r. se citesc următoarele:

Laudă ție Doamne cu îngerii dau,
cândă svârșitulă acesta Dumeneșilor amu.
Trei părți ce sântă într'aciastă carte,
ună Dumneșău în trei fete svânta troița poartă.
Dumeneșile cu a triodului Sărbători
lunile cu a prazniceloră învățaturi.
Priimește Doamne ca dela un păcătoșu
să slujesc ție în clastă lume păn'voiu hi sănătos.
Să hie depururiă cinstit și laudatū numele tău,
iară eu dela inimă te mărturisesc cu condeșul mieu.

Iar la sfârșitul părții a treia, f. 116 r.:

Valuri multe rădică furtuna pre mare,
mai vrătos gândulū omului intru lucru ce are.
Nu atăta grijă și frica începutului,
cât grijă și primejdă svârșitului.
Hie ce începutū de folosū nevoința-lū arată,
iară svârșitulū a totū lucrul ia plata.
Laudată să hie a lui Dumneșău putere,
caré după începutū au dat și svârșire.

Pe fila 1 v. din foile dela sfârșit se află următorul epilog:

Изколѣніемъ ѿца, иже поспѣшениемъ сѣна, иже въсплещениемъ сѣго дѣла. Пожеатниемъ
Блгоучѣникаго Гѣдарѣ нашего. Ісѣ Вѣснѣиѣи Воекоды. Бжѣю Млестію Гѣдарѣ Земѣк
Молдѣвскоѣ. Напечатана вѣст сѣмъ Книга глѣмѣмъ ѣвѣлѣ оучителное въскрѣсен Гѣдарѣ
скоѣи Тѣпографѣи. къ Бѣо сѣлемѣмъ Настѣланѣмъ скоѣмъ Градѣ Искѣхъ. въскрѣсен
Гѣдарѣскоѣи Монастирѣи трѣхъ ѣвѣлѣи. вѣ Лѣт; ѿ создѣніѣ Мѣра. ѣвѣна. ѡ ѿ кѣи-
лоциѣнѣ Гѣ Бѣ иже нашего Ісѣ хѣ. ѣвѣмъ.

128. Sf. Paraschiva din *Carte de învățatură*, 1643.

120. — Sf. Ioan-cel-nou dela Sucéva din *Carte de învățatură*, 1643.

„Cu învoirea tatălui și cu ajutorul fiului și cu împlinirea sfântului duh, din porunca piosului nostru domn Io Vasilie Voevod, din mila lui Dumnezeu domnul țării Moldovei, s'a tipărit această carte numită *Evanghelie cu învățatură* în tipografia sa domnască în cetatea sa de scaun de Dumnezeu mântuită Iași, în mănăstirea sa domnască a Trei-Ierarchilor, în anul de la facerea lumii 7151, iar dela întruparea Domnului Dumnezeuului și mântuitorului nostru Isus Christos 1643.”

Urmează cuprinsul cărții:

„Căpetele ce sânt în această carte”.

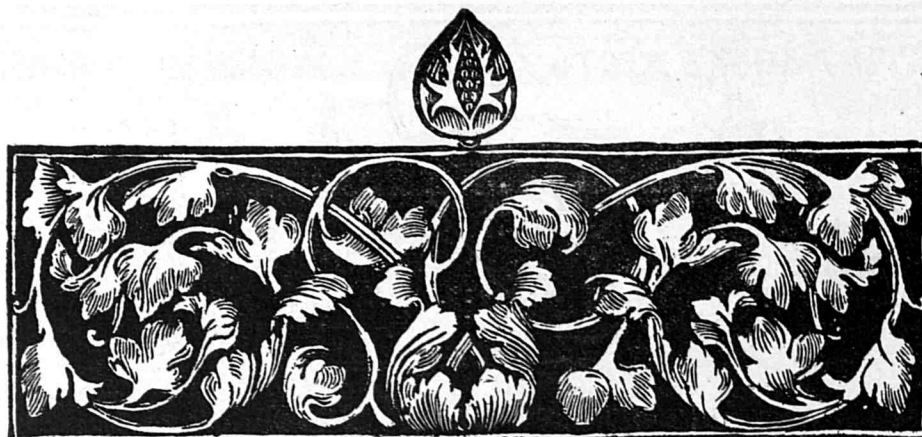
Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.—Petersburg, Bibl. Academiei de științe.

Cipariu, *Analecte*, 204.

Cipariu, *Principia*, 106.—Melchisedec, *Chronica Hușilor*, Bucuresci 1869, Apendice, p. 61.—Karataev, *Описание*, 504. — Dinulescu, *Viața și activitatea mitr. Varlaam*, Cernăuți 1886, p. 72.—Melchisedec, *Viața și minunile cuvioasei maicei noastre Paraskevei cea noue și Istoricul sfințelor ei moaște*, Bucuresci 1889.—Sbiera, *Miscări culturale*, 63.

130,

131.

1644.

46. Evanghelie învățătoare, tipărită la Mănăstirea Dél.

БѢЛІЕ ЛѢВЦУТОАРЕ,
 ДѢМІНЧЕЛОР ПРЕСТЕ ТОТ ѦНѦ ШІ ЛА ПРАЗНИЧЕ
 ДОМНІЦИ, ШІ ЛА СФІЦІ МАРН ѦЛІШ.
 КѢ ПОРѢНКА ШІ КѢ КЕЛТѢІАЛА, ПРѢ
 ЛѢМИНАТѢЛѢ КРЕЩИН МАТѢ НАСАРАБА
 ВОЕВОД ДОМНІ ШІ БИРѢЙТОРЮ ѦТОБА
 ТѢ ЦѢРА РѢМЬНѢСКѢ.
 ШІ КѢ НЕКОІНЦА СФІЦІТѢЛШІ К҃РКѢ ТѢУФИЛ
 МИТРОПОЛІТѢ, ѦТОБАТѢ ЦѢРА РѢМЬНѢСКѢ.
 ТИПѢРІТѢСАѢ ѦТРѢ ДѢМНЕЗЕѢСКА
 ЛѢВРА ЧЕ СЕ КІАМѢ МОНАСТІРѢ ДѢЛ
 КѢРЕ ПСТЕ ХРѢМѢЛ СѢНТѢЛ НИКОЛАЕ.
 БѢЛѢТѢ. *ЗѢНГ.
 Ѡ РОЖ ХѢО; ѦХМД. МѢЦѢ, СЕП, Ё, ДІН.

In-folio de 4 f. nenum. la început, 788 pagina și ure-o 109 foi numerot. Numerotația paginelor și a foilor are numeroase greșeli. Titlul e încadrat într'un chenar simplu și are un frontispiciu ornat (No. 131). Tiparul e roșu și negru, caracterele de două mărimi. Pagina, în chenar, are 19 resp. 28 rânduri. Inițiale și frontispicii ornate. Călele aū ca signatură alfabetul cirilic pe prima pagină, repetată pe f. 2 și 3 însoțite de cifrele cirilice.

Pentru primele 385 pagine s'aū utilizat călele din Cazania tipărită la Govora în 1642, retipărindu-se, în afară de titlu, prefață și tabla de materii, numai jumătate din căla signată III (p. 209, 210, 215 și 216), precum și călele următoare până la cea signată IO inclusiv, adecă până la pag. 261. S'a mai păstrat din Cazania dela Govora și jumătatea din mijloc a călel signate ЖЖ (p. 388—391). Dela pag. 404 înainte, chiar textul e diferit, iar titlurile și inițialele cele mai multe sunt tipărite cu roșu. Paginile retipărite prezintă ore-carl greșeli de tipar. Se pare însă că retipăririle n'aū fost mai fericite, de ore-ce, în câteva exemplare, foile retipărite sunt rupte și înlocuite cu cele dintâi.

Pe verso titlului sē află stema țarei din pravila dela Govora și următoarele:

STIHURI ÎN STEMA DOMNIEI ȚĂRII RUMĂNEȘTI ÎN CASA RĂSĂRĂBESCĂ.

Cîstă țera corbu-și poartă întru pecetia ei,
fericită acum se-au dat adaos peceții
Scut la pieptul corbului cu un semn ca acela,
om den jețiu șezându-ș toag laudă acela,
Mare nēm băsărăbesc cu aciasté semnază,
că maré acelor isprăvi a loț să-î invază.

Pe cele 3 foi următoare se află tabla cuprinsului, precedată de următoarea prefață:

„Cu voia părintelui, și cu demnaré fiului, și cu săvârșitul duhului sfânt, pré luminat întru dereptă slavitor, și credincios întru părintele nenascut, și întru fiul dela părintele nascut, înainte de toți véci, și întru duhul sfânt dela părintele purcător, sfânta troița, unul adevérit Dumnezeu ziditor și făcator tuturor văzutelor și nevăzutelor,

„CREȘTINUL MATEIŢ BASARAB VOEVOĐ,

„Cu mila și cu darul lui Dumnezeu biruitor a toată țara rumunescă,
„Împreună cu blagoslovenie și cu nevoința pré sfîntului, Mitropolit KyrŢ Theofil, Și iubitori de Hs. Episcop Kyr Ignatie Răvnițki, și Stefan EpiscopŢ Bozovski, Cu tot svatul cinstiți bołari mare și mic, dela Dumnezeu și izbavitorul nostru Is. Hs. care ni ¹⁾ se îndurat dentru mila lui de ne-au dăruit dar ca acesta, carte pre limba rumunescă, și pre dinsa cetiți, pre noi pomeniți întru ruga voastră, nu ne uitați pururé și întru véci de véci aminŢ.

„Căde-se-ară, cum zice marele ZlatoustŢ în predosloviile tălcovănie Evangheliei lui Matei, cum se nu rămăne nēmul omenescŢ, ave ajutorul scripturilor, ce se poată petrece cu minte și înțelepțește fără de ajutoriul și fără învățătura scripturilor, căde-s'ară să facem și fără de scriptură acéle ce zicŢ scripturile și legile, și se arătăm întru inima noastră légă scrisă, și se avem légé feri și înțelepciune feri, caré ne o au dat Dumnezeu de întru început, că au zidit Dumnezeu pre om, și l-au podobit cu totŢ félul de înțelepciune, și l-au făcutŢ foarte înțeleptŢ, cum grăiaște prorocul DavidŢ, de zice: puțin oarece iaste mai mic omul de ingerŢ, căci moare iară fără dăscăliia scripturilor și fără de învățătura lor ²⁾. Iară déca vréme ce acel dar de întâi și acel bine l-am pierdut cu călcaré întru atăta nenaroc, ca să avemŢ ajutori den scriptură, cu caré scriptură ne învățăm și ne ajutorim ca să putem ajunge întra acé destoinicie dentăi caré o au avut omul acel dentăi în raŢ până nu căzuse, și pentru acéa au socotit Dumnezeu acestŢ al doelé ajutorul al scripturilor înșă aflat, și se-a dat noao. Iară noi, stricându-ni-se chipzuălele și cugetele și fiind dați rélelor den tinerétele noastre, nicŢ acest bine nu l-am primit nice-l priimim spre binele nostru, căce unii dein noi n'au nice de léc meștersugul scripturilor, și sântŢ ca o corabie fără de cărmă în mijlocul mării, și trage încoaci și incolo ca pre nește orbi și cîa de apoi se afunda. Alți

¹⁾ Tipărit: *nu*.

²⁾ Notă marginală: *Psal. 8*.

au meștersugul scripturilor, iară nu facū celē ce zicū scripturile, și așa au nevoe a se afunda și aceia, avându lumina în mână. Alți iarăș cetesc scripturile iară nu înțelegū ce zic, și se potrivescū, cu cela ce ține mițarē în mână, iară dulcīața mierii nu-l précepă, sau ca unul ce ține lumină aprinsă în mână și ochi n'are să vază să imble nepoticnind-se, și de acestū fēlū Iaste acum némul nostru mai tot. Și încă ce e mai rău, că numai inșiși nu înțelegū, ce de se și afla cineva a înțelegē nu le place lor, mai vārtosū aceia ce le-ară trebui să fie lumină se luminēza pre alți, și se povețescă la locul odihnii, cum amū zice să-i invēte în tote zilele, ei pregetă și n'au grija de spāseniia omenilor, cărora le sântū sufletele în mānile lor. Aciastă vāzāndū noi în vrémē acēstē amū făcutū céste căzanie préste tot anul ce se zicī dumenécele a tot anului, cătră carē indemnă pré fie-cene, să o primescā, măcar poțin, căce și puținul bine Iaste de folos, iară și puținelul rău Iaste vātāmătura sufletēscā, iară puținelul bine Iaste de lauda și de spāsenie sufletescā. Dece pentru acēia și voi toți căți veți nemeri aceste căzanie, schimbată-vā mintē acē ré carē țineți, și sa iubiți învățătura, și pre aciasta carte, cetindū întru ruga voastră ¹⁾ pre Domnul pomeniți și nu uitareți și fiți sănătoși aminū.

„Ispravnicū depre izvodulū scripturi și cuvintele locmitori acestui domnezeiascā carte multū greșitul ermonah Meletii Machedonul proegumen al Govorii.“

La sfirșitul cărței, pe ultima pagină, se află următorul epilog:

„Коніцъ съ бѣгомъ вхсѣ стрѣщанимъ ѿсхвѣщюущимъ. Ёѿгласѣмъ недѣлнимъ въ сего лѣтъ праздникомъ, вѣдичнхъ ѿ бѣгѣдичныхъ, ѿ сѣмъ праздникомъ.“

„Начаже сѣ дѣлѣкати кнѣга сѣмъ глаголѣмамъ Ёѿгласѣ ѿчитѣлное въ манастирѣи гѣкѣрѣ, ѿсхвѣщюущѣи вѣмѣнѣи въ дѣлѣхъ прѣ хрѣмѣ сѣго іерѣха никѣлы прѣ ѿгѣмѣни карѣмѣ дѣрѣ.“

„Ёдѣномъ негѣлномъ негѣдѣномъ бѣс, слѣка ѿ дѣржѣка чѣстѣ ѿпоклонѣи въ бѣзѣконѣи въ вѣки вѣкомъ ѿмѣнѣ.“

„Тѣмже молю кѣсѣ, чѣщѣ сѣю кнѣгѣ, ѿще чѣдѣ бѣдѣтѣ погрѣшѣно, дѣхѣомъ крѣтѣсти ѿсправлѣйте, ѿ насъ въ сѣмъ тѣрѣдѣишнхъ бѣлѣкѣи ѿне клѣнѣте, понѣже не ѿгѣл писѣ, нѣ рѣка гѣрѣшна ѿ бѣрѣна.“

„Іѣмѣнѣ, кѣнѣтѣкѣнѣ, тѣпогѣрѣфѣ. ѿс: сѣ ѿчѣнѣнѣ.“

„Прѣка станѣкѣнѣ крѣвѣцѣ ѿ рѣмѣнѣкѣ ѿ кѣл ѿкѣл.“

„Тѣдѣр дѣмѣнѣтѣкѣнѣ сѣрѣ ѿ рѣмѣнѣкѣ дѣла ѿлѣт.“

„Лѣпѣн дѣмѣнѣтѣкѣнѣ попицѣ ѿ лѣкавѣжѣ.“

. ²⁾

„Sfîrșitul, cu Dumnezeu cel ce face și săvîrșește tôte, al evangheliilor pe Duminecile anului întreg, pe sărbătorile împărătesci și ale Maicei Domnului și ale sfinților sărbătoriți.“

„Si s'a început a se tipări acēstă carte numită Evanghelie cu învățătura în mănăstirea Govorii și s'a sfîrșit în mănăstirea din Dēl cu hramul sfintului Ierarh Nicolae, egumen fiind Varlam Arapul.“

„Luī Dumnezeu singurul și neperitorul și nevēdutul, mārīre și puterea, cinstea și închinarea în vecii vecilor nesfîrșiti, amin.“

¹⁾ Tipărit greșit: *întrorugavosură*.

carī mai urmă, e ruptă în exemplarele cunoscutē de noi.

²⁾ Partea de jos a fōiei cu rindurile

„De aceea vă rog pe voi cei ce veți ceti această carte, dacă se va afla ceva greșit, îndreptați cu duhul blândeții și ne blagosloviți pe noi cei ce ne-am ostenit întru această, și nu ne blăstămeți, căci n'a scris inger, ci mâna păcătoasă și din lut făcută.

„Ioan Cunotovicî, tipograf, Rus, cu ucenicii.

„Proca Stanciovicî, croitor, din Rîmnicul dela Ocelele mari.

„Tudor Dumitrovicî, Sîrb, din Rîmnicul dela Olt.

„Lupin Dumitrovicî Popești (?) din Lucavăț.”

București, Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Crestomatie*, I, 108.

Cipariu, *Analecte*, XXVI, — *Principia*, 110. — Sbiera, *Miscări culturale*, 65.

132.

47. Șapte taîne, Iași 7153 Noem.

ШАПТЕ ТАИНЕ | Я вєкрєчїи. Типзрї | те кє ѿвзцзтєра ши | кє тоатѣ
кєлтєїла | Мзрїен сале Івѣнь | Басїлїе Боевѣда. | ѿтипѣрюл чєл Домнеск
ѿтрзг ѿ їш. | Клтѣ зрїг, ноев, и.

În-4° de 4 foi și peste 339 pagini, paginația cu erori. Titlul e încadrat, iar tiparul în două culori, cu 17 rînduri pe pagină; sînt cîteva inițiale ornate și cîteva frontispicii.

Pe verso titlului este stema Moldovei (n° 134) între următoarele rînduri :

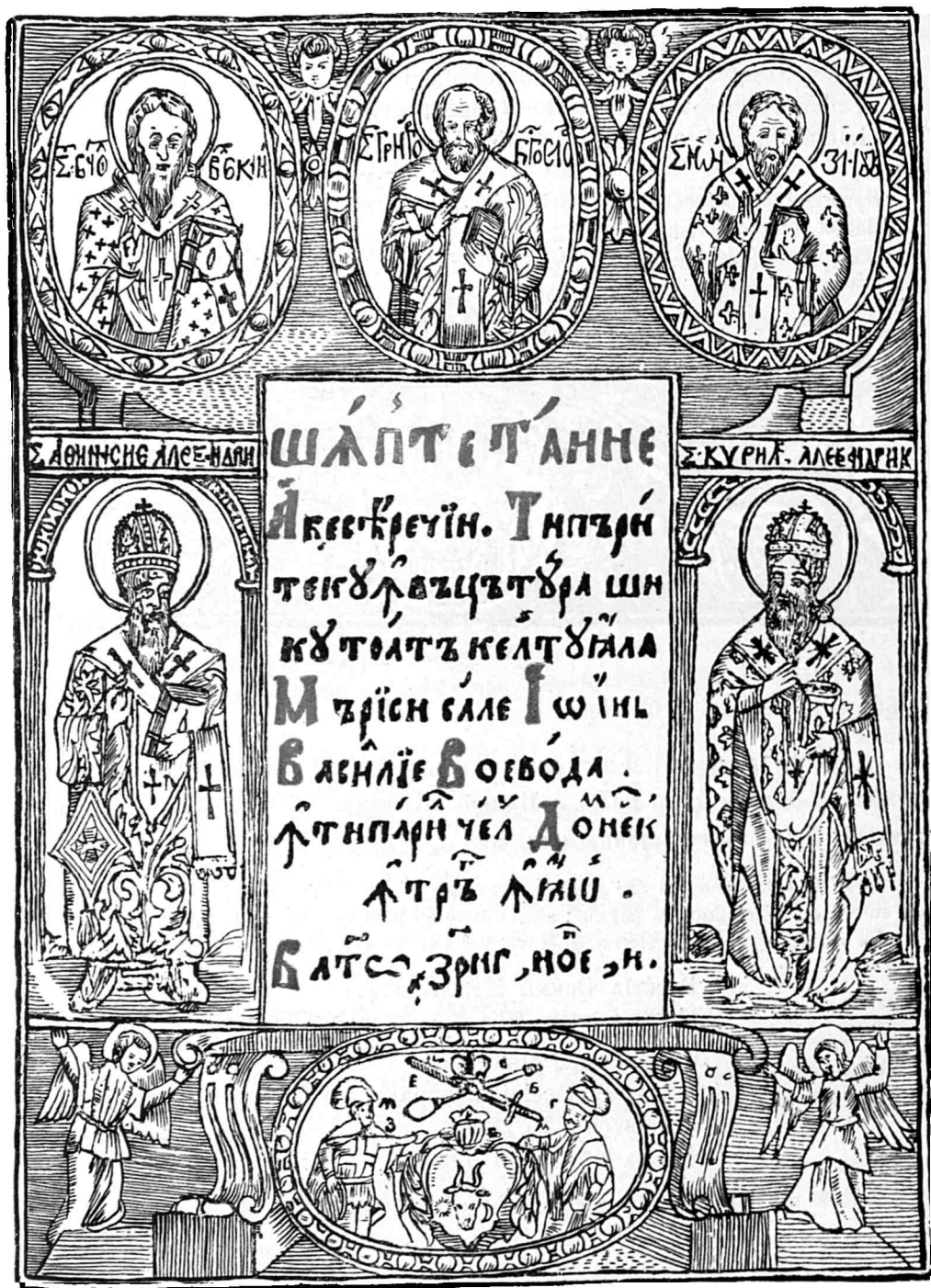
РЕСЕТІА ДОМНИИ МОЛДОВЕНЕШТИ
Влѣхва, ацєстїа Her сѣ о socoteșті.

Cap de buâr fiindū tare,
Aratā putéria celui mai mare.
Acesta chip de buâr
Mulți au biruit fără număr.

Pe cele trei foi următoare se află prefața Mitropolitului Varlaam :

„CU MILA LUI DUMNEZĂU IOAN VASILIE VOEVODA. DOMNUL ȚĂRĂI MOLDOVEI.

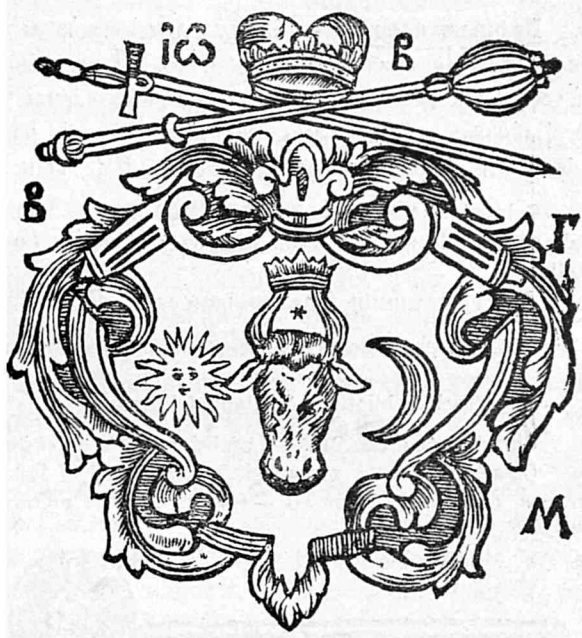
„De ȧste lumina caré ȧse și purcède de la soare, de luminédă și aratā lucrurile pre lume, mai vrătos prețul mǎrgăritarului, și a pietrilor celor scumpe, Pré luminate și cinstite și milostive Doamne, cu multū mai vrătos lumina și soarele cel dreptū domnului nostru Is. Hs. au luminat besérecă sa, ȧnainté ochilor

133. — Șapte taine, 1644.

a tot rodulū omenescū, cum ca să poată vedîa și să cunoască fie-cine prețul odoarălor ei, nu de mărgăritari și de pietri scumpe, ce-s lucrure moarte, ce de lucrure vii, ce-s mai scumpe decât mărgăritariul și pietrile cele scumpe, carile nu numai ochii trupești ce și ochii sufletești veselescū cu veselie vécinică și netrecută, și deștăptă pre om întru viața fără de moarte ¹⁾. Pre șapte stâlpi iaste întărită casa înțelepciunii, că șapte cete sântū a besérecii, cum le numără Pavel Apostolū ²⁾: întâiū apostoli, ai doi proroți, a treia învățătorii, a patra făcătorii de

cludese (*minuni*), a cincē vendecătorii de boale, a șesia îndireptătorii, a șaptea tălmăcii limbilor. Dup'acē de șapte ori într'o ți să laudă Dumneșău, cum spune Davidū prorocū, cu șapte bucine în șapte țile cădura zidurile Erihounului ³⁾, șapte cuconi, născu Anna cé stérpă, maica lui Samoil prorocū ⁴⁾. Așa într'acela chipū șapte cete făcu besérecă, șapte roade rodéște duhulū svântū, cum ȳice Pavelū Apostolū ⁵⁾: Iubovul, bucuriia, pacia, îndelungū răbdariia, credința, blăndețele, opririia voei. Șapte daruri sântū a duhului svântū, cum spune Isaiia prorocū ⁶⁾: dar de înțelepciune, de înțelegere, de știința, de credința, de tărie, de svat, de frica lui Dumneșău.

134.

Și svēstnicul besérecii legii vechi șapte fufēda și șapte făclii avē de ardă. Într'acela chipū și besérecă lui Hs. șapte taine are, cu carile ca cu niște lumini luminēdă și arată toate lucrurile și toate trēbele besérecii noastre, fără de carele tot omul iaste întunecat și nu ști pre ce cale înblă. Că acēste șapte taine sântū șapte daruri și șapte făclii, de ardū și luminēdă în besérecă lui Hs. pre tot creștinul cătră cunoștința credinței ceii dirēpte, carile nu sântū de la alt cineva, ce-s dela domnul nostru Is. Hs. arătate și dela svinții Apostoli date în svānta besérecă. Cu adevărat lucru iaste că răsare soarele zariia și lumina lui, mainte lovēște în munții cei mari; turnurile și copacii cei înalți luminēdă, de-acii șesurile și văile. Așa într'acela chip Domniia Mării tale cu acēste șapte taine, carile le-ai scos și le-ai dat în tipariul Mării tale, întâi agiunge întru clata cia înaltă sufletéscă, întru archierei și în preoți, de luminēdă, și în diregătoriia cé lumască în domni și în boiari; de-acii și întru cei mai mici agiunge lumina și căldura, de luminēdă și încăldéște pre toți cătră voia lui cé svāntă, pentru carile cinstia și nărocul celū de sus și netrecut agiungū împreună cu gloatele tuturor svinților întru slava ceriului înpă-

¹⁾ Notă marginală: *Prităă gl. 9.*

²⁾ *I Corinth. zač. 153.*

³⁾ *Isus Nav. glav. 6.*

⁴⁾ *I, Trs. gl. 2.*

⁵⁾ *Galat. zač. 201.*

⁶⁾ *Isaia, glav. 35.*

rățiia cé vestită și bogată, ce nice dănăoară nu-î schimbată, acolo unde împără-
țescă toți împreună, cu domnul nostru Is. Hs., a căruia-i slava, cinstia și mări-
ria, întru véci de véci. Amină.

„Гмѣрини, Барлаамъ, Архїєпискѣ | Ы митрополит | Гсчѣскїи“ (Umilitul Varlaam Arhiepiscop și Mitropolit al Sucevei).

La pag. 1 se află un al doilea titlu:

Прѣкилаж прескѣртѣ ѡлѣсѣ, ден | скїнѣтеле скрїптѣри скѣасѣ | пре рхндѣ ши
токмїтѣ. мѡн крѣтѣс | пѣнтрѣс чѣле. шѣнѣте тѡнне мѡри | ѡ кесѣричїи. карѣш днїсе
рхндѣшї | тѣ кѣс тѣатѣ трѣбеле ѣн, прїи кѡриле | ши прѣкила скїнѣцнлѣор ѡпѣам, ла
тѣт | ѡскрѣсѣ дѣнїстѣсѣшїе. пре тѣатѣ. ѡбн | чѣле час ѡсѣт поѣртѣтѣри де дѡ-
сѣнїе | ши ѡтрѣн нѣрак кѣс ѡпѣлїи, Пѣстѣрии | ши ѡ тѣатѣ ѡсѣмѣ, ѡкѣцѣтѣрии.

Cele șapte taine ocupă primele 300 pagine. Pe cele trei pagini următoare se află o listă de sărbătorile anului; iar la pag. 304: „*Tocmala Posturilor*“ până la p. 317, în josul căreia se citește:

Многѣ грѣшнїи, ѡ некасчїи мїи раб. | Гѣстрѣтїе бык Лѣгофѣт. | Трѣдо ѡбѣзїи.

Apoi, pe paginile următoare, se află tabla cuprinsului.

București, Biblioteca Academiei Române

Cipariu, *Analecte*, 212. — Lambrior, *Carte de citire*, 122. — Gaster, *Crestomatie*, I, 114.

Cipariu, *Analecte*, xxxvi, și *Principia* 107 și 113. — Dinulescu, *Viața și activitatea mitr. Varlaam, Cernăuți* 1886, p. 86. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 103.

135.

1645.

48. Răspunsurile Mitropolitului Varlaam la Catechismul calvinesc.

Nu se cunósce nici un exemplar din această carte. Șincai, reproducând un fragment din prefața ei, citéză ast-fel: „Barlaam Metropolita Moldaviae in Praefatione Anticatechismi Calviniani editi Suciaviae anno 1645“ și la sfârșitul reproducerii adaugă: „Așa cuvîntă mitropolitul Varlaam în predoslovია cărței, ce s'aũ tipărit în Suceava la anul 1645...“ V. Popp o menționéză astfel: „Răspunsuri ale lui Varlaam, Mitropolitul Moldovei, împotriva Catehismului rumănesc, care în anul 1642 s'au tipărit în Bălgrad, după dogmele Calvinilor, Iași, 1645.“

Cipariu n'a văđut această carte. O copie după dinsa să află într'un prețios volum manuscript scris de Gheorghe Ștefan Domnul Moldovei, precând trăia

în străinătate, pre la Stettin și alte locuri, după alungarea lui din scaun; acest manuscris se află acum în posesiunea I. P. S. S. Mitropolitului V. Mihalyi, în Blaj

Reproducem aci fragmentul din prefață, așa cum îl găsim în Șincai ¹⁾.

„Iubiții miei fii! tâmplându 'mi-se est timp a fi în părțile Țerii Românești cu trébe domnești și a norodului în Trîgoviște, cu cei mai de frunte și mai de-a firea vorbind, mai vartos cu oare-care boiarin cinstit și slovénic și a toată des-toînicia și întélegerea harnic, dreptpravoslavnic creștin al doilea logothet și frate doamnei a bunului credincios și a luminatului domn Ioann Matheiü voevod cu mila lui Dumnezeu domnul Țerii Românești, dumnélui Udriște Năsturel, carele ca un iubitoriü de învățatură și socotitoriü credinței cei drépte, în mijlocul altor cărți noao, ce mi-au arătat, adusu-me-au și o cărțalue mică în limba noastră românească typărită, și decă o am cetit, am veđut semnul ei scris Catihismus creștinesc, carea o am aflat plină de otravă de moarta sufletéscă, de care lucru, iubiții miei fii! mărturisesc înaintea lui Dumnezeu cu firea mea, că mare grije și multă scărbă au cuprins sufletul și inima mea, pentru care lucru am chemat și am strâns săbor dintr'amândoa părțile, și din Țera Românească și din Țera Moldovei, nu atăta, că doară să poată ei clăti inima voastră, ce-l întărită și rădăcinată pre temelia cea bună și tare a beséricei noastre pravoslavnice, cât cuget și socotesc, cândăi cu acéște minciuni și amogituri, cu care cércă și ispitesc în tot chipul, să poată afla pe neștine prostăni și neștiutoriü, să-l sparie cu mărturia sfintei scripturi, care fără de cale le-au pus și reu tâlcuesc spre a lor perire. Pentru acéia am socotit, că am o detorie mare, să fac respuns și să arăt strâmbătura și tâlcul cel reu al lor, ce tâlcuesc reu și strâmbéză scriptura sfântă. Și acăsta nu că doară prepuiü ceva întru fapturile céle pravoslavnice ale creștinătății voastre; că știu foarte bine și sănt adevérit, cum credința voastră, ce ați apucat de întâi și din început, nici unul de voi cărțile céle ereticești și învățătura lor în număr nu le socotiți, ci numai pentru să arăt întunérecul și neîntélegerea lor, ce au întru scriptura sfântă, carea o tâlcuesc pre voia și pre volnicia lor ș. c.“

V. Popp, *Disertație*, 77. — Cipariu, *Analecte*, XXXVI. — *Acte și fragmente*, 202. — *Archivul pentru Filologia și Istoria*, p. 637. — Stefan Dinulescu, *Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Varlaam* (1632 - 1653), Cernăuți 1886, p. 20-22. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 105.

¹⁾ *Chronica Românilor*, Iași 1853—54, tom. III, p. 45 și în ed. București 1886, tom. III, p. 70—71. Ambele aceste edițiuni, comparate cu manuscrisul autograf al lui Șincai, păstrat în biblioteca Museului transilvan din Cluj, presintă câte-va variante

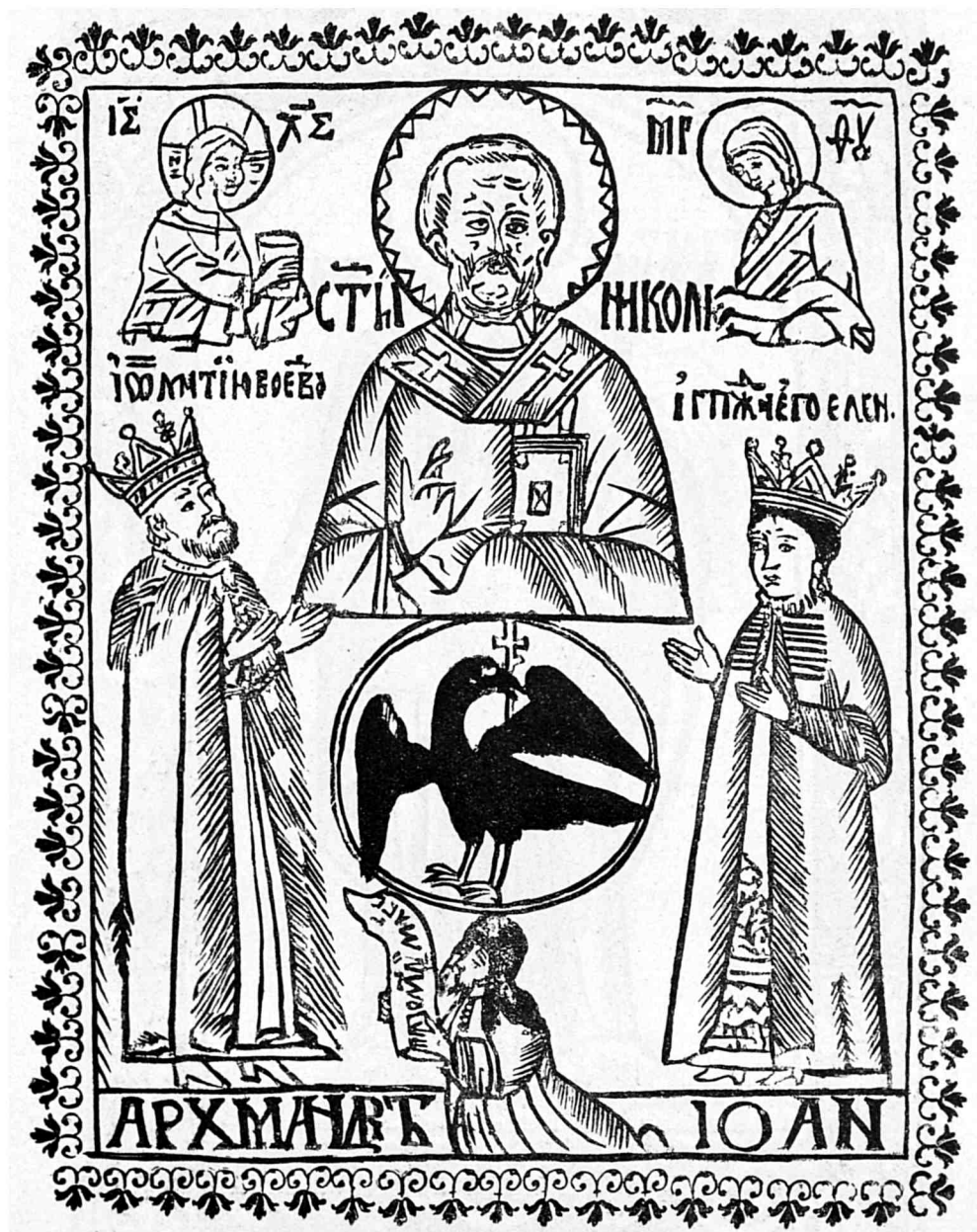
sau chiar erori. Textul pe care îl publicăm aci este reprodus după un exemplar din edițiunea a doua care a fost colationat de răposatul Prof. Gr. Silași cu manuscrisul autograf.

ниже настояніем попеченіемже ѿ монастырским иждивеніем, потроуднася їтъ,
Преподобнѣйшій в Іеромонасех Іуанъ Архимандритъ, тожде кыше реченнымъ Лавры
Дѣлскімъ

Въ лѣто ѿ сззданія Мѣра, 7394.

ѿ Сїсїїаже Мѣра, 7405.

133.

„Cu bine-cuvîntarea și porunca prea puternicului Dumnezeu, a prea luminatului
și drept credinciosului Domn Io Matei Basarab, Voevodul și Domnul Ungro-
Vlachiei transalpine, cu sfatul și bine-cuvîntarea prea osîntitului Mitropolit Dom-

nului Teofil, arhiepiscopul aceleiași țări, au poruncit să se scotă aceste sfinte cărți, Slujebnicul și Liturghia, din tipografia sa din Mănăstirea Dêlului, și pentru a lor îndeplinire s'au îngrijit cu cheltuiala Mănăstirei prea cuviosul, intru iero-

139. — Sf. Vasile-cel-Mare.

monahî Ioan, archimandritul aceleiași mai sus numite lavre din Dêl în anul dela zidirea lumei 7154, dela mântuirea lumei 1646“.

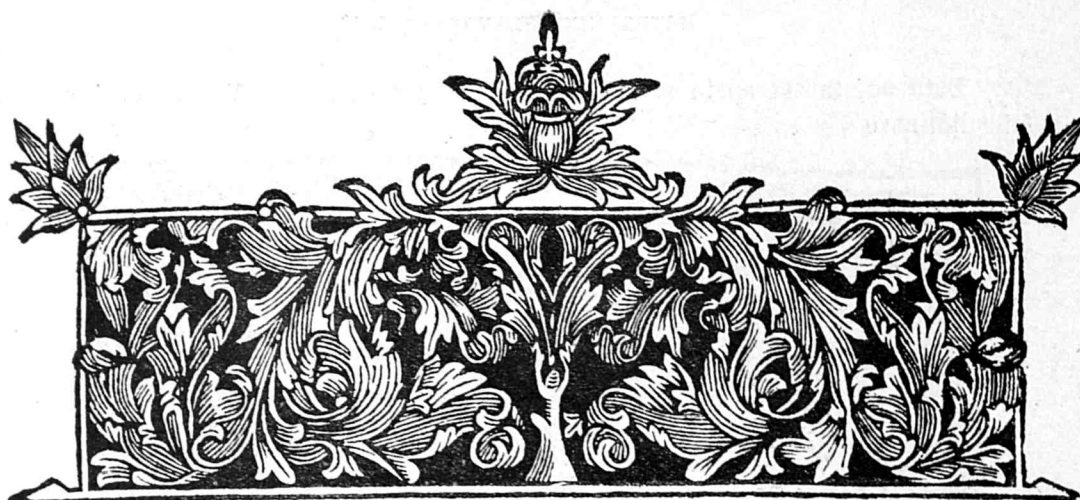
Data acésta să repetă  i la sfir itul întroducerii lui sf. Vasilie cel-Mare, din foile liminare.

140. Sf. Grigorie.

Bucuresti, Museul de antichit  i. — Petersburg, Bibliotera publică. — Moscva, Bibl. publică  i Museul Rum an ov.

Karataev, Oпиcанге, No. 601, p. 520.

141.

50. Pravile împărătesci, Iași 1646.

КІРТЕ РОМІНІСКЖ | Де ꙗвѣжѣрж дела правиле ꙗ Пѣрж | теиш
 ши дела ꙗте ꙗвѣжѣ. | Кѣ сѣса, ши кѣ тѣатж келѣѣла | Лѣѣ вѣснѣлѣ кон-
 вѣдѣла. | ши Дѣминѣлѣ Пѣржи Молдовеи, | ди ꙗ мѣлате скриптѣри тѣамѣжитж |
 ди ꙗ лѣмѣа Йленѣскж, пре лѣмѣа | Ромѣниѣскж. | ꙗ Тѣпѣрюлѣ Домнѣскѣ. Гѣс
 типж | рѣтъ ꙗ мѣжжстѣрѣ. Йтрѣи Гѣилѣ ꙗ Йши дела хѣ. ꙗ х м с. | SE. Cz.

In-folio de 3 foi nenum., 186 numerotate, și 14 nenum. la sfârșit. Titlul e înconjurat de o gravură cu doi stâlpi, deasupra cărora se văd Sf. Gheorghe și Sf. Ioan din Suceava, iar sus la mijloc S-ții Trei-Ierarchi Vasilie, Grigorie și Ioan (No. 142). In josul titlului se văd literele latine SE.Cz. Tiparul e negru și roșu. Pagina are 27 rinduri. Inițialele, frontispiciile și finalele sunt aceleași cari au servit la tipărirea Cazaniei dela Iași din 1644.

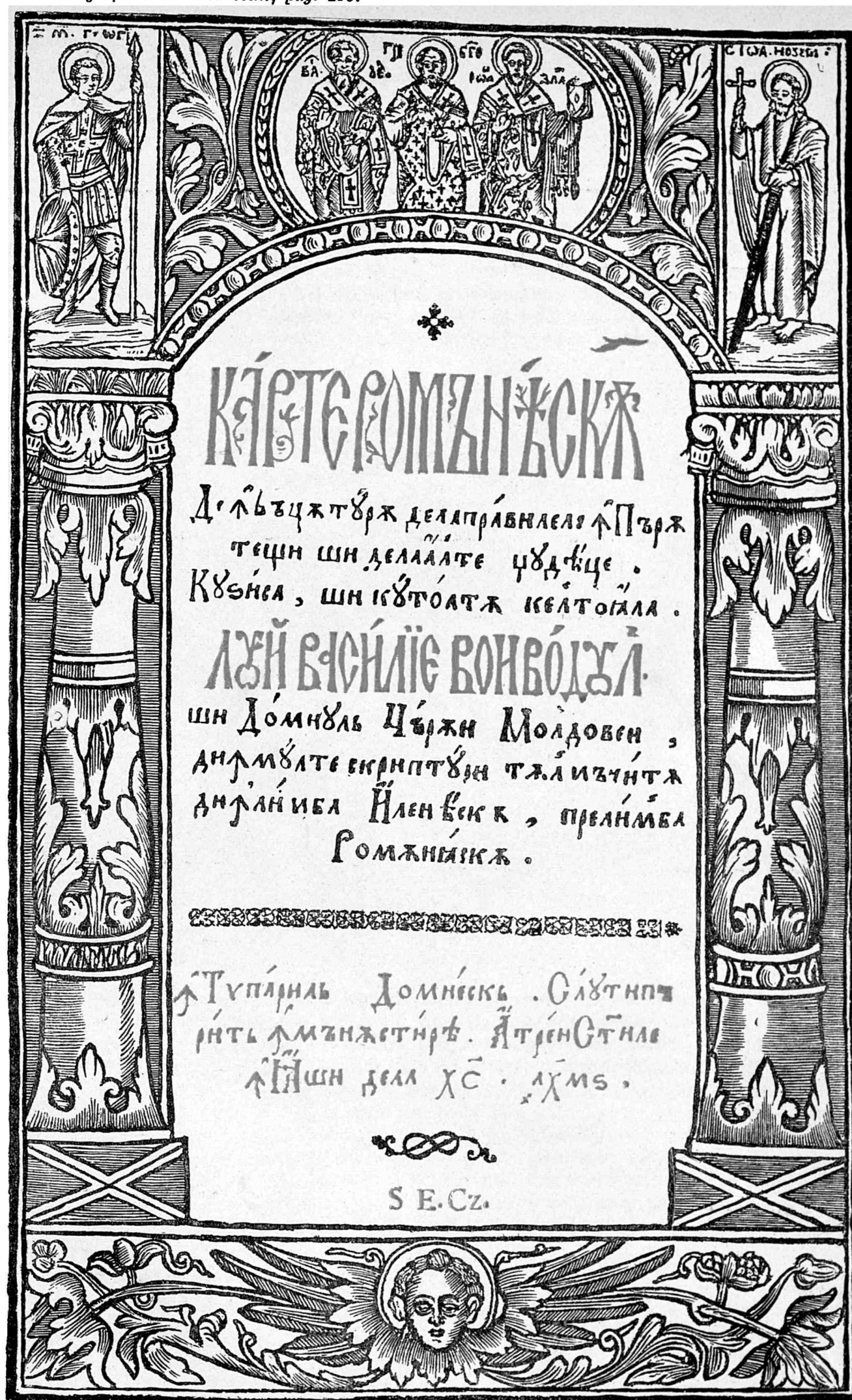
In dosul titlului este stema Moldovei (n° 143) și aceleași „Stihuri în stema Domniei Moldovii” ca cele din Cazania dela 1644.

Pe cele 3 pagini următoare se află prefața:

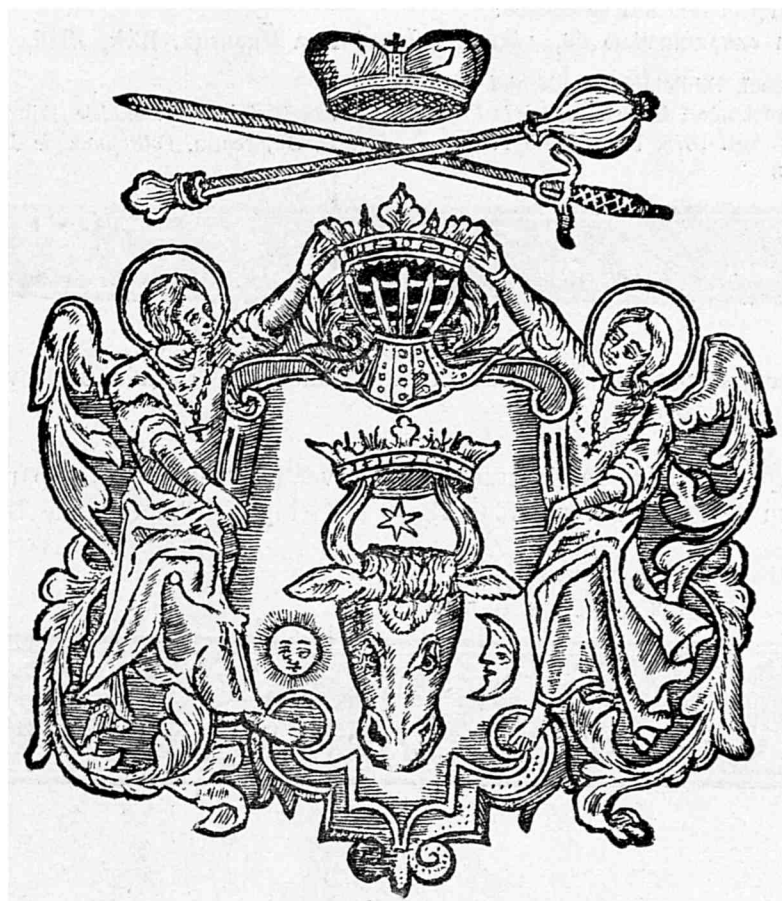
„ТОТЪ СЕѢА СЕ СĂМТЪ СРЕШТИНІ ПРАВОСЛАВНИЦИ

„CINE VA CETI CA СĂ ÎНТЕЛѢГĂ

„Cumă izvorăscă și esă toate apele den mare și împărțindu-să să rășchiră prenu toate vinele pământului, de adapă totă pământulă, așa într'acesta chipă și svintele scripturi izvorăscă și esă dentru înțelepciunăa dumneșăirei și alte toate învățaturile cele bune. Drept acēia ȳarășă, cumă vedemă pre totă înțeleptă și puternici lumii, cu mare osrădie și nevoință și cu multă cheltuială cārca și sapă pământulă și meștersuguescă de găsăsc de acēle vine de izvor de apă, și daca le găsăscă, bucurându-să, foarte iscusită cu mare meștersugă silescă de scotă acelu izvoră până în fața pământului pentru binele și răpaosulă a multă, ce lăcuescu pre acel locă. Așa ȳaste și izvorulă svinteloră scripturi. Multă înțeleptă și puternici împărați, cu multă rugă și nevoință și cu mare osrădie s-au cumpătată de-au cercată până s-au spodobită de-au găsită izvorulă vieții celă nescăduță, ce să dīce svānta scriptură, și cu multă dragoste și bucurie lumii l-au arătată, pentru binele și folosul a multă. Dup'acīa pre urma loră, cu bună învățatură, ca o moșie tuturoră împreună l-au lăsată, și mai

vrătosu celorl lipsiți și însătați de învățatură. Pentru că, cumu nu poate nime a lăcu în căstă lume fără de apă, așa nu poate fi nice fără învățatură, cum ȳice Isaiia prorocul: Zavistiia cuprinde pre omenii cei neinvățați. Drept acela și al nostru pré luminatú întru creștinătate și dreptú întru credință, Ioan Vasilie Voevoda, Domnul și biruitorul țării Moldovei, urmând urma celor buni și înțelepți Domni, socotindú neputința și slăbicunța acestui locu și imputinaria izvoarilor svintelor scripturi și altor învățaturi, și cunos-

148.

cândú nevoia ce va veni și scăderia asupra oamenilor ce vor fi lăcuiitori în țara Moldovei, fiindu fără învățatură vor fi de pururia însătați și lipsiți, ca și cumu are fi într'un locu secetosu fără de apă; și mai vrătosu văȳândú nedreptățile și asuprélele mișeilor, care le facu cei neinvățați și neînțelegători, diregătorii și gi udețele de pre la toate scaunele Moldovei; drept acela cu multa osrădie s-au nevoit Măria sa de-au cercatú pre multe țări, până l-au îndreptat Dumneȳau de-au găsitú oameni ca acela, dascali și filosofi, de-au scosú den cărți elinești și lăținești toate tocmélele cele bune și gi udețele celor bune creștini și svinți împărați, carile ca o lumina luminéȳa și arata tot lucrul celor întunecați și proști și neinvățați ca să cunoscă strămbatatia tuturor și să giudece pre direptate; carele să chlamu acmu Pravilele împărătești. Acestia înțelepciuni și acestia învă-

„Cartea despre imitația lui Christos, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu porunca și cu totă cheltuiala prea lunatei și drept-credincioasei prințese Dómnnei Elena, stăpâna Ungrovlahiei transalpine, soția prea luminatului Domn și Voevod Io Mateiú Basarab, cu osteneala adevăratei sale rude Orest Nasturel al doilea logofăt, tradusă acum din limba latină în limba slavonă; fu scósă la lumină din tipografia lor domnască, care se află în mănăstirea Délului. În anul dela zidirea lumii 7155, iar dela mântuirea lumii 1647, luna Aprilie 15 zile, s'a sfîrșit“.

Titlul acesta și notițele de mai jos sunt extrase din Karataev.

În-8 de 7+216+10 foi numerotate. Pe verso titlului se află stema Țerei Românești și un număr de 12 versuri (probabil aceleași ca cele din Pravila mică dela Govora).

Urmază apoi prefața traducătorului adresată către Mitropolitul Sucevei Varlaam. Volumul se termină cu un epilog și o stemă între literele V. H. O. Ф. și cu inscripțiunea: Знаменіе смѣреннаго переводника, Stema smeritului traducător.

Archimandritul Leonid, descriind manuscriptele și tipăriturile aflate în Mănăstirea Hilandar dela Muntele Athos, citează și o „Imitațiune a lui Isus Christos“ în-8°, tipărită la Mănăstirea Dél în 1634. Fragmentul din titlu pre care-l dă, pare a fi același ca cel de mai sus, afară de câte-va schimbări ortografice¹⁾; dar data de 1634 este evident o eróre, precum rezultă din următoarele fapte.

În lista călugărului Sava dela Hilandar²⁾ despre aceleași cărți despre cari vorbesce și Archimandritul Leonid, figurază o carte intitulată: О христѣкъ подражаніи, defectuoasă, și se trimite la un articol al Archimandritului din 1875, în care nu se vorbesce nimic despre data cărții. Însă la numărul precedent călugărul Sava citează o Книга о христѣкъ подражаніи, având titlul pe care l-am dat noi mai sus, din care s'aú suprimat numai câte-va din titlurile lui Mateiú Vodă și ale Dómnnei Elena, și având și data de 1647, pe care o dă și Karataev.

Pe de altă parte, prima carte tipărită în Țara Românească în secolul XVII, despre care se póte vorbi cu óre-care siguranță, este Molitvenicul slavonesc dela Câmpulung³⁾ din 1635. Dela acest an și până la 1642 funcționează două tipografii: una la Câmpulung și alta la Govora. După 1642 în tipografia dela Govora nu se mai tipăresce nimic, și se pare că materialul tipografic a fost transportat la Mănăstirea Délului, unde apare în 1644, completarea Cazaniei începute la Govora în 1642⁴⁾. Nu cunoșcem până acum nici o carte care să se fi tipărit la Dél înainte de acéstă Cazanie.

¹⁾ Архимандрит Леонид, Словеносрпска Књижица на св. Гори Атонској у манастиру у Хилиндару и св. Павлу, в Гласник српског ученог друштва, vol. 44, у Београду, 1877, р. 216:

„23. О подражаніи Исусу Христу у 8-ни печатана у печатни „аже въ Дѣлскомъ манастире въ 1634 год. иждивеніемъ пресѣтлаго благочестиваго книжника господина Елены, начальницы

„Угровлахин Заплатинскон, супружницы пресѣтлаго господина и Воеводи Іоу Матеа Басараку, трудоу „а нестало сродника Ореста Настурела 2-го-Логодета; „съ латинскаго на славянскій языкъ нымъ преведеса, „и изъ господарскон нхъ типографіи нже въ Дѣлскомъ манастирѣ мѣру издадеса.“

²⁾ *Rukopisy a starotisky chilendarské*, р. 89.

³⁾ V. mai sus No. 35.

⁴⁾ V. mai sus No. 46.

Mănăstirea Hilandar.—Petersburg, Biblioteca publică;—Biblioteca Academiei de științe.—Moscova, Bibl. publică și Museul Rumianțov.—Bibl. Tipografiei Sinodale.—Arhanghelsk, Bibl. seminarului.

Karataev, Описание, No 633, p. 529.—Gaster în *Românul*, 1881 Nov. 6.

146.

1648.

53. Catechismu calvinesc, cu litere latine, Belgrad (Alba-Iulia), în Ardeal, 1648.

CATECHISMUS

Az az ;

A' keresztyéni Vallásnak és Hűtnek
Rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatott,
szentírásbeli bizonyságokval meg erő-
sítettet summája avagy veleje.

Mellyet

Deák és magyar nyelvből Olah-
nyelvre fordítot.

FOGARASI ISTVAN

Lugosi már az igasságot rész szerint
meg-ismet Olah Magyar Eccle-
siának lelki Pásztora.

2. Timoth. z. v. 15.

Es hogy gyermekségedtől fogva
tudgyad à Szent írásokat, mel-
lyek tégedet böltsé tehetnek
az üdvösségre &c.

Feiervarat Nyomtattatott.

Brassai Major Márton által

1648. esztendőben.

„Catechismus adevă; a creștinescii religii și credințe în scurte întrebări și răspunsuri cuprinse cu fapte din sfânta scriptură întărită coprindere saū măduvă. Care din latinésca și ungurésca limbă în valahica limbă a tradus Ștefan Fogarași. A Lugoșuluī, acum după dreptate parte recunoscut al valaho-maghiarei ecclesii sufletesc păstor. 2. Timoth. z. v. 15. Și ca din vîrsta ta copilărească să cunoscî sfintele scripturi, cari te pot face înțelept spre mântuire &c. —În Alba-Julia s'aū tipărit. De către Martin Maior de la Brașov în anul 1648“.

În 4° de 48 pagine, tipărit cu două feluri de caractere, cu 23-24 rînduri pe pagină. Pe verso titlului începe îndată prefața lui Fogarasi pe care o reproducem în textul original unguresc și în traducere românăscă:

„Előljáro Beszéd A' Tekentetess Jozzagos Tselekedetekvel Fennő, Nemes Nemzetes. BARTSAI ÁKOSNAK Lugos és Káránsebes fő Bannyanak; Szörény Várme-gyének fő Ispánnyanak; kegyelmet, és békességet kíván.

„Igen helyesen mondgya nékem kivált-képpen valo fo Fantorom a' Szent Pál 1. Timot. 4. v. 1. &c. imez mondást: Az utolso üdőben némellyek el szakadnak az igaz hűttől, kik hitető lelkekhez, és ördögi-tudománykhöz figyelmeznak; A' ki-ket Szent Péter és Judas Apostol v. 18. Tsuffolloknak, és az ő fajtalan gonosz-kévánságokban valo jároknak mond lenni; Immár ha meg-gondoljuk a' Sz: Pál-nak mondását, hol lehet nagyobb ördögi-tudomány, mint az ember lelkének üdvös-ségére tartozando eszközt meg vetni, s'annak olvasásától is sokakat Isten ellen meg-tiltani?

„Hol lehet nagyobb ördögi tudomány, mint Istentől ki-adattatott a' Profeták, és Apostolok által meg-irattatott, s'e' szélyes világon koprædikaltattatott, Istenes tu-domant meg-vetni? es az önnön magok már sokaknak porrá let, s' leendő agyokból ki-koholtattatott emberi találmányokat sokval fellyeb a' Szent írásnál böt üllen. Igaz keresztyéni hűtnék ágazatt helyett, mely meg-erősítettet volna szent-írásbéli bizonyosságokval, élnek tsak a' sok Rosariumval avagy inkább spinetum-val mely embernek lelket inkább sértegeti hogy sem gerjeszti; a sok Breviariumval hogy már brevís via az az: Rövid ut, de mire kérded! nem az égre, hanem a' kénra, a' sok legendákval avagy inkább ablegandakval.

„De hol a' Catechismus? nints! hanem a' sok Breviariumok, a' melleyekbő a' Szentekről való imátságok vagynak, a' Szentek pedig nem utunk nekünk az égre, hanem egyedül a' Ch[r]istus Joh. 10. v. 9 En vagyok az ut &c Így azért el-hagyván a' kut főt, oly vermet ásnak melyben nintsen víz. Jere. 2. v. 13. Semmire kellőnek tartják tehát a' Sz: írást, holot a' Sz: írás Istentől illetet, és hasznos a tanításra a' meg-jobbitásra, dorgálásra, egyszoval az üdvösségre. Meg-teczik tehát innen hogy va-lakik a' Sz: írást, némellyektől meg-tiltyák, azok nem kívánnják azoknak üdvös-ségeket, még-pedig a szt mondván: A' Papoké az arany alma, az az: a' Sz: írás ők vetekedgyenek az arany-alma felet; Nem külömb ez, mint ha aszt mondaná va-laki: Tsak a' Papoknak kel az üdvösség másnak senkinek sem; Edes Idvözítők miért intene minket az írásoknak tudakozására? mondván: Joh. 5. v. 39.

„Tudakozzátok az írásokat, mert azokban vagyon örök élet: Még ugyan gyer-mek korában kívántatnék az embert a' Sz: írásra tanítani, a' mint a' Sz: Pál 2. Tim. 3. v. 15. Igen Commendállyá a' Timotheust, hogy gyermekségétől fogva tudta légyen a' Sz: írást; Bizonyára mondom hogy a vak Sidok meg-haladnak minket,

mert ők elsőben is a' tanulo gyermeket, a' Sz: írásra fogják, ugy hogy: 5. s', 6. esztendő gyermek, már szépen olvassa a' szent-írást; de láss nagy gorombaságot a' mi Magyarink között, 20. a vagy 25 némely esztendő szakállós légyen is alig forgatot kezében életében Bibliát. Mivel azért a Biblia, nem minden bokorba hever és nagyobb költséggel is jár, (kivált-képpen a' mi Országunkban) s' annak felötte az hűtnek ágazati is nintsenek rövideden össze foglalva kérdésekben és feleletekben; Így találták fel osztán az hűtnek ágazatira valo kérdéseket, és feleleteket tudni-illik a' Catéchismust; mely Catechismust, amaz nagy boldog emlékezetű Fejér-Vári Professor ALSTEDIUS Uram, kis Biblianak mond vala lenni. Így azért itilvén, sőt ugyan látván e' kis Bibliát az az: Catechismust méltónak és illendőnek lenni a' gyermeki elméhez mely még igen gyenge, Imé tehetségem szerint Magyar nyelvből Olára, nem kitsiny munkával meg-fordítottam; Mellyet kigyelmednek is B. Ban Uram midőn meg-jelentettem volna, ott a' mindjárt ást fogadá a' ki-botsátásban valo Patrociniumat, e' két helyekben, ki-vált-képpen ugymint Lugos és Káransebesben, lévő keresztyén valású Scholáinknak s' azokban tanulo iffiainknak hűtőkben valo meg-erősítetésekre, melyet az Ur talentomozzon-meg kigyelmednek mind e' mostani életben s' mind pedig a' más életben Adgya ő Felsége hogy e mostan Ecclesiankhoz hűtből mutatot s' származat gyümöltse fogantos legyen, hogy az iffiúság ugy epülhessen, hogy az ő igaz hűtben valo épületek elsőben is az Urnak tisztessegére, s' az iffiuságnak lelkének üdvességére szolgállyon Vegezetre adgya az Ur hogy e mostani Keresztény vallású Scholainkhoz mutatot, s' mutatando Atyai Dajkálkodásának sengéje, inditson fel engemet is én általam Oláh nyelven már elkezdet s' mostan pedig egyéb foglalatosságin miat csak üszegében marat Dávid Soltárinak meg-fordítására, s' annak utánna Isten s' a Kegyelmed segítségével által azoknak Jövendőben Oláh nyelven nap fényre valo ki-botsátására, mely ez ideig nem volt. Hogy így megtanulván az iffiúság az hűtnek fundamentomat, maga saját nyelvén áldhassa, ditsérhesse az ő Teremtőjét; mellyet mind a' két részről engedgyen-meg az Ur Fiáért a' Jésus Christusért Amen.

„FOGARASI ISTVAN.“

„Înainte-cuvîntare Cînstîtuîuî, de bune fapte strîlucitor, Domnieî Sale Domnuluî Acaîiu Bartsai, al Lugoşuluî şi Caransebeşuluî mareluî Ban; al Comitatuluî Severinuluî Comite suprem; milă şi pace poftesce.

„Förte potrivit imî ȕice mai ales marele meû Învîţător Sfântul Pavel 1. Timot. 4 v. 1 etc. prin aceste cuvinte: În vremea de apoi uniî se vor lepădă de la adevărata credinţă, îndreptînd luarea aminte la spirite amăgitoare şi Învîţaturî de demonî; pe carî Sfântul Petru şi Juda Apostolul v. 18. îi numesce hulitorî, şi carî umblă după poftes rele şi deşarte. Căci dacă cumpănim cuvintele Sf. Pavel, unde pôte fi Învîţatură drăcescă decât faptul de a nesocoti mijlocul menit pentru mîntuirea sufletuluî, şi a opri pre mulţi împotriva lui Dumnezeu de a ceti aceea?

„Unde pôte fi mai mare Învîţatură drăcescă decât faptul de a nesocoti Învîţatura dumnezeiască, cea de Dumnezeu dată şi de Profeti şi Apostoli scrisă, cea în toate marginile lumeî predicată? şi prin ei înşişi deja mulţi s'au prefăcut în ţărînă şi alţii se vor preface, carî Învîţaturile omenesce, nascocite din capul lor, le ţin mai pre sus decât sfânta Scriptură. În locul adevăratei Învîţaturî creştinesce a credinţei, care i-ar fi întărit prin pildele din sfânta scriptură, trăesc

numai cu cele multe Rosarium-uri său mai bine ȑis spinetum-uri, care mai mult strică decât să însuflețescă sufletul omului; cu multe Breviarium-uri, că deja e *brevis via* adică: Drumul e scurt, dar întrebă, la cel nu spre ceriū, ci spre iad cu multele legende saū mai bine ȑis cu ablegende.

„Dar unde este Catechismul? nu e! ci sunt multe Breviarium-uri, în cari sunt rugăciunile sfinților, sfinții însă nu sunt calea noastră spre ceriū, ci singur Christos, Ioan 10. v. 9 Eū sunt calea &c. Așa de aceea părăsind fântāna, vor săpā grōpā în care nu va fi apă. Jerem. 2. v. 13. La nimic folositōre dar socotesc sf. Scripturā, în timp ce sf. Scripturā e de la Dumneȑeū, și e folositōre pentru învățare, pentru îndreptare, pentru mustrare, cu un cuvint pentru mântuire. Să vede din acestea că toți acei ce opresc pe cineva dela sf. Scripturā, nu doresc mântuirea acelora, pentru că sfântul ȑice: Al preoților e mērul de aur, adică: Sf. Scripturā; ei să discute asupra mērului de aur. Acēsta e ca și când ar ȑice cineva: Numai preoților le trebuie mântuire, la altul nimenea. Dulcele Mântuitor de ce ne-ar îndemna spre cercetarea scripturilor? ȑicēnd: Ioan. 5. v. 39.

„Cercetați scripturile căci într'ēnsele este viață de veci. Incă din copilărie s'ar cuveni ca pe om să-l învețe Sf. Scripturā, precum Sf. Pavel, 2 Tim. 3 v. 15 laudă fōrte pe Timoteu, că încă din copilărie ar fi sciut sfānta Scripturā. În adevēr mărturisesc că Judeii orbi ne întrec, pentru că ei pe elevii lor mai întâiū îi învață sfānta Scripturā, așa că copilul de 5 și 6 ani deja citește frumos sfānta Scripturā. Dar veȑi câtā bādărănie e între Ungurii noștri, uni în virstā de 20 saū 25 de ani, ómenī cu barbā, și abia dacă în viața lor aū avut în mână Biblia. Dar fiind-cā Biblia nu se găsesce în orī-ce tufā, și e scumpā (mai ales în țara noastră), și fiind-cā nu se aflā resumată pe scurt în întrebări și răspunsuri. Așa aū găsit apoi întrebările și răspunsurile cu privire la tainele credinței adică Catechismul; care Catechism rēposatul intru pomenire Domnul Alstedius, profesor în Alba-Julia, il numesce Biblia micā. Așa apoi judecānd, dar mai ales vȑȑēnd acēstā Biblie micā adică Catechismul, ca fiind demn și potrivit cu mintea copilului care încă e fraged, așa după putințele mele cu nu puținā muncā am tradus'o din limba maghiarā în valachica, pe care și Măria Ta cinstite domnule Ban, când ȑi l'am arātat, îndată ai primit a se edita (tipări) sub protecția d-tale, în aceste douē locuri cu deosebire, în Lugos și în Caransebeș pentru școlele de religia creștinēscā și pentru întărirea în credință a tinerilor elevi de acolo, pentru care fapt Domnul să te rēsplătēscā pre Măria Ta, atât în acēstā viață cât și în cea după acēstā viață. Sā dea Înălțimea Sa ca sēmīnța acēsta rēsăritā din credință să prindā în Ecclesia noastră, ca tinerimea să se tāmăduiască, iar cei tāmăduiți în adevērata lor credință să servēscā mai întâiū spre cinstea Domnului și spre mântuirea sufletului tinerimeī. În sfirșit să dea Domnul ca interesul educativ și părintesc, care l'ai arātat și-l veī arātā față de școlele noastre de religie creștinēscā, să mă îndemne și mai de parte, ca să traduc în limba valachā Psalmii lui David, a cărorā traducere am început'o deja dar din causa altor ocupațiuni ale mele am intrerupt'o, și după aceea cu a lui Dumneȑeū și al Măriei Tale ajutor să-i pot da în viitor la lumina ȑilei în limba valachā, ceea ce până astăȑi nu s'a făcut.

„Ca așa învățānd tinerimea fundamentul credinței, ea în propria ei limbā să bine-cuvinteze și să laude pre Creatorul ei; ceia ce din amāndouā părțile să-mi îngădue Domnul pentru Fiul său Iisus Christos. Amin. — ȘTEFAN FOGARAȘI“.

Pe pagina 7 se află următorul titlu în limbile românească și latină.

Titlul românesc precum și întreg textul cărții sunt scrise cu litere latine și cu o curioasă ortografie ungară.

„CATECHISMUS | Atsaja ej atsaja; | Summaszau Meduua à uluitej si à kre- | dinciej Christinaszkæ, kuprinsze en En- | treberj, si Reszpunszurj szkurtæ; si ku | adeveretury den szkiptura szven- | tæ enterite. | Catechismus Latino, Ungarico, Walachicus | Translatus aperâ ac Studio Stephani Foga- | rasi Symmist æ Oppidi Lugas, Anno 1647. | die 18. Decembri.“

În fine pe pag. 9 un alt titlu:

Catechismus | Atsaja ej Atsaja | Celul si l'ercile Christinestà Eveceturæj szkurte si a Kredinc ej.“

Catechismul, în întrebări și răspunsuri, cu citate din sf. Scriptură, cuprinde trei părți:

„Parte de prima De præ nevoja szvadoszada á omului.“

„Adovæ parte De præ szlobozitura omului.“

„A tre a parte De præ dedeturæ de har ketre Dumnedzeu á omului szlobodzit den nevoja.“

La sfârșit:

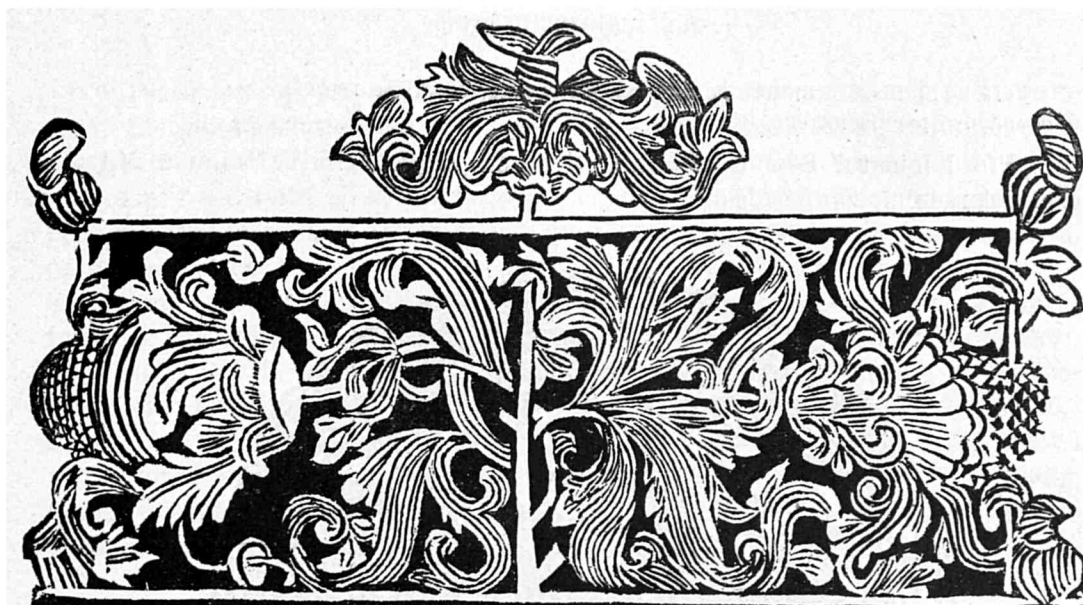
„Soli Gratias Tibi, ô Gratiöse Deus“.

Oșorhei, Biblioteca colegiului evanghelic.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 124.

B. P. Hasdeu, *Cuvenete den bătrâni*, II, 725. — Nic. Densușianu în *Analele Academiei Române* 1881, T. II, 1. p. 116. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 106.

148.

54. Noul Testament, Belgrad (Alba-Iulia), 1648.

НОВА ТЕСТАМЕНТЪ.

сѣс,
АПОКРИФЪ, ЯЗЪ ЛЪЦЪ НОВА.

АЛЪ ИСЪ ХСЪ ДОМНАЛЪ НОВА.

ИЗВОДИТЬ КЪ МАРЪ СОКОТИНЦЪ, ДЕН
ИЗВОДЪ ГРЕЧЕСКА, ШИ СЛОВЕНСКА, ПРЕ
ЛИМБЪ РЪМАНСКА, КЪ АДЪМНАРА ШИ
ПОРЪНКА, ДЕНПРЕВНЪ КЪ ТОЛЪЖЪ КЕЛЪСАЛА,

И МЪРЪИ СЪЛЪ,

ГЕОРГІЕ РАКОЦИ,

КРЪЮЛЪ,

ИРДЪЛЪЛЪ, И ПРОЧЪ.

ТЪПЪРЪИТСЪСЪ АДЪРЪСЪ АДЪ МЪРЪИ СЪЛЪ

ТЪПОГРАФИ, ДЕНТЪЮ НОВА,

И АДЪЛЪ И ЧЕТАТЪ,

БЕЛГРЪДЪЛЪ.

ИНИ, ДЕЛА АДЪРЪСЪ ДОМНАЛЪ ШИ МЕНТЪНТО

РЮЛЪ НОВА ИСЪ ХСЪ. АДЪМН.

ЛЪНА ЛЪН ГЕНАРИСЪ, КЪ.

În folio de 6 foi nepaginate și 330 foi numerotate (ă-ѣ), grupate în caiete de câte 6 foi, având ca semnătură literele alfabetului cirilic (Ѧ-V, ѦѦ-ѦѦ), care se repetă pe f. 2, 3, câte-o dată și pe f. 4, însoțite de cifrele cirilice.

Titlul, tipărit cu negru și roșu, este încadrat în flori de compozițiune tipografică.

Tiparul e în general negru, iar roșu numai în titlurile principale și în dedicație. Pagina, încadrată de linii, în lăuntru și jos simple, sus îndoite și în afară întreite, are 34 rânduri. Se ved câte-va frontispicii și inițiale ornate.

Pe verso titlului se află stema lui Gheorghe Rákoczy și sub ea câte-va extrase din sfânta Scriptură (No. 147).

Pe foile liminare următoare se află cele două prefete cari se reproduc mai jos, iar între ele, ocupând o pagină întrégă (No. 149):

„Pré luminatul Semnu al Sfintei și ne despărțitei Troiți, Hramulă Mitropoliei Belgradului, din Ardélă.”

149.

Iar sub el:

ГЛАВА СЪКЪ ЕДИННОСТНИКЪ ИЖИКОТКОРАЩЕЙ ИМЕ РАЗДѢЛИМЪ ТРОИЦЫ, ѿЦА И СЫНА И СЪСЪ ДЪХЪ, КЪ СЕГДА НИКЪ И ПРИСНУ И ВЪВЪККИ ВЪКОМЪ, АМІНЪ.

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ MĂRIȚA SA CRAIULĂ ARDÉLULUI.

„Cinstitului și luminatului, și înfrâmsățatului cu destoinicie și cu creștinătate, Milostivului GHEORGHIÉ RAKOȚI, cel mai mare, din mila lui Dumnezeu Craiului Ardélului, Domnului părților țării ungurești, și ȘPANULUI Săcuilor, иже и проч.

„Dela tatălă Dumnezeu, pentru Domnulă nostru Is. Hs: Milă, Pace și domnie fericită, cu biruință înfrâmsățată, pohtescu Mării tale, ca domnului meu milostivă.

„Pre domnii și pre craii pământului, milostive doamne, carii-s aleși de Dumnezău în chipul sfinției sale pre pământ cu carii numele încă ș-au împreunată, (Psalom 81), zicând Dumnezei santeți, alesu-i-au Dumnezău pre oamenii săi păstori ca să-î socotască și să-î păzască pre ei, că n'au făcută Dumnezău oamenii pentru craiu, ce au ales Dumnezău și au rânduit craii și domii pentru oameni, ca să-î socotască și să-î păzască, pre carii i-au dat Dumnezău supt biruința lor, cumă păzescu și socotescu și păstorii turmele sale, că acăsta iaste deregătoriia lor, nu numai să păzască și să apere oile sale de fieri și de lupi răpitori, cum păziia Davidu feciorul lui Iesei de lei și de urși omorându pre ei, și scoțându oile dină gură-le, cumu-i scris în carté de întâi a lui Samoil, 17, stih 35.; nece numai să le străjuască și să le păzască zua și noapte, cumă păziia Iacovu patriarchulă oile lui Lavan, *ἐκτρέφει* (*Facere*), 31 stih 40; nece să le ție închise în staulă; ce mai vărtosă trebue să le ducă la locu cu pășune bună, și la izvoară cu apă sănătoasă și să le ferască de gâlbéza. Așa și crailor și Domniloră cându le porăncește Dumnezău să socotască, și să păzască pre oamenii săi, carii sântă supt biruința lor, nu numai acăsta le dă înainte să le facă légé și dereptate și să-î apere de pizmașii lor, și să socotască și să miluască săracii și văduole, și pre cei răi și nemilostivi să-î certe. Ce mai vărtosă acăsta e deregătoriia lor: să poarte grije de acăsta cum să aibă oamenii de suptă biruința lui mâncare și băutură sufletască, cumă zice la *κτόρο σάκκον* (*A doua lege*), *ρακ* (*cap*) 8, stih. 3, și Hs. la Math. 4, stih 4, că nu numai cu pâine viiază omul, ce cu totă cuvântulă ce iase din gura lui Dumnezău, că omulă creștină din cuvântulă lui Dumnezău neputrezătoru să naște de nou, 1. Pătru, glav. 1, stih 23. Că fără cuvântulă lui Dumnezău, neci pre Dumnezău nu-lă cunoaștem, nece despre ispășenia noastră nu știm, și fără de acăstă toate bunătățile lumiei sânt îndesărt. Bine au înțelesă acéste cei Crai sfinți de demultă, că nu-i numai acăsta deregătoriia lor, să poarte grije de oamenii ce sântă suptă biruința lor numai trupéște, ce mai vărtosă să aibă și să să vestească că cuvântulă lui Dumnezău întru ei, din carele să știe voia lui Dumnezău și să înțelégă lucrulă spășeniei lor.

„Bine au știută acăsta Davidu craiu, pentr'acéla zice, Psalom 118, stih 103: Cuvintele tale mai dulci-să rostulă meu de câtă miară, și iară în stih. 72: mai bună-mi-e mie légé rostulă tău de câtă miă de aură și de argintă. Că fără cuvântulă lui Dumnezău sântem fără lumină sufletască, și imblămă întru-ntu nérecă; pentr'acéla zice Davidu, într'același Psalm, stih 105: luminară piciorulă meu iaste cuvântulă tău, și lumină cărăriei méle. Cu faptele încă au arătat cumă de lipsă și de trébă în țară între oameni cuvântulă lui Dumnezău și slujbă dumnezăiască, cumă de trébă lumina în casă în vréme de noapte. Că Davidu, după moarté lui Saul numai de câtă fiind alesă craiu Izrailténiloră, după ce plecă suptă biruința sa céle limbi păgăne, pre Filisteni, pre Amoniteni, pre Idumei, încă și pre alte limbi; numai câtă gândi să rădice în țara sa, și să vestească cuvântulă lui Dumnezău. Pentr'acéla să duse cu Izrailténii să aducă lada Domnului din casa lui Ovededomă, și o dusă cu laudă mare, și cu jărtve multe cu toți mai marii Izrailténiloră, și de bucurie mare giucă și săriiă din toată vărutătă lui, care lucru nu l-au făcută nece dănăoară în viața lui, văzându că slujba și lauda lui Dumnezău va avé sălași în cetatîa lui în Sionă, și să va vesti cuvântulă lui Dumnezău în țara lui, cum să arată la 2 carte a lui Samoilă 7. Și

cu câtă râvnă mare au poftit să să vestască și să să sporască lauda și cuvântul lui Dumnezeu în țara lui, cum să arată din cuvântul lui, Psalom 131, stih 3, zicând: să voiu merge în casa mé, să voiu sui în așternutul meu, să voiu da somnu ochiloru miei, au durmitare geneloră méle, până când nu voiu afla locul Domnului, macar să pieu. Așijdere cu râvnă ca acăsta au fost și alți Crai sfinți de de multă ai Iudei, cumă au fost Asă și Iosafat, Ezechie și Iosie, carii mai vartos de totu au purtat grije să curățască țările lor de idoli și să să vestască cuvântul lui Dumnezeu pretutindirile. Asă așa făcu numai decât la începutul crăirei lui, cum îi scrisu 2, paralipomen, 14, stih 34, 35 *и пою (și cele-lalte)*. Așa și Iosafat, 2, paralipomen, 19, stih 4, 11. Ezichiil la începutul crăirei lui numai de câtă deschise ușa beserecii și chemă popii și Levyții să facă slujbă dumnezăiască oamenilor, cum să arată, la 2, paralipomen. 29, stih 15, 16, 17 și în glav. 30, stih 26. Iosie Craiu, încă din porobocie (că de 8 ani era când-l alăsăra craiu) începă a căuta și a sluji Dumnezeului lui David a strămoșului său și curăți Iudea și Ierusalimul de toată spurcăciune, și zdrobi toate oltarele din locurile înalte, și tăie pădură lui Velu și arse și zdrobi Idoli și chypurile lor, și indemnă pre toți pre ceia ce să află în Iudea și în Ierusalim să slujască lui Dumnezeu, cumu-i scrisu, 2, paralipomen. glav. stih 32, 33.

„Măriia ta încă în urma acestor Crai sfinți, cu de-adinsu ai imblat și te ai purtat, în crăire mării tale, că n'ai silit numai pre-acăia cum să ții țara mării tale apărându-o de pizmași și gludecându, și bogații și sărumanii în dreptate, ce încă mai vartos pre acăstă ai grijit, ca să să mărescă slava lui Dumnezeu, și să să vestască cuvântul lui Dumnezeu în țara mării tale întru toate limbile, cumă să arată aface, că măriia ta cu multă chelșugă în toți anii trimiți cărțulari în țări streine să învețe cu de-adinsul cuvântul lui Dumnezeu din scriptură iido-vască și greacă, și venindu acasă să să vestască cu de-adinsu cuvântul lui Dumnezeu. Și cumă făcu Davidu cortu lăziei Domnului și Solomonu beserecă întru care au slujit lui Dumnezeu; așa și măriia ta în țara mării tale, ai zidit besereci cu multă cheltuială, întru carele în toate zilele să laudă numele lui Dumnezeu. Și să-va că au fost și lucrul mării tale, une ori cumă era și în zilele lui Nehemie, carele zidind Ierusalimul, cu omăna să apără cu arma de pizmași, cu altă mână zidiia zidul Ierusalimului, așa și măriia ta, avându mulți pizmași, cu o mână ț-a apărât țara de pizmași, fără cu altă mână ai zidit Ierusalimul cerescu neîncetându, cumă să cunoaște. Că văzându și înțelegându măriia ta, că noi Rumânii carii sântem în țara mării tale, nu avem neci Testamentul cel nou, neci cel vechi de plin întru limba noastră, măriia ta te-ai milostivit ca un Craiu milostiv, și mi-ai poruncit să caut în popii miei preuți cărțulari și oameni înțelepți, carii să știe izvod Testamentul cel nou, a domnului nostru a lui Is-Hs. din limba greacă, și slovenă, și lătină; care văzându porunca mării tale am și făcut, și măriia ta încă te-ai milostivit, de ne-ai adus meșteri streini de ne-au făcut Typografie, și le-ai dat plată din vistișarului mării tale. Și pentru că acest lucru bun și sfânt iaste început din sfatul și diu demnătura și cu chelșugul mării tale, pentru acăia să cuvine să iasă supt numele și suptu socotinta și supt deștoinicia mării tale, pentru carele să aibă numele mării tale pomană neuitată în veci. Dreptu acăia noi încă pentru că ne-ai dat Testamentul cestu nou, typărit în limba noastră, nu vom înceta a rugă pre Dum-

nezău, pre Tatălă Domnului nostru Is. Hs, să dăruiască pre măriia ta cu de toate bunătățile, și trupești și sufletești, și să-ți înmulțască anii mării tale, cumă mulți și anii lui Ezechielă Craiu, și sa-ți iutărăscă Dumnezău biruința în dereptate, și în gîudecată, și în destoinicie, și în biruire, spre toți pizmașii mării tale, amină.

„Slugă mai mică și plecată, a mării tale.

„Simion STEFANŪ, arhiepiscopă și mitropolită scaunului Belgradului, și a Vadului, și a Maramurășului, și a toată țara Ardélului“.

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ CETITORI.

„Cetitoriloră, într'acîasta sfîntă carte, milă, pace și sănătate, de la Tatălă, Domnulă nostru Is. Hs.

„Incepenîla cestiî sfînte cărți, trebuiaște să știți și să înțelegăți despre cêsto lucruri carele sînt scrise pre rîndu.

„1. Acest testament l-au început a-l izvodî ermonah Selivestru, din porunca și chelșugulă mării sale, și elă s'au ustenit căt s'au putut și curănd îl s'au tîmplat lui moarte. Iară noi, socotind și luînd aminte, găsît-am multă lipsă și greșăle în scriptura lui pentru neînțelesulă limbiei și cărții grecești. Pentr'acéia noi amă începută dintălu a-lă posledulă și unde n'au fostă bine amă isprăvită și amă implută, și amă tocmită diîn cătă amă putută.

„Ce numai acîasta să știți, că noi n'amă socotită numai pre un izvod, ce toate căte am putut află, grecești, și sârbești, și lătinești, carile au fostă izvodite de cărturari mari și înțelegători la carte greclască, le-am cetită și le-amă socotită, ce mai vîrtosă ne-amă ținut de izvodulă grecescu și amă socotită și pre izvodulă lui Eronimă, carele au izvodită dintălu, din limba greclască, lătinește, și amă socotită și izvodulă slovenescu carele-lă izvodită slovenéște din greclască, și e typărită în țara Mosculă; și socotindă acéstia toate, vare caré au îmblată mai aproape de carté greclască, de pre acéia amă socotită, însă de cé greclască nu ne-amă depărtată, știindă că Duhulă sfântă au îndemnată evanghelistii și apostolii a scrie în limba greclască testamentulă celă nou, și carté greclască faste izvorulă celora-lalte.

„2. Acîasta încă vom să știți că noi în cestă Testamăntă întălu amă pusă șuma la toate capetele, și în șumă sântu stihuri, carele arată mai pre scurtu lucrurile ce sântă scrise într'acelă cap, pentru să să afle mai în-de-grabă ce va vré să caute și în toate capetele toate soroacele le-amă pusă cu numără carele să chiamă slovenéște *cx*, (*stih*, *verset*), pentru că mai în toate limbile vedemă că au acestă izvodă de scriu cu stihuri, pentru că foarte-lă lesne a găsi în-de-grabă ce veri vré să cauți în numărul soroacelor.

„3. De acîasta încă vomă să știți, că vedemă că unele cuvinte uniile-au izvodit într'un chip, alții într'alt. Iară noi le-amă lăsată cum au fostă în izvodulă grecescu, văzândă că alte limbi încă le țină așă, cumă-lă synagoga, și poblicană, și gangrena, și pietri scumpe, carele nu să știu rumănéște ce sântă; nume de oamneni, și de lémne, și de veșmente, și altele multe carele nu să știu rumănéște ce sântă, noi încă le-amă lăsată greclăște, pentru că alte limbi încă le-au lăsată așă.

„4. Acăsta încă vă rugăm să luați aminte că Rumânii nu grăescu în toate țările într'un chip, încă neci într'o țară toți într'un chip; pentr'acéia cu ne-voe poate să scrie cineva să înțelégă toți grăindă ună lucru unii într'un chip, alții într'altă chip: au veșmănt, au vase, au altele multe nu le numescu într'un chip. Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sânt buni carii imbla în toate țările, așa și cuvintele acélé sântă bune carele le înțelegă toți. Noi dereptă acéia ne-am silit, de în cât am putut, să izvodim așa cum să înțelégă toți, iară să nu voră înțelége toți nu-î de vina noastră, ce-î de vina celuia ce-au răsfirat rumânii priintr'altă țări, de ș'au mestecat cuvintele cu alte limbi de nu grăescu toți într'un chip.

„5. Mai apoi de toate rugăm pre cetitorii cestii cărți să nu ne giudece numai de câtă, până nu voră socoti izvoadele, și veți afla pre ce cale am imblat.

„Adevără, și noi oameni sântem și am putut și greși, să va că am silită de în câtă am putut să nu greșim.

„Mai vartosă de toate pré acăsta ne-am silită să ținem înțelesul Duhului sfântă, că scriptura fără înțelesă iaste ca și trupulă fără sufletă.

„Acăsta poftimă dela tatălă Dumnezeu și dela Domnulă nostru Is. Hs., cumă să vă înțeleptescă Duhulă sfântă, ca să înțelegeți voia sfinției sale și să faceți carele sântă scrise într'acăstă carte spre slavă lui Dumnezeu și spre ispăseniia voastră. Amină.“

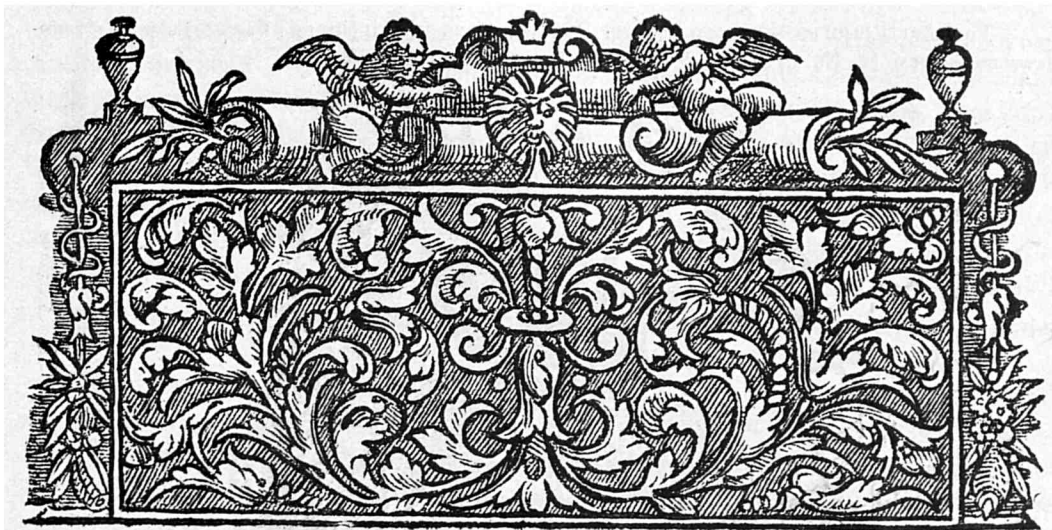
La f. 329 v. se află un fel de *errata*, precedată de următoarele rînduri:

„Socotéște cetitorăle în căstă carte, pentru că n'au scrisă ingeri din ceră ce au scrisă mână păcătoasă den țărănă făcută. Iară ce am putut pricepe, că să va smintă și să va împiedica, cu mintă acăstă carte, în vr'o soroacă, saă în vr'ună cuvântă, sau în vr'o slovă greșită, socotăște la prédosloviia lui Iacov apostolă. C'amă scrisă de cartă Esthiriei că nu-î scrisă intru ia numele lui Dumnezeu Savvaothă, căci la bibliia slovenescă o au învăluit unii cu nește adăusături, iară la biblia jidovască nu iaste, și de rândul Psalmilor încă socotéște să nu ver găsi într'acel număr, caută și mai sus și mai gîos că cu un număr ver află; iară unde am preceput, v'ro slovă au vr'un cuvânt greșit, așa să le îndereptă.“

Bucuresci, Biblioteca Academiei române.

Cipariu, *Analecte*, 83.—Lambrior, *Carte de Citire*, 59.—Gaster, *Chrestomatie română* I, 124. Cipariu, *Analecte*, XXI; *Principia*, 105.—Sbiera, *Miscări culturale*, 42.

131.

55. Penticostar slavonesc, tipărit în Tîrgoviște în 1649.

Т Р И ѿ Д І О Н

сѣ естъ

трипѣснець,

сѣон келѣкон Пѣтдесѣницы.

пентикостарѣон,

ѣже естъ пѣтдесѣтница наречѣный.

ѿ дѣю писмѣнъ сѣю, ж. ж. пѣѣбъчѣю.

ѿ бѣго колѣномъ рачѣнѣю сръбскаго народа ѿпаснѣмъ ѿзчи-
щѣнный. Покелѣнѣмъ ѿ иждѣнѣнѣмъ Бсе

сѣѣтлѣмъ Кнѣгнѣмъ ѣлѣмъ Бжѣю

Млстѣю, Началницы ѿ вѣдцы землѣ

вѣашкоѣ, сѣпрѣжницы Пресѣѣтлаѣ

Госпѣра Іѣ Мѣѣа Басарѣбѣмъ кѣ Господѣрской нѣ

тѣпогрѣѣѣмъ ѿже кѣ столѣннѣмъ градъ Тѣргѣвнѣнѣ.

Бѣ лѣто кѣтѣа мѣра. ѣзрѣнѣ. ѿ рѣжъ хѣа. ѣахѣа.

„Triodion, va se dică Tripésnețu al sfintei mari Pentecoste. Penticostarion, care se numesce Piatidesiatnița, cu bine-voitorea silință a poporului sirbesc cură-
tită ca îngrijire de aceste două litere, ж, ѿ, ca de obicei; din porunca și cu chel-
tuiala principesei Elena, cu mila lui Dumnezeu stăpâna și dîmna Țării Românești,
soția prea luminatului domn Io Mateiș Basaraba, în tipografia lor domnăscă din
cetatea de scaun Tîrgoviște. În anul dela facerea lumii 7157, dela nascerea lui
Christos 1649“.

În-folio de 4 foi numerotate jos, 404 foi numerotate sus la dreapta, și o fîie la sfîrșit.
Textul e tipărit cu negru și roșu, cu cîte 31 rînduri pe pagină. Titlul e încadrat într-o gra-
vură cu compartimente reprezentând sus la mijloc pe Isus Christos, în stînga pe Maica Dom-
nului și în dreapta pe Sf. Ioan, apoi pe Sf. Andreiș, Sf. Iosif, etc. Volumul cuprinde cîte-va fron-
tispicii reproduse în acastă publicațiune.

Pe verso titlului se află stema Țării Românești cu inscripțiunea: Елена Божію Млѣтню-Началниа Угровах (v. No. 152), iar de desupt, Epigrama de mai jos:

152.

ЕПИГРАММА

Знаменати чтѣхощѣтъ, ѿмѣ се Елена
 Едѣши мой кѣзыскѣхъ, ѿ вѣсть ѿ вѣтена,
 Їже оугрѣкъ Елена, сказѣема млѣтъ.
 Добрѣ речѣ ѿногда, Платѣнска хѣтрость,
 Їмѣнѣ положѣнѣю, не по кѣли бѣти
 По кѣшиже ѣстѣтѣхъ, сказѣнѣ носѣти.
 Кѣждѣ кѣкѣ сѣглѣснѣмѣ бо сѣ четѣкѣтъ,
 Елена сѣ Елена, ѣюже выкѣтъ,
 Млѣтъ нѣ Тракійскимѣ, кѣмѣ цѣркѣмѣ толѣка,
 Памѣтъ ѣже безсѣртна, ѿнѣхъ ѿ кѣлѣка.
 Пѣнтикѣстар пѣт дѣсѣтъ, числѣ сѣкрѣшенѣю,
 Їнослѣкнѣ речѣнѣю, ѿ преѣкѣрашенѣю,
 Бѣгослѣкѣмѣ превѣшномѣ. тѣмѣбо печѣтѣсѣ,
 Нею кѣлѣго ѿвѣрѣнѣю, ѿ ѣготовѣсѣ.

„Epigrama. — Ce vrea să însemne acest nume Elena? — În sufletul meu am căutat și am aflat — că la Greci (este) Eleos, ce însemnă milă. — Bine a ȋis odată înțelepciunea lui Platon, — că punerea numelui nu se face după voe, — ci după firea lucrurilor se ȋortă numirea. — Veȋi cât de potrivit să unesce — Elena cu Eleos; căci milostivirea ei mare — se revarsă acum asupra tuturor bisericilor tracic, — și pomenirea ei (este) nemuritoare și mare dela ele. — Penticostar (este) cincîzeci, număr desăvîrșit, — ȋis cu alte cuvinte și prea frumos — De prea înaltui teolog. De-aceea s'a și tipărit — De ȋinsa cu cuviinȋă și s'a pregătit“.

Restul foilor liminare e ocupat de o prefaȋă de cuprins religios, care începe cu cuvintele următoare:

БЛ҃ГІИ БЖІИМ ПРОМЫШЛЕНІЕМ и БЛ҃ГОДАТІЮ. БЛАДЫЧНИЦА ВСЕМЪ ЗЕМЛ҃Ъ С҃ГРОКЛАХІИ ЗАПАЛНИНСКОМЪ, и проч; ЧСТН҃ѢЙШІОМЪ и ПРЕПОДБН҃ѢЙШІОМЪ КЪ ІЕРОМОНАХ҃У ѿ ХРСТ҃КЪ ѿѢСЪ ДАМАСКІИНСЪ, КЪ СЕБѢ С҃ГО ІМЕНИМЪ ГОРЫ АѢДСКІИ, ПРИЗВАШИМЪ ИСПОВѢДНИКЪ и КЪ С҃ВѢТЪ С҃ЩІИМЪ С҃ЩІЕННАГЪ СВЯЗКЪ ПЛ҃ЕНІА С҃РБСКАГЪ, ДЛ҃ЖНЫИ ПОКЛОНѢ ѿ ДАКЛ҃ЕТ.

„Elena, cu voia și binecuvîntarea lui Dumnezeu stăpîna întregii țări ungrovlache transalpine și celor lalte, prea cinstitului și prea cuviosului între ieromonahî, întru Christos părintelui Damaschin, al întregului sfînt munte al Atosului prea ales duhovnic și tuturor celor ce sunt din sfîntă chinovie sîrbescă, cuviincioasă închinăciune le dă“.

Pe verso ultimei foi liminare se află o gravură pe lemn, reprezentînd crucea pe care a fost rîstignit Mîntuitorul pe Golgota.

Pe fîia adăugată la sfîrșit este tipărit:

КЪ ЧИТАТЕЛЮ

Б҃ГА ПР҃ЕБЛ҃ГАГЪ БЛ҃ГСТІЮ, КЪ ТРОЦИ ПР҃ЕБЛ҃МАГЪ. ѦЦА ПР҃ЕБЗНАЧІАНА, и С҃НА ІГ҃У и СЛѠКА СВБЗНАЧІАНА и ІДН НОРѠДНА ІМѢ ПР҃КК҃ЧНѢ, и Д҃ХА КЪ СЕ С҃ГЪ ИЖИКОТВОРІЩАГО ѠТК҃ШИТЕЛ҃А ѿ ѦЦА НЕРѠДСТ҃ХНѢ иЪ ИСХ҃ДОНѢ НА С҃НѢ ПОЧНВЛ҃ЮЩАГЪ, и КЪ СѢ ВІЗДѢ ИСПИЗН҃ЮЩАГО, ПОВЕЛ҃ЕНІЕМЪ и КЪ СѢЦКМЪ ИЖДНКІЕНІЕМЪ, ПР҃ЕСВѢТЛ҃ЫА. и БЛ҃ГОЧСТН҃КЫА КН҃АГНИИ ГСПДЖЫ БЛ҃ГНЫ, НАЧЛ҃АНИЦЫ ѠТГРОКЛАХІИ ЗАПАЛНИНСКОМЪ СС-ПРѢЖНИЦЫ ПР҃ЕСВѢТЛАГЪ ГД҃РА и ВОКѠДЫ ІУ МЛ҃ДІА БАСАРБЫ. КЪ СЕМЪ ЗЕМЛ҃Ъ ѠТГРОКЛАХІИ СВМОДРЕЖИЦА. и БЛ҃СКІЕМЪ ПР҃Е ѠС҃ЩІЕННАГО АРХІЕПСКА СТЕФАНА МІТРОПОЛИТА КЪ СЕМЪ ЗЕМЛ҃Ъ ѠТГРОКЛАХІСКИА. НАЧЛ҃АТАЖЕ БЫМЪ ПЕЧАТНІТСА СЕА Б҃ГО Д҃ХНОВЕННАА КН҃ИГА ТРИДЦАТНАА. КЪ Б҃ГОСЛѠВЩЕМЪ ГР҃АДѢ ТРЕГѠВНИЦИ. КЪ ЛѢТО БЫТІА МІРА, 1393. С҃ПІСІАЖЕ МІРА. 14ХМН МІСЦА МАРТІА, КЪ КЪ. ДН҃Ь НАПЛ҃АМЪ С҃ТЫА МЧНЦЫ МАТРОНЫ. ІАЖЕ КЪ СѠЛѢНѢ. СЪКРЕШІАЖЕ БЫМЪ, КЪ ЛѢТО БЫТІА МІРА. 1393. С҃ПІСІАЖЕ МІРА, 14ХМ. ІНДІКТІОНА, КЪ, МІСЦА ІЮНІА, КЪ 3, ДН҃Ь. НАПЛ҃АМЪ С҃ТГО С҃ЩІННО МЧНКА ДІОДѠТА ІПСКА АНК҃УРСКАГО. КРѠГЪ СЛ҃НЦСЪ, 31. А Л҃ВНЪ, ГІ. КЛ҃ЮЧ ПАСХИ, Г. ІПДХТА ЛѢТЪ, 3. КЪ 31 ТОЕ ЛѢТО, БЛ҃ГОЧСТН҃КЫА ДРЕЖАВЫ ГСД҃РА и ВЕЛІКАГО КН҃АЗА ВЪШЕ ИМЕНІТАГО, ИПР҃ЕСВѢТЛ҃ЫА и БЛ҃ГОЧСТН҃КЫА ІГѠ СС-ПРѢЖНИЦЫ ВЪШЕ ПОМНІМЫА КН҃АГНИИ. КЪ КЪ ЕЖЕ ЛѢТО АРХІЕПІСТКА ПР҃Е ѠС҃ЩІЕННАГО МІТРОПОЛИТА ПР҃ЕЖДЕ ПОМНІМАГО. ТРѢДН҃ХЖЕСА ѠСЕМЪ СВПІСІАНИИ, 1393 ГР҃ѢШНИИ и МЕНІЩИ КЪ ІНОЦѢХЪ ІВАННЪ ІЕРОМОНАХЪ, С҃ТОГОРІЦЪ. ѿ БОСНЫ, ѿ МѢСТА КАМЕНГР҃АДЪ. МОНАСТЫРА ЖЕ ГОМНѠНИЦИ, КЪ НЕМЪЖЕ ПРІЕХЪ ІНОЧЕСКІИ ѠБРАЗЪ. КЪ ЗАВБЛ҃ЕНІИ Д҃ХЪ ѿЦИ и БР҃АТІА ИЧЕСТНІИ ГОСПѠДІЕ. МОЛІМЪ Б҃ГА РАДН, ИКОЛ҃НОМА КАСАЮСА. ЧЕТВѢРИ СІЮ КН҃ИГЪ, ІЩЕ ЧТО БЪДІТЪ ПОГРѢШІННО, Д҃ХѠМЪ КРѠТОСТИ ИСПРАКЛ҃АНТЕ. ІНАСЪ ГР҃ѢШНУХЪ ѠСЕМЪ ДѢЛѢ ѠСРѢДНО ТРѢДН҃ХНИХЪСА БЛ҃СКІТЕ АНЕКАЗНІТЕ. ПОНІЕЖЕ [и п]ІСА АГ҃ЛЪ, иЪ Р҃УКА ГР҃ѢШНА ИБЕРІНА, и Д҃ХЪ ѠНІНЛЪ.

rei, apostolești bisereci filorū sănătate trupescă, și spăsenie sufletescă, nedostoiniculū, multū păcătosulū, și mai miculū Ierodiaconulū Mihail poftéște. Aducându-mi aminte pururē de cuvântulū pré fericitulū proroculū și împăratulū lu Davidū,

155. — Titlu la Pogribania, 1650.

ce zice: ce voiū da domnului pentru toate celé ce mī-au dat, cugetaiu de în căștigulū meu celū ticălosū ca proroculū, ce-ași aduce darū domnului și făcătorulū meu lu Is. Hs? Nimica altū nu chibzuiū să fie acmu mai depripă svintei Besé-

reci și mai de treabă, numai ingrupare preotească; că măcar că se și află în cărți, nu se află să fie tutindine tocma, ce într'une cărți într'un chip, într'altel într'altu chip, că întâmplându-mi-se în multe locuri la ingrupare preotească, tot gălcévă auzi și neascutare. Pentru acéia, cu blagoslovenia pré sfințitului părintelui nostru Arhiepiscopului Stefanu, Mitropolitului, a totă Țera Romănescă, și cu voia Creștinului și de Hs. iubitorului Io Matthei vodă, Domnulă aceștiiași țări, m'am nevoit de-amă alăturat izvodulă slovenescă lângă celă grecescă, și cu oameni căr-turară buni și înțelepți amă tocmă și cu cheltuiala mé lă-am tipărit, și lă-am dat pre lume pentru sufletele părinților mie, și pentru ale noastre, pentru al meu și a soției méle. Dereptă aceia la care preot să va află carte ca aciasta, a ingru-pării preotești, pentru Dumnezeu pre ca acesta rogă să nu o vânză, nice unde să va întâmpla vre-unu preot pristăvit, să o tăgăduiască, ce să o arate și să o pli-nescă dentr'ansa tréba ce va fi; iară pre robii lui Dumnezeu, pre Gherghina, pre Elena, pre Ierodiaconulă Mihail și pre Despina să pomenescă ca să fie și el po-menit întră împărăția domnului nostru lu Is. Hs. împreună cu Tatăl și cu Duhulă sfântă amin.

Pe fața 1-a a textului, un mic ornament, apoi al doilea titlu:

УРМАРЪ М҃УРНІОНІИ ПС҃ | пра прѣвцилор. чѣлор чѣ мѣрѣ. кѣмъ ѿ | зичѣ,
ла ѿгруппаѣ лор. чѣсѣ петрекѣ | тѣла прѣвѣтѣлѣ чѣлѣ чѣ сѣсѣ мѣтѣт.

Textul rugăciunelor este slavonesc, însă explicația slujbei este făcută românească, și în genere tipărită cu litere roșii.

Ultima filă lipsește.

Brașov, Biblioteca Bisericeii Sf. Nicolae.

156.

58. Psaltire slavonă, Campulung, 1650.

Notele de mai jos sunt estrase din Karatev.

În-4° de 172 foi numerotate. Caietele au signatura cirilică, repetată pe f. 2 și 3, însoțită de cifrele cirilice. Pagina are 21 rînduri. Psalmii încep cu litere mari tipărite cu roșu, iar înaintea catismelor se află ore-cară ornamente. Foile de la început, cu titlu și prefete, lipsesc. Psalmii se termină pe foia 119. Pe f. 120: Милостивое преданіе въ праздники г҃ѣ... (Mult milostivul, cântat la sărbătorile împărătești). F. 152: Указъ какъ пѣти фалтиръ въ сѣбѣ великоу Чѣтыредесатниці. (Arătare cum să se cânte psaltirea în sfintele mari păsări). F. 153—159: Чѣтныи параканѣ. Прѣсѣтѣи кѣи... (Cinstitul paraclis. Prea sfintele născătoare de D Țeu). F. 163—171: Пасхалиа азбучнаа. Значѣа ѿ нейсходнаа до концѣ вѣка. (Pashalia în șir alfabetic, care prevede și nu se sfârșește până la sfârșitul lumii). La f. 172 r. se află „Глаголѣ къ читателѣм (Cuvînt către cititori), iar pe verso, următoarele:

Напечатана кыст сіа Кніга, глѣмалъ ѡалтірь, При дрѣжакѣ великагъ Гѣдрѣ Іѡ Мѣдіа Басараба ѡ іже кѣ хѣ Прѣѡсвѣщеннаго Кѣрѣ Гетіфана, Млестію вѣіею, Архїейна, Митрополїта Трѣговїцкаго, ѡ вѣсїа землѣ оѣгровлахїйскїа. кѣ Тѣпографїи Прѣдвѣнїйшаго ѡца, кѣрѣ Мелхїседѣка іеромонѣха, Прѣкаго іерѡмена великїа ѡвѣітелѣ длѣгопѣскїа, хрѣма Оѣспенїа Пресѣѣа влѣдчца нїеа Бѣа, ѡ прѣно Дѣѣ Мрїи. кѣ Алѣто ѡ сѣзданїа мїра ѣрїи ѡ вѣплѣщїнїа Бѣа слѣва, ѣахїи. Месїа Мѣрта, ѣ, днѣ.

Смѣрѣннѣй Іеромонѣхъ Дїонѣсїе Еклїсархъ, Корѣкторъ. Малѣйшїй кѣ тѣпографїи Прѣда Гтанѣвнч, ѡ длѣгопѣлѣ.

„S'a tipărit această carte numită psaltire, în timpul domniei marelui domn Io. Mateiū Basaraba și a întru Christos prea osfințitului Kyr Ștefan, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Tîrgoviștei și ai întregii țări a Unglovlahiei, în tipografia prea cuviosului părinte Kyr Melchisedec ieromonahul, întâlul egumen al marelui mănăstirî Câmpulungului, hramul Adormirei Prea sfintei stăpâne născătoarei de Dumnezeu și pururea feciôrei Maria, în anul dela zidirea lumei 7158, iar dela întruparea Dumnezeului cuvînt 1650, luna Martie 9 zile.

„Smeritul ieromonach Dionisie Eclisiarhul corector. Cel mai mic în Tipografie Preda Stancevici din Cîmpulung“.

Petersburg, Biblioteca publică.

Undol'ski, Очеркъ, No. 652. — Karataev, Описание, No. 667.

157.

59. Mystirio, Tîrgoviște, 1651.

МУСТІРІО

сѣс,

СЯКРЯМЕНТ,

сѣс,

Тѣйне ѣ, дѣ ѣчѣлѣ ѣ,
 БОТѢЗЪЛѣ ши ѣ: Мѣрѣ,
 ѣкѣмѣ дѣ ѣтѣй, Тинѣрїтѣ.
 кѣ порѣнка, кѣ ѣсерѣа нево-
 ѣнца ши кѣ тѣатѣ кѣлѣтѣла
 ѡ чинстїтѣлѣй дѣ хѣ:
 Пѣрїнтѣ ГТѢФІНѣ.
 Кѣ мїла лѣ Дѣнѣѣс, Митро-
 полнт ѣ тѣатѣ Оѣгровлахїа
 ѣ зїлѣлѣ Іѡ МЯТѢІА Басарабѣ:
 ѣ ТРѣГОВІЦѢ.
 ѣнтрѣ чинстїта Кѣс ѣ ѣнѣлѣчїї
 Домнѣлѣй нѣстрѣ Іис хѣ
 Елѣто: ѣрїа, мѣцѣ Іѡн: ѣ, днѣ.

In-4° de 8 foi nenumerotate și 53 foi numerotate apoi paginate. Caietele de câte 4 foi sunt signate 11. Tiparul e în două culori, iar pagina încadrată are 22 rânduri.

Pe verso titlului se află:

„Semnul carele ȧste dat dela Dumnezău, pră Sfinților Mitropoliți ai Țării Ugrovlahiei.”

Între literele G. КБ: П. М. З. Огг. G. K.,

158.

Iar sub el versurile:

ХѢ АРХІЕРІУМЪ ДІАДІМЪ ДАЕТЪ :
 ѿ ГРІКНЪ НАКЮ ІХЪ ЗЛАТЪ ВЪЗЛАГЕТЪ.
 КРЕСТОМЪ ЗЛОУЧАЛНАГО ЗМІА ПОБѢЖДАТИ.
 ПАТЕРІЦЮ ЛЮДІ КЪ КРѢ СЪБЛЮДАТИ.
 ТЕРѢ СТЕФАНЕ КСѢ БЪ ДАДЕ СВАТІТЕЛЮ :
 КО ЗАПЛАНИНСКОЙ ЗЕМЛѢ КЪРЫ БЛАГОУСТІТЕЛЮ.

„Christos dă diademă arhierilor și pe gâtul lor le pune grivnă (colier) de aur, ca prin cruce să biruiască pe diavolul (șarpele) începător al răului și prin paterică să țină pe omeni în credință; ție, părinte Ștefane, Dumnezeu pe toate ți le-a dat, păzitoriile al credinței în țara Transalpină.”

Prefața are următoarea cuprindere:

„STEFANŪ, cu mila lu Dumnezău, Arhiepiscopū, Mitropolitū al Trăgoviști, Platului și a toată Ungrovlahiia, Exarhulū Sfințuluī Scaunū Apostolescū Costandinopol: Pră cinstiților și iubitorilorū de Hristos Părinți și frați du pre Duhulū Sfințū, Episcopilorū, pravoslavnicilorū ai Besericū Muntenesti, Cuvioșilorū Arhimandriți, cinstiților Egumeni, Ieromonahilorū, pră cinstiților Protopopi, cinstiților Preoți și a tot săborulū clirosulū sau aleșilorū Besericū Pravoslaviei. Blagoslovenia a lui Dumnezău, sănătate, răpaosū și de toate bunătățile ceste trecătoare și cele de veki stătătoare, cu priință priiaste și pohteste.

„Omulă căce ȳaste ziditŭ, ŭși făcutŭ pre chipulŭ lui Dumnezău, ŭși căce ȳaste cinstit cu deregătoră, a cuvântului, dreptŭ acēia nu se cade lui să fie ca vita fără de graiu, ce cătu-ȳ ȳaste putéré să se apropie cătră Dumnezeu, că Sfinȳia sa învaȳă pre dinsulŭ ca pe o făptură a sa, să fie pre podoaba chipului căruia l'au făcutŭ. Cumŭ grăȳaște marele întru bogoslovi fericitulŭ Grigoriȳ: făcut-au zice Dumnezeu pre omulŭ fără răutate, dreptŭ, înbunătăȳitŭ, plinŭ de toate bunătăȳile, al doilea ingerŭ, închinătoriu lui Dumnezău, să înpărăȳescă pre pământŭ într'acēstă lume ce să véde, ca cu mintea să vază să privescă ŭși să caute cereștile, pentru că sufletulŭ lui însufleȳit ȳaste de la Dumnezeu, ŭși au fostŭ aproape de dinsulŭ, nu cu loculŭ, ce cu voia. Iară pentru păcatulŭ ŭși greșala, elŭ au căzutŭ de acolo, că omulŭ pentru sufletŭ ȳaste naltu, iară pentru trupŭ ȳaste smeritŭ, iară pentru păcatŭ ȳaste mortŭ, de-acia pentru ziditulŭ de întâi strămoșulŭ nostru Adamŭ, întâi nașterea noastră în păcate ŭși întâi să dé de moarte tuturorŭ oamenilor, dece, că ce au greșitŭ el mai nainte, dreptŭ acēia acuma până în zioa de astă-zi toȳi ne naștemŭ în păcate. că se trage de atunce păcatulŭ, pentr'acēia se-au ŭși osânditŭ cu moarte să moară. Dreptŭ acēia al doile Adamŭ unuiŭ fără de păcate, unulŭ născutŭ Fiul a lui Dumnezău Domnulŭ de în Cerŭ, slobozindŭ pre noi de păcate ŭși de moarte, venit-au cu trupulŭ în chipulŭ păcatului, ŭși pentru păcate cu trupulŭ au osânditŭ păcatulŭ ¹⁾).

„Și au pusŭ ŭși au înlegȳuitŭ sfântulŭ Botezŭ, carele ȳaste curăȳie, a doa naștere zicândŭ: Cine nu se va naște cu apă ŭși cu duhulŭ, acela nu va putea să între la Înparăȳia lui Dumnezeu ²⁾). Dreptŭ acēia Sfântul Botezŭ, carele ȳaste a doa naștere, ȳaste ușă deșchisă la Înparăȳia Cerilui, pusă ŭși tocmită între céle 7 taïne ale Besérecii.

„Acesta ȳaste spălarea ŭși peirea a păcatelor nașterii de întâi, a păcatelor strămoșului Adamŭ. Sfântulŭ Botezŭ, ȳaste înpreunare ŭși apropiare cătră Dumnezău, căce că întinerindu-ne cu dinsulŭ, ne facemŭ fii lui Dumnezău. Sfântulŭ Botezŭ, ȳaste chezașŭ ŭși solitoriu bună invierii a doa oară tuturorŭ Pravoslavnicilorŭ. Sfântulŭ Botezŭ ȳaste naștere desăvărșită a treia oară, la a doa venire a lui Hs. în zioa de judeȳ. Cine se naște pre în botezŭ ŭși se înpreună lui Hristos, acēia vorŭ fi lui ŭși moștneni, ŭși să vor sculă în viaȳă netrecută a împărăȳiei lui Dumnezău. Sfântulŭ Botezŭ, să chiamă hărăzire, căci că noi oamnenii ne dândŭ nemica lui Dumnezău, ni-l dă. Sfântulŭ Botezŭ se chiamă Darŭ, că în darŭ ni se dă o bunătate așa de mare ca acȳasta. Botezŭ se chiamă, căci că afundă ŭși îngroapă păcatulŭ strămoșului, căci că toȳi copiii cândŭ se nascŭ, au de acel păcatŭ, iară déca se botéză, l-afundă ŭși l-îngroapă ŭși-l piarde pre în Sfântulŭ Botezŭ. Chiamă-se unsoare, căci că mai nainte vréme cândŭ vré să facă Înparăȳi au Arhierel atunce le ungé frunté cu unsoare, așa ŭși noi creștinii déca vréme ce ne fac înparăȳi patimelor, pentr'acēia ne botéză cu Sfântulŭ Botez ŭși ne ungŭ cu Sfântulŭ Myr, ŭși la frunte, ŭși la mâni, ŭși la pieptŭ, ca să nu aibă draculŭ lor să începe nici la un mădular al nostru, la frunte ne ungŭ ca să nu ne poată birui diavolulŭ, la ochi ca să nu vedemŭ nici să căutăm bunătăȳile céste deșarte, sau petrecăniile céle bune ale altora, iară la mâni ca să nu poată draculŭ să ne biruască cu apucările ŭși cu jehuirile ŭși întru câte păcate facŭ mânilé, iară la pieptŭ, ca să nu ne aducemŭ aminte de gânduri réle, căci că adu-

¹⁾ I Cor. 15, 162. Rim. 50, 99.

²⁾ Ioan, glav. 3.

ceré aminte a omului ȳaste la pieptu. Botezul se chiamă lumină, că luminează și luciăște sufletul omului și l izbăvește de munca de véci. Chiamă-se haĳnă neputredă, căci că cu Sfântul Botez se acoper păcatele omului, și se inbracă omul cu neputreziré, adegă nu-ĳ mai ȳaste frică omului aceluia că se va munci în ȳad, ce mérge neputred la Inpărăȳia Ceriului. Chiamă-se Bae, căce că spală pre om de păcate. Botezul acesta ȳaste, știi ca și cumă te-ai naște a doa oară fără de păcate. Botezul se chiamă și pecéte, căce că ȳaste ca o pecéte și ca ună semnă Creștinătăȳi, și cum ș'au unsă Ovréi pragurile ușilor la Eghipet cu sänge de mielă și nu le-au stricat moarté nemica; așa și pe creștini nu-ĳ biruăște draculă, căci că sântă semnaȳi cu Sfântul Botez, și pecetluiȳi cu Sfântul Myră. Dreptă acéȳa și Smereniă noastră, cu voia lu Dumnezeu, și cu lucrare a Duhului Sfântă, aflăndu-ne la Besérica Sfântă Pravoslavno-Catholicăscă a ȳărăi Muntenéști, ĳntru rāndu-

159.

ȳala Arhieréscă, a Arhiepiscopii, Metropolii a ȳărgoviștii și a toată țara, ĳntru toate zilele doriāmă cu inema unde vedēmă atăta neștiință a bogaȳi Preoȳi ai țărăi, apoi ȳară văzāndă pre Māntuitorulă nostru Is. Hs. cum va să caute și va să cēră sängele oilor sale cestor cuvāntătoare, carele-mă sântă date ĳn sēmăȳară dela măĳnile méle, și văzāndă ȳară cum au creștinii țārei ĳnputare, și Preoȳii mai vrătosă de cătră hulnicii dă lége, cumă pentru grosimea și grubia nu știmă sluȳi talnele Sfintei Beséreci, și strigă toȳi totă de-una că deĳstvuescă rău și nesebuită, și zică că amă uȳtată cinurile, socotélele, obrășirile, chipurile, nemeririle și toate rānduȳalele și tipicurile Sfintelor taini, pentr'acéȳa de ĳntăria ce m'au ĳntărit Dumnezeu ĳnpotriva puterii méle, gāndiău să ĳau ĳnputarea batjocoririlor de asupra acéștii

țărișore întărită cu mână dreaptă a lu Dumnezeu, și cu mila lu Dumnezeu de în cele 7 taîni ale Beséricii scos-am 2 la lumină. Botezul zic și Myrulă, cu toate învățăturile, rânduialele și ținemoniile lor, cumă vă rog iubitorilor cetitori, mai vartos de Hristos iubitori, să citiți să vedeți cum sânt răsfrate, puse tot pre rândū inaintea aceștii cărțuții cu acēste 2 Sfinte Taîne de în cele 7, că le arată vremile, obiceiurile, facerile amândurora pre tocmēla și pe rândul Beséricii Sfinte, Maica noastră a răsărituluī, carea cumă au luatū obiceiălu de la Domnulū Hs. de la Sfinții Apostoli, de la sfințele sāboară, nu cum au fostū până acmu slovenēște tipicurile, carele nu le pot ști cinstiții și cuceriții Preoți pentru nesebușala lor, ce tot rumănēște toate tot pre rândū, carele lesne într'alte Molitvenice nu le veți foarte afla, căci că socotintă și usărdie când au scris atăta a pune n'au vrutū intru Sfințele Taîni. Ce multe au fostū lăsate ne scrise și ce n'au trebuit a mănjit, cumă singuri veți vedē cinstițiilor cititori cu proasta nevointă și ostenēlă a Smereniei noastre adunate într'acēstă Cărțulie, dă pre molitveniculū Grecescū și Slovenescū amāndoaă infățișate. Dreptū acēla acuma o Sfinte Clirosule să nu vă sfiți sau să vă leneviți a nu căuta și a nu citi și a nu învăța acēste 2 Taîni ale Sfintei Besérici, scoase de în cele 7 căci că sântū tocmite pentru spāsēnia sufletuluī tău și a tuturor Creștinilor, atăta de scumpe cāt n'ai cu (cu) ce le prețui, după cuvântulū Măntuitoruluī. Că ce schimbū zice va da omulū pentru sufletulū luī măcarū de-ară dobândi și lumea toată; dreptū acēla dēca vrēme ce se rāsipește și se gonēște dă se sparge întunēreculū, cu innorare cetii și a păclei neștiinței mēle, de amū mai dres rânduialele și le-amū prepusū rumănēște zic, pentr'acēla nu se cade voaă dreptilorū mēl fii ai Pravoslaviei să vă inponcișăți și să vă scrăbiți în potriua păstoruluī vostru. Ce vă aduceți aminte că învățătura Arhierescă iaste în loculū luī Hs. După cuvintele Sfinției sale. Cine priimēște pre voi acela pre mine priimēște¹⁾, și într'altū locū. Cine ascultă pre voi acela pre mine ascultă, iară cine se lepădă de voi acela de mine se lepădă²⁾. O iubitorilor ci(ți)tori, mai vartos de Hristos iubitori, nu rămnițēți hitlēnilor, nici vă asemănați celora ce să inponcișază în taîna și stau în potriua puterii Arhieriei noastre, că unii ca acēla se inchipuescū obiceiăluī pasării carea se chiamă Corbū, carele intru nemica nu băgă în sēmă învățătura stăpānu-său Patriarhuluī său Noe, ce dēca lāsă corabia căzū pe străvū, și și luă partea cu dinsulū, așa și inponcișătorii de cuvânt ai vremi de acmū, ca niște aspidē surde astupă urechile, ca să n'auzā cuvântulū de învățatură bună, iară limba și-o ascultū spre cuvinte réle și spurcate, ce pre dinșii va judeca Dumnezeu. Iară voi, o iubitorilor cititori, aduceți-vă aminte de Sfanta Scriptură, că oamēniī Israiltēniī cēla ce huliā asupra lu Aaron, dēca-i scoase de la Eghypet, căroră el le făcē atăta bine, atunce putērniculū Dumnezeu curāndu-i schimbā scrāba, că lor rămaseră trupurile în pustie dă periră; iară el Aaron zicū, se sui în muntele Orū, cu porunca Domnuluī, și se pristăvi acolō intru multă rugă³⁾. De-acia iară Corei, Dathanū și Avironū, se sculară asupra lu Moysi și Aaron, iară pré putērneculū Dumnezău foarte făcu izbāndă curānd, că se prăpădi pāmāntul suptū picdōrele lor, și se desfăcu dă-i inghiți, și casele lor și pre toți oamēniī căți era cu Corei, și toate dobitoacele lor și toată avuția lor, și mērsēră de vii în iad, și-i acoperi pāmāntul, și periră de în mijloculū oamēnilor⁴⁾. Iară eu nu pohtescū

¹⁾ Mat. 10.

²⁾ Luc. 10.

³⁾ Cis. gl. 20. 33.

⁴⁾ Cis. gl. 16.

aşa înconcişetorilor de acuma, ce cu dragoste aducă aminte, ca să-şi vie în fire şi în minte ce bună şi adevărată, dreptă aceia voi, o iubitorilor cliric cititori, mai vartos de Hs. iubitori, priimiţi cu mulţemire această puţină ostenelă a smirenii noastre, şi şedeţi de citiţi şi vă învăţaţi dă pre dinsa cu dedinsulă, să vă fie de folosulă izbăvirii sufletelor; iară pentru Smerenia noastră rog, rugaţi pre Domnulă Dumnezeu, ca să ne vrednicască cu mila ce bogată a Sfinţiei Sale, cu sănătate şi cu pace întră această arepa de ţărişoară umbrită supţu puternica dréptă a lu Dumnezău, cu izbăvire de ivrăjmaşi văzuţi şi ne nevăzuţi, ca să putem scoate la lumină şi celé-lalte Taîni ca şi céste 2, să nu rămăe închise, şi să fim îndemnători şi nevoitori şi mai la multe şi mari lucrure.

„ЩѢ ЗДРАВЕСТВУЙТЕ, И СПИТЕСЯ ѿ ВЪЗВУКЛЕННА ЧАДА БЖИЕГО ПИШУЩИЕ ПИСАНИИ: ЖЕЛАЕТЪ РАЧИТЪ И ПРИКЪСЕТСЯ.“ (Fiți sănătoși întru Christos și mântuiți-vă, prea-iubiți copii ai smereniei noastre mai sus scrise, care vă dorește (binele) și vă salută.)

Pe ultimile 2 foi liminare se află tabla de materii și o gravură reprezentând *Săborul Maicii Domnului* sub titlul :

ИЗЪБРАЖЕНІЕ ВЪЗНЕСЕНІЯ ГДА БГА ѿ ГПСА НИШГО ІС ХА.

iar ca legendă

Ѡ Ісѣ, кхзшѣдыи на Нѣса ѡнѡдѡже ѡ съшѣдъ, мѣимтисѣ данѣ дѣтакиши нѣсѣ
сѣрыхъ: нѣ послѣ твоѣ дѣхъ ѣкоже дѣвѣалѣ ѣси Оѣчнѣкѡмъ, ѡсѣпѣѣ ѡ просѣвѣѣѣ нѣсѣ.

București, Biblioteca Academiei Române.

C. Erbiceanu, în *Biserica Ortodoxă Română*, XXIII, 671.

161.

60. Psaltirea, Belgrad (Alba-Iulia), 1651.

ספר תהלים | ПСАЛТИРЬ | Че съ зиче, КЪНТИРЬ, | ѿ ФЕРИЧІТЪЛЪХИ
 ПРОРОК ШИЪАПЪРІТ ДЕДЪ | КЪКЪНТИРІЕ ЛЪИ МІУСІ. | шї кѢ сѢММА шї рЪН-
 ДЪЛА, лѧ ТЪЦІ ПСАЛОМІН. | ЇЗКОДІТЪ КЪ МѧРЕ СОКОТІНЦЪ, ДІН ЇЗКОД | ЖИДОКЕСКЪ,
 ПРЕ ЛІМЕЖ РЪМЪНЪСКЪ. | КЪ ПІЮТОРІУЛЪ ЛЪИ ДЪНЕСЪС, шї КЪ.ІДЕМНАРА шї ПОРЪНКА,
 ДЕНПРЕДЪНЪ КЪ ТОАТЪ КЕЛТЪЛА І МЪРІЕИ СЪЛЕ | ГЕОРІЕ РІКОЦІ, | КРАЮЛЪ ІРДЪ-
 ЛЪАШ, ѿ ПРОЧАМ. | ТУПЪРІТЪСАС .ІТРС І МЪРІЕИ СЪЛЕ ТЪПОГРАФІЕ, | ДЕНТЪЮ НОЛА, .І
 ІРДЪЛЪ .І ЧЕТАТЪ, | БЕЛГРІДЪЛЪХИ. | КЪ ЛЪТО, .ІЗРІД. І ѿ РЖДСТКА ХЪА, .ІАХНА.
 ДЕКЕМ : КЕ, ДІНЪ.

In-4° de 18 foi nepag. și 200 foi numerotate. Titlul e încadrat într'un chenar înflorit. Tiparul e negru și puțin roșu, întrebuintând trei mărimi de caractere. Pagina încadrată are 16 rinduri cu caracterele mari și 21 cu cele mijlocie. Cele mici se întrebuintează în notele marginale și în sub-titluri. Cățele de câte 4 foi au ca semnătură alfabetul cirilic, fie care literă repetându-se pe p. 2 și 3 însoțită de cifra cirilică respectivă.

Pe verso titlului se citește:

„Cinstitul și luminatul semnu, al Măriei sale Craiului Ardélului, și a domnului părților țării ungurești, și a Șpanului Săcuilor, ѿМЕЖЕ ѿ ПРОЧАМ.

Sub care se văd armele lui Rákoczy reproduse mai sus la n° 147, înconjurate de literele P. Г. К. Я. А. П. Ц. Ъ. Г. Ш. Н. П., iar de desupt:

I. Corinth: Glav. 14, sh. 19.

În săborul Creștinilor¹⁾, mai voesc a grăi cu înțelesu, 5 cuvinte, învățându pre alții, decât zece mi: de cuvinte în limba striina.

În cele 5 foi următoare se află următoarea

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ MĂRIȚA SA CRAIULŢ ARDELULUI

„Cinstitului și luminatului și înfrământatului cu deștoinicie și cu creștinătate milostivului GHEORGHE RACOTI din mila lui Dumnezeu Craiul Ardélului, Domnului părților țării ungurești și Șpanului Săcuilor, ѿМЕЖЕ ѿ ПРОЧАМ.

„Dela Tatăl Dumnezeu pentru Domnul nostru Is. Hs.: Milă, Pace și domnie fericită, cu biruință înfrământată, pohtescă Măriei Tale ca Domnului meu milostivă.

¹⁾ Notă marginală: *In beserica.*

„Bunu-I Domnul-I tuturor și mila lui Iaste spre toate faptele lui. Așa cântă Împăratul și prorocul David, milostive Doamne Craiu, psalom 144, stih 9, tuturor ce să zice, încă și pizmașilor lui, diavolilor, carii luptă neincetat înpro-tiva Slavei sfintiei sale, că pre dinșii încă-I rabdă și-I ține spre bătaia celor pă-cătoși și face să răsae Soarele sfintiei sale spre răi și spre buni, și ploae spre di-repți și spre nedirepți. Așa zice Hs. la Matheiu 5, stih 45, că răotatia pă-cătoșilor, încă nu poate opri ca să nu fie mila și bunătatea sfintiei sale și spre acela, iară mila sfintiei sale Iaste asupra a toate lucrurile sfintiei sale, că n'are sfintia sa lucru ca acela dintru carele să nu strălucască mila și bunătatea sfin-tiei sale; că den bicul și din bătaia lui încă să arată și strălucște mila și bunătatea lui, că sloboade într'un loc spre oameni, în loc de bic (бич), și bătae, într'alt loc el întoarce den bunătatea lui spre blagoslovenie și spre bine. Că după potopul apei când făcîa oamenii oraș și turnu, den sfatul lor cel orb și nebun, vru să-I batjocorescă și să-I bata, și limba întru caria grăia totîi mainte li o despărți întru multe limbi, pentru caria le fu a părăsi lucrul lor cel nebunesc și să răsfire în pribegie în toate părțile pământului; iară în Testamentul nou le întearse și le dăde blagoslovenie Apos-tolilor, de știură în toate limbile de propoveduiră Evangheliia a toate faptele, Marcu 16, stih 15, 17. Și sosiră și păgânii întru unificunța credinței, cum proro-cise Isaia proroc, 19, stih 18, zicînd că vor grăi orașele Eghypetului în lim-ba Hananeilor, ce să zice că vor țînă o credință diréptă și o lege, și totîi într'o limba voră chema pre Dumnezăul cel drept într'agiutoriu, întru împără-ția lui Hs., pentru știința limbiei. Acum încă chlamă Dumnezău în toate zile pre toate limbile, dintre toate rătăcirile și den toate nebuniile, spre credința și spre știința lui Hs. că diréptă și adevărată și cu o inimă. Pentr'acéia foar-te-I de trebă și în vrémă de acum a ști în limbi ca să propoveduiască Evange-liia în toate limbile, întru limba lor ca să înțelegă. Pentr'aciasta au dăruit și pre Apostoli, în zua de Rusalii, Аѳан ѿ, (*Faptele Apostolilor 2*), ca să știe în toate lim-bile, caria acum cu mare osteneală o învață oamenii a ști în toate limbile și să pro-poveduiască Evangheliia lui Hs., și să aducă oamenii la unificunța credinței, ce să zice la o credință deréptă. Iară cine grăiaște întru adunare, în limba streină, pre sine întrămădă nu pre adunare; numai așa-I cine grăiaște în limba streină, învătând, au cântând, în adunare, caria nu o înțelegă ascultătorii, ca cimpoile și lautele, carele nu fac osibitură în sunet, și nime nu le înțeleg. Știm că cre-dința Iaste dentru auzit, iară auzitul Iaste den cuvântul lui Dumnezău, cuvân-tului den propoveduitură, iară propovedaniia trebuiaște să fie în limba, să o poată înțelegă și să o știe ascultătorii. Frumos dară a lui Dumnezău Iaste a ști în limbi, numai să vițaze cu dinsele, ca să înțelegă și alții ce zice, că așminția ni-me nu va puțin lua întrămăre den cuvântul sfânt.

„Pavelu Apostolu, I Corinth. 14, cu multe lucruri frumoase arata și aduce înainte că nu-î nici un folos a grăi în limba streină în săboru¹⁾. — Întăiu zice așa: că cine grăiaște în limba streină nu grăiaște oamenilor ce lui Dumnezeu, nu spre înțelesul oamenilor și spre întrămăriă lor, unde nime nu le înțelege și nime nu să întrămădă den cuvintele lui. — A doa oară zice: că cine grăiaște în limbi stre-

¹⁾ In beserică.

ine, numai pre sine să întrămađa, nu pre adunare, unde pre el nime nu-l înțe-
lege fără noao ni să cade toate să le facem spre întrămaria adunării. — A treia,
asamăna cuvintele în limba streină cinghiilor, bucinilor, trămbitelor și alăutelor;
acella de sună numai și nu dau osebitură, de nimică-să întru soția oamenilor cu

162. Titlu la Psaltire, 1651.

trămbita, de nu va sufla de gătit au de încălecat și de gătit spre războiu, nime
nu să va ști găta, nici va ști de ce să țină, că și Dumnezeuul atot puternicul, Cîsla
10, porâncise oamenilor săi în pustie să se ție de glasul bucinului și în sluj-
ba dumnezeiască și la purcédere, că de bucina cu 2 bucine trebuia să se adune
toată mulțimea; fără de bucina cu unul, numai bătrânii să adună, când bucina de

pentru'aceia ne-am silit, din porunca Măriei tale, și am izvodit și le-am isprăvit cu cheltuiala Măriei tale, carele pohtim și noi de la Tatăl Domnului nostru Is. Hs. să fie spre lauda numelui Sfinției sale și pre intrămaria sufletelor tuturor creștinilor.

„După acéstia rugăm același Dumnezeu, să te custe pre Măriia ta, cu toată cinstita casa și țara Măriei tale intru ani mulți și fericiți, înflorind cu pace și cu de toate bunătățile lui Dumnezeu și să te ia supt Scutul și supt arepile Sfinției sale, și să-ți fie stincă tare, ca și lui David înprotiva a tuturor pizmașilor, ca să putem și noi viia supt arepile Măriei tale în pace, lăudându numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sânt. Amin.”

În foile liminare se mai află o prefață despre folosul Psaltirei și aceeași stemă a Mitropoliei Belgradului ca cea din Noul Testament din 1648.

La f. 1 a textului se află titlul:

Ѳ ДЪИ ДЯКИД ПРОРОКЪ ШЪ ЛПЪРЯТ КЪНТАРЕ ¹⁾сѣферь тейланикъ | че
съ зиче, | кърта ласделоръ, | сѣс, | Ѳ ПЛОМНАОРЪ ДЪИ ДЕДЪ.

La sfârșit la f. 299 v. se află încă o

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ CETITORI.

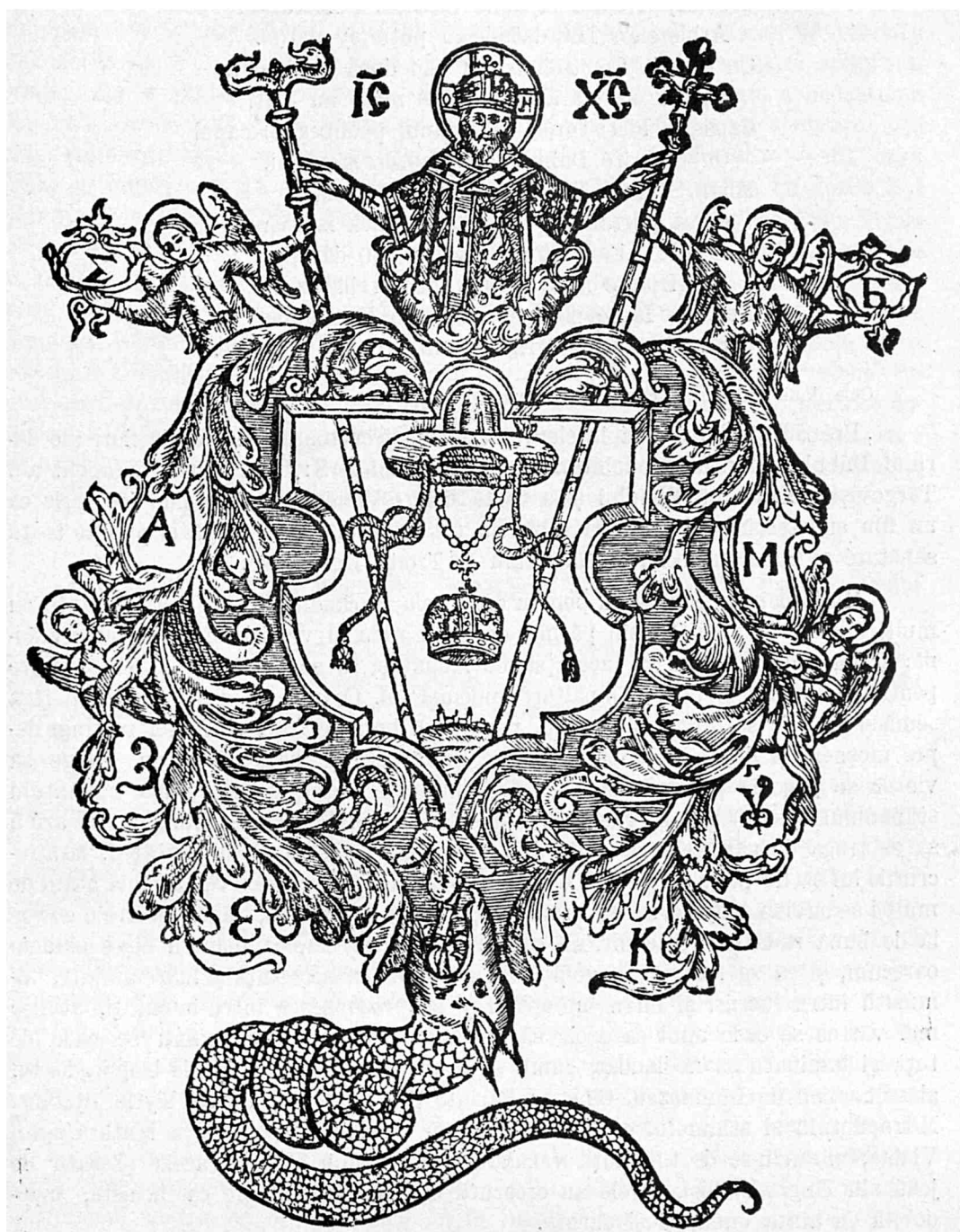
„Milă, Pace, și intrămare în credința dreaptă, pohtim cetitorilor Creștini, dela Tatăl Dumnezeu pentru fiul său Is. Hs.

„Stiind că aia apa totu-i mai curată și mai limbede (*sic*) în izvor de cât în părae, că de ce să departa apa de izvor, totu-i mai înmestecată și mai turbure; așa-i și izvoditul scripturei sfinte: Încă totu-i mai curată în limba ce-au grăit Duhul sfânt, în légia véche, prin proroci caré-i Limba Jidovască, iară în Testamentul nou Greciască; că de ce să departa de limba intru caria au grăit Duhul sfânt, totu-i mai înmestecată și mai strămutată, cum să véde den multe izvoade și limbi. Pentru'aceia și noi, izvodind Psaltiria lui David proroc, mai vartos ne-am silit a socoti izvodul Limbii Jidovești, intru caria iaste scrisă; și după aceia am socotit izvoadele a mulți Dascali mari, și carii am vădut că se mai apropie de izvodul lui Izrail, noi încă am ținut împreună cu ei. După acéstia am socotit și izvodul celor 72 de Dascali, carii au izvodit den limba Jidovască în Greciască (din Greciască după aceia în multe limbi); și unde am vădut că nu s'au foarte depărtat de izvodul Jidovesc, noi am lăsat în loc, numai că am sâmnat cum că să osibéște de cel jidovesc, și unele cuvinte le-am pus pre rând, ce le am închis în parintijiș, cumu-s céstia (.) iară altele le-am pus pre margene, cu céste slóve: *jíd. nu-i*, ce să zice, că în izvodul jidovesc nu-s. Și la tot psalomul, întâiu am pus Summa, și părțile psalomilor, arătând care psalom câte părți are, și care parte, până în ce stih au soroacă cuprinde, și despre ce grăiaște prorocii. După acéstia, am pus și Titulușul, unde l-am găsit și jidovește și am tocmit psalomii toți cu stihuri, ca să poată afla mai în de grab ce va vria să caute. După acéstia, știind că nici un lucru ce-i făcut de mână de om nu poate fi fără greșală, pentru'aceia vă rugăm să ertați c-am greșit, au

¹⁾ Notă marginală: Jidovește.

SEMNUI Carele ăaste dat de Dumnezeu pré Sfinților MITROPOLIȚI Țării Ungrovlahiei.

164

Invățatur(ile) Athinei așa nu strălucescū,
Cum céste șase numărure aicié izbăndescū.

Dela răsărit pân' la apus tuturor groaz(ă),
 Și pre nici unul nu va lăsa fără de pază.
 Cruc(ea) și cărja în duhovnicescul războiu tare
 Arhierilor Hs. datu-le-au putér(e) mar(e).
 Cu dinsele Creștinii la cer să-î ducă se-au dat,
 Șarpele să sfărâme putér(e) mare au luat.
 Capasul, Pletistur(a), Gherdanul podobest(e) capul
 Cu umbriré Duhului nevoiaș de ȧa vacul,
 Mitra Semnul Tiarei vechilor Arhieré,
 curat purtându-ă mulți de muncă izbăvirei.
 O STEFANE, Păstor Pravoslavie(ȧ) dăruit,
 De Hristos noaă paz(ă) tuturor hărăzit,
 Doamne Isuse păzeșt(e) în sinta Mitropolie
 pre al nostru Părinte și în vécȧ ce va să fie.

Cele două prefete au cuprinderea următoare:

„Pré Sfântitului și pré înțeleptului meu și cu toate felurile de flori ale dă-
 rului Duhului Sfântu înpodobitū, tocma Apostolilor, S: S: Stefanū Mitropolit alū
 Tărgoviștii, Exarhulū Plafului și a toată Ungro-Vlahia, cel ce e mai jos scris ca
 un fiū sufletescū și de nemica robū, cu tot sufletulū cére, roagă și priaște toată
 sănătate și buna petrecanie dela unulū în Troița Dumnezeu.

„Mulți oameni socotescū pentru omul cela ce cândū se naște într'o cetate cu
 mulți oameni și vestita deîn părinți de bună rudă și vestiți, eȧ zic că ȧaste vrăd-
 nic și dăstoinicū unulū ca acela să fie lădat și să se cȧudescă și să se mire
 pentru moșia lui și pentru innălțare rudeniei lui. Ce unii ca acela greșescū fără
 sémă și fără de socotélă chibzuescū, pentru că bunătate nu vine nici se trage dă-
 pre moșneni și dăpre strămoșȧ; așijderé și răotaté și viața cé ré nu mérge să
 vie să se pogoare pe strenepoți, ce fieșȧ-cine deîn lucrurile sale (după cuvântulū
 stăpănului nostru) sau se rușineză sau se slăvéște. Pentru că omul, cât de-arū fi
 sū se tragă de părinți și de rudă de oameni mari vestiți și înbunătățiȧȧ, ȧară lu-
 crurile lui sȧ fie proaste și fără de ispravă dă nemica și grozave, acelaȧ atăta de
 mult i se cuvine batjocorire și urgisire. Și ȧarășȧ (înpotrivă), cândū răsare o odras-
 lă de bună rudă și crește într'un sat prostū și dă nemica deîntru niște oameni
 oarecum, și să se facă, cu nevoința lui și cu multa socotința și luaré aminte, mi-
 nunatū întru lucruri și întru îndreptări și să procopsescă întru bunătăȧȧ, atunce
 mai vȧrtos se cade unul ca acela să fie lădat dăstoinicéște cumū se cade de
 toȧȧ, și luminatū să fie lădat, cumū se arată chiarū și se véde la blagorodia ta,
 alesulū meu de Dumnezeu, Cinstite Părinte pré înțelépte, Kyrie Kyrie Stefane,
 Mitropolitulū al scaunului cetăȧii Tărgoviștii, Exarhul Plafului și a toată Ungro-
 Vlahia, mirându-se de tine toȧȧ, văzându-te deîntr'unū locū ca acela și satū de
 josū alū Ungro-Vlahiei, carelé au crescutū odraslă și stălfare ca acȧsta, înpo-
 dabilită cu atăta bunătăȧȧ și darure.

„Acȧsta auzindū și eu mai miculū, prostulū și plecatul prah desuptū pi-
 cȧoarele cinstite ale Sfântiei tale (O Sfinte Créștete) de mulȧȧ lachedemonéni, voiū
 cu toată inema, cu blagoslovenia și îndemnare Sfântiei tale, a prepune acȧstă în-
 dreptare de lége dă pre limba ellinescă pre limba proastă rumănescă. Nu doară

dăinū nevrednicia prostimei mele, sau dă veintr'o învățatură învățată, fără numai cât m'am ispititū a linge pre din afară puținelū Grammatica și Syntaxisul, ce cu toată mintē, înțelepția, arătarē, spunerē și îndreptarē, a cuviosulū întru ieromonahī kyr Ignatie Petriți și a luī Panteleimonū Ligaridi, dascali desăvârșitū amândoi de la Hio, vestiți și foarte iscusiți întru toată dumnezeiasca scriptură. Drept acēia (o sfinte vārhovnicule), pentru multul harū de cucerie a nedăstoīniciei mele, carele amū cătrā Sfīntia ta (măcarū de nu-m sântū copti strugurii vițiī mele) priimēște truda și ostenēla ca unū nedăstoīnicū; priimēște acestū darū micū, cu multa proastă a mé minte necuprinsă; priimēște grădina cu florile Raīului înpodobitā și sādite cu buna mirismā a darulū Duhulū Sfīntū; priimēște ca cel pumnū de apă ce duse celū sărac la celū împăratū; priimēște și pre mine blagoslovēște, ca eu ticālosul pespe blagoslovenia și ertarē Sfīntiei tale să dobāndescū ertare multelor mele fumedeniī (*sic*) de păcate. Iarā pre Sfīntia ta aicē Domnulū Dumnezeu să te păzēscā în mulți ani să petreci, pentru folosulū Turmei a luī Hristos, carē ți-e datā în sēma, iarā noaa de bucurie și de veselie tuturor carii-ți voimū binele cu totū sufletulū; iarā acolo să te dāstoinicīascā să dobāndești: Ciata arhierēscā, hora dreptilorū, hrana Raīului, bucuria nespūsā, carē ochiulū n'au văzutū, la inemā n'au intratū, după cumū zice fericitulū Pavelū, să fie.

„Прѣсвѣщенства ѣ: непотрѣбный рабъ (Al Prēsfinției tale netrebnic rob)

„DANILŪ M. PANONIANŪ.“

„STEFANŪ Cu mila lu Dumnezeu Mitropolit alū Tārgoviști, Exarhul Plaīului și a toată Ungro-Vlahiā.

„Prē Sfīntilorū Arhiepiscopi, Mitropoliți, Iubitorilor(i) de Dumnezeu Episcopi, Egumenilor și tuturorū Pārinților Duhovnici și Protopopi, hirotoniți de Dumnezeu pespe māna arhierēscā, așijderē și a toate rānduālele cēle de afarā.

„Sănătate și spāsēnie, roagā și priaște.

„Toată Scriptura carē Iaste însuflețitā de Dumnezeu (O pravoslāvnicilor cititor(i) foarte Iaste de folos, de învățaturā, de înfruntare, de îndreptare, dā pedepsire pe dreptate, cum grāiaște dumnezeescul Apostol, ca să poatā fi omul lu Dumnezeu desăvârșitū, și bine gătitū spre totū lucrulū bunū; pentru că mai vārtos îndreptēzā nāravurile noastre cēle sufletești și deīn lēne le rădicā cătrā bunătăți și ne pornescū cătrā învățăturile cēle ce placū luī Dumnezeu, și ne învața să alēgem binele deīn rău și răulū deīn bine. Deīn carē și acīastā dumnezāīascā Indreptare de lége, canoanele zic a sfīntei și dumnezāēștiī Pravile, carele au incolțit și au rāsārit și se-au ijderātū (cumū amū zice) dela întruparē și înomenirē Cuvāntulū pre lume, de cāndū au strigat trāmbița cé cu multū glas apostolēscā, cu bunătātē darulū, și se-au auzit în toată lumea, cīnstitu-se-au, adaosu-se au, crescut-au și se-au lāțit, întārinđū tocmēlele Beséricii, care se făcé pe vremi, până la sfīntulū și a toată lumē șaptele Sāborū, cariī în totū chipulū și în totū felul au adunat pietri scumpe de au tocmīt și au făcutū zidulū Beséricii, căriīa au zis Māntuitorulū nostru, ca ușiile ei Iadul nu le va birui nice o datā. Pentru că după luminarē poruncii Māntuitorulū Iar înșelātorulū carele scornise închinare idolilor drācești, elū se vesteziīa, și cumu-ī era firē întru nefīntā elū se strica și fugia ca și întunērecu de luminā; iarā elū hitlēnul nu se suferi să fie biruitū, nice vru să șazā în pace, ce aducāndu-și āminte de vāșmāntul său, îmbrācā-se în pāgāni și

Tim. 3.
zac. 297

Matthei,
gl. 67.

în pierzători de oameni, și iarăși se nevoia să învăngă (ІКѦНГЖ) și să birușască adevărul într'altu chipu cu învățături striine și înșelătoare a doă oară să facă ca și mai nainte; ce nu putu Lupul, că rămase ca unu spurcatu rușinat rănjind pre Cuvântul în zadar; pentru că, cum mai de grabă se adunară Săboară a toată lumé, deînpreună și naméstnice de dumnezești și sfinți Părinți, dă lepădără și stricară răotată nebuniei lui. Unele așa se făcură: că cu porunca celora ce împărăția pre acéia vréme (iară mai alesu, cum am zice, cu a sfântului Duh) se adună dă se făcé Săboru într'o cetate turma arhieréscă caré era suptu toată obastia greciască; iară cine nu puté să mérgă ei și trimeté soli exarși al lor și ispravnici în loculu lor; și așa cu tot săborul tocmîla îndreptaré a blagocestivei și pravoslavniciei credințe. Și așa îngrădindu-se cu armele adevărului, răotată lor gonîla. Iară

Carele sânt săboare a toată lumea.

Carele sautu Namest.

altele se chemară naméstnice, căce că se aduna Episcopii numaî deîntr'o eparhie la mai marele lor; iară nu era chemați toți deîn toată lumé și nu se făcé căutare de toate tocmélele; ce, sau întăriia tocmélele Săboarălor céle ce să făcuse mai nainte, sau surpa pre ereticii carii încolțîla să samene zizanii, sau căuta canoanele céle ce era de buna tocméla și de folosulu tuturor beséricilor Pravoslaviei. De-acia acéste toți nu se nevoiră să dezrădăcineze și să rumpă numaî semințele ale învățaturii celor striine; ce încă și Pravile, canoane și legi au făcutu, ca să fie de folosul traîului oamenilor, îndreptându sfânta a noastră viață și învățându-ne cutare pază să păzim petrecania noastră cum place lui Dumnezeu și Canoanele, ca noi carii săntem Sfânta Turmă a lui Hristos ca o cetate tare să rănîm pre muncitorul îndoit și ca o pasăre proastă cu meștersugurile lui să fie prinsu și legat și să se cunoască rușinat.

„Deci într'acesta chip apucă înainte dă se tocmî foarte ales dumnezeiasca propovăduire și cu multe țării se întări și se întemeie beséricii. De-acia păstorii sfintei Turme oblicind meștersugurile hitleniei lui, cu învățatura cé adevărată și cu bunătățile vitejiei lor, îndărătnicia și nevoința luptei lui nu o băgară în sémă, ca și săgétéle copilărești. Așa userdie arătară pentru cununi ce luară, atăta petrecanie bună și minunată arătară, cât le era toată nevoința pentru buna și adevărta cînste, căce că iubia să se lupte și să se bată pentru adevărta pân'la sânge. Pân'la atăta userdie și vitejie veniră, cât mulți-și urără trupurile și răbdară întunérece de munci și morți pentru adevărta. Și încă, acéste sfinți iubitori de cînste lui Dumnezeu zăbréla blagocestiei, atăta biruiră înșelăciunile cât nu băga în sémă nice în dos nice în față frica lor. — Dreptu acéla adunându-se toți împreună acu acéste vitejii, sfintele și dumnezeestile Pravile, cum le-au fostu suflându și amenințându de sus porunca lui Dumnezeu, pân'în zioa de astăzi așa le ține și le cuprinde și le cînstește dumnezeiasca Beserica a Pravoslaviei multe deîn dumnezeiasca evanghelie, pentru că și acéle sântu adevărate rădăcini deîn izvorulu ei. Și nu numaî acéste, ce încă și câte poslanii osebi de săboară, întrebări și răspunsuri se-au făcut de bogați bărbați sfinți, carii se afla pre acéla vréme, cărora nu li se putuse ascunde bunătățile. Dreptu acéla și acéle le mărturisă și le întăriră și Besericii le déderă, ca să lumineze întru țaria Pravoslaviei, ca stélele pre țaria Cerîului.

„Aicé se-au pus și niște învățături și lége den afară, dă demultu făcută și tocmită, și gândescă că și acéla iaste tocmită cu îndreptaré dumnezeiască, cumă

Aicé grăiaște pentru légé împărătescă.

arū fi o aflare și un darū a lui Dumnezeu, și o alcătuire de obște a Besericii, toc-

mită cu porunca nastavnicilor și îndreptători a vitejilor și purtătorii de Dumnezeu bărbați, pentru îndreptare a greșalelor celor de voe și celor dă nevoie, și de traiul blagocestiv, carele duce pe pravoslavnici și-i îndreptăză cătră viața ce nesfârșită.

„Dreptu acéia Smerenia noastră adunat-am și am strânsu (cum am zis) toate canoanele, înpodobite cu toată frâmséte și învățătura și hotarale cele tari, carele sântu de spăsenia și de tréba tuturor oamenilor, carele se-au făcutu și se-au tălcuit cu bun narav cum place lu Dumnezeu, și, de cum ne-au fostu putéré, toate la un locu le-am cusutu, nevoindu-ne nemica a lăsa să fie lipsă de ceva. Și nu numai acésté, ce încă și cât au rămasu de acei dascali nepuse, și noi aducându-ne aminte, le-am înplut și le-am adunat. Pare-ne că vor fi de tréba și de dragoste sufletelor celor iubitoare de Dumnezeu și carii vor citi nu li se va ură, că am pusu toate lécurile de fie-ce vină, împărțite toate pre glave pre lesne a le afla. De-acia am gândit și am socotit și pentru pravila împărătésca că va fi și acéia de tréba acestii oblastii și micșoare Țări, de toate vinile, cu catastihul ei deosebi, ca să poată fi și să dé câte ceva ajutoru și la canoanelor sfinților bărbați, mărturisind și dând răspuns mai tare și mai vartos.

„Părinții au pus numele Răspunsurilor și învățăturilor lor Canon sau Pravila, adecă numele de la lemnul cela ce lucrăză meșterii, carele se chiamă îndreptariu. Cându lucrăză lemne sau pietri fiindu nodoroase, strâmbe și colțoroase și nénéde, puindu acel dreptariu, le tocnesc și le netezesc și așa le alcătuesc una cu alta. Pravila să chiamă și alte meștersugure multe ale meșterilor dascali, adecă carii au meștesugit Grammatichia, Filosofia și Vrăciuire, și carii au meștesugit Căntaré; și nu numai acélé, ce încă și ceia ce au tocmite Lége împărătésca, pusule-au numele Pravile. Mai sântu ș'alte împărțiri, tocméle și hotară, de carele bine au socotit Ypocrat să le fie numele așa, adecă despărțind și alegând și îndreptând ce e stricat de alții și aducându-le iară la a lor bună împreunare. Ce însă scripturile altora, căroră li se-au pus numele Pravile, acélé totu trebuie altora să se dé să le caute. Iară Răspunsurile cele blagocestive părințești pusuli-se-au numele mai adevărat, mai tocmite, mai alcătuite de cât toate, atât cât și pre ceia ce se plăcă lor ei îndreptăză cătră drépta credință, și-i trage cătră viața cea ce place lui Dumnezeu în toate zilele fără rătăcire.

„De acuma trebuie iară a arăta și a spune pre rând, de câtu ne va fi putéré: cându, de cine și cum se-au izvodit și au eșit la lumina fieș-ce Pravila, lumina picioarelor noastre și lumina caré iaste căilor noastre în traiul lumii aceștia. Ce însă ale sfintelor Săboară șapte a toată lumé și ale celor Namésnici și a bogați Părinți sfinți ce au scris, lesne le veți afla pre la începutul Săboarilor: Papii, Patriarșii, Mitropoliți, Impărații, Ispravnicii și asupra cui. Iară aici numai ce ni se cade a spune pentru ale Sfinților Apostoli pe scurtu; așijderé și pentru Pravila împărătésca: de unde au eșit și cine și pentru ce întâi se-au izvodit spre buna parte Pravilele, adecă Canoanele, pre numele Sfinților Apostoli 85 scrise fiindu (cum ziseră unii) de marele mucenic Climentu, căci că era următoru Marelui Petru așijderé și dumnezeescul Pavelu, cum singur povestéște oare unde de dănsulu, carele au fostu Episcopu la Roma, al treile după învățătorulu Petru, căci că Linu au luat Scaunul și se încunună

Pentru pravila
st. Apostoli.

167. — Întâiul săbor dela Nicea, din *Indreptarea legii*, 1652.

cu cununa Mucenicilor în vrémé împărăției a lui Traian împărat. Și așa socotira unii că le-au scris Climentu, căce 'și pomenéște numele pre urma Pravilelor, cum arată și dumnezeescul Luca la Déanie. Că nu scrie necăiré să se fie adunatū toți sfinții Apostoli la un loc să le fie scrisū obște. Ce să știți că multă vrémé, lăcuindū și îndulcindu-se împreună zisu-i-se-au de vărhovnicii Apostoli să le izvodéscă și să le scrie, că și Poslania caré iaste cătră Ovréi iară lui au zis de o au prepus pre limba ellinéscă. Pare-mi că unii mai de nainte vrémé au fostū socotindū și se-au fostū sfindū de Pravilele lorū, pân' ce se-au adunatū Sfantulū și a toată lumé Săborū a șasé, de au luatū séma tuturorū Pravilelorū, care le făcuse Săboarale a toată Lumé și Naméstnicile, așjderé și ale unorū Părinți carii au procopsit intru bunătăți și au făcut și ei bogate Pravile. Ce mai întâi și mai nainté tuturor au luatū séma ale acestora, adecă ale Apostolilorū, că zice acel sfânt Săborū: Canoanele 85, carele sântū făcute pre numele Sfinților și Slăviților Apostoli, carele sântū priimate și întărite și adevărate și date noaa de Sfinții Părinți, poruncim și noi să se ție întărite și adevărate (insă fără de Pos-

168. — Al șeptelea săbor dela Nicea, din *Indreptarea legii*, 1652.

laniile și Răspunsurile lui Climent), că într'acelă multe taini, zizanii și gunoae de smintelă au băgat zlocestivii. Cade-se a ști și de Pravilele împărătești, de unde se-au ijerătu și ȳale, pentru că și ȳale le-amă socotit a fi ca ună ajutoriu celora lalte, pentr'acelă le-amă lipit lângă dinsele. Intru Olimpiada de întâi, cândă era cursulă anilor lumii 4808, atunce împărăția la Roma Romilă, ȳară după dinsul alții vreo șase, unulă după altulă lua Scaunulă până ce trecură ani 244, de cândă se făcuse împărăția Cetății. ȳară righii carii tocmia cetățenii, avândă putere a doa după împăratul, ei cumă socotiă așa tocmia și îndrepta pre cetățeni, că încă nu era lége scrisă. ȳară cândă fu într'a 68 de Olimpiade, atunce căzură asupra împărăției putere oamenilor celor de afară, și așa goniră pre Righii deîn mijloc și puseră oblăduire a ypatilor. Și atunce nărodulă Rimulă se îndrepta cu o lége sau măi vartos, cumă amă zice, cu ună obiclașă rău fără de tocmela. ȳară așa până nu se înpluse 20 de ani, ȳară nărodul alése 10 bărbați, și pre dinșii oblăduia Appie Clavdie; și așa porunciră loră să facă legi. ȳară ei adunară obiclașurile cele ce era pre

Pentru Pravilele împărătești de unde se-au început și cum se-au tocmit.

lége ale Rimlénilor, carele era răsipite și mai alcătuiră multe și deîn légé Ellinilor de la Athina, căți se lăuda că ținū și au pre Solon și pre marele Șarpe și pre lângă aceșté și căți zică că au și ținū tata pre Licurgū și Mini și alții în potriua acestora. Și așa alcătuiră 12 cărți de la aceșté, pentru că Solonū și Licurgū povestescū că ei au scris legile mai alése Ellinilorū, însă unulū Athinénilorū, iară Licurgū Lakedemonénilorū; ce însă Licurgū fusése dă demultū, tocma într'alū 65 de ani de la spargeré Troadei; iară Solonū au făcutū legi Athinénilorū într'alū 46 de olimbiade, scoțându-le de la Șarpe fără de ucideri. Și așa se îndrepta nărodul cu acélé cărți până ce se ținé cu putéré ypatilorū și a nărodulū, pentru că în toți anii alegé nărodulū 2 bărbați de bună rudă, să fie de-a tocmiré lucrurile cetățestī și voiniceștī, și le puné numele ypați. Si așa acesta chipū alū cetății se-au ținutū 364 de ani. Iară Gaie iarăși schimbă ypatia și putéré Narodulū, de o făcu împărăție, și crescândū vrémé petrecaniei, tāmpla-se de creșté și vinile și judecățile, câtū trebuia și se cădē să fie și să se facă Legi cetățénilorū în tot felulū pre vinile lorū. Dreptū acéla după Gaie lua împărăția Sevastū Avgustū, acela ce era și chesarū; nu lăsă să nu pue și să facă lége, ca și céla ce era cu înțelepția mai buni de cât mulți, ce încă de la toți întreba și iscodia și de Narodū și de voīnici, și ori cine ce zică, de la toți lāmuria și ce-i păré și socotia că e de trébă îndată scria în céle cărți ce scrie mai sus. De-acia după multă vréme pre urma lui Avgustū, apucă împărăția Andrianū, și acélé toate iară le adună la un locū și ale altora a tuturor, le scrisé deosebi, și le făcu în 50 de cărți, adecă Grane, Digheasimū, ce să zice, le puse numele Săbornicū, cumū arū fi adunate deîn multe; iară câte făcuse împărății, elū le scrisé deosebi și le făcu 12 Grane, și le puse numele Codicure, ce să zice tocmire împărătescă. De-acia nice așa nu era lesne să ajungă légé, neputându-le cuprinde cu minté, de multe și lungi ce era; și mai vārtos împărății carii se pusése după vremi, lorū ce li se păruse, ei adăosése în codicurile lorū de niște lucrure de céle ce încă mai nainte n'avusése lége. Nu numai acélé, ce încă și pre limba Lătinéscă scrisé, ascunzândū legile până acuma întărite vārtos, lipsindu-se de folosulū lor céla ce nu puté să le înțelégă. Iară Iustinianū, înțeleptul împărat, mulțime de glavizne alése, carele era numai mai de trébă de lucrurile vremii și nu alése numai, ce și încă lățimé cât putu o scurtă și de doaă ori scoase dintr'acéle doa cărți, adecă deîn Codică și deîn Digheștū dă prepuse pre limba Ellinéscă; și așa tocmi légé, ca niște tocméle de întâi, și puse numele cărții: Istintunda.

„Iară tocmiré Digheștuluī, căce se alcătuipe pe scurtū, cumū amū zis, păruse unora a zice, că pentru grăbiré scurtării au lăsatū multe nescrise deîn céle ce-sū mai de trébă. Dreptū acéla iarăși porunci de scriseră și puseră acélé suptū céle ce se chiamă Grane la sfârșitul tuturorū Granelorū, lipindū lucrurile céle de trébă ce rămăsése. Mulți dascali cinstitulū împăratū la acésté, cândū le-au prepus, au strānsū. Întāi unū Stefanū au tălcuitū Digheșta, iară Kirilū pe scurtū; Dorothei o au făcut pre tocméla mijlocie. Thalilei Chensorū prepuse Codichia pre lungū; iară Theodorū Ermopolit mai pe scurticelū; Anatolie și mai scurtū, iară Isidor mai pe scurt de cât Thalilei; numai cei 2 ce au izvodit mai pre lungū. Manvru(?) împăratul încă de mai făcu niște tocmiri cu multa truda deîn tocmélele céle vechi, 170 dă Nearale (*sic*), și le puse deosebi, că schimbă pentru nunte, și légé pentru diataxe și pentru niște taini și altele asemene acestora, care le poruncise mai

109. — Sf. Vasile cel Mare, din *Indreptarea legii*, 652.

nainte Marele Costandin, iară elū pentr'acélē mai cu milă le tocmi. Acéle Nearele le-au prepus unū dascal Trivunianū foarte dascalū mare; iară nu știu cumu-1 supăra duhulū necurat, ce-ī era minté indoită. Dreptū acéia, cândū le scrisése, elū întorsése unele spre folos, iară altele le scrisése neadeverite și indoite cu gândulū și cu socotința. Dreptū acéia, oamenii carii avé pără și mergé să se judece, cu acé prinzare și indoire ré pre mulți pierdé.

„Iară mai pre urmă de toți de pururé pomenitul intru împărați Leu pré înțeleptul, el făcū toate alcătuirile una, și câte era puse răsipite toate le înpreună într'una deîn Dighestia și deîn Codicure, multe și de la Istintunda și deîntr'ale lui Iustinianū alése, dă le făcū 60 de cărți, înpreună cu unū Savatie Marele Spatarū, și le alcătui în șase tociniri și scoase de lepădă toate vrăjmășiile céle fără de trébă, céle ce nu era nice de un folos; pentru că oamenii céi mai dă pre urmă se îndreptară mai spre bine de câtū céi de mai nainte vréme carii făcuse multe legi. De-acia alcătuiré cuvintelor deîn céle ce le alesése, foarte bine le așeză și cuvintele céle ce da răspunsū de fie-ce cuvântū, lucru și vină, elū le adună dă le tocmi și le puse toate la o Grană. Și au făcut și elū 120 dă Nearele, ce până acum acélē nu se țin toate.

„Dreptū acéia și Smerenia Noastră, văzândū o comoară ca acăsta ascunsă și ca o grădină incuțată, plină fiindū de toate florile darului Duhului Sfântū, ale Purțătorilor și însuflețitorilor de Dumnezeu Părinți Sfinți și ai Lumii dascali și luminători, carii au înplut toată lumé de dulce blagovonie a Duhului, gândiū zicândū: ce folos iaste de amândoaă să sté incuțate? cumū zice Scriptura. Mai vartos, aducându-mi aminte de cuvântul stăpânului meu Hristos pentru sluga cé vicleună ce ascunse talantulū în pământū, ziș: să dau și eu ceva Domnului meu deîn câte mi-au dat, ca să nu mă arăt să zic că voescū numai folosulū binelui meu. Ce voiū cu toată inema ca cerbulū la izvoarāle apelor să-m puū toată nădejde pre Maica Cuvântului Fiului lu Dumnezeu, présălăvita Doamnă a noastră Sfanta Născătoare de Dumnezeu, și pentru ruga sfântului slăvitului Apostolū și întâlul Mucenic Arhidiaconū Stefanū, și marele Antonie și Sfântul Grigorie Decapolit și Nicodim Mirotocenul, ca să nu las comoara ascunsă nici grădina incuțată, ce să zic capetele dumnezeștilor Pravile, să le adunū și să le prefac dă pe ellinése te pre cuvinte proaste rumănése. Și am făcut alégere deîn multe și bogate Pravile, trimetândū pân' și la împărătesca Cetate, la Présfântulū nostru și a toată lumé Patriarhū (că n-am vrut să scriu dă pre céle tiparnice, fiindū-mi témă; că de cândū au încăputū cărțile Pravoslaviei la mână ereticilorū, ei n'au lipsitū a nu băga câte ceva zizani), pân' ce amū aflat la cinstitul nostru fiū sufletescū Kyr Gheor. Caridi de la Trichis, carele au fostū II Vis., scrisă cu mână, judecata toată arhieréscă și lângă dinsa și împărătescă, cu toate canoanele ale Sfințelorū Săboară și Apostoli și a Marelui Vasilie și a altorū dumnezești și sfinți Părinți înpreună cu Theolog dumnezeștilorū Bogoslovi, scoasă și tocmită cu porunca și învățatura blagocestivului împărat Kyr Ioannū Comninulū, cu mare și multa socotința, de pravoslavniculū intru dascali Diacon și păzitorulū de toată Pravila și canoanele marii Beserici Kyr Alexie Rodniu. Și așa cu multă userdie si îndemnare o am scos de întunécū la lumină și cu buna voe a luminatului și blagocestivului meu Domnū Io Matthei Voevod Basarab și cu tot sfatul Măriei sale, cu blagoslovenia Părintelui meu Paisie Patriarhul Ierusalimului, și cu îndemnaré a

Matthei gl. 25.

Ps. 115.

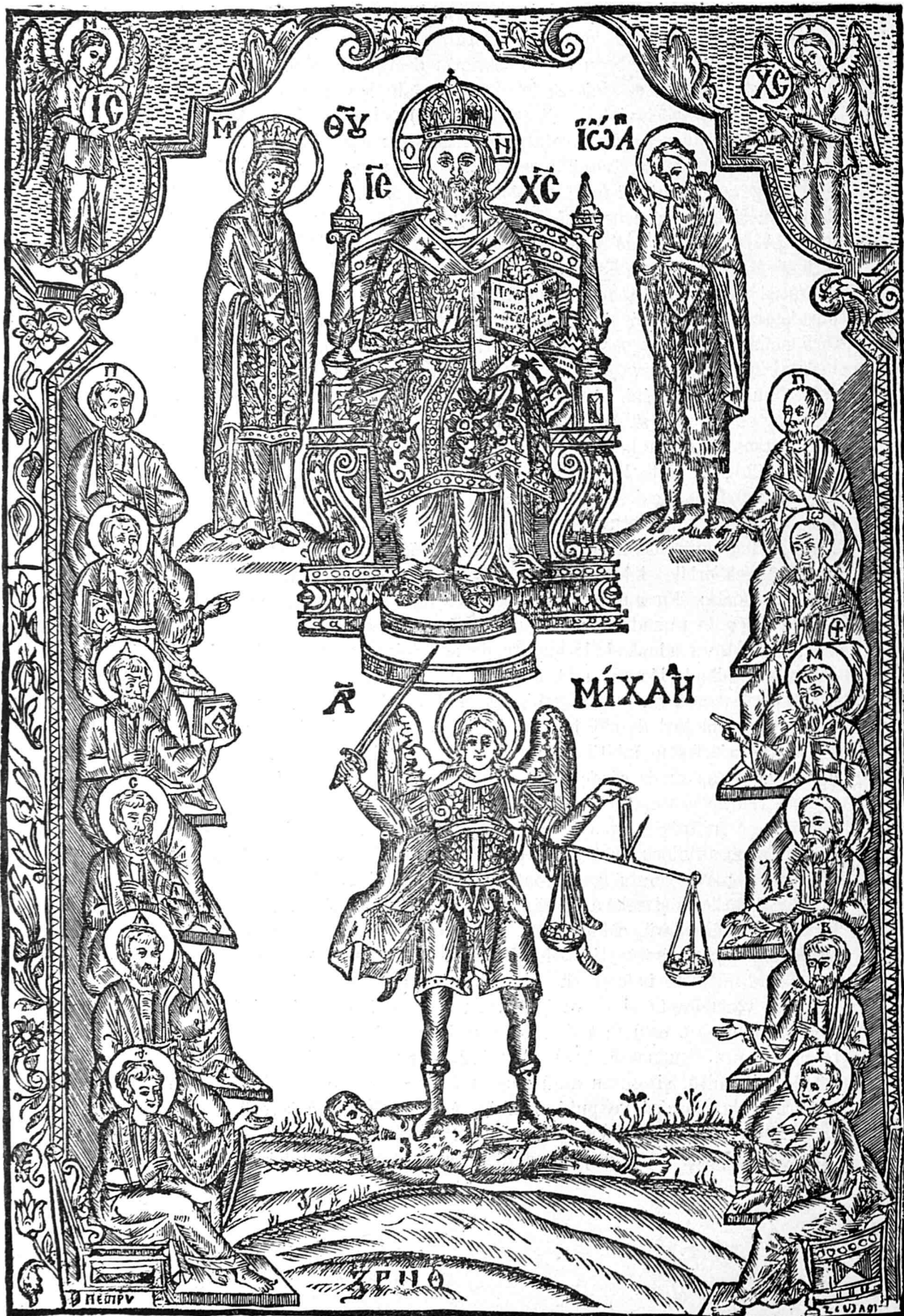
doi frați iubitori de Dumnezeu și tocma slujitori ai oblastiei Smereniei noastre. Tipăritu-se-au, ca să fie de folosul tuturor de obște, ca o grădină plină de flori mirositoare ale răului, sau ca un vistiariu deobște Besericii.

„Dreptu acéia, se cade să le caute și să le ție vartos tot de-una cea ce sântu îndreptătorii Pravoslaviei, ca să poarte grij(ă) pentru sufletele Turmelor, să nu cumva să se alunece spre învățăturile striinilor; așa de vartos se cade să se ție de cea ce au rânduialele Lumii aceștia de îndreptare; că cu acésté învățături vei puté alége adevărîta deîn rătăciré striină, și dreptaté deîn strămbătate, mai adevăratu și mai alesu de cătu Piatra Lydiei.

„Acésté punu lége și legătură și hotară împăraților și domnilor, Patriarșilor și Mitropoliților, Egumenilor și călugărilor, Popilor și Diaconilor, Bolarilor și Bogaților, stăpănilor și slugilor, celor ce oblăduesc și celora ce se oblăduesc, părinților și feciorilor, Bărbaților și muerilor, însuraților și celor neînsurați, celor postnici și celor ce nu se postesc, înțelepților și celor nedomiriți. Acésté învață și pre împăratul și pre domnul să le ție și să le cinstescă cu toată putéré. Acésté nu-l lasă să se plăce învățăturilor dobitocești. Mai vartos se cade să le aibă acésté yparșii sau voivozii, Mitropoliții și Episcopii, pentru că lor mai multă socotință li se cade să aibă și grij(ă) să poarte de împărăteștile și sfintele Beserici, ca să nu cumva să se arate nedăstoinici la Dumnezeu, căci n'au lăcuit pre voia lui; ce să vie la acésté bunătăți să-și împodobescă bunătatea sufletului, ca și Puterile îngerești înpregiuulă lui Dumnezeu. Aceștia îndreptări de lége cine-l va zice vrăcuiitoare de obște nu va greși, pentru că amestecă erbile și lécurile, dă le dă bolnavilor, de tămăduiaște pe fie-carele de fie-ce boală; și nu numai pre aceia, ce încă și pre cea ce se lenevesc de nu poartă grijă de tămăduială; însă pre unii dându-le și tinzându-le erbi tari ei rădică, iară altora aducându-le aminte de făgăduința ce va să fie, aduce-și și-i rădică cu mai blânde lécure. Iară unii sântu carii nu iau nice erbi nice lécure, nice învățăturile acestora, ce-și îngrădescu pristanișté Poclaniei cu neplecaré, și așa făcându-se mai tari de cât împăratul, ei-și închid moșia de véci.

„Pentru acéia (o iubii Smereniei noastre fi) la cine se va tâmpla, au de rânduiala noastră, au de cé de afară, priimiți-o ca o hazna împărătescă, plină de toate lucrurile scumpe, că veți afla într'ansa de toate bunătățile carele îndreptéază sufletul, că întărește pre cei ce stau și pre cei căzuți nu-i lasă în ociaanie. Dulce iaste Blagocestivilor, iară Zlocestivilor înfruntătoare, groaznică păcătoșilor, certătoare de toată vârsta și de toată deregătoria și rânduiala, împăraților, Domnilor, Bolarilor și celor ce sântu pre mâna maimarilor, Voinicilor, proștilor, bogaților, săracilor, călugărilor, mirénilor, bărbaților, muerilor, Tinerilor și Bătrănilor. Că înțelepția a lui Dumnezeu iaste multă în tot felul, că măcară și cine nu iaste îndreptat, de aicé, citind cu socotință și cu luare aminte, lesne se va îndrepta și se va întări. Curvarii se învață a-și ține curăția, cel rău se învață binelui, cel fără de minte se înțelepțează, cel semeț smerit. Aciasa învață pre cel nemilosîrd milostiv, și pre cel ce jehuesc ale altora să le dé ale cui sântu, și, cum am zice mai pe scurt, tot felul de bunătăți. Cine va vré acela, de aicé va puté să zlească ca de într'un izvor.

„Dreptu acéia rog smerenia noastră pre voi pre toți fii iubii întru Duhul, căutați și ispitiți scriptura, că așa socotesc că pare-că într'ansa veți afla viața,

170. — Din *Indreptarea legii*, 1652.

după cuvântul Domnului; și priimiți cu dragoste și cu userdie, și citind, îndreptați viața voastră, iară pre smerenia noastră întru rugile voastre fără de léne nu uitariți. Si Domnul păcii fie cu voi. Amin.

„Ca ună Tată tuturor întru Pravoslavie de obște și voitorul de tot binele.

„Acelaș carele ăaste mai susă scrisă.”

Pe fila 8 lim. verso începe tabla de materii, la sfârșitul căreia se află o gravură (n° 169) în lemn intitulată *ПРІВѢДѢНІИ, СЪДѢНІИ*: (Judecătorul cel drept), semnată „*Petru Theodor 7159*” și cu legenda:

„Dăca vrém ce vă e drag și iubit a fi împărați Domni Arhieriei și aici Scaune, Stégure, Păstori și rândufale, voi căutați de cinstiți Dreptatě, ca să nu muriți, ce să trăiți în cěia Lume în Věci.”

La pag. 424 se termină prima parte a Nomocanonului cu cuvintele:

Моленіемъ ѿ ксѣкимъ тѣланіемъ Стефана Митрополита, прекедена ѿз Єллинскаго, на прѣстѣи класкѣи ѿзыкъ. Трѣдолюбіемъ МногоГрѣшнаго: Даниїла Индріана Монаха Панѣнскыа: з. къ Мѣткѣи кѣши: не забывайте. (Cu rugăciunea și cu totă silința lui Ștefan Mitropolitul, s'a tradus din elinesce pe limba prăstă românească, cu ostenela mult păcătosului Daniil Andrean monachul din țara Panoniei. In rugăciunile văstre nu-l uitați.)

Partea a doua are titlul următor:

НОМОКАНОНЪ КЪ ДУМНЕЗЕУ ЯКѢНДЪ АДЪНАТЕ ПРЕ ТОАТЕ КАНѢАНЕЛЕ, АЛЕ ГФѢИЦАВРЪ ЯПАН, ШИ АЛЕ ГФѢИТЕАВРЪ А ШАНТЕ ГЪЕБОАЖ АЛЕ ЛѢМІИ, ШИ АЛЕ ЧЕАВРА ААТЕ ГЪЕБОАРЕ, КАРЕАЕ СЪС ФЪКѢТЪ ПРЕ А КОГАТЕ ЛѢКСРЕ, КАРЕАЕ СЪ КІАМЪ НАМЪСТНИЧЕ. АДЪПЪ АЧЪА ШИ А МѢРЕАШЪ БАСІАЛЕ, ШИ АЛЕ АЛТѢРЪ ГФѢИЦИ БЪРБАЦИ ШИ ПЪРІНЦИ ПЪРЪТЪВЪРИ ДЕ ДМІЗЕС, АЛКЪТЪШЪТЪ КЪ РѢГА ШИ АДЕМНАРЪ БЛГОЧЕСТІКЪСАШЪ АПЪРАТЪ: КЪР ІѢАНЪ КОМНІНЪСА. ДЕ КЪКЪНТЪТЪРІѢА ДІАКОНЪ АЛ МАРІИ БЕСЪРІЧ АЛЪ ДМІЗЕС ШИ ПЪКЪНТЪРІѢА ДЕ ПРѢКНАЖ КЪР ЯЛЕЖІЕ ПРІСТІНЪС.

Într-o tălanie mănăstirească și în ksekim sfârșitului: *СТЕФАНЪ Митрополита*. Ноку прекедену. ѿ Єллинскаго на прѣстѣи класкѣи ѿзыкъ. Трѣдолюбіемъ хсѣдѣишаго к Расѣдѣицѣхъ: Даниїла Индріана Панѣнскыа: з. (Iar acum prin ostenela și prin rugăciunea și prin totă convingerea mitropolitului Ștefan, din nou traduse din limba elinescă pe limba prăstă românească, prin ostenela prea micului între monahă Daniil Andrian din țara Panoniei.)

La sfârșit (p. 795), după o invocațiune către Dumnezeu, se află iarăși subscrierea:

Даниїлъ: М.

Прѣквѣицѣи Бѣш: неотреѣ Панѣнѣнъ.

București, Biblioteca Academiei Române. Museul de antichități. — M-reă Némțului.

Indreptarea Legiei cu Dumnezeu (ed. de N. Blaramberg și G. Missail) f. 1. și a. (București 1871).

Ioan M. Bujoreanu, *Collecțiune de Legiurile României vechi și cele nouă*, vol. III, București 1885, p. 135.

Cipariu, *Analecte*, XXV și XXVI. — *Principia* 110. — *Analele Academiei Române*, Ser. II, t. II, p. 109.

172

62. Tărnosanie, Tîrgoviște, 1652.

БНГЕНИАМОС

Gas]

СЪВЕЩАНИЕ

Ga8

ТЪРНОГАНІЕ

Препѣсь дѣ прѣ Єллинѣще ши
 Єлєкѣще, прѣ Лимѣ прѣастѣ
 Рѣмѣще. кѣ тѣтъ Тѣпѣсѣ
 ши ѣкѣцѣтѣ ѣй, фѣрте ѣдрѣ-
 тѣтѣ ши токѣтѣ бѣне пѣ рѣнд.
 Кѣ тоатѣ ѣсерѣдѣ ши Кѣтѣсѣ
 ѣ прѣ Єфѣтѣсѣ Мѣтрѣполѣтѣ
 Кѣр: ЄТѣФѣН: ѣ тѣатѣ
 Цѣра Мѣнтѣсѣсѣ.

♣ ТЪРГОВИЩЕ.

ⲁⲧⲣⲱⲥ ϥⲓⲛⲉⲧⲓⲧⲁ ⲱⲛ Ⲅⲫⲓⲧⲁ Ⲙⲁⲕⲁ
ⲁ ⲁⲛⲕⲏⲗⲥⲁⲣⲓ ⲉⲙⲓⲛⲁ ⲛⲱⲧⲣⲱⲥ Ⲓⲉ Ⲫⲉ
ⲁ ⲧⲩⲡⲟⲅⲣⲁⲫⲓⲁ ⲉⲱⲙⲓⲛⲁⲧⲓ ⲉⲙ Ⲓⲱ
Ⲙⲁⲧⲣⲉ Ⲅ Ⲅⲁⲥ: ⲙⲓⲥ ⲥⲡ. ⲕ Ⲅⲁ: ⲱⲣⲁ.

In-4° de 35 foi nepaginate. Tipărit cu negru și roșu, cu 22-24 rânduri pe pagină. Titlul este încadrat cu același ornament ca Pravila dela Govora, iar textul cu un chenar de linii. Cuprinde câteva frontispicii și inițiale ornate ca și Pravila. După prefață se găsește o gravură pe lemn, reprezentând Saborul Maicii Domnului (n° 158), iar pe verso titlului stema Mitropoliei Ungro-Vlahiei aceiași ca cea din *Mystirio*, 1651, cu inscripția și versurile acestea:

Semnul Carele ȳaste dat dela Dumnezeu pr -Sfinților Mitropoli i ai  ar i Ugrovlahiei.

STEFAN întru arhieriei se cinstéște,
 Cu tolagulă pre toți oblăduiaște,
 Numele-i arată și lucrurile,
 Iară nevoința, folosurile
 Némului Rumenescă, cîastă Tărnosanie,
 Iară dăscoperi bună folosire.

Pe următoarele 5 pagine se află prefața acésta :

„STEFANŪ Cu darulu și mila lu Dumnezeu Arhiepiscopū și Mitropolit a pázitei de Dumnezeu Cetate Tergoviștii și a toată Ungrovlahia

„Tuturor tocma Slujitori frați, Iubitorilor de Dumnezeu, Arhimandriților, Protopopilor, și altora carii se află în rânduiala Smireniei Noastre: Totū binele, și de Spăsenie dela Dumnezău împreună cu blagoslovenie să vă se dé Roagă.

„Nice odată nu mî-arū fi voia să lipsescă cu toată inema și sufletul (o pré sfînților și cinstiților miei frați și tocma slujitori) să privăzū cătu mi-e putéré cu lucrulū, la toate la celé ce sântū de trébă și de folos, cinstitulū și sfintulū nostru némū Creștinescū (de în carele mă tragū și eu), ca să se cunoască ade-vărat de toți userdia și căldura caré amū cătră sfinta a noastră maică Beserică, cumū după altele amū făcutū și cu acăstă Tărnosanie, de o amū tipărit ca-n de-grabă, caré e foarte de trébă Némului nostru țărăi rumănești, nefindu-le pre limbă să poată înțelege. Drept acéia înpodobindu-ă cu toate Țeremoniile pe rându și cu florile typiculū romănește, n'am lăsat a nu vă scrie să știți ce e lucrulū ei și cumū se cade a-l face și cine, de carele voū începă de acé, și iaste așa:

„Treî lucrure sântū carele nu poate nimené să le facă, fără numai Arhiereulū: adecă, Hirotonia, sfînția Myrului, și Tărnosania sfînței Biserică.

„Acest obiciălu ține sfinta Beserică a răsăritulū de la tocmela a sfînților Apostolū (carele au luat de la puitorūl de lége singurū Domnulū Nostru Is. Hs., cumū mărturisése Dumnezeesculū Apostolesculū ucenicū Dionisie Areopaghitū în carté luī caré scrie pentru sfinta rânduială a Besericăi ¹⁾ zicândū: că și Preoții, măcarū de vor fi și făcândū niscare rânduiale de în cinstitele taîni, iară așa nice odată să nu fie volnici să îndrăznescă popii a face sfântulū Botezū fără de Dumnezăesculū Myrū, nice să obărșască Dumnezăiasca taîna a priciștiniei, de nu va arū duce chi-purile Pricășteniei la Dumnezeesculū jertăvnicū, adecă a nu ști deistvui sfinta Li-turghie. Așjderé nice Preot poate fi, déca nu va fi harnicū să se sue la toate rânduialele spițelor Preoteștī. Drept acéia Dumnezăiasca tocmire, sfînțiré rânduialelor Arhiereștī și faceré Dumnezăesculū Myrū, și déistvuiala sfintulū Jertăvnicū adecă Tărnosania, putéré acăsta se-au dat să fie să deistvuiască acésté rânduiale numai Arhiereil, cărora li-s date și au toate rânduialele desăvârșită.

„Maximū sfintulū ispovădnicū, tălcuitorulū alū lu sveti Dionisie, pentr'acésté cuvinte zice: să știi că nu e data să sfînțescă și să facă Preoții Myrū, încă nice Jertăvnicū să sfînțescă (adecă să tărnosescă) și să facă Liturghie pre dinsul, nice să hirotonescă, pentru că acésté numai Arhiereulū le face, și fără de acésté rânduiale popa nice poate să botéze, nice Liturghie să facă, déca nu vor fi sfînțite mai nainte de Arhiereu.

¹⁾ Gl. 5.

„Așijderé iară intr'acesta chip și Gheorghie Pachimera tălcuitoifulu lu сѣи (sfîntul) Dionisie, iară de acélé cuvinte grăiaște: acésté (zice) mai deîn toate rânduialele se cuvinu Archiereului: sfinția Myrului, Tărnosania și Hirotonia.

„Drept céia nice cumu nu poate să sfințescă sau să tărnosescă Besérică de-săvârșită; iară de va îndrăzni să facă aciasta cineva, acela nu e numai căce nu face nemica, ce încă căce îndrăznește dă se atinge de putéré caré n'are și nu-i e dată, el greșaste păcat de moarte, și apoi va cădé și supt vina luării Darului sau a afurisaniei.

„Însă déca vréme, ce de multe ori se tămplă, de nu poate să mérgă Arhiereul tot de-una petutindiné să sfințescă Beséricile céle noaa, carele-s deșarte de slava lu Dumnezeu în multă vréme; atunce cu voe și blagoslovenie să trimetă pe Protopopa, să pue Antimisulă blagoslovitū de Arhiereu, carele are blagoslovenie și putére ca acéia, carele iaste în locul Prést(ol)ului, până ce se sfințește desăvârșit, ca să se poată face Liturghie în Besérică, până ce va veni Arhiereulău prilejū să mérgă să o sfințescă.

„Aciasta (iubiților miei frați și tocma slujitori ca pentru să se îndreptéze némul țării noastre) amū tipăritū, și am cusutū lângă dinsa și cum trebuie să sfărâmescă Arhiereulă Moaștele sfinților mucenici, și mutaré Besérici, sau clătiré Préstolului în doaa chipure, totū cu tipiculū Rumănéște, așijderé și blagoslovenia Antimisului cu tipicul lui, de toate pe rândū cum trebuie a-l sfinți. Drept acéia priimiți, rog, buna mé userdie, cum, de va vré Dumnezeu, o veți cunoaște tocmai caldă în toate zilele, adăogându-se spre dragosté dăscoperirei învățături de folosulū țării și a sufletelor voastre tuturorū. Гѣ Бѣ въскѣхъ да подѣстъ Протопопъ Епифаній, ѿ мнѣ ѣже къ сѣнию Прошениа.

„Сѣниа Жителѣтѣсѣи ѿ Іѣк (?), ѿ многолетнѣ мнѣгѣхъ Бѣгѣ дѣла, Кѣше Начертанныи Рѣчитѣ ѿ Прѣкѣтѣсѣи. — (Netraductibil).

Bucuresci, Museul de Antichități.!

173.

[1653-59]

63. Diplome date de Principi Transilvaniei preoților românesci, tipărite din porunca lui Gheorghe Rákoczy, în Belgrad (Ardél).

Despre aceste diplome găsim în Cipariu următoarea însemnare:

„Le avusem, ci periră în a. 1849, latinesce se aflau la D. Protopop Gr. Mihali. Ele erau date de mai mulți principii Transilvanii în favoarea preoților românesci, din carele unele se află și la Șincai în *Chronica Românilor*; veđi *Acte și Fragmente* p. 192, 194, 206. Șincai scrie că s'au tipărit la a. 1653, și esemplariul meu nu avea an, și apoi cuprindea și diploma lui Acațiu Borcia din a. 1659. De unde anul edițiunei cel puțin e dubiu.“

Șincai, *Chronica*, la a. 1596 și 1609.—Cipariu, *Analecte*, XXI și XXII, *Acte și fragmente*, 192, 194, 206.

174.

1656.

64. Catechismu calvinesc, tipărit la Belgrad (Alba-Iulia) în Ardél.

„Scutulū catichizmușulū cu răspunsu den scrăptura sv-tă. Inpotriva răspunsulū adoao țări, fără scriptură sv-ta. (*La sfirșitul părții a II-a:*) Și s'au tipăritū în citate în belgrad. Vălét 5170 (?) christova 1656 m ța iunie 25 dnă“.

Din cele două exemplare din această carte, cunoscute în timpurile din urmă, nu se mai găsesc nici unul. Cipariu a pierdut pe al său în 1849; iar cel după care Gheorghe Barițiu a tipărit edițiunea sa la 1879, după însărcinarea Academiei Române, cu toată intențiunea editorului de a-l depune în Biblioteca Academiei, nu se știe unde se va fi aflând. Titlul de mai sus și amănuntele următoare sunt scose din această retipărire, în care de alt-fel nu se indică nici formatul, nici numărul foilor, cu un cuvânt nici o știință despre forma externă a cărții.

Cipariu spune că acest catechism era de formatul în 12°. Nu știm însă de ce îi dă data de 1657 în loc de 1656.

Cartea cuprinde trei părți:

Partea I are titlul de mai sus și cuprinde încă un capitol: „Despre icoane“.

Partea II-a are titlul: „Cuprinsătura și părțile învățăturii de spre credința creștiniască, cu întrebări, și cu răspunsuri, den scriptura sfântă“.

Partea III-a: „Cinulū și învățătură pre scurtū de sntel (sic) taine, cu care trăescū creștinii în beséreci, să știe cumū vorū trăi cu ele bine după scriptura sfântă, cumū de spre botezu, de spre cina demnului, și de spre sfnta căsătorie, și de spre despărțeniile cu ocă diréptă și de alte lucruri carele-sū de lipsă creștinilor“.

La sfirșit: „Vlét, 1656. Cor. Geor, mor. (?)“

Catechismul calvinesc a intrat în posesia clerului și poporului românesc sub domnia Principilor Georgiu Rákoczy I. și II. Transcris cu litere latine după edițiunea II tipărită în anul 1656, însoțit de una excursiune istorică și de un Glossariu de Georgiu Barițiu, Sibiu 1879.

Cipariu, *Analecte*, XXI și XXII. *Principia* 101 și 106.—Sbiera, *Miscări culturale*, 106.

175.

170. Frontispiciu din Dosofteiu, *Viețile Sfinților*

1673—1716.

1673.

65. Dosofteiu, *Psaltirea în versuri*, Unieiv 1673.

Ψ Τ Λ Τ И Р Ё

И СѢТЪЛЪШ Пророкъ Давид

Прѣ Лѣмѣж Рѣмѣжнѣскѣж кѣ

сѣса шѣ кѣ тѣатѣ кѣтѣсѣла

Прѣ Лѣминѣтѣлѣшѣ ѣнтѣрѣ

Іѣ Хѣ, Іѣ Гѣтѣфѣн Пѣтрѣ Еѣ

вѣ да Дѣнѣлѣ, Цѣрѣѣ Мѣлѣдѣвѣй.

Дѣн сѣтѣлѣ скриптѣрѣ ѣ сѣцѣнѣрѣ Пѣрѣнѣцѣ Дѣ

сѣлѣнѣрѣ сѣтѣй Бѣсѣрѣнѣй, кѣ лѣнѣгѣ ѣтѣнѣ

лѣ ѣн мѣлѣцѣ ѣн сѣкѣтѣтѣ шѣ черкѣтѣ прин

сѣтѣлѣ кѣрѣцѣ, шѣ дѣчѣлѣ прѣ кѣрѣнѣрѣ токѣнѣ

тѣ ѣн чѣнѣй ѣн фѣлѣртѣ кѣ ѣсѣрдѣе мѣре, дѣ

Гѣмѣрѣтѣлѣ Дѣсѣдѣй Мѣтѣрополѣтѣлѣ дѣ

Цѣра Мѣлѣдѣкѣй.

Е Мѣнастѣрѣ Оѣнѣвскѣм Тѣпоѣмѣ

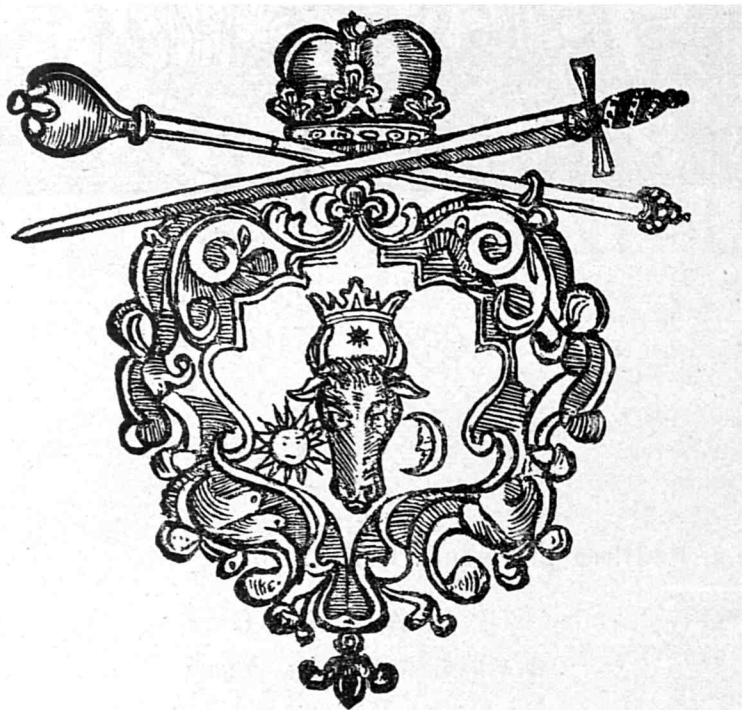
ѣнѣѣбѣрѣзѣсѣ. Лѣтѣ ѣ сѣтѣкѣрѣн : сѣкѣт : зѣпа.

(In Mănăstirea Unieivului s'a format prin tipar, la anul dela facerea lumēi 7181).

În-4° de 6 foi fără paginație și 258 foi numerotate însă greșit (1—16, 20, 18—20, 22, 21, 24, 23, 25—27, 26, 29—34, 81, 86—119, 130, 132, 133—153, 146, 158, 156, 160, 153, 162, 160—179, 182, 181, 180, 183—186, 188, 188—265), și o foie la sfârșit. Titlul e încadrat în flori de compozițiune tipografică. Tiparul e negru, iar roșu numai în titlu, dedicație și începutul Psaltirei. Caracterele sunt de 3 mărimi (v. facsimilele n° 178). Pagina, încadrată în linii simple în trei părți, și îndoită în partea exterioară, are 18 rinduri. Călele de câte 4 foi au ca signatură alfabetul cirilic (Ѧ—Ѧ, ѦѦ—ѦѦ).

Pe verso titlului se află stema Moldovei între inițialele Domnului Ioan Stefan Petru Voevod: ІѦ. С. ІІ. Е. Е. М. Г. М. și următoarele:

„Stihuri la luminatulă Gherbă (ГѦѦѦѦ) a țării MOLDOVEI.

177.

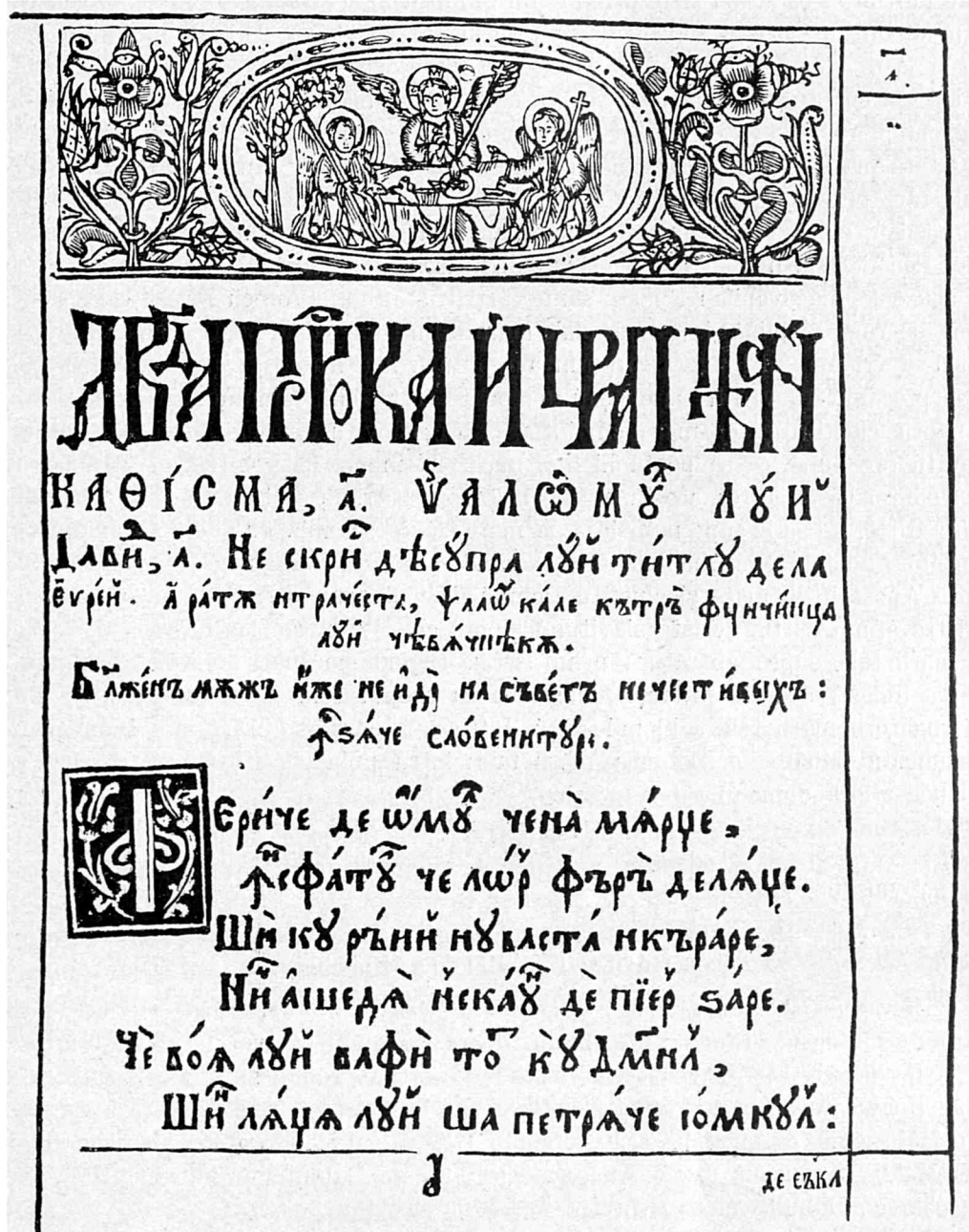
„Capulă celă de buoră de fiară vestită,
sămnedă putiare țării nesmintită.
„Pre cătu-î de mare fiara și buacă,
coarnele-m pășune la pământă așî pléca.
„De pre chipă să vîade buorulă ce-î place,
c'ar vrîă-n toată vrîamîa să stîă țara-m pace.“

Cele-lalte foi liminare sînt ocupate de cele două prefețe care se reproduc aci:

„PRÉLUMINATULUI ȘI PRÉcinstitului, și Milostivului nostru Domnă, Măria sa Ioan Stefan Petru Voevoda, din mila lui Dumneđău Domnă a toată Țara Moldovei, dela a tot putiarniculă Dumneđău, poftimă măriei sale sănătate și pace cu viață nărocită să petrecă măria ta de pururi adevără.

„Toate lucrurile acială, Milostive și préluminate Doamne, carile fac rugă smintelă, ne-nvață sfînta Scriptură să ne ferim de dăns; de care lucru Eclisi-iaștul așe scrie: „nemică să nu vă smintescă a vă rugăria pururi.“ Și singur

Domnul Dumnează și mântuitorul nostru Is. Hs., de multe ori aducè aminte ucenicilor, și singur, cu sine le arăta chipă să să roage purură; mai vrătos ca și într'acîia noapte întru cară patina cîa de bună voae au 'sufertit pentru spă-

178. — Pagină din Psaltirea în versuri de Dosofteiu.

seniia noastră, de le-au ȑis „priveghiați și vă rugați ca să nu cădeți în năpaste.” In ce chipă și toți sfinții Patriarșii din lăgia vîache Impărației și Prorocii, ca și-n lăgia noaă sfinții Apostoli, și următorii sfinți țililor sale, precum aflăm în sfințele cărți că nepărăsat să ruga sfințiile sale ȑua și noaptea, și-n toate greutățile și nevoile

sale cu ruga să mângăia, și cu dinsa toate războaiele a pizmașilor trupește și sufletește le-mfrîngia și le biruia; precum dăce și sfintul Ioan Zlatoustu : „cine cînd-va din credincioși rugîndu-să n'au biruit? și cine rugîndu-să pre pizmași săi n-au imfrîntu? că aciaia iaste priimită lui Dumneđău, și aciaia place lui Dumneđău.” Cum și sfintul Apostol Pavelu dăce : „Nepărăsat vă rugați, de toate mulțamiți, că aciaia iaste voia lui Dumneđău de Hs. Is. întru voi”. Și iarăși dăce așia : „luați sabiia cîa sufletescă, caria iaste cuvîntul lui Dumneđău, cu de toată făgada și rugăciunîa rugîndu-vă preste tot cîasul cu duhul”. Așia dăce sfintul Kipriianu, că mai tare platoșe de cît ruga nemică altă n'avem, că cu dinsa toate războaiele cîale tare putem să le frîngem, că ia iaste putîare cîa sufletescă și pavăța lui Dumneđău, cu caria putem să ne sprejinim, și să ne apărăm de toate grăută-țale. Pentr'aciaia ni s-au părut smerenii noastre a hi lucru de trébă și de folos de spăsenie, tlăcovaniia-î aciaștii sfinte cărți a sfintului Prorocu David, caria iaste plină de rugă și plină de taînele cîale mare a lui Dumneđău, pentr'aciaia cu multă trudă și vriame ndelungată, precum am putut mai frumos, am talmăcit ș'am scris precum au vrut Dumneđău, să poate trage hiria omului cătră cetitul ei, și supt cîstitul și de mare cuviința și blagoslovit numele Mării tale o am arătat pre lume, ca să poată hi mai mare ndemnare cătră rugă și cătră nevoi-înța sfintei beslarici, că acesta obicia iaste din bătrîni, scoțîndu v-unu izvod den sfînta carte, a-l scrie supt numele a de mare cîste scaun. Ca și cum au făcut sfintul Apostolu evanghelistu Luca, scriindu-și sfînta evanghelie și Déaniile sfîntilor Apostoli, la mare și cîstitu Domnu Theofil le-au scris, așia și smereniia noastră sfînta cartia aciașta slăvitului și pré cîstitului și blagoslovitului numelui mării tale suptă apăratură o am scris, rugîndu-ne mării tale ca Domnului nostru milostiv, să o primești mării ta ca snopul celu dentă de grău, și pre noi rugătorii mării tale a hi milostiv. Intr'aciaia dăruiască Domnul Dumneđău îndelungată și nărocite, Domniia mării tale; întru mila sfînții sale cătră cîstia și lauda sfîntă numelui său adevăr.

„Rugătorul mării tale smeritul

„Dosoftei Mitropolit Sučavski,

„cu toată inema.”

„Symeon Typarnicu.”

La f. 4 lim. v. :

ГЛОВО КЪ ЧИТАТЕЛЮ ¹⁾

„Четворинный ест рѣзъмъ къ писаніи сѣомъ.” ²⁾ Писмѣтєлнѣй. Фетикѣс. пре istorie. ѡбичайнѣй. Іѡанкѣс. пре обiciai. Їносказѣмѣй, Їлагорикѣс. Pre alta plăzuiturîa. Прѣносѣтєлнѣй, Мєтафорєскѣс. пре mutare. Patru înțelesuri are sfînta Scriptură : Писмѣтєлнѣй iaste cuvîntul cєla ce nu te lasă să-lu dăci într-altu chipu de cum iaste scris, că și unde dăce domnul Hristos : Ѳзъ послѣ кам ѡтѣкшїиѣмъ ѡ ѡцѣ, Дѣхъ Ѳстиннѣй Ѳже ѡ ѡцѣ Ѳсхѣднѣт. Eū voi trimite-vă mîngăitorul de la părintele, Duhul celu adevăratu care de la părintele purciade. Acesta cuvîntu cine-lu va socoti într-altu chipu, acela-î strein cu totul de sfînta beslarică.

„Ѣбичайнѣй iaste năravu în sfînta carte, ca și cîndu dăce : Непрїѣдохъ разорїти зѣконъ, нж Ѳсполнїти. N'am venit să răsăpăscu lagia, ce să o amplu. Непрїѣдохъ мїръ къ вѣкци на землїи нж мен. N'am venit pace să aruncu pre pă-

¹⁾ Cuvînt cătră celitorii.

²⁾ Patru înțelesuri are Sfînta Scriptură.

miutū, ce sabie. Cu cuvîntulū celū dintāi Domnulū Hristos face îndemnoși pre Jidovī cātrā ascultariā sfîntei Evangheliei, iarā cu cel al doile le dā groază pentru cel înderepnicī.

„Иносказаніи̃ ȳaste ca și cūmiliturile, cîndū altā grăești și altā să-nțālȳage, ca și : ѿкѡ непѡдирѡдѣем, ѿ мнѡгаа къчѡдѣх ѿнемѡже. Că stērpā nāscu șlapte și cé cu cuconī mulți au slăbitū. Va să đacă că besīarica cé din limbī, carīa era stērpā de darulū lūi Dumneđāū, au nāscutū cuconī de la Hristos mirele său : cīale 7 taīne și șlapte darurī a sfîntulū duhū ; iarā cé cu cuconī mulți, adecă besīarica legīi vechī (carīa să đāce umbrā legīi adevārate), aū slăbitū ș-aū sterpitū de totū darulū lūi Dumneđāū, pentru nēscultariā cuconilor ei, carīa mainte era plinā de darul lūi Dumneđāū cu Prorocī și Apostolī.

„Прѣснѣи̃ ȳaste ca neștine ce va să-ī să-nțālēgā cuvîntul dintr-altā sāmănturā de povlaste. Intr’acestū chipū : Кѡмень ѿгѡже небрѣгоша сѣждѣщїи̃, съи бѣсть къ глѡкс ѿгѡс. Pīatra ce nu o socotirā ziditorīi, acē fu în capulū unghīulūi. Acesta cuvîntū să mutā la Domnulū Hristos, că nu-l băgarā ’n samā Jidovīi cālčatorīi legīi, ce sfîntīa sa stātū capū unghīulūi legīi vechī și legīi noaā de le împreunā āmbe, că Sfîntīa sa ȳaste capū sfîntei besīaricī, miresī sale. Acīaste patru înțalesurī le-amū scris pentru cetitorīul iubit, ce va avīa osārdie a cerca să-nțālēgā intr-adinculū aceștii sfînte cārți. De-acīasta m-am rugatū sfîntīii sale pārintelūi și pré fericitulū Patriiarhulū de mī-aū scris acīaste patru înțalesurī încā atunce cāndū venisā Sfîntīa sa de era arhidiaconū la Pārintele Nectarie Patriarhulū de Ierusalimū. Atunce mī-aū scris sfîntīa sa tizulū mieū, carele acmū ȳaste în loculū pārintelūi Nectarie Kyr Dosoftei, și de pre isvodulū Sfîntīii sale am scris precumū să vīade.”

La sfîrșitul acestei prefete se află următōrea notiță tipărită cu caractere micī :

„A lūi David Sfîntū Prorocū și împăratū Psāltire, tlăcuitā rumenȳaste pre stihurī cu numărū tocma în slovenitu : рѡсносѡжна ѿ подѡсно ѡкончѡдѣма, adecă în coadele stihurilorū pre o glasnicā într-un chipū tocmite.

„Acēstā sfîntā carte au făcutu-o sfîntul Prorocū David, de ne aratā într’insā Dumneđāirīa și omenirīa Domnulū Hristos, și muncile și de moartīa și de învierīa și suirīa Sfîntīii sale în cerī și de toate ce au socotitū a face Sfîntīa sa pentru spāseniīa noastrā și de sfānta Précestā și de Sfîntīi Apostolī și de toatā Sfînta Besīaricā, de războiulū și izbānda ei, și de giudețul ce vine, de muncile păcătoșilorū și de binele dreptilorū, și de bunătāțale lūi Dumneđāū ; și de laudele lūi are în sine psalomī 150.”

Pe ultima față a foilor liminare se află o gravură în lemn represintānd pe David în genunchī, rugāndu-se, cu inscripția de-asupra capulūi : Цѡръ Дѡвѡд.

Toți cel 150 de psalmī sunt versificați în versurī rimate de diferite mărimī (dela 6 până la 16 silabe) și în strofe puțin variate. Psalmī 28 și 86 au și un comentariu întreg, pe lāngā textul versificat ; iar la ps. 50 și 121 comentariul este făcut numaī asupra cāte unū singur verset. La f. 264 v. se află „Psalomulū lūi Davidū ce s-aū bātut cu Golifad” în prosā.

Pe f. 265r. se află versurile lūi Miron Costin asupra originei italice a Romānilor :

„ТРОПЕНІЕ МИРОНИ ПРЕЧЕСТ

НАГѡ Дѡѡринка Бѡлѡкагѡ,
НИЖНѢИ ЗѡМАИ. ¹⁾

¹⁾ Compunerea lūi Miron preacinstitul Vornic mare de țēra de jos.

„Niamulă țării Moldovei de unde dărađa?
 Din țara Italiei totu omulă să cređa,
 „Fliah întâi apoi Traiană au adus pre-acice
 Pre strămoșii cestoră țării de nămu cu ferice.
 „Răsădit-au țărăloră ghotarele toate,
 Pre sîamne ce stau în vîaci a să vedă poate.
 „Elă cu vița cestui nămu țara rumănescă
 Împlut-au, Ardélulă totă și Moldovenescă.
 „Sîamnele staă de să vād de dinsul făcute,
 Turnulă Severinulă să custe-n vremi multe.
 „Stremoșii Moldovei adus-au în țară,
 Pre Ghețai cu sabiă scoțînd din hotară.
 „Stau sîamnele podului cu praguri căđute,
 Și Turnulă Severinulă de Seviră făcute,
 „Podulă prestă Dunăre-n țara Rumănescă,
 De-au trecutu-și oștile-n țara Ungurescă.
 „Pre-acela pod au trecută Moldovei stremoșii,
 „Bătînd război cu Dachii a Sasiloră moșii.“

Pe verso aceleiași foi se află 12 versuri de cuprins religios sub titlul „Apostrof“, probabil tot de Miron Costin.

În fine, pe ultima foie se află expunerea credinței ortodoxe de S-ții Ambrosiu și Augustin în slavonesce.

Manuscrisul original al *Psaltirii în versuri*, cu subscrierea și cu note autografe ale autorului, a fost dăruit în 1877 Academiei Române de D. A. Sturdza. Acest manuscris este dedicat lui Duca Vodă și are semnătura autografă a lui Dosofteiu ca Episcop de Roman.

București, Biblioteca Academiei Române. Biblioteca Centrală. Bibl. D. A. Sturdza.

Dosofteiu, Mitropolitul Moldovei (1671–1686), *Psaltirea în versuri* publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea dela 1673 de Prof. I. Bianu. Edițiunea Academiei Române, București 1887, 1 vol. 8° de LVI+520 pp.

Cipariu, *Analecte*, 249. — Lambrior, *Carte de citire*, ed. II, 280. — Gaster, *Chrestomatie română*, I, 208.

Popp, *Disertație*, 89. — Cipariu, *Analecte XXXVII și Principia*, 107. — B. P. Hasdeu, *Psaltirea versificată a mitropolitului Dositeu din 1673*, în *Columna lui Traian*, I (1870), 44 și urm. — D. A. Sturdza, *Un manuscris al Psaltirii în versuri a Mitropolitului Dositei*, în *Convorbiri literare*, VI (1872–73), 157. — Melchisedek, *Chronica Romanului*, I (București 1874), 283. — G. Seulescu, *Glosariu din psaltirea mitropolitului Dositei*, în *Buciumul Român*, II (lași 1877), p. 1 și urm. — *Analele Soc. Academice Române*, X, 77. — *Ortodoxul*, foae eclesiastică, București 1884, p. 103. — St. Dinulescu, *Vieța și scrierile lui Dositei Mitropolitul Moldovei*, Cernăuți 1885. — Miron Costin, *Opere complete*, ed. V. A. Urechia, București 1888, II, 487 și urm. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 48.

1677.

67. Pilutio, Catechismul creștinesc, Roma 1677.

DOTTRINA
CHRISTIANA
TRADOTTA IN LINGVA
VALACHA
DAL PADRE
VITO PILVTIO
Da Vignanello Minore Con-
uentuale di S. Francesco.
IN ROMA, Nella Stamperia della
Sac. Congr. de Propag. Fide. 1677.

In-12 de 2 fol nenumerate și 32 pagine. Tipărit cu caractere latine și cu o curioasă ortografie. Pagina plină are 25 rinduri. Pe titlu se află semnul Propagandei cu inscripțiunea: *Euntes in universum mundum praedicate evang. omni creat.*

Titlul la pagina 1 și titlul curent este următorul:

KATEKISMO KRIISTINESKO.

Pe f. 2 lim.:

„*Imprimatur.* Si videbitur Reuerendissimo Patri Magistro Sacri Palatij Apostolici. *I. de Angelis Archiep.* Vrb. Vicesg.

„*Imprimatur.* Fr. Raimundus Capisuccus Ord. Praedicatorum Sacri Palatij Apostolici Magister.“

București, Biblioteca Academiei Române (dăruit de E. Picot). — Paris, Biblioteca Națională. — Berlin, Biblioteca regală.

Buciumul Roman, I (Iași 1875), 271 și urm. (retipărit în întregime).

Cipariu, *Analecte*, XXXVIII și 254. — Papiu, *Tesaur*, I, 105. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 226.

Concordia, II (Pesta 1862), p. 352. — *Amicul școlii*, III (Sibiu 1862), n° 51. — Hasdeu, *Archiva istorică*, I, I, 176. — I. Bianu, *Vito Piluzio, Documente inedite din Arhivul Propagandei*, în *Columna lui Traian*, 1883, p. 142. — V. A. Urechia, *Schițe de Istoria literaturii române*, București 1885, p. 203. — Sbiera, *Miscări culturale*, 106 și 141.

181.

1678.

68. Cheia Înțeleșului, Bucuresc 1678.

КѢА АЦЕЛЕСУЛЪ | Гкбасъ пре лѣмбѣ рѣм(ъ)нѣскѣ кѣ ѡсѣ | дѣа
Прѣ Гѣн Кѣр Еар. Мнт: Угр, Елар | А зил Прѣлѣм, дом: ѡ Шер Еое-
вод. | ши сас тѣпѣрит АТѣю А митропѣ екѣрепѣ | ѡни дом аѣхон.

In-folio de 4 foi nepag. și 108 foi numerotate. Tiparul negru, cu ornamente. Pagina încadrată are 32 rinduri. Călele au câte 4 foi și signatura cirilică. Titlul de mai sus este încadrat într-o gravură mare pe lemn, reprezentând o cheie, un sămănător, o sabie etc. cu inscripțiunile următoare gravate deasupra fie cărui lucru reprezentat (v. n° 183):

„Ați luat *cheia* Înțeleșului, că nici săinguri ați intrat, nici pre căia ce au vrut să între n'ați lăsat. — Luca 11.

„Cuvintele Domnului, cuvint(e) curate, *argint* lămurit. — Psal. 11.

„Eși *sămănător* ca se samene. — Math. 13.

„*Spată* sufletescă, care iaste graiul lui Dumnezeu. — Efes. 6.

„Ca un *canon* va da glas. — Isaiia, 16.

„Ca o *trămbița* va da glasul său. — Isaiia, 58.

„Au dore nu săntă cuvintele mele arzând ca focul, zise Domnul, și ca un *cioacă* zdrobind pietri. — Ieremiia, 23.

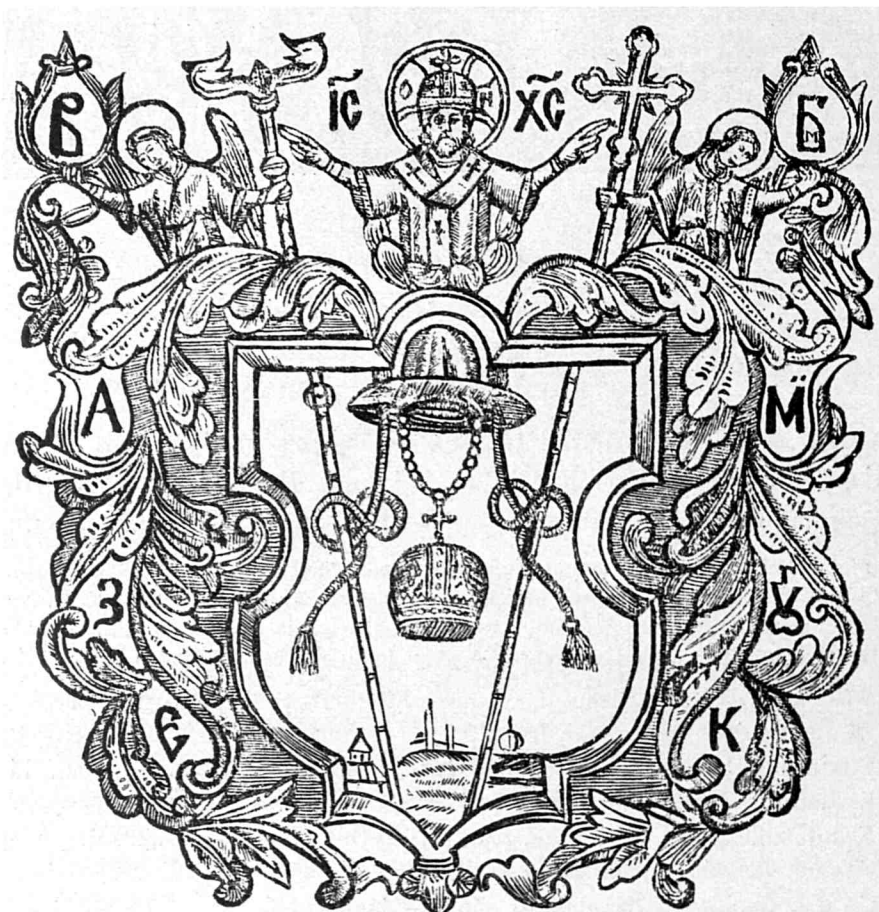
„Ca se aștepte ca *ploaia* luminare mă, și se pogoare ca roao graiurile mele. Ca tunetu de pre troscoț, și ca c(a)i despre fân. — Devter. 32.“

In partea de jos a acestei gravuri se citește numele gravorului: ИАНН. БК—1678.

Pe verso titlului stema Mitropolișilor Ungro-Vlachiei (facsimilele n° 182) cu inscripția și stihurile următoare:

„De în patru styhi, pre omă Dumnezeu l'a zidit,
și patru sémne, Archiereilor Hs. a dăruit:
„Crucă, cărja, mitra și capasul mare,
cu acéste patru arme să bată războiu tare:
„Cu crucă vrăjmașul ne văzut să biruască,
cu cărja oile cele sufletești să păzescă:
„Mitra podoabă arhierescă înseamnă,
Capasul umbrire Duhului sfintă lucră:
„Fiind și Kyr Varlaam țării rumânești păstor
să află limbii sale de cuvântul lui Dumnezeu dăruitor.

„Semnul, carele ȳaste dat dela Dumnezeu, pr  sf ntilor  Mitropolit  Ț r i Ugro-Vlahiei.”

182.

Pe cele 2 foi următore se află prefa a ac sta :

„VARLAAM  Cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop  i Mitropolit  al  T rgovi t i  i al  scaunului Bucureștiloră, Ecarh  Pla ului  i a toată Ugro-Vlahia, Tutaror  pravoslavnicilor  creștini, carii s nt  n scu i intru limba noastră rum nesc  sănătate, sp senie, roagă  i pri aste cu toată inema. Zis-au  n teptul  Sirah , precum  ȳaste scris  în cart  lui, în 33 de capete, gr ind  : a toate r ut  ile  nvat  pre om  lenevir a.

„Puind   i smereni a noastră înnainte cuv ntul  st p nului nostru lu  Isus Hristos pentru sluga c  l nese, carele luindă talantul  dentru m na Domnului său, n-au vrut  să lucr ze cu d nsul , ce l-au  ngropat  în p m nt , o !  ubite cititor ile, socotit-am  ca să nu cază  i asupra noastră judecata ac a stra nic , car  s-au zis  slugii ace ia, precum  m rturis  te Mathei bunul  vestitor u, în 25 de capete, gr ind  : luați pre ac last  slugă l nese, car  nu ȳaste nici de o tr b ,  i-l  arunca i în tun recul  cel   np r tit . Sfintul  Ieronim   i sfintul  Ioan 

Zlatoustă, dascalii Besérecii noastre, cei pravoslavnici, tălcuindă acéste cuvinte, zică: că talanții aceia sântă darurile care să dau dela Dumnezeu oamenii, adevă stăpânirile lumii și stăpânirile Besérecii nărodului creștinesc: învățăturile, meștersugurele. Direptă acéia, dându-ni-se și noaă dela putérnicul și a-totă-țiitorul Dumnezeu talantulă adevă darulă diregătoriei arhieresti a țării noastre rumânești, cu păstoriia și cu stăpâniriia oiloră celoră cuvântătoare și făcute după chipulă Sfinției sale, spaimă și grijă ajungându-mă pentru cuvântulă dătoriei de talanți, amă socotită întru inema mîa: că a multe răutăți învața lénia. Direptă acéia chibzuia ca să nu mă aflu întru léne pentru negrijire talantului, care mi s-au dată mie de la stăpânulă și Dumnezeulă mieă Isus Hristos, ce cu cătă mi-ar fi putéria pricéperii méle să-lă înmulțescă întru némulă mieă rumănescă. Și aciastă socotélă și chibzuială viindă întru inema mîa, cu ajutoriul aceluia ce petrece mai pe désupra ceriurilor întru mărire vécnică, Părintele, făcătorulă véciiloră și a tuturoră fapteloră, apucatu-m-amă, și cu multă usrădie amă nevoită, și dascalii de typografie amă adusă în sfinta și de Dumnezeu păzita Mitropolie a Scaunului Bucureștiloră, și i-amă așezată și de iznoavă typografie adevă typariu de tipăritulă cărțiloră amă rădicată, cu toate meștersugurile căte a trebuită; și iarăși mai de iznoavă cu totă denadinsulă socotélă și cercetare amă făcută, ce carte ar fi de-oca(m)dată mai de folosă întru némulă nostru rumănescă a să tipări și a să da Besérecii noastre cei pravoslavnici, și amă aflată aciastă carte ce să chiamă slovenéște *Ключъ разсудка* adevă ce să zice rumănește Chéia Înțelesului, făcută și culésă dintru multe scripturi sfinte, cu bună socotélă scoasă pre limbă rusescă de pré învățatulă kyr Ioanikie Galeovski, arhimandritulă Cernigovului, care fiindă tipărită întru vestita cetate a Livovului; — de aciastă carte amă pusă smereniia mîa în socotélă, cumă va fi de folos mare Besérecii țării noastre rumânești, și de îndreptare a mulți spre folosulă sufletului némului nostru, scoțându-se dentru acoperire limbii striine, și cu multă osrădie amă nevoită și n-amă cruțată dentru dirépta agonisită a mé, ce cu multă cheltuială am tocmită dascalii învățați și le-amă dată aciastă carte de o aș scosă di pre limbă rusescă pre limba noastră direptă rumănește. Și pentru ca să se înmulțescă acestă dară bun și scumpă, spre înțelégere némului nostru o amă pusă în typariu cu ajutoriulă bunului meu stăpână și Dumnezeu Isus Hristos, carele mi-au dată mie aciastă îndemnare; și s-au începută a să typări cu toată nevoința, cu bună socotire. Direptă acéia rogă Smereniia mîa pre voi pre toți, fii iubiți întru Duhulă sfintă, căutați și ispițiți scriptura aciasta că veți afla viață și îndreptare cătră împărăția ceriului, după cuvântulă Domnului; că intraciastă carte sântă învățături cu bună tocmită alcătuite și cu adevărate mărturii dentru sfinta Scriptură a legii cei vechi și a legii cei noaă. Dină légé cé véche adevărări luminate den cărțile lui Moysei, din cărțile împărățiloră și din cărțile tuturoră prorociloră; așijderă și dentru légé cé noaă a Domnului nostru lui Isus Hristos, dentru Evangelie, dentru poslaniile sfintului Pavelă apostolă și din cărțile altoră apostoli, și dină cărțile sfințiloră carii cu multă nevoință aș îndreptată și au întărită cu învățăturile loră sfinta pravoslavnica Besérecă, nevoindu-se și ei pentru adaogere talantului carele li s-au fostă dată de la Hristos, și nu să află léneși stăpânului său. Deci cu acestă dară scumpă ca cu o sculă de multă preț, sau ca cu o comoară plină de avuție, vă dăruescă. Și voi, iubiți miei, priimiți dela

Smerenița noastră cu bună mulțămire și ca pre o grădină sufletescă, plină de flori cu bună mirezmă a Duhului sfânt, care flori sânt de tămăduire suflete-lor voastre, o cinstiți. Și primind cu dragoste și cu osrădie cetiți și vă îndi-reptați viața voastră și pre Smerenița noastră întru rugile voastre pomeniți, iară nu uitareți. Și după acîasta cu toții împreună să proslăvim pre Dumnezeu, Pă-rintele celū fără de început, și pre Fiulū Isus Hristos, carele dela Părintele s-au innăscut, și pre Duhulū sfântū în vécî. Aminū.

„Ca unū tată tuturorū întru Pravoslavie de obște, și voitorū de totū binele, acelașū carele ăste mai susū scrisū“.

Pe ultima fôie liminară se află câteva extracte din sf. scriptură, iar pe verso o gravură pe lemn cu inscripția *ΗΕΛΕΛΑ ΕΚΤΗ ΓΕΑΤΗΙΧ*, cu numele gravorului și anul: *ΗΕΛΗΝ ΚΑ. ΚΟΗ* — 1678. (n° 184); iar de desubt versurile :

184. — Gravură din *Cheia înțelesului*, București, 1678.

„Judecata lui Hristos tuturor ăste adevărită,
iar mila lui Dumnezeu oamenilor buni făgăduită.
„Omulū ceta ce va petrece în lume lucrândū răutate,
unulū ca acela va avé de muncile ădului parte.

„Direptu acéia trebuiaște să să roage sfinților,
ca să-lu izbăvescă de supărări, cu rugăciunile lor.
„Insă până iaste viu acéste să isprăvescă,
și célia ce sântu scrise în carté aciasta să păzescă.
„Pentru Varlaamū Mitropolitul pururé să să roage,
apci și elū a lăcuī în sǎnulū lui Avraam va ajunge.“

Cartea cuprinde 18 cuvântări pentru dumineci și sărbători alese și anume la Dumineca tuturor sfinților, la a 2^a, 3^a, 8^a, 10^a, 13^a, 26^a și a 27^a Duminică după pogorirea Duhului sfânt, la a 3^a, 4^a și 6^a Duminică după Înviere, la Nașterea, la Botezul și la Întîmpinarea Domnului, la Duminica Floriilor și la Vinerea Pascalilor.

București, Biblioteca Academiei Române. Muzeul de antichități. — Iași, Biblioteca centrală.

Cipariu, *Analecte*, 181. — Lambrior, *Cart de citire*, 103. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 236. Popp, *Disertație*, 65. — Cipariu, *Principia*, 111. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 64.

185.

1679.

69. Dosoftelu, Dumneșălasca Liturghie, Iași 1679.

ДѢЯНСКА ЛІТЪРГІЕ. | А́КМѢ ЛІТЪЖІ ТИПЪРИ | ТЖ, РѢМЪНЪЩЕ, КЪ | МѢЛТЖ
ѠСЪРДІЕ, СЪН | ЦЪЛІАГЖ ТОЦЪ СПѢНІА | ЛѢН ДСЪЪ КЪ АТРЕГ А | ЦЪЛЕС. ТИПЪ-
Р(И)ТЪСАЪ | ЛѢ СІТА МИТРОПОЛІЕ | А АШЪ МЦЦЪ МАИ | АН АНДЪЪ ЗРПЗ.

In-4° de 101 foi: 16 foi nenum. și 36+49 numerotate cu lipsuri și greșeli. Tiparul e negru și într'un singur titlu cu roșu. Pagina are 17 rînduri. Titlul e încadrat într'o gravură pe lemn reprezentând diferite scene din viața lui Christos, iar în dreapta și stînga S-ții Vasile-cel-Mare și Ioan Gură-de-aur (n° 186).

Colațiunea foilor:

F. 1 lim.: Titlu.

F. 2—5 lim.: Prefețele.

F. 9—16, nenumerate: Proscomidia.

F. 1—36: Liturghia S-lui Ioan Gură-de-aur.

F. 1—25 (numerotație nouă): Liturghia St-lui Vasilie.

F. 26—40 (numerotație 30): Liturghia St-lui Grigorie Dialogul.

F. 40 v.—46 (48): Molitva colivelor (cea mare).

F. 46—49: Molitva de furisanie.

Pe verso titlului se află stema Moldovei și aceleași „Stihuri la luminatul gherb a țării Moldovei“ ca cele din Psaltirea în versuri. Stema e înconjurată de inițialele domnesci ale lui Ioan Duca Voevod: Іw—А, К—Б, М—Г, З—М.

Pe cele 7 pagini următoare se află Precuvîntarea, dedicația către Ioan Duca Voevod și o notiță polemică asupra limbii în care trebuie să se citească sf. liturghie, cu citațiuni slavone, grecesci și latinesci, toate tipărite cu caractere cirilice:

188. — Dosofteiu *Liturghie*, Iași 1679. Titlu.

„Cuvîntu depreună către totă semînția rumâniască,

„Luminatulū întru pravoslavie și credincîos în părintele și fiulū și sfîntulū Duhū, troița într-o ființa și nedespărțată, unulū Dumneđau totū putiarnicū, făcătorū vădutelorū tuturorū și nevădutelorū, Ioan Duca voevoda, cu mila lui Dum-

neșău Domnă și oblăduitoră a totă țara Moldovei, dar, milă, pace, sănătate a totă sementiia românească tutinderă ce să află -ntr-aciastă limbă pravoslavnică, cu totă inema ciarem, dela Domnulă Dumneșău și izbăvitorulă nostru Is. Hs. Din cât s-au îndurat Dumneșău de nău dăruită mila sa dăruim și noi acmu de o dată acest dară limbii rumânești, sfinta liturghie, scosă pre limbă rumânească de pre elinască de lauda lui Dumneșău să-nțăliagă toți, carii nu-nțălegă sărbiaște sau elliniasțe. caria priimind ca un odoră celă mai scump cerescă, pre Dumneșău să laudaț. și pre noi la svînta rugă nu uitareți și fiți sănătoși.

„ΕΥΡΟΗ ΔΑΡΙΑ ΤΩΝ ΔΣΛΟΗ ΜΣ ΕΗ ΕΛΕΩ ΑΓΙΩ ΜΣ ΕΧΡΙΣΑ ΑΥΤΩΝ.“¹⁾

„*Pré luminatului întru Is. Hs. Ioan Duca Voevoda Domnului și oblăduitorului a toată Moldovlahiia, dela milostivulă Dumneșău mării tale poftim pace și sănătate într-ai mulți.*

„Pre Domni și-mpărațai de pre pământ, milostive și pré luminate Doamne, carii Dumneșău i-au ales în loculă său pre pământă, așa dăce proroculă împărată David, eu dășu Dumneșăi sinteți, Psalom 81, alesu-i-au Dumneșău să domnescă preste turma svinții sale, să o socotescă ca păstorii cei buni. Așa dăce Domnulă Hs.: păstorulă celă bun pune sufletulă său pentru oi, apărându-le ca David și preveghindu-le ca Iľacov, și pornindu-le la pășuni bune și ape sănătoase, nu numai cu dereptăia giudiațeloră și cu apărătura de cătră stricătorii cei la trupă, ce mai vartosă să aibă a griji de măncară și băutura că sufletescă. Așa dăce Domnulă Hs. la Ioan în 6, de n-iți mănca trupulă fiului omenescă și să blați de-a lui sänge, viața n-aveți în voi. Aciasă pricepând bine împărații cei sânti de demultă, și domnii, că nu numai trupiasțe ce mai vartos sufletiasțe sântă datori a griji de turma lui Dumneșău, să nevoiră, precum să vıade și la Psalomulă 131, că să obriciia David de odihnă până când ară afla loc Domnului și salașă Dumneșăului lui Iľacov. Intr-acela chip și Măriia ta milostive Doamne te nevesti pentru țara Mării tale, să o aducă la bine și trupiasțe și sufletiasțe și pentru înțelesulă sfintelor cărti să-ș înțelegă pre limbă sfanta și dumneșăiasca liturghie, întru caria iaste hrana că de viața vıacinică sufletescă, ai nevoit măriia ta necruțând cheltuială, așa au ales Dumneșău pre Măriia ta, ca și pre acei sfinți și nevoitori pre turma sfinții sale David, și marele Costantină, și Theodosii și alaltă dumneșăestă, și rugăm pre milostivul Dumneșău să sporască Mării tale întru toate bunătățale, cum au agıutat ș-au sporit acelora sfinți cu pace și sănătate întru cinstiță și slăvit scaunulă Mării tale, pentru Domnulă nostru Is. Hs. amină.

„Rugătorul Mării tale smeritulă Dosoftei Mitropolitulă închinăm cu fața până la pământ ca Domnului nostru milostiv.

„Εκпроси правилнаго скѣтѣннаго Патріарха александріискаго господина марка. и ѿ . . . кти нанихъ скѣтѣннаго Патріарха ан[тиохс]каго господина деодора калсала, икпросъ . .

„Ἰκίνδυνον ἐστὶν ἱερα(τ)εῦεν ὁρθόδοξος, σίρσε, καὶ ἐξ ἀρμενιον. ἀλλὰ μιν καὶ [ε]ξ ἑτερον χῳρων τῖνας πῆτσε, κατὰ τιν οἰκίαν διάλεκτον, ἢ παντοῖος ἀναγκάζονταί μετα ἑλληνίδος ἱερατέεῖν γραφῆς.

¹⁾ Εὐρον Δαυὶδ τὸν βοῶλόν μου· ἐν ἐλέω ἀγίῳ μου ἔχρισα αὐτόν. *Am aflat pre David pre servu meu; în sfânta mea milă l-am uns pre el.*

„Fără grije iaste a *сѣнодоѣдѣнїи* pravoslavnicii Syrii și din Armăni s'avai și dintr-alte țări nescare credincioși pre a loră limbă: au cu totul ai silese cu eliniască a sluji liturghie limbă.

„Răspunsă.

„Marele apostolă Pavelă Rimlianiloră trimitind dăce-n glava 3, versă 29: *ήλι Ἰσραὴλ μὴ ἐστὶν τῆς κκμο, ἀλλ' ἡμεῖς ἐσμ' ἐν τῇ κκμο* — dară Jidoviloră numai li-i Dumneḃău? au nu și limbilor? adevărată și limbilor — *ἀλλ' ἡμεῖς ἐσμ' Ἰσραὴλ* *Δεσ τ[η]ν ἡμεῖς* *ἀν ἡμεῖς ἐσμ' Ἰσραὴλ*, *цѣрть ἐσμ' Ἰср[а]ѣл*.

„δ[.]н *δρδοδοḃнτες* ἐν παсі, *καὶ οἱ τῆς ἑλληνίδος φωνῆς παμπαν ἂ μετοχοῖ, μετὰ τῆς ἰδίας δῖαλεκτ[ου] ἱερουργεῖσιν*, — de ce ceia ce-să pravoslavnici întru totă, și de vor fi de elinésca limbă cu totulă nepartnici, pre limba sa slujască s-nta liturghie.

„*ἀντίγραφᾱ ἔχοντες τῶν σϋνιδων ἀγίων ἐκϋών ἀπαράλακτα ὡς μεταγραφέντα ἐκ τῶν κοινητῶν καὶ γραφιδέντων διὰ γραμμάτων ἑλληνικῶν*, — izvode avîndă a obicîn(u)ite s-nte molitve nestrămutate, izvodite din scurtări dreptă scrisă prin scripturi ellinești.“

După „Molitva de furisanie“, cu care se isprăvesce volumul, se află următorea notiță:

„Pentru carii ar vrîa să opréscă înțelesulă svinteloră taine a lui Dumneḃău, Toviasă, glava 12, versulă 7.

„*Μυστήριον κασίlawc καλον κρυψαί . ταδε ἔργα τῆς δεῖς ἀνακαλύπτειν, ἐνδῶwc*, — Taina împăratulă bine-i a o ascunde iară lucrurile lui Dumneḃău a le descoperi slăvit iaste. *Ἐκράμεντ[ου] ρέηc ἀεσκόνδερε κοηc ἐστ . ὁπερᾱ ἀστ[ε]μ Δεῖ ρεκελαρε ἐτ κοινητ[ου] ἱχοηορῖκ[ου] ἐστ*. Citîaște și poslaniă s-ntului Apostolă Pavelă ce scrie la Corinthiani poslan 1, glava 14.

„Carii au trudită, Stanculă faurulă au lucrată pecetele.

„Vasilii Stavnițkii tipograf.“

Mulți confundă acéstă liturghie cu alta tipărită tot de Mitropolitul Dosofteiu la 1683. Mai jos n° 77.

București, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analecte*, 223. — Lambrior, *Carte de citire*, 130. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 239.

Cipariu, *Principia*, 107. — Dinulescu, *Dositeiu*, 129. — Dosofteiu, *Psaltirea în versuri* ed. Bianu, XI. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 88.

187.

188.

1680.

70. Dosofteiu, Psaltirea slavo-română, Iași 1680.]

ЩАДІТРА ДЕНЦІАЕГ | Я СІТАШІ ІПІКРАТ ПРІРКЪ ДАВІД | ТИПІКІТЖ ІТРІС
 БЛІКІТЕ | СЖАЛЕ МЪРІНІ СІЛЕ ПРІК ЛС | МИНАТІСАШІ ІТРІС ІС ХС | ІВАН ДШКА КОМІУДА.
 КШ МІ | ЛА ЛШ ДШС ДМНЬ ЦЪРЖІ МОА | ДІКЕШ КШ КІАТІСАЛ МЪРІНІ СІЛЕ | МІШ КШ ПОС-
 ЛШАНІА СМЕРІНІШІ | НОАСТРЕ ДОСОДЕШ МІТРОПО | ЛІТІСАК СШЧАКЕШ, І ТИПАР | МІЦА
 СІТІШ МІТРОПОЛІШ | І ЖІШ. КЛІКТ Ш СШС МІР ІЗРІПІ | МІЦА ЛІПІАК Ш ДІШ.

În-4° mic, 3 foi nepag. și peste 212 foi numerotate, grupate în caiete de câte 4 foi având ca semnătură alfabetul cirilic (А—М, Е—Р) pe prima pagină, iar pe fîia a doua aceeași literă însoțită de cifra 6. Textul e tipărit în două colone separate printr'un spațiu alb: în stînga textul slavon al Psaltirei, iar în dreapta traducerea românească (V. facs. 191). Pagina, tipărită numai cu negru, are 25 rînduri. Volumul cuprinde inițiale ornate și frontispicii dintre care unele reprezintă scene din istoria sfîntă.

Titlul este încadrat de o gravură pe lemn (reprod. n° 189). Pe verso se află reprezentată stema Moldovei (v. n° 190) între aceleași litere și cu aceleași „Stihuri la luminatul Gherbii a țării Moldovei” ca și Psaltirea în versuri și ca Liturghia lui Dosoftei (reprod. mai sus pag. 210).

Pe următoarele două foi se află scrisoarea de închinăciune către Ioan Duca Voevod, un Cuvîntu către cititori, care se reproduc mai jos, și o gravură pe lemn reprezentînd pre David, cu legenda: „A prorocului tău Dne a lui David pomenire prăznuind, pentru-acela rugăm-te, Mîntuiește sufletele noastre”.

„Pré luminatului întru pravoslavie, Blagocestivului și pré cînstitului, și milostivului nostru Domnă Măria sa Ioan Duca Voevoda, din mila lui Dumneșău Domnă țărăi Moldovei, dela vécînica sfîntei Troițe puțiare poftim ¹⁾ Mării tale, sănătate și pace cu viață nărocită să petreci Măria ta pururia adevăr.

„Grădina înuciată și fântăna pecetluită, de dănsle de-amîndoaă ce folosul-i? precum scrie acela marele și vestitul Potolomei, milostive și luminate Doamne. Caria noi, cetindă erminiile și tălcovaniile s-ntei Scripturi, aflămă că o dăce pentru închisulă înțălesului, caria o vedemă în vremile noastre, că și acia puțană sârbie ce o învăță de-nțălegia, încă s-au părăsăt în țară. Deci vom dăce cu Apostolul Pavel, 1 кориндă, 14 глăе: Alergați după lăubovă, răvniți ciale sufletestă, și mai vărtos ca să procestvuiți, adecă să spuneți de-nțăles. Că ciala ce grăiaște în limbă, nu omenilor grăiaște, ce lui Dumneșău, că nime n-ascultă, ce cu sufletulă grăiaște taină. Iară cela ce prorociaște, adecă spune de-nțăles omenilor, grăiaște zidire și mîngăiare, îndemnătură și dojană. Cela ce grăiaște în limbă, pre sine zidiaște; iară cela ce spune de-nțăles, besăreca zidiaște. Că mai mare-i cela ce spune de-nțăles de cât cela ce grăiaște în limbă, fără numai de va și tălmăci, pentru ca besăreca zidintă să-și

¹⁾ În textul cirilic acest cuvînt este scris подем. Prin urmare semnul а este echivalent

cu grupul ft, și de aceia Досодеи trebuie transcris Dosoftei, ca Timoftei, Filoftei, etc.

Îa: Dară acmù, fraților, de-oî veni la voi în limbi grăind ce voi folosă-vă? la 13 versuri. Pentr-acéia cine grăiaște în limbi, roage-să să poată spune și de înțeles. Că de mă voiu ruga în limbă duhulū mîeu să roagă, iară mintîa mîa stă fără

189. — Dosofteiu, Psaltirea de'nțeles, Iași 1680. Titlu.

de roadă. Ce iaste dară? mă voiu rugă cu duhulū, mă voiu ruga și cu mintîa, voiu cântă cu duhul, și voiu cântă și cu mintîa. Căce că de veri blagoslovi cu duhul (adecă într-altă limbă), dară cela ce iaste în locul prostacului ce nu-nțelége limba cărții, cum va țice amin la a ta mulțamită, de vrîame că el ce țici tu el nu

ști? Că tu bine mulțamești, dară altul nu să zidiăște. Ce în besărică mai voia mi-i cinci cuvinte cu mintă mîa să grăescă, ca și pre alții să învăț, decât dăce mi de cuvinte într-altă limbă. Și iarăși dăce la stih 23, că de să va aduna besărica toată împreună, și toți voră grăi în limbi, și vor intră și prostaci, sau necredincioși, au nu vor dăce că ați nebunit? Iară de vor toți prorocesvui, adecă vor spune de-nțales, și va intră vr-ună necredincios, sau prostac, să înfruntă de la toți, să gîudecă dela toți. Și așa ascunsele inemi sale să vedescă, și așa cădăndu

190. — Stema Moldovei din Psaltirea slavo-română, 1680.

cu fața, să va închina lui Dumnezeu, spuind că Dumnezeu adevărat cu voi ăste. Pentr-aciăa și noi șărbii Marii tale, Milostive Doamne, cu cătă ne-au fostă putăria înțălesului, am silită și amă scos pre înțăles rumănescă, aciăstă svântă carte Psaltiria Svântului Prorocă împărat David, cară ăste ca o grădină sufletescă răsădită de Dumnezeu, ce o au răsădit cu de toți pomii sufletești, la răsărită în Edemul celă cugetat, în sinta besărică; cară cetind iubitulă creștin să satura de toată dulceta și să adapă de viața vîacnică. Aciăstă s-ntă carte dăca o amă tălmăcit și amă scos rumăniăște, am căutat și am socotit precum vedem că s-ntul Luca evanghelistul scriinduși s-ntă Evanghelie, o scrie la Theofil, singlitic și Knăjă mare, pentru sprejinela și acoperemint evanghelii sale. Așa și noi, Milostive Domne, poslușaniă noastră închinăm Mării tale, rugănd pre milostivul Dumnezeu să te spodobască pre Măria ta cu s-nții în grădina Cerului, să te-ndulcești din fântăna

КҮР, ѠѠѠДОГІѠ Мѣтрополѣтскѣ
 Тѣрговицѣи, шѣ Бѣскѣрѣцнѣи:
 Іерхѣипископскѣ а тоѣтѣ Оѣгровѣлѣхѣи,
 шѣ Ѡѣархѣ лѣтѣрнѣи и проч,
 Типѣрѣтѣскѣс ѣ скѣснѣи Мѣтрополѣи:
 Бѣскѣрѣцнѣи
 Іѣни лѣмѣи ѣрѣи: шѣ аѣ сѣсенѣи ѣлѣи:
 мѣца юл, и зѣлѣ

In-4° de 11 foi nenumerate și 127 numerotate. Tipărit cu negru și roșu, cu 21 rinduri pe pagină. Pe verso titlului se află stema Țerei Românești și următoarele:

„Versuri Politice 8, Asupra Stemei Luminatului
și Înălțatului Domnă Ioan Șerban C. B. Voevod;

193. — Stema Domnului Ioan Șerban Cantacuzin.

„Stema aciasta vrédnic s-alcătuiăște
 Acestuia Stăpân ce pe dânsa domnéște,
 „Că despre tată trage d-împărăție,
 și despre mumă așijderé de domnie.

„Tu dară, Doamne, car-acéste-ai rânduită,
 Ține, păzéște, îndelungă neclătită,
 „Că tu sângur numa, ce ești împărată,
 Intru toți vécîi, tare și nemutată.

Urmază apoi cele două prefete cari se reproduc mai jos, una a Mitropolitului Teodosie, care are de-asupra paginilor titlul „*Epistola dedicatoria*”, și a doua a Ieromonahului Inochentie.

„Pré Luminatului și înălțatului din mila lui Dumnezeu Domnă și oblăduitori, a toată Țara Rumănească, Ioan Șerbanu B. Voevod, Stăpân milostiv și drept: sănătate, fericire și spăsenie, rugăm, și iară rugăm.

„Dumnezeu cel necuprins și necunoscut întru firea sa, Luminate și înălțate Doamne, vedem că den noianul bunătății sale, și din pré adâncă și ascunsă Taîna sa, mai înainte de véci hotărâtă au avut lumé a aduce și a face, și pre omă a zidi, cu puțină oare-ce mai micșorându-lă de câtă ingerii. Proroculă cântă psalom, 8, stih. 5: și l-au pus stăpân și mai mare preste toate alalte zidiri care să află într'ansa: că atăta pre omă desăvârșit l-au zidit, și l-au făcut, câtă și μικροκομος¹⁾ să chiamă. Pentru care lume înțelege-să că așa Dumnezeu zice, Ioan cap. 3, stih 15: Au iubit lumé, cât și pre fiul său unul născut l-au dat; carele pentru dragosté rodului omenesc, și pentru spăsenia lui, cu nespă, și nepricepută de nice o zidire, nice de A(rchanghe)lii săi, s'au intrupat din fecioara Mariă, și au trăit pre pământ ca noi oamenii, și au pătimit, și s-au răstignit, și au murit moartă di pe Cruce, pentru mântuire noastră. Carele iară den nenumărată și nesocotită milosărdia sa, și pré adâncă taîna, urcându-se la ceru de a șadé de a drépta Părintelui, n-au vrut iară, pe cesté căti întru dînsul adevăratul Dumnezeu și omă amă crezut, singuri și nemângăiați să ne lase; ce încă și la cina lui, mainte de-a să urcă, făgăduiaște-ne că cu noi purure va fi, și va lăcu. Și pen maré și Dumnezălasca Taîna ne-au dat și ne dă trupul său a-lă mănca, și sângele lui a-l bé, zicându, pren Luca, cap. 22, stih 19: Și luîndu pâine, și dăndu hară frânse și déde lor zicându: Acesta iaste trupul meu carele pentru voi să dă, acîasta faceți întru a mé pomenire; asijderé și păharul după cină, zicându: acest păhar iaste Testamentul nou, sângele meu, carele să varsă pentru voi.

„Acîasta dară ascunsă și mai adâncă decât toate alalte taîni, svinții Apostoli luîndu-o, dăndu-o, și învățîndu-o κατὰ διὰ δόχην²⁾, toți credincioșii creștini înbrățeșîndu-o, ca ună lucru mai de folos, mai dulce și mai de bucurie de câtă toate lucrurile în cîastă lume ce sânt, și după cîastă lume. Că ce lucru iaste mai fericit, mai cu bucurie și mai dulce, de câtă cu Domnul, spășitorul Hs. unit, și împreună neștine a fi? Pentru care marele Vasilie zice: Doamne, de iaste cu putîntă, fă-mă în totă cîasulă a fi cu tine. Unde dară Dumnezăștii părinți, acîasta nu numai ce o au cîstit și o au mărit, ce încă o au și înfrumusețat și la ἐκκλησιαστικῇ³⁾ tocmeală o au pus, cumă a să purtă acîastă Taîna a Liturghiei trebue.

„Lăsându dară pre alții, și în vrémé Apostolilor, încă și Iacov, și apoi și mai pre urmă în coace mulți alții cari au tocmit, și au scris orânduiala ei; cari după acîea, pentru lungimé ei cumă o făcuse, și o scrisese, sau pentru alte pricini ce svinții Părinți au socotit, acéle țeremonii și tocmele, după atuncé lăsându-le, a lui Uranofantos Vasilie, și a lui Hrysostom Ioan, și a lui Grigorie Dialogu, cari o au rânduit și tocmit mai pre urmă Liturghia, Besérecă noastră Pravoslavnică a răsăritului au apucat și pré acîea umblă și slujim.

„Deci dară bine ar fi, și de mare folos, cându fieșă carele în osebită limbă a sa o ară auzi, și o ară înțelege, (măcar și altă slujbă a besérecii). Dară de

¹⁾ Note marginale: lumé mică (Μικροκομος).

²⁾ Unul după altul (Κατὰ διὰ δόχην).

³⁾ Cu umilință (Εὐλαβετικῇ).

vréme ce poate fi, că precum harulū tuturor nu ȳaste unul, nice firé a tuturoră una acéȳa ȳaste, așa dară nice acé înțelégere tuturor asemenea de-a fi dată ȳaste; că săvai că a auzi tuturor den fire și deobște datū ȳaste, măcarū în streină, măcarū într-a lor ȳnsaș limbă, ȳară a înțelége uniȳ numai sântu, și mai vȳrtos ceȳ

194. — Pagină din Liturgia tipărită în București la 1680.

numai ce răzmași sântū întru învățatură, și ostenescū inoptândū, și mănecându, pe cetaniȳa cărților, scurmându și cercându ca să aște viȳaȳa de véci, precumū și Ioan mărturisește, cap. 5, stih 39: ispiȳiți scripturile, zice, că voao vȳ să pare într-ȳnsele a avé viȳaȳa de véci, și acélé sântū care mărturisescū de mine. Înșă, și ceȳa ce mai desȳvȳrșitū înțeleg, dentru învățatura Cărtilorū, și ceȳa ce cătū potū înțelége cu credinȳa cea curată, și cu fapta bună urmândū, мѣстон ¹⁾, și spȳ-seniȳa sufletelor au.

¹⁾ Plata (Μισθόν).

„Aciasta darü vâzândü și noi, că necum lipséște în limba noastră de-a fi ca să înțelegă Nărodulü, ce încă și mulți, de nu mai mulți Preoți, și alaltü cinü beserecescü de a cunoaște orânduiala, și ȣeremoniile ei cum a să sluji trebue, și fiește care la vrémé ei, de a să zice și de a să glăsu, putincioși nu sântü. Și mai vârtos aciasta și den neînvățatură, și den neînțelégere limbiü pogoară, care noao jalnic și plânguroș lucru ȣaste într'atâta micșorare și călcare rodulü nostru cestul rumănesc, carele odată, și elü numărat între putérnicile némurü, și între taril oameni să număra, ȣară acumü atâta de supusü, și de ocărtü ȣaste, cât nice învățatură, nice știință, nice armă, nice legi, nicü nice un obiclaü întru totü rodulü, ca să pomenéște astăzi rumän ¹⁾, nu ȣaste, ce [ca] nește nemérnici și orbi într'un obor învârtindu-se și înfășurându-se, dela streini și dela varvari, doară și de la vrăjmașil rodulü nostru, cer și să împrumutéză, și de carte și de limba, și de învățatură. O grea și duroasă întâmpiare!

„Insă darü, ca de tot în prafü și în cenușă lucrurile noastre să nu să duca, drept că cât neștine va puté pentru ca să ajute rodulü și féllulü lui datoriu ȣaste; și măcarü o scântée cătră atâte miș ale altora la focuri mari ce să vädü zgândărândü, de a lumina dentr'un tăcunași câtü de micü, încă neștine a o lăsa și a să lenevi de a nu o mișca nu trebue. Precum și noi acuma pentru folosul cunoscândü al némului nostru, mai vârtos alü cėtiü Beserecești, nevoit-amü de ciastă dată de amü datü în lumină Lyturghiä, și nu mai multă alta am făcutü (săvai că gândimü că altă dată ca aciasta nu s-au făcut), fără cât tipiculü ei tot di pe izvod grecescü pre orânduiala lui, pre limba noastră amü întorsü, pentru ca preoțiü și diäconiü, măcarü cât de puțin ar ști, lesne să-s povățulască, de a puté cunoaște, ce ȣaste a face, și a sluji. Iară Lyturghiä toată a o prepune pre limba noastră și a o muta, nice am vrutü, nice am cutezat; dreptü mărturisescü pentru multe alte pricini ce m-au îpinsü, săvai că și pentru scurtă limba noastră ce ȣaste; o amü făcut și pentru lipsa dăscăliilor (cumü amü zisü) ce nu sântü întru ticălos rodulü nostru, și pentru neînțelégere Năroadelor, tañnile ce sântü, și ce însemnéză, și și pentru neobiclaül besereciü noastre ce până astăzi n-au ținut. Ce darü aciasta de ciastă dată și mai întâi tipariulü a să da am socotit. Și după aciasta ȣaraș nădăjduindü întru tatăl Părintele vécñic și întru unul născut fiulü său, carele în lume jertvă s-au trimesü pentru lume, ca să o spăsescă, cu agiutorilü darü alü lui, și întru a măriei tale bună și fericită vițătä încă răzmăndü, gândescü și alte cărți a mai da în lumină, cât voü puté ȣar zicü pentru folosul și adaosul lipsitulü némului nostru.

„Deci dară și aciastă ostenélă, orî cătä ȣaste, înainte cuî a o pune, și cuî a o aduce, și a o închină, în toate părțile întorcându-mă și învărtejindu-mă, nu cunoscü, nice vâz mai luminată *ἡ προκείμενη* ²⁾, și mai cu evlavie cătră Dumnezăü și cătră svinte, decât pre Măriä ta. Unde dar ȣată alergândü cu cuvioșință cât să cade, și precum să cade, Măriei tale o aducü, Măriei tale, zic, adevăratulü și pre legi alesulü nostru Stăpăn și oblăduitorü, carele naștere și creștere al pământulü nostru ești, și astăzi adevărat pământénü mângăitorü, și păzitorü (după cătä putință ȣaste) supus, tristü, sărac, și ticălos pământulü și rodulü nostru,

¹⁾ Intre Rumăni ce zicem, cuprindem și pre Moldovëni, că tot dintr'o fântână cură.

²⁾ Supus (*ἡ προκείμενη*, persónă).

care[le] mai călcat și mai zmultă decât toate pământurile că ȳaste vedemă; și simțimă, tiranica putere păgănescă într'ănsulă hrănindu-se, și răsfrăndu-se; carele astăzi, de nu denă Dumnezăiasca *πρόνοια*¹⁾, întru a Măriei tale dreptate, milosărdie, adevără și blăndete, care săntă, după cumă zic Dascală, *ἀρχιμειγῶν ἀρετῶν*, nu s-ar mângăia, și nu s-ară bucură, ce s-ară face? și întru atăta zmăcinare, și măcinare, ce păgăneștile porunci fac, în ce s-ară ținé? și pentr-atăte ani oștile, răpirile, și hlăpăile loră, răsăpindu-lă și sărăcindu-lă, ce s-ar alége? și unde de-așă plecă și a-șă acăuă capul ar fi? unde *ἀσφάλεια*²⁾ ca acela ș-ar afla? unde *καταφύγιον*³⁾ adevărat ș-ar găsi? ce întru a Măriei tale dar, cumă amă zis, milosărdie, dreptate, adevăr și blăndete, nădăjduindă, alergăndă și răzimăndă, suflă și răsufliă, ca cēle dobitoace blănde, cari de mănioasele, spărgătoarele și crudele fiără să gonescă, și fug, și scapă.

„După acēsté dar toate, ȳată acăstă Lyturghie caré învătă și orănduăște în ce chipă svăntul trupă ală Domnului nostru Iș. Hs. jertvindu-se să să slujască, Măriei tale aducăndu-o și închinăndu-o dintru toată inima, rogă priimēste-o, și, de nu mai multă, măcar ca Artaxerxă celă pumnă de apă, carele un Persă văzindu-lă că trēce pre lăngă dinsulă, și atunce a-l închină după obiălu-le neavăndă ce, alergăndă cât au putută la apa Kyrului, caré pe aproape cură, și cu pumnă întinzindu-se și luindă apă ȳ-au dusă, carele și bucurăndu-să ȳ-o ău priimit, și hadămilor în păhar de aur a o sprijenă au poruncit; săvāi că eu nu apă de a Kyrului Măriei tale aducă, nică de a Pactolosului aducătoare de aură, după caré bāndă ȳar să insetosază, ce apa viețāi aduc. Precum însuși mărturisēste Domnulă la Ioan, cap. IV, stih. 14, grăindă: Carele va bé din apa ce-ȳ voău da eu lui, nu va însătoșă în véc, ce apa ce-ȳ voău da eu lui, [ȳ]i-va întru elă izvoră de apă vie în viăta véciloră.

„Deci dar acăsta cu smerenie și cu plecăcune aducăndă eu Măriei tale, ȳară rogă ca lumina Lumă, Spăsitorulă nostru Hs., pre Măriă ta să lumineze spre căile și dreptățāle sale, și să te adaogă în lungi ani, întărindu-te, fericindu-te, și păzindu-te noao și Patriei³⁾ noastre, ca să poți, întru toate acēste grēle și ȳuți vremi, umeră și ocărmulă pe săracă și căznită rodulă și nărodul nostru, cu a Măriei tale Milosărdie, adevără și blăndete, cumă și înțeleptulă Solomon: Milosărdiă și adevărulă, zice, păzescă pre împăratulă, și blăndetele întăresc Scaunulă lui. Acēsté dar noi toți cătră ceresculă și vécniculă împărată cu o inemă și cu o gură strigăndă, și rugăndă, acēsté ȳar cēremă și zicemă.

„Ală Măriei tale Smerit și adevărat rugătoră de fericiră, viăta și sufletulă, M(?),

„Theodosie Archiepiscopulă Ugrovlahiei“.

„Predoslovie cătră cetitoră.

„Nu ȳaste puțină lucru, ȳubite cetitorăle, ca să știe oare-cine numă numele acēstāi cărți, pentru ce să chiămă Lyturghie: și de unde au trasă acēstă nume; că Liturghie după cuvântulă grecescă slujbă să înțelége, pre limba rumănescă. Decă cēle lalte slujbe Dumnezăești încă să chiămă slujbe, ȳară Lyturghie nu să

¹⁾ Mai nainte cunoștință (*Πρόνοια*).

²⁾ Moșiei.

³⁾ Scăpare (*Ἄσολον, καταφύγιον*).

potu numi acéle nici intru unu chipu. Pentru acéia ıaste sã fie o osebite intre céle-lalte slujbe ale besérecii și între Liturghie, de vréme ce acéle nu sã potu numi cu acestu nume osebitu, ıarã acésta sã numéște cu numele acelora, care lucru proștiı socotescũ cã sã chiıamã Lyturghie, pentru căci sã chiıamã jertvã, și jertvele legiı vechi, încã sã numiıa Lyturghie, precum zice Luca evanghelistul de Zahariıa Popa cel mare, gl. 1, stih. 23: ıarã când sã svãrșirã zilele Lyturghiei lui. Ce acıasta nu ıasta adevãrat, căci Lyturghiıa sã cade sã aıbã nume mai nainte decâtu jertvele legiı vechi, de vréme ce ıaste mai nainte decâtu jertvele legiı vechi, căci jertvele legiı vechi era umbrã legiı noao, dupã cumu zice Pavelu Apostolu la Evrei, glav. 10, stih 1: lége avãndu umbra bunãtãților, ıarã umbra nu sã poate ınsãși de sine a sã face, ce tot de-auna pentru altã oare-ceși sã face; precum și de acıasta Pavelu Apostolu, la Evrei glav. 8, stih. 5, aduce aminte ınvãțãndu-ne despie popiı legiı vechi, zicãndu: slujescũ semnuluı și umbrei a cerești-lorũ, cumu s'au rãspunsu lui Moysii, cându făcé cortulu: vezi, zice, toate sã le faci dupã chipulu ce ți s-au arãtatũ la munte. ıntr-altu chipu poate oare cine sã socotescã, cumu pentru acıaıa sã numéște Lyturghie, căci toate cãte face slujitoriu celũ mai de jos, acéle poate sã le facã slujitoriu celũ mai de susu, dupã cumu ınvãțã Dionisie ın carté de ıncepãtoriıa svințirei cerești: deci ıntr-acesta chipu acıastã slujbã s-arũ cuveni ıngerilorũ a o slujı, și ıngeriı sã numescũ de David, psalmũ 103, stih. 5, Lyturghi, pentru acıaıa sã numéște Lyturghie. Ce acıasta încã nu ıaste adevãratã, căci ıngerilor nu sã cuvine a slujı acıastã taınã, nice nu slujescũ ıngeriı taına acésta sau sã facã jertve ın cerũ, dupã cumu zice Pavelu Apostolu, la Evrei, glav. 5, stih 1: totu popa dinũ oameni luatũ pentru oameni sã rãnduıaște ıntru acéle ce sãntũ cãtrã Dumnezãu, ca sã aducã daruri și jertve pentru pãcate. ıatã darũ cã vedemũ luminosũ cumu Lyturghiıa n-au trasũ nume nice din jertvele legiı vechi, nici dela ıngeri, care lucru cu totulũ sã cade a-l ști, și a-l ști nu ıaste cu nevoe, căci Domnul Hs. sã chiıamã Lyturgos, adevã Slujitoriu, dupã cumu zice Pavelu Apostolu la Evrei, glav. 8, stih 2: slujitoriu Svințelorũ și cortuluı celui adevãratũ, carele Dumnezãu l-au ınfıptũ ıarã nu omulu, și pentru acéia sã chiıamã Lyturgos. Căci elũ acıastã slujbã ın lume au venitũ a slujı lui Dumnezãu tatãlu, sã-sã facã jertvã pentru noi pãcãtoșiı, (la Ioanũ Evglistu glav. 18, stih. 37, zice: spre acıasta m-amũ nãscutũ). Care slujbã o au și slujitũ o datã pre Cruce, altã datã cu Apostoliı, cându și noao ne-au dat acésta taınã sã o slujimũ. Deci pentru acéia căci Hs. Domnulũ sã chiıamã Lyturgos ıntru atãta cãtu au slujitũ slujba acıastã mãntuitoare, și taına acésta sã chiıamã Lyturghie, luãnd nume dela dãnsul. Deci acıastã taınã ıaste și mai mare decâtu alte taıni, căci ın céle taini nu ıaste Domnulũ Hs. dupã ființã, ıarã ıntru acıastã taınã ıaste ınsuși Domnulũ Hs. dupã ființã, ce fiindũ mai mare, sã cade și cu mai mare grije a se slujı și socotéla. Care grije fiindũ de totũ pusã jos ıntru némulu nostru Rumãnescũ și Moldovenescũ pentru doao pricine: una, pentru neștiințã și pentru ne-ıntelesulu limbii streine; a doaoa, pentru multe izvodituri carele sãntũ afarã de trébã, căci nu urmézã izvoduluı grecescũ. Pentru acéia acumũ s-au datũ ın luminã acıastã carte ce sã chiıamã Lyturghie, ıntru caré sã cuprindé acıastã taınã mare, avãndu tipiculũ și alte rãnduıale pre limba rumãnescã curățitã numai precãtu ıaste ın izvoduluı grecescũ, spre folosulu Preoților și Dıfaconilor, cariı, de-și vorũ birui léné lorũ și sã-și pãzascã slujitoriıa sa ne-ıntinãtã, Domnulũ Hs., la

Apocalipsis glav. 3, stih. 21, le făgăduiaște, zicându: celuia ce va birui îi voi da să șază cu mine în scaunulă meu.

„Mai adaos-u-s-au lângă acăstă Lyturghie și rânduiala Bdeniei, cu a vecerniei, și cu a utrinei, dela zile mari, și cu alte învățături și rânduiale câte sântă arătate mai jos, în Catastihul Cărții, carele sântă toate de tréba besérecii lui Dumnezeu.

„alui cărui dară mă rogă să fie cu tine, iubite cetitoră, și să fii sănătosă.

„Inochientie ermonah, Corector.

„Chyriacŭ ermonah, Typografŭ.

În unele exemplare se află numai numele celui d'întâi, precum urmază:

„Cu ostenela si indreptarea plecatului Inochentie ieromonahul.“

Tipicul întreg și unele rugăciuni dela sfârșit sunt în românește, cele-alte în slavonește. București, Biblioteca Academiei Române. — Blaj, Biblioteca arhiedecesană (Cipariu). Biblioteca I. M. Moldovanu.

Cipariu, *Analecte*, XXVII și *Principia*, 111. — Sbiera, *Miscări culturale*, 89. — Paraschiv Popescu, *Teodosie Mitropolitul Ungro-Vlahiei (1669-1708)*. Teză. București 1898.

185.

1681.

72. Dosofteiu, Molitvănic de 'ntăles, Iași 1681.

МѢТВНИКЪ ДЕНЦЪ ЛЕЇ

ИЗДАВАТЕЛСТВО "ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКОТО ПЕЧАТЕНЕ"

ТЕ СЖЛЕЛЕ МЪРЇНЪ СЪЛЕ ПРЪ

ЛѢМИНАТЪЛѢИ ѦНТРО ІѢ ХѢ

ЇѡАН ДѢКА КОЕВѢДА.

КѸ мѣла лѢ ДѢѢ ДѢНЬ цѢржѢ

Молдóвей кѣ келтѣіала мърїинѣ

сале, Шн кѢ послѣшанїѧ смері

нїй нóстрє Досодєй митро-

ПОЛІТЪЛ СЪЧАСНІЙ, А ТИПАРНИ-

ца Єнґей Митрополїи ѿ ашк

Бл҃гѣ ѿ сѣѣ мїра ꙗ҃коже

МѢСЦА МАЙ КЪ ДНЬ.

În-4° de 4 foi nenumerotate și 155 numerotate, cu erori. Tipărit cu negru și roșu, cu două feluri de caractere. În primele 30 de foi ale textului s'au întrebuințat nisece caractere mari (facs. 196), iar restul e tipărit cu caracterele mici aduse de la Moscva. Paginile tipărite cu primele au 18 rinduri, iar celelalte câte 26 rinduri.

Pe verso titlului se află stema Moldovei (No. 190).

Stihurile la lăminatul gherb a Țării Moldovei ca cele din Psaltirea în versuri (v. p. 210).

Pe cele 3 foi următoare se află prefața :

[196. — Începutul unei pagini din Molitvânicul tipărit la Iași în 1681.

„Préluminatului întru pravoslavie, Blagocestivului, și précinstitului, și milostivului nostru Domnă Măria sa Ioană Duca Voevoda. Dină mila lui Dumneșău Domnă țării Moldovei. Dela vécinica svintei troițe putiure poftimă mării tale sănătate și pace cu viață nărocită să petreci Măria ta pururi adevără.

„Dăce Prooroculă împărată Davidă, milostive și pré lumine Doamne, крѣпко ѿ дѣлѣ ѣвлогитѣсь, ѣвлогитѣсь крѣпко ѣмѣраи кадинѣраи, Domnul Dumneșău blagoslovită blagoslovitu-î Domnulă, dă din dă, sporine-va Dumneșăulă mântuineloră nostre Dumneșăulă nostru Dumneșău dé mântuiră. Slavă să fie lui Dumneșău în vîaci și preste vîaci, și preste vremi nefărșite, c-au sporit svinția sa și aă agiutat ș-aă blagoslovită în dălele mării tale de s-aă făcută și aciastă Svântă Carte pre limba romănescă, tainele svintei besărici cu carile să face spăseniă noastră a creștiniloră, adecă molitvâniculă. Pentrăciasta Milostive doamne, la aciastă pomană Dumneșăiască am socotită de-amă scrisă pre totă Préluminații și svântă pomeniții Domni țării, ca să să pomenescă pentru nevoițe ci-aă nevoită cu creștinătate și cu pravoslaviă. Pentrăciasta le-amă scrisă și verșuri, precumă mă-aă agiunsă știința, într-acesta chipă.”

După acēsta urmăză poemul cronologic despre Domni Țării Moldovei. Acest poem este reproduș și în fruntea Parimiilor preste ană, Iași 1683, cu mică variante. Se reproduce o singură dată mai jos, la descrierea acesteia cărți.

Pe ultima fôie liminară se află arătarea cuprinsului :

„Catalog sau catastihă de tot ce iaste în ciastă st. carte :

„Osveșteniă Iordanului. — Osveșteniă cé mică. — Logodna. — Cununia. —

Molitva femeii la naștere. — Molitva cuconului de nume. — Molitva femeii după 40 de zile și pruncului de beseicat. — Molitva femeii cându pîlarde. — Molitva de oglașenică și slujbă la botez. — Maslele. Mol. colivelor ș'a cărnii la paști. — Molitva căa mare a duhovnicului de ucenic. — Și molitvele de (de)zlegat a furisani. — Molitva de tunete, și de liti. — Cazanie la gîoi mare cuminecătorilor. — Molitva de spurcăciune, și de alalte. — Svnta priceștenie, cu multe rugi. — Molitva a bolnavu înfricoșat spre moarte. — Slujba priclonei la rusali pîatdesfatni. — Molitva de ploie. Ispovedani. — Cazanie la pogrebanie. — Bogoslovia pe trei limbi a svintului Grigorie. — Molitva casii de fapturi drăcești. — Provodnicul mirenescu. — Blagoslovenia tami. — Greșiturile.“

La sfîrșitul Molitvei pentru ploie, la f. 119 v., se află tipărită următoarea însemnare:

„ПѢ, ОУ ЧЕТЫЦА. ЛЕТ, ЗРНК. ІСН БГ.

„Гѣ Іс Хѣ сѣе бжій ѣдинордне ѣдиносжцне ѡііс състы твоимъ дхомъ мѣтвами прѣтымъ ѣ прѣодѣи мѣриѣ нетѣкнотѣ рождениѣ блгмы ѣ блскѣнныѣ, помилшнѣи грѣшнѣиго Досодѣи твоего рѣба. Яминь.“

(Scris la Cetățuia, în anul 7182, Iunie 23.

Dózne Isuse Christóse, fiule al lui Dumneđu, ununăscute, cel de o fință cu Tatăl și cu Sfântul tđu Duh, cu rugăciunile prea curatei pururea feciórei Mariei, miluesce-mě pre mine păcătosu Dosothei robul tđu. Amin.)

La p. 132 se află următoarea notiță:

„Tipăritu-s'au în casa s-ntei Mitropolii în Iași къ лѣт (la anul) 7189, Маі în 20.

„Meșterul Tiparelor Smereni Ermonah Mitrofan. De svnta Mănăstire de Besericani. Tiparnici Ursul și Nicula.

„Блските ѣ простите нас грѣшнихъ Гѣи ѡтѣи ѣбратѣ. Тѣлковѣвшихъ И писѣвшихъ ѣработѣвшихъ въсѣе ѣтоѣ посѣшѣніѣ. Дѣ ѣвѣсъ гѣ ѣкъ проститѣ ѣвѣкънѣ нѣсъ сподобитѣ прощѣнію ѣцѣрствію своімс ѣнѣномъ ѡ христѣ Іисусѣ гѣ нѣнѣмъ мѣтвами пре сѣымъ бѣда ѣ прѣно дѣмъ Мѣриѣ ѣ въсѣхъ сѣихъ своихъ Яминь.“

(Binecuvîntați și iertați pe noi păcătoși, sfinților părinți și frați, cari am explicat, scris și am lucrat în acéști sf. ascultare, ca și pe voi să vă ierte Domnul Dumneđu, și împreună să ne ierte și să ne primescă întru împărăție pentru Domnul nostru Isus Christos și pentru rugăciunile sfintei născătoare de Dumneđu și prea curatei fecióre Maria și a tuturor sfinților sѣi. Amin.)

După încheierea cărței cu acéști notiță, s'au mai adaugat 27 foi, cari cuprind:

„Cazanie la pogrebania provodului creștinescu.“

„Provodnicul rumâniște: creștinescu, pentru mirani.“

„Blagoslovenia tamiel,“

„Greșiturile ce să află într-acăstă svntă carte.“

La sfîrșitul acestor „Greșituri,“ la f. 155, este tipărit:

„Ionașco Bilevici cѣ-au pusă nevointă,
De-au adusă tipare de Moscū cu priință,
Dѣa-і Dumneđu s-aibă într-a vieții carte
Să să scrie-n rândul cu S-nții în parte.
Amin.“

ВІАЦА ШІ ПЕТРА ЧЕРА СВІЦНАШРЬ
АКМЪ ТИПЪРИТЕ.

† ПРЪ БІГІТЕ СЖАГАЕ ПРІБЛЮМНАПЛАХІ † ПРЪ ІС ХС

ІШАНЬ ДЖКА БОЕВОДА,

ХЪ МИЛАЛЪ ДМІСЪ ДМІС ЦІРЯЙ ШОЛДОВЕШІ ОУКРАЙНЕЙ

ХЪ ПОРЪНКА ШІРІЙСАЛ ШІ КЪ ПОЕЛЪШЕНІА

ЧЕМЕРЕНІЙ НОЛСТРЕ

ЧАХІ ДОГОДІЙ ШІТРОПОЛІТЪЛС СВІМБЕН.

† ТИПІРНИЦА СВІПЕНІА ТИТРОПОЛІТЪЛС † ЖШЕ, ЛА КАРС ТИЛІОНИЦЪ

НІБЪ АЦІТОРНІТЪ ДЛА ШШС СВІЦІСА ПЕРІНІТЕЛЕ НОЛСТРЕ

ПАТРІАРХЪЛЪ ФІАКІМЪ.

ВЛТШ ДЛА ІЧЕПЪТЪЛЪ ЛХМІН,

ЗІЧ: МЦА ШІКТОВРН, КЗ, ДНН.

ДЛА НІЦЕРЪ ДМІЛЪН ШІ
МЖИТЪНТОРНЛЪННОСТРЪ ІС ХС

ЛБІТЪ АХІПЪ:

СМІ

„Pre câtu-î de mare hîara și buîacă,
 coarnele-m pășune la pămînt aș plécă.
 „De pre chipû să vîade buârulû ce-î place,
 c-ar vrîa-n toată vrîamîa să stîa țara-m pace.
 „Domnulû Duca vodă dela Hs. are
 agîutorîu pre stemmă și feriută tare,
 „Cinstita cruce, și-n cîasû de năvală,
 a lui Hs. maîcă îî de sprijinélă.

Pe paginile următoare se află scrisoarea de dedicație a Mitropolitului Dosofteiu către Ioan Duca Vodă și un cuvînt către cititorî. Le reproducem aci:

„Pré luminatulû întru pravoslavie, blagocestivulû și précinstitulû și milostivulû nostru Domnû Măria sa Ioanû Duca Voevoda, cu mila lui Dumneđău Domnû Țărâi Moldovei și Ucrainei, dela vecînica svintei Troițe putiare pof-timû Mării tale, sănătate și pace, cu viața nărocită să petreci Măria ta întru cinstitû și préluminatû Scaunulû Mării tale. Adevărû.

„Pentru cinstîa Svințilorû și a rămășitelorû ¹⁾ lorû, milostive și pré luminate Doamne, scrie svântulû Ioanû Damaschinû în glav. 92 sau 16: Să cinstimû pre sviintîi ca priîatiniî iubițîi lui Hs, ca cuconiî și moștîani lui Dumneđău, cumû đăce Theologulû Evanghelistû: Iară câțî al priimîra pre însulû, datu-le-au putiare cuconi lui Dumneđău a fi; drept acéla nu mai sântû de-acmû șerbi, ce sântû fiî; și déca sântû fiî, sântû și moșnîani, moșnîani sântû lui Dumneđău, și-mpreună moșnîani lui Hs. Și Domnulû, în svintele Evangheliî Apostolilor đăce: voi priîatini iubițîi miei sintețî; nu ca mai pre voi voi numi-vă șerbi, că șerbulû nu ștîi ce face Domnu său. Dară, de vrîame că și împăratû împărațilorû, și Domnû Domnitorilorû, și Dumneđău Dumneđăilorû, Tvorețî tuturoră și Domnû să đăce totușî și svințîi, Dumneđăi și Domni și mpărațî, acestora li-î Dumneđău, Dumneđău și Domnû și-mpăratû le îaste, și đăce: eu dară sântû, đăce lui Moysi, Dumneđău lui Avraamû, și Dumneđău lui Isaacû, și Dumneđău lui Iacovû, și Dumneđău lui Faraonû. Pre Moyseî Dumneđău al face. Dumneđăi dară đăcu și-mpărațî și Domni, nu din fire ²⁾, ce c-acîaia ce preste patimi împărațără și domnîra ș-a dumneđăiasca icoană chipû după care să și născură, nestrămutată din șărui-tură o feriră (că împăratû să đăce și icoana împăratulû) și c-acîaia ce să unîră cu Dumneđău de pre proizvolenie, și pre dânsû ce-lû priimîra casnicû ³⁾ și cu a lui cumenecare de să fîacără din darû, acîaia ce sângurû îaste ghiriș. Deci dară cumû să nu cinstimû pre ogodnicîi și priîatiniî iubițîi, și fiî lui Dumneđău ce să fîacără ⁴⁾; că acîa cătră cu bună a depreună șerbi cîste, arătătura are cătră obștnicul Stăpanû de bună minte. Aceștîa secie ⁵⁾ lui Dumneđău și curate să fîacără cămări; că: voîu lăcuî cu casă întru dânsîi și voîu înbla printr-înșîi, đăce Dumneđău, și le voi fi lorû Dumneđău. Dară căce-s sufletele dreptîlorû în mîna lui Dumneđău și nu să va atînge de dânsî moartîa, đăce Dumneđăiasca scriptură: Că moartîa Svințilorû mai vîrtosû somnû îaste decăt moarte, că să trudîră

¹⁾ *Note marginale*: Moștiilor.

²⁾ Hirîșî.

³⁾ Lăcuiorîu în sine.

⁴⁾ Să numîră.

⁵⁾ Vistîare.

intr-acest de-acum vécú și vor fi vii în fărșitú; și: cinstită-î naintă Domnului moartăa cuvioșilorú lui. Deci dară, ce ăaste mai de cinste de câtú a fi în mână lui Dumneđău? că viața ăaste Dumneđău și lumina, și acela ce-s în mână lui Dumneđău, în viața și-nú lumina sântú. Iară cumú în mintăa și-n trupurile lorú s-au însălășluitú Dumneđău, ăace Apostolulú: Dară nu știți că trupurile voastre Besi-rica lăcuiitorulú în voi Svântului Duhú ăaste, și Duhulú ăaste Domnulú? Și să neștine Besi-rica lui Dumneđău o strică, strica-l-va pre însú Dumneđău. Cum dară să nu cinstimú însufletatele Besi-rici a lui Dumneđău? Insufletatele lui Dumneđău corturi¹⁾ aceștia viețuindú, cu-ndrăznire la Dumneđău dvorescú, fântăni noaă de spăsenie domnitorulú Hs. a svințilorú ne-au dăruitú moști²⁾; în multe chipuri bunătăți de bunú faptú izvorându-ne, mirú de bună mirézmă izvorându dintr-ânsele. Și nime să nu fie necredincios. Că de-au izvorátú din plăta cía tăioasă și vârtoasă apă în pustie, vrândú Dumneđău, și din falca asinului lui Sampson la siate, dară din a măcenicilorú moști mirú de bunú mirosú a izvoră cumú să nu să cređa? Ce aciasta nice într-un chipú nu pote fi să nu să cređa, cătră cea ce știu a lui Dumneđău puti-are și aci-ăa dela Svinția sa a svințilorú cinste.

„Și în liagăa viache, fie cine să vria atinge de mortú necuratú să făcă³⁾, dară nu aceștia morți. Că de cândú hirișă viața și a vieții prilej⁴⁾ întrú morți s'au socotitú⁵⁾ pre cei de pre năđajdăa învieri și cu credința întrú Svinția sa adormiți, nu le ăacemú morți. Că trupulú mortú cum să poată face minuni? Cum dară pentru dănsi dimoni să izgonescú, boalele fugú, lăngeđi să tămaduescú, orbi dobăndescú vedăre, pricăjiți să curățascú, și iscușeniile și scărbele să răsăpescú, totú datulú celú bunú dela părintele luminelorú printr-ănsi celorú ce fără îndoită credință își cerú, li să pugoară. Dară câtú tí-ai trudi ca să-ți dobăndești un folositorú la muritorulú împăratú să te bage, și pentru tine la dănsulú să grăiască, deci dară pre folositorú a totú rodulú nostru, pre cea ce lui Dumneđău pentru noi să roagă, să nu-î cinstimú? Oibă să-î cinstimú, besi-rici rădicându lui Dumneđău într-a Svinții sale nume, și prinoase de toată roada aducându, și pamenitiile praznicilorú lorú cinstindú, și-ntr-ânsele veselindu-ne sufletăste, ca să ne fie însoțată cu chemătorú bucuriă, ca nu slujindu-le în potrivă să-î mănemú. Că cu cialăa ce Dumneđău să slujăste și să cinstăste, și a svinții sale slujitori să veselescú. Iară de cialăa ce îi gréța lui Dumneđău, și slugilor Svinții sale li-î gréța. Cu psalomi și cântări și cantece sufletești, și umileni, și cu mila la sáraci, pre Svinții noi credincioși să-î cinstimú, cu cialăa ce mai vartosú și Dumneđău să cinstăste. Stălpuri să le rădicămú, și icoane căđute, și noi înși-ne însufletăți stălpuri lorú și icoane, cu închipuiră bunătățilorú să ne facemú. Pre Dumneđău Născătoară, ca cialăa ce-î chăarú și adevăratú lui Dumneđău măica, să cinstimú; — pre proroculú Ioanú, ca unú înainte curătorú și boteđătorú apostolú și mucenicú; că nice-și innăscuți din femeí mai mare de Ioanú nu s-au sculatú, cum Domnulú au dăsu, și-mpărățaei ceriului acesta întâi strigătorú să fíace; — și pre Apostoli ca frați Domnului și înși-și văđătorú și slujitorú patimilorú lui, pre cari de mainte ă-au cunoscutú și de mainte ă-au orănduitú într-o-mpreună formă a icoanei fiuluiú său Dumneđău și părintele: întâi Apostoli, a doa Proroci, a treia

¹⁾ Sălășe.

²⁾ Rămășițe.

³⁾ Să spurcă.

⁴⁾ Cavză.

⁵⁾ Menitú.

păstorii și didascalii; — și pre a domnului mucinicî din toată cîta aleși ca vitiajiî lui Hs. și căce că băură păharulî Svințiiî sale, și-ntr-a vîța făcătoare a lui moarte ce să boteșară boteșu, ca partnicîi¹⁾ patimilorî lui și a slăviî, cărora le iaste cinonacîalnicu sau hetman: Pârvo diaconulî lui Hs. și apostolî și pârvo mucinic Stefanû; — și prepodobnicîi părințiiî noștri, bogonosnicîi săhastriî Aschitaciî, cariî acîa mai zăbavnică²⁾ și mai trudnică măcenicie a științiiî luptară, cariî petrecură în bobolă³⁾ și-n pieî de capră, lipsiți, scărbiți, pățați rău, prin pustii rătăcindu-să și prinî muntî și vîrtoape și gaurile pămîntului, cărora lumîa nu le era vîladnică; — aceiî de mainte de darî, Prorociî, Patriarșiiî, direpțiiî, cariî de mainte au dat vîaste de venirîa Domnului. Acestora tuturoră oglindindî petrîacere, să răvnimî credința, dragostîa, nădîajdîa, răvna⁴⁾, vîța, răbdarîa, a patimilorî suferința, până în sange, pentru ca și a slăviî cununilorî cu dănsî să fimî partnicîi.

„Așîa scrie Svântulî Ioanû Damaschinû pentru Svințiiî și alaltî Svințî și dascali a svintei besîariciî, inplandî Svânta Besîarica de cinstîa Svințilorî cu stihire și canoane, cu tropare și condace și cu în totî chipulî de cîntări. Și mai vîrtosî le-au scrisî și proloage să li să citescă în Svânta Besîarica, să le aușă creștiniiî, să să folosască și să să polzûască din vîța și petrîaceria lorî acîa svântă, cum să nevoiră, cum țanură credința, cum vîrsară sângele lorî cel svântû pentru Svântul Svințilorî, pentru Hs., și nu cruțară vîța lorî până la moarte. Dintr-acîalîa din toate cu dănsiiî să proslăvimî pre Dumneșău, luândî chipû de-nvîțatură de pre dănsiiî, citindu-li-să vîța în proloage.

„Pentr-acîală, milostive Doamne, și noi smerițiî rugătoriiî mării tale, cu cât ne-au fostî știința limbiiî rumănești, am nevoitî de le-am scosî de pre grecîaste și de pre sîrbîaste pre limbă rumănescă, ca să înțălégă totî, să dîa laudă lui Dumneșău, și să mulțamască mării tale de bine sufletescî ca acesta ce nevoești Măria ta pentru creștinătate.

„Șî rugămî pre milostivulî Dumneșău, Milostive Doamne, pentru ruga Svințiiilorî sale acîa priimită ca tîmăla innaintîa Svințiiî sale, ca să dăruîască Măriiî tale pace și sănătate, și bișugî de totî binele cerescî, și pemintescî să domnești Măria ta până la adîncî bătrîniătele Măriiî tale, depreună cu cinstita și blagoslovita Doamna Măriiî tale Gospojda Anastasiîa, și cu cinstițiî și blagoslovițiî fiîi Măriiî tale, Ioan Costantinû Voevoda, Ioan Matei Voevoda, Ioan Stefanû Voevoda, și cu blagoslovite fiicele Măriiî voastre, să vă cruțe Milostivulî Dumneșău și să vă blagoslovască, așîa cumî au blagoslovitî pre Avraamî și pre Isaacî și Iacovû. Și să blagoslovască milostivulî Dumneșău și pre Măria sa Ioan Stefanû Voevoda cu cinstita sa Doamnă Ecaterina, iubită și-ntăî născută fiica Măriiî tale, cariî ți-i-au dăruitî milostivulî Dumneșău acmî tineri în nuntă de bucurie, așîa să ți-i blagoslovască milostivulî Dumneșău, cumî au blagoslovitî pre Iosifî și Asinetha cu acîa înțălêpta și Dumneșărêscă, și să vă dăruîască blagoslovenie și bucurie în slavă și-n liniște vécînică cu biruire asupra de vrăjmași vîduțiî și nevîduțiî, pentru Domnulî nostru Is. Hs. Amin.

„Rugătoriiî Mărieî tale smeritulî

„Dosoftei Mitropolitulî “

¹⁾ Ocînătorii.

²⁾ Delungată.

³⁾ Cojoc.

⁴⁾ Jîalia.

„Cătră Iubitul Cetitoriu Sănătate.

„A sinaxariului dumneșăscă și svântă carte scoasă de pre greciaște și ellinaște din 12 Miniae a svintei Beslarici, și din cărțile vistlarului Beslarici pre limbă rumănescă cu lungă nevoieță, și cu Lexicone de-agiunsu talmăcită, cu pohta blagocestivilor și lui Dumneșău Iubiți Domni Țării Moldovei Ioan Gheorghe Ghica Voevoda, și Stefanu Vasile Voevoda, și Evstratie Dabijla Voevoda, și Ioan Duca Voevoda și Ilișă Alexandru Voevoda, și Ioan Stefanu Petru Voevoda, și Ioan Dimitrie Catacuzin Voevoda, și Măria sa Ioan Antonie Rusetu Voevoda; și cu pohta Dumilor sale cinstiților Boiari țării; — într'atata lungă vrîame scriind și talmăcind câte am pututu birui în acești vîaci grei a țării, — abia cu multu greu am scris și ačasta Svântă carte, de o amu talmăcită rumănăște pre limbă prostă; caria, Iubiți lui Dumneșău și cinstiți cetitori, cu dragu să o primiți și să o cetiți fără urātu; că nu spune într'ansa de petrecăniile și puterile împărăților și a chesarilor, ș-a crailor ș-a domnilor, nice de vitejiile și izbandile hatmanilor, nice de nevoiețele vitlajilor și ghărăților lumești, ce de nevoiețele și biruințele și izbandile a vitlajilor împăratului și Domnului ceresc, de-acăra nevoiețe ingeri să minună, cum ei putură de să nevoiră și biruiră a bate război așa de minunat preste toată minunia și cinstit preste toată cinstia. Carile Dumne-voastră cetindu-le în toate dăle veți îndulci sufletiaște ca în raful adevăratu a Svinții sale, și întâi să pomeniți și să mulțamiți blagocestivilor Domni, și pre noi încă nu uitați dela svântă ruga Dumilor voastre.”

Titlul pentru intrarea în materie este următorul :

**КЪ ДМНШЪСЪ ЛЧАНЕМЪ,
Прологацелѣ Тѣтѣрѣ Гвѣнцилорѣ.**

Din cauza acestui titlu cartea acăsta este cunoscută și sub numele' de *Proloagele* lui Dosoftei.

La sfîrșitul volumului II, la f. 84 se citește :

„Și sosându până acicla, rugăm pre milostivul Dumneșău să ne spodobască și înainte alte șlase luni să le putem face, iară ce om hi greșit s-avem ertare dela Iubiți lui Hs. și svinți cititori, că noi ca nește prostaci, pre cât am biruit a grăi în limba rumănescă, am nevoit de-am scris cum ne-au îndereptat milostivul Dumneșău, de pre izvoade grecești.

„Smeritul Dosoftei Mitropolitul Sucăveii.

„Și tiparnici, Ermonah Mitrofan făcătorul tiparelor cu ucenici săi Pavelu și Ursulu, Andrei.”

Din tomul al doilea (cuprînd vol. III și IV) nu cunosc exemplare complete. Singurele pe care le-am vădut sunt fără foia cu titlu și fără prefață, n'au mai mult de 162 foi, avînd pe ultima față începutul zilei de 10 Iulie. Episcopul Melchisedec a vădut un alt exemplar în Mănăstirea Putna din Bucovina, care merge de-asemenea până la 10 Iulie.

La sfîrșitul lunii April, la f. 105 r. se află următoarea notiță :

„Și eu smeritul Dosoftei mă rog cu umilenie nu mă uitareți la svântă rugă pre un mișel și netrabnicu șerbu lui Dumneșău și Dumilor vostre, svinți creștini, ce mă pomeniți și mă ertați.”

Pe verso titlului se află stema lui Șerban Cantacuzino și următoarele :

„Verșuri Politice 10, asupra Stemelor Luminatului și Innălțatului Domnă Io Șerbanu C(antacozino) B(asarabă) Voevod.

200.

„Gripsorii și Stemele sémne-s împărăției,
Precum și corbulă véde-se a fi semnulă Domniei,
„Cu caré cestă luminat Domnă vrédnic să inpodobéște.
Amândurora Stemelor moștén să pomenéște.

„Că despre némulă părintescă pre gripsor stăpânește,
 Iară despre mumă pre deplin pre corbă bine domnește.
 „Tu dară, Doamne, care ești marele împărat,
 Care pre-acestă Domnă luminat însuși l-ai coronat,
 „Cu lină pace să-l păzești cu viața fericită,
 In scaunul strămoșilor, domnie slăvită.“

Pe fôia 2-a începe prefața următoare :

„Io ȘERBANŪ Cantacozîno Basarabū Voevod. Din mila lui Dumnezeu Domnă și obladuitorū Țării Rumânești. Tuturor celor ce să vor întâmplă a ceti, intru Domnul să să bucure.

„Mare iaste dragosté Pré bunului Dumnezeu, care de-ncepută au arătat și arată la omă fiindă lucru al său și zidiri a mânilor sale, și viața lui dintru a sa suflare, pre cum zice svânta scriptură : și suflă intru dănsulă duhă de viață. Dereptă acéia multe și bogate mijloce au făcută pentru a lui spăsenie, și întâu au dată lui légé cé firéscă, ca pre-n mijlocul zidirilor să vie pre cunoștința lui Dumnezeu, precum zice Apostolul : Ziditorul Dumnezeu să véde dintru mărire și frumosété zidirilor. Pren care zidiri și iubitorul de Dumnezeu Avraamă s-au dusă spre cunoștință dumnezăiască. Iară, de vréme ce nici pre-ntr-acéste zidiri au cunoscută omulă pre Dumnezeu, iarăși de a doao oară au dată lui légé cé scrisă pren Moysi la muntele Synaei, iar nu deplină, pentru nedeplina cunoștință a Iudeilor.

„Și iarăși nici pentru aciasta au luată omulă folosință. Dereptă acéia mai pre urmă de toate, au trimisă pre celă Unulă născută Fiulă său, care însuși zice : atăta au iubită Dumnezeu lumé, câtă pre Fiulă său unulă născută l-au dată, și luindă trupă și sufletă nevăzută din Précurata Fecloară, dat-au lui noulă testamentă, légé cé deplină, zic svânta și Dumnezăiasca evanghelie. Pentru caré purtătorii de duhă Proroci au prorocită, zicândă : din Syonă va eși légé, și cuvântulă Domnului din Ierusalimă, iară nu mai multă din muntele Synaei. Care evanghelie iaste lumina oamenilor și viața credincioșilor ; eu săntă, zice, Viața și învățare. Intru care evanghelie 4 lucruri să cuprindă ; înfricoșări, porunci, credință și făgăduință. Și cu înfricoșeri să câștigă frica lui Dumnezeu, pentru care zice : că cei drepti să voră duce la viața de véc, iară cei păcătoși, la inunca de véc, acolă va fi plânsulă și scărșniră dinților. Pren porunci iarăși câștigă-se bunele fapte, pentru caré zice : acéste poruncescă voao, ca să iubiți unulă pre altulă, și precumă veți să facă voao oamenii, faceți și voi loră asemene. Pren credință iarăși câștigă-se lumina credinței, și viața de véci, pentru care zice : celă ce va créde în mine, de va și muri fi-va viu. Pren făgăduință iarăși iaste, ca unde zice : Veniți blagosloviți Părintelă meu, de moșteniți cé gătită voao împărții mai nainte de zidire lumii. Pentru acéia cu adevărată aciasta svântă și Dumnezăiască evanghelie, iaste cale și adevără pren care ne povățuimă spre lumina vieții care iaste elă însuși : Eu săntă, zice, cală și adevărulă și viața. Aici într-aciașă svântă evanghelie, fericescu-se milostivi : ferice, zice, de milostivi, că ei să voră milui. Aici într-aciașă să laudă mucenicii : cine va vré sufletulă lui să-lă spăsescă, zice să-lă pîlarză pentru mine și pentru evanghelie.

201. — St. Ioan Evanghelistul, din *Evanghelia*, București 1632.

„Aici să laudă pustnicii: cine va vré să vie după mine, să să lépede pre sine, zice, și să ȳa Crucé sa și să vie după mine.

„Aici să fericescú Archiereii: și păstori ce au luminatú în lume, cu bunele lorú fapte și cu ale lorú învățături, ca o lumină, voi sânteti, zice, lumina lumii. Aici toate săvârșirile să află filosofia cé cunoscătoare și lucrătoare. Aici toate céle Domnești sarbători și ale Précistii să află. Aici și cei derepți împărați și Domni să fericescú, căți pentru adevărulú și spre faceré de bine s-au nevoitú și să nevoescú, pentru că faceré de bine ȳaste plinire evangheleștii porunci.

„Acésté cunoscândú și noi, avândú învățatură dela strămoși pentru Dumnezăiasca credință, și cumú că credința, care ȳaste noao dată de Proroci și de Apostoli, făr de fapte ȳaste moartă, și sufletulú credinții sântú faptele, — nevoitu-ne-am și noi să ne arătămú credinții cu fapte, de vréme ce den mila lui Dumnezău, ne-am învrednicitú Cinstitulú acestuia Scaunú alú moșilorú strămoșilorú noștri, a fi stăpân și oblăduitorú. Amú socotitú ca să îndereptămú céla ce ȳaste folositoare sufletelor, și avândú nădejde pentru céle viitoare bunătăți, ne-am nevoitú de am săvârșitú acestú lucru Dumnezăescú, svânta acȳasta evanghelie, care nefindú mai denainte tocmită la slovenie să-să cetéscă după rânduíala zilelorú și a sărbătorilorú celorú domnești și ale svințilorú, poruncit-amú fratelulú nostru Iordachie Cantacozino, vel stolnicú, de o au îndereptatú și o au așăzatú precumú umblă cé ellinésca, și întru toate asémene, după orânduía Besérecii Răsăritulú, alcătuindu-se și svintele cuvinte, spre mai alésă înțelegere a limbii Rumânești. Și așa cu a noastră poruncă și cheltuía, îndereptându-să și puindu-se și în Typografia ce s-au lucratú la svânta Mitropolie, fiindú Archiereu și păstor creștinesculú acestuia norodú, Părintele nostru Kyr Theodosie Mitropolitul, o punemú acȳasta innainté tuturorú celorú ce vorú ceti, și dentru mică ostenéla noastră, o dămú acȳasta darú pre la toate besérecile țării noastre, întru folosulú creștinesculú norodú, și întru pomeniré noastră și a părințilorú. Și fiți cu bucurie toți cei ce veți ceti, și pomeniți celú ce au căștigatú voao acestú bine, și rugați pentru spăseniía noastră de pururé pre Dumnezău.“

Pe pag. 6 și 7 din foile liminare se află cele două vieți cunoscute ale St-lui Ioan Evangelistul, iar pe ultima pagină o gravură reprezentând pe acest evanghelist (nº 201, pag. 249).

La f. 174 se citesc următoarele :

„Lui Dumnezău Unuia în Troiță, carele pentru nespusa lui milă pre Fiulú său unulú născut l-au trimes din cerú pre Pământú și s-au întrupatú dentru Pré svânta Stăpăna noastră pururé fecioară Maria; și pentru ca să putem afla viiața de véci, au dat noao svânta și făcătórea de viiață învățatura acȳasta a Evanghelii, precumú elú însuși zice: întrebați scripturile, că întru dănsale veți afla viiéta de véci, — Slavă și laudă îi dămú, căce, precumú amú începutú cu ajutorulú lui, amú și săvârșitú cu Typariulú svântulú acesta lucru. Iară pre tine, Pravoslavnice Cetitorúle, cu umilință te rugăm, ca, de veți afla niscare lunecături în lucrulú acesta al nostru, să nu bléstemi, ce ca unú fiú al svintei beséreci cu blândéte îndireptéză și nu ne pune întru ponos, ce ȳartă, că și noi sântem oameni asémene pătimași ținúți de slaba fire caré nu lasă pre nice unú omú a rămăné fără greșală. Iară pre câtú amú pututú cu nevoință amú lucratú, și precumú

amă aflată în izvodă așa amă dată și în typariu. Ce ȳară te rugămă, Pravoslavnice Cetitoriule, ȳartă, ȳartă, ca și tu să dobăndești ertaciune dela Domnulă nostru Is. Hs. ală căruia dar și milă și noi ne rugămă lui, să fie cu tine pururē.

„Smeritulă întru ermonași

„Chyriacă, Typarniculă.“

„Precumă dorescă să sosescă la vadulă celă cu adăpostire, cari sântă bătuti de valuri întru luciulă mării, așa amă dorită și eu să sosescă la svârșitulă svintei Cărții aceștiia.

„Ελτῶ ὦ εκκλησία μέγα εὐχ.“ (*La anul dela facerea lumii 7190*).

La f. 175 se află arătarea cuprinsului. Evangheliile sunt rinduite pe ȳilele anului.

București, Biblioteca Academiei Române. Museul de antichități. — Iași, Biblioteca Centrală.

Cipariu, *Analecte*, XXVII, Ee. — Cipariu, *Principia*, 111. — Xenopol-Erbiceanu, *Serbarea școlară de la Iași*, Iași 1885, p. 331. — Sbiera, *Miscări culturale*, 37.

202.

75. Patriarchul Nectarie, *Intîmpinare în contra primatului Papei*, Iași 1682.

ΤΟΥ | ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ | ΚΑΙ ΣΟΦΩ | ΤΑΤΟΥ | ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ | ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ |
Και άγίας πόλεως Ιερουσαλήμ, κυρίου | Νεκταρίου προς τας προσκο | μισθείσας
θέσεις παρά των | ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥ | ΜΟΙΣ ΦΡΑΤΟΡΩΝ | ΔΙΑ ΠΕΤΡΟΥ | ΤΟΝ
ΑΥΤΩΝ ΜΑΙΣΤΟΡΟΣ | περί της άρχης του πάπα | ΑΝΤΙΠΠΗΣΙΣ. Τυπωθείσα |
νυν πρώτον εν τη σεβασμία Πατριαρχική και αύθεν | τική μονή των άγιων ενδόξων
και πρωτοκορυβαίων | Αποστόλων, τη καλουμένη Τζετατζούια | κατά το: αχπθ: έτος
το | σωτήριον. εν μηνι Ιουλίω. | Εν Γισίω Της Μολδαβίας.

(Intîmpinarea Prea fericitului și prea înțeleptului Patriarch al marelui și sfintului oraș Ierusalim, Kyr Nectarie, în contra argumentelor aduse de Frații din Ierusalim, prin magistrul lor Petru, despre primatul Papei. Tipărită acum pentru întâia oră în respectabila patriarchică și domnescă mănăstire a sfinților și glorioșilor întâi corifei Apostoli, numită Cetațuia, în anul mântuirii 1682, luna lui Iulie, în Iași Moldovei.)

In-folio de 12 foi nenumerotate, 255 pagini și 7 pagini nenumerotate, dintre cari ultimele trei albe. Caietele se compun din 4 foi fie care și au ca semnătură, afară de cele 12 foi liminare, literele alfabetului grecesc (Α—Ω, α—θ), afară de ultimul, care n'are semnătură. După pag. 230, în josul căreia se citește cuvîntul Τέλος, urmază o foie albă. După acēsta s'au mai adaogat 4 caiete de câte 4 foi, reîncepîndu-se paginația dela 231 până la 255, după care urmază *errata* cărții. Tipărit cu negru. Pagina are 41 rînduri, cu *custoși* din 5 în 5.

Pe verso titlului se află *epigramele* următoare:

Ἐπίγραμμα εἰς τὸν τύπον

Ἡῶς τε' ὁ φρῶς δουτικῇ σοφίῃ μέγ' ἐν ἑλλάδι πρώην
ἐν τε τύπῳ βιβλίων, ἀντολικῶν προφέρειν
ἀμφοτέρων δ' ἀνέτειλε τέως χάρις ἐνθάδε πιστοῖς,
ταῦτα κλέος κείνων, ἀντολικῶν δὲ θεός.

(Epigramă la tipografie. — Inginfarea apusană să laudă că întrecea mai înainte cu mult pe Resăriteni în știința grecescă și în tipărirea cărților; luminarea ambelor acestor lucruri a răsărit de curând aici pentru credincioși: lucrurile acestea sunt lauda lor, iar Dumnezeu a Resăritenilor.)

Εἰς τὴν βιβλόν.

Νεκταρίου σοφίης πόμα λάψατε ἀρχιερεῖος,
ρεῖθρον θεολογίης, κ' ὀρθοσύνης νόματα.

(La carte. — Sorbiți bătura științei arhierelui Nectarie, curs de teologie și isvóre de dreptă credință.)

Ἔτερον εἰς τὸν αὐτόν¹⁾.

Μηκέτι τοξοφόρων ψαύει βέλεα ξυνορίης
κ' ἐθθυγνώμων αὖ ἤθεα θεολόγων.
ὅτι καὶ Νεκτάριος νῦν τεύξετο τείχεα π.στοῖς,
εὐσεβίης πόργους, κ' ἔγχεα τῆς σοφίης.

(Alta la aceeași. — Nicl odată de aci înainte săgețile dușmanilor nu vor atinge hotarele noastre, nicl practicele teologilor raționali, fiind-că Nectarie a ridicat întărituri pentru credincioși, turnuri de pietate, și lăncii de înțelepciune.)

Pe fóia 3 verso se află dedicația :

Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ, εὐσεβεστάτῳ, γαληνοτάτῳ τε καὶ ἐνδοξοτάτῳ αὐθέντῃ καὶ ἡγεμόνι
κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Δούκῃ, βοεβόνδῃ πάσης Μολδοβλαχίας, μεγαλοπρεπεστάτῳ
τε ἀρχηγῷ καὶ τοπαρχῇ πάσης Οὐκρανίας καὶ τῶν πέριξ αὐτῶν, σωτηρίαν παρὰ Θεοῦ.

Νικῶντι Φιλίππῳ τῷ Μακεδόνων βασιλεῖ καὶ μείζονα ποιουμένῳ τὴν κατ' αὐτὸν ἀρχὴν ἐδυσχέραιεν ὁ Ἀλέξανδρος· πάντα προλήψεται, φησὶν, ὁ πατήρ, ἐμοὶ δὲ οὐδὲν καταλείψει ἔργον ἐπιδείξασθαι. Ἀκκιρος δ' ἦν ἡ φιλοτιμία, περὶ γάρ ματαίων ἦν, ἅτινα πρὸ τοῦ δρασθῆναι φεύγει καὶ πρὸ τοῦ συσχεθῆναι ἀποίχεται. Σοῦ δὲ ἡ μεγαλόνοια οὐ μόνον τὴν τοῦ ἐπὶ τὸ εὖ εἶναι μετὰ θεὸν πατρός σου μακαρίτου καὶ ἀοιδίμου Βασιλείου βοεβόνδα ἀρχὴν ἐκπληρώσω νομίμως, μηδὲν ἐκείνῳ παντάπασιν ἐπιφθονήσας, ἀλλ' εὐαγγελικὴν ἐντολὴν ἀποπληρῶν, καλῶς καὶ προθύμως ἐξυπηρέτησας, καὶ τῶν ἐκείνου κατὰ ψυχὴν χαρισμάτων πολλαπλάσια τὰ ὑμέτερα (τὰ γάρ πνευματικὰ παρεχόμενα πληθύνεται, καὶ πλεονεκτούμενα ἄφθονα γίνονται καὶ ὑπερεκπερισσεύεται) ἐξ ὧν ταυτὶ καὶ μόνον ἀρκεῖ εἰς εὐφημίαν αἰδίου· ἐκείνος γάρ θεοφιλὴς ὢν σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ τοπικὴν σύνοδον συναθροίσας ἐν Γίασει, τὰ ἐν τῇ μικρᾷ Ῥωσίᾳ τότε κατὰ τῆς ἀποστολικῆς πίστεως ἐπιφυέοντα σκάνδαλα κατεσίγασε, καὶ τὰς τῶν Καλουίνων διὰ τῶν λεγομένων Κυρίλλου κεφαλαίων συκοφαντίας φωράσας διεσκέδασε, σὺ δὲ ὡς ὁ Ἐλισσαῖς διπλοῦς παρὰ θεοῦ τῆς θεοσεβείας τοὺς τρόπους λαβὼν καὶ καλλυνόμενος εὐποιᾷ τε καὶ σωφροσύνῃ συνυπερμαχήσας καὶ κατὰ τὸν ζῆλον τοῦ Ἡλιοῦ ἐφιλοτιμήσω εἰς τὴν τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου κατασκευὴν, οὐ μόνον Ῥώσων τοὺς ὀρθοδοξοὺς ῥυθμιζων, οὐδὲ συκοφαντίας μερικῆς ἀπαλλάττω τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ παρτί: ὀρθοδοξοῦντι οἷόν τι φῶς τῆς εὐαγγελικῆς πίστεως, καὶ τῶν ἀποστολικῶν καὶ πατρικῶν παραδόσεων τῶν ἁγίων τὰ συγγράμματα ἀντιθέμενος καὶ κατὰ παντός σχίσματος καὶ αἱρέσεως ὅπλον ἀήττητον χρηματίζων. Τοῦτό σοι τῆς ὀρθοδοξίας εἰλικρινὲς τεκμήριον, τοῦτό σοι τῶν ἀρετῶν τὸ κεφάλαιον, καὶ ἔνδειξις τῷ ὄντι τῆς πρὸς σὲ τοῦ κυρίου εὐνοίας, καὶ ἐν τῷ παρόντι ἔσῃ διαφρουρούμενος ἀπὸ παντός ἐναντίου, ἕως γήρως καὶ πρεσβείου, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τεύξῃ τῆς οὐρανίου μακαριότητος.

Δοσίθεος ἐλέφ θεοῦ πατριάρχης τῆς ὑγίας
πόλεως Ἱερουσαλήμ, καὶ εὐχέτης τῆς ἀμετέρας
ἐκλαμπρότητος.

¹⁾ Corect: εἰς τὴν αὐτήν.

Τ ΟΥ
Μ Α Κ Α Ρ Ι Ω Τ Α

Τ ΟΥ Κ Α Ι ' Σ Ο Φ Ω

Τ Α ' Τ ΟΥ

Π Α Τ Ρ Ι Α ' Ρ Χ ΟΥ

Τ Η Σ Μ Ε Γ Α Λ Η Σ

καὶ ἁγίας πόλεως ἱερῆς ἀληθινῆς
νεκταρίου πρὸς τὰς πρὸς
μοδίας θέσης ὡς ἔστι

Ε Ν Ι ' Ε Ρ Ο Σ Ο Λ Ν ' ,

Μ Ο Ι Σ Φ Ρ Α Τ Ο ' Ρ Ω Ν

Δ Ι Α ' Π Ε ' Τ Ρ ΟΥ ' ,

Τ ΟΥ Α ' Ν Τ Ω Ν Μ Α Τ Σ Τ Ο Ρ Ο Σ

ὡς τῆς ἀρχῆς τῆς πάσης

Α ' Ν Τ Ι ' Ρ ' Ρ Η Σ Ι Σ .

Γυπαθῆσα νῦν πρῶτον ἐν τῇ σβασμῷ πατριαρχικῇ καὶ αὐθι-
νικῇ μονῇ τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πρωτοκρυφαίων
ἀποστόλων, τῇ καλουμένῃ Ἰζεῦταξία
κατὰ τὸ : αχ ω ε : ἔτθ τὸ
σωτήριον. ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ.

ἐν Γασίῳ τῆς Μολδαβίας.

203. — *Intîmpinarea Patriarhului Nectarie, Iași, 1682*

Prea strălucitului, prea piosului, prea seninului și prea gloriosului domnitor și principe, Domnului Domn Ioan Duca Voevodul întregii Moldovlachii și prea magnificului conducător și ocârmuitor al întregii Ucrainii și a locurilor de prin prejur, de la Dumnezeu mântuire.

Alexandru era nemulțumit de Filip regele Macedonenilor, fiind-că era victorios și-și mărea stăpânirea; și dice: tatăl meu va realiza toate și nu-mi va lăsa nici o faptă cu care să mă laud. Fără rost eră iubirea lui de glorie, fiind-că eră despre deșertăciuni, cari fug mai înainte de a se săvârși, se prăpădesc înainte de a se închea. Marea ta înțelepciune nu numai că ai sprijinit în Dumnezeu cu lealitate domnia fericitului și neuitatului tău tată Vasile Voevod, ca să fie bine, dar încă implinind o evanghelică poruncă ai servit bine și bucuros, și calitățile tale sufletesci au covârșit pe ale lui (căci cele spirituale transmitându-se se înmulțesc, și înmulțindu-se devin abundente și prisosesc). Acestea singure sunt de ajuns ca să-ți asigure o laudă neperitoare. Căci Tatăl teu iubitor de Dumnezeu fiind, cu zel și bună voință, convocând la Iași un sinod local, a potolit neînțelegerile ivite atunci în contra credinței apostolice din mica Rosie, și a risipit intrigile Calvinilor prin așa dișele capitole ale lui Ciril. Tu însă ca un alt Eliseu, primind de la Dumnezeu cărarea respectului de Dumnezeu, înfrumusețându-te prin facerea de bine și luptând cu înțelepciune după norma zelului lui Ilie, te-ai încărcat de onoare prin înființarea tipografiei grecesci, fiind-că nu numai că ai adus la adevărata cale pe ortodoxii dintre Ruși, nu numai că ai scăpat biserica de ôrecari intrigă, ci ai pus la îndemâna orî căruî ortodox, ca o lumină de evanghelică credință, scrierile sfinților și ale tradițiunilor apostolice și strămoșesci și ai dat o armă neînvinsă în contra orî cărei schisme și eresii. Acesta-ți este principiul virtuților și dovada reală despre favoarea Domnului către tine, și acum ești apêrat de orî care dușman până în adînci bătrânețe, și în viitor vei avê parte de fericirea cerescă.

Dositeu prin mila lui Dumnezeu
Patriarch al sfîntului oraș Ierusalim și rugător
pentru Luminăția vîostră.

Pe f. 4 se află:

Τῶν κατὰ τὸν αἰοίδιμον Ἱεροσολύμων πατριάρχην κύριον Νεκτάριον ὡς ἐν συντόμῳ διήγησις.

Nεκτάριος, ὁ αἰοίδιμος πατριάρχης Ἱεροσολύμων, τῆς περιφέρειας Κρήτης ἦν γέννημα καὶ ἀνατροφή. Ὡρμητο δὲ ἀπὸ κώμης τινὸς ἀσκήμου, κειμένης παρὰ τὸν Χάνδακα, πατρὸς Γεωργίου τοῦ πικλῆν Πελοπίδου· ἀπὸ γὰρ τῆς Πελοποννήσου καταγόμενον εἶχε τὸ γένος. Ἐμαθήτευσε δὲ τὰ ποιητικά παρὰ τῷ ἱερομονάχῳ Μελετίῳ τῷ Μακρῇ καὶ διδασκάλῳ τοῦ κατὰ τὸν Χάνδακα ποτὲ μετοχίου τῶν Σιναϊτῶν ἐπ' ὀνόματι τιμωμένου τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης. Ἐν νεανίσκοις δὲ τελῶν ἀπετάξατο καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ Σίναιον ὄρος τὴν ἀσκητικὴν ἐπαιδεύθη ζωὴν, χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς γενόμενος οὐ μόνον ἑαυτῷ ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐκείσε πατράσι. Τεσσαράκοντα δὲ καὶ πέντε ἔτη τελῶν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, Θεοφίλῳ τῷ Κορυθαλλεῖ, φιλοσόφῳ περιπατητικῷ, συνεγένετο, τὰ λογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἀκρῶνόμενος Ἀθήνησιν, ἐλεημοσύνης ἕνεκα τοῦ Σινᾶ ὄρους τότε ἐκείσε καὶ ἐν Πελοποννήσῳ διατρίβων. Πεντηκονταετῆς δ' ὢν, παρεγένετο οἷς καὶ τρεῖς πρὸς τὸν Βασίλειον βοεδόνδα Μολδοβλαχίας, πρὸς

σωφρονισμὸν τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἰωαννικίου, κωλύοντος τοὺς Σιναΐτας ἱερουργεῖν ἐν τῇ εὐκτηρίῳ δ' εἶχον ἐν Αἰγύπτῳ. Καὶ ἤττηθεις εἰς Σινώπην, ζητίας χάριν, ἀπῆλθε, κἀκείθεν ἐπανελθὼν εἰς τὸ Σίναϊον, συνέγραψε τὸ περὶ ἀρχαιότητος τῆς Αἰγυπτίων βασιλείας, ἕως καὶ τοῦ τὴν ἀραβικὴν καταλύσαντος ἀρχὴν σουλτάν Σελῆμ. Τὸν βίον δὲ τοῦ ἐπισκόπου Σινᾶ ὄρους Ἰωάσαφ ἐν γῆρᾳ βαθεῖ καταστρέψαντος ἐν Αἰγύπτῳ, ἐκοιμήθη ἐν κυρίῳ καὶ ὁ Ἱεροσολύμων κὴρ Παΐσιος παρά τινι λιμένι ἀναμέσον κειμένῳ Μυρῶν καὶ Καστελορίζου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ εὗρισκομένων τῶν δοκούντων τότε Ἀγιοταριτῶν καὶ Βασιλείου βοεδόνδα, καὶ τοῦ μεγάλου ἐρμηνέως τῆς βασιλείας Παναγιώτου, καὶ πολλῶν ὧσων ἐγκρίτων καὶ λογίων ἀρχόντων, πατριαρχούντος τοῦ πρώην Προύσης κὴρ Παρθενίου, καὶ γενομένης σκέψεως περὶ χρησίμου πατριάρχου Ἱεροσολύμων, καὶ δὴ ὑπὸ πάντων ἐκλεχθέντος τοῦ κυρίου Νεκταρίου καὶ τοῦ ἀπὸ Λίνδου Γαβριήλ Φιλιππουπόλεως μητροπολίτου πεμφθέντος κοινῶς εἰς χειροτονίαν αὐτοῦ εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον, νεύσει θεοῦ, καὶ οἱ Σιναΐται εἰς ἐπίσκοπον καὶ ἡγούμενον αὐτὸν ἐξελέξαντο. Καὶ δὴ μὴ εἰδὼς τὰ κατὰ τὸν κὴρ Παΐσιον καὶ τὰ κατ' αὐτὸν, ὁ κὴρ Νεκτᾶριος ἐρχόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν ἄνωθεν κανονικὴν συνήθειαν χειροτονήθη ἐπίσκοπος Σινᾶ ὄρους, καὶ ἄκων χειροτονεῖται πατριάρχης Ἱεροσολύμων. Εὐρὼν δὲ χρέος βαρύτατον ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐκείνῳ θρόνῳ, ἔμεινεν ἐν αὐτὸν ὁλόκληρον ἰδεῖν καὶ μαθεῖν τοὺς τε πατέρας καὶ τὴν τοῦ τόπου ἐκείνου συνήθειαν. Διδάξας δὲ, ὡς ἦν δυνατόν, κοινοδικὴν τάξιν καὶ παροτρύνσας τοὺς νέους γραμμάτων ἀντέχεσθαι καὶ ἀρετῆς, διὰ τῆς Ἀτταλείας ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅτε καὶ τὴν ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ λεγομένην Ὁμολογίᾳ φερομένην αὐτοῦ ἐπιστολὴν συνεγράψατο. Εἶτα, κατὰ τὸ ἀχξδ', εἰς Μολδοβλαχίαν ἀπεδήμησεν, ἐπὶ Ἰωάννου Εὐστρατίου Δαμπίζα βοεδόνδα καὶ τὰ ἐκείσε μοναστήρια τοῦ ἁγίου Τάφου διευθετήσας, καὶ φιλοξενηθεὶς ἀρκοῦντως ὑπὸ πάντων, μεγίστης ἔτυχεν ἐπιμελείας καὶ προσδοχῆς παρά τοῦ τότε μεγάλου βεστυαρίου ἄρχοντος Δούκα, τοῦ ὕστερον ἐκείσε ἡγεμονεύσαντος μεγαλοπρεπῶς καὶ ἥδη ἡγεμονεύοντος. Εἶτα τὸν μάρτιον ἀπῆλθεν εἰς Οὐγγροβλαχίαν, ἐπὶ Γρηγορίου βοϊθόνδα, καὶ ἡ μὴδὲν ἢ μικρὸν ἀπωπόμενος τῆς ἐκείνου βοήθειας, διαπεράσας τὸν Δούναβιν, καὶ τὰς περὶ αὐτὸν κωμοπόλεις περιερχόμενος ἐλέους χάριν, φθάσας τὸν δεκάμηριον εἰς τὸ Τούρνοβον, καὶ συσχεθεὶς ὑπὸ κωλικῆς διαθέσεως ἀπῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὄντος τότε τοῦ βασιλέως ἐκεῖ κἀκείθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ ἁγίασμα τῆς ζωοδόχου πηγῆς, τὸ κείμενον ἔξω τῆς πύλης Συλλληθρίας, ἀπηλλάχθη τῆς νόσου. Τὸν ἰούλιον δὲ ἐμδᾶς εἰς πλοῖον καλλιουπολίτικον ἀπῆλθεν εἰς Μιτυλήνην καὶ Σμύρναν καὶ Χίον. Κἀκείθεν διὰ νηὸς φορτιδὸς ἀνῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνασχολούμενος μάλιστα ἐν καλλωπισμοῖς διαφόροις τοῦ πολυφώτου οὐρανοῦ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως, καὶ εἰς ἀνακαίνισιν πάσης σχεδὸν τῆς μονῆς καὶ νέων τειχῶν οἰκοδομήν τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐκ βάθρων ξενῶνας καὶ κατοικίας τῶν προσκυνητῶν ὀρθοδόξων ἐν Ῥάμει πόλει τῆς Παλαιστίνης. Καὶ μετὰ δύο χρόνους ἐπανελθὼν διὰ θαλάσσης εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παραιτησάμενος διὰ γῆρας καὶ ἀσθενείαν ἐπανῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐπιτροπεύων, καὶ μετὰ τὸ ἐπιτροπεῦσαι ἡσύχαζε γηροτροφεύμενος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀρχαγγέλου, ὅτε καὶ τὴν παροῦσαν πραγματείαν, παροξυνόμενος ὑπὸ τῶν φρατόρων, συνέγραψεν. Ἀπελθόντος δ' εἰς Ἱεροσόλυμα τοῦ πρέσβους τῶν Γάλλων Δενοῖντε[λ], περιτηγήσεως οὐ προσκυνήσεως χάριν, καὶ ἀποκτεινάντων τῶν ἐκεῖ φρατόρων τινὰς τῶν ὀρθοδόξων μοναχῶν θάρρει τῇ πρὸς ἐκείνον, ὁ κὴρ Νεκτᾶριος ἐπαπειλούμενος κακῶς παθεῖν, ὡς μὴ ὑπαντιάσας ἐκείνῳ σωματικῶς, ὀλιγοφυχήσας ἀπέδρα εἰς τὸ Σίναϊον, ἔνθα καὶ ἐκστατικῶς γεγονῶς καὶ ἀπειληθεὶς τὰ πάνδεινα, ὡς μὴ ποιήσας καλῶς ἀφείς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐπανῆλθεν διὰ τοῦ Πηλουσίου δρομαίως, καὶ ἡσυχάζων αὐθις ἐν τῇ τοῦ Ἀρχαγγέλου μονῇ, οὐκ ἐστηρήθη τῆς ἥς ἐφίετο παρακλήσεως. Εἶδε γὰρ τοὺς ὀρθοδόξους ἱεουργοῦντας τὴν

ἀναίμακτον θυσίαν ἐπὶ τοῦ κυριακοῦ μνήματος. Καὶ μετὰ μῆνας πέντε τῆς παρακλήσεως ἀνορεκτήσας, οὐδενὸς ἐγεύετο, πλὴν ἄρτου ὀλιγίστου μετ' οἴνου κεκραμένου ἕως ἡμερῶν πεντήκοντα· καὶ, τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ τοῦ ἰουλίου, λαλήσας μετὰ τῶν πατέρων τὰ πρόςφορα, καὶ παραγγείλας ἐπιμένειν γενναίως τοῖς θείοις τούτου, καὶ ὑπεραγωνίζεσθαι τοῦ οἴκου καὶ τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ μικρὸν ἐπιρριγώσας, ἔκταθεις ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ καὶ προσευχόμενος ὡς ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, ἐξέλιπε, λύπην οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀφείας τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μνημόσυνον αἰώνιον, δι' ὧν εἶπε καὶ δι' ὧν ἔπραξε τῇ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, καταλιπών.

Scurtă povestire despre ilustrul Patriarch al Ierusalimului Kyr Nectarie.

Nectarie, ilustrul Patriarch al Ierusalimului, a fost născut și crescut în fainoasă Creta; s-a trăgea dintr'un sat mic situat lângă Handaca. Tatăl său se numea Gheorghe supranumit Pelopida, căci își tragea numul din Pelopones. A studiat poezia pe lângă Ieromonachul Meletie Macri, profesor la metochul de odinioară al Sinăiților, care era pe lângă Handaca, cu hramul Sfânta Ecaterina. Ajuns în vîrsta tinereții s'a călugărit și s'a dus în muntele Sinai, unde a practicat viața ascetică, făcându-se bun și folositor nu numai pentru dînsul, dar și pentru părinții de acolo. În vîrstă de patru-șeci și cinci de ani, s'a întîlnit cu Teofil Coridales filosof peripatetic și a ascultat logica și filosofia la Atena, unde petrecea atunci, trimis fiind din muntele Sinai la Atena și Pelopones pentru milostenie. Fiind de cinci-șeci de ani, a venit de două și de trei ori la Vasile Voevodul Moldo-Valachiei spre potolirea lui Ioanichie din Alexandria, care împiedica pe Sinaîți de a sluji în frumosul edificiu pe care-l aveau în Egipt. Ne isbîndînd, s'a dus la Sinope, și de aci reîntorcîndu-se la Sinai, a scris despre antichitatea regatului Egiptenilor pînă la Sultan Selim, cel care a zdrobit domnia arabă. În timpul acesta episcopul muntelui Sinai Ioasaf a părăsit viața în adînci bătrînețe în Egipt; a murit în Domnul și Kyr Paisie al Ierusalimului la un port între Mire și Castelorize. La Constantinopol adunîndu-se delegații dela Ș-tul Mormînt și ai lui Vasile Voevod și marele interpret al împărăției Panaiot și mulți alți însemnați și învățați fruntași, sub Patriarhatul lui Kyr Paisie fostul mitropolit al Brusei, și luîndu-se în desbatere alegerea unui patriarch pentru Ierusalim, Kyr Nectarie a fost ales cu invoirea tuturor; iar Gavril din Lindor mitropolitul din Filipopol a fost trimes cu voia lui Dumnezeu să-l chirotonescă în scaunul Patriarhal. Sinaîții de altă parte l'au ales și ei Episcop și Egumen al lor. Kyr Nectarie, ne avînd cunoscînța de mîrtea lui Paisie, nici de alegerea sa, se duce la Ierusalim, după obiceiul canonic de mai înainte, ca să fie chirotonit Episcop al muntelui Sinai; dar este chirotonit fără voia lui ca Patriarch al Ierusalimului. Găsind foarte grele sarcinile aceluia scaun apostolic, a ramas un an întreg ca să vadă și să cunoscă și pe părinți și obiceiurile locului aceluia. După ce a învățat, cît eră cu putință, orînduiala monachală și a îndemnat pe tineri să se dea la studiul literelor și la practica virtuților, s'a dus prin Attalia la Constantinopol. Atunci s'a scris și scrierea ce avem de la dînsul asupra Mărturisirii ortodoxe. Pe la anul 1664 s'a dus în Moldo-Valachia sub domnia lui Ioan Eustratie Dabija Voevod. A orînduit mănăstirile Sfîntului Mormînt de acolo, a fost primit cu cinste în de ajuns de toți, și a fost obiectul unei deosebite îngrijiri și atențiunii din partea marelui vistier de atunci

boerul Duca, care mai târziu a ajuns domn și care acum domnesce cu mărire. Apoi în luna Martie s'a dus în Ungro-Valachia sub doimnia lui Grigorie-Voevod. Ne obținând de la dînsul nici un ajutor sau mai bine unul neînsemnat, a trecut Dunărea și a străbătut, pentru milostenie, satele de prin prejur, și în luna lui Decembre a ajuns la Tirnova. Aci îmbolnăvindu-se a plecat la Adrianopol tocmai în epoca când împăratul se afla acolo. Plecând și de aci merse la Constantinopol la apa sfințită a isvorului de tămăduire, care se afla în afară de porțile Silibriei, și s'a tămăduit de bôlă. În Iulie, imbarcându-se pe o corabie, a trecut la Mitilene, la Smirna și la Chios; iar de acolo cu o corabie de comerț se reîntorse în Ierusalim, unde s'a ocupat cu diferite înfrumusețări la luminata boltă a templului sfintei Invieri a lui Christos Dumneșeu nostru și cu repararea aprôpe radicală a templului și cu construire de nouă ziduri la Lavra S-tului Sava din deșert. A ridicat din temelie hanurile și locuințele închinătorilor ortodoxi în orașul Ramel din Palestina. Iar după doi ani, reîntorcându-se în Constantinopol, a demisionat din cauză de bătrânețe și slăbiciune, s'a înapoiat în calitate de supraveghetor și după acesta slujbă s'a liniștit fiind nutrit în asilul de bătrâni în biserica Archangelului, unde a scris presenta operă, îndemnat fiind de către Frații. Venind la Ierusalim ambasadorul Franciei Denointel, pentru plimbare, nu pentru închinare, și Frații de acolo, fiind-că se bizuiau pe dînsul, ucidînd căți-va monachi ortodoxi, Kyr Nectarie amenințat că va păți rău că nu s'a împotrivit cu corpul său, se înfricoșă și fugi la Sinai. Aci devenind ecstateric și fiind amenințat cu cele mai mari rele că n'a făcut bine de a părăsit Ierusalimul, se înapoiă în grabă și liniștindu-se în biserica Archangelului nu a fost sprijinit de rugăciunile la care se supunea. Căci a vădut pe ortodoxi jertfind jertfa nesăngerată pe mormintul Domnului. Iar după cinci luni de la rugăciune, pierdîndu-și pofta de mîncare, nu mai gustă decît prea puțină pâine cu vin amestecat cu apă, timp de cinci-șase de zile și în ziua de 15 Iulie vorbind cu părinții despre lucruri folosite și recomandându-le să sufere cu bravură necazurile și să lupte încordat pentru casa și orașul Dumneșeu nostru, se înfioră puțin, se întinse pe pat, și rugându-se întocmai ca patriarchul Iacob, muri lăsând nu jale comună la cei cari au trăit cu dînsul, ci mai bine dîs o vecinică amintire pentru câte a dîs și a făcut pentru catolica biserică a lui Crist.

În celelalte 8 foi liminare se află arătarea cuprinsului.

La pag. 255 se spune:

Ἐτυπώθη παρὰ τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις Μητροφάνους (S'a tipărit de Ieromonachul Mitrofan).

Legrand reproduce din *Istoria patriarchilor Ierusalimului* de Patriarchul Dositeiu (Cartea XII, cap. XII, § 1, p. 1236) un pasagiu relativ la tipografia grecăscă din Moldova, pe care îl dăm aci în traducere românească:

„Iar în anul 1680 fiind la Iași și vedînd pe Moldovenii că au tipografie, iar Grecii nu, muream de necaz. Iar Dumneșeu, conducătorul și săvîrșitorul celor bune, ne aduce pe un Român ieromonach anume Mitrofan și i-am dat șese-șapte de lei și ne-a construit o tipografie nouă; și deci îl dăm cheltuelile și hârtie, trîmitem și cartea lui Nectarie în contra Primatului Papel, și, contra așteptării noastre, se tipăresce. De aceea am și distribuit-o tuturor gratis. Ni s'a părut lucrul plăcut; și aflîndu-ne în anul 1683 la Adrianopol, am trimis, hârtie la Iași și am dat spre imprimare și cartea lui Simeon din Tesalonic. Am scris și scrisori lui Duca-Voevod.“

205. — St. Luke, gravat de Ieromonachul Damaschin Gherbest, din Apostol, Bucuresci 1683.

1683 în cifre arabe. Pe verso titlului se află stema Țării Românești, cea din *Evangelia* dela 1682 (nº 200), între aceleași litere și cu următoarele :

„Verșuri 8 asupra Stemelor Luminatului și Innălțatului Domnū
Io Serbanū C. B. Voevod.

„Filosofii toți numescū pre Gripsorū împăratū,
Iară corbulū zicū a fi Îrănitōriū de Proroci.
„Aceștē amāndoi cunună pre Domnulū Șerbanū Voevodă,
Arătāndū și nēmurile, despre ce viță să trage,
„Despre tată Gripsorulū, Nēmulū celū împărătescū,
Iară corbulū despre mușă, Odrăslirē cē Domnēscă.
„Rugām dară pre Dumnezău ca pre-acest Domnū luminat
Să-l păzēscă totū cu pace, cu Domnie fericitā“.

Pe cele 4 pagine următoare se află acēstă prefață :

„Io. Șerbanū Catacozino Băsărab Voevod, Бжю мѣтїю. Гндрь Земле Оу҃ро҃кѣ-
хїнскѣ (din mila lui Dumneḡeū Domnul Țerei Românești).

„Toți cei ce să vor întâmpla a citi, întru Domnulū să să bucure.

„Din patru acēstē stihii se-au făcutū văzuta acīasta lume : den foc, den aer, den apă den pământū; den patru iarăși materii asemene stihiilor să face și lumē cē mică, omulū : den sänge, den flegmă, den hīare plăviță și nēgră; den patru și cuvântorū suflet al omulū să vēde a fi : den minte, den chipzuīală, den cuvāntū și din fantasie. Patru cărți să vādū a fi și întru testamentulū vechīu : legile, istoriile, filosofia și prorociile; și ale legilor să numescu cēle cinci cărți ale lui Moysiī : Bitia, Ischod, Levitul, Cislele, Б҃гоуи законѣ (a doua lege), care mai pe înțelesū sântū acēstē : nașterē, eșirē, rānduīala preotēscă, a doao légē; cēle istoricești să zicū : cartē lui Isusū Navii și a judecātorilor împreună cu a Ruthei, și cărțile împărăților și a celor lāsate Esdra și Neemia, care să zicū Paralipomena, și altele cāte cuprindu istorii ale Macaveilor; și cēle ascunse ce să zicū Apocrifa filosofești iarăși zicu-să : pildele lui Solomonū, care să zice Eclisiīastisū, și lângă acēstē cāntarē cāntārilor; iară cēle mai după urmă, ce să zicū Prorocești, numescu-se cărțile celor 12 Pro- roci, și patru a celor mai mari, Isaia, Ieremiīa, Iezechiilū și Daniilū. Asemene acestora să inpartu și cărțile noului testamentū; și în locul legilor, care sântū în testamentul vechi, sântū cărțile celor patru Evanghelisti, Matthei, Marco, Lucă, Ioannū; în locul istoriilor avemū Dēīaniile adecă Faptele Apostoliloiū, în locul iarăși filosofilor ale scripturii vechi, punemū epistoliile adecă cărțile fericitului Pavelū și a celorlalți Apostoli, a lui Petrū, Iīacovū, Ioannū, care să numescū Săbornice; și mai pe urmă în locul Prorociilor iaste cartē ce să chīlamă Apo- calipsisū a iubitului Ioannū Evanghelistulū, prorocitoare fiindū și arătătoare celorū ce vorū să vie, precumū însuși la săvārșatul a zécē capū din Apocalipsis zice : Cade-se ție iarăși să mai prorocești năroadelor și limbilor și multora împărăți. Acīastă dară despărțire în patru părți a noului testamentū, fiește care parte n-au avutū osebirē capetelorū după rānduīala grecescului typic, ce era rāsipit și ames- tecatū și cu nevoe a găsi a fiește cării zi capū ce era să-l citēscă. Fiindū foarte cu nevoe cititorilorū, de vrēme ce cei ce întâi au tălcuitū Dumnezeiasca scriptură cē noao după ellinie spre a noastră înțelegere n au socotit împreună cu tălcuire să păzēscă și orānduīalā elinescului typicū. Acīasta văzāndū noi, cariī din mila lui Dumnezău și dela Dumnezău dāndu-ni-să în mână Domniīa și stāpānirē Țārāi

Rumânești, și urmându stremoșăloru noștri despre Tată, marilor Cantacuzinești, cari cu mare facere de bine s-au arătat nămulu creștinescu, despre Mumă celor ce mari și vechi să pomenescu Băsarăbești, cari și acela întru ale lorū vremi multă nevoință au arătatū spre cele beserecești și spre alalte căte să aducū spre Dumnezeasca credință și spre folosulū lăcuiitorilorū creștinū ai loculu, măcarū că nu asémene puterūi acelora fiindū noī, iară cu pohta de bune fapte lorū nu ne depărtămū. Derept acéla poruncit-amū a știuțilorū și învățațilorū cari s-au întâmplatū dascalī, de au tălcuitū sfinta scripturā cé noao, spre bună înțelégiré limbīi noastre, și o au așăzatū după orânduāla și urmaré grecesculu typical. Și întâi s-au tălcuitū evangheliile, care sântū în rânduāla legilorū, precumū s-au zisū mai susū. Și acuma iarăși și célelalte doao părți, adecă cé istoricéscă și filosoféscă, care sântū acésté faptele Apostolilor, care să închipuescu istoriilorū, arătându vremile și locurile Apostoliceștilorū călătorii. Și după acésté epistoliile sfiuțilorū Apostoli, care să aducū întru închipuiré filosofīi, precumū fericitulu Petru, la svărșitulū a doao epistolie a lui, zice: precumū iubitulu fratele nostru Pavelū după înțelepciuné ce i se-au datū lui, au scrisū; și pentru sine Pavelū, la cé din'tăi cătră Corinthéni, zice: Ca unū înțeleptū protomeșterū temeīlū amū pus; și iarăși totū întru acé epistolie, grăim — zice — înțelepciuné lui Dumnezeu în taīnă, caré nu o au cunoscutū mai marii lumii, pentru că de o ar fi cunoscutū pre Domnulū Slăvitū nu ar fi răstignitū. Acéste treī părți ale Noului Testamentū, care să închipuescu, pre cumū s-au zisū, legilorū, istoriilorū și filosofīi, cu cale și cumū să cade, prin porunca și cheltuāla noastră se-au tălcuitū până în săvărșitū și se-au pusū în Typografia, fiindū Archiereu și Păstorū creștinesculu acestuā norodū Pré sfințitul Părintele nostru Kyr Theodosie Mitropolitul. Si se-au datū dintru mică ostenéla noastră dar besérecilorū Țărāi noastre, Ugro-Vlachiei, întru folosulū preoțilorū și tuturorū credincioșălorū, cari să roagă pentru a noastră spăsenie, și a totū creștinesculu norodū, și întru pomenire vécnică a noastră și a părințilorū.“

Pe f. 199 se citește:

„Svărșitulū cu Dumnezeu Apostolulu, care s-au așăzatū de pe Apostol grecescu.“

Pe verso aceleiași foi:

„Lui Dumnezeu unuā în Troiță, de a căruā mărire plin e cerulū și pământulū, innainté aceluā căzându și eu, dau cinste și laudă, că m-au îndestoinicit aciastă sfântă carte Apostolū, după adăvărātū izvodū grecescu, întru pravilă beséreciī, pre amăruntulū iscodite, a isprăvi. Și precumū cu neīndoālă o amū începutū, și încātū amū pututū nevoi, făr-dă zmintélā la istovū amū adusū, și de pre izvodū chīarū precumū era cu typarū amū arătat. Iară știindu-mă cumū în obște neputincioșilor sântū părtaș, pre tine, iubite cititoriule, cu smerenie rog, ca de veī aflā niscare lunecături întru acest lucru al nostru, să nu ne bléstemī, ce ca unul cu darulū mai mare, nepuindu-ne în ponosū, cu dragoste îndreptezū, și pre noi să ne erti, ca și tu să te îndestoinicești într-acestaș chipū dela Prémīlostivul Domnulū nostru Is. Hs. al căruā milă să fie cu tine pururé.

„Smeritulū întru Iermonași Damaschinū Gherbestū, Typarnicul.

„**ΕΛΓΩ** (la anul) dela zidiré lumiei, 7192, fărā dela întruparé Domnulū nostru Is. Hs. 1683 **μην** (luna) **Νοέμβριου** 13.“

București, Biblioteca Academiei Române. Museul de Antichități.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 260.

Cipariu, *Analecte* XXV și XXVII și *Principia*, 111. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 41.

77. Dosofteiu, Liturghie și Rugăciuni, Iași 1683.

Răposatul Episcop de Roman Melchisedec vorbește în două rînduri de un liturghier românesc publicat de Mitropolitul Dosofteiu, deosebit de edițiunea din 1679. Din nefericire nici exemplarele vădute de Melchisedec, nici cel aflător în Biblioteca Academiei Române, nu sunt complete. Exemplarul din Mănăstirea Putna din Bucovina este legat la un loc cu alte cărți, tot de ale Mitropolitului Dosofteiu și este precedat de titlul și introducerea *Molitvănului de'nțales* descris mai sus (p. 237), ceea ce a făcut pe d. Sbiera să așeze acest volum printre *Molitvenice*. Episcopul Melchisedec îl numește odată „Liturghiarul Mitropolitului Dosoftei”, și altă dată Molitvenic.

Din examinarea fragmentelor care ne-au rămas și a notițelor cuprinse într'însele rezultă că Mitropolitul Dosoftei a tipărit o edițiune nouă a Liturghiei cu caracterele mici aduse de la Moscva, adăogând la sfîrșit cîteva rugăciuni.

Cartea de peste 72 file cuprinde :

„Tocmala svintei și Dumneșăestii liturghii, care ȳaste așă în beserica că mare și la sta gora“. — Proscomidia, liturghia St-lu  Ioan Chrisostom, a st-lu  Vasilie, liturghia *прежде свѣщеннаго* (*celor ȳnainte sfin ite*). — „R ndul  la svin itul antimiselor.“ — „Molitva celora ce-ș  aduc dar  la snta bes arica den frunt a pomelor.“ — Molitva la ar a c a cu p ine.“ — „Molitva la culesul viilor.“ — „Molitva la blagosloven ia vinului în crama.“ — „Slujba vecerniei.“ — „Diaconiile utr nii.“ — „Otpusturile praznicilor.“ — „Otpusturile preste s pt m n .“ — „R ndul la bd niei, scoasă din izvoadele c ale vechi grecești.“ — „R ndul la polunoșn ii Dumnica și de preste tote   alele.“ — „V zgl șeniile la Paști.“ — „Molitva la sv nta pric aștanie a sv ntului Marele Vasilie.“ — „Cazania la g oi mari a dintru svinți părintele nostru Ioan arhiepiscopul de  ar grad Rostul de aur.“ — „Cuv nt de  nv  atur .“ — „Molitva colivelor.“ — „Molitva la blagoslovitul m   șorelor la Duminica florilor.“

La f. 25 v. după liturghia St-lu  Ioan Chrisostom se află următoarea noti   :

„Cu blagosloven ia Snt ii sale Parthenie [pr fericitul] și sv ntul P rintele nostru obl duitor[ u și] st p n . Papa și Patriarhul  de ceta[tea] că mare Alexandri a ș-a tot Eghiptul, Liviei, Pentaople ului (*sic*), Ethiopiei, Părinte [părin] ilor , p stor u p storilor , al trei-spre- iace den' Apostoli, și g udec tor u preste lume, lu nd  dela Svinția sa voe, tâmplându-să în Iași svinția sa, am tipărită ac ast  sv nt  carte, să-n l g  Creșten i svintele t ine.

„A snt ii sale mai mică slugă fi  sufletesc , smeritul  Mitropolitul  de Moldavi a Dosoftei.“

 n josul f. 72 v. se citește :

„Tip ritu-s-  în casa Snte  Mitropol i de Iași, L t 7191, Iun. 16. Tiparnicul, Nicula .“

Tot din ac st  carte, din introducere sau dela sf rșit, credem că face parte și fragmentul găsit de Episcopul Melchisedec într'un exemplar din *Parimit* și în-

titulat „Mărturie că nu ȳaste oprit a să cânta liturghie rumănăște“. În lipsa paginului întreg, dăm aci resumatul Episcopului Melchisedec :

„Mărturia se aduce în limba grăcă, scrisă cu cirilică, din autori greci. Anume: întrebarea adresată de Marcu patriarhul Alexandriei lui Theodor Balsamon Patriarhul Antiochiei: Cuvine-se ôre, ca preoții orthodoxi din Siria, din Armenia și din alte țări orthodoxe, să ierurgisescă în limbile lor proprii? Balsamon răspunde afirmativ, amintind, cuvintele Apostolului Pavel către Evreii, unde ȳice că Dumnezeu nu este numai al Iudeilor, ci și al tuturor națiunilor“. Cf. prefața Liturghiei din 1679 (p. 224).

București, Biblioteca Academiei Române. — Mănăstirea Putna (Bucovina).

Melchisedec, *Chronica Hușilor*, Apendice p. 89. — Melchisedec, *O vizită la câteva Mănăstiri și Biserici din Bucovina în Analele Academiei Române*, VII, II, 245 și 246, și în *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie*, I, 274 și 275. — *Mișcări culturale*, 86 și 88.

78. Dosofteiu, Octoih, Iași (1683?)

Intr'un volum din Mănăstirea Putna, în care se află legate la un loc mai multe lucrări ale Mitropolitului Dosofteiu, Episcopul Melchisedec a găsit câteva file formând începutul unui Octoih, pe care îl atribuie Mitropolitului moldovenesc.

Cartea se începe cu titlul următor:

Прѣхн син дѣу агіу тис вкѣтнихъ. ꙗнчѣтъсѣ къ дѣху сѣнтѣ дѣ осмѣглас-
никѣл.

În cele 39 file următoare se află slujba Duminicelor pe trei glasuri. Cartea n'a fost terminată.

Melchisedec, *O vizită*, în *Analele Academiei Române*, VII, II, 246 și în Tocilescu, *Revista*, I, 275.

79. Dosofteiu, Parimille, Iași 1683.

Паримиле Престе Ынѣ | типърѣте къ порѣнка мърѣни сѣле | прѣ лѣминатѣлѣи
ѣтрѣ Іѣ Хѣ | Ыван Дѣка Воевода | къ мѣла лѣи дѣхъ дѣи цѣжѣ мол | докѣи шѣ
скрайней. къ посасѣаниѣ | Гмерѣтѣлѣи Досодѣи митрополи | тѣл, ꙗн типарница
цѣрѣжѣ чѣ нѣхъ дѣ | рѣит сѣиѣа сѣ прѣринте нострѣ фѣрѣ | чит. Ываким патрѣархѣ
дѣ сѣлѣиѣа патрѣрѣшиѣ ѣ мѣскѣлѣ | Мѣтѣнѣлѣ дѣхъ сѣлѣ блѣкѣскѣ. | Ыѣлѣтѣ зѣрѣа.
Мѣцѣ вкѣ ѣ дѣиѣ.

În-4° de 4+3 foi nenumerate, 38+139+56 numerotate cu mici greșeli și peste 4 foi nenumerate, la sfârșit. Tipărit într-o singură colonă, cu 24–26 rînduri pe pagină. Titlul este încadrat (v. No. 260). Pe verso titlului Stema Moldovei între literile Ывн—А, Б—Б, М—Г, З—М, Ы—З, și aceleași: „Stihuri la luminatul gherb a țării Moldovei,“ ca în Psaltirea în versuri, cu singura deosebire că cuvîntul сѣурѣ este scris aci сѣурѣ.

Pe următoarele trei foi se află cronologia Domnilor Moldovei precedată de următoarele rînduri :

„Préluminatului întru pravoslavie, blagocestivului, și précinstitului și milostivului nostru Domnă Ioană Duca Voevoda, din mila lui Dumnezeu Domnă țării Moldovei și Ucrainei. Dela vécinica Svinteî Troițe putiare poftimă Mării tale, sănătate și pace cu viața nărocită să petreci Măria ta pururîa adevărū.“

Poemul chronologic al Domnilor Moldovei este tipărit şi în prefaţa *Molitvelnicului*, cu mici adăuguri şi modificări. Îl reproducem aici cu litere cirilice, ca să se vadă toate deosebiri, chiar şi cele numai de ortografie, dintre o ediţie şi alta. Aceste deosebiri se însemnează în note cu *MI.* pentru *Molitvenic* şi cu *Par.* pentru *Parimiar*.

206. — *Parimie*, Iași 1683.

Дѡмнїй цѣржї Молдѡвей пѣс=аѣ невоинцѣ,
дѣѣ ѣмвѣцѣтѣ=шїй цѣра дирѣптѣ 'н кредїнцѣ,

2 *Par.* ѣмвѣцѣтѣ=шїй. *MI.* дирѣптѣ.

- Правосла́вника ла́це фери́ндъ некорчи́тъ,
 ши 'нъ че́рю Христос ле крѣцъ вѣцъ фери́чѣтъ.
 5 Де́скѣ лека́тъ=аѡ ца́ра доми́ль Дра́гъши въ́дж,
 фери́чѣтъ, вѣ́акъ, кѡ то́тъ фѣ́ль де рѣ́дж.
 Кѣ́ндъ ѡѡ а́дѣсь ѡ́нтр'ѡ́нскъ рѡ́мѣнѣска ли́мѣъ
 де вѣ́нъ нѣ́мъ ши фери́тъ де́ла кѣ́ла стрѣ́мѣъ.
 Съ тра́це де пре сѣ́нѣ рѣ́дж 'мѣ́рѣтъ'ѣ́скъ.
 10 До́мнезѣ́х л'аѡ спори́тъ=ль на́инте съ=й крѣ́скъ.
 Ши́ фѣ́ю=съѡ Го́съ въ́дж ши кѡ Бо́гдѣ́нь во́дж
 кѡ до́минъ=са Ма́риѡ, лѣ́сѣ́ндъ вѣ́нъ рѣ́дж
 Пре Фѣ́дѡрь Бо́гдѣ́новѣ́чъ Ла́цкъ съ нѣ́мѣ́це,
 кѡ до́минъ=са кѡ Я́нна де съ по́менѣ́ще.
 15 Па́трѡ во́дж пре ѡ́рмъ пѡ́рча́скъ кѡ ви́цъ,
 каре́ле=й сѣ́къ Ми́шатѣ́нь ѡ́ вѣ́нъ прѣ́нѣ́цъ.
 Съ́тътъ=аѡ дѡп' ѡ́чѣста лѡ́минѣ́тъ ро́джъ
 съ́тъпѣ́нь цѣ́рѣй Ми́лодо́вей доми́ль Ри́манъ въ́дж. F ѡ́й.
 ѡ́чѣста че съ скрѣ́е 'нтр'а цѣ́рѣй ѡ́рѣче
 ма́ре самодо́ръжа́вець ши'н вѣ́нъ фери́че. ѡ́ѡ, вѣ́лѣ́тъѡ́ ѡ́рѣ
 20 К'аѡ съ́тъпѣ́нѣтъ=ши́ ца́ра дѣ́нь пла́й пѣ́нъ 'н ма́ре.
 лѣ́сѣ́тъ=ш'аѡ ѡ́н скѣ́дънъ пѡ́тра́никъ ма́й та́ре,
 Чаѡ нѣ́скѣ́тъ=ши́ дѣ́нь до́мина дѣ́нь Я́наста́ѣа,
 пре Я́ле́ѡ́ндрѡ чѣ́ль вѣ́нъ ѡ́нтр'ѡ́й кѡ фери́чѣа, K ѡ́ѡ.
 25 К'аѡ ѡ́подо́ви́тъ ца́ра кѡ вѣ́сѣ́ричѣ́ лѣ́те,
 кѡ мѣ́нѣ́сти́рѣ́ вѣ́сти́те 'н фѡ́рѣ́сѣ́ѣй лѡ́минѣ́те :
 Би́стрица ѡ́сте ѡ́н', ѡ́ до́ж=й Мо́лдо́вица
 ш'ѡ́лте вѣ́сѣ́ричѣ́ мѡ́лте че=ш да́ кѡ́вѣ́нѣ́ца.
 Я́дѣ́с=аѡ ши́ пре свѣ́нѣ́ль Ио́вѣ́нь ѡ́ ца́рѣъ,
 30 де ш'аѡ вѣ́сти́тъ=ши́ чѣ́нѣ́тъ ши́ прѣ́сте гѡ́то́рѣъ.
 На́инте́ лѡ́й ма́й фѡ́ст=аѡ Го́те́фанъ ши́ кѡ Ю́га,
 ши́ до́мнезѣ́х кѡ вѣ́не лѣ́ѡ ѡ́скѡ́латѣ́тъ рѣ́га.
 Ио́ръ дѡ́пъ Я́ле́ѡ́ндрѡ фѣ́ю=съѡ Йо́йе
 ши́ Го́те́фанъ ѡ́ лѡ́й фѡ́рате́, нескѣ́ртѣ́ вѣ́кѡ́рѣе.
 35 До́чѣа Бо́гдѣ́нь во́дж до́мнѣ́ ми́къ вѡ́лѣе
 ши́ ш'аѡ мѡ́та́тъ съ́лашѡ́ль ѡ́нде нѡ́ сѣ́ тѣ́лѣе.
 Лѣ́сѣ́ндъ пре ѡ́рмъ ви́цъ ши́ ро́дъ вѣ́нъ ѡ́н ца́рѣъ,
 де н съ на́ѣ́цъ вѣ́сѣ́тъ ши́ прѣ́сте гѡ́то́рѣъ
 Пе́нтрѡ Го́те́фанъ ѡ́чѣ́ль вѣ́нъ ч'аѡ вѣ́тъ́тъ рѣ́зѡ́ѡе, ѡ́ѡѣ́е.
 40 До́ѡ фѣ́къ́тъ=ши́ де то́ате́ йне́мѣ́й пре во́е.
 При́нъ цѣ́нѣ́търѣ́ при́нъ то́ате́ съ вѣ́дъ ѡ́ лѡ́й сѣ́мне,
 мѣ́нѣ́сти́рѣ́ ши́ вѣ́сѣ́ричѣ́ ч'аѡ фѡ́пѣ́тъ фѡ́ръ лѣ́не.

4 *Мл.* вѣщж. 5 *Мл.* Драгѣшк. 6 *Мл.* рождж. 7. *Мл.* ромжнѣска. 9 *Мл.* рѣдъ. 11 Пре Сраи
лѣн Гѣск Бѣдж дѣчнй Б. Е. 12 *l'ips. Мл.* 13 Дѣпъ дѣжскъ стѣтѣ Лѣцко. дѣчнй Пѣтрѣ Бѣдж. 14
l'ips. Мл. 15-16 *Мл.* Карел-нъ жѣжк Мѣшатннж, кресжжѣдѣ бѣжъ вѣжж. 17-18 *Мл.* Пре Рѣманж Бѣвѣдѣ
ж дѣржкѣжж кресжжннжж. 19 *Мл.* Ячѣста чѣ сѣ скрѣ днн пѣлѣ пѣжъ жѣ мѣре. 20 Стѣпжжж самодѣржжжннжж
шѣ доминтѣ..... 21-22 *l'ips. Мл.* 23-24 *Мл.* Дннтрѣчѣста сѣ нѣжѣ Ялѣжандрѣ доминѣж, — Стѣ кѣвинѣ
жѣчѣста сѣ-лѣ шѣ тѣтѣ Жѣмѣжж. 39 *Par.* рѣжжѣдѣ. 40 *Мл.* тѣтѣ. 41 *Мл.* Пннжжжжжжѣтѣрѣ прен тѣтѣ.

- Къ нѣ нѣмай принь сáте шѣ прѣ ла ѿрáше,
че шѣ принь мѣнцѣ ши'нь кóдри лѣи Христос сѣлáше.
- 45 Чáѣ фѣкѣтъ зѣгрѣвѣте дѣ дáѣ стрѣлѣкоáре,
сѣ=й трѣтаскѣ помáна 'н вѣнь нѣме сѣпть соáре.
Пре фѣю=сѣѣ пре Богдáнь ш'áѣ лѣсáтъ сѣ=й шáѣж #зѣи.
ѣн скáѣнь, сѣ=ш домниаскѣ цáра, сѣ сѣ 'нкрѣсѣж.
Къ ш'á лѣи невоинцѣ н'áѣ фѣбѣтъ кѣ немѣкѣж,
50 дѣ лѣи áл сѣѣ пѣрѣнте сѣ фѣе май мѣкѣж.
Свѣлнта Митрополѣе чá нож 'нь Сѣчáвѣж,
дѣ дѣнсѣлѣ=й фѣкѣтъж кѣ мѣлтъж зѣбавѣж.
К'áвѣ дѣстѣлѣж лѣптѣж шѣ трѣвѣж дѣ ѿсте,
кѣндѣ=шѣ вѣтá пизмáшѣи ловѣндѣ=й дѣнь кóсте.
55 дѣ лѣи дѣстойничиѣ скрѣе ши'нь кронѣче,
къ ш'áѣ áпѣрáтъ цáрѣж кѣ вѣнѣж фѣриче.
Пре фѣю=сѣѣ пре Цѣфáнь тѣнѣръ дѣпѣ сѣне
ш'áѣ лѣсáтъ=шѣи ѣн скáѣнь домнѣ вѣнь кѣмѣ сѣ вѣне.
дѣп'áчѣста стѣтѣтѣ=áѣ Рáрѣшѣ Пѣтрѣ вѣдѣж, #зáѣ.
60 дѣ тоáте вѣнѣтѣцѣи пѣинь дѣ черѣскѣж рѣдѣж.
ѣ=й Пѣвратá сѣлáшѣлѣ ѿнде ѿдѣхнáще,
кѣ доáмнѣ=сá Ёлѣна дѣ сѣ поменáще.
К'áѣ фáпѣтѣ мѣлѣте вѣсáричѣ дѣнь 'трѣгѣ шѣ 'нноѣте,
ла цáрѣж шѣ ла мѣнѣте мáрѣи мѣнѣстѣрѣи свѣнѣте.
65 Пре ѣрма лорѣ домнит-áѣ á лорѣ вѣнѣж рѣдѣж.
ѣлѣе шѣ чѣлѣ тѣнѣръ Пѣфѣнѣицѣж вѣдѣж.
Немѣкѣж н'áѣ стрѣкáтѣ=й вѣрѣжмѣшáска мѣртѣе,
къ ѣсте 'нь чѣрю кѣ свѣнѣцѣи дѣпревѣнѣ'нь сѣърѣе.
Шѣи сѣрѣ=са Рѣѣáнда сѣ нѣ стѣнѣгѣ нѣмѣлѣ,
70 лѣж пре ѣлѣѣáндѣрѣ чѣ=й зѣкѣ Лѣпѣшнѣнѣлѣ.
домнѣи ш'áчѣста вѣне ши'нь Слáтинѣж=шѣи фáче
мѣнѣстѣрѣе фѣрѣмѣсѣж пре тоáте лѣ 'нтрáче.
Пѣ ѣрма áчѣстѣрá фѣюлѣ Мѣхнѣи вѣдѣж, # сѣѣ игѣ когдаѣи.
дѣнь цáра мѣнѣтинѣскѣж сѣфлѣтáскѣж рѣдѣж. нонѣм ѣнѣи код зáлѣ.
75 Пѣтрѣ=лѣ кѣмѣж пре нѣме шѣи н'áре прихáнѣж, #зѣиѣ.
лѣсáтѣ=ш'áѣи ѣн цáрѣж слѣвѣйтѣж помáнѣж.
Мѣнѣстѣрѣа чѣ ѣсте ѣн дѣлѣ ла Гѣлáтá,
къ ѣсте пѣнтрѣ ѿспѣцѣ кѣ мáса тѣтѣ гáтá.
Фѣю=сѣѣ Сѣтѣфáнь тѣнѣръ стѣпѣнѣи домнѣиá,
80 дѣпѣ ѣрѣнѣ домнит-áѣ домнѣлѣ Ёремѣиá.
ѣчѣста дѣ пре рѣдѣж 'и=й нѣме Мѣвѣиáла,
къ дѣмнѣсѣѣ ш'áѣ тѣнѣсѣ=шѣи шѣи прѣсте дѣжнѣсѣ мѣиáла.
дѣпѣ дѣжнѣсѣлѣ домнит-áѣ шѣи Сѣмѣѣнѣ вѣдѣж. #зѣиѣ пѣтрѣ мѣнтрѣ.
лѣсáтѣ=áѣ шѣи прѣчѣста дѣжнѣсѣѣ кѣ рѣдѣж

45. *Мл.* стрѣлѣкѣре. 46 *Мл.* сѣре. 60 *Мл.* тѣте. 66 *Par.* цѣфáнѣицѣ. 68 *Мл.* дѣпревѣнѣ 'нь.
69 *Мл.* сѣрѣ=са рѣѣáнда сѣ нѣ стѣнѣгѣ. 71 *Мл.* Слáтинѣж=мѣи. 72 *Мл.* тѣте. 73 *Мл.* пре. 74 *Мл.* мѣн-
тинѣскѣж. 75 *Par.* Нѣрѣж. *Мл.* прихáчѣж. 82 *Мл.* тѣнѣшѣи. 83 *Мл.* слáѣнѣнѣ. 84 *Мл.* дѣжнѣсѣѣ.
Par. рѣáдѣж.

Шї Петричѣйко вѣдж ѿнкѣ-ш ѡре пѡрте,
 ѿн чѣрю кѣ домнїи цѣржїи ши 'нтр'а вїѣцїи кѡрте.
 Кѣ лѣминѣть чинстїтѣ дѡмина сѡ Марїѡ,
 130 ѿ чѣрю сѣ ле гѣтѣсѣ христѡс вѣкѣрїѡ.
 Лѣи Дѣмитрѡшко вѣдж вїне сѣ сѣ зѣкѣ,
 кѣ чертѣ пре вїклѣнїи дѣ ле дѡдѣ фѣрїкѣ.
 Домнїи-дѣ дѣпѣ дѣнсѣлѣ ѿнтѡнїе Рѣсѣтѣ,
 с'ѡвѣж кѣ дѡмнїи пѡрте ш'ѡ лѣи чинстїтѣ сѣфлѣтѣ,
 135 К'ѡ лѣсѡтѣ-шѣ помѡнѣж кѣтѣ дѣ пѣтѣтѣ фѡчѣ,
 дѡѣ дѣмнѣсѣлѣ кѣ свїцїи тѣрїи ѿ чѣрю кѣ пѡчѣ.

Шї сосѣндѣ кѣ вѣршѣриле пѣн' ачїи, ѿрѣшї рѣгѣмѣ дѣла милостївѣлѣ
 Дѣмнѣсѣлѣ Мѣрїи тѡлѣ, Прѣлѣминѣтѣлѣи шї милостївѣлѣи нѡстрѣ Домнѣ Іѡѡнѣ
 Дѣка Бѡевѡдѡ, Шї ѡ чинстїтѣ ши'нтрѣ тѡтѣ Благословїтѣ дѡмина мѣрїи тѡлѣ
 Гѡспѡжда ѿнастѣсїѡ, Шї ѡ чинстїтѣ шї кѣ дѣ тѡѡтѣж¹⁾ Благословѣнїѡ дѣрѣнїѣ
 фїи мѣрїи вѡстрѣ, Мѣрїѡ сѡ Іѡѡнѣ Кѡстантїнѣ²⁾ вѡевѡдѡ, Іѡѡнѣ Мѡтїи³⁾
 вѡевѡдѡ, Іѡѡнѣ Гѣфѡнѣ вѡевѡдѡ, Шї Блѣгвїцїи тїнерїи мѣрїи тѡлѣ Іѡѡнѣ
 Гѣфѡнѣ вѡевѡдѡ, шї чинстїтѣ дѡминѣ Гѣкатерїна, ювїтѣ шї ѿнтѣжї нѣскѣтѣ
 фїи мѣрїи тѡлѣ. Шї ѡлѡцѣ Блѣгвїцїи лѣи дѣнсѣлѣ кѣкѡнї ѡ мѣрїи вѡстрѣ.
 Гѣ вѣ кѣрѣце милостївѣлѣ Дѣмнѣсѣлѣ, шї сѣ вѣ Благословѣскѣ пре кѣмѣ⁴⁾ дѣ
 благословїтѣ пре ѿвѡѡмѣ, шї Ісѡкѣ, шї Іѡковѣ. шї кѣмѣ дѣ благословїтѣ
 пре Іѡсїфѣ, кѣ ѿснїѣдѡ, шї кѣкѡнїи лѡрѣ, ашѡ сѣ те благословѣскѣ милостї-
 вѣлѣ Дѣмнѣсѣлѣ кѣ благословѣнїе вѡчнїкѣ ѿнтрѣ домнѣлѣ нѡстрѣ Ісѣс Христѡс
 кѣ дѣхѣлѣ свѣнтѣ ѡлїнѣ⁵⁾.

Рѣгѣтѡрїюлѣ мѣрин тѡлѣ Гѣмерїтѣлѣ Дѡсѡдѣи мїтѡрополїтѣлѣ
 кѣ тѡѡтѣжї ѿнемѣж сѣмерїтѣж рѣгѣмѣ мѣрїи тѡлѣ.

130 *ML*. Гѣ нѣ ан сѣж мѡѣ стѣнѣж ѿн вѡчѣ вѣкѣрїѡ. 136 *ML*. кѣ с'нїѣ. ¹⁾ *ML*. тѡтѣж. ²⁾ *ML*.
 Кѡстантїн. ³⁾ *ML*. Іѡѡнѣ Мѡтїи к., I. Ст. к. Шї кѣ бл'свїтѣлѣ фїицѣлѣ мѣрїи вѡстрѣ, сѣ вѣ кѣрѣце. ⁴⁾ *ML*.
 ѡшѡ кѣмѣ. ⁵⁾ *ML*. кѣ дѣхѣлѣ с'нтѣ ѿдѣвѣрѣ: *Cele ce mai urmează se află numai în Par.*

După prefață, pe cele trei foi nenumerotate, se află :

„Profitologhionū adeca parimiile și prorocestviile preste an ce să citească în
 snta beslarica.“

La f. 1 : „Parimiile de postul mare.“

La f. 38, tipărirea a fost întreruptă, căci urmarea pŃrtă o numerotație nouă, atât pentru
 foi cât și pentru cŃle.

F. 65 v. : „Canonul paștilorŃ imvierŃi Domnului nostru Is. Hs.“

F. 69 v. : „На преполовїенїе пѡтѣсѣтнїи.“

F. 71 v. : „La vȃznesenie de cu sarȃ “

F. 76 : „CanunŃ (sic) la vȃzneseniȃ domnului nostru Is. Hs.“

F. 102 : „La pŃatidesetniȃ.“

La f. 129 v. se cŃtesce :

„Гѣтѣишѡмѣ глѡднѣ ѿвѡкнѣмѣ Патѣрїѡхѣ Цѣрѣсѣко Гѣрѡда Мѡскѣи ѿ кѣмѣ Рѡсїи.
 Бѣлїкѣи ѿ мѡлѡи ѿпрѡчѡлѣ. Гѣтїхїи кѡлѡскнѣ (Prea sfințitului Domn Ioachim Pa-
 triarchul Împȃrȃtescȃi Cetȃȃi Moscva și al întregȃi Rusii, al celei mari și al celei
 mici și cele-lalte — versuri romȃnescȃi).“

„Lȃudatȃ s-aȃba direptulŃ pomana
 în ceriu și pre lume fȃrȃ de prighana,

„Că și dela Moscva luciaște lucoare,
 întinșându lungi rađe i (și) bun nume supt soare :
 „Ioachimū Svintulū, a svinta cetate
 acia 'mpărătască, de creștinătate.
 „La dānsū pentru mila cine nāzuiaște
 cu ovilitū sufletū, bine-lū dāruiaște.
 „Cam nāzuit și noi la svinta ? lui fața,
 priimitu-ne-au bine ruga cu dulciața :
 „Din patrierșie datu-ne-au tipare,
 sufletescā trébā, și bine ne pare.
 „Dia i Dumnădān parte, și-n ceriū să luciască,
 de-arāndulū cu svinții să să proslāvască. Amin.
 „Гѣхъ Гѣости твоѣа Гмерѣный Досодѣй Митрополитъ Гсчѣскій.“
 (*Fu! Sfinției tale smeritul Dosoftei Mitropolitul Sucevei*).

F. 130: „Sivila Eritrea.“

F. 134: „Canonul la svnta blagovēštenie.“

Apoi cu o paginație nouă :

„Prorociile și parimiī preste anū la sărbători și la praznice ce imblā cu mineiul.“

La f. 56 v. : „Cu Dmndāu conețulū Parimiilorū.“

Intr'un alt exemplar am vădut încă patru foi, cuprinșend inceputul unor *errata* prece-date de următōrea notiță :

„Greșiale tiparniții, și schimbăcunile nepriceputele poftorindū —
 „Patru foi sântū fără numărū. Miercuri. Din prorociia lui Ioilū. vers 21.
 „Jrātvā și paosū Domnului Dumneđāului vostru.
 „Și nu voi nevinovăța.“

București, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analecte*, XXXVI și 233. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 263.

Cipariu, *Principia*, 102 și 108. — Melchisedec, *O visită în Analele Academiei Române*, VII, II, 243 și în Tocilescu, *Revista pentru Istorie, arheologie și filologie*, I, 274. — Uricariul, III, 103. — *Buciumul Român*, II, 253. — Veniamin Costachi, *D-zeeștele Liturghiī*, Iași 1834, Prefața. — Vizanti, *Mitrop. Veniamin Costache*, 138. — Kogălniceanu, *Cronicele României*, I, p. IV în notă. — Dinulescu, *Dositeiu*, 135. — Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, ed. Bianu p. XII. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 92.

80. Sicriul de aur, Sas-Sebeș 1683.

ГѢКРІЮЛЪ ДѢ АУР | Картѣ дѣ Проповѣданіе, | лѣ Мѡрци. Гкѡасж
 дѣн | Гкриптѣриле сѣнѣте. кѣ | Порѣнка, шѣ ѣдемнѣрѣ | Мзрѣи сѣле, |
 ѣпѣфи мѣхѣю, | Крѣюль ѣрдѣлѣлѣн. Ти | пзрѣтж ѣ Типогрѣфїѣ |
 нѡѡѡ, ѣ Четѣте ѣ Гѣск | шевеш. ѣни дѣпг, сѣи, ѣи.

În 4° de 4+168 foi numerotate. Tipărit numai cu negru, cu 20 rînduri pe pagină. Pentru forma caracterelor v. facsimilele n° 261 și 262. Titlul este încadrat (n° 261). Pe verso titlului se află stema lui Mihai Apafi între literele М(ichaiu), П(pafi), К(raiul), П(rdeululul), А(omn), П(ărților), Ц(ăril), Ș(ngurești), III(pan), Г(ăcnilor), Ы П(роч), iar dedesupt câte-va extracte din Sf. scriptură (facs. n° 262).

Pe cele-lalte foi liminare se află cele două prefețe care se reproduc aci:

„Prédoslovie către Măriia sa crafulu Ardélulu, Domnulu Domnulu Apafi Miha, din mila lui Dumnezău Crafulu Ardélulu, Domnulu pățilo, țării Ungurești și șpanulu Săcuilor и проч (și cele-lalte).

„De la Tatăl Dumnezău, prin Domnul nostru Isus Hristos, bună sănătate, pace trupască și sufletescă, Domnie fericită și în toate părțile înlărgită, poftescă (пожеланк) Măriei tale ca Domnulu milostiv.

„Milostive Doamne? Suptă a cui Domnie, Crăire, și suptă ale cui aripă, în pace lină și în biușug mare am trăit 23 de ani, până acum, nu numai noi ce încă și țara Ungurească toată, și beserecele cele amărâte au dobândit scăpare și scutela? Silit-am cu acestu nemi slăbit și întunecat al nostru a mulțemi Măriei tale, ce de slăbicune mare n-am avut putere cu alta fără numai cu rugăcune pentru sănătate Măriei tale și a Scaunulu slăvit, și pentru fericita casă a Măriei tale. Iară acum, după ce Dumnezău, în minunată chip, ne-au aglutat după surumăniia noastră, cum tipografia rumănescă să o rădicăm din porunca Măriei tale, după niștota preuților rumănești, început-am a tipări câteva propovedanii pentru îngrupăcunța morților și pentru că acăsta faste parga dintău a Tipografiei noastre, cu altă acum nu putem, ce cu acăsta ne închinăm Măriei tale cu mare smerenie, și ne legăm pre acăia că, până când ne va costă milostivul Dumnezău, până atunci totu vomu silă să slujim Măriei tale. Iară acum nu ce amu voit, ce numai ce amu putut amu închinat Măriei tale. De acum, de ne va agluta Dumnezău, fiind milostivul Dumnezău pre Măriia ta în pace și în sănătate, suptă aripile Măriei tale, de alte prilejuri încă vomu da rodul Tipografiei noastre. Iară acestu lucru puțină priimește Măriia ta cu mila crăiască, și Domnul Dumnezău să ție pre Măriia ta într-un an mulț și bun, pre lauda numelui său și pre înrămară Biserecii și a țării, și pre bucuria noastră. Amin.

„Slugi mai mici și plecați ai Măriei tale:

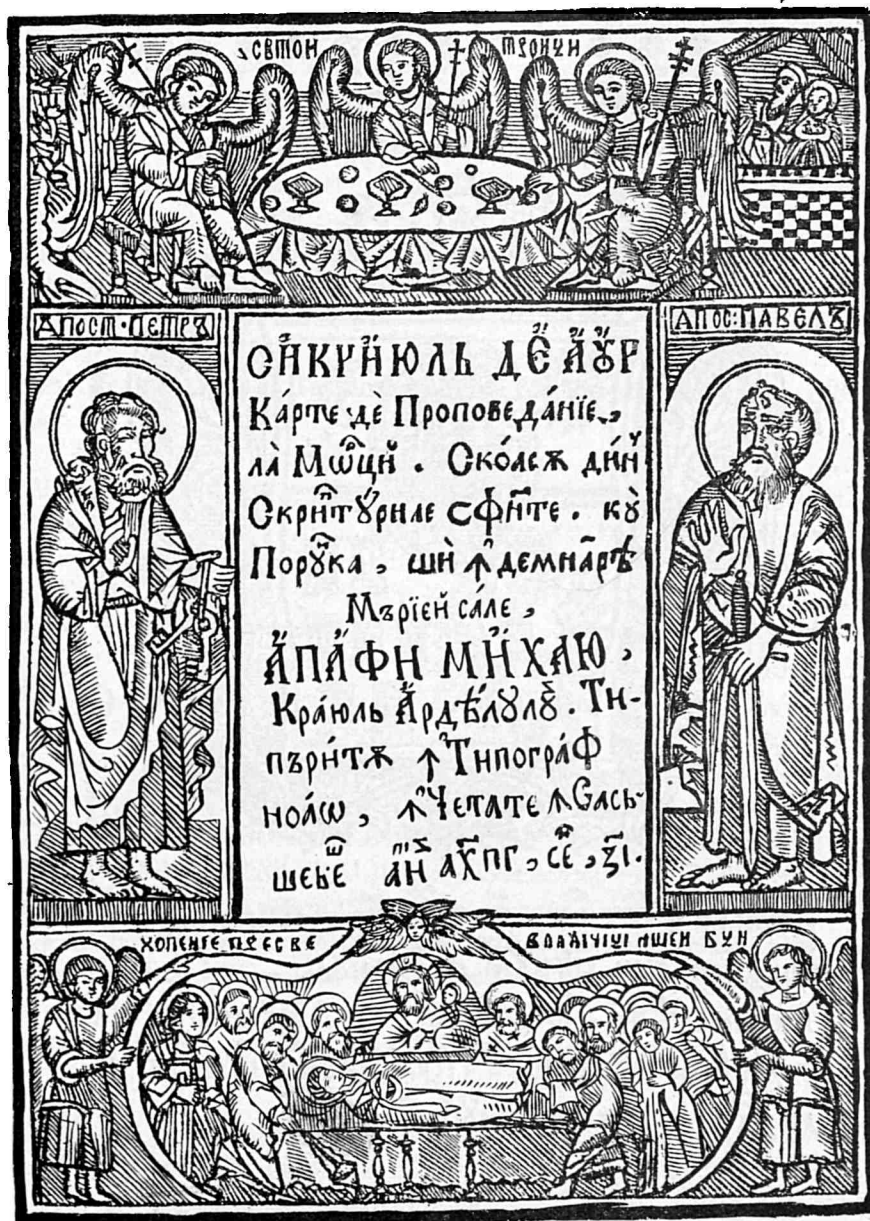
„Popa Ioan din Vinți, cu toți protopopii și cu totu săborul Rumănilor din Ardél.

„Cuvântu către cetitori.

„De la Domnul Isus Hristos milă, pace și sănătate tuturor Cetitorilor poftescă.

„Toată scriptura de la Dumneșeu e răsuflată și e de folos spre învățatură, spre certare, spre dojană. Așa zice Pavel Apostolul în a 2 carte la Timoth. cap. 3 stih. 16. Deci din scripturi trebuia să ne învățăm vrerile lui Dumnezău ce poruncește să facem și ce cunteneste să nu facem, cum zice Hristos la Ioan, cap 5 stih. 39: ispitiți scripturile, că vă să pare voao a avia într-o viață de veci. În a 2 carte la Timoth., cap 3 stih 15, zice: și tu din porocie ai știut scripturile sfinte, carele te pot face pre tine înțelept spre spăsenie. Davidu, în psalom 118, stih 105: lumina piciorului meu cuvântul tău. Lipsă faste dreptu însă de cuvântul lui Dumnezău ca și de lumină în casă în vremea de noapte, că prorocii și apostolii s-au luminat de la Duhul sfânt, nu le-au fost lipsă de cărți multe; iară noi cu scripturile să ne îndereptăm, să lu-

omă învățătură certare, cumă zice Davidă, psalom 2 stih 12: luaț certare ca să nu să mănie Domnulă și să perit din callă diraptă. Neneviténii, de n-au vrută fi auzită și să înțelégă propovedaniă luă Ioana, nu s'ară fi pocăită, ce peste 40 de zile ară fi perită, Ioana cap 3. — Și în zua de astăzi din cuvântul luă

207. — Sicriul de aur, Sas-Sebeș 1683.

Dumnezeu ȳau mântuina, că mulți auzindă propovedaniă Învățătorului ȳin în minte în toate zilele vieții, încă și la cȳasul morții dintr-acȳia vor avȳa chielciugȳ.

„Acȳastă lipsă și slȳbicȳune vȳzȳndȳ intru nȳmul nostru, care pȳnȳ în-

tr'atăta au sosit pentru neînţelesul Scripturilor, cătū céle poruncite de Dumnezău mai toate au venit întru uitare; pentru care lucru amū nevoitū de multă vreme să rădicăin Tipogrăfie pentru luminare nēmuliŭ nostru. Agîntatu-nŭ-au Dumnezău în minunat chip, şi am tipărit acéste propovedaniŭ (părga tipogrăfieŭ), de petrecanie morţilor, mai la toată vârsta de oameni de osebi. Temeliŭa ŭaste

208. — Stema lui Michail Apafi, Principele Ardélului, din *Sicriţul de aur*, 1683.

totū din scriptura sfântă, cum să şi vede că toate cuvintele scripturii sântū în-sămnate cu cap. şi stih. Afla-veŭ neşte cuvinte, cumū e în carté lui Iov, Cap 1, de pe prădătorii lui Iov, de ŭ-am scris anume: (Sabeuşeniŭ Haldeianiŭ) şi Piatra scumpă (Carbunculuş) în pritce 31, *încă şi mai multe veŭ afla*¹⁾, care în Bibliŭa

¹⁾ Aceste cuvinte sunt tipărite ca notă marginală.

slovenască nu sântu; afla-le-vei într-alte cărți, cercând cu dădins. Afla-vei și cu-vinte, pentru că Rumânii nu grăim toți într-un chip, cum iese: oca - pricina au adevărta, în alian - înprotivă, hasna - folosul, alduiala - blagosloveniia, și altele, care li-am pus după obiceiul cum grăescă pre acăste locuri. — După acéia rugăm pre cetitori, unde veți afla greșit, cu Duhul blândéțelor îndreptați, că noi încă am silit în cât am putut să nu greșim. Mila lui Dumnezeu cu voi cu toți. Amină.”

Pe f. 168 se află orațiunea dominicală, iar pe verso următoarele rinduri:

„Sfârșitulă acestor 15 Propovedani, care s-au începută a să tipări în luna lui Martie în 15 zile, și s-au săvârșit în luna lui Septevrie în 17 zile.”

București, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analecte*, 114. — *Transilvania*, fôia asociațiunei transilvane pentru Literatura română și cultura poporului român, (Sibiiu, XX 1889), p. 22. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 268.

Dr. Ilarion Pușcariu, *Documente pentru istorie și limbă* (Sibiiu 1889-97, 2 vol. 8°), II, 362. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 65.

81. Simeon, Archiepiscopul Tesalonicului, *In contra Eresiilor*, Iași 1683. — Grecesce.

ΣΥΜΕΩΝ | ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ | ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ | ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ | Κατὰ
αἱρέσεων. Καὶ περὶ τῆς μόνης ὀρθῆς τῶν Χριστιανῶν ἡμῶν πίστεως. Τῶν τε ἱε | ρῶν τελετῶν καὶ
Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας | Διάλογος. | ΠΕΡΙ ΤΕ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΝΑΟΥ | ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ
ΑΥΤῶ. ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ ΤΕ ΠΕΡΙ | ΙΕΡΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΩΝ. ΚΑΙ ΤΩΝ ΩΝ ΕΚΑΣΤΟΣ |
τούτων στολῶν ἱερῶν περιβάλλεται. Καὶ περὶ τῆς θείας μυσταγωγίας. | Εἰς τε τὸ τῆς ὀρθο-
δόξου τῶν Χριστιανῶν πίστεως Σύμβολον ἔρμη | νεία. Καὶ τῶν τούτου ῥήσεων ἑκθεσις, ὅθεν
τε συνέλεγχ | σεν, καὶ κατὰ τίνων συγκρίμεναι εἰσιν. Ἐπεὶ δὲ Περι | εκτικὰ τῆς ὀρθοδόξου πί-
στεως κερύλαια, ἥτοι | ἄρθρα δώδεκα. Καὶ ὅτι ταῦτα περιέχει | τὸ ἱερὸν Σύμβολον. Καὶ περὶ
τῶν | περιεκτικῶν ἀρετῶν. | Ἀποκρίσεις τε πρὸς τινὰς ἐρωτήσεις Ἀρχιερέως, | ἡρωτηκότος αὐτὸν.
Καὶ τελευταίον περὶ | Ἱερωσύνης. Μεθ' ὧν | ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ | ΜΑΡ-
ΚΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΕΦΕΣΟΥ | Ἐξήγησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς | Ἀκολου-
θίας. | ΕΦ' ΟἷΣ ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΓΚΑΙΟΙ | καὶ πλουσιώτατοι δύο. | Τυπωθέντα διὰ δαπάνης
τοῦ εὐσεβεστάτου ἐνδοξοτάτου ἐκλαμπροτάτου τε καὶ γαλῆ | νοτάτου ἡγεμόνος κυρίου κυρίου
Ἰωάννου Δούκα Βοσβόδα πάσης Μολδοβλαχίας. | τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Αἰθέντου καὶ ἀρ-
χηγγοῦ πάσης Ὀκραίνης. | Ἐπιμελεία καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου Νοταρίου τῆς μεγάλης |
Ἐκκλησίας κυρίου Ἰωάννου Μολιβδου τοῦ ἐξ Ἡρακλείας. | Ἐν τῇ σεβασμίᾳ Πατριαρχικῇ
καὶ αὐθεντικῇ μονῇ τῶν | πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων, τῇ καλουμένῃ | Τζετατζούια. | Ἐν
ἔτει σωτηρίας: ΑΧΠΓ. Κατὰ Μῆνα Ὀκτώβριον. | ΕΝ ΓΙΑΣΙΩ ΤΗΣ ΜΟΛΔΟΒΙΑΣ.

A fericitului Archiepiscop al Tesalonicului Simeon Dialog. în contra Eresiilor și despre singura credință drépta a nóstră a Creștinilor, despre sfintele ceremonii și mistere ale Bisericeii, și despre dumnezeescul lăcaș, și despre Archiereii dintr'însul, și despre preoți și diaconii, și despre odăjdiile cu care fie-care dîntr'înșii se împodobesc, și despre dumnezeiasca inițiere. Explicarea simbolului credinței ortodoxe a creștinilor, expunerea versetelor lui, de unde s'au cules și după care isvóre s'au compus; apoi despre principiile cardinale ale credinței Ortodoxe, adecă 12 articole; și că sfîntul Simbol le conține. Și despre virtuțile cardinale. Răspunsuri la ôre carî întrebări ale unui Archiereu care l'a întrebat. Și în fine

despre sfințenie. Împreună cu acestea explicarea orînduelii bisericescî a prea înțeleptului și prea învățatului Mitropolit al Efesului, Marcu Eugeniu, prevădute cu două tabele necesare și foarte bogate. Au fost tipărite cu cheltuiala prea piosului, prea strălucitului, prea seninului domnitor Domnul Ioan Duca Voevod al întregii Moldovlachii, prea magnificului stăpîn și conducător a întregii Ucraine. Cu îngrijirea și îndreptarea a prea învățatului Notar al marelui Biserici Kyr Ioan Molivd din Heraclea. În respectabila biserică patriarhică și domnescă a primcorifeilor Apostoli numită Cetățuia. În anul mântuirii 1683, luna Octombrie. În Iași Moldova.

In-folio de 14 foi nenumerate (dintre cari 2 albe), 391 pagini și 16 foi nepaginate la sfîrșit (dintre cari ultima albă). Tipărit cu aceleași caractere ca și cartea patriarhului Nectarie (v. mai sus n° 203, p. 253) cu 43 rînduri în pagina încadrată cu linii. Pe verso titlului se află stema Moldovei, ca cea din *Psaltirea slavo-română* (facs. n° 190), cu inscripția:

Ἰωάννης Δούκας Βουεβόδας Ἐλέφ θεοῦ Αὐθέντης καὶ ἡγεμὼν πάσης Μολδοβλαχίας καὶ Ὁκραίνης.

Sub această stemă se află rîndurile următoare:

Πρὸς τὸν εὐσεβέστατον, ἐκλαμπρότατον, γαληνότατον καὶ ἐνδοξότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Μολδοβλαχίας κύριον κίριον Ἰωάννην Δούκαν βουεβόδα, τὸν μεγαλοπρεπέστατον ἀρχηγὸν πάσης Ὁκραίνης.

Δούκα Μολδοβλίας μέγ' ὑπείροχε κοίρανε γαίης,
ἄρχων τ' Ὁκραίνης κράντορ ἐπωνομίην.
οὐνομα σὸν πάντῃ περιδέδρομε πείρατα κόσμου,
εὐχός τ' εὐσεβέων καὶ κλέος ἡγεμόνων.
Ἑλλήνων γενεὴ μέγα τέρπεται, ἥ πόρες ἄρτι
τήνδ' ἐβίβλον δαπάναις σαῖς τυπογραψάμενος,
σοὶ στέφος ἐκ λιθάκων προσάγει τ' ἐρίτιμων¹⁾
αἶων, γηθοσύνης σὸν κράτος εὐχομένη.

Τῆς ὑμετέρας ἐκλαμπρότητος ἐλάχιστος δοῦλος
Ἰωάννης.

Către prea piosul, prea strălucitul, prea seninul și prea gloriosul stăpîn și Domnitor a totă Moldo-Vlachia domnul domn Ion Duca voevod mărețul conducător a totă Ucraina.

Duca, stăpînitor prea înalt al pămîntului Moldovei și domnitor al Ucrainei cu titlul de Crantor (?). Numele teu străbătut pretutindenî marginile lumii, tu, fala pioșilor și faima principilor. Mult se bucură neamul Elenic cărui i-ai oferit de curînd această carte, tipărind-o cu cheltuiala ta. Ție îți aduce coróna de pietre prețioase și răpită de bucurie înaltă puterea ta prin prea onorătoare laude.

Al prea strălucirii voastre prea neînsemnat servitor, Ioan.

Foia a doua liminară cuprinde o scrisoare de dedicație a Patriarhului Dositei către Duca Vodă, datată din Adrianopole, Martie 1683; iar f. 3 o înscințare a aceluiași Patriarh.

În restul foilor liminare se află arătarea cuprinsului, iar în cele 16 foi dela isprăvit un indice alfabetic.

¹⁾ Acest vers e fals, căci are un picior mai puțin; dar atât în exemplarele Academiei,

cît și în cel consultat de Legrand textul e așa, cum s'a publicat mai sus. (C. Litzița).

La sfârșitul textului, adică la p. 391, se află notița următoare:

ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΝ ΓΙΑΣΙΩ ΤΗΣ ΜΟΛΔΟΒΙΑΣ, ΑΝΑΛΩΜΑΣΙ ΜΕΝ ΤΟΥ ΠΑΥΣ-
κλαμπροτάτου, εὐσεβεστάτου, καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἡγεμόνος, Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου
Δούκα Βοεβόδα πάσης Μολδοβλαχίας, Αὐθέντου καὶ ἀρχηγοῦ πάσης Ὀκραίνης. Ἐπιμε-
λεῖα δὲ καὶ διορθώσαι τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Ἰωάννου Μολιδδου τοῦ Περινηθίου, παρὰ
τοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Χουσίου κυρίου Μητροπολίτου. Ἐν ἔτει α:χπγ'.

S'a tipărit în Iașiul Moldovei, cu cheltuelile a prea întru toate strălucitului, a prea piosului și a prea mărețului Domnitor domnul domn Ion Duca Voevod a totă Moldovlachia, stăpân și conducător a totă Ucraina. Cu îngrijirea și îndreptarea a prea învățatului Ioan Molivd Perintianul, de prea iubitorul de Dumnezeu Episcop al Hușilor Kyr Mitrofan. În anul 1683.

București, Biblioteca Academiei Române. Museul de antichități. — Paris, Biblioteca Națională.

Emile Picot, *Notice biographique et bibliographique sur Nicolas Spatar Miclescu* (Paris, Leroux, 1883), p. 58. — Legrand, *Bibliographie hellénique du XVIIe siècle*, II, 414.

1685.

82. Cărare pe scurt, Bělgrad 1685.

Κτάρρε πε εκσρτ επρε φαντε εσνε ΑΔρεπτητορε. Α Βελγραδ 1685.

Cipariu a cunoscut două exemplare necomplete din această carte. Un al treilea mai complet îl posedă pe la 1838 părintele B. Pitiș în Brașov, la care l'a vădit V. Popp. Titlul de mai sus și începutul scrisorii de dedicație redrodus mai jos sunt luate din *Disertația* lui Popp, iar descrierea și fragmentele din introducere după unul din exemplare necomplete ale lui Cipariu.

În 8° de 8 foi nenum. (primele 4 lipsesc), cuprindând titlul, scrisoarea de dedicație și predoslovie către cetitori, 109 foi numerotate cu greșeli, cuprindând textul, și 3 foi nenum. cu tabla de materii. Cățele au în genere 8 foi. Paginile sunt tipărite numai cu negru și au 16 rinduri.

Scrisoarea de dedicațiune:

„Predoslovie către Măriia sa Craiul (iară din Craiū) a Țării Ardélului, Domn. Domn. Apafi Mihai Tinărului din mila lui Dumnezeu Craiū ales a Țării Ardélului. Domnului Părților Țării ungurești și Șpanului Săcuilor. и проч (și cele-lalte).

.
. . . a mulți sfinți, după moarte le-au agonisit poménă de vecie, ca lui Enoh. Bît. 5 sh. 22. 24. Noe, Bît. 6 sh. 9. Davidū, 1, Țar. 9 sh. 4. Zahariia, și Elisaftha, Luc. 1, sh. 6 и проч: oare cari ară vrîa să imble cu Dumnezeu: aciaste lucrure trebue să socotîască: 1 Gândindū că suptū soare nemică așla tare nu urîaste Dumnezeu ca păcatul, să nu ducă dară păcatele cu sine pre cale, ce să le părăsască, așteptândū ertare aceloră prin credința priîmitoare a destoinicieî Domnului Is. Hs. Evrei 11. sh. 25.

„2. Viața și toate faptele vieții, să nu le croîască după voia aceștii lumî înșălătoare, nice după părérîa oamenilor în răutate bătrăniți, ce după voia lui Dumnezeu că sfântă care imblă cu ei într-o cale.

„3. Nu în voia trupului, ce sufletéște să imble, Galat. 5 sh. 16.

„4. Toate gândurile, voroavele și faptele, după voia și porunca lui Dumnezeu să rânduiască, în petrecaniia vredniciei fără de fățarie.

„Iară ca să poată imbla cu Dumnezeu într-o cale, toți carei iubăscu a călători după sfinți(a) sa, pre toți îi învață, și-i povățește, aciasta mică cărare Cărțulie Numita, ce o amă întorsu pre limba rumănescă, pre folosul și înrămaré nemulului nostru rumănescu. Care poftescă și dorescă a rămănia suptu ar(e)pile Slăvite a Măriei tale, ce pentru ticăloșia noastră ne având putere cu alta, mă închin, și să închină tot Săborul nostru cu aciasta Cărticia cătră Măriia ta.

„Poftindă cum Dumnezeu cel de toate Putérnicu, pe Măriia ta să te priimască lângă sine, și să păzască pre Măriia ta de totu răul trupăscu și sufletescă, și să lungască viața Măriei tale, intru anii mulți și buni, și iară putéré crăiască a Măriei tale să o înlărgască pre toate părțile, așa cum suptu arepile Măriei tale încă (ca și până acum supt arepile preveghetoare a Părintelui Blagoslovitū a Măriei tale, și alū Craiului milostivū alū nostru, am rămasū pre bășăul pizmașilor noștri) iară să putemū trăi suptu Crăiia Măriei tale, în pace bună. Dumnezeu noao încă să ne dă putéré, cumū cu smerenie și cu mare plecăciune să putem sluji Măriei tale până în sfârșitulū vieții noastre, Aminū.

„Slugă mai mică și plecată, a măriei tale

„Popa Ioanū din Vinți.“

„Predoslovie cătră cetitorī.

„Iubite cetitorīule, rândulū acești Cărări micī povățuitoare pre fapte bune ȳa învață pre tot rândul de oameni în toată vârsta lucru bun și de folos sufletulū: ce de-ți ȳaste dragă Carte cetéște, ascultă, și învață, că pre cale diréptă ca acéia te va povăți pre care de vei imbla dobāndi-vei nume bunū și poménă neuitată pre pământū, și în cerū odihnă de vecie, și fericăciune sufletulū. Că avuȳila, bogătaté, cinsté, destoiniciia, ce-ți vor folosi, cândū vei sosi până la pragulū morȳii, atunci ce va face sufletulū tău, déca în ciastă lume n'ăi imblatū cu Dumnezeul tău? Fericitu-i acela care nu să dă robū acești lumī, ce-și odihnéște sufletulū în Dumnezeulū său, acela va afla odihnă și hrăborie sufletulū său la ciasulū morȳii.

„Acīastă fericăciune poftescū tuturor cetitorilorū acelora cari ș-au alesū pre Dumnezeu parté lorū, și în ciastă viață, și în cia viitoare. Aminū.“

Pe f. 1 a textului se află titlul:

К Т Р А Р Е П Р Ё

ГКѢРТЪ

Прѣ ꙗ҃лѣ е҃не ꙗ҃дрѣнтѣтѣдрѣ.

La f. 50 se citește:

„Până aiciă sântū învăȳaturile céle de preună, îndreptătoare spre bunătăȳi; să vedem de-acumū și acéiia care să ȳin spre îndreptătura fêȳelorū usebite.“

La sfîrșit se găsește:

„Scara pre scurtū a lucrurilor ce să află într-acīastă cărticia.

„1. Toți sânt datorî a să preveghîa. 2. Pentru ce trebue a preveghîa. — 3. Ce vom face să preveghem. — 4. Prilejulū bunū dela cine să-lū cumpărāmū. — 5. Rāndul gāndurilor bune. — 6. Rāndulū voroavelorū curate. — 7. Rāndulū faptelor iubite lui Dumnezeu. — 8. Folosul faptelor bune. — 9. Faptele bune să folosască și altora — 10. Pre denafară cumū să ne purtāmū. — 11. Rāndul îmbrăcăminte-
lor. 12. — Rāndulū uspățuluî. — 13. Petrecaniîa omuluî. — 14. A strānge bogăție dirīaptă. — 15. Cheltuīala cu folos. — 16. Indurare cé bună. — 17. Cu ostenīalā să trăiască toți. — 18. In ce chip să ostenīască. — 19. Smintēlele faptelor bune. — 20. Sārbaré Dumineciî.

„De fețele osibite. 21. Cariî vor să să căsătorīască. — 22. Cariî sânt căsătō-
ritî. — 23. Dojana muerilor. — 24. Dojana părinților. — 25. Dojana feciorilor. — 26.
Dojana părinților vitregî. — 27. Dojana feciorilor fiīastri. — 28. Stāpāniî cum să
țāe slugile. — 29. Rāndulū slugilor. — 30. Și a slujnicilor. — 31. Rānduīala dere-
gătorilorū. — 32. Rānduīala oamenilor. — 33. Rānduīala preoților. — 34. Rānduīala
poporēnilorū. — 35. Cu ce hārnicie să asculte invă(ță)tura. — 36. Cum să mă gā-
tescū. — 37. In besérecā ce să fac. — 38. După slujbā ce să fac. — 39. Sémnele
învățaturī dirīapte. — 40. Mulți durmitcă în besérecā. — 41. Līacū înpotriva som-
nuluî în besérecā. — 42. La slujbā în besérecā să margā toți. — 43. Știutorī și
neștiutorī toți să margā în besérecā. — 44. Nu-ī slobod a pomenî Numele lui
Dumnezeu in deșertū.

Blaj, Biblioteca archiedecesană.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 274.

Popp, *Disertație*, p. 24. — Cipariu, *Analecte*, 127 și *Principia*, 106. — Sbiera, *Miscări cul-
turale*, 69.

83. Slujba sfinților martiri Sergiu și Bachu, Iași 1685. — Grecesce.

Fără titlu-frontispiciu. Titlul pentru intrarea în materie este următorul:

MHNI OKTΩBPIΩ Z
TΩN AΓION (sic) MAPTYPΩN
Σεργίου και Βάχου.

Iar la sfîrșit, se citește:

ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΝ ΓΙΑΣΙΩ ΤΗΣ
ΜΟΛΔΟΒΙΑΣ.
παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου
Χουσίου κυρίου Μητροφάνους.
Ἐν ἔτι ἀχπε.

In-4° de 2 foi nenumerate, 22 pagine și 1 fōie albă.

Prefața este datată din Iași, Martie 1685. Dăm aci un fragment din ea:

. . . Αὐτὴν τὴν διαφορὰν τῆς τε κοσμικῆς καταστάσεως καὶ εὐαγγελικῆς ἀληθείας
ἀκριβέστατα γνωρίσας ὁ ἐλέφ θεοῦ μεγαλοπρεπέστατος, ὕψηλότατος καὶ θεοσεβέστατος αὐ-
θέντης καὶ ἡγεμὼν πάσης Οὐγγροβλαχίας, κύριος κύριος Ἰωάννης Σερμπᾶνος βοηθώντας
Καντακουζηνός, ὡς ἀπόγονος τῶν πάλαι θεοστέπων βασιλέων, τὴν ἀγαθὴν μερίδα μᾶλλον
ἐξελέξατο, καὶ ἂν θέλῃ παραστήσῃ μὲ σολομώντειον σύνεσιν καὶ τοῦ περιδοῦντος γένους

αὐτοῦ ἀκόλουθον τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ, λαμπράν, κεκοσμημένην καὶ ἔνοπλον μὲ πολλὰς καὶ ἄλλας ἀρετάς, τὰς ὁποίας ὁ καιρὸς θέλει φανερώσῃ ἐπ' ἄκρα τῆς γῆς, προκρίνουσα νὰ ἔχῃ τὴν τιμὴν τῆς ἡγεμονίας ἐκείνης διὰ τὴν ὁποίαν ἡ προφητικὴ βοᾷ ῥήσις «ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ θεὸς, λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν», ἀλλὰ καὶ τανῦν τὴν ἐπαρρησίασε πανταχοῦ διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ εὐκτηρίου οἴκου, ἥτοι τοῦ αὐθεντικοῦ καὶ ὠραιότατου μοναστηρίου ὁποῦ ἐκ θεμελίων ᾠκοδόμησεν ἡ ἐκλαμπρότης του εἰς τὴν θεοφιλεῖ αὐτοῦ τζάραν, κατὰ τὴν τοποθεσίαν Κοτρατζάνι, μετὰ πάντων τῶν περιστατικών αὐτοῦ τῶν τε συντεινόντων εἰς καλλωπισμὸν τοῦ ναοῦ, καὶ τῶν χρηζόντων πρὸς κοσμήσιν τῶν μοναχῶν, εἰς τιμὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, εἰς τὸ ἴδιον μοναστήριον ἐδιώρισεν ἡ ἐκλαμπρότης του νὰ ἐορτάζωνται οἱ ἅγιοι Σέργιος καὶ Βάκχος κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτῶν μετὰ λαμπρᾶς πανηγύρεως, φιλοξενίας, καὶ ὑποδοχῆς τῶν συντρεχόντων εἰς τὴν τοῦτον ἐορτήν, ὡσὰν ὁποῦ εἰς καιρὸν ἀνάγκης εὔρε καταφυγὴν, πρῶτον μὲν αὐτὸν τὸν διονάμενον σωτήρα θεὸν, εἶτα τὴν πανάχραντον καὶ ἀπαραίτητον πρεσβεύουσαν Θεοτόκον, καὶ τρίτον τοὺς μεγαλομάρτυρας Σέργιον καὶ Βάκχον, ἐπειδὴ ἡ ἡμέρα τῆς φυγῆς αὐτοῦ ἦτον ἡμέρα καὶ τῶν ἁγίων, ὁκτωμβρίου ζ'.

Acéști deosebire dintre starea lumescă și adevărul evanghelic cunoscând-o cu precizie prea măritul, prea înaltul și de Dumnezeu prea iubitorul stăpân și domn a toată Ungrovlachia, domnul domn Io. Șerban Voevod Cantacuzin, ca urmaș al vechilor regi încununăți de Dumnezeu, a preferit partea cea bună și dacă va reprezenta cu înțelepciunea lui Solomon, consecințe vestitului său neam, mărirea lui luminată, împodobită și înarmată cu multe virtuți, pe care le va arăta timpul până la marginele pământului, întru cât a preferit să aibă cinstea acelei domnii, pentru care vorba profetică strigă: „eu am cinstit foarte pe prietenii tăi, Dumnezeule, și domniile lor s'au imputernicit“, nu-î mai puțin adevărat că și acum a arătat acéști mărire preste tot prin zidirea lăcașului de rugăciune, adică a domnescei și prea frumoșei mănăstiri, pre care a clădit-o din temelii luminăția sa în iubita-î țară, la locul Cotroceni cu toate accesoriile ei, și cele care contribuiesc la împodobirea bisericei, și cele pentru chiverniseala călugărilor, în cinstea Adormirei Maicei Domnului. Tot la acea mănăstire a hotărât luminăția sa să se serbeze s-îl Sergiu și Bacchu, la ziua lor, cu mare pompă, ospitalitate și bună primire a celor cari se adună la serbătorea lor, după cum și el la vreme de nevoie a găsit refugiu; și mai întâi pe puternicul și mântuitorul Dumnezeu, apoi pe neprihănita Maica Domnului, care vecinic mijlocește, și al treilea pe marii mucenici Sergiu și Bacchu, fiind-că ziua când a fugit el eră și ziua Sfinților, în 7 Octobrie. — (Traducere de C. Litzica).

București, Museul de antichități.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, II, 425.

La sfârșitul arătării cuprinsului:

„Ispravnicii și nevoitorii acestui lucru Dumnezeuască.

Popa Ioană din Vinți și Protopop Gheorghe din Dața.

Гмиреный ІЕРОМОНАХЪ Йѡсѣфъ Түпографъ Рѣскъ.

Blaj, Biblioteca Archiedecesană (Cipariu).

Cipariu, *Analecte*, XXII și *Principia*, 116. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 93.

85. Rânduiala diaconstveloră, Bělgrad 1687.

РЪНДѢЛА ДІАКО

НГТЕДЛОРЪ ШІ КЪ Я КЪЗ

глашеніилор, кáре съ зик ла Дүтргіе-

Ші Ръндѣла Еечернѣй, ші кѣ а

Оүтрънѣй.

Окоáсе ші Токмѣте ди пре Ділѣа

Гловеніаскъ, пре лима Рѣмъніаскъ.

кѣ Блвеніа прѣ ѡ Гвѣнциѣлѣй,

Күр, ЕЯРДІАМЪ: Ярхіепискъ ші

Митрополітъ Бель Гра-

дѣлѣй, ѡпрѣчаа.

Якъмъ ѡнтѣй саѣ Түпжрѣтъ.

ѡтрѣ фолѡсѣлѣ, ші ѡнцѣлѣѣерѣ

Прѣвославнѣчій Рѣмънѣцї вѣскрѣч

ка тѡци Прѣѡцїй ші Діакѡнїй,

ка съ поáтж кѣноáцѣте пе лѣсне: де а

слѣжї кѣмъ съ кáде, пе ѡрѣндѣл лор.

ѡ Гкáѣнѣл Митрополїй Бель Гра-

дѣлѣй Түпжрѣндѣсж.

Янїй Дѣнѣлѣ, аѣпз. Лѣн: Геп: а.

In 4° de 21 foi numerotate. Titlul, tipărit cu negru și roșu, e încadrat în flori de compozițiune tipografică. Călele de căte 4 foi au signatura pe primele două. Pagina, tipărită cu negru și roșu, are 21 rinduri. La sfârșit :

Күрѣакъ: Гісер ѡ Түпографъ. Еѡтѡ, зрѣс. (*Chiriac, scriitor și tipograf la anul 7196*).

Blaj, Biblioteca Seminariului.

Popp, *Disertație*, 25. — Cipariu, *Analecte*, XXI și XXII, *Principia*, 106. — Pușcariu, *Documente*, II, 363. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 93.

210.

1688.

86. Biblia, Bucuresci 1688.

БІБЛІА

ЇДЕКЖ

ДЪМНѢЗЕМЪКІА ЕКРІПТУРЪ

АЛЕ ЧЕН КІКН ШІ АЛЕ ЧЕН НОВА ЛЪЦЕ

ТОАТЕ

КАРЕ САЪ ТЖАМЪЧІТЬ ДЪПРЕ ЛІМБА ІЛІНІЕСКЖ СПРЕ .ІЦЕЛЪЦЕРЪ

ЛІМБІЙ РЪМЖНІЦИ КЪ ПОРЪНКА ПРЪ БЪНЪСАШ КРЕЦІНЪ,

ШІ ЛЪМІНАТЪСАШ ДОМНЪ

ІОАНЪ ШЪРЪІНЪ, КІТЯКОЗИНО БІСІРІБЪ БОБКЪДЪ

ШІ КЪ .ІДЕМНАРЪ ДЪМНЪСАШ

КОСТАДІНЪ БРЪНКОЕЪНЪЛЪ МІРЪЛА БОГОФЪТЪ

НЕПЪТЪ ДЕ СОРЪ АЛЪ МЪРІІЙ СЪЛЕ, КЪРЕЛЕ ДЪПЪ ПРЕТЪВІРЪ ІЧІСТЪІ МАН

СЪСЪ ПОМЕНИТЬ ДОМНЪ, ПЪТЪКРИКЪСА ДМІЗЪС ДЕНЪ АЛЪЦЕРЪ А ТОАТЕН

ЦЪРЪ РЪМЖНІЦИ, ПОЕ ДЪМНЪСАШ АЛЪ КОРОНАТЪ КЪ ДОМНІА ШІ СТЪПЪЖ

НІРЪ А ТОАТЪ ЦЪРА ОЪГРОВАЛЪХІЕН. ШІ .ІТРС ЗІЛЕЛЕ МЪРІЕН СЪЛЕ СЪС

СЪВЪЖРІШІТЬ ІЧІСТЬ ДМІЗЪКІЕСКЪ АЪКРЪ. КЪРЕЛЕ ШІ ТОАТЪ

КЕЛЪСАЛА ЧЪ ДЕСЪВЪЖРІШІТЬ Ѡ АЪ РЪДІКАТЪ.

ТИПЪРІТЪСАШ .ІТЖЮ .І СКАНЪСАШ МИТРОПОЛІЕЙ ЕСКРІЦИНОРЪ,

.І КРЪМА ПЪСТГОРІЕЙ ПРЪ СФІЦЪТЪСАШ ПЪРІНТЕ КЪРЪ ДЕОДОСІЕ

МИТРОПОЛІТЪСАШ ЦЪРІЙ, ШІ ІЪАРЪХЪ АЛЪСІНОРЪ,

ШІ ПЕНТРС ЧЪ ДЕ ѠБЩЕ ПРІІНЦЪ, САЪ ДЪРЪІТЬ, НЪМЪСАШ РЪМЖНІЕСКЪ.

ЛА ІНЪСАШ ДЕЛА ФАЧЕРЪ АЪМІЙ, ІЗРЪЧ

ІАРЪ ДЕЛА ЕПЪСІНІА АЪМІЙ, ІАХПН

.І АЪНА АЪН НОІМЕРН .І І, ЗІЛЕ.

In folio, de 5 foi nenum., 932 pag. numerotate și 1 fôie la sfîrșit. Caietele de câte 4 foi au ca signatură alfabetul cirilic repetat de 3 ori. Titlul, tipărit în negru și roșu, e încadrat de un chenar format din flori de compozițiune tipografică. Textul e tipărit pe două coloane, iar prefețele pe una singură, cu 59 rînduri pe pagină.

Pe verso titlului sî se află stema lui Șerban Cantacuzino între literele ІѠ—Ш, К—ІІ, Е—Д, Д—Ѓ, Ц—Р. și următoarele stihuri:

211. — Stema lui Io. Șerban Cantacuzino Voevod, *Biblia*, 1688.

„Stihuri 8 asupra stemei pre lumnatului și înălțatului Domnă Ioană Șărbănă C. B. Voevodă.

„Soarele luna gripsorul și corbul înpreună,
 încă și spata cu buzduganul spre laudă să adună
 „Și acéste Doamne-ți înpletesc stemă înfrumusețată,
 în loc de părinți soarele și luna ți să arată.
 „Luminătoriu născându-te, nămului și moșiei,
 pre vrédnică stăpânitoriu țării și politiei.
 „Iară corbul, care au hrănit pre cel flămândă Ilie,
 aduce-ți Doamne cu crucă putere și tărie.
 „Intinde-te ca gripsorul, spre toate stăpânește,
 și cu spata și cu buzduganul spre vrăjmași izbândéște
 „Spre cei văzuți și nevăzuți, cu mare biruință;
 precum rugăm pre Dumnezău cu multă umilință
 „Să te întărescă minunat, în domnie slăvită
 cu pace și cu liniște, cu viață norocită,
 „Și întru al său Dumnezăescu lăcaș și fericire
 să-ți dé cerescul înpărat, parte de moștenire.
 „Plecat robul Măriei tale
 „Radul logofăt.“

Cele lalte 4 foi nenumerate sunt ocupate cu scrisoarea Domnului, scrisoarea către Domn pentru închinarea cărții, care se reproduc mai jos, și cu arătarea cuprinsului intitulat „A cărților D-mnzăștii Scripturi deslușire.“

„Ioană Șărbănă Cantacozină Basarabă Voevodă, den mila lui Dumnezău Domnă și biruitoră a toată Ugro Vlahiia.

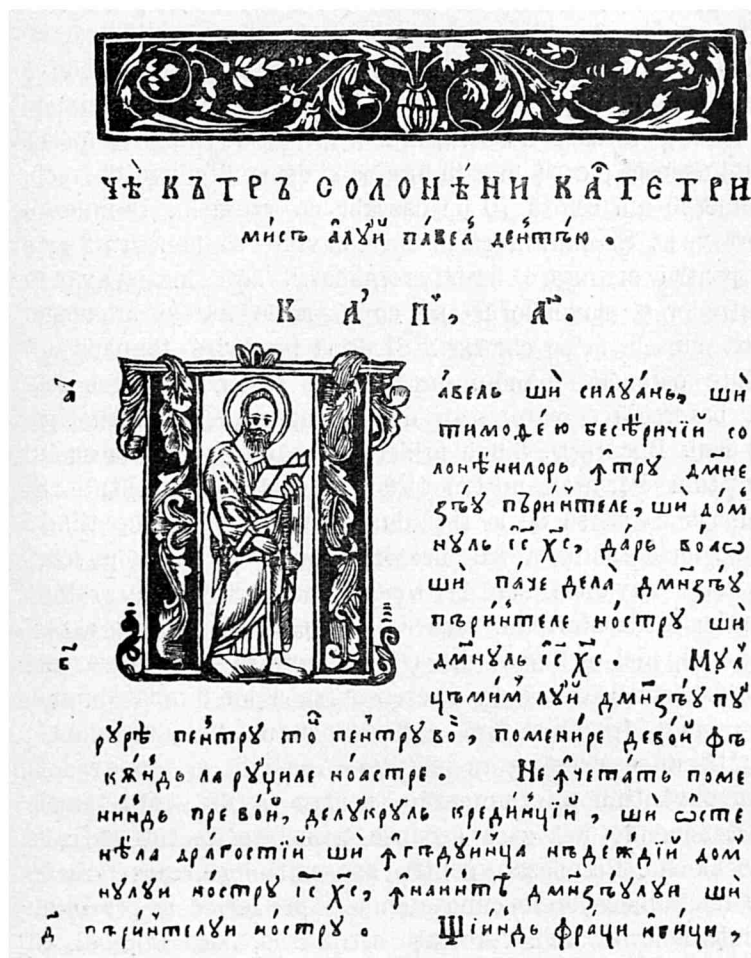
„Celor ce să află lăcutori suptă stăpânire noastră, pre sfințitul Mitropolit kiră Theodosie, iubitorilor de Dumnezău Episcopi, pre cuvioșilor egumeni, smeriților preoți, blagorodnicilor boiari și tuturor celor laltă pravoslavnicilor creștini, cel dela Dumnezău ajutoră poftimă.

„Vrândă să să ducă den lumă acăsta pre bunul și unul puternic Dumnezău, Domnă nostru Isus Hristos, și numărândă în mâinile credincioșilor slugilor sale talantul cel de trebuință, cu mare arătare le-au poruncit, zicând: neguțitori până voă veni. Pentru ce acăsta? Poate-să năra cine-va, dară nu era cu puțință să lase la iubii lui mai trebuincioasă și mai folositoare învățatură și vrédnică ca să o povestescă la fii lor, și când voră șăde în casă și când vor înbla în cale, și stând și culcându-se, și tocma să zicu, după cum au zis Moysi, vrédnică să o poarte semnă pre mâinile lor și neclătită înaintă ochilor lor, scrisă pre pragurile ușilor caselor lor. Și măcară de ară fi fostă cu puțință o învățatură părintescă ca acăsta, ca un sunet un cerești trambite să răsune la urechile tuturor celor ce cred în Isus, ca să poată la cei grijnici să ațate poftă și dragostă, iară dela cei leneși să scuture trândăviia și răutate. De vrème ce vedemă nămul omenescă cel ce lăste de Dumnezău cu oare-ce mai puțin de cât ingerii zidit, la mare negriji aflându-se, ne conoscându-și blagorodniia și cinstea lui, ce înpletându-se în mii de mincenoase și nefolositoare învățături, atăta cât a îndemna și pre înțeleptul Solomonă să strige

cu măhnire mare: Văzut-amă toate céle ce-s făcute suptă soare și iată toate-s deșertare și voe de Duhă. Văzut-au înțeleptul acela și noi în toate zilele cu mare pagubă ispitim, pre cum amă zis, că némul omenescă urmăză numai lucrurile céle deșarte, și până într-atâtă a să lenevi și a huli și a batjocori, au de săvârșit, au spre cé mai multă parte pre cé de totă folositoare și scumpă neguțitorie, care i-au poruncit Dumnezău, neputându ia să tragă pre om la dânsa, nici darurile care-i pune innainte înțelepciună cândă să apucă de dânsa, nici muncile cu care îl infrișază cândă se întoarce de cătră dânsa, zicându: Până cândă, pruncilor, iubiți deșărtare? Pentru acăstă ciudată neguțitorie trimite Domnul pre slugile sale, chemându pre toți, și toți să cură cu pricini: unul că m'am însurat de am luat muțare, altul pârchie(e) de boi amă cumpărat, și céle-lalte pricini cu păcat, ne avându nici o grije de cina cé dulce a dumnezăești mēse. Cu adevărat mare nesimțire iaste a socoti pre înși-ne într o foamete desăvârșită a fi sătu și într nenorociri a fi fericiți, și la sărăciă cé de cereștile comori a fi foarte bogați. Nu vomă puté într-altă chip să ne deșeptămă sufletele den somnul cel greu al trupului acestui deșărtă, care până la cé de apoi să strică, fără de câtă cu cé folositoare aducere aminte de porunca lui Hristos, la care ne îndemnă cu credință să neguțitorim talantulă ce ni s-au dat. Și caré iaste neguțitoria? Care iaste talandul ce ne-au încrezut și cu dobândă va să ni-lă céră Domnul pentru neguțitorie? N'avem să trimitemă corăbiile la Tarson cu corăbiarii păgânului Ohoziei și cu neguțatorii Tirului, ca să le încărcăm de aură curat, cu păuni pestriți de totă fēlul și cu alte striine și scumpe neguțatorii, căci nepotrivit mai bune și mai scumpe ne pune dumnezăiasca poruncă innainte, să dobândimă cu talandul, adecă sufletele pentru Hristos, pentru care toată lumă nu iaste vrédnică, și pentru suflete să dobândimă faptele céle bune, care sântă céle adevărate bunătăți, și înțelepciună acéia caré Solomon cu multe fēluri de făgăduiale învață pre fiulă său, să neguțitorască cu dânsa mai bine de câtă cu aurulă și de câtă fie-ce altă avére, zicându: fericit iaste omul care au aflată înțelepciună și pământénulă care știe înțelegéré, mai bine cu ia să neguțitorască de câtă cu avuți de aură și de argintă. Adevărat, cu adăncă bogăție sântă avuțiile și bunătățile care ne dobândēște talandulă. Iară care să fie și talandul acesta? După talcuiéré dumnezăescului Davidă, care zice: Cuvintele Domnului sântă cuvinte curate, argintă lămurit și de șapte ori curățit, și alta nu e fără câtă cuvântul lui Dumnezău cu care are a neguțatori omul, spăseniă lui și a fratelulă său. Acestă dumnezăescă cuvântă măcară că cu multe fēluri de nume lăudându-se să arată noao la dumnezăiasca scriptură, întâi ca cum să zice apă vie care stingé ațățaré pofti cei spurcate, sau păiné vieții caré mănăcându sufletul lépădă stricăciună mortii, au vin dulce care pică în inimile celor ce-l béu bucuriile rafulă, au luminătoră care ne luminează să nu ne poticnimă înblăndă în noaptea deșărtării cei lumești, au sabie care junghe inima bălaurulă celă viclén, au pavăză de focă cu care ne apăramă de săgețile céle aprinse cu focă ale Satanii, au piatră întărită preste care stau neclintite duhovniceștile zidiri, au chăe care ne deșchide visteriă dumnezăești fericiți, au canonă care ne stămpără necazurile lumii aceștii, au iarbă care ne vindecă toate vătămăturile céle sufletești, sau carulă credinței asupra căruia ca niște biruitori vom să intrăm în rafulă, sau mai

desăvârșit piatra cé de multú prețú ce să zice cărbune care ne-au pusú dragosté lui Dumnezău, ca unú semnú ca să ne cunoaștemú că sântemú ai lui. Cu acésté și cu altele asémene, de să și tâlcuiaște, cumú amú zisú, cuvântul lui Dumnezău, iară în cât mai cu cuviință de câtú toate să arată cândú să numește talandú, căci cu acesta ne aducem aminte, că darul ce am luat nu l-amú luat numaí pentru noi, ce și pentru alții, care singur să arată a fi legătura fră-

ției cei creștinești. Și încă cu talandul ne mai învățamú: că măcară că însuș Dumnezău le lucréză toate întrú toate, iară și noi, ca dela dânsulú fiindú întăriți, trebue să lucrăm, împreună cu a noastră spăsenie, și spăseniia fratelui nostru. Cât precum Dumnezău în cerú are duhuri poslușitoare spre slujbă trimițându-se, așa și aici pre pământú au așăzat pre oare-carii duhovnicești slujitori, împărțitori de cereștile taine, și ca să dé la frați cerésca filosofie cu a sa dragoste, care elú pogorându-se denú cerú au învățatú. De aici poate socoti fie cinecum, precumú avuțiia cé închisă nu ıaste avuție, și după cumú zicú filosofii elinilorú, așa încă la besérică talandurile céle duhovni-

212. — Din Biblia de la 1688.

cești, cândú nu se dau dela unii la alții, nu se zic talanduri; și o mărturisésește înțelepciune, unde zice: grădină închisă și fântână pecetluită ce folosú ıaste dela amândoa? ıaste vrédnicú de socotéla și numărulú talanților, căci zice că au datú unuía 5, altuía doi, altuía unulú. Acıasta nu pentru altú zice, fără cât ca să știm, că den céle ce-sú cu număr nu se cade să ascunză cineva, ce să le păzască deplinú. Și acıasta pentru ce? Pentru că are a ne lua sama și pentru acésté și pentru dobânda lor. Cândú? Până voú veni, zice, adecă la a doa venire la cé înfricoșată și pré diréptă judecată. Pré diréptă ıı zicú, pentru că la acıasta judecătorul ca unú Dumnezău nu poate să greșască, greșiți ıı potú să-și ascunză greșalele lorú, și răspunsul ce ıaste să fie nu se mai preface. Precum să véde dară, puțină ıaste vrémé întrú care

avemû a neguțitori talantul dumnezăescului darû. Și auzându acîasta eu smeritul Domnû den gura Domnului meu adese a zice : priveghéți că nu știți în ce clasă Domnul nostru vine, cunoscutu-mi-ai datorie ne părăsită, mai nainte de a sosi sfârșitul nemernicieî mele după darul ce mi s-au dat den mila lui Dumnezeu să neguțitorescû duhovnicésca neguțitorie, și să dau celor ce sântû suptû ascultaré noastră talandulû care m-au încrezut Domnului. Și acîasta am făcut la tălmăciré aceștiî sfînte scripturi, făcându multă nevoie și destulă cheltuială. Despre o parte puindû dascali știuți foarte den limba elinésca, pe pré înțeleptul celû dentru dascali alesû și arhieru Ghermanonisisû, și, după petrecere lui, pre alțiî care s-au întamplatû; și despre altă parte ai noștri oameni ai locului nu numaî pedepsiți întru a noastră limbă, ce și de limba elinésca avându știință ca să o tălmăcésca; cariî luandû lumină și dentr-alte izvoade vechi și alăturându-le cu cel elinescû alû celorû 70 de dascali, cu vréré lui Dumnezeu o au săvârșit pre cum să véde. Și măcară că la unele cuvinte să fie fostû foarte cu nevoe tălmăcitorilor pentru strimtaré limbîi românești, iară încăș avându pildă pre tălmăcitorîi latinilor și slovenilorû, pre cumû aceia așa și ai noștri le-au lăsatû pré cumû să citească la cé elinésca. Și după isprăviré tălmăciturîi aceștiî folositoare și sfînte ostenéle, luandû, după cumû să cade, și voe dela sfînta și muma noastră besérecă cé mare, s-au dat în tipogrăfie de s-au tipăritû în sfînta Mitropolie denû București, fiindû arhieru și păstorû creștinescului acestuia norodû Pré Sfințitulû Părintele nostru kirû Theodosie Mitropolitulû. Și spre acîasta m-am indemnatû ca să să dé la toți dumnezăescul cuvântû, știindû bine că Dumnezeu au poruncit sfinților săi ucenici și apostoli să propoveduiască pre făcătorîl de viață cuvântul său la toată zidiré, ca să nu rămăe cineva ne luminat de străluciré darului său, care vedem până în zioa de astăzi că n'au rămasû nici un némû, nici o limbă (măcară și varvară și cariî la céle de apoi hotară ale lumîi depărtați) ca să nu citésca întru a lor limbă dumnezăiasca scriptură, care nu ăste dentr-alt fără cât den darul Duhului sfântû, care în zioa de petdesetniță au deschisû gura sfinților Apostoli, și propoveduă cu toate feliurile de limbi cuvântulû lui Dumnezeu, pentru că nu sântû tainele credinței noastre ca ale Elefsinénilorû să zacă ascunse și închise, ce toți să cade să ă darurile céle bogate ale lui Dumnezeu pentru spăseniă lorû, care fără de citiré sfînteî scripturi, ce ne tălmăcésce să cunoaștemû și pre înșine și pre Dumnezeu, ăste fără de putință a le dobândi. Cercetați scripturile, zice Domnul, că întru acésté să închée toată cunoștința celor dumnezăești și omenești lucruri. Acésté cuprindû poruncile și légé lui Dumnezeu, care porunci ăste înțelepciuné, céia care face pre omû adevăratû omû, pre cumû cu mare înțelegere și pré înțeleptul Solomonû au alesû acîasta, unde zice : de Dumnezeu te téme și poruncile lui păzésce, că acîasta e totû omul, și cé mai de apoi scriptura ăste care află rafulû omului sau raîu face pre omû. Rogû dară să priimiți cu bucurie cé bună îndurare cu care ne-am nevoitû pentru folosulû obștescû și să rugați pre Dumnezeu și pentru a noastră spăsenie.“

„Pré luminatului, pré creștinului, pré slăvitului, iubitorîului de Hristos, Domnu și oblăduitorîu a toată Ugro-Vlahia, Ioan Șerban Cantacuzinô Basarabă

Voevod, dragosté cé intru Hristos și apostolésca blagoslovenie aducem Măriei tale.

„Omulū celū ce ȳaste desăvârșit dentru aciasta să cunoaște că ȳaste desăvârșit, căci pururé socotéla și gândulū lui are la săvârșitulū acela, pentru care ȳaste dela Dumnezău făcutū și ziditū, care săvârșitū nu ȳaste altū, fără câtū însuși Dumnezău. Direptū acéia la Apocalipsisū zice: Eu sântū celū dentăiu și celū de apoi. Și ce va să însemnéze cu aciasta? fără câtū: Eu sântū celū dentăiu, adecă dentru care sântū toate, de unde și omulū mai vartosū au luatū începătura, și la acéia să uită; eu sântū celū de apoi, adecă precum începătura săvârșirei lucrurilor și a omului ȳaste, așa ȳaste săvârșiré cé desăvârșitū, la mine să aibă săvârșitulū, la mine să năzuiască, că de vorū năzu aiurē vorū peri. Eu sântū cel dentăiu și celū de apoi, și vei vedé și cu socotélă de ȳaste adevăratū acesta. Firéște pohta omului ca la unū semnū să uită la Dumnezău, și nu numa noi bunī credincioși și direpți și creștiniī, cariī avemū légé viețiī, ce tocma și păgăniī, cei ce totū félilū de fără de lége în toate zilele facu, își aducū aminte de Dumnezău și-l roagă, pentru că și ei dela Dumnezău au ființa și firéște își caută săvârșitulū lorū, măcară că lipsescū departe dela Dumnezău câtū e ȳadulū de raīu. Iară încăși ajunge aciasta ca să cunoaștem că firéscă pohtă trage pre oameni la Dumnezău ca spre celū de apoi săvârșitū, spre carele ori cine să va uita pre cum să cade acela ȳaste desăvârșitū, și déca-i ȳaste gândulū lui acolo să cunoaște că ȳaste desăvârșitū. Direptū acéia toți cei buni și direpți, care bine au viețuitū în lume, zicemū că-sū desăvârșitū, și mai vartosū de câtū toți sfințiī Apostoli, și câți voescu și lucréză lucruri apostolești; pentru că aceșté mai pre de-asupra cunosc pre Dumnezău că ȳaste binele celū desăvârșitū, și săvârșitulū celū după urmă. Direptū acéia să zice la cântaré cântărilorū: Spune-mī, pre carele au lubitū sufletulū meu, unde paști, unde șazi, unde ții slava, și împărătiīa ta Dumnezăul meu? Și pentru care lucru ȳaste Dumnezău pricină desăvârșitū și să pohtéște? Zicu dentru dragoste, caré în trei chipuri să înparte: întâiu pentru ném, a dooa pentru vrednicie, a treia pentru fapte. — Să zicem dară pentru cé dentăiu, măcară că voința bună ȳaste mai pe de-asupra, cândū némulū să lipséște de bunătăți, ca în vrémē lui Avraamū, care s-au alesū pentru buna voință, avândū tată închinătorū de idoli, iară cândū cură amāndoao, și voința bună și némulū, fără de asămănare ȳaste blagorōdniīa. Direptū acéia lăudăm pre marele Costantinū, căci au fostū dentru împărați, și fiū și nepotū, și alțiī mulți pre cariī lăsămū, indestulāndu-ne, că celū peste totū desăvârșitū Isus, ca o lăudă mare ȳa de cătră Duhulū celū sfântū, căci ȳaste de împărătescū și patrieșăscū némū, numindu-să fiulū lui Davidū, și fiulū lui Avraam; și la Apocalipsis zice: ȳată au biruitū leulū celū ce ȳaste denū félilū Iudii rădăcina lui Davidū. — A dooa pentru vredniciīa, că mulți sântū mari despre buna credință, iară nu să cunoscū de vreme ce celora ce au mare cuviință le dă Dumnezău si vrednicie, și cunoscuți îi face, că ei pohtescū pre Dumnezău ca pre unū desăvârșitū făcătorū pe bine, precum și Davidū déca-i zise Dumnezău precum să arată la alū șaptele capū la a dooa împărăție: luatu-te-amū den staululū oilorū și te-amū făcutū numitū, după numele celorū mari cariī sântū pre pământū, și elū răspunse: nu ȳaste altulū ca tine și nu ȳaste Dumnezău afară denū tine. — A treia pentru fapte, de care să laudă Moysi de cătră Dumnezău, că s-au aflat

credinciosu în toată casa lui Dumnezeu, că dându-l să fie mare voivodă și pui-torlu de lege lui Israel, cându greșila norodul la Dumnezeu, tăia, omorâla, certă, iară cându cârtiia spre dânsul și-l suduia, elu să rugă pentru ei, nu pentru altu ceva, pentru căci de mare lucruri să învrednicise a fi poslușitoru, de să-vârșit iubiia pre Dumnezeu și pre dânsul avé săvârșitul cel de apoi, pre cum și Apostoli, pentru căci făcé lucrurile cele ne asemănate, poftiia să moară ca niște săvârșiți și a fi cu Hristos celu de săvârșit. — Unii săvârșiri ca aceștia te-ai învrednicit a fi Măria ta. Direptu acéia și gândul de săvârșit ilu tinzi cătră Dumnezeu ca spre săvârșitul cel de apoi. — Intăiu pentru ném, pentru că celu părintescu să trage despre diregătorie de patrichii și de sfétnici împărătiil grecești, precum au fostu pre vrémé lui Ioan Vatați, cel ce eră păharnicu și domnu Trachie, Ioan Cantacozin, carele au oștitu asupra Ghinovezi-lor celor de la Rodos, pre la létulu 1225 de la Hristos, căruia nepotu au fostu cela ce și împărat Țarigradulu au ajunsu, Ioan Cantacozin, nu numai slujat la cele politicești și iscusit de multa bunătate ce avé spre cei de suptu stăpânire, ce și alesu bogoslovu; intăiu că au hulit cele pământesti și au ajunsu pre pământ ingeru, ca un altu apostol nou, pre Hristos numai si iubindu-l și câștigându-l; și a doa că au talmăcit den dumnezăescul Duh Cântare cântărilor, care talmăcisé acéia asemenea nici au priimitu nici va priimi în véci; a treia că au acoperit hulele și blestemele proroculu celui mincinosu mai mult decâtu altu fiește-care, și după acéia le-au mustrat și basnele-au arătat cu sila cuvântulu și cu putéré scripturilor; deci, de au scrisu după acéia unii dascali al răsăritulu și ai apusulu înpotriva minciunii pângăritulu aceluia, dela acesta au luat pricinile și a scrie și a lăsa scrisori bune și cu tărie. Deci dentru acela au fostu și Iaste némulu Măriei tale slăvit și la politiceștile stăpâniri laudat și la dumnezăiasca credință vestit si la duhovniciasca înțelepciune minunat. Dereptu acéia și pre vrémé lui Sultan Suliman, fericitulu strămoșul Măriei tale Dimitrie Cantacozin, cu multa lui înțelepciune au oprit și n-au surpatu păgani bisericile Țarigradulu, pre cum ilu luoașe cu sabiia, și avé direptate după legile lor să nu lase acolo biserică de creștin. Și după acela până în zilele Măriei tale vrédnicu de minune Iaste celu laudat nemu al Măriei tale, pre cum mărturisește cé iubitoare de Dumnezeu viață a fericitulu părintelu Măriei tale răposatulu Costantin Cantacozin, care cinsté bunătății lui era mai peste toată lumea. Iară și despre parté maicii Măriei tale într-această chipu au fostu și Iaste, pentru că Basarabă, după cumu zice istoricul care să chiamă Halcocondil, la a șapte carte a istoriei lui, fost-au pe vrémé lui Sultan Murat tatăl lui Mehmet, celu ce-au luat Țarigradulu, al doile nemu de domnie, de vréme ce acesta au adusu pre Dan feciorul lui Basarabă Domn țării rumânești, că și Basarabă adecă Domn eră după a acestuiaș istorie, care scrie la al noale carte, cându domniia țării rumânești biruia până la Maré Negră, de vréme ce și cetate Chiliei au fostu parte de țara rumânească, că și Vladu vodă dentr-acelaș nem au domnit pre la létulu 1455 dela Hristos. Iară den vrémé lui Basarabă Vodă și a lui Dan Vodă de nu avem elinască istorie câți nepoți de ai lor au domnit, însă avem mil de alte istorii, căci când nepoții lor domniia și să numiia Basarabesti, cându era boiari, măcară că pentru zavistiia stăpânitorilor celor tirani să chem și ei feciori de Domn cu altu nume, și acesta s-au făcutu

de multe ori, până la Șarbanu voevodă, părintele maicei Măriei tale Doamnei Elini, care și cu lucrul și cu cuvântul era pre luminată, și până la Matei voivodă cel vestit și până la Costantin voivodă cel despre mumă unchiul Măriei tale, și până în zilele Mării tale pre luminate. Direptu acela și vrednicia Mării tale ne asămănată ȳaste, căci că nămulu și despre tată și despre mumă să trage de multe ȳpărăȳi și domni, măcară că slăvit au fostu, ȳară în cé de apoi ȳntru boerie sluȳia. ȳară Măria ta pre acesta la putere domnescă l-ai rădicat, ȳnsă domnindă ȳară ȳpărătēste și stăpānindă ȳară cu mare cuviinȳă, norodulu povăȳuitoru fiindu, ȳară de noroadă a purta griȳă, și spre limbi fiindu făcātoru de bine, pentru că pre milostivă ești și dulce făcātoru de bine, chivernisești și bine oblāduești, ȳară n-ai pre altul asēmenē, plinești chipul părintescū celū ȳpărātescū, ȳară mai vārtosū cinstē strāmoșilorū făcāndu-te, au de strāmoș cinstindu-te. Direptu acela dāruitu-ȳi-s-au și céle peste fire lucruri, nu numai căci den tinerēte te-ai arātat luminat spre politiceștile stăpāniri și spre toate te-ai arātatū șȳiutū (*sic*), și la primeȳdiile vremi alesū otcārmuitoru și curāȳitoru de tiraniȳ patriei, și de obștē sfintelorū mānāstiri și bisēreci denū temelie bunū chititorū și ȳnoitoru Dumnezāesculuȳ mormāntū și sfāntuluȳ munteluȳ Athonuluȳ de multe ori ȳntru multe ajutoru, și cé de câtū toate mai mare, sfintei și catholiceștii și apostoliceștii bisēreci în multe părȳi te-ai arātat ajutoru cu multe fēlȳuri, care lucrulū acesta ȳaste celū dentāȳu alū bunātāȳilor. Direptu acela Fotie patriarhul ȳarigraduluȳ, scriindū cātrā Mihailū, biruitoruȳ Bulgarieiȳ, zice: adecă célelalte lucruri mici aducū folosinȳele, ȳară nevoinȳă care ȳaste pentru Besērică nemoarte căștigāri nemortuluȳ suflet lucrēzā. Șȳ aȳuȳi Besēreciȳ: ȳntāȳu, că Scriptura cé noo rāsipitā fiindu, dupā izvodul celū vechiū și cu nevoe aflatā a să citi de preoȳiȳ cei de țară, la rānduȳala tipiculuȳ elinescū, spre lesne cetire o ai tocmitū; a doa că o ai talmācitū în limba rumānescă și o ai tipārit și dintr-a Mării tale cheltuȳlā atātē cārȳi făcāndū, le-ai datū maiciȳ Bisēriciȳ a să citi; a treȳa că vechiȳa scripturā talmācindu-o pre limba rumānescă aȳave a să citi o ai făcutū; că de vrēme ce, dupā politiceștile legi, nu să cade omuluȳ grecū a nu șȳti legile Grecilor, cu câtū era mai direptū creștinuȳ Rumāni să șȳtie legile luȳ Dumnezāu, care ȳaste sfānta Scripturā, și adevāratū la Rumāni s-au plinitū cuvāntuluȳ apostoluluȳ Filipū, care aȳuȳi cātrā hadāmulū ȳpărātēsiiȳ Ethiopilorū: oare cunoști céle ce citești? precumū zicū bogosloviiȳ: cel ce nu cunoaște să nu să cunoascā. Direptu acela spre muștrare zicā Dumnezāu Jidovilorū prenū Isaiȳa, precumū zice Apostolul cātrā Corinthēniȳ: cu alte limbi și cu alte buze voȳu grāi cātrā dānșiiȳ, și nici așā nu mă vor ascultā. Aclasta și la Rumāni s-au plinitū, că cu glasū striin grāindū lorū Dumnezāu, nu ascultā; ȳară acumū sfānta Scripturā prin nevoinȳă Măriei tale să citēste și cunoscutā să face și la mari și la mici. Șȳ de vrēme ce cel atocma apostolū Costantinū ȳpārātū, căci au scrisū sfānta Scripturā la o samā de cārȳi, ca să să citēscā pre la besēricile céle den ȳarigradū, să laudā și să cinstēste, cu câtū mai vārtosū vrēdniciȳ de miȳ de laude ești Măria ta, care la unū norod ȳntreg dai cuvāntuluȳ luȳ Dumnezāu, ca oare-ce luminaȳ fiindu până acum supȳu acoperemānt și o pui în sfēșnicū, ca să lumineze celor den casā ai Besēriciȳ noroadē: Rumānilor, Moldovānilor și Ugro-Vlahilor. Creștinat-au sfāntul Zlataustū pre Rumāni, pre cariȳ și lācuiitoruȳ Nistruluȳ ȳi numescū létopiseȳile céle beserecești, ȳnvāȳāndū pre unuȳ dentr-ānșiiȳ carte

și limba elinască, și cu aceia au învățatū pre ceia-laltī. Iară Măriia ta lipsă de atate ani o ai adusū la săvârșire desăvârșitū, învățandū atate noroadē să cugete zioa și noapte légē lui Dumnezeu și sara și dimenôta și amiază-zi să povestescă minunile lui și să bine-cuvintēze în toată vrémē pre Domnul, și cândū să vorū culcă și cândū să vor sculă, și cândū vorū călători și cândū vorū șadē, după dumnezăiasca poruncă, care grăiaște la alū 6 capū la a doa lége. Și de vrème ce Ufila Episcopul Gotthilor iaste lăudat că pre vrémē lui Valendianū au tălmăcitū unele părți ale sfintei Scripturi spre limba lorū ca să să întărescă oamenii nēmului său denū păiné cé vie a învățaturī Duhului, cu cât mai vartosū ești Măriia ta vrédnicū de cinste, tălmăcindū și dândū nu oare care părți, ce toată Scriptura, și nici la puțină partice de limbi, ce la întregi și de multe fêluri de noroadē, și mai vartosū împreunate fiindū întru toate cu catholiciasca Besérică, și să făcură precum poruncēste Domnulū la al 6 capū alū lui Ioanū Evangelistulū: toți învățați de Dumnezeu. Stravonū scriitorū de pământū vrednicia și mărire Rumânilor scriindū, numai pre ostașī vremī aceia care eră asupra vrăjmașilorū țărāi îi numără. Iară în zilele Măriei tale și bărbați și mueri și tineri avândū armă biruitoare sfanta Scriptură, oștescū înpotrivă, nu spre oameni și trup și sânge, ce spre împărății vécului acestuia cătră céle duhovnicești ale vicleniei și dândū războiū și biruindū; pre cum și Domnulū postindū, după cum zice Scriptura, au biruit pre diavolulū. Și de are Ptolomeu împăratul Eghypetului mai mare laudă, care au tălmăcitū sfanta Scriptură den limba ovreiască spre cé elinască, de cât au zidit céle dela Memfesū piramide, și au tocmīt céle patru cărți de astronomie, cu cât mai vartosū Măriia ta ești vrédnicū de multe și mari laude, care o ai tălmăcit spre limba cé de moșie a locului, nu spre trufă precum acela, ce pentru mântuire noroadelorū și duhovniciască hrană a credincioșilorū. Marele Costandinū ospătandū pre oare cari den Episcopi, precum Evsevie scrie la viața lui, n-au vrutū să se laude de stemă și de diadimă și de înălțare cé împărătescă și de céle lumești biruințe și pompe și isprăviri, ce să bucură căci să afla împreună lucrătorū la Evangelia lui Hristos, pentru aceia și zice: Voi santeți Episcopi creștinilor pre denlăuntru lucrândū tainele, iară și eu însumi Episcop sântū, lucrândū împreună la céle de afară zidiri de dumnezăești besereci, innoiri, aduceri de lumini și aprinzări de lumini, și mai multū aciasta ca cuvântul lui Dumnezeu să să adaogă și să să înmulțescă spre noroadē. Ca acéste sântū și ale Mării tale îndireptări, care înțelepciunē lui Dumnezeu te-au născutū; și aplecându-te bine cu bunătățile și crescându-te și înplându-te de Duhulū sfântū ochiū te-au arătatū luminândū cu lumină pre cei ce sântū suptū ascultare Mării tale, cu o nevoință preste fire ca aciasta a scripturilor, ca să păzescă dumnezăeștile porunci, să să întărescă întru viață vécinică. Direptū acéia rugăm ca și de-acumū innainte să fi a toată bunătate și buna credință pildă, nu numai celorū denū zilele Mării tale, ce și în urma Mării tale a totū nēmulū omenescu, buna și mare învățatură bune și mari lucrândū. Pentru care mai vartosū și cé nespūsă și vécinică împărăția Ceriurilorū, va dăruī Mării tale moștenire neclătītă și lăcașū nemutatū, și peste fire întru căști-garē dumnezăești desfătăciuni cei nestricate în véciī véclor. Aminū.

„Dositheu denū mila lui Dumnezeu Patriahū sfintei Cetăți Ierusalimului și a toată Palistina, rugătorū de sănătate Mării tale.“

La pag. 932 se află următoarele:

„Tipăritu-s-au acăstă sfântă carte în orașu în București, însă cu cheltuiala Pré Luminatului, Prea Creștinului și Pré Cuviosului Domnului și Stăpânului nostru Ioan Șarbanu C. B. Voevoda, Biruitorului și Oblăduitorului a toată Ugrovlahiia. Iară cu nevoința și îndreptare celor ce s-au întâmpat Dascal și mai multu deslușindu-se pre limba rumănescă de cei mici și plecați dentru slugile Mării sale Șarbanu biv. 2, Logofet и братъ его (și fratele lui) Radulu Log.“

Iar pe ultima foie nepag.:

„A totu meștersugul Tipografiei și îndreptării cuvintelor rumănești ostentoriu, de Dumnezău iubitorulu Mitrofanu Episcopulu de Huși. Și s-au început acestu Dumnezăescu lucru în luna lui Noemvrie, anul dela începutul lumii 7196 și s-au săvârșitu în Septevrie anul 7197.

„Pre tine pravoslavnice cititoriu, cu umilință te rugăm, citindă pre acăstă sfântă și dumnezească carte, unde veți află niscare lunecături în lucrul acesta al nostru să nu blăstemi, — ce ca unu bun și cu bună inemă îndrepteză și nu ne pune intru ponos, ce ȳartă, că și noi sântem oameni, asemene pătimași ținuti de slabă fire, care nu lasă nici pre unu omă a rămăné fără greșala, că pre câtă amă putut cu nevoință amă lucratu, și pre cumă amă aflat în izvodă așa amă datu și în tipariu. Ce te rugăm ȳartă, ca și tu să dobăndești ertăciune dela pré Puterniculă Dumnezău, al căruia daru și milă, și noi îl rugăm să fie cu tine pururé.

„Acelaș carele e scrisu mai susu
cu toți ai săi ucenici te roagă.

„Precumă dorescū să sosescă la vadulū celū cu adăpostire, cari sântū bātuți de valuri intru luculū mării, așa amū doritū și eu să sosescū la sfârșitulū cărții aceștiia.

„Slavă lui Dumnezău celui ce ne-au ajutatū după începutū, de amū ajunsū și săvârșitulū.“

București, Biblioteca Academiei Române. Biblioteca Centrală. Museul de antichități. — Iași, Biblioteca Centrală. — Mănăstirea Neamțului. — Viena, Biblioteca Imperială.

Cipariu, *Analecte*, 185. — Lambrior, *Carte de citire*, 107. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 279.

Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, Venezia 1718, 43. — Cipariu *Principia*, 111. — Sulzer, *Geschichte*, III, 636. — Hasdeu, *Viața, faptele și ideile lui Nicolau Spătaru din Măleșci*, în *Traian*, 1870, n° 7 și urm. p. 32. — Ștefan D. Grecianu, *Scrierile lui Radu Logofetul Chronicarul în Revista Română*, I, 575. — Emile Picot, *Notice biographique et bibliographique sur Nicolas Spatar Măleșcu*, Paris, Leroux, 1883, p. 43. Cfr. *Convorbiri literare*, XVII, 478. — Sbiera, *Miscări culturale*, 53.

1689.

87. Molitvenic, Belgrad (Alba-Iulia) 1689.

МОЛИТЪЕННІКЪ

ИЗВОДИТ ДИИ СЛОВЕНИЕ ПРЕ ЛИМБА РЪМЪНИАСКЪ.

СЪПЪТЪ КРЪІРЪ ШІИ КИРЪІНЦА ПРЪКЪ ЛЪМІНІА-

ТЪСАШ ШІИ МЛЪСТІКЪСАШ ДЪІНЪ

МѢХѢЛЪ ЯПФН, чѣль май Маре.
 дин Мѣлѣ Дѣнскъ краюль Ярдѣлѣ,
 Дѣнскѣ пѣрцилар цѣркѣ Оуѣгсрѣи, шѣ
 Шпѣнскѣ Гѣкѣлар, ѣ проч.
 шѣ кѣ Бѣгословенїѣ прѣ ѡсѣѣцитѣлѣ
 пѣринтѣ, Кѣр, Бѣрѣлѣ: Митропо-
 лїтѣлѣ Бѣлѣградѣлѣ, шѣ ѡ тѣатѣ цѣра
 Ярдѣлѣ, ѣщеже ѣ проч.
 Тѣпѣрїтѣлѣ .ѣ МѢТРОПОЛІѢ:
 Бѣлѣградѣлѣ.
 Янїѣ Дѣнскѣ, а ѣ пѣ. Япрїлѣ, кѣ. дѣснѣ.

In 4° mic 6 foi nenum. și 199 numerot. Titlul, incadrat cu flori de compozițiune tipografică, e tipărit, ca și textul, cu negru și roșu. Pagina are 21 rînduri.

Pe verso titlului începe îndată:

„Cuvîntu înnainte

„Cătră pré osfințitul și în Hs. luminatul VARLAAMŮ Archiepiscopu și Mitropolitul sfinteї Mitropolїї a Belgraduluї, alu Vaduluї, alu Silvașuluї, alu Făgărașuluї și alu Maramorășuluї, și elu episcopilor din țara Unguriască, iprocї.

„Pré osfințite Părinte, Pentru că aciastă carte să începe cu mare taїnă a sfintuluї botez, pentr-acēla și eu despre taїnele sfinte voļu grăl, care au datu Dumneđău mai nainte de cădere și după cădere. Mai nainte de cădere doao taїne au datu Dumneđău luї Adam și Eyeї, Raїul și Pomul Viețїї: Raїul au fostu chipul împărățїї cerїuluї, că scriptura împărățїї Cerїuluї o numēște Raїu. Luca 23 stih. 43: Astă-đi veї fi cu mine în raїu. Pavelu Apslū au fost răpitū până la alu trellé cerїu în raїu (II, Corinth. 12 sh. 3, 4). Iară pomul viețїї au închipitū pre fiїlū luї Dumneđău. Apoc. 2 sh. 7: învângătoruluї da-voļu măncare din pomul viețїї carele ıaste în mijlocul Raїuluї. Zicū unї că pomul știuturї binelul și răuluї, încă au fost taїnă au sacramentū, iară alțїї tăgăduescū. Intăї zic că taїnele au poruncit Dumnezău să trăiască oamenї cu ıale, iară acesta au fost opritū (Bit. 2 sh. 17). A dooa zic, că sacramenturile sântu spre vııațā date, numaї acelora le sântu spre moarte carї trăescū rān cu ıale. I. Corinth. 11 sh. 27, 29. Iară acela n-au fost nice sacramentul viețїї nice alu morțїї, cı-au fost sāmnlul plecārїї ș-al îngăduințē omuluї, suptū putēria și porunca luї Dumnezău și materiā ispitireї.

„Iară sacramenturile, care au dat Dumnezău după căderēa omuluї, fost-au în treї rānduri.

„1) Intăї, care au fostu în vrēmīa făgăduințelorū.

„2) A dooa, cele de suptū lége.

„3) A treїa, în testamentulū nou.

„Intăї despre sacramenturile din vrēmīa făgăduințelor voiū aduce.

„1) Intăї jărtvele sfınților a luї Avelū (Bit. 4 sh. 4) a luї Noe (Bit. 8 sh. 20). Sıvaї că sacramenturile și jărtvele să usebescū într-acıasta. Căci că sacramenturile dela Dumneđău s-au dat oamenilor, iară jărtvele de la oameņ să dau luї Dumnezău; iară pentru c-au pogorāt foc din cerїu și au arsū jărtva, însămnat-au trupul luї Hs. care tot de una prin duhū s-au jărtvitū din dragostē cı-aū

avutū cătră casa lui Dumnezeu (Psalom 68 sh. 10), care au închipuitū foculū acela, pentr-acéia jărtvele să socotescū cătră taïne, a lui Adam, a lui Avraam, a lui Melhisedec.

„2) A dooa fost-au sacramentū corabiia lui Noe în potopū, ca o pecéte au zălog sfatului celui de milă a lui Dumnezeu despre némulū omenescū (Evreî 11, sh. 7), care au închipuit moarté și înviaré lui Hs. (Rim. 4 sh. 25).

„3) A treia fost-au sămnū mare legătura lui Dumnezeu curcubeulū spre cerū (Bit. 9. sh. 12, 13), care adevereză că sporindu-să sămănța lui Noe pre nómul omenescū mai de multe ori cu potop de apă nu-î va piarde.

„A doua.

„Iară taïnele care aū fostū suptū lége sântū doao.

„1) Intăi, tăiaré înpregiur, taînă mare, care au cuprinsū doao vremi: una dela Avraam până la Moyisei (Bitie 17), în care vréme tăiaré înpregiur au fost beséreci numai ca un légân, foarte lucru mic, că moarté au domnit până la Moyisei (Rim. 5, sh. 14). Alta iară dela Moyisei până la Hs. (Ioan. 7 sh. 22). In-tr-acéia vréme tăiaré înpregiur au fost mai pre sus, fost-au vârvul beséreci, care acîasta au arătatū că celū tăiatū înpregiur iaste jidov drept și izrailitian adevărat (Ioan, 1, sh. 48. Rin. 2, sh. 28, 29), care acum în testamentul nou s-au pus gîosū, măcar că zic jidovi că nu-î pusū gîos că Dumnezeu au poruncit lui Avraam tăiaré înpregiur ș-au zis că va fi semnul legăturii în véci (Bit. 17 stih 7).

„Răspuns înprotivă.

„1) Intăi, tăiaré înpregiur au dat Dumnezeu seminției lui Avraam până la o vréme, cade-să a ști, până atunci până cândū vor birui jidovi și pământul Cananului, care l-au făgăduit Dumnezeu seminției lui Avraam atunci cândū l-au dat și tăiaré înpregiur. Ishod. 17.

„2) A dooa Lada Domnului, chivotul, încă au zis Dumnezeu că va fi în cor-tulū adevăraturii rânduială în véci. Ishod. 27 sh. 21.

„3) A treia, în beséreca lui Solomon încă au zis Dumnezeu: aicé voū tocni numele meu în véci. 3 Trstva. 9. stih. 3.

„Inplându-să vrémile, nici pământulū Cananului Jidovi nu-l biruescū, nici cor-tulū nu iaste, nici chivotulū, beséreca lui Solomon încă s-au pustiit. Tăiaré în pregîur încă n-are loc, căci că tăiaré înpregiur au însămnat: 1) Inmulțirîa semin-ției lui Avraam, 2) Sămănța cîa sfntă din care să vor blagoslovi toate némurile. Pentr-acîa mai nainte de Hs., macar c-au fost de lipsă tăiaré înpregiur, iarū totū au fost trecătoare, că după veniré lui Hs. au început a să vestezi, iarū după moarté lui Hs. de totū s'au ștersū, numai tăiaré înpregiur iaste astăzi sămnulū necredinței Jidovilor. Filip, 3 sh. 2, 3, 4.

„2) A doua fost-au mielul paștilor, despre care nu voū grăi, pentru că în locul aceluia iaste acumū cîna Domnului Hs., dându-ne Dumnezeu agîutor să tyîpărimū și acéiă taînă grăi-vom pe rîndū.

„Iară acum numai numărul sacramenturilor legîi vechi le voū sămna pe scurtū. Lăngă acéste 2 taïne marî, mai fost-au 5 mari, și minunate:

„1) Intăi, Negura care au înblatū înainté taberiî Izrailitenilor (Ishod, 13), care au închipuit ingerulū cel străjuitor (Isaie, 63 sh. 9), scutela și luminaré be-séreci (Isaie 4 stih. 5) și intruparé lui Hs. (Ioan 1, stih 14).

„2) A dooa, trécerîa peste mare (Ishod 14), care au închipuitū slobozirîa

beserecii din nevoia cîa gré (Isaie 51 sh. 9, 11) și botezul Israilténilor (1. Cor. 10 sh 2).

3) A treia, au fost mana (Ishod, 16 cîsla 11, Apoc. 2 sh. 17), care taîna scriptura o tâlcuîaște (I Cor. 10 Ión. 6, 31, 32, 33).

4) A patra apa dinû piatrâ, care înțales dezliagă Pavel apslû (1 Cor. 10 sk. 4) și piatra era Hristos.

5) A cincîa, șarpele de arame, care taîna arată Ioan Evglistû (3 sh. 14).

„Taînele legiî vechi sântû până aici.

„Acumû voiû sâmnna pe scurtû taînele testamentului nou, că sântû în carté aciasta.

„1) Intăî mare taîna a sfântului botez, care au ștersû pe tăiaré înpregiur; că toate taînele legiî vechi au fost arătaria venirei lui Hs, și umbra taînelor cestor adevărate (Evreî 10) și legăturiî de viacî, care au făgăduit Dumnezău cu Eremiîa prorocû (31 sh. 31): Iatâ vorû veni zilele, zice Domnulû, și voiû lega legătura noao lui Israilû nu după legătura ce-am legat cu părințiî lor. Aciastâ legătura au legat cu noi Dumnezău, și în locul tăeriî înpregiurû sâmnului celui încruntatû de vrajbă între Dumnezău și între oameni, iarû Domnulû Hs. vrândû să ne înpace cu Tatâl Dumnezău, ne-au dat tăiare înpregiur sufletescă (Colos. 2 sh. 13), ș-au luatû dela noi inima de piatrâ și ne-au dat inimâ de trupû (Ezechiil, 11, sh. 19), și au scris légia pe inimile noastre cu Duhulû stântû, și ne-au dat sâmnû albû de pace: spălare cu apă, sfântulû botez, de care ce taîna poate fi mai mare? că cu aciasta ne curățimû de păcatul cel vechû și ne naștem din nou spre viîața de véci și luâmû putére să fim fiîi lui Dumnezău (Ioan 1, sh. 13), căruia botez slujitorîl intăî aû fost Ioannû, iarâ rânduitorîl au fost Domnul Hs., care dela Ioannû s-au botezatû (Math. 3 Mart), făr-de care botez nime întru împărățiîa cerului nu va întra (Ioannû 3, sh. 5).

„2) A doua ungeré cu myrû, care închipuîaște darul Duhului sfântû, cu care s-au însâmnatû mai de demultû împărătiî și Preotiî, cu acesta ne pecetluîaște și pre noi să fim sâmnântâ sfântâ, împărătescă și preoțască (1 Pătru, 2, stih 9. Apoc. 5 sh. 9).

„3) A treîa căsătoria, care, pentru greșala lui Adam și Evei, s-au părutû unora că Dumnezău au lepădat destoiniciîa căsătoria, cumû au stricat și raîlul din Edemû cu potopul apeî, pentru că s-au început într-ânsû păcatul, iarû Domnul Hs. cu minuné ce-au făcut intăî vinû din apă, în Cana Galileiî, au arătat în locû cinsté căsătoria. Ioan. 2, Efes. 5 sh. 32. Taîna aciasta mare îaste.

„4) A patra, întoarceria din păcate, Ispovedaniîa și înnoirîa viețiî. Math. 3 sh. 6. Iacov. 5. sh. 16. De unde să véde mila lui Dumnezău cîa mare, cândû priîméște pre păcătos și-l rădică pre cinsté dintăî. Luc. 15.

„5) A cincé sfințirîa maslului (Mar. 6 sh. 13. Iacov, 5 sh. 14), care Hs. au poruncit Apostolilor, și Apostoliî după Hs. au ținut acesta obiciâi. Despre acéstia nu voiû mai spori, ce numai destoiniciîa Cărțiî cu trei cuvinte voiû arătâ:

„1. Sântû într-ânsa rânduiale sfinte și slujbe tocmite și rugăciuni de multe trebi.

„2. Toată-i întăritâ cu scriptura sfântâ și înfrămsetată cu psalmi din Psaltiria lui Davidû, și dinû cărțile Evangheliștilor ș-ale Apostolilor.

„3. Cuprinde întru îa toată viîața omului creștin, din cîasulû nașteriî până la cîasul mortîi și până la îngropăciune.

„Din toate să véde lucrătorul ei dinceput au fost Dhulă sfântă, prin bărbatîi sfinți răsufată. Numai aciasta să véde lipsa că mulți dintre Preoți neîntălegându tipicurile, rânduiălele foarte cu nedestoinicie s-au isprăvită toate slujbele.

„Care lucru văzându sfinția ta din ne-agînsulă cheltuialei, fiindă și țara lip-sită, n-ai cruțat cheltuiala pre-acestă lucru bună și dumnezăescă, ce cu blagoslovenița sfinției tale ai scos pre înțălesul și celor neîntălegători. Pentru care Domnulă Dumnezău să zilyască pre Sfinția ta, pre lauda numelui Sfinției sale, și pe mai mari lucruri să poți isprăvi spre înțămăria beserecii ș-a creștinătății. Amină.

„Ală Sfinției tale în Domnulă Hs. pururi slujitoră

„Popa Ioannă din Vinți.

„M : N :“

Pe pagina I a textului se află următorul titlu, sub care începe îndată «Rânduiala Botezului».

ЃУХОЛОГІОН

Че съ сиче

МОЛІТЪЕНІКЪ

Ѳ кѡре съ кѡпринде тѡатѡ трѣба Бесѣречій,
кѡре съ кѡде Прѡцнлар. Дѡтѡ Ѳтѡй де ла
сѣнциѡ Ѳпѡстоли, дѡпѡ ѡчѣла дела Гѣнциѡ
Пѡринци, ла тѡате трѣнле.

La f. 198 se află tabla de materii, iar pe cea din urmă (199), două înscrinări:

„Arătaré trebiloră ce să află într-aciastă Carte.

„Molitva muerii la cfasulă nașterii, list. 1. — Rânduiala botezului, list. 4. — Molitva botezului pre scurtă, list. 22. — Molitva muerii după 40 de zile, list. 22. — Molitva muerii cândă piarde, list. 25. — Rânduiala logodnei, list. 26. — Rânduiala cununiei, list. 28. — Rânduiala la a dooa nuntă, list. 39. — Rânduiala ispovedaniei, list. 44. — Rânduiala la sfințiré maslului, list. 53. — Rânduiala a priceștului bolnavulă, list. 88. — Rânduiala la eșiré sufletului, list. 90. — Rânduiala îngropării, list. 97. — Ingroparea cuconilor mici, list. 122. — Ingroparea la Paști, list. 126. — Slujba părăstasului, listă 134. — Гѡцѡеніѡ (*sfeștanie*) la Бѡ ѡклѡнѡ (*Arătarea Domnului*), list. 142. — Rânduiala wѡѡеніѡ la Avgust. list. 154. — Blagoslovenița casei noao, list. 166. — Molitvele la pogorăr(ea) duhului sfântă, list. 167. — Rânduiala Panaghiei, listă 180. — Molitva la crăciun fiilor de duhovnicie, list. 182. — Molitva în dumineca florilor pe sălci și la înviaré lui Hs. listă, 184. — Molitva spre carne și pe brândă la Paști, list. 185. — Molitva colivei, listă 186. — Molitva la đuoă sŃntului Petră, list. 186. — Molitva la zidirea casei, list. 187. — Molitva la fântăna noao, list. 188. — Molitva cândă cade ceva spurcat în fântăna, list. 189. — Molitva cândă cade ceva spurcată în vasulă cu vinulă saă într-altă ceva, listă 189. — Intrebarea sŃntului Anastasie, list. 190. — Molitva celor ce gŃră pre sine înșii, list. 191. — Molitva a deslegă tot blăstămul, list. 191. — Molitva de toate spurcăciunile, list. 192. — Molitva celora ce întră în post, list. 193. — Molitva nevêștei după nuntă, list. 195. — Molitva la urđirea bisericii, list. 196. — Molitva la curățiré bisericii, list. 196. — Molitva pre scurtă a sfinți apa, list. 197.“

„Cuvântu către icetitorî.

„Știu, iubite cetitorîule, că veî află lipsă în slove, în cuvinte, încă mai tare întru înțeles. Săvaî că încâtû amû pututû am silitû, iară de n-amû și agiunsû la înțeles desăvârșitû ce de amû pusû pe frâmséțîa caseî lui Dumneđău plumbû și arame încă cu toată osărdîia amû nevoitû. Iară cui au datû Dumneđău aurû și pietri scumpe să pue și să facă, noi încă vom cetî și vomû mulțămî.

„De la Domnulû Hs. Tie totû bine poftitorîu

„Popa Ioannû dinû Vințî.

„M: D:“

„Slavă și laudă lui Dumneđău Unuîa în Troîță îî dămû, care bine au vrutû de văđumû după începutû și svârșitul cărțîi aceștiîa ce să đice Molitvnicû. Iară pre tine, pravoslavnice Cetitorîule, cu umilința te rugăm, ca de veî afla nescare greșuri în lucrulû acesta alû nostru alû Typogrăfîi, să nu blastămi, ce cu blăndéțe îndreptédă și plinéște, căce că și noi sintemû oameni asémene cu neputințe ținutî de slaba fire, caré nu lasă pre nice unû omû a rămăné fără greșală. Ce iară te rugăm, pravoslavnice Cetitorîule, iartă, iartă, ca și tu să dobăndești ertăciune dela Domnulû nostru Is. Hs. alû căruîa darû și milă și noi ne rugăm lui să fie cu tine pururé.

„Chyriac, G: i Typografû.

„Mol: “

Bucurescl, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analecte*, 134. — Lambrior, *Carte de citire*, 80. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 184.

Popp, *Disertație*, 25. — Cipariu, *Analecte* XXI și XXII, *Principia*, 106 și 120, *Archivu*, 80. — Pușcariu, *Documente*. 363. — Sbiera, *Miscări culturale*, 87.

88. Poveste la 40 de mucenici, Bělgrad (Alba-Iulia) 1689.

Vasilie Popp (*Disertație*, Sibiiû 1838, p. 26) citéză printre cărțile tipărite în Alba-Iulia, o broșură aflătoare în Biblioteca Seminarului din Blaj, cu titlul :

Повѣсти ла м. де Мсченичѣ ꙗ д. мартіе. Бѣлград. ꙗхрѣ.

În exemplarul defectuos, văđut de noi la Părintele I. M. Moldovan, fôia cu titlu lipsește. Restul forméză o broșură in-4° de 8 fol, numerotate jos la mijloc, tipărită cu negru, cu 22 rîndurî pe pagină. Pe fața întâi se află titlul următor :

ЛѢНІА ЛѢНІА МЯРТІЕ ꙗ НО
ѦѦ зѦлѦ, лѦ пѦтрѦ зѦчѦ дѦ мѦ
ченичѦ дѦн ГекѦстіе мсченичѦ лѦр.

Titlul curent este :

Повѣсти — ла м. де мченичѣ.

La sfîrșit :

Anîi Domnului 1689, în Luna lui iulie 15 zile s'au Typărit.

1690.

89. Manual în contra schismei papistașilor, Bucurescî 1690. — Grecesce.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

Τῶν Παπιστῶν.

Συντεθὲν μὲν Παρὰ τοῦ Σοφωτάτου Ἱερομονάχου
Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου.Νῦν δὲ τυπωθὲν, Διὰ Προστάγματος
Τοῦ εὐσεβεστάτου Ἐκλαμπροτάτου καὶ Γαληνοτάτου
Αὐθέντου καὶ Ἑγεμόνος πάσης Οὐγγροβλα-
χίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου
Μπασαράμπα Βοεβόνδα τοῦ
Μπραγκοβάνου.Ἐν τῇ Αὐθεντικῇ Τυπογραφίᾳ τῇ ἐν
Μπουκουρεσίῳ.Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αχχ΄. κατὰ μῆνα Ἰαννουάριον.
Ἐπὶ τῷ διαδίδοσθαι χάρισμα
τοῖς Ὀρθοδόξοις.

Manual în contra Schismei Papistașilor, compus de prea învățatul Ieromonach Maxim Peloponesianul, acum tipărit din ordinul prea piosului, prea strălucitului și prea seninului Domnitor și principe al întregii Ungro-Vlahii domnul domn Ion Constantin Basaraba Voevod Brâncoveanu. În Tipografia domnăscă din Bucurescî. În anul mântuirii 1690, luna Ianuarie. Pentru a se împărți gratuit Ortodoxilor.

În-4° de 6 foi, dintre cari ultima e albă, și 200 pagini. Pe verso titlului se află stema Țării Românești și următoarele versuri:

Σταυροῦ κόραξ τρόπαιον ἐν ῥάμφει φέρει,
ὄρπηκ' ἐλαίᾱς ὡς περιστερὰ πάλαι·
ἀλλ' ἡ μὲν ἤγεν ἀμπλακημάτων κλύσιν,
τῶν δυσσεβῶν, οὗτος δὲ θραῦσιν δογμάτων·
κεῖνη κιβωτοῦ, στέμμα δ' οὗτος Βλαχίης,
μῆνης μέσος μὲν ἡλίου τ' ἐφιζάνων
ἀκτινοβλήτοις ὀρθοδοξίας κλάδοις,
βάλλων παπισμὸν δ' ἐν κορόνῃ καὶ ξίφει.

Corbul duce în cioc trofeul crucei, ca porumbița de odinioară ramura de măsline. Acea aducea curățirea greșalelor, cest-lalt nimicirea dogmelor impii; aceea era a corabiei, acesta este coróna Valachiei, așezată între lună și sóre pe radiósele ramuri ale Ortodoxiei, răsbind papismul cu baston și sabie.

Pe cele 4 foi liminare, cari în unele exemplare se află la sfârșit, se află arătarea cuprinsului și o prefață, datată Ianuarie 1690, în care se vorbește despre obiceiul Catolicilor de a insulta pe Ortodoxi și de încercările lor de a-l discredita prin toate mijloacele, pe când din contra, când un Ortodox scrie despre Catolici, mulți îl îndeamnă să nu fie violent; apoi continuă:

“Ὅθεν καὶ τοῦτο τὸ βιβλιδάριον τοῦ μακαρίτου Μαξίμου, πολλοὶ ἠβουλήθησαν νὰ τὸ ἐμποδίσουν νὰ μὴ τυπωθῇ, διότι λέγει γυμνὴν καὶ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν· ἔσχυσεν ὅμως ἡ ἀλήθεια, καὶ ἠὐδόκησεν ὁ κύριος καὶ τυποῦται εἰς ἀνάμνησιν μὲν τῶν σοφῶν, μάθησιν δὲ καὶ στηριγμὸν πάντων τῶν ὀρθοδόξων.

Din această cauză mulți au vroit să împiedice tipărirea acestei cărți a răposatului Maxim fiind-că spune adevărul, Domnul a găsit cu cale, și se tipărește întru amintirea înțelepților pentru învățarea tuturor pravoslavnicilor.¹⁾

Al doilea titlu:

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ συντεθὲν Εἰς Φράσιν Περὶ τῆς ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ Ἱερομονάχου, Μαξίμου τοῦ πελοποννησίου, μαθητοῦ δὲ τοῦ ἀσκητοῦ πάπα Ἀλεξανδρίας, Μελετίου τοῦ πηγᾶ, περὶ τῆς νεωτερισθείσης ἀρχῆς τοῦ πάπα, περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, περὶ ἁγίων, περὶ μεταβολῆς, ἤτοι μετουσιώσεως τῶν μυστηρίων, περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, περὶ ἀπολαύσεως τῶν δικαίων, τούτεστιν ἂν ἔλαβον τὴν ἐπαγ γελίαν.

Manual compus în prosă de către prea înțeleptul eromonach Maxim din Pelopones, elevul renumitului papă al Alexandriei Meletie Pega, despre innovata supremație a Papei, despre purcedarea sfintului duh, despre azime, despre preschimbare adică transsubstanțiere a tainelor, despre focul purgatoriu, despre desfătarea dreptilor, adică dacă au obținut fericirea.

Athena, Biblioteca Parlamentului.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, II, 475.

90. Meletie Sirigul, *Intîmpinarea la principiile catolice și la chestiunile lui Cîril Lucaris și Dositeiu, Patriarchul Ierusalimului, Manual în contra rătăcirii calvine*, București 1690. — Grecesce.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ
ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΣΥΡΙΓΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΣΥΓΓΕΛΟΥ
ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,
Κατὰ τῶν καλθινικῶν κεφαλαίων, καὶ ἐρωτήσεων κυρίλλου τοῦ λουκάρεως,
Ἀντιρρήσεις.

Καὶ
ΔΟΣΙΘΕΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ

καλθινικῆς φρενοβλαθείας.

Τυπωθέντα, διὰ δαπάνης τε, καὶ ἐπιτροπῆς, τοῦ πανεκκλημπροστάτου, εὐσεβιστάτου τε, καὶ γαληνοτάτου, αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης οὐγκροβλαχίας, κυρίου, κυρίου, ἰωάννου Κωνσταντίνου μπαταράμπα βοεβόδα. Ἐπιμελεία δὲ, καὶ διορθώσει, τοῦ λογιωτάτου νοταρίου, τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κυρίου μιχαήλ μακρῇ τοῦ ἐξ ἰωαννίνων.

Ἐν τῇ περιφύμῳ πόλει μπουκουρέστη τῆς Οὐγκροβλαχίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίας: αχχ': Κατὰ Μῆνα Σεπτέμβριον.

¹⁾ Prefața intră în Legrand, *Bibliographie hellénique*, II, 475, după care s'a luat această notiță.

A. fericitului Meletie Sirigu, profesorul și protosinghelul Marei Biserici din Constantinopol, întâmpinare la principiile catolice și la chestiunile lui Ciril Lucaris. Și manualul lui Kyr Dositei Patriarchul Ierusalimului în contra rătăcirii calvine. Tipărite cu cheltuelile și privegherea prea strălucitului și prea piosului și prea seninului domnitor și principe al întregii Ungro-Valachii domnul domn Ioan Constantin Basaraba Voevod, cu îngrijirea și corectarea prea învățatului notar al marelui bisericii domnul Michail Macri din Ianina. În ilustrul oraș București Ungro-Valachiei. În anul mântuirii 1690, luna Septembrie.

În-folio de 9 foi nenumerate, 162 numerotate, 1 foie albă și 93 pagine (ultima poartă din greșală numărul 92). Partea a doua, care cuprinde aceste 93 pagine, are titlul următor:

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΕΛΕΓΧΟΝ ΤΗΝ ΚΑΛΒΙΝΙΚΗΝ ΦΡΕΝΟΒΛΑΒΕΙΑΝ ΣΥΚΟ-
ΦΑΝΤΟΥΣΑΝ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ἁγίαν, καθολικὴν, καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν,
φρονεῖν ἐν τοῖς περὶ θεοῦ καὶ τῶν θεῶν ὡς αὐτοὶ οὗτοι, οἱ καλοῦνται δηλονότι κακοφρο-
νοῦσι, προβάλλοντες εἰς, πῖστιν δὴθεν τῶν λεγομένων αὐτοῖς, τὰ λεγόμενα κυρίλλου τοῦ
λουκάρεως κερύλλαια, συντεθὲν παρὰ δοσιθέου πατριάρχου, τῆς ἁγίας πόλεως ἱερουσαλὴμ,
κατὰ τὸ χιλιοστὸν ἐξακοσιοστὸν ἐβδομηκοστὸν δεῦτερον ἔτος τῆς τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ
ἡμῶν ἐνσάρκου ἐπιφανείας.

Manual învederând rătăcirea calvină care înșală pe sfânta răsăritenă catolică și apostolică biserică spre a crede în cele despre Dumnezeu și despre cele sfinte ca și dinșii. Este învederat că calvinii rătăcesc punînd înainte spre încredințarea ore-cum de cele ce le spun, principiile rostite de Ciril Lucaris. Compus de Dositeu Patriarchul sântului oraș Ierusalim, în anul o mie șase sute șapte-deci și doi de la întruparea lui Christos Dumnezeul nostru.

Pe verso titlului se află stema Țerei Românești (facs. 213) avînd împrejur inscripția:

Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας Βοεβόδας ἐλέφ Θεοῦ αὐθέντης καὶ ἡγεμῶν
πάσης Οὐγκροβλαχίας

și următoarele epigrame carl se continuă și pe f. 2 r.:

Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον, εὐσεβέστατον καὶ ὑψηλότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης
Οὐγκροβλαχίας κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασαράμπα βοεβόδα.

Ἐξ Οὐγκροβλαχίας Κωνσταντῖνος μόνος οὗτος
οἶακας δς ταύτης νῦν διέπει μακάρως
Φύτλης ἐκ πατέρος Μπασαράμπων ὦν μεγακύδων,
Καντακουζηνῶν μητρόθεν ἡγεμόνων,
χαλκοτυπεῖ τόδ' ὄνειρα ἐλδομένοισιν ἔρωτα
πνεύματος, ὅττι τελεῖ σύμβολον εὐσεβείης
ἐσθλοῦ θειοφίλου θ' Ἱερουσαλόμεων (sic) πατριάρχου,
ἐνθεον οὐ σπουδῇ τοῦνομα Δουσίθεος.
Ναὶ μὲν ἐπιστάσις πόνος ἡδὲ μεληδῶν ¹⁾
τοῦ γέγον' ἀτρεκέως, πᾶν δὲ φιλοψυχέως

¹⁾ Versul e necomplet, căci lipsesce piciorul al patrulea.

Κωνσταντῖνος ἔδωκεν ἦος πόρον ὁ Μπραγκοβάνος,
 ἀγλαΐης ἄνθος καὶ χαρίτων τρόφιμος·
 τοῦ γὰρ νοῦς ἡδὲ χερὸς τοῦργον δέετ' ἐσθλῆς
 Χριστοῦ ἐξ ἀγάπης σκιδναμένης ἄφρονον.
 Χρύσανθος ἱερομόναχος καὶ
 ἀρχιμανδρίτης τοῦ ἁγίου τάφου ὁ Νοταρᾶς.

Către prea strălucitul, prea piosul, prea înaltul Domnitor și Principe al întregii Ungrovlachiei Domnul Ioan Constantin Basaraba Voevod.

Al Ungrovlachiei Constantin, care singur conduce cu fericire destinele acestei rase, fiind despre tată din neamul prea glorioșilor Basarabi, iar despre mamă din acela al principilor Cantacuzini, gravéză în aramă pentru cei ce aspiră la iubirea spiritului acest odor care este un simbol de pietate a distinsului și iubitorului de Dumnezeu patriarch al Ierusalimului. Dositeu îi este numele inspirat prin zelul lui. Negreșit munca și viersul îngrijirii lui s'au împlinit; iar totă cheltuiala a dat-o cu mărinimie singur Constantin Brâncoveanu, flóre de lumină, ospătătorul grațiilor. Căci spiritul și opera avea nevoie de un ast-fel de bărbat, de o distinsă mână, avuție din imprăștiata iubire a lui Christ.

Chrisant Notara ieromonach și Archimandrit al Sântului mormînt.

Εἰς τὸν αὐτὸν ὑψηλότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα.

Πανευκλεὲς κοίρανος Οὐγκορπλαχίης (sic),
 ἐκ βασιλῆων εὐσεβῶν γέννα λαμπρὰ
 προγούνων, Κωνσταντῖνος ὁ Μπασαράμπας,
 ἐν ἰδίαις δαπάναις χρησιμωτάτην
 πέλουσαν τήνδ' τυπογραφεῖ τὴν βίβλον.
 Σπαντωνῆς ὁ δικαιοφύλαξ τῆς μεγάλης
 ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν
 τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς.

Către prea înaltul Domnitor și Principe.

Prea ilustru rege al Ungrovlachiei, odraslă strălucită din strămoși pioși regi, Constantin Brâncoveanu, tipăresce cu spesele sale acéastă carte prea folositóre

Spantotes pázitorul dreptății a marei bisericii și profesor de științe în șcôla din Constantinopole.

Εἰς τὸν Συρίγον διδάσκαλον, ὁ διαληφθεὶς Χρύσανθος.

Νῦν πλέον ἢ τὸ πάροιθεν ἀνέχθη δόγματα θεῖα
 πνεῦμα θεοῦ Συρίγου πρὸς στόμα χρησιμοδέον.
 ὀρθαλμοὺς δ' ἀνέρων φιλαλήθως οὗτος ἀνοίξας,
 εὐσεβίης δέλτον τήνδε λιπὼν ὁσίως.

Către profesorul Sirigos, discipolul Chrisantos.

Acum mai mult ca mai înainte se explică divinele dogme, spiritul lui Dumnezeu, de gura inspirată a lui Sirigos. Acesta deschidénd, cu iubire de adevăr, ochii ómenilor, a lasat, cu sfințenie, acest monument de pietate.

Pe celelalte foi liminare se află două prefete, tabla de materii și viața lui Meletie Sirigul de Dositeu, Patriarchul Ierusalimului.

Reproducem aici prima prefață întrégă, partea finală a celei de a doua și viața lui Meletie Sirigul.

*Δοσίθεος, ἐλέω Θεοῦ πατριάρχης τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, τῷ σὺ-
σεβεστάτῳ, ἐκλαμπροτάτῳ, ἐνδοξοτάτῳ καὶ ὑψηλοτάτῳ αὐθέντῃ καὶ ἡγεμόνι πάσης
Οὐγκροβλαχίας κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασαράμπῳ βοεβόδα, τῷ ἐν
ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ καὶ περιποθητῷ υἱῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ἀποστολι-
κῇ εὐλογίᾳ καὶ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν.*

Τὰ βιβλία καὶ τὰ συμβόλαια τὰ ἐν ἀνθρώποις ἅπερ περιέχουσι συμφωνίας, νοουθεσίας καὶ ἐπαγγελίας, οὐκ ἂν ἦσαν ἀναγκαῖα, ἐὰν δὲν ἦθελε χρειασθῇ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν ἡγόρασεν ὁ Ἀβραάμ τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν, τοῦ ἦτον ἐκεῖ ὁμολογία; Καὶ ὅταν ἐσυμφώνησεν ὁ πατριάρχης Ἰακώβ περὶ εἰρήνης μετὰ τὸν πενθερόν του Λάβαν, βουνὸς ἐκ λίθων γίνεται μάρτυς· ὅθεν λέγει ἡ Γραφή, Γενέσεως κεφ. λά, καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Λάβαν βουνὸν μαρτυρίας. Ἰακώβ δὲ ἐκάλεσεν αὐτὸν βουνὸς μάρτυς. Ποῦ νόμοι; ποῦ κώδικες; ποῦ νεαραί; ποῦ χρυσόβουλλα; Δὲν ἦσαν ταῦτα τότε, ἀλλὰ ἡ πίστις ἐπολιτεύετο, ἡ καλὸσύνη κτὶ ἡ ἀπλότης· ὅστερα ὅμως ἐγινήκασιν τὰ ἐναντία, ὅθεν εἰς τὸ ὅρος τεσσαράκοντα ἡμέρας τῷ Μωϋσῇ συλλαλήσας ὁ θεὸς πρῶτος τὰς πλάκας ἔγραψεν, οὐ λόγῳ παρέδωκε. προβλέπων γὰρ εἰς τίνα ὄλισθον ἐμελλεν ὁ ἄνθρωπος νὰ καταβῇ, μνησθῇ τὸν Μωϋσέα, ἵνα καὶ αὐτὸν οὕτω ποιῇ εἰς διόρθωσιν τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὁ Μωϋσῆς, μαθητευθεὶς ταῦτα παρὰ θεοῦ, συνέγραψεν ἀπ' ἀρχῆς θεῖον πνεῦματι τὴν Γένεσιν, τὴν Ἑξοδὸν καὶ τὰ λοιπὰ, καθότι εἶχεν ὁ ἄνθρωπος τὰ νομοθετηθέντα ῥαδίως ἐπιλανθάνεσθαι, καὶ ἦτον ζημία εἰς τὴν σωτηρίαν του. Καὶ ἐπειδὴ ταύτην τὴν τάξιν ἔδωκε καὶ ἐφύλαξεν ὁ θεός, πνέει τὸ πανάγιον πνεῦμα τὸ κατελθὸν ἐν εἵδει πυρίνων γλωσσῶν εἰς τὴν διάνοιαν τῶν πανευφύμων ἀποστόλων, καὶ ἐγράψασι τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας, διὰ νὰ ἔχωμεν ἔγκαιρην ἀνάμνησιν τῶν ῥηθέντων καὶ ἐνεργηθέντων ὑπὸ τοῦ σωτῆρος, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἰδιαζόντως αἷτια πάσης ἀληθείας, ἀνηκούσης εἰς γνῶσιν τελείαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· δι' ἧς κληρονόμοι γινόμεθα ζωῆς αἰωνίου· χωρὶς γὰρ τῆς τοιαύτης πίστεως, εὐαρεστῆσαι ἀδύνατον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατόν, ὑπεναντίον γὰρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη, ἐγένοντο ἐν μὲν τῷ πάλαι λαῷ ψευδοπροφήται· ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ εἰσέφρησαν ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρείσαξαν αἰρέσεις ἀπωλείας, τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, καὶ πολλοὶ ἐξηκολούθησαν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις· καὶ γε δι' αὐτοὺς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας παρὰ πολλῶν ἐβλαστρημῆθη· ὁ ἐκδικος ὅμως τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας θεός. διττὰ ὅπλα δικαιοσύνης ἀνέστησεν εἰς κατάλυσιν τῆς αἰρετικῆς ὀφρῦος, τοὺς μὲν διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας δηλονότι νὰ ἀποσκορακίζωσι τὸ ψεῦδος μετὰ ταῖς ἁγίαις σύνοδοις καὶ μετὰ τὰ συγγράμματά των· τοὺς δὲ ὀρθοδόξους ἀρχηγούς νὰ τὰ βεβαιώωσιν· ὅθεν οἱ εὐσεβέστατοι αὐτοκράτορες διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἤθροισαν τὰς ἁγίας συνόδους, ἵνα διορίσωσι περὶ τῶν ἀναφυνέντων ἀμυρισθητήσεων, ἐβεβαίωσαν δὲ τὰ διορισθέντα μετὰ σάκραις, μετὰ εἰδικτα, μετὰ ἐπιστολάς, μετὰ διαταγὰς καὶ μετὰ ἄλλους ἀγῶνας. Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς, τὸ μίγμα τῶν αἱρέσεων, τὴν ἀσέβειαν λέγω τοῦ Καλοῦνιου ἐθεάτρισε καὶ κατήσχυεν ὁ μακαρίτης Βασίλειος βοεβόδας, σύνοδον ἀθροίσας εἰς Γιάσιον, καὶ ἐπιτρέψας τὸν μακαρίτην Μελέτιον Συρίγου ἵνα συγγράψῃ τὸ παρὸν βιβλίον εἰς παντελεῖ ἐξουδένωσιν αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐχρειάσθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν νῦν ἡ ἔκδοσις του διὰ ἀναγκαίας αἰτίας, ἔμεινεν ἔργον τῆς σῆς ἐκλαμπρότητος καὶ νὰ τὸ φέρῃς εἰς φῶς βάνωντάς το εἰς τύπον, καὶ νὰ τὸ διαφεντεύσῃς, παρέχων αὐτὸ δωρεὰν τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ.

Ὅτι δὲ τὸ τοιοῦτον ἔργον ἴδιον σὸν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἄκραν ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν σύνοικον ἀρετὴν ἢ ἀνετράφης καὶ συζῆς, ἀγαλμά τι τῶν ἀρετῶν καὶ ἐκμαγεῖον ὑπάρχων, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐθεντικὸν καὶ βασιλείον αἷμα ὁποῦ ἔχεις προγονικὸν καὶ προπατορικὸν ἐκ τε πατρὸς καὶ μητρὸς. Τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ πατρὸς γένος σου αὐθεντικὸν τε καὶ ἀρχαῖον, καθότι πρόγονος ὑμῶν ὁ ἀοίδιμος Μπασαράμπας βοεβόδας ὁ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ περίελεπτος καὶ πολλὰ ἀγαθὰ καὶ ὠφέλιμα ἐργασάμενος καὶ ἐν τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τοῖς ὑπηκόοις τῆς αὐτοῦ ἡγεμονίας, καθὼς αἱ παρ' ὑμῖν ἱστορίαι φανερῶνουν, καὶ ἄλλοι αὐθενταί μετ' ἐκείνων πανευλαβέστατοι, καὶ δὴ καὶ ὁ πρὸ ὀλίγων χρόνων περιφανῶς αὐθεντεύσας Ματέης βοεβόδας, ὁ πολλὰ καὶ μεγάλη βοηθήσας τῷ ἀγίῳ Τάφῳ, καὶ πλουσιδῶρψ χειρὶ ἐπαρκέσας πολλαῖς ἐκκλησίαις εἰς τε τὴν Βλαχίαν καὶ ἄλλους τόπους, οὗ καὶ τὴν καθέδραν καὶ τὴν πρὸς θεὸν εὐλάβειαν ἐκληρονόμησεν ἢ σὴ ὑψηλότης.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ μητρὸς σου γένος, βασιλικὸν τε καὶ θεοσεβές· πέντε γὰρ αὐτοκράτορας εὗρίσκω προγόνους σοῦς: Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, ὅστις ἐβασίλευσεν ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ αἰπά, καὶ ἐγέννησε τὸν Κομνηνόν Ἰωάννην, ὃς εἶχε υἱὸν τὸν αὐτοκράτορα Μανουήλ, καὶ κόρην ἣν εἶχε σύζυγον ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης (ὡς ὁ Χωνειάτης φησὶν εἰς τὸν τρίτον τόμον τοῦ Χρονικοῦ τοῦ), ὁ πολλὰ καὶ μεγάλα στρατηγήματα κατορθώσας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ γυναικαδελφοῦ. Ἀπόγονος δὲ τούτου τοῦ Ἰωάννου ἐγένετο ὁ αὐτοκράτωρ Καντακουζηνὸς καὶ αὐτὸς Ἰωάννης· τούτου δὲ πάλιν υἱὸς καὶ αὐτοκράτωρ Ματθαῖος ὁ Καντακουζηνὸς (ὡς ἱστορεῖ αὐτὸς Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον τῶν ἱστοριῶν του, κεφαλαίῳ εἰκοστῷ ὀγδόῳ). Ἦσαν δὲ οἱ πέντε οὗτοι αὐτοκράτορες οὐ μόνον βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀρχιερεῖς, καθ' ὃν τρόπον ἡ ἐκκλησία ψάλλει περὶ τοῦ ἱσαποστόλου Κωνσταντίνου· καθότι μὲν Ἀλέξιος ἡγωνίσθη διαφόρως ὑπὲρ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· α' : ὅτι Νεῖλον τὸν ψευδομόναχον, ὁποῦ ἔλεγεν ὅτι φύσει ἐθεώθη τὸ πρόσλημμα τοῦ σωτῆρος, διὰ συνόδου ἀναθεμάτισε· β' : ὅτι τοὺς Παυλικιάνους, ὁποῦ Ἰωάννης ὁ Τζημισκῆς μετέφερεν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος αὐτὸς μόνος μὲ ταῖς διάξεαίς του, καὶ ἔτι ἔχων συνεργοὺς τὸν Φιλιππουπόλεως ἀρχιερέα, καὶ Εὐστράτιον, τὸν μητροπολίτην Νικαίας, μετήνεγκεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῆς αἱρέσεως εἰς τὴν εὐσεβείαν· γ' : Βασίλειον, τὸν ἀρχηγὸν τῆς αἱρέσεως τῶν Βογομίλων, κατέκαυσεν εἰς τὸ ἵπποδρόμιον, καὶ τὴν αἵρεσίν του ἄρδην κατέστρεψε· δ' : ἐπρόσταξεν Εὐθύμιον τὸν Ζυγαθηνόν, καὶ συνέγραψε κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων τὴν δογματικὴν πανοπλίαν, τὸ ὠραιότατον βιβλίον ὁποῦ νῦν εἶναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ε' : Ἰωάννην τὸν Φουρνῆ καὶ ἡγούμενον τοῦ Γάννου, καὶ Νικήταν Σεῖδην, τὸν ἐξ Ἰκονίου, ῥῖσε καὶ συνέγραψαν κατὰ τῆς καινοτομήσεως πρὸς τῆς εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως· καὶ δὴ καὶ αὐτὸς μόνος του διαλεχθεὶς μὲ τὸν ἐπίσκοπον Μεδιολάνων διὰ τὴν προσθήκην, εἶχε τὰ νικητήρια καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τρόπαια· ς' : συνεργήσας Γοδιφρέδῳ καὶ τοῖς δυτικοῖς ἀρχηγοῖς κατὰ τῶν ἐθνικῶν, οὐ μόνον ἡλευθέρωσεν ἀπὸ Βιθυνίας ἕως Ταύρου τοῦ ὄρους τὸ ὀρθόδοξον φύλον, ἀλλὰ καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης συστρατεύσας, καὶ χρήματα δοὺς ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀπελύτρωσε Συρίαν, Φοινίκην, Παλαιστίνην καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ, συγχόψας τοὺς Σαρακηνούς· καὶ ἂν οἱ δυτικοὶ δὲν ἠθέλασιν ἀθετήσαι τὰς μετὰ τοῦ Ἀλεξίου συνθήκας εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, δὲν ἠθέλασιν ἔλθῃ τὰ μελετημένα εἰς ἡν κατήλθον ὕστερον ἐσχάτην φθοράν, ἀλλ' ἔφθανον εἰς αὐξήσιν καὶ μεγάλην ἐπίδοσιν. Ὅσα δὲ ἐπιλοτιμήσατο περὶ ξενώνας καὶ σχολεία, ὀρφανοτροφεία καὶ πτωχοτροφεία, δύσκολα εὗρίσκει τις τὸν αὐτῷ συγκρινόμενον. Ἰωάννης δὲ ὁ Κομνηνὸς αὐταρχήσας, οὐ μόνους τοὺς εἰς τὴν ἀνατολὴν Περσους, καὶ δὴ καὶ Σέρβους καὶ Οὐγκρους καὶ Ἰταλιώτας πολλάκις καὶ διαφόρως κατέστρεψεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Σκύθας ὡσεὶ ἄμμον τὴν παρὰ τὴν θάλασσαν στρατεύσαντας κατέφθειρε, σύμμαχον ἔχων τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, ὥσπερ ὁ Μωϋσῆς ποτὲ κατεπολέμησε τοὺς Ἀμαλικίτας μὲ τοῦ τιμίου σταυ-

ροῦ τὸν τύπον· ὅθεν μετὰ τὴν νίκην θριαμβεύων εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων εἶχε μὲν τὴν θεομητρικὴν εἰκόνα ἐφ' ἅμαξαν καινὴν, ὡς ὁ Δᾶγ (Δαβὶδ) ποτὲ τὴν κιθωτόν· ἐκράτουν δὲ τὰ χαλινὰ τῶν ἵππων τῆς ἀμάξης οἱ μεγιστᾶνες, αὐτὸς δὲ ἐπροπορεύετο πεζὸς ἔμπροσθεν, βασιλεύων ἐπ' ὤμων τὸν τίμιον σταυρὸν, ἀνυμνῶν τὸν σωτῆρα Χριστὸν, ὡς Δᾶγ (Δαβὶδ) κατωρχεῖτο ἐνώπιον τῆς κιθωτοῦ, ἀνθομολογούμενος τῷ θεῷ ἐπὶ τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ. Δορύκτετον δ' ἐποίησε καὶ τὴν Κιλικίαν καὶ Συρίαν, καὶ αὐτὸν τὸν Εὐφράτην διαπεράσας ἐβούλετο καταστρέφειν τὰ ἔθνη καὶ προσκυνῆσαι τὸν ἄγιον τοῦ κυρίου Τάφον. Καὶ ἦλθεν ἄν εἰς τέλος ἡ προθυμία, ἃν δὲν ἐγίνετο ἐμπόδιον ὁ θάνατος ὅστις τοῦ ἐσυνέθη, τῆς τύχης τῶν Ῥωμαίων φιλοτιμουμένης εἰς τὰ ὀπίσω χωρεῖν. Ποῖος δ' εἰπεῖν δύναται τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τὰ τρόπαια κατὰ Σέρβων, Οὐγκρων, Ἰταλιωτῶν, Σικελῶν καὶ Ἀγαρηνῶν; ὅς καὶ περὶ τῆς ὁ πατῆρ μου μεῖζων μου ἐστὶ φωνῆς σύνοδον ἀθροίσας, ὁρθοδόξως περὶ αὐτῆς διωρίσατο, καὶ τοὺς βλασφημικοὺς καθεῖλε· β', τινὰς ὅπου ἐβλασφημοῦσαν εἰς τὸ ἀγίωτάτον μυστήριον τῆς ἱερᾶς εὐχαριστίας διὰ συνόδου ἀναθεμάτισε, καὶ συνοδικῶς ἀπέδειξε ὅτι ἐν τῷ ἀγιωτάτῳ μυστηρίῳ ὁ αὐτὸς Χριστὸς ἐστὶν ὁ προσφέρων καὶ ὁ προσφερόμενος. Καὶ δὴ καὶ κατὰ πόλιν καὶ χώραν διδασκάλους ἀπέστειλε κηρύττειν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὡς πάλαι ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας πεποίθηκε κηρύττων τὸ Δευτερονόμιον. Καὶ ἔχομεν εἰς τοῦτο μάρτυρα ἀξιόπιστον Νικόλαον, τὸν Μεθώνης ἐπίσκοπον, εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν κατὰ Σωτηρίχου Ἀντιρρητικῶν αὐτοῦ· γ', Ἀνδρόνικον, τὸν μέγαν δρουγγάριον τῆς βίγλης, ἐπέτρεψε καὶ συνέγραψε κατὰ τῆς ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκης. Περὶ δὲ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ τί χρὴ καὶ λέγειν; Ἐπειδὴ συνοδικῶς ἀνέτρεψε καὶ αὐτὸς τὰ κατὰ Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδιον, καὶ Γρηγοράν, καὶ Ἰωάννην τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην· β', συνέγραψεν εἰπὲρ τις ἄλλος κατὰ τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ γ', ἀνέτρεψε τὰ κεφάλαια Προχώρου τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ ἀπέδειξε διὰ τῶν ἀγίων πατέρων ὅτι ἄκτιστος ἦ τε θεῖα χάρις καὶ ἡ θεῖα ἐνέργεια. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ θαυμαστὸς καὶ γενναῖος Ματθαῖος ὁ Καντακουζηνὸς ἄξια λείψανα ἀφῆκε τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς· ὅστις δὲν εἶναι ἐπιφανὴς τόσον ἀπὸ τοῦ γένους ὅσον διὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν παιδείαν ὅπου εἰς κάθε ἐλευθέριον τέχνην καὶ ἐπιστήμην εἶχε· διότι εἰς τὴν πρώτην ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφάνη νικητὴς περιθόχτος κατὰ καὶ ἄλλων πολλῶν, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν Περσῶν· β' δὲ, γενόμενος καὶ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων, μὲ μεγάλην ἀγρίνοιαν καὶ ἀνδρείαν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐφόνευσε μόνος του τρεῖς δυνατοὺς καὶ φοβερωτάτους ἐχθροὺς του· γ', ἀφ' οὗ καὶ τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας διεδέξατο παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔγινεν ἄμετρος χαρὰ εἰς ὅλον τὸν λαὸν διὰ τὴν ἀρετὴν του· δ', παρὰ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ἐκδηληθεὶς ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορικὴν μεγαλειότητα, σὺν πολλῇ μεγαλοψυχίᾳ ὑπέμεινε πάντα τὰ μελετώμενα καθ' ἑκάστην κατ' αὐτοῦ χαλεπά· καὶ ἐ, ἡσυχάσας εἰς ἓνα τόπον ἐλεύθερος ἀπὸ φροντίδας, διὰ ὑπακοὴν πατρικὴν ἀφῆκε περισσὰ σημεῖα τῆς ἀρετῆς καὶ μαθήσεώς του· ἀνάμεσα εἰς τὰ ὅποια εἶναι ἡ θαυμαστὴ ἐργητεία ὅπου ἔκαμεν εἰς τὸ Ἄσμα τῶν Ἀσμάτων καὶ εἰς τὴν Σοφίαν τοῦ Σολομώντος, καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ, κάμνωντας μὲ τοῦτα περισσοτέραν ὠφέλειαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον παρὰ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. Οἱ πάντες οὖν αὐτοκράτορες οὗτοι καὶ ὑμέτεροι πρόγονοι τοιαῦτα πεποιηκότες, οὐχὶ ἀρμοζόντως εἴρηται καὶ βασιλεῖς καὶ ἀρχιερεῖς· ὅθεν καὶ οἱ πάντες μακαρίζονται εἰς τὸ συνοδικὸν τῆς ὀρθοδοξίας μετὰ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς αὐτοκρατόρων. Οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς προπάτορες ὅλοι ἦσαν ὕπατοι καὶ στρατηγοὶ καὶ αὐθένται καὶ αὐθεντῶν σύμβουλοι, ὡς ἦν ὁ σὸς πάππος ἀοίδιμος Κωνσταντῖνος Καντακουζηνὸς ὁ μέγας ποστέλνικος· οὗ τὸ κλέος σχεδὸν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διέδραμε. Ἀνακαλεῖται δὲ τὸ πατρικὸν ἀξίωμα ὁ μακαρίτης θεῖος Σερμπᾶνος βοεβόδας, καὶ ἐπισφραγίζεται τοῦτο ἡ θεῖα χάρις εἰς τὴν σὴν ἐκλαμπρότητα.

Ἐπεὶ οὖν φιλάρετος αὐτὸς καὶ εὐσεβεστάτος καὶ πανευλαβὴς εἰς τὴν μητέρα σου

τὴν ἐκκλησίαν, εἴτα καὶ τὸ σὸν γένος ἀρχικὸν καὶ αὐθεντικὸν καὶ μάλιστα ἀνάκτων καὶ αὐθεντῶν τοιούτων ὁποῦ ἐδήλωσεν ὁ λόγος, ἴδιον σὸν καὶ ὁ τύπος τοῦ παρόντος βιβλίου, ὁποῦ ἐλέγχει τὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος αἱρέσεις· ὅθεν δικαίως συγκατένευσας καὶ εἰς τὴν ἐμὴν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ (ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐκκλησία) πρεσβείαν· ἵνα ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι συναριθμησῶνται ἐν τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ, ἔχων τὸ καύχημα ἐν αὐτῇ μετὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὑπερμάχων τῆς καθολικῆς πίστεως αὐτοκρατόρων καὶ αὐθεντῶν, ἐν δὲ τῷ μελλόντι συγχωρεῖσθαι ἐκείνοις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα αἰῶνος εἰς αἰῶνας αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αχχ', κατὰ μῆνα μᾶιον, ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως.

Dositeu prin mila lui Dumnezeu Patriarchul marelui și sântului oraș Ierusalim, prea piosului, și prea strălucitului, și prea gloriosului și prea înaltului Domn și stăpânitor al întregii Ungro-Vlachii, Domnului Doimn Ioan Constantin Basaraba voevod, iubitul și prea doritul fiu în sântul Duh al smereniei noastre, apostolică bine-cuvîntare și îmbrățișare în Christos.

Cartile și convențiunile cele dintre omenii, cari cuprind înțelegerile, înștiințările, recomandările, n'ar fi fost necesare, dacă nu le-ar fi făcut neapărate reutatea omenilor. Când Abraam a cumpărat îndoita peșteră, unde era contract? și când s'a înțeles patriarchul Iacob cu socrul seu Laban pentru pace, muntele de piatră a fost martor. De aceea Scriptura dice (Genesa, cap. 31): și l'a numit pe el Laban *muntele mărturie*, iar Iacob l'a numit *munte martor*. Unde sunt legile? unde codicile? unde novelele? unde chisóvele? Nu erau asemenea lucruri pe atunci. Buna credință guvernă, bunătatea și simplitatea. Mai târziu însă s'au ivit și relele. De acea Dumnezeu, după ce a vorbit cu Moise pătre-deci de zile, El cel dintâiu îi scrisse tablele, nu i le-a transmis cu vorba; căci, prevădînd la câtă perdanie are să se cobóre omul, învătă pe Moise să facă și el tot așa spre îndreptarea omenilor. Și Moise, învățînd acestea de la Dumnezeu, a scris dintru început, prin inspirațiunea dumnezeiască, Genesea, Exodul și cele-lalte, întru cât omul putea lesne să uite cele legiuite, și era pagubă pentru mântuirea lui. Și fiind-ca ast-fel de rinduială a dat și a păstrat Dumnezeu, sântul Spirit, scoborîndu-se în chip de limbă de foc, inspira priceperea prea lăudaților Apostoli și au scris Evanghelia mântuirii, ca să avem amintire la timp de cele spuse și săvârșite de Mântuitor; că acestea sunt în deosebii cauza orî cărui adevăr referitor la desăvârșita cunoșcere a credinții ortodoxe, prin care ne facem moștenitori ai veciniceii vieți; căci fără acéstă credință este cu neputință de a fi bine.

Dar fiind-că nu se póte să se nimicéscă relele și pururea este necesar ca să fie ceva potrivit binelui, au fost în vechime profeții mincinoși, iar în biserică s'au strecurat profesori mincinoși, cari au introdus eresuri de peire, tăgăduind pe stăpânul care i-a rescumpărat; și mulți au urmat pierdaniile lor; ba încă drumul adevărului, din cauza lor, de mulți a fost blestemat. Dar Dumnezeu răsbunătorul dreptului și al adevărului a stabilit îndoite arme spre distrugerea trufilei eretice: pe învățătorii bisericei adevăți ca să risipéscă minciuna cu curatele lor cuvîntări și cu scrierile lor; iar pe principiî ortodoxi, ca să le întărescă. De aci rezultă ca cei mai pioși împărați, tocmai pentru acest motiv au strîns santele sinóde ca să hotărască pentru neînțelegerile ce se ivesc, au în-

tărit cele hotărâte cu decisiuni, edicte, scrisori, decrete și cu alte mijlăce de luptă. Iar în vremea noastră repausatul Vasile-Voevod a dat în vileag și a rușinat amestecul de eresuri, împietate a lui Calvin, strângând la Iași un sinod, și îndemnă pe repausatul Meletie Sirigos ca să scrie presenta carte spre desăvârșita ei nimicire. Fiind-că a trebuit bisericeii acum tipărirea acestei scrieri din motive serioase, a rămas lucrul la strălucirea ta ca să o aduci la lumină, dându-o la tipar, să o publici oferindu-o gratis bisericeii de pretutindenea.

Că o ast-fel de operă ți se cuvine ca o statuă de virtuți și ca o imagine pentru supuși, se învederează nu numai din desăvârșita ta ortodoxie și din virtutea ta cu care ai fost crescut și cu care trăești, ci și pentru nobilul și regescul sânge strămoșesc pe care l-ai, atât din spre tată, cât și din spre mamă. Căci neamul tău despre tată este nobil și vechi, întru cât strămoșul vostru ilustrul Basaraba voevod, considerat și prin vorbă și prin faptă, a făcut multe bunătăți și lucruri folositoare și bisericeii mama lui, și supușilor din principatul lui, după cum învederează istoriile de la voi, și alți mulți nobili foarte pioși după dînsul, între cari și Matei Voevod, cel ce a domnit cu câți-va ani înainte cu glorie, care a ajutat foarte mult Sfîntul Mormînt, și a sprijinit cu mîna avută multe biserici și din Valachia și din alte ținuturi, pe al cărui și tron și pietate către Dumnezeu o moștenî înălțimea ta.

Dar și neamul tău despre mamă este regesc și cu respect către Dumnezeu, căci eu aflu cinci împărați ca strămoși ai tăi: pe Alexie Comnen, care a domnit la anul după Christos 1081 și a născut pe Ioan Comnen, care avea ca fiu pe împăratul Emanuil și fică pe soția lui Ioan Cantacuzen (după cum spune Choniates în al treilea tom al Croniceii lui), cel ce a făcut multe și mari fapte militare sub domnia cumnatului său. Urmas al acestui Cantacuzen a fost împăratul Cantacuzen și dînsul tot Ioan numit. Fiul acestuia iarăși a fost împăratul Matei Cantacuzino (după cum povestesc același Ioan Cantacuzino în a patra carte a istoriei lui, cap două-zeci și opt). Acești cinci împărați erau nu numai împărați dar și archierei, după cum spune biserica despre Constantin deopotrivă cu un apostol; de aceea Alexie s'a luptat în diferite moduri pentru catolica biserică 1) că a anatematizat prin mijlocirea unui sinod pe falsul monach Nilos, care dicea că concepțiunea mîntuitorului s'a divinizat într'un mod firesc; 2) că pe Pavlicheni, pe cari Ioan Tzemiskes i-a strămutat din orient și i-a colonizat la Filipopole, singur împăratul Alexie cu convorbirile lui, avînd și colaboratori pe archiereul Filipopolei și pe Eustratie mitropolitul Niceii, i-a adus de la eresie la pietate; 3) pe Vasilie căpetenia Bogomililor îl arse la ipodrom și repede răsturnă eresia lui; 4) porunci lui Eftimie Zygaven și a scris Dogmatica Panoplie în contra tuturor eresilor, cartea cea mai frumoasă, ca să fie peste tot în biserică. 5) Lui Ioan Furni egumenul Ganului, și lui Niceta Scite, cel de la Iconium, le porunci și au scris în contra adaosului vinovat la simbolul credinței; ba chiar el singur discutînd cu episcopul Milanului, relativ la adaos, câștigă victoria și trofee pentru pietate. 6) Conlucrînd cu Godefred și cu generali apusenî în contra păgînilor, nu numai că a liberat de la Bitilia și până la muntele Taur seminția ortodoxă, dar încă pornind cu oștire și pe uscat și pe mare, dînd și bani peste măsura, a scăpat Siria, Fenicia, Palestina și chiar sîntul oraș Ierusalim, învingînd pe Saracini; și dacă apusani nu ar fi zădărnici în Antiochia alianța cu Alexie, întreprinderile n'ar fi

ajuns cum au ajuns mai târziu la ultima peire, ci ajungea la desvoltare și la o mare mărire. Câte iarăși a făcut pentru ospătării și pentru școli, și pentru asile de copii orfanî, și pentru asile de săraci, greu pôte găsi cine-va pe vre-unul care să se compare cu dînsul. Iar Ioan Comnen, după ce s'a făcut împărat, nu numai pe Persii de la răsărit, dar și pe Serbi și pe Unguri și pe Italieni i-a a zdrobit în diferite chipuri, dar și pe Sciți i-a doborît, cari se ridicaseră ca nisipul de pe marginea mării, avînd că aliat icôna Născătoare de Dumneșeu, întocmai cum odinioară Moise combătù pe Amaliciți cu imaginea santei cruci. De aceea, când, după victorie, trimfă în Cetatea Regină, aveă icôna Născătoare de Dumneșeu într'o trăsura nouă, întocmai ca David arca; iar hățurile cailor trăsuri le ținea înălțîi demnitori, iar el însuși pe jos, purtând cinstita cruce și slăvind pe Mântuitorul Cristos, întocmai cum David danța înaintea arcei mulțumind lui Dumneșeu pentru minunile lui. A cucerit și Cilicia și Siria, și trecînd Eufurul voia să răstôrne neamurile și se adôre sântul mormint al Domnului. Și dorința lui ar fi ajuns la țintă, de nu l'ar fi împiedecat môrtea care i se întîmplă ca să dea îndărăt sôrta glorioasă a Romeilor. Cine ar putea să spună despre trofee împăratului Manuil în contra Serbilor, Ungurilor, Italienilor, Sicilienilor și Agarenilor? Acesta stringînd un sinod pentru expresiunea: *tatăl meu este mai mare ca mine*, s'a pronunțat în mod ortodox, și suprimă blasfemele; 2) a anatematisat prin sinod pe câți-va cari blasfemaș misterul cel mai sacru al sînteii grijanii, și a învederat în mod sinodal că în prea sântul mister însuși Cristos este acela care oferă și se oferă. A trimes prin orașe și prin sate învățători cari să predice cuvîntul adevărului, după cum în vechime a făcut Iosias predicînd Deuteronomul. Avem pentru acesta martor demn de credință pe Nicolae episcopul din Metona, la începutul întîmpinărilor lui în contra lui Soterich. 3) Porunci lui Andronic marele Drungariu (?) al gardei, și scris în contra adaosului din Simbol. Iar despre Ioan Cantacuzen ce trebuie să mai șicem? Fiind-că în mod sinodal și dînsul resturnă cele șise în contra lui Varlaam și Acindin, și Gregora și Ioan patriarchul Constantinopolei; 2) a scris mai mult de căt ori care altul în contra Păgănimului și 3) a resturnat principiile impiului Prochor și a demonstrat prin sântii Parinți că nu sunt create nici grația divină nici energia divină. Dar și minunatul și nobilul Matei Cautacuzino a lăsat demne rămășițe de virtutea lui. Acesta nu este renumit atăta după neam, căt după bravura și virtutea și știința ce avea în fiecare artă și știință liberală; căci în apogeul vârstei lui, sub domnia tatălui seu, s'a arătat învingător celebru în contra multor alți, dar mai ales în contra Persilor; 2) ajungînd general al taberilor Romeilor, cu multă pătrundere și activitate într'unul și același timp ucise singur pe trei puternici și cei mai înfricoșăți dușmanii ai lui; 3) iar după ce a moștenit sceptrul de la tatăl seu, a fost în tot poporul o bucurie nemăsurată din cauza virtuții lui. 4) Fiind gonit din mărirea împărătescă de către Ioan Paleologul, cu multă mărinimie suferi tôte relele meditate în contra lui în fie-care și; și 5) liniștindu-se într'un loc, liber de grije, supunându-se tatălui seu, lasă cu prisos semne de virtutea și învățatura lui; între acestea este minunata traducere ce a făcut a *Cântăreii cântărilor* și a *Înțelepciunii* lui Solomon, și a altor multe, făcînd cu acestea mai mare serviciu lumii întregi decăt tronului regesc. Acești cinci împărați decî, și strămoși ai tei, săvărșind ast-fel de lucruri nu fără rost au fost numiți și regi și Archierei. De aceea cei

cinci se fericesc în sinodica ortodoxiei împreună cu imperatori asemenea lor. Iar strămoșii tăi, urmașii lor, au fost toți consuli și generali și principii și consilierii ai principilor, cum era moșul tău ilustrul Constantin Cantacuzin marele postelnic, al cărui renume a străbătut aproape întregul univers. Demnitatea părintească o rechemă unchiul tău Serban Cantacuzen, iar grația divină o sancționează (pece-luesce) în strălucirea ta.

Fiind-că deci tu însu-ți ești iubitor de virtute și prea pios și cu frică de Dumnezeu către mama ta biserica, și neamul tău este vechi și princiar, și mai ales numărând astfel de imperatori și principii precum a arătat disertatiunea, ție ți se cuvine imprimarea prezentei cărți, care critică eresurile secolului present; de aceea cu drept cuvânt ai consimțit la propunerile soliei mele pentru Christos și corpul lui (care este biserica), pentru ca să fii prenumărat în catolica biserică în secolul acesta, având fală într'însa împreună cu pioșii și scutitorii împăraților și principii ai credinței catolice, iar în viitor, să fii în corul lor în adunarea primilor născuți și înscrisi în ceruri prin grația Domnului nostru Iisus Christos, a cărui glorie este neperitoare în nemărginitele secole. Anul mântuirii 1690, luna Mai, din Arianopole.

În a doua prefață Dositei, Patriarhul Ierusalimului, începe prin a spune câte rele s'au pricinuit de erezii, face istoricul pe scurt al reformei lui Luther, și apoi urmărește astfel:

Εἰς δὲ τὸ ἀφ' ἧ ἔτος ἀνεφάνη καὶ ἄλλος τις Ἰωάννης ὀνόματι, νόθος υἱὸς τινὸς λατινοῦ ἱερέως, τοῦ πικλῆν Καλθίνος καὶ, πέρνωντας τὰ δόγματα τοῦ Λουτέρου, ἐσύστησεν αἴρεσιν, ἧτις μίγμα ἐστὶ πασῶν τῶν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος αἱρέσεων. Λοιπὸν ἐκάμασι καὶ ἄλλους μαθητάς καὶ ἔσειραν διαφόρους καὶ μεγάλους τόπους τῆς δύσεως καὶ τῶν βορείων μερῶν εἰς τὴν γνώμην των. Ἀλλὰ δὲν τοὺς ἔσωσεν αὐτό· ἀμὴ ἡ βουλὴ θήθησαν νὰ ρίψουν τὸ φαρμάκι τοὺς οἱ μαθηταὶ των καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ δὴ καὶ α' χ' λ' γ', πατριάρχου τοῦ Κυρίλλου τοῦ Λούκαρη εἰς Κωνσταντινούπολιν, φαίνεται ἓνα βιβλιδάριον ἔξαφνα εἰς Κωνσταντινούπολιν, τυπωμένον εἰς τὴν παρὰ τὰς Ἀλπεὶς Γεννοῦαν, περιέχον ἐλληνικὰ δεκαοκτὼ κεφάλαια καὶ τέσσαρας ἐρωτήσεις, εἰς ὄνομα τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου, πῶς τάχα νὰ ἦτον σύνθεσις τοῦ Κυρίλλου, καὶ νὰ λέγῃ ὅτι τοῦτη εἶναι ἡ πίστις τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἃν καλὰ καὶ αὐτὸ ἦτον ὅπου περιεῖχε τὴν καθεκτικὴν αἵρεσιν. Περιεῖχε δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν μίαν ἐπιστολὴν λατινικὴν, ὅπου ἐφάνερωνε πῶς νὰ ἦτον ἡ τοιαύτη ἔκδοσις τοῦ Κυρίλλου. Τοῦτὸ τὸ βιβλίδιον ἔδωκεν εἰς τὸ κοινὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολλὴν σύγχυσιν καὶ πολλὴν λύπην· τὸ πρῶτον, ὅτι ὁ Κύριλλος ἔκαμε ἐν χρόνους πατριάρχης εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλους τόσους χρόνους πάπας εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ποτὲ παρεκλίνων τῆς εὐσεβείας δὲν ἐγνωρίσθη, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐπ' ἁμελωνος ἐδίδασκεν ὀρθόδοξα, καὶ εἰς τὰς μάχας, ὅπου εἶχεν ὁ Θεοφάνης Ἱεροσολύμων μετὰ τοὺς δυτικούς ὅπου ἐζητοῦσαν νὰ ἀποξενώσουν τοὺς ἁγίους τόπους ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους, ἦτον συνήγορος ἄκρος καὶ βοηθὸς τοῦ Ἱεροσολύμων, καὶ εἴτα νὰ τὸν ἡξέβρουν οἱ ὀρθόδοξοι τοιοῦτον καὶ νὰ ἀκούσουν νὰ δυσφημῆται τὸ περίφημόν του ὄνομα, ἐταράττοντο· πάλιν βλέπωντας ὁ Κύριλλος νὰ ζῇ μετὰ τὴν φανέρωσιν τοῦ βιβλιδαρίου ἐξὶ χρόνους καὶ νὰ μὴ γράψῃ τίποτα ἐναντίον τῶν κεφαλαίων, καὶ μετὰ τὴν σιωπὴν τοῦτην νὰ διδῇ ὑποψίαν εἰς τὸ κοινόν, ἐλυποῦντο. Τέλος πάντων ὁμῶς, παρόντων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ τε Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων ἐπὶ τοῦ ἐκ Βερροίας Κυρίλλου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ποιήσαντες σύνοδον ἀπεκήρυξαν αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ κῆκλόν δὲν ἔπαυσεν ἔως ἐδῶ· ἐπειδὴ τινὲς ὅπου ἐπαγγέλλονται νὰ διακονεῖν μετὰ τὴν σοφίαν τοὺς τὴν καθολικὴν πίστιν, καὶ εἶναι ὁμῶς τὸ ἔργον τοὺς τὸ ἀληθινόν νὰ ἀγωνίζονται καὶ νὰ στρατεύονται μετὰ τὴν καταργουμένην σοφίαν τοῦ αἰῶνος

τούτου κατὰ τῆς καθολικῆς πίστεως, πειράζοντες καὶ μὲ τὸν λόγον καὶ μὲ ἐξωτερικὴν δυναστείαν τοὺς ὀρθοδόξους Ῥώσους εἰς τε τὴν Λεχίαν καὶ Λιτφάνιαν καὶ Ποδῶλιαν καὶ Οὐκραΐναν νὰ κλίνουν εἰς νεωτερισμούς, εὗρισκον αἰτίαν εὐλογον τάχα ὅτι ὁ πατριάρχης των ἦτον καλδίνος. Διὰ τοῦτο παροξυνόμενον τὸ πνεῦμα τοῦ δοῦκα (τῆς) Μολδοβλαχίας Βασιλείου βοεβόδα τοῦ Λοῦπουλου (καταγομένου ἀπὸ τὸ Ἀλβανιτοχώριον ὁποῦ κεῖται εἰς τὴν Μυσίαν, ἦτοι εἰς τὰ περὶ τοῦναδα, καὶ ἔχοντος τὸ ἀρχαιότερον αὐτοῦ γένος, ἀπὸ τῆς Μακεδονίας) ὑπὸ τῆς θείας προνοίας, ἔγραψεν εἰς τὴν Λεχίαν, εἰς τὸ Κιάιβον, καὶ εἰς τὴν μεγάλην σύνοδον εἰς Κωνσταντινουπόλιν· δὲν ἐλυπήθη ἐξοδα, ἀλλὰ διεσκόρπισε τὰ χρήματα ὑπὲρ Χριστοῦ πάμπολλα, καὶ συνεκρότησε τοπικὴν σύνοδον εἰς Γιάσι, ἐπὶ Παρθενίου γέροντος, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, παρόντων λεγάτων ἀπὸ τε Κωνσταντινουπόλεως καὶ Κιαΐβου, καὶ αὐτοῦ τοῦ μητροπολίτου Ῥωσίας Πέτρου Μορίλα τοῦ φιλοχρίστου καὶ τῷ ὄντι πανιερωτάτου· καὶ δὴ ἀναθεμάτισαν τὰ κεφάλαια τούτα καὶ τὸν συγγραφέα αὐτῶν. Καί, ὡς ἂν ἐδιαλύθη ἡ σύνοδος καὶ εἰρηνποιηθῇ κατὰ τὸ παρὸν ἡ Ῥωσία, ὁ εἰρημένος Βασίλειος βοεβόδας, ἂν καλὰ καὶ ἔκαμε πολλαῖς ἐλεημοσύναις εἰς τὰ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὰ μοναστήρια ὅπου εἶναι εἰς τὸν Ἄθωνα, καὶ εἶχε δώσει καὶ σιράντα δύο χιλιάδες φλωρία οὐγκρικά καὶ ἐξεχρεῖωσε τὸν ἅγιον Τάφον καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἔκαμεν, ὅμως τοῦ ἐφάνη καὶ τοῦτο διὰ πολὺ καὶ ἐπαρκεῖν μαζὶ μὲ τὸν παναγιώτατον καὶ πανευλαθέστατον πατριάρχην τῆς βασιλίδος Κωνσταντινουπόλεως Παρθένιον τὸν γέροντα, τὸν διαληφθέντα διδάσκαλον Μελέτιον νὰ σχεδιάσῃ τὴν παροῦσαν βίβλον. Ὑπακούσας δὲ ἐκείνος καὶ συγγράψας αὐτὴν, ἀνέτρεψε μὲν τὰ ἐν κεφάλαια καὶ τὰς τέσσαρας ἐρωτήσεις τοῦ Κυρίλλου· διέλυσε δὲ πᾶσαν καλδινικὴν κακομηχανίαν, καὶ ἐσύστησε τρόπῳ ἐγχειριδίου πᾶν εὐσεβεῖ καὶ ὀρθόδοξον δόγμα. Ἦν ὅμως τὸ βιβλίον ἄγνωστον καὶ οὐδενὶ φανερόν· ἀποβληθέντος γάρ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Βασιλείου βοεβόδα, μετέπεσον καὶ τὰ τοῦ Συρίγου εἰς ἀνωμαλίας καὶ μάλιστα εἰς πτωχείαν τὴν σὺν τοῖς φοβουμένοις τὸν κύριον.

Ἰστέον δὲ ὅτι, περίπου δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς σωτηρίας, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβης τοῦ ῥήγος τῆς Γαλλίας ἐζήτησε ἀπὸ ἀρχιερεῖς τινάς καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πατριάρχας τὴν γνώμην τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰς τὰ περὶ πίστεως ἔγγραφοι, καὶ ἐδώκασι πολλοὶ καὶ δὴ καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερά σύνοδος· ὅτε καὶ ἡμεῖς Ἐγχειριδιὸν τι ἔλκον τῆς καλδινικῆς φρενοβλαθείας ἐσχεδιάσαμεν, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ ἐντυχόντες εἴσαθμε τὴν αἰτίαν ὁποῦ ἐγύρευον τὰ τοιαῦτα συγγράμματα οἱ Καλτοί. Εἶτα ἐλθόντες ἐν ἑτὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτῷ εἰς Βλαχομπογδανίαν, ἐδεήθησαν ἡμῖν οἱ εἰς τὴν Ἐρδελίαν ὀρθόδοξοι νὰ τοὺς δώσωμεν τίποτα συγγράμματα νὰ δύνωνται νὰ ἀποκρίνωνται τῶν Καλδίνων, ὁποῦ τοὺς ἐνοχλοῦσαν κατὰ πολλὰ, καὶ εὗρισκόμενοι εἰς λογισμόν νὰ τοὺς βοηθήσωμεν, κίριτι Χριστοῦ, εὗρομεν τὴν παροῦσαν βίβλον τοῦ μακαρίτου Συρίγου ὁποῦ εἴπαμεν ἀνωτέρω, καὶ διελθόντες αὐτὴν πολλάκις, εὗρομεν ἱκανὴν εἰς πᾶσαν ἀπόκρισιν τῶν τοιούτων αἰρετικῶν πρώτων, ὅτι εἶναι ὀρθόδοξος καὶ ἐν πᾶσι σύμφωνος τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ· δεύτερον, ὅτι εἰς ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἀποκρίνεται, καὶ μὲ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λόγον πᾶσαν αἰρετικὴν πρότασιν ἀναιρεῖ καὶ διαλύει ὡς ἀράχνης ἱστὸν· τρίτον, ὅτι ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος συγγράψας αὐτὴν πρῶτον ἐλληνικᾶ, τὴν ἔκαμεν ὕστερον εἰς κοινὴν γλῶσσαν, καὶ δίνεται καθένας χριστιανὸς νὰ ἔχῃ ἀπ' αὐτὴν μεγάλην βοήθειαν· καὶ μάλιστα πολλοὶ τῶν ἐν Βλαχομπογδανίᾳ εὐγενῶν ἐλληνίζοντες τὰ πολλὰ εἰς τὴν γλῶσσαν, θέλουσι τὴν μεταφράσῃ εὐκολα εἰς γλῶσσαν βλάχικην, ὁποῦ νὰ γενῇ κοινὴ ὠφέλεια εἰς πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν· ἐσυνάψαμεν λοιπὸν αὐτὴν καὶ τὸ ἡμέτερον Ἐγχειριδιὸν εἰς ἓνα τόμον, καὶ θέλοντες νὰ τὰ βάλωμεν εἰς τὸν προγεγονότα παρ' ἡμῶν νέον τύπον, δὲν ἐδυνήθημεν καὶ ἀπὸ τὰς ἀκαταστάσεως τοῦ καιροῦ καὶ ἀπὸ τὴν πτωχείαν μας.

Ἄλλ' ἐν τούτοις ὁ νυμφίος τῆς ἐκκλησίας, ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱός, κηδόμενος

τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἡὲ δόκησε καὶ αὐθεντευσεν ὁ ἐκλαμπρότατος, εὐσεβέστατος καὶ ὑψηλότατος αὐθέντης πάσης Οὐγκροβλαχίας κύριος Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας βοεβόδας. καὶ οἷα ὦν καὶ γένους χρηστοῦ καὶ ἀνατροφῆς εὐσεβοῦς καὶ πολιτείας ἐνυρέτου, καὶ μάλιστα ζηλωτῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, εὐθὺς ὅπου ἐμηνύσαμεν αὐτῷ, πρεσβεύσαντες ὑπὲρ Χριστοῦ, ἐδέξατο μετὰ χαρᾶς τὴν αἴτησιν, καὶ ὥρισε νὰ τυπωθῇ ἡ βίβλος μετὰ ἔξοδα τῆς ἐκλαμπρότητός του, καὶ νὰ μοιρασθῇ εἰς τοὺς ὀρθοδόξους δωρεὰν ἐκ μέρους τῆς ὑψηλότητος αὐτοῦ. Ἀποδεχόμενοι οὖν τὴν βίβλον εὐχεσθε, δεόμενοι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ ὑγείας καὶ εἰρημικῆς καταστάσεως καὶ σωτηρίας τοῦ ἐκλαμπροτάτου αὐθεντοῦ καὶ κοινοῦ εὐεργέτου. Ἀναγινώσκετε δὲ αὐτὴν μετὰ ἐπιμέλειαν καὶ σοφίαν πνευματικὴν, ἵνα, ἔχοντες τὴν ὀρθόδοξον γνῶσιν τῆς καθολικῆς πίστεως ἀπαράτρωτον τύχητε τῆς αἰωνίου ζωῆς τῇ χάριτι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

*Ἐν ἔτει τῇ σωτηρίῳ α᾽αχϛ', κατὰ μῆνα μᾶιον, ἐν Ἀδριανουπόλει.

Iar în anul 1538 s'a mai arătat și alt cine-va numit Ioan, fiu natural al unui preot latin, supranumit Calvin, și luând dogmele lui Luter, a stabilit o eresie, care este un amestec de toate eresiile vécule. Aș făcut și alți școlari și au tîrit la credința lor diferite și mari ținuturi ale apusului și ale țărilor de nord. Dar nu i-a multumit acésta; ci discipolii lor au voit să arunce otrava lor și în biserica răsăritenă.

Și într'adevăr în anul 1633, sub patriarchatul lui Ciril Lucari în Constantinople, apare fără veste o cărțuție în Constantinople, tipărită la Geneva de lângă munții Alpi, conținând opt-spre-dece capitole grecesci și patru cestiuni sub numele Patriarhului Ciril, ca și cum adevărată compunerea ar fi fost a lui Ciril și să dică că aceea este credința bisericeii răsăritene și dacă conțineă eresia calvină, cuprindeă la început și o scrisoare latină, care învedereă cum că o astfel de lucrare este a lui Ciril. Acésta carte a pricinuit comunității din Constantinople multă neliniște și multă întristare, mai întâi Ciril a fost 18 ani Patriarh la Constantinople și alți atăția papă în Alexandria și nici-o-dată nu s'a învedereat că se abate de la pietate, dar încă de pe amvon predica ortodoxia și în luptele pe cari Teofanes din Ierusalim le susțineă cu apusenii, cari căutaș să curețe locurile sfinte de ortodoxi, eră de aceeași părere cu dînsul și un strașnic ajutor al patriarhului din Ierusalim; și așa să-l cunoscă ortodoxii, ca atare, și apoi să audă că ilustrul lui nume se pângăresce, s'au turburat; apoi iarăși se întristaș vedînd că Ciril trăesce șase ani după aparițiunea cărțuției și n'a scris nimic în contra capitolelor și cu tăcerea lui da de bănuț comunității. În fine, fiind de față patriarhiile Alexandriei și Ierusalimului, și Ciril din Veria Patriarhul Constantinoplei, și făcînd sinod, l-au desmințit. Dar rēul nu se opri aci; fiind-că cățu-va, cari se pretind că sprijinesc cu învățătura lor biserica catolică, iar adevărata lor muncă este să se lupte și să se alieze cu lepădata învățatură a acestui secol în contra credinței catolice, ispitind și cu vorba și cu autoritatea exterioră pe ortodoxii ruși, și în Polonia, și în Lituania, și în Podolia, și în Ucraina, ca să adopte inovațiunile, au găsit și o cauză bine-cuvîntată că adică și patriarhul lor eră calvin. Pentru acésta spiritul ducelui Moldo-Valachiei Vasile Voevod Lupul (care descinde din Albanitochorii, cari se aflaș în Misia, adevărat în ținuturile de pe lângă Dunăre, și avînd neamul lui mai vechi din Macedonia) atîțat fiind de divina provedință, a scris în Polonia și în Chiev și la marele sinod din

Constantinople; nu a cruțat cheltueli, ci a risipit foarte mulți bani pentru Christos, și a întrunit un sinod local la Iași sub patriarhatul lui Partenie din Constantinople, fiind de față delegați și dela Constantinople și de la Chiev, și însuși Mitropolitul Rusiei Petru Moghila, iubitorul de Christos și în adevăr prea sânt; au anatematizat aceste capitole și pe scriitorul lor. Și îndată ce se disolvă sinodul și se pacifică de o cam dată Rusia, numitul Vasile Voevod, deși a făcut bună-tăți prin multe milostenii la patriarchia din Constantinople și la mănăstirile cari sunt la Atos, dedese și patru decii și două de mii de galbeni unguresci și a scăpat de datorii Sântul Mormint și a făcut multe altele de felul acesta; totuși i se părură că și acesta face mult, și îndemnă împreună cu prea sântul și prea piosul patriarch al capitalei Constantinople, bătrînul Partenie, pe profesorul de pe atunci Meletie ca să întocmescă această carte. Iar acela, supunându-se, o scrisă, și returnă cele 18 capitole și pe cele patru cestiuni ale lui Ciril; și a nimicit ori ce rea uneltire a Calvinilor și a consfințit dogma ortodoxă în chip pios într'un manual. Cartea aceasta însă eră necunoscută și nimeni nu a vădută-o, căci, fiind gonit din domnie Vasile Voevod, au cădută și ale lui Sirigos în anomalii și mai ales în sărăcia care este conviețuitoarea celor de Dumnezeu temători.

Să se știe încă, că apröpe de anul mântuirii 1670, ambasadorul regelui Franței cerea de la öre-carii archierei și chiar de la patriarchii însiși părerea bisericeii răsăritene relativ la cele ce scriau despre credință. Mulți i-au dat și decii și sântul Sinod de la Constantinople, când am proiectat și noi un manual critic al nebuniei Calvine, l'au găsit și l'au luat. Sciți cauza pentru care Celții căutaă asemenea scrieri. Apoi, ajungënd la anul mântuirii 1680 în Vlachobogdania, ne-au rugat pe noi Ortodoxii din Ardeal, ca să le dăm öre-care scrieri, ca să pötă răspunde Calvinilor, cari îi supëraă peste măsură, și aflându-se în alegere, să-i ajutăm. Am găsit, din grația divină, această carte a repausatului Sirigos despre care am vorbit mai sus și, după ce am cetit-o de mai multe ori, o găsirăm capabilă de a răspunde unor ast-fel de eresii: mai întâi este ortodoxă și întru tôte conformă cu biserica catolică; al doilea răspunde la tôte necesitățile și cu vorba bisericească suprimă ori-ce propozițiune eretică și o distruge ca pe o pânză de păianjen; al treilea că repausatul acela scriindu-o mai întâi în elinésca vechie, a tradus-o apoi în limba de tôte ăilele, și fie-care creștin pöte avea de la dînsa un mare ajutor; și mai ales că mulți dintre nobilii din Vlachobogdania, cunoscënd bine limba grécă, voesc să o traducă în limba românescă, ca să devie de obștesc folos întregii biserici. Am estras-o decii într'un singur volum împreună cu manualul nostru și dorind să o dăm la tipar, nu am putut din cauza nestatorniciei vremurilor și a sărăciei nöstre.

Intre acestea mirele bisericeii, unicul fiu a lui Dumnezeu, milostivindu-se de poporul său, a bine-voit și a îndeplinit-o. Prea strălucitul, prea piosul, prea înaltul domnitor al întregii Ungro-Vlachii domnul Ion Constantin Basaraba Voevod, ca unul care este și de neam bun și de creștere piösă, ocărnuire virtuösă și mai ales zelos de credința ortodoxă, îndată ce i-am atras băgarea de sémă, trimițendu-i solii, pentru Christos, a priimit cererea nöstră cu bucurie și porunci să se tipărescă cartea cu spesele strălucirii sale și să se împartă la ortodoxii gratis din partea Înălțimii sale. Priimind decii cartea, rugați-vă, cerënd de la Domnul nostru Isus Christos sănătate, stare pacinică și mântuire pentru strălucitul domnitor și

binefăcător obștească. Cetiți-o cu atențiune și cu spirituală înțelepciune, pentru-ca, având cunoscința ortodoxă a catoliceî credințe neclintită, să obțineți viața veșnică prin grația Mântuitorului Dumnezeu nostru, a căruî glorie este în veacuri.

În anul mântuirii 1690 luna Mai, în Adrianopole.

Pe f. 7:

Bios Meletion tou Syriou syggrafeis para Iosideou patriarchou Ierosolymou.

Μελέτιος ιερομόναχος ὁ Συρίγου τοῦ ἐν τῇ Κρήτῃ Χάνδακος ἦν γέννημα καὶ θρέμμα· ἐπαίδευσθαι δὲ τὰ κοινὰ γράμματα καὶ τὴν κυκλοπαιδεῖαν παρὰ Μελετίῳ ιερομονάχῳ τῷ Βλαστῷ. Εἶτα ἀπελθὼν εἰς Ἰταλίαν ἔμαθε τὴν μὲν λογικὴν παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυθαλλεῖ· ῥητορικὴν δὲ, μαθηματικὴν καὶ τὰ φυσικὰ εἰς Πάντωβαν. Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ· γίνεται· ἱερεὺς εἰς Κυθηρείαν, ἐπειδὴ ἐν τῇ Κρήτῃ οὐκ ἦν ἐπίσκοπος ὀρθόδοξος, ἐπικρατούντων τῶν Βενετικῶν. Διδάσκων δὲ ἐπ' ἐκκλησίας εἰς τὸν Χάνδακα τὸν λόγον τοῦ θεοῦ σοφῶς τε καὶ ὀρθοδόξως, ἐπεβουλεύετο παρὰ τινος ἄρχοντος, ὡς δέθην τὸ καλυμαύχιον αὐτοῦ μὴ ἐξαιρῶν ἐν ταῖς πρὸς ἐκείνους προσρήσεις. Γέγονε δὲ καὶ ἡγούμενος εἰς μοναστήριον κείμενον εἰς τοὺς ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς Πράξεσι φερομένους Καλοὺς Λιμένας, ἐν ᾧ ἀπελθὼν εἰς προσκύνησιν ὁ γενεράλης τῆς Κρήτης, ἐπέτρεψε τοῖς ἰδίοις φράτορσι λειτουργεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ μοναστηρίου· ἀλλὰ, τοῦ ἀρχηγοῦ ἀποδημήσαντος τῆς μονῆς, ὁ Μελέτιος οὐκ ἀφῆκεν ἱερουργήσιν τοὺς ὀρθοδόξους πρὶν ἢ ποιῆσαι ἀγιασμὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ὅπερ τοῦ ἐπιβουλεύοντος αὐτῷ προρρηθέντος ἄρχοντος Κωνσταντίνου τοῦνομα ἀναγκάσαντος τῷ γενεράλῃ, καὶ ἀποφάσεως γενομένης θανατωθῆναι τὸν ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ, εἰδῆσιν λαθὼν ἐκεῖνος ἀποδιδράσκει εἰς Ἀλεξάνδρειαν· ἀφ' ἧς, μηνύσαντος αὐτῷ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ἀνάγεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τὰ ἀχλ' ἔτος, καὶ ἔχων τὴν οἴκησιν αὐτοῦ ἐν τῇ Χρυσοπηγῇ ἐδίδασκεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡθικούς καὶ θεολογικούς λόγους, καὶ γε καὶ σχολὴν ἀποκαταστήσας ἐδίδασκε γραμματικὴν καὶ ἐπιστήμης τοὺς βουλομένους ἕως τοῦ ἀχλ' ἔτους. Ἐπὶ δὲ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Παρθενίου τοῦ γέροντος, ἐπέμψθη εἰς Γιάσιον μετὰ τοῦ Νικαίας Πορφυρίου· καὶ συνεστήσαντο τὴν ἐκείσε μετὰ τῶν Ῥώσων τοπικὴν σύνοδον, ἐπιμελείᾳ τοῦ αἰοιδίμου Βασιλείου βοεβόδα. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν ἔτει ἀχλ' δ', καὶ μὴ λέγων τὰ ἀρέσκοντα τῷ τότε Κωνσταντινουπόλεως Παρθενίῳ τῷ δευτέρῳ, ἀλλὰ τὰ δοκούντα τῇ ἀληθείᾳ, φυγαδεύεται εἰς Γιάσιον. Ἀναγκαίᾳ δ' αἰτίᾳ ἀναγκασθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μάλιστα τῇ πρὸς τὸν Παναγιώτην, ἐρμηνεῖα τοῦ Καίσαρος τὸν καὶ ἴδιον αὐτοῦ μαθητὴν, ἐλπίδι, καὶ κατανοήσας ἀμειλικτον τοῦ πατριάρχου τὸν θυμὸν, ἀποδημεῖ εἰς Κῆρον (sic) καὶ τὰς ἐκείσε κωμολογίας· καὶ, μετὰ τὴν ἐκεῖνου καθάρειαν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἀποβολήν, ἀνάγεται αὐθις ἐπὶ Ἰωαννικίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατοικήσας εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατοικίαν εἰς τὴν Χρυσοπηγὴν. Πάλιν δὲ πατριαρχεῦσαντος τοῦ Παρθενίου, ἀποδημεῖ εἰς Τρύγλιαν, κώμην τῆς Βιθυνιακῆς Ἀπαμείας, ἕως τοῦ ἀχλ' ν' ἔτους. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Παρθενίου, προσκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἰωαννικίου, καὶ κάθηται πάλιν εἰς τὴν Χρυσοπηγὴν. Εἶτα μετὰ δύο ἔτη μετέκρησεν εἰς τὴν Ἐλπίδα εἰς τὸ Κοντοσχάλιον, ἕως ἀχλ' ξ'. Ἀλλ' ἐπειδὴ συνέβη τότε ἡ πυρκαϊά, ἦν εἰς τὸ ἐνδέκατον βιβλίον τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων ἐσημειώσαμεν, μετέβη εἰς τὴν Γαλατάν εἰς τὸν Χριστὸν τῶν Μποστανίων, ἐνθα διατρίβων μετέστη τῶν τῆς ἀχλ' δ' ἔτει τῷ σωτηρίῳ, ἀπριλίου ιζ', ἡμέρα κυριακῇ, ἐτῶν ὧν ἐβδομήκοντα ὀκτώ. Τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἐκόμισαν τινὲς εἰς Τρύγλιαν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ ἔθαψαν ἐκεῖ. Μαθηταὶ δὲ αὐτοῦ ἔτι δύο: Ἀρσένιος ιερομόναχος καὶ πνευματικὸς τῶν ἐν Κωνσταν-

τινουπόλει εὐγενῶν, κατ' ἔχνος τῷ ἰδίῳ διδασκάλῳ ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν ζωῇ πορευόμενος. καὶ Ἰωαννάκης Πορφυρίτης, ὁ χρηματίσας πρῶτος δραγουμάνος τῆς ἀλαμανικῆς βασιλείας εἰς τὴν ὑψηλοτάτην ὀτμανικὴν Θύραν, καὶ νῦν εἰσέτι ἐν τῷ βίῳ περιῶν καὶ ζῶν εἵπέρ τις ἄλλος φρονήσει καὶ εὐσεβείᾳ διαπρέπει γὰρ ἐν πολιτικαῖς ἀρεταῖς προσφυῶς, καὶ ζηλωτὴς ἐστὶν ἄκρος τοῦ σωτηρίου καὶ προσκυνητοῦ φρονήματος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Συνέγραψε δὲ τὸ παρὸν βιβλίον κατὰ τῶν κεφαλαίων τοῦ Κυρίλλου καὶ τῶν ἐρωτήσεων καὶ εἰς τὰς κυριακὰς ὅλου τοῦ χρόνου ὁμιλίας καὶ τόμους τρεῖς εἰς διάφορα ῥητὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ μαρτύρια πολλῶν μαρτυρησάντων εἰς τοὺς κατ' ἐκείνον καιρούς καὶ δὴ καὶ τὴν Ὁρθόδοξον λεγομένην Ὁμολογίαν, ἣν συνέγραψαν μὲν Ῥῶσοι καὶ ὁ Κιαΐδου Πέτρος, οὗτος ἐδιόρθωσε προτροπῇ τῆς ἐν Γιάσιῳ συνόδου. Μετέφρασε δὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ὁριγένους τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς ἀπὸ τῆς λατινίδος εἰς τὴν ἑλληνίδα καὶ τοῦ γε Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, Ῥωμαίων αὐτοκράτορος τὸ κατὰ τοῦ Ἑθνικοῦ, καὶ τὰ Ἰνστιτούτα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ τὴν Νομικὴν ἐπιτομὴν Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν βασιλέων ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς γλώττης μετένεγκεν εἰς πεζὴν φράσιν, προτροπῇ τοῦ Βασιλείου βοεβόδα.

Εἴ τις δὲ βούλεται καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ γινῶναι ὅποια τίς ἦν, συγκρίνας αὐτὴν μεθ' ὅτου ἂν βούλοιο τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν, ἴσῃν αὐτῇ(ν) καὶ εἰς οὐδὲν ἑλαττον γεγεννημένην εὐρήσκει.

Viața lui Meletie Sirigul scrisă de Dositei, patriarhul Ierusalimului.

Meletie ieromonachul Sirigul s'a născut și a crescut în Handachi din Creta, a învățat carte la Ieromonachul Meletie. De aci, plecând în Italia, a studiat logica la Teofil Coridaleu, iar retorica, metematicile și fizicele în Padova. Inapoiindu-se în patria sa, devine preot în Citeria, fiind-că în Creta nu eră episcop, de ôre-ce eră sub dominațiunea Venetianilor. Predicând cuvîntul lui Dumnezeu pe la biserică la Handachi în mod înțelept și ortodox, eră persecutat de un nobil sub pretext că nu-și scôte potcapiul când vorbesce cu dinsul. A ajuns și Egumen la mănăstirea de la Calus Limenas cu hramul Faptele Săntilor Apostoli. Venind aci generalul Cretei ca să se închine, a permis fraților săi proprii să celebreze serviciul în biserica mănăstirei, iar când generalul a plecat de la biserică, Meletie nu a lăsat pe ortodoxi a sluji pînă să nu facă sfîntirea apei în biserică. Nobilul care îl persecută numit Constantin, despre care am vorbit mai sus, anunță acêsta generalului și se ia înțelegere ca să ucidă pe omul lui Dumnezeu. Acesta informându-se, fuge în Alexandria, de unde fiind chemat de patriarhul Constantinopolei Ciril Lucaris, vine în Constantinopole la anul 1630; își ia locuința la Crisopege și predică în biserică cuvîntări morale și teologice; ba încă a deschis și școală unde predă gramatica și sciințele la cei ce doreau, pînă la anul 1639. Sub bătrînul Partenie, Patriarhul Constantinopolei, a fos trimes la Iași împreună cu mitropolitul Niceei Porfiriu și a constituit dimpreună cu Ruși sinodul local de acolo, prin îngrijirea ilustrului Vasilie Voevod. Reintorcîndu-se în Constantinopole în anul 1644 și nevorbind pe placul Patriarhului de atunci din Constantinopole, Parteniu al doilea, ci după pîrerea adevărului, este isgonit la Iași. Silit de nevoie ca să se reîntorcă în Constantinopole în speranța sprijinului lui Panaiot dragomanul Cesarului, fostul lui școlar, a înțeles că mânia Patriarhului către dinsul este neînblîndită, pribegesce la Chios și în satele dintr'acolo, iar după caterisirea și depunerea Patriarhului se reîntorce din nou, sub patriarchatul lui Ioani-

chie, la Constantinople, și a locuit în casa-î de mai înainte la Crisopege. După ce s'a făcut patriarch din nou Partenie, fugi la Triglia, sat din Apamia Bitiniei, până la anul 1651. Murind Partenie este rechemat de Ioanichie și se așază iarăși la Hrisopigi. Apoi după doi ani s'a strămutat în Elpida la Contoscale până la 1660. Dar fiind-că atunci se întâmplă incendiul, pe care l'am notat în cartea a un-spre-decea a patriarchilor din Ierusalim, descinse la Galata la Christos al Bostanienilor, unde locuind muri în anul mântuirii 1664, aprilie 17, în ziua de duminică, în vârstă de șapte-deci și opt de ani. Corpul lui Iău dus călî-va în Triglia, la mănăstirea sântilor părinți, și l'au înmormîntat acolo. Doi au fost școlarii lui: ieromonachul Arsenie duhovnicul nobililor din Constantinople, care călcă pe urmele profesorului lui în traiul în Christos, și Ioanakes Porfirites, care a funcționat întâi ca dragoman al împărăției germane la Înalta Pörtă otomană și acum încă în viață petrece și trăește mai mult decât orî care altul în cumînțenie și pietate, căci se distinge prin devotament în virtuțile cetățenesci și este foarte zelos pentru mântuirea închinare la catolica biserică.

A scris cartea acésta în contra capitolelor lui Ciril, și în contra cestiunilor și Omeliile dominicale de peste tot anul, și trei tomuri asupra diferitelor versete din Sânta scriptură, și mărturiile multor martiri din timpurile lui; și mărturisirea disă ortodoxă, pe care o scriseră Rușii și Petru al Chievului, el a corectat-o prin însărcinarea sinodului de la Iași. A tradus și esplicarea scrisorei lui Origene către Romanî, din latinesce în grecesce; a tradus încă din limba elenă în frasa pedestră scrierea împăratului Ioan Cantacuzen în contra păgânătății, și institutele lui Iustinian, și prescurtarea de lege a împăraților Leon și Constantin, prin îndemnul lui Vasile Voevod.

Dacă cine-va voesce să cunoscă ce fel eră viața lui, comparându-o cu acea a orîcărui voesce dintre sântii ierarchi, o va găsi egală și în nici o privință inferioară.

În partea a doua a cărții, adică în *Manualul* Patriarchului Dositeiu, la p. 28—29, se află următoarea scrisore adresată lui Vasile Lupu de către Sinodul din Iași:

Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Γκασίῳ συνόδου τῇ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ μεγαλοπρεπεστάτῳ δουκί, θεοσεβεστάτῳ αὐθέντῃ καὶ ἡγεμόνι πάσης Μολδοβλαχίας, κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Γασιλείῳ βοεβόδα, σωτηρίαν παρὰ Θεοῦ.

Σὺν τὴν ὡς ἀληθῶς, δοῦξ μεγαλοπρεπέστατε, τύποις ἐκδοῦναι καὶ τὰ συνοδικὰ ταυτὶ γράμματα. Ἐπειδὴ γάρ σοι τὸ σύνθημα δέδωκεν ὁ κύριος τοῦ εἶναι τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ πρόμαχον καὶ τῶν αἰρέσεων γενναῖον καταλύτην. σὲ μόνον ἐκ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἡγεμόνων ὡς εὐχρηστον αὐτῷ ἐκλεξάμενος, τίνι ἂν ἄλλῳ ἐπέκειτο τὰς κακοδοξίας στηλιτεῦσαι, εἰμὴ ἄρα τῇ σῇ θεοσεβεστάτῃ μεγαλονοίᾳ, ὃς ἰδὼν τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ταραττομένας ἐπὶ τοῖς νεωστὶ ἀναφανέσι καλουῖνκοις κεφαλαίοις, διατεινομένοις ἡμετέροις εἶναι τῷ ἐπιγράφεσθαι ἀνατολικὴ ὁμολογία τῆς χριστιανικῆς πίστεως, οὐδοτιοῦν κατενάρκησας· ἀλλὰ, πάντα κάλων κινήσας, οὐκ ἀπέστης ἕως οὗ, μεταπεμφάμενος τοποτηρητὰς τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ἀποστολικοῦ θρόνου τοῦ οἰκουμενικοῦ καὶ πάσης τῆς περὶ αὐτὸν ἱεράς συνόδου, καὶ ἀπὸ Ῥωσίας λεγátους τῆς ἐκείθεν ἐκκλησίας, σὺν αὐτοῖς πάντα τὰ νενοθυμένα κατέρβραξας δόγματα, δημοσίοις βίβλοις ἐγκρίνας τε καὶ κυρώσας τὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας γνήσια διδάγματα· καὶ νῦν πᾶσι τοῖς χριστιανῶν παισὶν ὀρθοδόξοις ἐκκαλύπτων τὸν ἐγκεκρυμμένον ἰὼν τοῖς κεφαλαίοις ἐκείνοις, κοινῶς προκείσθαι ἐθέσπισας τὴν ἔχει δόξαν περὶ αὐτὰ ἢ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία, ἐφ' ᾗ ἔχει πανταχὴ τὰ τοῦ κυρίου πρόβατα διαγι-

νώσκειν ὁποῖων βρωμάτων ἀπέχεσθαι χρή καὶ ποίαις τισὶ νομαῖς ἀναμειβόμεως προσπελάζειν. Διὸ χάριτας τῷ θεῷ ἀποδιδόντες ἐπὶ τοῖς διὰ σοῦ παρ' αὐτοῦ οἰκονομισθεῖσιν ἡμῖν, ἐξ ὅλης ψυχῆς ἱκετεύομεν αὐτὸν τὴν παροῦσαν ζωὴν μακραίωνά τε καὶ εἰρηνικὴν σοὶ δωρήσασθαι, τὸν τῆς ἡγεμονίας θρόνον μέχρι τέλους κοσμοῦντα ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι, ἐν τῇ μελλούσῃ ἐκ τῶν ἐπὶ γῆς τὰ οὐράνια μεταθέσθαι σε βασιλεία.

Οἱ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως λεγᾶτοι καὶ ἔξαρχοι πατριαρχικοί,

Ὁ πρῶτον Νικαίας Πορφύριος,

Μελέτιος Συρίγος ἱερομόναχος καὶ κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου.

Καὶ ἀπὸ Ῥωσίας λεγᾶτοι,

Ἰσαΐας Τρόφιμος, ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Ἰγνάτιος ὁ Ξενοβίχιος, ὁ τοῦ εὐαγγελίου κήρυξ.

Ἰωσήφ Κοινωνοδίχιος, ἡγούμενος τῶν ἁγίων Θεοφανίων.

Scrisórea sinodului din Iași către prea strălucitul, prea mărețul duce, prea piosul domnitor și principele întregii Moldo-Valachii domnul domn Ioan Vasilie voevod, de la Dumnezeu mântuire.

Al tău eră, o prea măreț duce, de a da la tipar și încheerile aceste sinodale. Fiind că Domnul ți a dat acéști menire ca să fii anteluptător al bisericii lui și brav distrugător al eresilor; alegându-te pe tine, dintre toți principi de pe pământ, ca cel mai folositor lui, căruia altul îi eră dat să infiereze judecățile rele, dacă nu de Dumnezeu prea respectuoasei tale mari chibzuințe? Tu, vădând bisericile lui Christos turburate de principiile calvine de curind resărite și când ai tăi năzuiaș ca să se scrie o mărturisire răsăritenă, nu te-ai dat înapoi de la nimic, ci mișcând tot ce este frumos, nu te-ai lăsat până să nu chemi reprezentanți ai prea sântului și apostolicului scaun ecumenic și ai sântului sânt sinod de pe lângă dînsul, și delegați din Rusia ai bisericii de acolo; și pe toate dogmele denaturate le-ai sfâșiat, alegând între cărțile publice și consfințind adevăratele dogme ale bisericii răsăritului. Și acum, descoperind tuturor fiilor ortodoxii ai creștinilor veninul ascuns în acele principii, poruncind ca să se pună în fața obștei, părerea ce o are despre dinsele marea noastră biserică a lui Christos, prin care au a se deosebi pretutindenea oile Domnului, de care nutreț trebuie să se ferescă și de care pășuni să se apropie fără frică. De aceea, aducând mulțumiri lui Dumnezeu pentru darurile lui făcute prin tine, din tot sufletul îl rugăm să-ți dăruescă viața acésta fericită și pacinică, împodobind până în sfârșit tronul domniei tale în grația lui, iar în cea viitoare să-ți schimbe domnia pământescă cu cea cerescă.

Delegați și exarchi patriarchali din Constantinopole:

Porfirie fost al Niceei,

Meletie Sirigos ieromonach predicator al Evangheliei.

Și din Rusia delegați:

Isaia Trofim egumen al Sântului Niculae,

Ignatie Nenovic predicator al Evangheliei,

Iosif Constantinovic egumenul santei Boboteze.

La sfîrșitul cărții se citește:

Ἐτυπώθη, ἐν Μπουκουρεστήῳ τῆς Οὐγροβλαχίας (sic), ἀναλώμασι μὲν, τοῦ πανεκκλημ-
προτάτου, εὐσεβεστάτου τε, καὶ μεγαλοπρεπεστάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγρο-

βλαχίας, κυρίου, κυρίου, Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα βοεβόδα. Παρά τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου πρώην χουσίου, κυρίου Μητροφάνους. Ἐπιμελεία δέ, καί διορθώσει, τοῦ λογιωτάτου νοταρίου, τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, κυρίου Μιχαήλ Μακρῆ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐν ἔτει σωτηρίου: αχχ': κατὰ μῆνα σεπτέμβριον.

S'a tipărit în Bucurescii Ungro-Vlachiei cu spesele prea strălucitului, prea piosului și prea mărețului domnitor și principe al întregii Ungro-Vlachii domnul domn Ioan Constantin Basaraba Voevod, de către prea iubitorul de Dumnezeu episcop fost al Hușilor Kyr Mitrofan, prin îngrijirea și corectarea prea învățatului notar al marelui bisericii, domnul Michail Macri cel din Ianina. În anul mântuirii 1690, luna Septembrie.

Traducerile din limba grecească sunt făcute de Prof. St. Michăileanu.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române. Museul de antichități. — Paris, Biblioteca Mazarin.

Jegrand, *Bibliographie hellénique*, II, 458.— C. Erbiceanu, *Scrierea lui Meletie Sirigul contra Calvinilor și a lui Cîril Lucaris, compusă prin ordinul Sinodului ținut la Iași la 1642, în Biserica Ortodoxă*, XVIII (1894—95), p. 6.

1691.

91. Sf. Ioan Gură-de-aur, *Mărgăritare*, trad. de Șerban și Radu (Grecenu), Bucuresci 1691.

М Ъ Р Г Ъ Р И Т Ъ Р Е, Я Д Е К Ъ

КЪРНТЕ ДЕ МДАТЕ ФЪЛЮРН,

Я ЧЕЛЪН ЯТРС СЪИЦН ПЪРІНТЕЛЪН НЪСТРС,

І О ЯН ЯРХІЕПІСКОПЪЛ' ЦЯРИГРІАХАХИ

Я ЛЪН ЗЛАТОСТЬ.

ШН ДЛЕ ЯТОРЪ СЪИЦН ПЪРІНЦН, ДЕ МДАЦН ДАСКАН ТЪЛМЪЧНТЕ ДЕНЪ ЛІА
кЪ БЛЕНЪСКЪ ПРІ ЛІАКЪ ГРЕЧЪСКЪ, СПРІ ЧЪ ДЕ СЪИЦЕ А БЛАГОЧЕСТІВНОР ШН
А ПРАВОСЛАВНИЧНОР КРЕЩІНН СЪФЛЕТЪСКЪ ФЛОСІНЦЪ. ПЪРЪ АКЪМ ЯТЪЮ КЪ ПОРЪН
КА ШН КЪ ТОВАТЪ КЕЛТЪЛА, А ПРЪ ЛЪМНІАТЪСАШ ШН БЛАГОЧЕСТІВЪСАШ

ДОЛНЪ ШН ѠБЛАДЪНТОРЮ А ТОВАТЪ ЦАРА РЪЛЪНЪСКЪ

І О ЯН' КОНСТЯНДІНЪ БЪГЪРІАБЪ РОБЕОДЯ

САШ СКРНЪ ДЕ ПРІ ЛІАКА ГРЕЧЪСКЪ, ПРІ ЛІАКА РЪЛЪНЪСКЪ, ШН САШ
ДАТ А ТИПЪРЮ, ПЕНТРЪ ЧЕЛЪ ДІ СЪИЦЕ ФЛОС СЪФЛЕТЕСКЪ, А ТОВАТЪ НЪЛІА
РЪЛЪНЕСКЪ, КАРЕ СЪПЪТЪ ОБЛАСТІА МЪРІЕЙ САЛЕ ЛЪКЪСАЦЕ, ЛЪМНІАЖНЪ
А ПРАВОСЛАВІЕ.

ШН САШ ТИПЪРІТЪ А ВЕСТІАТЪ ѠРАШЪ ДАК ЛЪРІН САЛЕ А БСКЪРІН,
А СЪИЦА ШН ДЪМНЕВЪСКА МІТРОПОЛІЕ, ПЪРТЪЖНЪ АКЪМ КЪРМА ПРАВОСЛАВІЕЙ.

ПРЪ СЪИЦІАТЪСА КЪРЪ ѠЕВДОСІЕ ЯРХІЕПІСКОПЪА ШН МІТРОПОЛІТЪА

Я ТОВАТЪ ЦАРА РЪЛЪНЪСКЪ.

ЯНІИ ДЕЛА ФАЧЕРЪ ЛЪЛІИ

ЯРЧЪ:

În-4° de 6 foi nenumerotate și 178 numerotate. Tipărit cu negru, afară de titlul cărții și cel pentru intrarea în materie, cu caracterele Bibliei din 1688. Pagina are 41 rînduri.

Pe foile liminare, dintre cari una poartă numărul 177, se află titlul, stema țerei (facs. n° 213), între inițialele domnului ale lui Constantin Brâncoveanu (Іѡ—К, Б—Б, А—А, А—О, Ц—Р), versurile asupra stemei și două prefețe, una adresată către Domn și alta către cititori. Toate acestea se reproduc mai jos. Tot în aceste foi se mai află și scara cărții.

„Verșuri Politice 8 asupra Stemelor Luminatului și înălțatului Domnu Io. Costandin Basarabă Voevodă.

213.

„Semnul Domniei Corbul ȳaste cu Cruce,
 Prenū caré de sus ȳarie Doamne ȳȳi aduce,
 „In scaunul strămoșilor în care acum domnești,
 Al celor ce-s în laudă vechiloră Băsărabesti.
 „Putéré dară cé de sus, care te-au coronat,
 Cu Domniȳa acȳasta și vrédnicū te-au arătatū,
 „Intăréscă și te adaogă cu Domnie slăvită,
 Cu pace și cu linește cu viaȳă norocită.

„Mică și plecată slugă Măriei tale

„Radul Logofătū.”

„Pré Luminatului, Înălțatului și Slăvitului Io. Costandinū Basarabū Voevod, den mila lui Dumnezeu Domnu și oblăduitoriu a toată ȳara Rumănescă, Domnului Domnului meu milostivū.

„Ce lucru mai bun și mai dumnezeescu suptū soare ȳaste, Pré luminate și înălȳate Doamne, decât binele și folosul de opște? Ce lucru mai slăvit și mai

lăudat în lume ȳaste decăt den neștiut a face știut, și a căștiga pre cei ce n-au cu cé ce le lipsésește? Și ce lucru mai sfintu și mai plăcut luĳ Dumnezău, zicu, ȳaste, decăt a povățuĳ neștine la lumină, pre cei ce trăescu întru întunérecul necunoștinței și neștiinței? Căci cel ce ȳaste lipsit de cunoștința și știința lucruluĳ, umblă întru întunérecul greșăliĳ, asémené ca unul ce noapte încă vrându să mERGă la vre-o trebă-șĳ, neștiindū drumul rătăcește, și așa în bezna acéĳa înfășurându-se, nu numai că ce umblă nu știe, ce și cade mai de multe ori în mari vătămări și nespuse ale luĳ pagube.

„Ierocliu filosoful, în tâlcuire ce face asupra stihurilor Pithagoreĳ, celor ce le zicu de aur, zice: „Moarté cuvântătoruluĳ suflet ȳaste nedumnezeiré și necunoștința, căriĳa înprejurul viețĳ urméză, și rascoala cĳa fără-de-măsură, a netocmitelor și necuvioaselor poște; căci aflându-se, zice, în necunoștința celor mai „bune ce sânt, de nevoe ȳaste-ĳ a sluĳi celor ce mai réle sânt“.

„Cu nemica omul mai asémené luĳ Dumnezău (ales În părațĳ, Craiĳ, Domniĳ și alți stăpănitori) nu ȳaste, fără cu făcutul bine și folos de opște cât pren omenesca, zicem, puțință ȳaste; căci precum Dumnezău făcătoru și ziditoru tuturor și pricina pricinilor ȳaste, așa și *pronoitis* și otcărmuitoru și păzitoru de opște, și toateĳ ființe de bine făcătoru ȳaste.

„Direptu acéĳa dară și tuturor biruitorilor și stăpănitorilor pământuluĳ, a urma acéĳa le ȳaste. Cum și Agapitos Diaconul, la învățăturile ce face cătră marele Iustinianū împărat, zice: „Cinstése (adecăte împărate) mai multu de toți pre „Dumnezău cel ce decăt pre toți te-au cinstit. Căci că duple asămănaré cereștiĳ „împărățiĳ, ț-au dat ție schiptrul pămintestĳ puteri, *i proci*“.

„Insă nu numai să asămănă luĳ Dumnezău cu acéĳa, ales biruitorĳ cu bună-faceré, zice, de opște, ce încă pren acéĳa și monarhul (adecăte Domnul sângur stăpănitoru) să osebéște den tirani. Zice, și dovedescu toți politicĳ și sfințiĳ dascali. Căci Domnul Monarhu, binele de opște caută, și la săvârșitul carele ȳasté folos tuturor a-l aduce să uĳtă; ȳară tiranul la al său numai bine privéște, și lui-șĳ numai adaos silése a căștiga, și ca să-șĳ împle voĳa, singur își pune și-șĳ face legi și dreptăți poștele luĳ. Direptu acéĳa dară ȳaste și ticăloasă și plină de turburări și de lacrimi acĳa politie și țară, caré suptu tiran, nu suptu domnu, zace și să află.

„Dionisie Siracusenuĳ tiranul, (care să văznesiĳă că ȳaste judecătoru dreptu, cum și Iulianū Paravat o făciă, și toți asémené lor tiraniĳ, că sânt direpți să laudă și să arată, ca pre prostul nărod să prilăstescă), istorése Ghiorghie Kedrinos în carté istoriilor luĳ, că chemândū pre Platonū filosoful, între altele l-au întrebat și acéĳa: „Ce lucru politic ȳaste mai de folos?“ (Părându-ĳ aceluĳ Dionisie că-ĳ va zice ceva după poftă-ĳ, cum și nădejduĳa). ȳară dumnezeescul Platonū ĳ-au răspuns: „Nimică alta fără cât a face pre toți buni și vrédnici.“ Cu ce dară? Cu învățături, cu cuvioase pilde, cu obicée bune, și cu toate celé care mai știuți, mai învățați și mai buni ĳ-ar poté face, de nu pre toți, macară pre mai mulți.

„Căci acéĳa ȳaste tot greul, toată greșala și toată nevoĳa tuturor, a nu avĳa știința și cunoștința lucruluĳ. Acéĳa ȳaste mai maré cĳață și întunecare mințiĳ și sufletuluĳ, și decăt toate căderile ființei omenesți mai ră ȳaste ne a avéré (*sic*) știința și cunoștința adevăruluĳ, că dela acéĳa pogoară și spânzură toată greșala și vina tuturor lucrurilor și lucrărilor.

„Direptu acéia și acel luciafăr al lumii, stâlpul și coloana besérecii Răsăritului și pravoslavnicii credinți trâmbiță, Ioan Zlataust, zică: „Căștigați cărți, doftorii sufletului, că aciasta ăasta pricina tuturor rălelor, neștiința și necunoștința scripturilor și adevărului.“

„Acésté dară și multe ca acésté, Pré luminate și înălțate Doamne, duple multe dovéde și aiavé fapte, îți cunoaștem și știm că înalta-ți minte nu ăaste alta, nici altele mai multu socotești, fără cât cu ce moduri și mijloace ai pute aduce și a da folos și bine de opște, precum și adevărați sântem, că de ar fi pren puțință, am auzi și noi den gura Mării tale, de ticăloasa patriia noastră, cel cuvântu ce oară cându Gaie Octavie Chesariu de Roma lui zică: „De cărpici, o am găsit și de marmură vă o am lăsat“. Ioan Zonară, și alții mulți, în viața acelu Avgustu istorescu.

„Însă ăarăș, cât ăaste pren puțință, tăcem altele a le pomeni de căstă dată, care de nu cu blândéțele-ți, răbdare-ți și alte den fire-ți multe bunătați, nu s-ar stămpăra și nu s-ar otcărui, ales într-acéste cumplete și peste tot turburate vremi, cine ar mai puțin sta, cine ar mai puțin răsufla, sau cine cu ce ar cugeta, sau ar ști a să mângăia, au moșnen, au strein, într-ăcestu pământu, acum năpădit cu tot felul de lumesc rău și nevoi, ca și alte țări călcate și pustiite de stricăcioasele oștiri ce vedem și auzim.

„Zicem dară, pren toate acéste iuți și grele vrémi, a nu face și pre alții părtași de bunătațe nulași, ce ăată în tot chipul, ca un pururé privighitoriu Domnu și bun stăpân, la lumina cunoștinței povățuești și den cé ce nu știu să știe a-i aduce pre toți nevoești. Și aciasta mai alésă și mai de folos ăaste, că nu numai la céle politice pămintești, care ca umbra și fumul trecut, ce și la céle neputrede și cerești, unde ăaste adevărata moștenire omenescă, a-i trage pren buna faptă te silești. Acéia știindu-o adevărat, că singură numai adecăte buna faptă ăaste nemoartă și vécinică.

„Împăratul Vasilie, învățându pre fiu său Leon cel mare împărat, în capele învățaturii, aciasta în cel dentăiu scrie și zice: „Căștigă și foarte iscusit, folositoriu de viață, nu numai împăraților, ce și celora-lalți tuturor ăaste învățătura, căci cel ce căștigă acéia și trupéște și sufletéște foarte să foloséște, *i proci*“. Și ăarăși mai jos zice: „Că precum soarele pre pământ, nefiind de față, toate întunecate și ne-osebindu sântu, așa și învățătura den suflet lipsindu, toate amestecate, și netocmite să află. Direptu acéia dară apucă învățătura (zice) bune, fapte, și vei dobândi viață iubită de Dumnezău, căci numai fapta bună den toate alte căștiguri, ăaste nemoartă“.

„Cătră acéia dară Măria ta, ca un adevărat și pre legi Domnu, mult silindu-te și nevoindu ori cu ce mijlocu de a aduce învățatură și știință în sufletele omenéști, lucru iubit de Dumnezău și folos de opște, mai vartos Rodulu nostru Rumănescu, văzându-l atăta scăzut și lipsit de multe, și ales den învățatură (caré decât toate alte trebuințe în fire omenescă, acéia capul ăaste); căci, ăarăș zicu, acéia lipsind, nici omul desăvârșit om să poate numi, nici lumina de-ntunérec osebi, nici adevărul den neadevăr să poate cunoaște și judeca.

„Pentru acéia dară, ca să poată avia fiește carele cunoștința celora ce ar fi și ar citi (că a citi neștine și a nu înțelege, în zadar și în deșărtăciune ăaste), Măria ta noao micilor și plecatelor slugilor ai poruncit, ca și acéste alése caza-

nii și sfinte învățături, căroră și Mărgăritariuri le zicu, ale pré fericitului și marelui Sfântu și Dascal Zlatoustu Ioan, duple limba grecescă într-a noastră rumănescă să le întorcem.

„Gură și rostu de aur îi zicem împreună cu toată lumă acestui Ioan, nu doară că fălcile, giungiile, dinții, măsélele, limba-l, și ca acésté care facu gura, de aur l-au fostu, sau au putut fi, ce numai căci cuvintele și grațurile lui mai scumpe și mai folositoare era, și încă sântu la cei ce le ascultă, decât aurul, mărgăritariul și alte pré scumpe pietri. Și căci den rostul lui cură învățăturile mai iubite și mai dulci, nu numai decât mițaré sau zaharul, cum s-ar zice, ce și decât acé amvrósia și nectar (de care Eleni băsnula, că era măncaré și băutura dumnezeilor lor) mai cu dulciată și mai cu dragoste au fostu și sânt.

„Plinit-am dară duple puțină noastră știință, porunca Mării tale și duple putință-ne am silit așa scoțându-le, ca să poată fiește care Rumân, ce și puțină învățătură ar avla, să înțelégă. Și macară dé Dumnezeu totu cititori de ar pune acé nevointă și osărdie, ca citindă cu minté să poată înțelége, și ca sufletele céle însetoșate de spăsenie, să să poată adăpă de-ntr-acésté, ca den apa izvorului vieții de véci, caré Domnul Dumnezeu mântuitorul nostru Hs. zice și făgăduiaște Samariténii și tuturor credincioșilor creștini. Ioan, Evg., cap. 4, stih 14.

„Și într-acesta chip sfărșindu-se și aciasta, să să tipărăscă ai poruncit, cum Biblia Sfintă s-au făcut, caré săvaî că dela răpăosatulu Șerban-Voevod, unchiul Mării tale, s-au început, iară și la începutu-l, ca un vel Log. ispravnicu ce era, și pre acéla nu numai cu osărdie al nevoit a să isprăvi, ce întru fericitele zilele domniei Mării tale a o săvârși de tot al făcut.

„Carté lui Meletie Sirig înprotiva eresilor calvinești și întrebărilor lui Chiril Lucari patriarhului oarecândă Țarigradului ce au fostu. Și adaosele ce Dositheu Patriarhul Ierusalimului iară înpotriva acelor calvinești eresii de ici de colla au adunat, încă cu voia-ți și bucuros a să tipări grecește ai fostu. Care toate acésté, nu cu mică, sau cu puțină cheltuiale ale Mării tale s-au tipărit și s-au făcut.

„Mai sântu încă pre mâini-ne acum de să mai scot de pre grecește rumănește, Mărturiia pravoslavnică, ce-l zicu, de Nectarie al Ierusalimului patriarhă făcută, și altele care cu Dumnezeescul ajutoru nevoim a le isprăvi, ca și acélé în tipăriu să să bată, și altele multe bune să să facă, spre folosu de opște. Unde vedem, iară zicu, și cunoaștem că toată nevoința și gândul Mării tale iaste, ca în pomenire vécnică, bună faptă să lași și ne-mortu nume să-ți câștigi.

„Rugăm dară, și den adâncul inimii rugăm pre Dumnezeu cel putérnic și milostiv, carele toate câte sânt le-au orânduit și tocmit, cu adâncă și vécnică înțelepciune sa, pren care înțelepciune și împărății împărătescu, și putérnicii scriu dreptaté, prentre-ansa marii să mărescu și domni biruescu pământul. Solomon cap. 8, stih. 15, 16, și carele viața și lumina cîa adevărată iaste. Pre acela, zicu, rugăm, ca să luminéze și să întărescă pre Măria ta, la toate céle bune și folositoare, și până în adâncii ani, și pré cinstite bătrănețe să te trăiască și fericit să te păzescă, Patrii, noao și Rodulu nostru pururé mângăiare, bucurie și slavă dându-te și avându-te.

„Ai Mării tale mică, plecați și dirépte slugi

„Șarban al doile Logofăt

„I Radul Logofăt.“

„Cătră de bine voitoriu Cititoriu.

„Iată, Cititoare de bine voitoriu, că-ți întinzu masă. Inșă nu masă trupescă, gătire persiană (cum s-ar zice) adecăte cu mirodii și alte amestecături ca acélé, care numai ceriului guri dau pre scurtu gust și plăcere, și iarăș după acéla flă-mânzești, inșetoșăzi și mai de multe ori peste sațiu mîncându și bîndu bolnăvești și moarte în cé de apoî îți pricinești.

„Ce masă, zicu, duhovniciască, de adevărata dulciată și de toate bunătățile plină și bogată, și cu tot feliul de roadă, în folosul sufletului înpodobită și gătită. Den caré hrînindu-se, cu cât mai multu ăa, atăta mai mare poftă îl dă și-l însănătoșază și-l înbărbătează.

„Iaste dară aciasta, scumpele și folositoarele de suflet și de trup învățături, și dăscălii ale marelui dascal și Sfîntu Ioană Zlatoustu, unul den cei aleși stălpă întăritoriu săborniceștii și apostoleștii a Răsăritului besereci și adevăratei pravoslavnice credințe îndireptătoriu.

„Cari pré dulci învățături și alése cazanii (Nu den noi-ne, adevărul mărturisim, mișcat, ce den porunca pré înălțatului și pré luminatului Domnului nostru Ioan Constandin Basarabă Voevod înpinși sântem) duple limba grecliască pre a noastră rumănescă, le-am întorsu, precum și alte cărți am făcut și încă facem.

„La a cărora nevoiește avut-am îndireptătoriu pe cinstitul blagorodniculu și pré înțeleptul dumnului Costandin Cantacuzinò, biv vel stolnic; inșă la céle mai adânci filosofești și bogoslovești *noimata* ce s-au aflat, pre dumnului ca pre un *epistimon* și știutoriu l-am avut lumină și dezlegare întru toate, și a noastră adevăr ostenéla aciasta, iară osardiă, porunca și multa cheltuială, la altele toate ce trebuescu, și ales la tipariu, a Mării sale milostiv mai sus pomenit stăpănu-lui nostru iaste.

„Priimește dară, iubite cititoare, acésté cu întinsă și dragăstoasă frunte și cu inimă curată. Și citindu-le pune-ți minté ca să înțelegi ce cetesti, că de vei înțelege și cu dreptu și creștin sufletu le vei lua, crede cum însu-ți vei pricepe, că atăta cunoștință și dulciată vei simți, cât sațiu că numai au, singur vei mărturisi.

„Nimică așijderé acestu bun și sfîntu părinte și dascal (Zlatoustu zicem) nemișcat și nezis nu lasă, care și în firé și în politiă omenescă să nu fie. Direptu acéla și cunoștința sufletului fiește căruia cum iaste, să atinge și să în-pungé. Unde unil ce să pricep într-unele greșiți și căzuți, după frăgizéla omenescă, aducându-și aminte să căescu și despre acélé (de li s-ar mai da și vréme a le face) să sfiescu. Alții iarăș dentr-acésté să îndireptéază, și céle ce n-au știut bine a face, facu, și traiful lor la cale mai bună, și mai plăcută lui Dumnezeu și oamenilor a-și pune, să învață.

„Toate dară acésté spre spăsenie și spre viața cé adevărată și pré fericită să uita și privescu, ca cătră un săvârșit și țef neclătit și nemișcat. Caré pre fericită și de véci viață, mântuitorul lumii Is. Hs. Domnul și Dumnezeuul nostru pren sângele său, cu necugetată și nepricepută de nici o zidire dumnezeiască taînă răscupărându-o o au câștigat noao, și o făgăduiaște, și o dă tuturor celor cu frica lui Dumnezeu creștini, cărora adevărat și dreptu cred și nădejduescu într-ânsul și prentre-ânsul făcându-l poruncile o dobândescu.

„Pre care spășitoriu Domnu rog, ca să invredniciască și să spodobéscă pre

toți după milosărdia sa a câștiga acéya viață, și cu dănsul a împărăți în véci de véci intru cereștile de dănsul gătite lăcașe, unde ochiul n-au văzut, uréché n-au auzit, nici în inima omului nu s-au suit, cum și fericitul Pavel către Co-rintheni, în cé dentăyu carte cap. 2, stih 9, scrie și adevereză.

„Maî mici și de bine voitori
„Șarban al doilea Logofăt
„i (ș) Radul Logofăt.“

La sfîrșitul cărții, f. 178 v. :

„Precum dorescu să soséscă la vadul cel cu adăpostire cariî sântu bātuți de valuri intru luciul mării, așa am dorit și eu să sosescu la sfârșitul cărții aceștiya.

„La a tot meșteșugul lucrului al aceștiî sfințe cărți și al diorthosirii limbii rumănești, priîmitoriul de ostenințe Mitrofan proin Episcopu Hușskiî.

„Pre voi pravoslavnici cititori rugăm, unde veți află niscari lunecături în lucrul acesta, nu blestem(a)ți, ce ertați și îndireptați, ca și pre voi Dumnezău să ȳarte și să vă îndirepteze către cerésca împărăție, căriya pârtași și noi rugăm să fiți. Amin.

„Tipăritu-s-au în anul dela faceré lumii, 7199.“

București : Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală; Museul de antichități; Biblioteca St. D. Grecianu.—Mănăstirea Némțului.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 290.

Popp, *Disertație*, 65.—Cipariu, *Principia*, 112, Ll.—Stef. D. Grecianu, *Radu Logofătul Chro-nicarul*, în *Revista Română*, I, 575.—Sbiera, *Miscări culturale*, 65.

92. Pravoslavnica Mărturisire, trad. de Radu Grecénul, Buzău 1691.

П Р А В О С Л А В Н И К И М Ъ Р Т Ъ Р И С И Р Е

И съборничіѣй, шѣ апостоличіѣй Бесѣречіѣй

Ръскрѣтълъѣй.

Дъпре Гречаскъ, дѣи порѣнка Прѣ лѣминѣтълъѣй,

ши прѣ Лѣтълъѣтълъѣй Дѣмнѣ,

Іуан Костандѣн, Б, Басарѣвъ, Боевъдѣ

Лѣтѣарсѣ ѣ лѣмѣ Рѣмѣнѣскѣ, дѣ Рѣдѣл Логофѣт

Гречѣнѣл.

Исправник ѡсѣрник фѣиндѣ, Ка шѣ ла ѣлѣте кѣте
сѣс скѣс шѣ сѣс типѣрѣнт ѣнѣи ѣ царѣ Прѣ сѣнѣнѣтълѣ.

Кѣр Ѣѣдѣсѣ, Мѣнѣропѣлѣтълѣ Цѣрѣжѣй, ѣпрѣч.

Типѣрѣнтѣсѣс Лѣ типѣгрѣфѣл Дѣмнѣскѣ, ла

Ѣнѣскѣнѣлѣ дѣла Бѣзѣтъ

Ла ѣнѣл дѣла зѣдѣрѣ Лѣмѣнѣ. ѣѣс.

Лѣ лѣна лѣнѣ Дѣнѣмѣрѣѣ. ѣ.

In-4° de 4 foi nenum. și 210 pag. num. Côlele de câte 4 foi aũ ca signatură alfabetul cirilic capital (А—Ы). Ultimul caiet n'are de cât o fôie în exemplarele cunoscute de noi.

Titlul e încadrat cu florî de compozițiune tipografică, iar pagina cu un chenar de linii simple jos și înlăuntru și de linii îndoite sus și în-afară. Pagina are 28 rîndurî.

Pe verso titlului sѣ află stema Țărei Romănesci între literile ІѢ—К, Б—Б, А—А, А—О, Ц—Р, (facs. n° 214). Clișeul care represintă acéstă stemă este același care a servit la *Liturghia*

din 1680, reprodus mai sus (facs. 193). Partea lui superioară însă a fost tăiată și înlocuită cu o corónă. Din vulturul cu două capete al Cantacuzinilor a rămas numai ghiarele care țin spada și sceptrul.

„Verșuri Politice 8 asupra stemei pré luminatului și innălțatului Domn Io. Costandin Băsărab Voevodă.

214.

„La aciaștă Stemă pré infrumusețată
 Domnul Costandin moștenindă să arată
 „Innălțatei domnii a Țării Rumânești,
 Caré o au moștenit vechi Băsărabesți,
 „Căroră odraslă Mărița sa ȧste,
 Cum și cu domnița încoronat ȧste.
 „Domnul cel putérnic bine-l întărescă
 „Ca în fericire multă de să domnescă.
 „Mică și nevrédnică slugă a Măriei tale
 „Radul Log.“

Pe cele-lalte 3 foi să află următoarele două prefețe:

„Pré luminatului, pré innălțatului și pré slăvitului, den mila lui Dumnezeu Domn și oblăduitoriu toatei Țării Rumânești Ioan Costandin B. Basarab Voe(vo)dă. Domnului Domnului meu milostiv.

„Iată, Luminate și Innălțate Doamne, Pravoslavnică Mărturisire a sfinte și adevăratei Besécei Răsăritului și pre limba rumânească den porunca Măriei tale întoarsă, caré de multă vréme, cu mare pohtă în gândul Măriei tale era să se isprăvescă, dreptă ca să vie și aciașta în lumina și în cunoștința rodului rumănescu.

„Aciașta dară ȧste Canon și îndreptariu pren care dogmele dumnezeesti

și apostoliceștii a Răsăritului Beséreci să cunosc și să îndreptéză; asémené ca arhitectonii, zidirile, cîoplirile și tot ce lucréză ei, cu acélé îndreptându le fac.

„Și precum acei mari meșteri, fără de acel canon și îndreptariu, nimic nici pot lucra, nici isprăvi vre un lucru lăudat în meșteșugul lor, așa nici un creștin adevărat fără de aciasta, au ceva sfintu să lucréze, au vre-o ispravă să facă de spăseniia sufletului nu poate. Pentru aciastă dară pravoslavnică Mărturisire, ca prentre-ansa să să poată îndrepta tot pravoslavnicul creștin și fiu al adevăratei maici Besérecii Răsăritului, și să cunoască aľave spăseniia sa și să vază țățanile în care vartos și țăpăn să țane, Petru Moghila, pré sfîntitul Mitropolit al Chio-vului, mult a o face au ostenit și au priveghiat, mai vartos pentru cei ce era suptu păstorii sa creștini Rusi.

„Intre cari Rusi, cei ce urăscu dreptaté și vor să rătăclască și alții ca dănșii, orbu pre orbu trăgându, ca amândoi în groapă să cază, cum zice Scriptura, multe zizanii și eresuri au sămănat. Care vrându acel mare și bun și sfintu Părinte să zmulgă și să dezrădăcinéze acé pacoste și răutate dentru acei adevărații creștini, aciastă carte multu asudându o au facut; precum ispita și hotărăré a patru Patriarși, al Țarigradului, al Alexandriei, al Antiohiei și al Ierusalimului, și a multor Arhieré și clirici ai marii Besérecii Țarigradului o adevereză și o încredințéză.

„Așijderé și carté lui Nectarie Patriarhului Ierusalimului o mărturiséște și o dovedéște, cari în carté cé greciască sântu acésté.

„Aciasta dară și Măriia ta vrându să faci, ca un pururé privighetoriu și adevărat Domnă, spre folosul de obște al némului rumănescu, ca și altele multe bune ce ai făcut, poruncit-ai mie, plecati și micii slugi, să o propușu; și așa duple puțină-m știință o am făcut. (Iusă aciasta mărturisescu, că precum și la alalte ce am prepus și am scos, împreună cu frate-mieu Șarban al doilé logofăt, de s-au tipărit, așa și la aciasta mai vartos ajutoriu și îndreptătoriu mai grélelor cuvinte și noime am avut pe dumnului Costandin Cantacozinó biv vel stolnic). Și iată s-au și tipărit tot cu a Măriei tale poruncă și cheltuială.

„Unde Domnul Dumnezeu, carele mai nainte de a zidi lumé, au cunoscut și au ales vasele sale, cum zice Apostolul,—acela dară ce au cunoscut și pré Măriia ta ales vas, și au orânduit spre oblăduiré și otcărmuiré Țărăi și a rodului nostru rumănescu, căruia și bătrân moștén ești,—pre acela pré putérnic și numai sângur vécnic Dumnezeu rugăm, și cu o inimă toți rugăm, ca intru mulți, norociți și fericiți ani să te trăiască, să te păzescă și să te ție, noao și multora, pururé ajutoriu mângălare și folos.

„A Măriei tale mică, plecată și nevrédnică slugă
„Radul Logofăt Grecénul.“

„Cătră cetitoriul pravoslavnic.

„Nu ȳaste, mi să pare, Cetitoare creștine, nici un lucru intru toată zidiré lui Dumnezeu, nici în ființă poate fi lucru ca acela mai mare, mai bun și mai folositoriú decât spăseniia; nici poate fi, ȳară zic, nici cugeta sau gândi suflet, lucru mai mare, mai bun, sau măcară asémené ca acela.

„Direptu că acéia ȳaste fericiré, acéia ȳaste slava, acéia ȳaste adevărata moștenire, acéia ȳaste bucriia cé necurmată și neostenită, acéia ȳaste țeful și vârful

ἐτυπώθησαν δαπά: | νη τε καὶ κελεύσει αὐθις τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος, καὶ | διορθώσει τοῦ
αὐτοῦ διαληφθέντος Χρυσάνθου. | Ἐν τῇ περιφύμῳ πόλει μπουκουρέστη τῆς οὐγκροβλαχίας
ἐν ἔτει σωτηρίῳ: ἀχγά: κατὰ μῆνα ὀκτώμβριον. | Παρὰ Ἀντίμου Ἱερομονάχου.

Πρὸς τὸν ὀκτωμῆνατον, ὁσπερὶς αὐτὸν, καὶ ὑψηλότερον αὐτὸν
θέντω καὶ ἡγούμενα πάσης οὐγκροβλαχίας. Κύριον Ἰωάννην
κωνσταντῖνον μπαζαράμπαβοβόνδα.

Τοῖος ἔην πάντων κωνσταντῖνος βοεβόνδας,
Εὐχοχὸς ἡγούμενων, βάμβος ἐπὶ ἄκρα γῆς.
Ὡς ἀπερὶ ψιμῆδον μέγ' ὑπεύροχε φέρτατε πάντων.
Ὅλβον αὐτὸν ἄγοις, καὶ περιφανέμενον.
Χρυσάνθος Ἱερομόναχος.

215.

A lui Vasilie Macedoneanul, împăratul Grecilor, Capitole indemnătore șese
dec și șese, către fiul său Leon Înțeleptul și împărat tot al Grecilor, având acest
acrostih: Vasilie întru Hristos regele Grecilor către scumpul său fiu și co-rege
Leon. Care prin decisiunea prea luminatului, prea înaltului și prea magnificului
stăpân și Domn a totă Ungrovlahia, Domnului Domn Ioan Constantin Basarab
Voevod, acum întâi au fost traduse prin perifrază în limba modernă grecăscă de
către Hrisant Notara ieromonahul Peloponesianul și archimandritul prea sfântului
și domnescului mormint, și s'au tipărit cu cheltuiala și tot din porunca înălțimei

sale, și cu îndreptarea tot a pomenitului Hrisant, în renumitul oraș al Ungrovlahiei București, în anul mîntuirii 1691 în luna Octomvrie, de către Antim ieromonahul.

În-4° de 4 foi nenumerotate și 96 pagini. Tipărit pe două coloane, cu textul elen în stînga și cel grecesc modern în dreapta. Paginile și titlul sunt încadrate într'un chenar simplu. Colona are 25 de rînduri.

În folie liminare se află titlul, stema țerei românești cu patru versuri adresate lui Constantin Basarab Voevod (n° 215) și două distihuri adresate lui Vasile și fiului său Leon, tabla de materii și câteva extracte din sf. Scriptură.

Distichurile de sub stema domnască sunt în traducere următoarele:

Către prea luminatul, prea cuviosul și prea înaltul stăpîn și Domn a totă Ungrovlahia Domnul Ioan Constantin Basarab Voevod.

Ast-fel era Constantin Voevod cel mai mare dintre toți principii, luminează strălucitoare până la marginile pămîntului. O! părinte stăpînitor în înălțime, cel mai mare și mai bun dintre toți, face-l-ai pe el fericit și renumit.

Hrisant ieromonahul.

Traducere de C. Litzica.

București: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 5.

1692.

94. Slujbele S-tei Paraschiva-celei-Nouă și a S-tului Grigorie Decapolitul, București 1692. — Grecesce.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ ΤΗΣ ΤΕ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ Παρασκευής Τῆς Νέας. Καὶ τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Τοῦ Δεκαπολίτου, Ἄμα καὶ τῶν προεορτίων τῆς ἐν τῷ ναῷ εἰσόδου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, διὰ τὸ συμπίπτειν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου, Τυπωθεῖσαι προσταγῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ Ἐκλαμπροτάτου ἐνΔοξοτάτου καὶ Χριστιανικωτάτου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπαταράμπα Βοεβόδα Πάσης Οὐγκροβλαχίας, διὰ τὸ ἑορτάζεσθαι λαμπρῶς τὴν μνήμην αὐτῶν κατ' ἔτος ἐν τῇ θεοφιλεῖ ταύτῃ αὐθεντεῖα Οὐγκροβλαχίας. ΕΝ Τῷ ΜΠΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΩ. Τῆς Οὐγκροβλαχίας, αχχβ'. Κατὰ Μῆνα Ἰούνιον. Παρά τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰθρηρίας.

Slujbele cuvioasei noastre maici Parascheva cea Nouă și a cuviosului nostru părinte Grigorie Decapolitul, precum și a sărbătorilor premergătoare Intrării în Biserică a prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, căci cade în aceeași zi cu sărbătorea Sfîntului. Tipărite din porunca și cu cheltueala prea luminatului, prea renumitului și prea creștinului Ioan Constantin Basarab Voevod a totă Ungrovlahia, ca să se serbeze strălucit amintirea lor pe fie-care an în această de Dumnezeu iubită domnie a Ungrovlahiei. În Bucureștii Ungrovlahiei, 1692 în luna Iunie. De prea smeritul dintre ieromonahi Antim Ivireanul.

În-4° de 4 foi nenumerotate (ultima fiind albă), 116 pagini și 2 foi albe. Pe verso titlului se află stema Țerei Românești (No. 214, pag. 322).

Din prefața lui Șerban Greceanu, adresată lui Constantin Vodă Brâncoveanu extragem următoarele rînduri:

... Ἐσπούδαξες καὶ σπουδάξεις μὲ προθυμίαν καὶ ἐπιμέλειαν νὰ φανερῶσης εἰς ἅπαν τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν πραγματικῶς τὴν κεκρυμμένην ἐν σοὶ ἀρετὴν καὶ εὐλάβειαν ὅπου εἰς αὐτὸ τὸ εἰκονιζόμενον ἔχεις καὶ διὰ τοῦτο σιμὰ εἰς τὰ ἄλλα καλὰ ὅπου καθ' ἐκάστην κατορθεῖς διὰ ὠφέλειαν πολλῶν, ἔτι ἐτόπωσες καὶ τυποῖς βιβλία διάφορα εἰς τε τὴν ἑλληνικὴν

καὶ βλάχικην διάλεκτον, διὰ τὰ νῦν φανεροῦται εἰς ἅπαντας ἡ ἀλήθεια τῆς ἀληθοῦς γνώσεως. Ὅθεν καὶ τῶρα ἐτύπωσες τὸ παρὸν εἰς τιμὴν μὲν τῶν ἐν αὐτῷ ἐγκωμιαζομένων ἀγίων ὡς ἀληθῶς καὶ εἰς ἔπαινον καὶ δοξολογίαν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ (κατὰ γὰρ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, ἡ πρὸς τοὺς ἐγγνώμονας τῶν ὁμοδοῦλων τιμὴ ἀπόδειξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην εὐνοίας), τὸ ὅποσον περιέχει τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς Νέας καὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, καὶ τὸν τοῦτου βίον εἰς τὸ τέλος εἰς πεζὴν φρασιν, οὗτινος τὸ ἱερὸν λείψανον εὑρίσκεται εἰς ταύτην τὴν θεοφιλεῖ ἀσθεντείαν τῆς Βλαχίας, ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ ἀσθεντικῇ μονῇ Μπίστριτζας, ἥτις ἐκτίσθη καὶ ἀνοικοδομήθη παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ ἀοιδίμων αὐτῆς προγόνων· καὶ μετὰ τὸ νῦν συμπύπτει κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἥτοι τῇ εἰκοστῇ τοῦ ὁκτωβρίου μηνός, καὶ τὰ προεόρτια τῆς ἐν τῷ ναῷ Ἐλισόδου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐτυπώθη καὶ ὁ ταύτης τῆς ἐορτῆς κανὼν ἐνταῦθα, διὰ τὸ τέλειον καὶ ἀσύγχιστον τῆς ἀκολουθίας. Καὶ δὴ ἐδιαμοιρώσθη εἰς ὅλα τὰ ἱερὰ μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας, διὰ τὰ ἐορτάζονται καὶ νῦν ἐπαινῶνται αἱ μνημαὶ τῶν εἰρημένων ἀγίων μετὰ συντονωτέραν ἀγρυπνίαν καὶ εὐλάβειαν. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι, ὑψηλότατε, ὅπου παρασταίνουσι τὰς ἐσωτερικὰς σου ἀρετὰς, τὴν χριστιανικὴν σου εὐλάβειαν καὶ τὰ θεομίμητά σου πλεονεκτήσματα, ἐπειδὴ καὶ καθ' ἑκάστην δαψιλῶς ὠφελεῖς οὐ μόνον τὴν πατρίδα μετὰ τὴν πάτριον τυπογραφίαν, ἀλλὰ καὶ ἅπαντας τοὺς ὀρθοδόξους ὡς ἄλλος λαμπρύνεις ἥλιος μετὰ τὴν φροντίδα ὅπου ἔχεις εἰς τὸ νῦν ἐξαπλώσης μετὰ τὸν τύπον τὰ βιβλία τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας.

Te-ai silit și te silești cu rîvnă și cu sîrguință să vîdesci într'adevăr la tîntă biserică catolică virtutea și evlavie ascunsă în tine; și de aceea, pe lingă celelalte bunătăți pe care le făptuești zilnic spre folosul multora, ai mai tipărit și tipăresci diferite cărți și în limba grecească și în cea românească, ca să se arate tuturor adevărul științei adevărate. Deci și acum ai tipărit cartea de față pentru lauda sfinților lăudați în ea și pentru lauda și slăvirea lui Dumnezeu însuși (căci după sfințul Ioan Damaschin, lauda șerbilor către cei recunoscători este o probă de iubire către stăpînul cel comun. Acastă carte cuprinde liturghia cuvioasei noastre maice Paraschiva cea Noua și liturghia cuviosului nostru părinte Grigorie Decapolitul, iar la urmă, în proză, viața acestuia, ale căruți sfinte moaște se găsesc în această de Dumnezeu iubită țară a Valahiei, în sfînta și domnîsca mînăstire a Bistriței, care a fost zidită și reparată de prea iluștrii și renumiții ei predecesori. Iar din cauză că în aceeași zi, adică la 20 Octomvrie, cade și sîrbătorea premurgătore a Intrării în Biserică a prea sfîntei Născătorei de Dumnezeu, s'a tipărit aici și canonul acestei sîrbătorei, pentru ca liturghia să fie deplină și neturburată. Și s'a împărțit această carte la tînte sfintele mînăstiri și biserici, ca să se serbeze și să se slăvească amintirile pomeniților sfinți cu mai mare îngrijire și evlavie. Acestea sunt, dar, prea înalte, cele ce dau pe față virtuțile tale lăuntrice, evlavie-ți creștină și calitățile tale dumnezeesce, căci în fie-care zi folosești cu prisosință nu numai țara, cu tipografia națională, ci, ca un alt soare luminezi pe tîntă ortodoxia, cu grija pe care o ai de a respîndi prin tipar cărțile sfîntei biserici a lui Christos.

Slujba sfîntei Paraschiva ocupă pag. 1—36, iar a sfîntului Grigorie Decapolitul pag. 37—69. La pag. 71 începe viața și faptele acestuia din urmă.

Traducerile de C. Litzica.

București: Biblioteca Academiei Române; Museul de antichități.—Londra, Museul Britanic.

Papadopoulos Vretos *Νεοελληνική Φιλολογία* (Atena, 1854), I, 42, n° 120. — Sathas. *Νεοελληνική Φιλολογία*, 381. — Picot, *Anthime*, 529, n° 1. — Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 8. — Erbeceanu, *Revista Teologică*, IV, 143 și *Biserica ortodoxă*, XVII, 708.

216. — Frontispiciu din *Evangelia*, Snagov 1697 (reduc).

1693.

95. *Evangelie greco-română*, București 1693.

ΘΕΙΟΝ καὶ ἱερὸν ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ, Ἑλληνοβλάχικον, τὰ νῦν πρῶτον συναρμοσθὲν κατὰ τὰς ἀμφοτέρους διαλέκτους, καὶ κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἑλληνικὸν τύπον ἐστρομμένον, τῇ τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου τε, καὶ μεγαλοπρεπεστάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης οὐγκροβλαχίας, κυρίου κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ μπασαράμπα βοεβόδα, προτροπῇ τε καὶ ἀναλλώμασι, πρὸς τὴν τῶν ὀρθοδόξων κοινὴν ὠφέλειαν. Εὐθύνοντος τὸν οἶακα τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ πανιερωτάτου μῆπολίτου κυρίου ΘΕΟΔΩΣΙΟΥ. Ἐν ἔτει στῆριου. αχψγ'. Ἐτοπώθη δὲ ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει τῆς οὐγκ(ρ)οβλαχίας.

СФНЪИТЪ шѣ дѣиствїаска СЪВАНГЕЛІЕ СЪАННЪСКЪ шѣ рсмѣнѣскъ, акъма ѣтъю ѣл'кѣтѣнѣтъ ѣтрамѣндоав лнмѣнаи, шѣ дѣпѣ грѣчаска ѣн бисѣрнчїѣ ѡркн-дѣїалѣ ѣшѣзѣтъ. Къ ѣ бѣгочнстѣсѣлѣ, прѣ лѣмнѣтѣсѣлѣ шѣ ѣ мѣре кѣкнїїнѣтѣсѣлѣ, дѣмнѣ шѣ ѡбѣлѣдѣнѣтѣрю ѣ тѣатѣ ѡгѣсѣлѣїѣ, Іѡан КѢСТІАНДІНЪ Кѣсѣрѣбѣ кѣкѣдѣ, порѣнѣкѣ шѣ кѣлѣсїалѣ, сѣре чѣ дѣ ѡп'ѣре ѣ прѣкѣсѣлѣннчїѣлѣр фѣлѣсїїнѣтѣ. Ѧдїрїпѣтѣнѣдѣ кѣрма прѣкѣсѣлѣїѣ прѣ сѣннѣїтѣлѣ мнѣропѣлнѣтѣ кѣр ΘΕΟΔΩΓІΕ ѣ ѣнѣлѣ мѣнѣтѣсїїѣ. Ѧѣчг. Шѣ сѣсѣ тнѣрнѣтѣ ѣнѣтрѣ сѣнѣта мнѣропѣлѣ, ѣ сѣроκѣлѣїѣ.

In-folio : 5 foi nenum. și 372 pagini, cu paginația indoită, adică cu cifre grecesci și cirilice. Titlul, pe două colone, e încadrat într-o gravură cu compartimente, reprezentând, în cele patru colțuri, pe cei patru evangheliști; în mijloc, sus pe Isus Christos binecuvântând, iar jos pe Sfinții Constantin și Elena, ținând în mână o cruce mare sprijinită jos.

Textul e imprimat cu roșu și negru pe două colone : în stânga textul grecesc, în dreapta cel românesc. Caietele, de câte 4 foi, au ca semnătură literile alfabetului grecesc și cirilic; pagina plină are 48 rînduri. Volumul cuprinde mai multe inițiale ornate și câte-va frontispicii și gravuri, la începutul celor patru evanghelii.

१४४

ΠΑΣΗΣ ΟΥΓΚΡΟΒΛΑΧΙΑΣ*

[illegible]

Pe verso titlului se află stema Țării Românești încadrată de cuvintele :

Ε'ΛΕ'Ω ΘΕΟΥ ΓΩ'Α'ΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ'ΝΟΣ ΜΠΑΣΑΡΑ'ΜΠΑΣ ΒΟΕΒΟ'ΔΑΣ*
Α'ΓΘΕΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΠ'ΕΜΩΝ* ΠΑΣΗΣ ΟΥΓΚΡΟΒΛΑΧΙΑΣ.*

(Cu mila lui Dumnezeu Ioan Constantin Basaraba Voevoda Domn și stăpânitor peste totă Ungrovlahia).

Sub stemă se află următoarele :

„Sihuri politicești 8, asupra stemii a pré lumnatului și blagocistivului domnu Ioanū
Constandinū B. B., voevodū.

„Fericiți domni ai țării rumânești,	vestiți aceia mari bășărăbești,
„Luminate Doamne, firește te-au născut	și podoabă țării acești te-au făcut.
„Iară Dumnezeu cerescul împăratū	cu domnie însuși te-au corunatū,
„Arme de biruință încă îți dăruiaște,	în potri va vrăjmașilor biruitor te văznisiasțe;
„Și puternica armă cé domnescă	pré cinstita cruce, ca să te păzescă.
„Cu acéste dară Doamne Costandine,	bine te întărește, că Domnul e cu tine.
„Stăpâniasțe vrédnic, pre buni miluiaște,	și spre folosul țării pururé nevoiasțe.
„Ca Domnul cerescu să te învredniciască	după aciașta viață, și la cé cerescă.

„Al măriei tale mică și plecată slugă
„Șarbanū, II Logofăt.“

Pe cele 5 pagini următoare se află prefața de mai jos, în grecesce și românește. (V. textul grecesc în Legrand, *Bibliographie hellénique du XVIIe siècle*, III, 13 și urm.):

„Tuturor celor ce s-or întâmpla a ceti, Pravoslavnicilor și ai noștri frați
întru Domnul, bucurie.

„O grădină de va vedé neștine și va vré cu minté lui să o cunoască de
Iaste frumoasă și roditoare, și dintr-alte sémne poate să o cunoască desăvârșit,
Iar mai vartos de va vedé că în grădina acéia Iaste mulțime de ape curătoare
din izvoară și din râuri, cari ape să adépe pre acé fericită grădină, și décolé să
să facă roada și frumusețé, în pomi și în eopaci acei frumoase și roditoare gră-
dină. Văzându acéste ochiulū omulū îndată cunoaște minté lui că Iaste frumoasă
și vrédnică de multe laude grădina acéia. Aciașta afară din ce o adevereză soco-
téla firéscă, Iară și dumnezăiasca scriptură o adevereză, zicându, că Dumnezeu
cându au făcut raiful, într'acé grădină a fericirii au pusū înlăuntru și o fântână, înpăr-
țindu-se în 4 încéperi, adecă în 4 riuri, ca să adépe raifulū. Deci să cunoaște că fântâna
acéia și céle dintru dânsa râuri facé mai frumoase și mai roditorū pre raiful.

„Blagosloviți creștini, grădină ca acéia Iaste beséreca lui Hs. Pentru caré Ezichiilū
Prorocul zice, glav. 36, stih. 17. și vor zice pământul acela stricatul s-au făcutū ca o
grădină de hrană, stricatū pământū ca acesta Iaste beséreca cîa pustiitā, caré nici
odată n-au datū roadā, pentru caré la împărăția întâiū, glav. 2, zice scriptura, că
mulți sântū coconi cîi pustiū, mai vartos de câtū acéia ce are bărbatū. Iară când
au bine vrutū lucrătorilū spre Ia, făcutu-s-au grădină de hrană, nici o roadā de
faptă bună nu Iaste, ca să nu-l facă și să nu-l nască grădina aciașta pentr-aciașta,
ca cum s-ar mirā zic, pământul acela stricatul s-au făcutū grădină de hrană, gră-
dină ca acéia și sadū ca acela Iaste beséreca, întru caré s-au săditū grăunțul celū
de muștarū pre carele luindu-l omul, l-au sămănatū în grădina lui, ș-au crescut

și s'au făcutu copaci mare. Blagoslovită e grădina care are grădinaru ca acesta, carele samănă mici și să facu mari: grăunțu de muștaru au fostu credința ce întru Hs. care s-au sãmănatu în beserecă, și s-au făcut copaci mare, ca și cela ce vedé Prorocul Daniil, glav. 4, carele ajungé până în ceru, și trupina lui la marginile a totu pământul, și fierile și paserile sălășluia pre el, și să hrănia din ceru, adecă limbile celé ce nu avé lége și nu cunoștea Dumnezeu. Iară după acé au cunoscutu și s-au făcutu împărăție sfințitoare și limbă sfintă. Grădina dară numéște duhul sfintu pre beserică, al cărila frumusețe și podoabă o cunoaștemu din mulțimea apelor, acelora 4 riuri care izvorăscu întru dânsa, carele sântu 4 evanghelii, carele facu pre lume mai frumoasă, și o fericescu, adăpându-o neîncetatu cu dumnezeiasca dăscălie, ce să află întru ȳale, și fiindu ape luminează mai vartosu de catu toată lumina lumescă pre tot omul ce vine în lume. Căci că de vréme ce toată dumnezeiasca scriptură să numéște de sfintul Avgustin învățatură deplinu tuturor măestriilor, adecă meștersugu meștersugurilor, și măestrie măestriilor, și a înțelepciunii Pandora și Athină; și de ȳaste, după cum zice marele Vasilie, lăcaș sufletelor și visterie erbilor ș-a curățaniilor sufletesti, cu adevăratu cuvărșaste între toată sfinta scriptură pré cinstita evanghelie, de vréme ce evanghelia ȳaste prorocie deșchise, iară Prorociă, evanghelie acoperită.

„Acéste patru râuri ale evangheliei împreunându-se facu o mare, precum o numéște Marele Amvrosie, întru care să află plinire darurilor, — maré a duhovniceștilor taîne, întru care înnoată taînical pște Is. Hs., a lui Dumnezeu fiu mântuitorul. După cum scrie la începutul stihurilor a Sivilii, apostol Vartolomeu auzise (*sic*) Evangheliă să véde mică în stat, ȳar mare și largă întru lățime gândurilor să cunoaște. Pentru acıasta sfintul Ieronim numéște pre evanghelie cuprindere a toată bogoslovia, n-au greșit cine au numit pre sfânta evanghelie temelu și inimă a vechiului testament, și soare a scripturii cei 110ao. Și Oreghen, carele au numit evangheliă, începătură a toată scriptura, la acıasta foarte au adevărat, căci că foarte covărșaste glasul evangheliei pre tot glasul al scripturii vechi. Când să cetéște evangheliă să aprind lumânările spre sãmnu de bucurie, după asãmănare acelor cincî fecloare înțelepte, și să scoală și în picioare toți, după cum zice Sozomen; și mai vartos archiereii cei îmbrăcați își scot omoforul lor, după cum învață Isidor Pilosiotul și Simeon de Solun, căci că de față să află mai marele păstorilor Hs. Pentr-acıasta și al șaptele sfintul a toată lumé săbor poruncéște că tot cu un fiălu de cinste trebue să să cinstiască stăpănescul chip a lui Hs. și sfinta evanghelie. Va Zlatoust, că orî cine are evanghelie în casa lui, într-acéia casă draci nu întră; deci și fecloara și măcinița Chichiliă ținé evangheliă de-supra ei, pentru apărare și paza ei. Preotul Martianu, cându au văzutú că s-au apropiat focul de besereca sfintii Anastasii, s-au suitu cu sfinta evanghelie pre acoperemântu, ș-au păzitú pre besereca acéia ne-arsă (zice citețul Theodoru, și Nechiforu Calistú Xantopol). Marele Constandin evanghelie împo(do)bită cu pietri scumpe și cu aurú au trimisú darú marelui Nicolau, și împăratului Theodosie cu mâna lui au scris evangheliă.

„Iară prëluminatul blagocistivul și de Hs. ȳubitorul Domnu și oblăduitoriu a toată țara Ugrovlachii, Ioanú Constandinú Băsărabă Voevodú, nu trimite sfinta evanghelie la unú sfintu numaí, ce la toți pravoslavnicii; nici o au scris cu mâna lui ce o au scrisú în léspezi, nu închizându maié bogăție în

pietricéle mici, precum au fostă acélé în carele Moysi au scris légé, din carele unele s-au sfărâmat, iară altele s-au închis în chivot, ce în tablele sfintului tipăriu, ca să se folosescă toată besérecă lui Hs. Și măcar că și mai înainte s-au fost tipărit evangheliia în limbă rumănescă, iară Măriia sa singur o au tipărit acum întâu grecește și rumăneste; și pricina forte minunată și mântuitoare: Căci că, de vréme ce Orighen au luat tălcurile scripturii vechi, carele le-au făcut Achila și Theodotion și Simmahos, ș-au aflat și altul la Ierihò, și încă aũ mai aflat și alta, precum mărturisesc Evsevie a lui Pamfil și sfintul Ieronim, și le-au pusă acése 5 tălcuri, după asemănare limbii jidovești, pentru înțelegere sfintei scripturi, și o au numit pre aciaștă alcătuire înșesite. Iară după acésté au pus numai pre céle trei adecă a lui Achila și a lui Thodotin și a lui Simmah, iarăși după asămănaré ceii jidovești, ș-au făcut céle ce să numescă împătrite. Luat-au învățătură vrédnicile némuri ale creștinilor, precum au fost evangheliia în limba a tuturor némurilor să o scrie, și să o tipărescă după asămănaré limbii elenește; ca, de s-ar întâmpla ceva greșală sau îndoire la evangheliia caré iaste talmăcită în limbile lor, să să dezlége îndoire și să se îndrepteze greșala de pre cé elinescă, precum și noul testament s-au scris de Apostoli în limba elinescă.

„Deci Măriia sa pré luminatul Domn fiind răvnitoru pravoslavnicii credințe, și având, precum marele Athanasie scria împăratului Aovian (Iovian); acéia să cade Domnului iubitoru de Dumnezău și iubitoru de învățătură voei și poftă acelor care o au tipărit grecește și rumăneste, pentru pricinile ce s-au zis mai sus. Și măcar că să află Măriia sa, ca nici odinioară altă dată, în multe și unele după altele ale politici griji, iară urmându singur biruitorului împărat, lui Marchian, ce scrie cătră sfintul săbor den Halchidon: mai cinstită de câtă toate politiceștile lucruri socotim și ținem pre grija a sfintei ș-a pravoslavnicii credințe;—toate lucrurile céle den afară, iubitorul de Dumnezău Domnul lăsându-le pre urmă, au pus înainté tuturor acest sfintu lucru, nedejduind cum că pentru mai multă cinsté ce face celor dumnezăești va chivernisi Dumnezău și pre cei supuși Măriei sale pravoslavnici, precum scria sfintul a toată lumé al șaselé săboru singur biruitorului Constandin Pogonatului, carele era ajutătoru pravoslavii, aciaștia: Dar ce iaste mai cuviințat pravoslavnicului stăpân, decât a înfrumuseța pre cei de supt ascultare lui, mai nainte de toate cu blagocestiia, prin caré și întru célia-lalte lucruri bine petréce politiia.

„Deci într-acesta chip, și pentr-acésté, au poruncit pré luminatul Domnu să să tipărescă sfinta evanghelie și să să dé la pravoslavnicii în dar, întru slava lui Dumnezău și întru adaogere sfintei pravoslavniciei credințe, caré primindu-o fraților, cetiți cu socotelă și cu plecăciune, plecându-vă sfintului Zlatoustu ce zice rogu-mă: și rugându-mă nu părăsesc, ca nu numai să ascultați sfinta evanghelie, ce și în casele voastre cu cetaniia ei adése să vă îndeletniciți. Și de nu nici puteți să înțelegeți céle scrise, numai din singură cetaniia multă să face sfintire, scrie și Orighen, că în ce chip șerpil, măcar că nu înțeleg limba fărâncătorilor, iar auzind numai glasul lor amortesc și rămân fără mișcare, într-acesta chip și cela ce ceteste sau ascultă sfinta evanghelie, măcar de nu ci (*sic*) înțelege céle scrise, iară patimile și pofta ce să află în trupul omului, și îndemnările Satani, numai din cetanie și din auzire să omoară. Și faceți rugăciuni și molitve cătră domnul nostru Is. Hs. ca să apere și să păzască pre luminatul și de Hs.

Iubitorul Domnu, împreună cu toți ai casei Mării sale cu sănătate și cu pacnică aşazământ. Iară după îndelungate bătrânețe să le dăruiască lor daru de învrednicie, carele Iaste, după cum scrie fericitul Pavel către Colasiani, că să-î pue pre ei sfinți și negreșiți și nevinovați înainté lui întru moștinire neputredă și curată și neveștejită, păzându-se întru ceruri, după cum zice fericitul Petru, unde au mersu Hs. înainte sirguitoiului pentru noi, căruia Iaste slava nesfârșită întru nesfârșitul véci, amin.

„In oraș în București, ΑΚΤ Ω ροζαεικα χα ΑΧΥΓ ΜΕΙΝΑ ΓΕΝΤΕΜΕΡΙΕ (*anul dela nascerea lui Hristos 1693 luna Septembrie*).

„Intru tot cel mai mic și plecat,
„Șerban, 2 Log.“

Pe cele două pagine următoare să află două vieți ale S-tului Ioan Evanghelistul, una de Sofronie și alta de Dorothei Episcopul Tyrionului; iar pe cea din urmă pagină este o gravură pe lemn reprezentând pe Sf. Ioan.

Textul începe cu Evanghelia lui Ioan, având ca frontispiciu un ornament înflorit, cu un medalion la mijloc, în lăuntru căruia se află reprezentată Învierea Domnului.

Evanghelia lui Ioan se termină la p. 45. Pe aceeași pagină se află viața lui Matei de Sofronie, iar pe cea următoare o gravură pe lemn reprezentând pe același evanghelist. Evanghelia lui Matei începe la p. 47, sub un frontispiciu înflorit, represintând pe Christos ca copil, și se termină la p. 118.

Pe aceeași pagină și pe cea următoare se află viața lui Luca, după Sofronie și după Dorothei. La pag. 120 o xilografie reprezentând pe Sf. Luca. Evanghelia acestuia începe la pag. următoare, sub un frontispiciu reprezentând pe Domnul Christos la mijloc, pe Maica Domnului la dreapta și pe Sf. Ioan la stânga, și ține până la p. 171. De aci înainte evangheliile sunt amestecate. La p. 215 se află două vieți ale lui Marcu de aceeași, iar la pagina următoare o gravură pe lemn represintând pe acest evanghelist.

Pe pag. 370 și cele următoare se află următoarele 2 înștiințări, în grecesce și românesce :

„Iubitorului Cetitoriu sănătate.

„Incepută luindă acIastă dumnezăiască carte, aceluî de purure curătoriu și de viață izvorătoriu și nemuritor izvor, dintru carele ca dintr-altul oare carele aluî Rafuluî înpătritu izvoru, cé a lui Hs. Iubitoare de blagocistie și din 4 părți ale lumii cuvântăreță turmă adăpându-se nu va însătă în véci, după cé adevărată a lui făgăduință, glava 4. Ioanū: Iară cela ce va bé din apa caré eu îi voiu da lui nu va însătă în véci, — ajutându întru tot putérnicul Dumnezău au luat și sfârșitul, — cu porunca și cheltuialele a blagocistivuluî și pre luminatuluî Domnu și oblăduitoriu Țărăi Rumânești Ioanū Costa(n)dinū Băsărabă Voevodū; Iară cu nevoința și cu cé după putére amânduror limbilor îndereptare, a pré miculuî întru Ieromonahi Athanasie Moldovenul. Rogu-mă dară și poftescu pre a ta cinstită și frășasca dragoste, o Iubite cetitoriu, de veî nemerî nescare greșale, au ale orthografii, au ale tălmăcirii, (pentru-că unile din puțină știință și din nesocotială, Iară célla-lalte dintru cé cu greu alucătuire s-au făcut); ce dară, ajutându-mi mie greșitului, Iartă-mă cu duh blândū, pentru celū ce ne-au poruncit noaă: de șaptezece de ori câte șapte să ertămū unii altora greșalele, că de vom erta, erta-ni să vor noao. Căci că flința omenescă ca o purătoare de trup și a greșiré Iaste pre lesne lunecătoare. Iar cé de săvârșit negreșală, numai sângur lui Dumnezău s-au datat (*sic*), a căruia-î slava și putéré întru nesfârșitul véci. Amin“.

„Iubitoriiu cetitoru sănătate.”

„Ca și corhorul între alte verdețe, precum zice pilda, mă arăt și eu, o iubiților cetitori, către cei meșteri și iscusiți și înțelepți și nevoitori Tipografi. Cu aciaștă de Bogoslovie cu patru strune și cu toată alcătuiră de dulcele glas alăută, a ceii în trei staturi Dumnezăiri, capul ceii fără prihană a noastră credință: Sfînta, zic, și dumnezăiasca evanghelie; dintru care noi luminându-ne pren dumnezăeștii și a duhului propovédnici apostoli, și sânguri văzători a înfricoșatelor a Domnului taîne, cé întreită și nedespărțită aceii desăvârșită și necuprinsă troiță, am cunoscut pre tatăl nenăscut, și pre fiul den Părintele născut, și pe dumnezăescul Duhu dela Părintele purcezătoru, o dumnezăire de o ființă și de împărăție în trei fete cuncscută. Decî văzându eu smeritul adăncul Bogoslovii, mă st(r)idișam a mă apuca de acestu lucru. Inșă dându-mă pre mine cu credință curată și cu nădejde către dulcele Hs. carele zice, la Math. 21: De veți avé credință și nu vă veți îndoi, veți zice muntelui acestuia, rădică-te și te aruncă în mare, să va face, și toate oare câte veți cére, crezând, veți lua. Decî spre-acéștia căutându cu tot sufletul și inema, prin trudă și ostenelă nu puțină m-am atins de acest folositoru de suflet lucru, al căruia întâiu cé lui Dumnezău plăcută voință și aflare, și chelutialele au fost a pré luminatului ș-a pravoslavnicului creștin și mare cuvințatului domnu și oblăduitoru, a toată vestitel și blagocistivii Ugrovlachii Ioan Costandin Băsărabă Voevoda. Iar tipărită de mine pré micul în eromonahî, Anthim dela Iviriia. Rogu-vă dară, îndreptare greșalelor, neștiinții și a nesocoteliî mele cu blândă și frățască voință, și nedefăimându făcându-o, rugați-vă pentru mine smeritul pururé întru Domnul.”

București: Biblioteca Academiei Române; Museul de antichități.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 307.

Popp, *Disertație*, 53.— Cipariu, *Principia*, 112 Nn. (Data este greșită: 1696 în loc de 1692).— St. D. Grecianu, în *Revista Română*, I, 587.— Picot, *Anthime*, 530.— Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 11.— Sbiera, *Mișcări culturale*, 38.

1694.

96. Psaltire (tip. de Anthim Ivirénul), București, 1694.

ΨΑΛΤΗΡΙΨ | Я ПРОРОКЪДЪХИ | ШИ .ѡпрѡтѡсѡш Дѣдѡ, | Кѡ мѡтѡе ла тоате Кадѡзмеле. ШИ кѡ па | сѡхалѡй. Дѣ, ѡ. Дѣ ѡни. Дѡпѡ ѡржѡдѡла | гречѡскѡ. ШИ ла сѡкѡр'шѡитѡ ѡѡѡѡ'мѡс. | ѡкѡм .ѡтѡѡ Типѡрѡитѡ пре лѡмѡ рѡмѡнѡскѡ. | Кѡ порѡнка шѡ тѡатѡ кѡл'тѡла, Я прѡ | лѡминѡтѡсѡш шѡ .ѡнѡѡѡтѡсѡш Домѡ шѡ | ѡелѡдѡ-нѡрѡ ѡ тѡатѡ Цѡра Рѡмѡнѡскѡ. | Іѡѡнѡ Кѡстанѡнѡ Б. Б. Кѡкод | Пѡр'тѡѡѡ Кѡрма Правѡсѡлѡкѡй, | Прѡ Гѡфинѡитѡ Мѡнѡрополѡ Кѡр ѡѡдѡсѡе. | Типѡрѡитѡ сѡс .ѡ типѡгрѡѡѡ Домѡнѡскѡ. | Л сѡѡта Мѡнѡрополѡ .ѡ ѡѡрѡѡи. | .ѡ ѡнѡл' Дѡла зѡнѡ-дѡрѡ Лѡмѡй, ѡѡсѡ | Мѡрѡ Дѡла мѡнѡтѡнѡѡ ѡѡѡѡ.

In-4° de 4 foi nenum. și 271 pagine. Titlul și textul sunt incadrate. Pagina, tipărită numai cu negru, cu caracterele *Bibliei* din 1688, are 29 rinduri. Pe verso titlului se află stema lui Constandin Vodă Brâncoveanu, reprodușă mai sus la *Pravoslavnică Mărturisire*, (facs. n° 214), și următoarele:

„Versuri politice 8, asupra stemei pre luminatului și înălțatului Domnă Io. Costandină Băsărabă Voevodă.

„Pre luminata stemă a Țării Rumânești,
Cu carea s-au încoronat véchi Băsărabesți,
„Blagocistivului Domnă Costandin s-au dăruit
Că den fericită a lor sămânță s-au odrăslit.

„Și bunele lor fapte, cât poate, le plinește,
Și țara despre toți vrăjmașii o păzește.
„Dé-î Dumnezău ani mulți cu pace să stăpânească
Fericitul lui nume ca lui Davidă să trăiască.

„Al Măriei tale mai mică rugătoriu, smeritul întru Iermonahî, Anthimă Ivirénul.“

Pe cele 3 pagine următoare se află scrisoarea de dedicație pe care o reproducem aici :

„Blagocestivului, pre luminatului și pre slăvitului Domnu și oblăduitoriu a toată pravoslavnică Țara Rumânească. Bunului și creștinului Ioan Costandină Băsărabă Voevodă și al meu de bine făcătoriu și milostivă stăpână, cu plecăciune metanie făcându, dela Dumnezău toată buna fericire poftescu.

„Toată zidire văzută și nevăzută, cuvântătoare și necuvântătoare, câtă s-au făcut de cé adâncă a lui Dumnezău înțelepciune, Înălțate și luminate Doamne, caréși după firé sa șilește de-și arată slujba și lucrare ei, după cum i s-au poruncit. Stihile ca niște întae pricini îndemnă pre toate chipurile némurilor, de-și dau roada sa la vrémé loră. Iară mai vârtos de toate, fericita și mai alésă și cuvântătoare zidire omul, siléște de aduce nu numai un féliu de roadă, ce foarte multe câte trupesti, iară mai multe sufletești, de vréme ce și elă de doao s-au zidit, adecă den sufletă și den trupă. Și toate pentru elă s-au făcută și i s-au dat aciastă simțitoare lume cu toată frumusețé ei, ca o grădină cu multe féliuri de flori, ca să-și alégă céle de folos, să să înpodobéască trupesté. Și i s-au dat și lumé cé de sus den suflaré dumnezăiască, den caré câtă va vré să-și înfrumusețéze icoana cé sufletească, și cât va puté să o asemene cu chipul icoanei ziditorului său. Și măcară că mulți den némul omenescu au alergat mai vârtos după céle trupesti, cu carele s-au și înșălat și den calé adevărului s-au rătăcită. Iară câți mai vârtos céle sufletești au iubită, și pre pământă s-au cinstită, și în ceră viață vécinică au dobândită. Dentre cari și Măriă ta, blagocistive Doamne, te-ai alesă foarte den totă sufletul râvnitoră dumnezăestilor fapte, și te nevoești cu toată osărdila de aduci multe féluri de roduri sufletești; pentru ca să aibă prévoslavnicul tău nărodă să să adape sufletéște. Iară mai vârtos de toate, precumă zice acestă fericită Davidă, ai iubită podoaba casii lui Dumnezău, caré iaste sfînta bisérecă. Și măcară că și cu alte daruri multe o înfrumusețezi, iară cu cuvântătoare podoabă, adecă cu sfintele și de Duhul sfîntă grăitele scriptură, cu multă mai vârtos de câtă toți cei mai de nainte o ai rodită, care lucru arată aľave blagocistiva dragoste ce ai cătră toți pravoslavnică. Pentru aciasta, pre lângă céle-ľalte multe și de folos cărți ce s-au dată în tipari, iubit-ai și ai ales și aciastă de Duhul sfîntă pre rostul fericitului Davidă suflată cântare, caré să numește de opște Psaltire.

„Pre caré, vrândă cine-va să o laude, să ăa pildă de pre alte preste fire lu-

cruri ale stintului Duhū, și să ȳa sēma voroavelor ce au toți psalomii ei, și așa poate cunoaște ce fēlū de laude i sǎ cuvine. Cǎ vǎzǎnd Mǎriia ta folosul sufletescu ce ȳaste ascunsu intr-ȳansa, și mǎcarǎ de au fostū și de alȳil mai denainte ȳn multe fēlȳuri tipǎritǎ, ȳarǎ acum mai cu multǎ osǎrdie o ai scos la luminǎ și o ai ȳnpodobit mai vǎrtos decǎt alȳii; adecǎ tǎlmǎcitǎ chȳar ȳn limba rumǎnescǎ și pentru toate cathizmele cu tropare și cu molitve de rugǎciune pentru mai multū folosul și ȳnȳelesul celor ce vor ceti. Și miȳ-ai poruncit Mǎrie ta de o am tipǎrit cu toatǎ cheltuȳala Mǎriei tale, ca sǎ sǎ ȳnpartǎ ȳn har pravoslavnicilor creștini, cariȳ toȳi ȳnpreunǎ datori sǎ fie a ruga pre totū putērnecul Dumnezǎu pentru viaȳa, ȳntǎrirē, și toatǎ fericirē Mǎriei tale, pǎzindu-te bine a otcǎrmul tot norodul cǎt dela Dumnezǎu Mǎriei tale crezut și datū ȳaste a-lȳi stǎpȳnirē, și sǎ poȳi ȳnmulȳi și ȳntǎri pravoslaviiȳa, ca și marele Costandinū, cu carele ȳnpreunǎ sǎ ȳi sǎ dǎruȳascǎ și cununa slavii ȳntru ȳnpǎrȳtia lui Dumnezǎu. Aminū.

„Al Măriei tale mai mică rugătoriu smeritul întru iermonahî.

„Anthimŭ Ivirénul, Tipograful.“

După această scrisoare de dedicație urmează, pe două pagini: „Orânduială cum să cade a începe a ceti psaltiré”, care se termină cu cuvintele: „Incetă și cu minte și cu socotélă, și nu te grăbi, ca și cu minte să înțelegi cele ce cetești.” Pe ultima pagină a acestor foi liminare se află o gravură cu data 1694, reprezentând pe David, cu inscripția: „Mănilé méle au făcut organe și dégetele mele au încheiat Psaltiré.” Pe piciorul mesei de lângă David se află gravele literele: IGD. M. E., ceea ce pare a arăta că gravorul din 1694 a avut ca model un desen mai vechiu, din timpul lui Matei Basarab. Această gravură se află reproducă și în Antologhionul grecesc tipărit de Antim Ivirețul la Snagov la 1697 (mai jos n° 106).

Psaltirea se termină la p. 235. Urmăză apoi două rugăciuni, Pascalia, și la p. 263, „Orânduiala lui exapsalmu.”

Ultima foie lipsește în toate exemplarele vândute de noi.

Picot crede că această Psaltire nu este o traducere nouă, și că Antim s'a mulțumit să revadă un text mai vechiu și să adauge câte-va rugăciuni.

București : Biblioteca Academiei Române. — Viena : Biblioteca Imperială.

Picot, *Anthime*, 581, n° 3. — Dinulescu, *Antim*, 70. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 50.

97. Dositeiū, Patriarhul Ierusalimului, *Manual contra lui Ioan Karyophylles*, Iași 1694. — Grecesce.

Se pare că această carte n'a avut nici un titlu. Legrand, după care luăm amănuntele de mai jos, o intitulează ast-fel:

Δοσιθέου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Ἐγχειρίδιον κατὰ Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλη.

Dositeiū, Patriarchul Ierusalimului, Manual în contra lui Karyophylles.

Gheorghe Zaviras (Θέατρον ἑλληνικόν, 269), dă titlul următor:

Ἐγχειρίδιον κατὰ Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου ἐτυπώθη παρὰ Δημητρίου τοῦ Παδοῦρα ἐν Γιασίῳ τῆς Μολδαυίας κατὰ μῆνα ἰούνιον 1694. εἰς τή.

Manual în contra lui Ioan Karyophylles, tipărit de Dimitrie Padura în Iașul Moldovei în luna Iunie 1694. In 8°.

La sfârșitul cărții se citește :

Ἐτυπώθη, παρὰ Δημητρίου παδοῦραι. ἐν Γλασίῳ Μολδοδολαχίας κατὰ Μῆνα Ἰουνίου, αχχγδ' :

S'a tipărit de Dimitrie Padure, în Iașul Moldovei în luna Iunie 1694.

In 8° de 108 pagine și 2 foi nenumerate.

Paris: Biblioteca Mazarin; Biblioteca Emile Legrand.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 30.

98. Ioan Eugenicos, *Discurs contra hotărîreii sinodului dela Florența*, Iași 1694. — Grecesce.

Τοῦ τῇ Θεοῦ χάριτι εὐσεβοῦς Νομοφύλακος Ἰωάννου διακόνου τοῦ Εὐγενικοῦ λόγος ἀντιρρήτικὸς τοῦ βλασφημίου καὶ ψευδοῦς ὅρου, τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ συντεθέντος κατὰ τὴν πρὸς Ἀπείρους σύνοδον ἐκδοθεὶς δὲ παρὰ ἱερομονάχῳ τινὶ καλουμένῳ Ἰωακείμ· μεταγραφεὶς ἐκ διαφόρων πρωτοτύπων· διορθωθείς τε καὶ διαιρηθεὶς εἰς κεφάλαια καὶ τμήματα, παρὰ Δοσιθέου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων. Ἐτυπώθη παρὰ Δημητρίου Παδοῦραι ἐν Γλασίῳ Μολδοδολαχίας κατὰ μῆνα Ἰουνίου αχχγδ'.

A evlaviosului, din grația Domnului Nomofilax, Ioan Eugenicos diaconul, discurs contradictoriu hotărîreii nelegiuite și mincinoase, compuse în Florența la sinodul cel ținut de Latinî; publicat de un eromonah ôre-care numit Ioachim; transcris din diferite originale; corectat și împărțit în capitole și secțiuni de Dositei Patriarhul Ierusalimului. S'a tipărit de Dimitrie Padure în Iașiul Moldovlahiei, în luna Iunie 1694.

In-8°.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική Φιλολογία*, vol. I, (Atena 1854), p. 43, n° 134. — Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 30.

99. Volumul împăcării, Iași 1692-94. — Grecesce.

ΤΟΜΟΣ ΚΑΤΑΛΛΑΓΗΣ Ἐν ᾧ περιέχονται συγγραφαὶ Ἀνωνύμων τινῶν Καὶ Ἰωάννου τοῦ νομοφύλακος. Καὶ Γεωργίου τοῦ κορεσσίου. Καὶ Μακαρίου ἱερομονάχου τοῦ μακρή. Καὶ Συνέλευσις ἐν τῇ ἀγίᾳ σοφίᾳ. Καὶ Θεοδώρου τοῦ ἀγαλλιανοῦ. Καὶ Ματθαίου τοῦ βλαστάρεως. Καὶ Σύνοδος ἐν τῇ ἀγίᾳ σοφίᾳ. Τυπωθεὶς ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αχχγδ' :

[Pe pag. 256:] Ἐτυπώθη ἡ παροῦσα βιβλὸς ἐν Γλασίῳ τῆς Μολδοδολίας ἀναλώμασι τοῦ ἀγίου Τάρου ἐν ἔτει σωτηρίῳ αχχγδ' : κατὰ Μῆνα Φεβρουάριον.

[Pag. 521:] Ἐτυπώθη παρὰ Δημητρίου Παδοῦραι ἐν Γλασίῳ τῆς Μολδοδολίας Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αχχγδ' : κατὰ Μῆνα Φεβρουάριον.

Volumul împăcării, în care se cuprind scrierile vre-o câtor-va anonimi și a lui Ioan Nomofilax, a lui Gheorghe Coressi, și a lui Macarie Macri ieromonahul, și Adunarea din Sf. Sofia, și a lui Theodor Agallianul, și a lui Mateiu Vlastaris, și Sinodul din Sf. Sofia. Tipărit în anul mântuirei 1692.

(Pe pag. 256): S'a tipărit cartea de față în Iașiul Moldovei, cu cheltuiala Sfintului Mormint, în anul mântuirei 1694 în luna Februarie.

(Pag. 521): S'a tipărit de Dimitrie Padure în Iașiul Moldovei, în anul mântuirei 1694 în luna Februarie.

In-folio, de 14 foi nenuinertate, 521 pagine numerotate, cu greșeli, și 7 foi nennumerotate, la sfârșit. Tipărit cu negru, cu 42 rânduri pe pagină.

În primele 14 foi se află: Titlul, scrisoarea de dedicație a lui Dositei, Patriarhul Ierusalimului, către Dionisie, fost Patriarh al Constantinopolului; o a doua scrisoare a lui Dositei către creștinii. Ambele aceste scrisori sunt datate din Octombrie 1692. În fine epigrama reprodusă aici și tabla de materii.

*Εἰς τὸν μακαριώτατον καὶ τοὺς ἐπτά συγγραφεῖς
τῆς βιβλίου ἐπίγραμμα.*

Ἐπτά ποτὲ κλάγξαν σάλπιγγας, καὶ, μέγα θαῦμα,
Ἰερὶχὼ πίπτει τείχεα ἑξαπίνης·
ἦν δὲ θεοῦ νεῦσις τὸ τεράστιον οἶον ἐπράχθη
ὅς μικροῖς φιλέει τῶν μεγάλων κρατεῖν.
Νῦν δ' αὖ σαλπίζων κρατερῶς ὁ Σιών ἱεράρχης
πνευματικοῖς φθόγοις ἐπτά σοφῶν ἀνέρων
ἐκ βάθρων αἶρει θεομισῆς δόγμα παπιστῶν
νικητὴν τε λαὸν δείκνυσι τοῦ κυρίου.

Către prea fericitul și către cei șapte scriitori ai cărții, epigramă.

Odinoară au sunat șapte din trâmbiți și o! minune mare! de-odată cad zidurile Ierihonului; și minunea întâmplată era un semn al lui Dumnezeu, căruia îi place prin lucruri mici să stăpânească pe cele mari. Iar acum sunând puternic stăpânitorul Sionului prin sunetele spirituale a șapte bărbați înțelepți, răstornă din temelii dogma de Dumnezeu urită a papistașilor și arată că-i învingător poporul Domnului.

Traducere de C. Litzica.

București: Biblioteca Academiei Române. — Atena: Biblioteca Parlamentului.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 28.

1696.

100. Catechism catolic, Sâmbăta-Mare, 1696.

În N. Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani*, vol. I (Oniponte, 1885), p. 372, se citește:

„Edidit (P. Franciscus Szunyogh) *Catechismum Valachicum majorem Romano-catholicum*, typo Valachico Tyrnaviae 1696 et 1726...”

Acésta este singura mențiune pe care o găsim despre acest catechism catolic, tipărit în românește la Tirnavia (Sâmbăta-Mare în Ungaria). Despre edițiunea din 1726, vezi mai jos sub acest an.

101. Căslovět, Sibii 1696.

ЧАСЛОВЕЦЬ | Каръ ѿре .ѿтрѣ снн : ГЛАСЖЕЛ | Дѣ Нѡапте шѡ Дѣ снѡ. | ГСНТЬ
БНРШНИЦА ПСТАРНИ | КСЛѢ III .ѿКСНШНАТСЛѢ : | ІСѢНФѢ ЛЕОПОЛДѢ, | КРАЮЛ БѢДІѢ, шѡ
ЦѢРѢ ОУНГѢРЦѢ : шѡ ІІРДѢЛСЛѢ. | ТИПѢРІТѢСА .ѿ ВЕСТІТА | ЧЕТѢТЕ ѿ ГНЕІЮЛШѢ.
ІІНІѢ ДѢНШЛѢ : АХЧС.

In-8° mic, de 4 foi nenum. cuprinzând titlul și prefața, 330 numerotate, și 2 nenum. la sfârșit. Pagina incadrată, tipărită cu negru și roșu, are 13 rînduri.

Pe verso titlului, începe următoarea prefață, din care suprimăm câte-va rînduri despre laudele lui David :

„Cuvînt înainte. Cătră pre osfințitul și în Dumneșau Luminatul, Kyr Theofilu Mitropolitul Belgradului, și a Vadului, și a Maramorășului, și a Silvașului i procî. Dela Domnul Is. Hs. pace sufletescă și trupască vițată nărocită pohtescă sfinții tale, ca Părintelui nostru în Domnul Hs.

Pre osfințite Părinte, iată și sfinții părinți carei dela sfinții apostoli au luat învățatură prin duhul sfânt, și s-au nevoit ca să înțămizeze sfânta besérecă, și o au înfrămsățat cu psalmi din Psaltiria lui David, și cu cîntări din cărțile prorocilor și din Scriptura sfântă, spre lauda lui Dumneșau. De care laude grăiaște sfântul David proroc, într-o 118 psalmi, sh. 164 : De 7 ori în zi laudă pre tine. De care lucru și sfinția ta, vrîndu să lumineze mai adevărat pre limba romănescă, ca să poată înțalege tot omul aceste 7 laude a lui David. (Urméază cele 7 laude)

„Că sfânta besérecă, cu aciaste 7 laude, în toate zile să înfrămsășaz(ă), și să laudă Dumneșau. De care lucru, vîdîndu Sfinția ta aciastă carte, ce să chîlamă Căsaslov, di pre limbă sloveniască izvodit pre limbă romăneasă, n-ai cruțat cheltulala, pre acest lucru Dumneșăesc, împreună și cu a Cînstitului Protopop Gheorghie Dăanul; ce dintru îndemnară și cu blagosloveniia sfinției tale, ai scos pre înțălesul și celor ne-înțălegători.

„Pentru care Domnul Dumneșau să zăiască pre sfinția ta, pre lauda numelui Sfinției sale, și mai mari lucruri să poți isprăvi spre înțămăria besérecii și a creștinilor, Amină.

„Alu sfinției tal(e) în domnul Hs. pururi slujitor, popa Kyriac Ti(po)graful Moldo(vénul) ispravnic de totă.”

La sfîrșitul cărții sunt subscriși :

„Ucenicii : Opră, Mihaî Banci, și Toma.”

Din această carte s'a mai publicat o altă ediție, judecînd după trei foi tipărite cu același material tipografic, găsite de Cipariu rătăcite într'un alt Căsaslov, și cari cuprind aceeași prefață, cu câteva schimbări ortografice și o mică variantă :

„... De care lucru vîzîndu sfinția ta, n-ai cruțat cheltulala pre acest lucru dumneșăesc, împreună cu cînstitul Protopop Gheorghie Dăanul notaresul și ispravnic de tot ; ce cu blagosloveniia sfinției tale ai scos pre înțălesul și celor ne-înțălegători, etc.”

Subsemnații sunt :

„Al S. tale mai mic și plecați

P. s : p. k : Typ. și A. d :”

Biblioteca Dr. Vas. Suci (comunicat de I. M. Moldovan).

Petru Maior, *Istoria bisericăscă*, 148. — V. Popp, *Disertație*, 31. — Cipariu, *Acte și fragmente*, Blaj 1855, 12. — *Principia*, 118. — Sbiera, *Miscări culturale*, 93.

atâta ești de cuprinsu cu dragosté, cât ceva mai mult nu poțtești a li să aduce fără numai céle ce sânt spre cinsté lor; când și casă dumnezăiască întru numele acestora ai rădicat. A doao pentru că Iaste pârğă și roadă noao a meșteșugului tipografiei. Iară pârğă și roada cé de întâi mai cu voiose mâni știm că să priiméște. Și destoînică Iaste a să aduce acIastă roadă întâi spre milostivă cuprinderé Brațului Măriei tale; căci că suptu căldura acoperemântului arepilorū Măriei tale s-au și începutu, și s-au și apropiatū spre aducere de roadă, cât au fostū voIa lui Dumnezău a pune dar al său de sus și în mine cu lucrare sfinții sale, și cu purtare de grije a cinstitului meu părinte și înduratului dascalū, a lui Anthim Ivirénul. Priiméște dară MăriIa ta ca un făcătorū de bine, și ca unū Iubitorū de Dumnezău, și cinstitorū de slugile lui céle adevărate, roada acIasta acumū întâi adusă Măriei tale, și pre mine între cei pré plecați robi ai Măriei tale te milostivéște a mă scrie. Priiméște de împreună cu cârticéoa acIasta și inima mé, care poțtește ca să te ție pre MăriIa ta pré putérnică Diréptă Celui de sus întregū și cu totū darulū de sus dăruitū, întrarmat cu toată arma dumnezăiască, asupra vrăjmașilorū trupești și sufletești, spre paza creștinătății și spre ajutorul pré plecaților robi ai Măriei tale, cu rugăcIunile sfintului Constantinū și a sfintei EleniI, întru lungime de zile.

„Al Măriei tale micū și plecat robū
„Mihal“.

Înainte textului și la pag. 32 se află o mică gravură reprezentând pe S-ții Constantin și Elena, în picioare și ținând în mână o cruce mare, sprijinită jos. De-asupra crucii se vede Domnul Christos într'un nor, binecuvîntând, iar de-asupra capetelor sfinților inscripțiunile grecesci: $\delta \kappa \alpha \iota \sigma \tau \alpha \nu \tau \iota \nu \circ \varsigma$ și $\eta \acute{\alpha} \gamma \iota \alpha \epsilon \lambda \epsilon \nu \eta \varsigma$. Sub întâia gravură se află versurile acestea:

„Hs. tarele-npărat, sfinte Constantine,
Semn îți arată crucé întărind pre tine.
„Scriind slove de stéle înprejur rămlenești:
Constantine cu acest semn vei să biruești,
„Și dând război cu acel Maxentie spurcat,
În apa Tyverului pre dâns ai înecat.
„Că cu vicleșugul lui ce-au gândit să fle,
Putérnicul Dumnezău i l-au trimis șie.
„Pent'acéIa cu maICA-ți te roagă 'npreună
Cătră acel împărat ce v-au dat cunună,
„Ca și noi să dobândimū acé biruire,
Spre văzuți și nevăzuți vrăjmași izbândire“.

La pag. 31, sub gravura de care se vorbește mai sus, se află versurile următoare:

„Fericit ai fost aici Constantine-n lume,
Și-n ceri cu ApostoliI ai câștigat nume.
„Pus-ai aici pre pământ mare nevoință,
Adăogând lui Hs. cinstita credință.
„Bucură-te dară cu maICA-ți împreună,
În ceruri cu toți sfinții țiind crucia-n mână,

„C'acîast-ai iubit armă mai tare de toate,
 Roagă-te dar lui Hs celui ce i să poate,
 „Ca și noi să câștigăm acel lăcaș cîresc,
 Unde pururé sfinții în véci să veselesc.“

La sfîrșitul Paraclisului, adică la sfîrșitul cărții se citește:

„Cade-să să știi că Paraclisul acesta ne aflîndu-se la zioa sfinților în izvoadele grecești, s-au făcut slovenéște, cu porunca Prea sfințitului Kyr Theodosie Mitropolitul a toată Uggrovlahiia. Și s-au așezat să să cînte, la zioa sfinților unde va fi hramul, sau și aîuré la alte bisérici, când va fi voia eclisiarhului sau paraclis saú la pavecernițe“.

Bucuresci, Museul de antichități.

Odobescu, *Cîte-va ore la Snagov*, în *Revista Română*, II (1862), 402 și în *Scrieri literare și istorice*, I, 458.

1697.

103. Evanghelie, Snagov 1697.

ЕВАНГЕЛІИ ШИ ДМЪНЗЕІЯСКІ | ЕВАНГЕЛІЕ | Къ кѡм прѣ лѣминатсѣи
 шѣ .ѣнѣацѣ | тсѣи Дѣнь . шѣ ѡбѣдѣнтерю ѡ тѣатѣ цѣрл Рѣмѣнѣскѣ, Іу | Кѡн-
 стандінь Б: Воевод. | Шѣ къ перѣнка пѣртѣторюлѣ Пракослѣіей прѣ сѣицѣтѣ
 Кѣр Θεодѡсѣ Митрополѣтѣ | ѡ тѣатѣ цѣрл Рѣмѣнѣи, шѣ | ѣдѣрхѣ пѣлѣорнаѣрѣ:
 ѣкѣмѣ ѡ дѡа ѡрѣ Тѣпѣрѣтѣ шѣ дѣорѡсѣи | тѣ май къ лѣатѣ неѡиіицѣ. | Л
 сѣиѣта Мѣнѣстѣре .ѣ Гнѣгѡкѣ | Лѣ ѡнѣлѣ дѣла сѣіенѣм Лѣмѣи, ѣдѣчѣ. | Дѣ сѣерѣтѣ
 .ѣтрѣ ѣрмонѣхѣи | ѣндѣмѣ Іѣнѣрѣнѣлѣ.

In-folio de 3 foi nepag. + 180 numerot. Titlul incadrat și cu frontispiciu. Tiparul negru și roșu, pe două colóne, fie care colónă avînd 35 rînduri. Pagina e incadrată de un chenar simplu. Volumul cuprinde 4 xilografii mari, reprezentînd pe cei 4 evangheliști, și mai multe frontispicii ornate.

Pe verso titlului se află stema Țării Românești reproducă mai sus (pag. 316, facs. n° 213) între literele Іу—К, Б—Г, Е—А, А—Ѧ, Ц—Р, și următoarele:

„Versuri politice 10, asupra Stemei pré luminatului slăvitului și blagocestivului Іо Constandin B. Basarabú Voevodú.

„Véde-se că Corbulă prorocú au hrănitú
 Și Dumnezăiasca poruncă au plinitú,
 „Pren care și stema acíasta să arată
 Cu darulú celú de susú infrumusețată.
 „Aducându-í arma cé de biruintă,
 De încoronéză pre celú de bună viță,
 „Pre Domnulú Constandinú, ce-í zic Băsărabesculú,
 Nepotú lu Șerbanú-vodă Cantacuzinesculú,
 „Ce acumú domnéște țara Rumánescă.
 Domnulú celú putérnicú bine-lú întărésă.“

Pe foia următóre se află două vieți ale Evanghelistului Іоан, una de Sofronie și alta de Dorothei, episcopul Tyrionului.

„Duce Domnul nostru Is. Hs. ucenicilor săi la svânta evanghelie a lui Matthei, Milostive și luminate Doamne: Voi sinteți lumina lumii; nime aprinzind lumina nu o pune suptă obroc sau suptă masă, ce o pune în sfașnică, ca să lumineze tuturor celor care sânt în casă. Casa să numească și cortă, milostive și luminate Doamne, precumă grăiaște Prorocul și împăratul David: „Cătu-să

de iubite sălașele sau corturile tale Domnului puterilor“ Psal. 83. Și către Evrei fericitul Pavel Apostol: „Iară având cortul cel dentău, îndreptările slujbei și svințirea lumașcă.“ gl. 9, st. 1. Cortul svânta Besiarică inchipuiaște că precum cortul are multe sfări răvârsate, carile sânt de triaba lui, așa și svânta Besiarică multe și mari taîne are, carile le umbrăiașă la pentru svințirea suflețiască a pravoslavnicilor creștini. Intăi dară mulțemim pré milostivului Dumneșău și mântuitorului rodului omenescă carele ț-au dată acia bogată dragoste și milostivire în inema Mării tale deî arătată lumina cunoștinții, pre rândă și pre amănuntă prin toate, și o ai pusă înaintia tuturor oamenilor.

Că socotindă ca un priă

bun credincios creștin Domnă, că mai de triabă să fie cele dumneșăști de cătu ciale lumești: că ciale lumești sânt ca floaria, și ca iarba să trec și să topăscă; ciale dumneșăști ai iubit și le-ai îmbrățășat. Pentru că dela începutul domni Mării tale, cu oserdie ți-ai îndemnat spre svânta Besiarică a o cinsti și a o zidi, înpodobindu-o cu aciașă cuviințată podoabă. Precum acela înțeleptul Solomon, dacă stătu la împărăția lui David părintelui său stăpănitoru, îndată să apuca a zidi besiareca cială mare și vestită a Ierusalimului, ce să dice Sion, precum scrie Paralipomenon, cartă a doa, cap. 3: „Și incepu Solomon a zidi casă Dom-

СѢНХЪРЪ ПРЕСТАМА ЦРЪН.

КАПЛА ЧЕЛ ДЕВЪРЪ, ДЕПРЕКНЪ СЪКЪНОЩЕ,
ИРЪТЪНДЪ ПЪТАРЕ ЦРЪН, КЪМЪ СЪ ПОКЪМАЩЕ.
ПРЕВЪРЪРЪ ДЕМЪНЦЪ, ЛЪКЪНЪ СЪВЪСЖ,
СОАРЕЛЕ СЪА ШННОЛТА ЛЪНА, ЛЪНДЪ РЪСЖ.

219.

nului în Ierusalim;” că așa au ȕisă Dumneȕău lui Davidă împărată : „tu besărica nu-m veĭ face, iară fiĭu-tău Solomon carele va fi în locul tău împărată, acela va zidi mie casă;” precum scrie iarăși la Paralipomenon cartăa întâia, glav. 29, sh. 1 : „Grăit-au Davidă împărată cătră toată Besărica : Solomon fiĭul meu pre carele l-au alesă Domnulă încă din cuconiăa tineriăȕelor, și lucru mare ȕaste pentru că nu omului găta-va sălaș, ce lui Dumneȕău.” Așa și Măria ta, n-ai făcut aciăsta carte să fie numai de un omă, ce să fie de obște tuturor; că adevărată că și svânta Lyturghie cândă să sluȕiaște, nu-ȕ numai pentru Preutul, ce pentru toȕi cariă ascultă svânta și dumneȕăiasca Lyturghie, pentru vii și pentru morȕii, viilor de sănătate, morȕilor ertare de păcate. Așa face și sămănătorăul; nu sămănă grăul numai pentru hrana lui, ce și pentru hrana altora.

„Așa face și neguȕitorăul carele ȕimbla pre uscat și pre mare, nu aduce neguȕă numai de trăba lui, ce aduce și alte negoăȕe multe cătă trebue și altora. Intr-acesta chip și Măria ta, măcară că săntă aciăste ȕuȕi și grăale vremă, a nu face și a nu cheltui pentru țară; dară ca un bună stăpăn și pururiă preveghitoră pentru lumina cunoștinȕii și a deșchideră ochilor nămului nostru ai pusă în tipografia Mării tale tălcuiriă svintei Lyturghii, ti-ai îndemnat ȕua și noapȕia a cărmui pre cei ce nu știu tăinele și alcătuiriă svintei Besărici; ai vrut pre toȕi să știe nu numai ce-ȕ adevăra a dumneȕăeștii și svintei Lyturghii cunoștinȕa căa aliasă tuturor ce vor să să hirotonisască, tocmăta spre întrebăȕună și răspunderă; ce încă tănile căale ascunse a lui Dumneȕău, rânduălele și putiariă a svintelor rugi; slujba căa tănică a podoabei preuȕeștii; hotarăle căale neclătite a Besăricii săborniceștii și tălcuiriă pre amănuntul părȕilor a besăricii zidite; cūmilitura a svintei scripturi căale de patru chipuri a Hristosului celui adevărat Mesăia, aciă prin scripturi adevărată dovadă; propoveduiriă ucenicilor aciă tocma cu tunetul; izbănda a dumneȕăescului dar celui de multe fiăuri; tălmăciriă aciă ȕnaltă a ȕncheituriloră credinȕii, a săboarălor celor de obște adunare aliasă; tabăra purtătorilor de erăse aciă otrăvită; așȕidiră a Maicii lui Dumneȕău mărire, aciă nepotriviă a fericăȕiloră ȕiaștre căale de patru ozoară de Dumneȕău țesute; căatele a Ierarșiloră celoră preste ceră; rânduălele căale plăcute lui Dumneȕău a cetăȕii celui împăratești; zugrăvala tuturoră celor de trebuinȕă cătră spăsenie și între toate aciăștia tăna a sntei Priceștenii, acăia ce cu măririă ei ȕntrăce nu numai a omenilor, ci și a ȕngeriloră cuȕete. Căci precum ȕice Augustin : Fiindă Dumneȕăiriă pre ȕnȕeliaptă, mai multă de-aciăștia jărtvă să dă n-au știută; fiind pre putiarnică de aciăștia mai multă să dă n-au putută; fiind pre bogată de aciăștia mai multă să dă n-au avută. Și acela că nu s-au dată a să cunoaște grăindă cu uciniciă cândă mergă la Emmaus, s-au dată a să cunoaște mănăcândă ȕntru svânta Priceștenie, precum ȕice Svântulă Grigoriă la tălcovaniă svintei Evangheliei. Pentru care lucru și la lăȕia viăche citim să fie fost ȕnchipuită în multe fiăfuri, cum o ȕnchipuă Isaac cândă cu păine și cu vin ȕntăriă pe fiĭu-său, pre Iacov; și marele Melhisedec, cândă numai păine și vin jărtviă; și acel viȕel a lui Avraam la stejarul Mamvriă, și acel chivot al făȕăduinȕii, și oăa aciă după casa rudenii lor, și acel stălp de foc și de nuor, și acă mană cerăască, acel untă și miăre și apa din pătră, și toate căală-lalte, că ȕntru sânta scriptură au fost chipuri aceștii sante tăne, pre cum cel purtătoră de Dumneȕău și Sntă Părinȕii nostri li-au ȕnsemnată și li-au alcătuută. Aciăștia dară văȕind și Măria ta, ti-ai

îndemnată a împodobi și a înfrumuseța Snta beslarică cu un odoră ca acesta, care ne lipsiă în limba noastră, de fi ca să înțelegă nărodul și a cunoaște taïnele și orânduialele bogoslovii cărții aceștia, putincioși nu eram, și mai vrătos și aciasta din neînvățatură și den neînțelegerea limbii. Căia noastră cu dor ne era să vedem acestă lucru scos pre limba noastră. Care acmu al strălucit Măria ta inemile nămului nostru cu bogoslovii a dumneșteii și Snteî lyturghii. Și nu mai multă alta, fără cât că aciasta lumină nu s-au mai luminat pre limba noastră. Ce dară aciasta dat-al întâi în tipari, și după aciasta iarăși nedejduindă întru Tatăl Părintele vecinic, și întru unul născut fiul său, carele în lume jărtvă s-au trimis, ca să o spăsască cu agiutorul Darului Duhului sntă, și întru a Mării tale bună și fericită viață, încă gândesc și alte cărți că vei mai da în lume pentru folosul limbii nămului nostru.

„Deci dară întâmplându-mi-să după porunca Mării tale a fi cărmuitorul aceștii ostentale or cât iaste, unde dară alergând cu cuviință dintr-a Mării tale Mării tale o aduc, adevăratului și pre alesului nostru stăpân și oblăduitorul a pământului nostru, care ești mângăitorul și păzitorul spre cele folositoare de obște, rugându-ne și mili dumneșteii, se priimască acestă dar a Mării tale ca o jărtvă de bună miriazmă la oltarul a Beslaricii ceii cerești, și să scrie la pomianiculă direpților slăvită numele Mării tale. Amin.

„A Mării tale mai mică plecată slugă
„Lupul Bogdan Hatmanu.”

Titlul dela începutul textului este acesta :

„Învățatură svntă, adică a dmnășteii, și svntitei Lyturghiei, tălăcuire și cercare. Acelora cari vor să hirotonisască. Tocmită spre înțelegere. Spre întrebăciune și răspundere.”

București: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.

Popp, *Disertație*, 78. — Bianu, *O tipăritură românească necunoscută*, în *Columna lui Traian*, 1882, 521. — Melchisedec, *Biblioteca Domnului Dimitrie Sturdza*, în *Revista Tocilescu*, III, v, 150. — Erbiceanu, în *Biserica ortodoxă*, XIII (1889–90), 152. — Dr. Ilarion Pușcariu, *Documente*, II (Sibiu 1897), 367. — Sbiera, *Miscări culturale*, 89.

105. Triod slavo-românesc, Buzău 1697.

V. Popp și Cipariu menționează printre cărțile tipărite în Țara Românească un Triod slavo-românesc, tipărit la Buzău în 1697. Sbiera se îndoesce de existența lui și crede că Cipariu trebuie să-l confunde cu un alt Triod, tot slavo-românesc, tipărit cu trei ani în urmă, adică în 1700, la Buzău.

Popp, *Disertație*, 70. — Cipariu, *Analecte*, XXV și XXVIII Mm. — Sbiera, *Miscări culturale*, 94.

106. Antologhion, tipărit de Antim Ivireanu, la Snagov, 1697.—Grecesce.

ἌΝΘΛΟΓΙΟΝ | ΤΟΥ ΘΑΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ | ΑΙΑΝ ΠΑΟΥΣΙΟΤΑΤΟΝ ΠΑΝΤΩΝ
Τῶν νῦν ἐρρισκομένων Ἀνθολογιῶν. | Περιέχει γὰρ οὐ μόνον τὰς ἐν τοῖς νῦν ἐρρισκομένοις
Ἀνθολογίαις Ἀκολουθίας, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ Ψαλτήριον μετὰ τῆς Ὁκτωήχου, Ὁρολόγιόν
τε καὶ Πεντηκοστήριον. Ἐτι δὲ καὶ τὸ ψυχρῶς ἐλάσσον Τριῶδιον. καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν | πᾶ-

σαν τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ σῶαν καὶ ἀνελλειπῇ. | Ἐτυπώθη δὲ ἐν τῇ περι-
φῆμῃ καὶ περιφανεστάτῃ Οὐγκροβλαχίᾳ· ἐπὶ τῆς ἐκ λαμπροτάτης ἀρχῆς τοῦ εὐσεβεστάτου,
ἐνδοξοτάτου τε καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἡγεμόνος καὶ αὐθεντοῦ πάσης Οὐγκροβλαχίας,
ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ἸΩΑΝΝΟΥ | ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ | ΜΗΑΣΑΡΑΜΠΑ ΒΟΕΒΟΔΑ.
Εὐθύνοντος τὸν ὄψακα τῆς ἀριωτάτης Μητροπόλεως Οὐγκροβλαχίας τοῦ | πανιερωτάτου καὶ
θεοπροδλήτου Μητροπολίτου Κῶ Κῶ Θεοδοσίου. | Σπουδῇ μὲν καὶ δαπάνῃ τοῦ πανευλαβε-
στάτου ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατρᾷσι· Κῶ Γαλακτίωνος τοῦ Βιδάλη, τοῦ ἐκ
τῆς περιφῆμης Νήσου Τίνου, καὶ πρώην καθηγουμένου τῆς μερίσσης | μονῆς Λαύρας τοῦ
ἀγίου ὄρους τοῦ Ἀθῶνος, | Καὶ διορθώσαι τοῦ λογιωτάτου κυρίου Παναγιώτου τοῦ Σινω-
πέως. | ἘΝ Τῇ ΣΕΒΑΣΜΙΑ ΜΟΝῇ ΤΟΝ ΕἰΣΟΔΕΙΩΝ | ΤΟΥ ΣΙΝΑΓΟΒΟΥ | παρὰ
Ἀνθίμον ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰδηρίας. | Ἐν ἔτει Σ(ωτη)ρίῳ α(χι)ζ' κατὰ μῆνα Ἰαννουάριον.

Antologiu întregului serviciu de peste an, cel mai bogat dintre antologiile cunoscute acum, căci cuprinde nu numai serviciile religioase din Antologiile cunoscute, dar și Psaltirea întregă, cu Octoihul, Orologiul și Penticostarul; încă și mângâitorul de suflet Triod, și într'un cuvânt întregul serviciu de peste an. S'a tipărit în renumita și ilustra Ungrovlahie, în timpul strălucitei domnii a prea cucernicului, prea slăvitului și prea puternicului stăpânitor și domn al întregii Ungrovlahii, Domnul Domn Ioan Constantin Basaraba Voevod, ținând cărja prea sfințitei Mitropolii a Ungrovlahiei prea cucernicul și de Dumnezeu păzitul mitropolit Domnul Domn Teodosie. Cu osârdia și cu cheltuiala prea piosului întru ieromonah și părinți sufletesci Domnul Galaction Vidali, din strălucita insulă Tinos, și mai nainte egumenul marelui mănăstirii a Lavrei sfintului munte Atos, și cu îndreptarea învățatului Domn Panaiot din Sinope. În sfinta mănăstire a Intrării Domnului de la Snagov, de către Antim Ieromonahul din Iviria. În anul dela Mântuire, 1697, luna Ianuarie.

În 4° de 5 foi nenumerotate, și 935+40 pagine. Tipărit cu negru și roșu, pe două colone, cu 50 de rînduri în colônă. Titlul este încadrat în flori de compozițiune tipografică; pe verso se află stema Țărei (facs. n° 214). Sub această stemă se află 5 distihuri adresate lui Constantin Brâncoveanu, iar pe pagina următoare o epigramă pentru carte. Urmază apoi o scrisoare de dedicație către același Domn, semnată de Ieromonahul Galaction Vidali și o înscirițare. Pe ultima foie liminară se găsește tabla de materii și o gravură reprezentând pe David, cu inscripție românească. Este același clișeu care a servit la *Psaltirea* din 1694 (v. mai sus n° 96.)

Din prefața Ieromonahului Galaction Vidali extragem următoarele rînduri:

Διὰ τοῦτο ἄν καὶ ἄλλοι τινὲς ἀφιερώουσι τοὺς πόνοους καὶ κόπους τῶν συγγραμ-
μάτων τοὺς εἰς ἄλλα καὶ ἄλλα πρόσωπα, διὰ ἄλλας καὶ ἄλλας αἰτίας, ὁ καθ' ἑ-
νὰς κατὰ τὸν σκοπὸν ὁποῦ ἔχει· ὅμως ἐγὼ τὸ παρὸν βιβλίον ὡς ἐκ ἐκκλησιαστικὸν ὁποῦ
εἶναι, καὶ περιεκτικὸν πάντων τῶν κλῶν καὶ θεαρέστων ἔργων καὶ πράξεων τῶν ἀπ' αἰῶνος
ἀγίων· ἐπειδὴ καὶ περιέχει πάντα τὰ μύσημα, καὶ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν, καὶ εἶναι
διὰ τὰ εἰπῶ, μία ἐκ βιβλιοθήκης τῆς ἐκκλησίας, ἀνελλειπῆς καὶ ἀπείριτος, τὸ ἀφιερώω
εἰς τὴν σκέπην καὶ διανοήντισιν τῆς θεοσεβεστάτης, θεοστηρίχτου, καὶ θεοσώστου ὁμῶν
ἐκλαμπρότητος, διὰ πολλὰς καὶ μεγάλας αἰτίας. ὅχι μόνον ὡς ἂν γρεῶνται καὶ ὀφείλονται
ὁποῦ εἰμεισθῇ, διὰ τὰς ἀπείρους αὐτῆς καὶ μεγαλοπρεπεῖς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας καὶ χά-
ριτας, ὁποῦ εὐρισκόμεσθε καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ παρὸν ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς, εἰς ταύτην τὴν
μεγαλάνομον, καὶ θεορροῦρητον αὐθεντίαν· ὅχι καὶ διὰ τὸ ἐτυπώσαμεν εἰς τὴν Τυπογρα-
φίαν ὁποῦ καταστήσασθε μὲ ἰδιαν δαπάνην τε καὶ ἐπιστάσαντες εἰς ταύτην τὴν πολιτείαν...

... De aceea, deși uniî așierosesc opurile și ostenelele scrierilor lor la unele și la altele din persóne, pentru cauze multiple, fie care dupe scopul ce-l are,—eu însă cartea presentă, pentru că este bisericéscă și cuprinďetőre de tóte faptele și lucrările sfinťilor, bune și plăcute lui Dumnezeu, și fiind-că cuprinde și tóte cele de trebuință și necesare spre mântuire, și este ca să ďic așa, o sfinťita bibliotecă bisericéscă, fără lipsă și completă, o așierosesc adumbririi și protecțiunei strălucirii Vóstre celei prea pióse, de Dumnezeu păzite și sprijinite, pentru multe și mari cauze. Nu numai pentru că suntem obligați și datorî pentru nenumăratele și prea mărețele Vóstre binefacerî și daruri către noi, cariî ne aflăm în present sub adumbrirea Vóstră, în acéstă Domnie de Dumnezeu păzită și cu nume mare; nu numai pentru că am imprimat-o în Tipografia ce ați fundat cu propria Vóstră cheltuială și îngrijire în acéstă țară...

La sfirșit, pag. 40:

Τέλος σὺν Θεῷ etc.

Ἐτυπώθη δὲ ἐν ἔτει Σ(οτη)ρίῳ, ρ'χ'ϗ'. Κατὰ μῆνα Ἰαννουάριον. Παρὰ Ἀνθίμου Ἱε-
ρομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

Sfırșitul cu Dumnezeu, etc.

S'a tipărit în anul mântuirii 1697, în luna Ianuarie, de către Antim Ie-
romonahul din Iviria.

Traducerea de C. Iltzica.

București, Biblioteca G. Dem. Teodorescu.

A. Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, n° 44, 122. — Picot, *Anthime*, 532. —
C. Erbiceanu, în *Bis. Ortodoxă*, XVII (1893—94), 418.—Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 52.

107. Ioan Karyophylles, Manual despre câte-va nedumeriri, Snagov 1697. —
Grecesce.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ, | Περί τινων ἀποριῶν καὶ λύσεων, | ἢ | Περί ἐξετάσεως καὶ ἐπιθε-
δαιώσεως ἀναγκαιῶν | τινῶν τῆς Ἐκκλησίας δογματῶν. | Πονηθέν μὲν παρὰ τοῦ σοφωτάτου
καὶ λογιωτάτου διδασκάλου | κυρίου Ἰωάννου Καρυοφύλου μεγάλου λογοθέτου | τῆς τοῦ
Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας. | Κατὰ αἵτησιν τοῦ πανευγενεστάτου καὶ λογιωτάτου ἄρχοντος
κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Καντακουζηνοῦ. | Καὶ ἀφιερωθέν | Τῷ ὑψηλοτάτῳ καὶ εὐσεβε-
στάτῳ ἡγεμόνι, Κυρίῳ Κυρίῳ | Ἰωάννῃ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝῶ Μπασαράμπῳ | Βοεβόδα πάσης
Οὐγκροδλᾶχίας. | Ἀρχιερέοντος | Τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου, Κυ-
ρίου | Κυρίου ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. | Ἐτυπώθη ἐν τῇ σεβασμῇ Μονῇ τοῦ | ΣΥΝΑΓΩΒΟΥ. | Ἐν
ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ. ρ'χ'ϗ'.

Manual despre câte-va nedumeriri și soluțiuni, sau despre cercetarea și con-
firmarea câtor-va dogme necesare ale Bisericeî, compus de prea înțeleptul și
invățatul profesor domnul Ioan Karyophylles mare logofăt al marelui bisericeî a lui
Hristos, după cererea prea nobilului și invățatului arhon domnul Constantin
Cantacuzin, și dedicat prea Înaltului și evlaviosului principe, domnului domn Ioan
Constantin Basarab Voievod a tótă Ungrovlahia, păstorind prea Sfintul și de
Dumnezeu alesul Mitropolit domnul domn Theodosie. S'a tipărit în cinstita mă-
năstire Snagov, în anul de la Hristos 1697.

In-4° de 4 foi numerotate jos și 46 foi numerotate sus, ultima din greșală are numărul 47. Pe verso titlului stema Țării Românești (n° 214).

În prefața lui Antim Ivireșul, adresată lui Constantin Brâncoveanu, se spune că Ioan Karyophylles fiind întâmplător în București, l-a rugat Constantin Cantacuzino să scrie această carte, care mai târziu a căzut în mâna lui Antim Ivireșul; acesta a tipărit-o, după ce s'a rugat de Sevastos Kyminitul, s'o mai revadă.

După această scrisoare urmărează o înscuținare.

La f. 27 se află:

“ΕΤΕΡΑΙ ΕΡΩΤΗΗΟΚΡΙΣΕΙΣ Ἀναγκαῖαι ἐκαστῷ εὐσεβεῖ, ἐρμηνευθεῖσαι παρὰ τοῦ αὐτοῦ Σοφωτᾶτου ἐν Διδασκάλοις μεγάλου Λογοθέτου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Κυρίου Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου, διατρίβοντος ἐν Βουκουρεστίῳ, πρὸς τὸν αὐτὸν εὐγενέστατον καὶ λογιώτατον ἄρχοντα Κύριον Κωνσταντῖνον τὸν Καντακουζηνόν.

Alte întrebări și răspunsuri folosite fiecăruia credincios, explicate de același prea învățat între dascăli mare Logofăt al marelui Bisericii Domnului Ioan Karyophylles, petrecând în București, către același prea nobil și învățat arhon Domn Constantin Cantacuzin.

Titlul pentru intrarea în materie este următorul:

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΥ Καὶ λογιωτάτου ἄρχοντος κυρίου Κωνσταντίνου Καντακουζηνοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ εὐσεβεστάτου αὐθέντου πάσης οὐγκροβλαχίας, κυρίου, κυρίου Ἰωάννου Σεβάνου Καντακουζηνοῦ Βοϊδόβδα. πρὸς τὰ ὅποια ἀπεκρίθη ὁ ἐν Διδασκάλοις σοφώτατος Ἰωάννης Καρυοφύλλης, καὶ μέγας Λογοθέτης τοῦ Οἴκουμηνικοῦ Θρόνου, διατρίβων ἐν Βουκουρεστίῳ.

Cestiuni ale prea nobilului și prea învățatului arhon domnul Constantin Cantacuzin, frate al prea Strălucitului și prea piosului domn a toată Ungrovlahia, domnului domn Ioan Șerban Cantacuzin Voievod, la cari a răspuns foarte înțeleptul între dascăli Ioan Karyophylles, și mare Logofăt al tronului ecumenic, aflându-se în București.

Traducere de C. Litzica.

București: Biblioteca Academiei Române.— Londra: Museul britanic.

Picot, *Anthime*, 534.— Legrand, *Bibliographie*, III, 45.— Gaster, *Geschichte der rumänischen Litteratur*, în Gröber, *Grundriss der romanischen Philologie*, II, 3 (Strassburg, Trübner, 1898), 311.— Iorga, în *Analele Academiei Române*, XXI, 106.

108. Discurs panegiric despre Împăratul Constantin, Snagov 1697. — Grecesce.

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ | Εἰς τὸν Θεόσταπτον Βασιλέα, καὶ Ἰσαπόστολον | Μέγαν Κωνσταντῖνον. | Ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πανσέπτῳ αὐτοῦ Ναῷ, τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Οὐγκροβλαχίας. | Καὶ ἀφιερωθείς | Τῷ Ὑψηλοτάτῳ, καὶ Γαληνοτάτῳ Πρίγγιπυ καὶ | Ἡμερόνι πάσης Οὐγκροβλαχίας, Κῶ Κῶ | Ἰωάννῃ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ | Μπασαράμπᾳ Βοεδόδα. | Τυπωθεὶς δὲ ἐν τῇ Σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν Εἰσοδείων | ΤΟΥ ΣΥΝΑΓΟΒΟΥ | Εὐθύνοντος τοὺς οἶκους τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγκροβλαχίας Τοῦ πανιερωτάτου, καὶ Θεοπροσδλήτου Μητροπολίτου | Κῶ Κῶ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. | Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰδηρίας. | Ἐν ἔτει σ(ωτη)ρίῳ 1697.

Discurs panegiric despre împăratul încununat de Dumnezeu și asemenea cu Apostoli Marele Constantin, rostit în preasfânta lui biserică în preasfânta mitropolie a Ungrovlahiei și dedicat prea înaltului și serenisimului principe și domn a toată

Ungrovlahia Domnului Domn Ioan Constantin Basarab Voevod. Tipărit în sfânta mănăstire a Intrării în biserică din Snagov, pe când conducea cursul prea sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei prea sfântul și de Dumneșu păzitul Mitropolit domnul domn Theodosie, de către Antim ieromonahul din Ivir. În anul mântuirii 1697.

Traducere de C. Litzica.

In-4° de 10 fol. Ultima albă.

Prefața, adresată lui Constantin Brâncoveanu, e semnată Γεώργιος Ιερσὺς ὁ Μακάριος, care este și autorul panegiricului.

Londra: Museul Britanic.

A. Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 45, n° 128. — Picot, *Anthime*, 534, n° 8. — Legrand, *Bibliographie*, III, 52.

109. Gramatică slavonă, tipărită de Antim Ivirenul, (Snagov) 1697.

Г Р А М М А Т И К И
ГЛАВѢНСКИЯ ПРАКЛИНОЕ
ΣΥΝΤΑΓΜΑ
Πῶς Τύπομъ ἡξέβραζίνου,
соизколѣнѣмъ прѣвѣтлагъ Го
сподарѣ всеѣ земли Оугро
влѣхѣйскиѣ.
Іω Κωνσταντῖνα Βασαράβα
Βοєкѣды.
Блѣслоуѣнѣмъ прѣ ѡсѣѣннагъ
Кур Θεωδοσίѣ
Бжѣю Млѣтѣю Митрополита
тоѣжде Земли.
В лѣт: ѡ Рож: Хсва: 1697.

Dréptă alcătuire a gramaticii slavonă, scrisă acum în tipar cu voia prea luminatului Domn al întregii Țării Ungrovlahie Io Constantin Basarab Voevod, cu bine-cuvîntarea prea-osfințitului Kyr Teodosie, cu mila lui Dumneșu, Mitropolitul aceleiași țări. În anul dela nascerea lui Christos 1697.

In-8° mic de 4 foi nepag. și 246 foi numerotate. Caietele de câte 8 foi, (afară de primul, liminar, nesignat și ultimul, cari au câte patru foi), au ca semnătură literele alfabetului cirilic, repetate pe foile 2-4 însoțite de cifrele cirilice а, г, д. Pagina are 23 rînduri.

În foile liminare se află: titlul, stema Țării Românești cu versurile slavonă și prefața lui Antim, cari se reproduc mai jos în limba originală și în traducere română.

Напреславное Стѣмма прѣвѣтлагъ Господарѣ всеѣ земли Оугроклѣхѣйскиѣ,
Іω Κωνσταντῖνα Βασαράβα Βοєкѣды.

Сѣ Знаменіе, Крѣстъ твоѣ, враги побѣждѣет,
Бѣтъ бо ѣ на протѣкны, крѣпкѣ направиѣет,
Бοєкѣдо нашъ Блѣскѣй, в рѣгѣ в протѣк стѣни
Сѣ всѣлака ѣ Мѣчъ ѣст готовѣй на брѣни.
Слонце, в дни, мѣць в нѣщи, ко помѣю ти скѣтит
Бѣтъ же повѣдѣ на насъ, со ибѣтъ прокѣдит.

Prea mărita stemă a prea luminatului Domn al întregii Țări ungrovlaha Io Constantin Basarab Voevod.

Acest semn, crucea ta, pe dușnianî îi învinge,
Căci Dumneșeî și împotriva vrăjmașilor cu tărie (te) înarmeză,
Voevodule al nostru românesc, stai (ridică-te) împotriva dușmanului,
Iată buzduganul și sabia gata sunt de luptă.
Soarele ziua și luna noaptea spre ajutorul tău luminează,
Iar Dumneșeî din ceruri învingere asupra lor trimete.

Къ благочѣстѣн сѣлющимъ, прѣскѣтлоу Господарю Іѡ Кѡнстантинъ Басарабъ Кое-
родѣ, ѡ вѣладѣтелю всѣмъ землямъ Оугроклѣхїйскѣмъ Блгооугрѡвенїиномъ блго-
дѣтелю, Мїрнагѡ Здрѣкѣмъ, многѡдѣствїемъ, блгополѣчїемъ, ѡ кѣчнѣгѡ сїсїніемъ
полѣчїти желѣемъ.

Предословїе Грамматїки.

Се оужѣ прозвѣе ѡностранное сѣмѣ, сїрѣчь Славійска Грамматїка, хсѣдо-
жестко ѡзкѣстѣно, дѣло же блго ѡ ѡскѣсно, ѡ кѣ днѣхъ Господарствѡванїемъ вїишѡ.
Ѣсть всѣкомъ оудикїтел'но ѡ оутѣшїтел'но, ѡгда на ѡгнѡ нїкѣ ѡзрастѣетъ нѣкое
зѣрно ѡноѡзыческое: кїднѣтъ бо дѣло нѡко ѡ скрѣтно, прѣжде небыкѣло ѡ неки-
дїмо: Тѣмъ сѣмногїмъ оуднклїемъ прїхѡднѣтъ ѡ рѡдѣ нїишѣмъ, ѡлїи сѣмѣне
сегнѡ сїрѣчъ Славійскагѡ прѣкѡчїнїемъ, ѡлїи плѡда ѡгнѡ, сїрѣчь развѣмїемъ что-
мѣгѡ лншѣемъ: ѡгда за многѡлюбнѣмъ попечїнїемъ вїишѡ прншѣ крѣмѡ ко
ѡже ѡкнѣти сѣ семѣ блгѡмъ дѣрѣ сїрѣчь Славійскомъ ѡзыкъ ѡ к ѡшїей землїи. ѡ
лїи оу скѡнхъ ѡлїи ѡлїи оу домѣшнїхъ, сїрѣчь оу Славіи многѡславіенъ Славій-
скїй ѡзыкъ Ѣсть ѡ оуднклїенъ, ѡдѣже скѡйствїеннѣ оупотреблѣтѣсѣ: Кѡлїи пѣче
оу нѣсъ, ѡже не скѡйствїеннѣ, стрѣннѣ, ѡ прнносїтелнѣ оупотреблѣемъ ѡ, кѣ слѣкъ
ѡ ко оуднклїенѣ достѡнѣтъ поднѣстї сѣ косѣк'шѣ ѡлїи, кѣ прѣкѡслѡвномъ оупотре-
блїнїю нїишѣмъ. Что же сїи ѡклїи сѣ блгѡспѣшїнїемъ Дѣа Оугрѡ лншѣ сѣ быти
плѡдѣ блгѡ? Сїи Ѣсть ѡже дїшѣ кѣ тѣлѣ члѣвческомъ, ѡ скѣтъ ѡже ко Олнцї, ѡ
что Ѣсть Олѣ ѡже кѣ ѡдн: ѡкѡ бѡтѣло безъ дїшѣ Ѣсть мѣртѡ, ѡкѡ снїце не
скѣтнѣтъ безъ скѣта, ѡ ѡкѡ ѡдѣ не прѣлѣтна безъ солн: Тѣмъ чтїнїе ѡлїи пнсѣнїе безъ
рѣкѡхѡдїтел'нїицї Грамматїкн, хѡщѣтъ бо кѣ знѣти Ѣстѣствѡ пнсѣмѣ, слѡгѣ, ѡ
глѣсомѣ кѣ рѣчїнїхъ прѣмѡ оудѣрѣти, ѡ словесѣ прѣпннѣнїемъ запннѣти, тѡе ѡврѣ-
щѣтъ кѣ перѡй чѣстн Грамматїкн сїрѣчь Ордографїи. хѡщѣтъ рѡчїнїемъ кѣ осѡлѣ
чѣстн тѡчнѣкѣ вѡзносїти: тѡе наслѣднѣтъ хѡдѡтѣйствѡмъ кѣтѡрнѣ чѣстн, сїрѣчь
Ѣтїмѡлогїи.

Желѣтъ словесѣ слѡжнѣ сочинѣти, ѡ сїе за чїномъ Оугнтѣдїосѡ оудѡбнѣ сѣ вѣ
прнѣтѣжѣтъ. Вѡждѣлѣтъ кѣтѡ, стнхїи слѡгѣти, ѡ тѡе сѣвѣ Прѡсѡдїю стнхѡтѡрѡно
прнѡврѣщѣтъ. Прѣко рѣкѣи кѡкѡкѣмъ полѣзноѡмнѣмъ кѣшн Олѣ ѡлїи кѣ грѣческомѣ,
ѡлїи ко Латїйскомѣ лн кѣ ѡномѣ кѡемъ лнѡ ѡз ѡзыкъ плѡдѡтѡрнѣтъ, тѡкѡкѣмъ
ѡ ко Славійскомъ: оучїтѣтъ бо кѣ рѣчїнїхъ знѣти рѣзнѣства Грамматнчнхъ Олѡка
чѣстїи ѡ склѡнїнїемъ ѡмѣнѣ, ѡ глагѡлѣ спрѡжїнїемъ по дѣмѣтелѣмъ ѡхъ ѡ ѡкѡнчїнїемъ,
ѡ разсѣждѣти кѣ Ѣтерѡклїтѣхъ ѡлїи ѡнѡмѣлѣхъ лншїнїе ѡлїи ѡз ѡбѣлїе, лн ѡзѣмѣ-
нїнїе. Олѡкомъ Ѣднїннѣмъ, оучїтѣтъ тѣпѣтелѣ трѣдѣщѣсѣ кѣ по ѡскѣнїнѣ ѡлїи, блгѡ ѡ
глѣти ѡ пнсѣти. Ѣ чѣсѡмъ всѣмъ вѣлѣмн ѡскѣднѣмъ бѡшѣ нѣмѣмъ несѣщїей прѣкнѣтелѣ-

ници грамматѣцѣ. Чесо ради ѿще комѣ, намъ наипаче полезна быти кидитсѣ : занѣ по цркви хъ Бжественныхъ Славѣнски читати обыкохомъ : но не кѣжи сѣще семѣ ѿзыкъ ѿкъ ѿнострѣннѣ ѿ несконственнѣ, мѣжемъ многожды ѿ во погрешѣнѣ въ-пѣсти : Семѣже ѿскѣсѣ сѣщѣ, надежда въ бѣсѣ ѿкъ просѣщымъ намъ конѣцѣ бѣгъ припадѣтсѣ, за бѣго полѣчнымъ господарствовѣнемъ вашымъ : Еидимъ бо въ оукоренѣнѣ сѣгѣ бѣгѣмъ сѣмѣне въ землѣ нѣшен, ѿ помѣщѣ бѣжѣю къ люботрѣдномѣ каишемъ тѣпѣнѣю : Когда мѣстѣнѣ ѿ хрѣтолюбѣнѣ развѣ ѿныхъ добродѣтелѣ ѿ оу-чѣнѣнѣ оустройтѣ ѿсѣ Ко ѿсправлѣнѣю Славѣнскагѣ ѿзыка отрѣчатѣмъ ѿ млѣдѣмъ възраста. Прѣче же многослѣвѣ вѣстѣнѣ ѿ Грамматѣцѣ, понѣ самѣ достѣйство ѿ дѣло ѿвлѣтѣ, Кѣль велико ѣстѣ, ѿ кѣл' чѣстѣно ! Припадѣмъ сѣ млѣнѣмъ ко бѣсѣ прилѣжнѣмъ млѣнѣнѣ, да бѣгѣ ѿзвѣлитѣ дѣти ѿ быти оуспѣвѣмъ ко бѣгѣ оу-прѣбѣнѣ. Ёже ко слѣвѣ бѣжѣю, ѿ вѣстѣ прѣбѣлѣннѣмъ дѣмъ бѣжѣ, ѿ кѣсѣхъ бѣжѣхъ : ѿ Пракослѣвѣю ко полѣвѣ дѣнѣнѣю ѿ телѣнѣю : ѿ кѣнѣ ѿснѣвомѣжности ѿко по-пѣнѣ ѿ мѣщѣмъ ѿ сѣмъ, ко козѣнѣ за сѣ ѣже ѿ бѣ на землѣ многѣнѣнѣмъ, ѿ тѣлѣснозѣдрѣкѣмъ, бѣгѣмъ полѣчѣмъ, ѿ бѣгѣмъ поспѣшѣмъ въ кѣмъ : вѣ кѣ же кѣчнѣмъ бѣгъ наслѣдѣмъ. Припадѣмъ ѿ до нѣгѣ ѿснѣвомѣжности кѣмъ сѣ кнѣ-жѣнѣю сѣю ѿменѣнѣю Грамматѣкою, попоклѣнѣнѣю кѣмъ нѣ кѣ тѣпомъ ѿзѣбѣрѣннѣю, ѿпрѣснѣмъ намъ трѣдѣннѣмъ мѣстѣнѣ бѣдѣ.

ѿснѣвомѣжности кѣмъ нѣжѣнѣнѣ бѣго-
мѣлѣцѣ Смерѣннѣ вѣ ѿромѣнѣсѣхъ
ѿнѣнѣмъ Тѣпогрѣфѣ.

Celui ce străluce în pietate, prea luminatului domn Io Constantin Basarab Voevod și stăpânitor al întregii Țări Ungrovlăhe, celui prea nobil născut și bine făcător, sănătate în lumea acésta, zile îndelungate și noroc și vecinică mântuire să aibă îi dorim.

Precuvîntare la gramatică.

Iată că a încolțit sămînța străină, adică gramatica slavonescă, o artă cu-noscută și un lucru bun și iscusit, și în zilele domniei văstre. Pentru fie-care e de mirare și plăcut lucru, când pe câmpul lui (în țarina lui) cresc ôre-carî grăunțe de altă limbă, căci vede un lucru nou și tănuț, ce mai 'nainte n'a fost și nu s'a vădut. Astfel că multă mirare s'a întimplat și cu neamul nostru lipsit său de sămînța acésta, adică de cetirea adevărată slavonescă, său de fructul ei adică de înțelegerea celor cetite, când în urma îngrijirei pline de iubire a văstră, ajunse vremea ca să se arate și acest fericit dar, adică limba slavonescă, în țara noastră. Și dacă limba slavonescă la ai săi său la ai casei (cum s'ar dîce), adică la Slavî, e prea-slăvită și admirată, acolo unde ea se întrebuintează ca limbă proprie, cu cât mai mult la noi, carî o întrebuintăm nu ca pe a noastră, ci ca pe una străină și împrumutată, ar trebui ca să fie ridicată în slavă și admirație strălucitoare, spre exacta întrebuintare a noastră! Căci ce este acest bun fruct ce se arată prin bună-voința sfintului duh? Acesta este ce este sufletul din corpul omenesc și lumina din sôre, și ce este sarea în mîncare; căci precum corpul fără de suflet mort este, precum sôrele fără de lumină nu luminează și precum mîncarea nu e plăcută fără de sare, tot așa e și cetirea sau scrierea fără gramatică conducătoare. Căci dacă vrea cineva să scie firea

literelor și silabelor, dacă cu glasul vrea să accentueze cuvintele drept și să însemne vorbele cu accente, acela trebuie să se adreseze la prima parte a gramaticii, adică la ortografie. Dacă vrea să desfacă vorbele în părțile lor cu exactitate, trebuie să cerceteze cu deamănuntul a doua parte, adică etimologia. Dacă vrea să compună vorbe compuse, spre acesta trebuie să-și însușască bine regulile sintaxei. Dacă cine-va dorește să facă versuri, și acesta și-o însușește prin prosodia făcătoare de versuri. Drept vorbind, lucrurile de minte folositoare la care ea a dat naștere fie în limba grecească, fie în cea latină, sau în orî ce altă limbă, aceleași le dă și în slavonă, căci (ne) învață să cunoștem în propoziții deosebiri între părțile de cuvînt ale gramaticii, și declinarea numelor și conjugarea verbelor, după temele lor și după terminațiunii, și să judecăm la eteroclită sau anormală lipsa sau prisosul sau schimbarea. Cu un cuvînt, ea deprinde pe cei ce se silesc cu rîvnă, să o învețe și să vorbească și să scrie bine. De toate acestea noi eram foarte lipsiți, căci ne lipsea gramatica conducătoare.

De aceea dacă cui-va (i se pare), cu atât mai mult nouă trebuie să ni se pară a fi folositoare, de ore ce în bisericele dumnezeiești noi ne-am obișnuit a ceti slavonă; dar necunoscînd această limbă, care ne este străină, nu a noastră, puteam de multe ori să cădem în greșeli. Știind voi acesta, iar noi cititorii avînd nădejde în Dumnezeu, nădejdea noastră a căpătat un bun sfîrșit în binecuvîntata domnie a voastră, căci vedem înrădăcinarea acestei sîmînțe bune în țara noastră și ajutorul dumnezeesc adăogându-se la silința voastră neobosită, când cu îndurare (milostivire) și cu iubire de Christos, afară de alte binefaceri, ai întemeiat și școală întru învățarea (îndreptarea) limbii slavonă pentru copiii de vîrstă fragedă.

Dar să lăsăm la o parte vorba prea multă despre gramatică; valoarea ei proprie, cît de mare este și cît de prețioasă, o va arăta lucrarea. Să cădem în genunchi cu rugăciune, rugându-ne cu sîrguință lui Dumnezeu, ca să bine-voiască a face ca ea să fie de folos în întrebuintarea ei și spre mărirea lui Dumnezeu și spre cîntarea prea fericitei Fecioare, Născătoare de Dumnezeu și a tuturor sfinților, și spre folosul sufletesc și trupesc al drept-credincioșilor, iar pentru luminata voastră (luminată Măria voastră), ca unul ce v'ați îngrijit de acesta, spre primirea pentru acesta de la Dumnezeu a unei vieți îndelungate pămîntesci, a sănătății trupesci, fericirii și norocului în toate, iar în ceruri a îndulcirii cu toate fericirile (bunătățile). Și astfel cădem la picioarele luminatei Măriei voastre, cu această cântăciune numită gramatică, după porunca voastră acum din tipar scosă, și Vă rugăm să fiți milostiv cu noi cei ce ne-am trudit (cei ce am lucrat-o).

Al luminatei Măriei voastre prea mic de Dumnezeu rugător,
smeritul între eromonahî
Antim tipograful.

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități.

220. Frontispiciu din *Evangelia*, 1697.

1698.

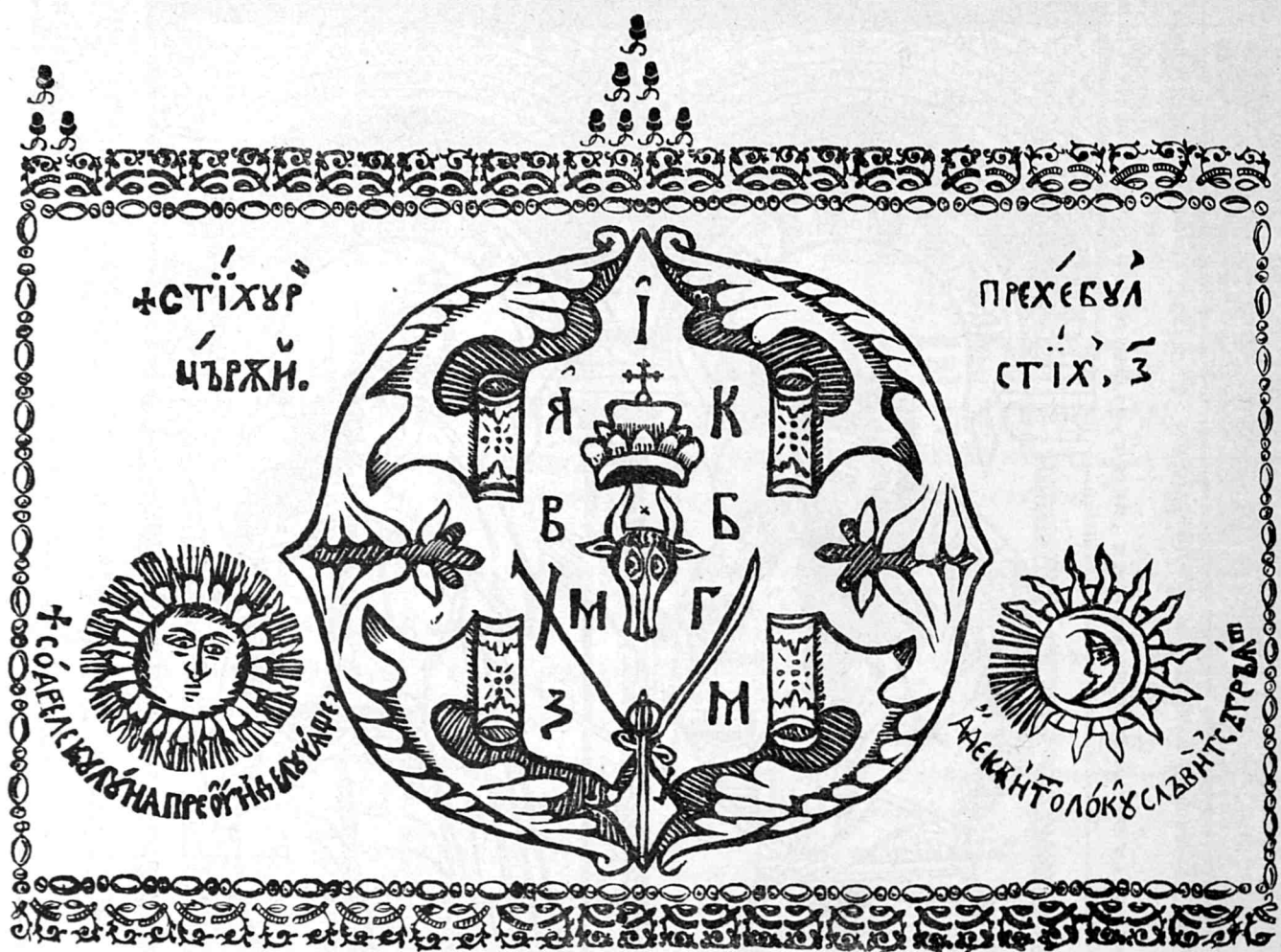
110. Dîmitrie Cantemir, Divanul sau gâcleiava înțeleptului cu lumîa, Iași, 1698.

ДИВАНЪЛЪ сѧС ГЖЛЧѢЙ ЛЦѢЛѢПТЪЛЪИ КЪ ЛЪМА СЯЪ ЦЮДѢСА
сфлетъсѧи кѧ трѣсѧ. Прїиъ де трѣда, шїи де ѡстенїицѧ юбїркѧ ѡ лѣи ІСѢИЪ ДИ-
МІТРІЕ КѢНСТАНТІНЪ БОЕКОДЪ. Лѣкѡ ѡзводит, шїи де изнѡвѧкъ днїи кѣкѡлъ, шїи
нѡсѧ Тестамѣнтѧ, .ѧ сѧѧка, шїи фолосїица Молдовенѣскѧи нїѧм. .ѧ крѣмнѧе, а Мѣ-
рїѣ сѧѧе Бѧгочѣтїкѧсѧ Прѣ лѣминѧтѧсѧ Молдавїи Ѣвѧѧдѣсторѡ ІСѢИЪ ИНТІѢХЪ
КѢНСТАНТІНЪ БОЕКОДЪ, ѡлѧкътѧт. Тѣрма ѧ Пракослѧвнїкѧсѧ Молдовенѣскѧи Пѣ-
род, де прѣ Оскїицѧтѧ Пѣрїїтѣѧе Сѧкѧѧ ѡрхїепїскѡпѧ шїи мїтѣропѧлїтѧ сѣчѧкїї
Ѣкѣрмѧснїдѣсѧ. ѡрѣ кѧ ѡсѣрдїѧ, шїи ѣпїтрѣнїѧ Чїнстїтѣсѧи, шїи бѧгороднїкѧсѧ
Бѡѧр дѣмнїкѧи Лѣнѧ Бѡгдан хѧтмѧнѧсѧ, сѧс Тїпѣрїт .ѧ ѡрѧшѧ сѧѧнѧсѧ дом-
нїї. Лѧнѧ ѡшїи. В Лѣт. дѣлѧ ѡдѧмѧ ѡсѣс. ѡрѣ дѣлѧ мѧнїтѣснїца лѣмїї. ѧѧѧн. Мѣѧ.
ѡкѣсѣт. ѧ. Шїи сѧс тїпѣрїтѧ прїиъ ѡстенїѧѧѧ сѧернїѧѧѧѧ шїи лѧн мнїѧѧѧѧ. ѡдѧ-
нѧсїѣ Іѣромѧнѧхѧѧ шїи Дїонїсїѣ мѧнѧхѧѧ, Молдовѣнїи.

ΚΡΙΤΗΡΙΟΝ Η ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ
ΨΥΧΗΣ ΜΕ ΤΟ ΣΩΜΑ Διὰ μόχθου, καὶ φιλοπονίας. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Κων-
σταντίνου Βοεβόδα. Νεοστὶ συντεθὲν, ἔκ τε τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης, εἰς δόξαν καὶ
ὄφελος τοῦ τῶν μολδάβων γένους. εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου τε καὶ
ὕψηλοτάτου αὐθέντου, καὶ ἡγεμόνος πάσης μολδαβίας Κυρίου Κυρίου ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝ-
ΤΙΩΧΟΥ Κωνσταντίνου Βοεβόδα: Ποιμένοντος τὸ εὐσεβὲς ποίμνιον τῶν μολδάβων, τοῦ
πανιερωτάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ μητροπολίτου, τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως σουτζάβας
Κυρίου ΣΑΒΒΑ. Διὰ ἐπιμελείας δὲ, καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ τιμιωτάτου καὶ εὐγενεστάτου ἄρ-
χοντος Κυρίου Λοῦπουλου Μπογδάνου, τοῦ καὶ Χατμάνου. Ἐτυπώθη ἐν τῇ περιφήμῳ
πόλει Ἰασιίου, τοῦ καὶ αὐθεντικοῦ θρόνου. Ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου. ζς. Ἀπὸ Χριστοῦ
γονίας. 1698. Μῆν. Αὐγούστου. λ: Ἐτυπώθη δὲ, διὰ μόχθου. τῶν ἐλαχίστων, Ἀθανασίου
Ιερομονάχου. καὶ Διονυσίου μοναχοῦ, τῶν ἐκ τῆς μολδαβίας.

In-folio de 10 foi nenumerot., 138 numerot. și iar 6 foi nenum. la sfîrșit. Titlul, ca și
textul, e tipărit pe două colóne, în stînga textul românesc, iar în drépta versiunea grecească
Colóna românească are 37 de rînduri.

223.

Pe verso se află stema Moldovei cu literile І, Я-К, В-Б, М-Г, З-М, la stânga sórele și la dreapta luna, cu legenda: † Soarele cu luna pre unde luciáște, — Adecă-n tot locul slăvit să grăiaște, iar sub această stemă

„Stihuri pre he(r)bul țărâi. Stih. 7.

„Herbul țărâi vechii ș-au fost ales buar,
 Numele vestindu-și, ca tunul prin nuâr,
 „Noi mai pre urmă, avându-lă moșie,
 Tot acel vechiu nume mai vestindu-l șie,
 „Intr-aciaștă vréme, cine-l stăpânește,
 O Dumneđău svinte, tu il ocrotiaște,
 „Că mâna ta sv(ă)ntă l-au încorunatu-l
 Și brațul tău tare l-au întemeiatu-l,
 „Părințasca scară și scaunul dându-i,
 Ceriasca ta armă, crucia întinđindu-i,
 „Spata-i povățeste, biruindă pre toată
 Văđut, nevăđută, vrăjmășasca gloată.
 „Căruntete vađă, bătrănet-ajungă,
 Slăvit fericeste-l cu viață îndelungă.“

În restul foilor liminare se află următoarele trei prefete, grecesce și românesce :

„Blagocestivuluî, pré luminatuluî și noaă cinstituluî, dulceluî și mai mareluî frate Ioan Antiohû Constantinû Voevod, cu dumnădășasca milă, Domnû Oblăduitorîu Țărâi Moldoviî, dela alû Măriiî sale mai mic și plecat frate Ioan Dimitrie Constantin Voevod, Carte de închinăciune.

„Astronomiî, adecă a stélelorû cunoscători, (pré luminate, cinstite, iubitul meu frate), întru toate câte întru a cerîuluî trup stéle să poartă, doaă numai neclăti-toare și nemutătoare a fi arată, carile una în parté cerîuluî dîasupra, iară alta în parté cerîuluî de desuptû a să afla povestescû, una polus arcticus, iară alta polus antarcticusû le număsc, prin carile a cerîului trup și rătunđală să invărtéște.

„Acîaste dară doaă stéle, (mai marele meu și iubit frate), macar că cu starîa una dela altă, lungă depărtare și mare deosăbire au, însă iarăși, (după socotîlă), pururé nedespărțite și tot-déuna nedeosăbite sintû ; și a lor una cătră alta drîapta potrivire, și una înpotriva altîia neclătită odihnire și răđimare, nicî a cerîuluî lată lățime, nicî a sferii pămîntuluî groasă grosime, a o oprî sau a o despărțî pot. Că precum 2 roate într-o osie să lîagă, așa acéle printro o mintîasca osie, (caré axon să chîlămă), una cu alta să prin atăta de mēldian despărțire întrulocađă.

„Intr-acéste 2 stéle chendrul, adecă țînta a mijlocirii cătinții cerîuluî să în-mijlociađă și în acé adevărată mijlocire a rătunđélii pămîntuluî să așađă, carile din vîrtutîa a acelor 2 dreptû cumpănite și potrivite stéle, acéîia câte de asupra chentruluî întemeiate sintû, nicî cum în sus sau în gîos, în drîapta sau în stînga a să muta sau a să clăti pot. Ce orî câte în a cătinții cerîuluî cuprindere să cu-prind, toate într-acel înmijloc dreptû mijlocit chentru să răđimă sprete totû.

„Ca acéste dară 2 stéle (dulcele meu, iubit, mai mare frate), doi frați, sau doaă inimi a doi (însă adevărați) s-ar asămăna puté frați, carii cu staré loculuî și cu depărtare deosăbirii (trupești) macar că cât departe depărtați și cu petrécere ne-întrulocați ar fi, însă după a sufletelor de nemică cevaș oprită pă-trundere (de vréme ce sufletulû neoprit și prin toate pătrunđitorîu iaste) pururé ne-depărtați, tot déuna și-n toate date întrulocați să află. Acumû dară ce-î bine, sau ce-î frumos, decât a petrécere frații înpreună, đice psal. 132. Așa dar între doi frați dragostîa (ca între doaă stéle, chentru) nemutată pré întemeiată să mijlociađă, adecă între doaă iuimî a doi frați nesmintită și nebetejită să așađă. Și așa din doaă inimi o adevărată dragoste izvoréște, carîa ca al triilé frate a fi să socotéște. Aceștiîa dară cu acel de aur al dragostii frățești legându-să și în-pletindu-să lanțuh, neruptû și neîndoit va fi, mărturiséște înțeleptul : funé întreită anevoe să va rumpe, Eclisiastul. gl. 4. sh. 12 ; aceștiîa tot-déuna în toate și pretutindiré bine vor îmblă, adevéște iarăș înțeleptul : trei siutû carile bine îmblă, Pilde, gl. 30, sh. 29.

„Thalis filosoful, carile dintre cei șapte ai Grecilor înțelepți unul era, pentru trei lucruri bođilor săi multămită și blagodarenie a face obicîuit era : întălu căci om și nu dobitoac, a doa căci bărbat și nu fămée, a treia căci Ellin și nu Varvar l-au făcut. Așa dară eu (dulcele meu, cinstite și mai mare frate) pentru trei lucruri celuî în Troiță de o fință Dumneđău vécnic, a tot țîitorîu și chiver-nisitorîu împărat, slavă, cînte și închinăciune trimăt : întălu căci nezloslavnicû, innoplemennic, ce pravoslavnic creștin ; a doua căci nu altii beserick, ce ai răsă-rituluî următorîu ; a treia căci nu altuîa, ce Măriî tale dintr-un părinte și dintr-o

maică m-au făcut și m-au născut frate, pre carile ca pre o întemeiată și vârtosă sprijenială și cetate te țilu. Adeverește împăratul Solomon ȋicând: fratele carile să agiutoréște de frate ca o cetate vârtosă. Pildele, gl. 18. sh. 19. Așjidiré precum izvorul mic în apa mare a da năzuiaște, așa eu cătră Măriia ta și cătră a Mării tale cinste alergându, cinsté să mi să măriașcă, precum frumos grăiaște Esthir: Izvorul mic în apa mare să mărăște, gl. 10 sh. 6. Și macar că de un filosof oare carele s-au grăit: gura caré singură pre sine să laudă să fie puțind, mai vârtos că ale Mării tale laude ale méle sint; însă precum adevărul pre toate biruiaște și preste toate stăpânește, adevărit și știut în iaste. Cu a acestuia dar a adevărului veșmintă îmbrăcându-mă, mirosul veșmintelor méle, ca mirosul zmirnii, mărturisește cântaré cântărilor, gl. 4 sh. 11. Pentru aciasta cinsti-voiu, lauda-voiu, și aciasta tuturor mărturisi-voiu, căci mie în cinste, în laudă și (cu a lui Dumneșău agiutoriu) aglutându în ești. Dară pre cine voiu cinsti? Prorocul mă învață: Nu da altuia slava ta și vrednicia ta nămului strein. Varuh, gl. 4 sh. 3. Pentru aciasta cu cinste ca Domnului și fratelui meu mai mare mă voiu închina. Și cum nu te voiu cinsti? Iarăș voiu ȋice, și cum nu voi mărturisi? Iarăș voiu grăi; că eu de voiu tăcé, au inima și dragosté cum nu va strigă? au acélla ale Mării tale cătră mine nenumărate de-bine-faceri nu vor mărturisi? au cu prorocul înpreună nu voi cânta: părintele meu și maica mé m-au lăsat pre mine, Iară Domnul meu (și fratele meu) m-a luat pre mine? Pentru acésti dară a Mării tale totdeuna și-n toate ȋile cătră mine, dintru acé adevărată frățască dragoste izvorâte, ca de viiață făcătoare de-bine-faceri, izvoară arătate, căroră răsplătire și la preț prețuire a da vrédnic nefind, acest al meu puținteluș pentru multă, mititeluș pentru mare dar, cu rugămiute spre priimire îlă aducă, carele dintăi născutul a proastii și nevrédnicii méle minți, ca ună de floricele cules și legat mănunchés, carele întâia a osteninții méle răzsădire și odrăslire iaste, spre a Mării tale bună mirosală l-am alegându-l și gătindu-l adus. Inșă cu oare ce și osărdie, și ostenință, din a multora, nu de pemintești ce cerești ogoară, neveșteȋitoare floricele, cu nestricătoriu miros adunate și-ntrulocate l'am prefăcută. Inșă cu aciastă îndemnare, pre Măriia ta priimitoriu, și a ostenéle ca acésti însoțitoriu știind, precum și alte întru ale Mării tale vremi multe s-au răzsădit ș-au înflorit. Așa mă rog ca și acésti ale méle ostenéle (carile sintă ca niște de un prost și neînvațat grădinariu adunate floricele) a să sămăna, a să sădi, a înflori și tuturor de preună a să obști, să bine-voești, și să nevoești. Și mai vârtos totă moldovenescul nostru năam, cu cântaré cântărilor a strigă, și unul altuia în bucurie arătând, a cântă să se îndémne ȋicând: Flori s-au deșchis în pământul nostru, glav. 2, sh. 12.

„Inșă măcară că acest al meu dărișor, Mării tale nevrédnic și netrébnic iaste, căce mulți minunați, multe minunate, slavite și lumii obștite, șie pre urmă lăsate au făcut ș-au arătat, de pomenire destolnice și vrédnice lucruri, carele ca soarele în sânnina vréme dau raȋe, și ca lumina în întunérec ce luminăȋă. Au poate dară luminața lumănărelă, înpotriva soarelui să străluciască? au poate muvilița în a Olimbului munte coastă să să cunoască? ba. Inșă precum fericitul Pavelă grăiaște, adevărat iaste: în casa mare nu numai de aură și de argintă, ce și de lemnă și de lută trebuescă vase; cătră Timothei, cârtia II, gl. 2 sh. 20. Și macară că toate blăstămăȋile și nevrédniciile în mine să află, însă Mării tale plăcute

și învoite fiind, de trîabă și vrédnice sint, și macar, că aciasta a ȑice nevrednic, sint, însă nevredniciia mé acéia mi-au agîtat (ȑice Isaiia gl. 63 sh. 5) și cu aciasta învrednicindu-mă, aciastă a tineréțelor méle întăia născută roadă, Mării tale închinându, și dăruind, bine învoită, priimită și plăcută a fi cu plecăclune rog, poftesc, și-ntru aceasta rămău

„Dela Udriiu“.

„Ală Mării tale mai mic și plecat frate

„Ioan Dimitrie Constantin Voevoda“

„Cetitorului și de ostenință iubitorului, bucurie.

„Cinstite și de trudă iubitoriule Cetitoru, iată tre, spre a sufletului dulce gustare ți să întind meșcioare. În cé dintău dară ale lumii adecă a trupului nebunii și réle, sufletului stricătoare și de tot omorătoare poftă și înpotrivă a înțeleptului, adecă a sufletului înțelepciune cunoștință și spre lumeștile, să nu ȑic trupeștile desfrănite poftă, înfrânare, oprire și părăsire să cuprindă.

„În cé a doa pentru ale lumii grăite minciuni și bārfitur și pentru a înțeleptului vorovite adevărat cuvinte, marturi și mărturi aducându-să, lumé de mincinoase, iară înțeleptul de credincios să dovedește. În cé mai pre urmă caré a treia iaste, pentru gālcévele și părăle carele mai denainte între înțelept și-ntră lume, adecă între suflet și-ntră trup s-au făcut, ca păcelui, bine învoit, și după dumnădăeștile porunci amândoi împreună pre o cale și pre un drum a îmblă și a să îndreptă îi învață. Și precum cé vécnică, așa cé vremănnică între dāșii a să alcătui pace și prietinire îi invitădă. Într-acéste tre, meșcioare, adecă tră-tăje, ca în tre luminoase și neprăvuite oglinde, precum a trupului, așa a sufletului stat și podoabă îi privind socotește, și ceva dintr-acéstia lipsă, sau grozav vădind tocmăște, și cum să cade frumos, orânduiaște, și înpodobăște, și precum lui Dumneșău, așa oamenilor plăcut și cinstit a fi să te învrednicești.

„Aicé dară caré grozăviia și frumséte trupului, și caré grozăviia și frumséția sufletului să fie ve, află. Căci amânduror podoabele și dezbrăcările iată de față stau. Întă dară lumé, adecă trupul, spre care în adāncime nemăsurate bezne fără fund iaste să te răpască, și în véc fără eșire să te prăpădind chinuască. Așjidire înțeleptul, adecă sufletul, de acé beznă și prăpastie ferindu-te și despre a ei alergare înpiedecându-te, spre care slavă, fericire și în véc fără sfârșire bucurie te îndemnând invitădă, carile bezna întunerecului lumăscu arată și luminădă, și céia carile cinstăște, și de laudă vrédnice a fi descopere și învață.

„Așjidire a lumii, adecă a trupului rău cunoscute și strāmb grăite minciuni, cu ale sale drépte răspunsuri, și cu vechile și noāle svinte scripturi, adevărește, ivăște și dezvălește; carile cu întreg suflet cercādu-le și ispitindu-le, vécnică ve afla viiața, precum mărturisăște Evanghelistului: Ispitiți scripturile, că vi să véde voia într-ānsele viața vécilor a avé. Ioan, gl. 5 sh. 39.

„La acéste tre dară mése, iată și doa ți s-au dat păghară, dintru carile carile îi va fi voia acela vii lua. Însă unul pre den afară cu frumoasă și plăcută poleială, iară pe din lontru de aramă, cu cotlită și cumplită ctrăvită băatură. Iară altul ne arătos și ne drăgăstos pre den afară, însă de aur pre din lontru, și de a vieții apă și plină de dulcăța băatură plin iaste. Adecă păharul frumos arătos, lumé, sau împărăția ei; păharul ne-arătos și cu smerit chip, cerul sau împărăție lui iaste, dintr-acéste doa păghară bogo otul David bine cum să cade, frumos

înțelepțește ș-au ales. Păgharul mântuinții voi priimi (dice) și numele Domnului voi strigă. Psal. 115 sh. 13.

Păharul
vieții.

„Acesta adevărat păgharul carele viața drége, și ne-moarte mestéște ȳaste; a acestuȳa păghar dulce băutură nu să mai sfârșéște; a acestuȳa păghar plinire, sufletul în vécí cu vinul cel de veselie și de bucurie adapă. Acesta-ȳ păgharul pentru carele Domnul nostru Is. Hs. și mântuitorul nostru cel cu braț vartos dice: luați, băați dintr-acesta toți, Math. gl. 26 sh. 26, Marco gl. 14 sh. 22, Luca gl. 22 sh. 19. Intr-acesta păghar acé duhnicȳască adecă sufletȳască ȳaste băutură, dintru caré toți aleșii lui Dumneȳau vor să bé, mărturiséște Pavel, car. 1. Cor. gl. 10 sh. 4. Pentru ne-arătaré dară cé pe den-afară (o ȳubiture) nu te scărândavi, nicí te mähni, căci frumos ȳaste, numaí trupestilor ochi ne-arătos a fi li să pare; ce cu dragoste priimindu-l ȳa, bé, că sufletul säturându-l a necurăȳiilor pojar și innălȳata pară va stänge și va potolind stämpără.

Păharul
morții.

„Așjidiré pentru a celuȳa laltă pre den afară främséte păghar, ochiul tău nu să amăȳiască, și ghizdăviȳa lui inima ta să nu răvnind poftȳască, că într-änsul otrăvită nebuie ȳaste; și pentru carii păgharul acela priimăscă Prorocul așȳa dice: béu și să turbură și să nebunescă. Pentru băutorii lui ȳarăși alt Proroc dice: turburatu-s-au și clătitu-s-au ca batul, și toată înțelepciune lor ș-au vărsat. Psal. 106, sh. 27. Și ȳarăș acela fericitul dice: foc, ȳarbă pucioasă și duh vivornic, parté păharului lor. Psal. 10, sh. 6. Acesta-ȳ păgharul acela pentru carile ȳarăș acela Blagoslovit grăȳește: a căriȳa drojdii nu vor scädé, și vor bé toți păcătoșii pământului. Psal. 74 sh. 8. Acesta-ȳ păgharul alü urgiei lui Dumneȳau, pentru carele singur dice: ȳa păgharul a vinului urgiei méle, și vii drége din tränsul tuturor nȳamurilor pământului, și vor bé și să vor turbura, și vor nebuni. Ieremiȳa gl. 25 sh. 15, 16, caută și Apocal. gl. 16 sh. 19 și gl. 14 sh. 10.

„După aciȳasta pre meșcȳoare pre acéstȳa ȳată tot fläul de hrană, ȳată tot nȳamul de poamă: ȳaste poama vieții, ȳaste poama morții, ȳaste pănuȳa vieții, ȳaste pănuȳa morții; carele vii vré acéȳa veȳ mähcä; frumoasă dară și arătoasă la chip și mähȳioasă la vidére poama morții. Nu te amăȳi, ce pomenéște precum odänäoară cu aciȳasta poamă Evva s-au înșelat, și dändü și bărbatului său, sārăcul omenescul rod, îndată spre moarte sau înturnat. Că mähcändü dulce itȳi va päré, însă amärându-să, sufletul itȳi va otrăvi, mărturiséște Ioan. Făcutu-s-au (dice) gura mé ca miȳaré și dacä mähcäȳu, amärätu-s-au în pânticile mieu. Apocal. glav. 10. sh. 10.

Masa necu-
răȳiilor.

„Pre masa necurăȳiilor păiné și vinul nedreptăȳii ȳaste, și carii la dänsa șed, mähcähcä păiné necurăȳiilor și béu vinul nedreptăȳii, dice înțeleptul, Pilde gl. 4 sh. 17. Pre masa läcomiilor bucatele nesaȳiului sint puse, și carii dintr-änsă mähcähcä, säturaré nu știu. Au nu pentru acésté dice Prorocul: căinii fără rușine nu știură säturaré. Isaiȳa, gl. 56, sh. 11 și Iezecheil gl. 7 sh. 19.

Masa cu-
răȳiilor.

„Așjidiré pre masa curăȳiilor păiné vieții, vinul ne-morții ȳaste, dice Domnul. Cine carné mȳa mähcähcä și singele mieu bé, nu va gusta moarte. Ioan, gl. 6, sh. 50, 51. Pre aciȳasta masă poama a pomului vieții să pune, cine o va mähcä, în vécí va träh. Pre masa aciȳasta hrana dumnăȳăescului cuvânt pusă ȳaste, nu din singură păiné viu va fi omul, ce din tot cuvântul carele din gura Domnului ȳase. Devtenom. gl. 9 sh. 3. și Math. gl. 4 sh. 4.

„Acmü dară (o destoȳnicule cetitorü) ȳată masa dreptăȳii păiné vieții, vinul

nemorții, și poama de viață dătătoare, și acestora luptătoare și împomcișitoare, carile să fie alave, și chiar ți să arată. Acéstia dară cu scrisoare a le însămnă, ostenința la mine, iară dintr-acéstia carile a face și carile a nu face, în voința la tine ȳaste.

„Așjdiré aminte să-ți fie că în cartia dintău la care pără cartia a doa, care mărturie să aduce, glaviznele pre margine însămnate sintă, pentru mai pre lesne pricéperé.

„Așjdiré céle pentru aședaré păcii 77 de ponturi, care pont pentru care triabă să fie, iarăș cu glavizne pre margini ită sint arătate.

„Acéstia dară cercându, citind, și ispitind, nu numai cu cităla să rămăi, că până nu le vii duce la praxes, folosințe nu-ȳ, precum frumos svintulă adevéréște Grigorie: Invățătura aceluia ce grăiaște să piiarde, cândă glasul cu lucrul nu să agăutoréște. Și precumă ȳice Apostolulă: nu ceta carile au cunoscut poruncile, ce care ȳ-au făcută pre dănsale, numai acela va eșă mântuită. Ioan gl. 13 sh. 17. și ȳacov, glav. 1, sh. 25.

„Spre aceștii aȳ noastre ostenințe din svintele scriptură dându-te, și (precumă știut ȳaste) ceva greșală sau lunecare aflând, celă negreșită cine să fie pomenéște, și céle smintite și greșite îndriaptă și tocméște, și Dumneđău milostivulă, în fericită viăță crutiundu-te, în toate bine precum trupéște așla sufletéște adaoge și sporéște.

„Voitorălu-ȳi de bine,

„Ioan Dimitrie Constantin Voevoda“.

„Pré luminatului, blagocestivului și pré cuvântărețului Ioan Dimitrie Constantin Voevoda

„Toate céle dela Dumneđău dorite.

„A Măriȳ tale poslanie și carte cu toată inima și cu bucurie priimit-am, și cu atăta mai mult, căci pre alor tale învățatură intău odraslă o am cunoscut. Ferice-ȳ de buna învoință pré vițazul meu suflet, înțeleptéște aȳ giudecat, ca eu plugariulă, carile la holda minții tale am ostenit, după Apostolulă cuvântă, mai intău din roada ei să ȳau, de care lucru să mă cređ, de vréme ce afară din toată îmbunaré grăescă, atăta de frumoase și dulce în gustare mi-au părut, căt a nu striga n-am putut: O întru tot împărătiășă ritorică, cu câte daruri, cu câte slave, în puțină vréme pre iubitorii tăȳ înbogătești! Și îndată aminte de roditorăluă acela pământă mi-am adus, pre carele Evanghelistul cum că au rodit, cu multul înmulțită sămânța cȳ-au priimit în laudă, și cum că aciasta pildă și întru blagorodiă minții tale s-au plinit am ȳis, caré puțină sămânță aȳ smeritii méle didăscăliȳ priimindă, întru învățatură cu miile înmulțită au răsărit roadă. Și cu aciastă încă mirându-mă am tot atunciașă creștinăasca ta răvnă lăudat, că îndată spre slava lui Dumneđău, în candila aceștii cărticéle, a darulă și a învățatură ce întru tine aȳ, lumina a aprinde nu tȳ-ai lenevit. Și mai vartos pentru ca toȳi aȳ cărora ochi sămăluitoră sint să vadă și să mărturisască, cum că învățătura unde vre-o fiintă bună, adecă vre o iscusită minte află (precum a Mării tale), pre céle gréle ȳușoare, și pre céle ce la mulȳi preste putință sintă, putincioase le face. Lăudată dară ca pre o vrédnică și întru toate desăvârșit a Mării tale am cunoscut cartia, și așé o va cunoaște fiete cine aȳ căruia cu fumul zavistiȳi sufletești ochi intu-

necați nu-î vor fi. De vrème ce cartia aciașta, aflare minunată, și gându deciia și didascalie cu totul tot pravoslavnică are, caré capul și începătura credinții noastre ȳaste. Așijderia despărțire părților ei după pricină, foarte cum să cuvine, și a voroaviî înfrumșetare, pre cât a moldovenescului năam limbă a cuprinde poate, cu ritoricesc meștersug înpodobită, adâncă, și bogată, la dovedirile ai véchii și ai noaăi scripturî, cu istorii și răspunsurî și a celor de pre den afară înțelepți îndesutlitate înfrumșetată, și ca cu unû cuvânt să dic, cu didascalie tocmită; atăta cât mai mulți cei ce de ingeriasca istecăune și a minții-ți ascuțire știre n-au (pentru pré de minune lucru ce ȳaste) a Mării tale ostenință a fi a o socoti să vor îndoi. Ce macar cum, de vrème ce precum Thalís filosoful dăce, decât toate lucrurile mai înțeliaptă ȳaste vrémia, singură ȳa va arăta, de ună vrème ce începăturile până într-atăta îfî sint cât de slăvite rodurî, și pré cinstite lucrări sfârșitul aștiaptă. Acum dară, pré luminate, bine călătoréște și cu darul lui Dumneđuau spre a învățaturii și a înțelepciunii dragoste sporéște, și așa adevărit să fi, că nu îndelungă vrème, și în rândul a marilor săi vităiăi înțelepciune numărându-te te va încunună. Viețuăște, ai pravoslavnicii beserici cu miile dorit odor, și de pururé prin înțelepciune întru céle cătră Dumnăđuau innăltărî, procopsindû, întru a celorû de aproape folosirî să fi. Amin.

„A Mării tale smerită slugă și rugătoriu
„Ieremiă Cacavela“.

Pe ultima față a foilor liminare se află o gravură mare pe lemn (facs. n° 222 pag. 357), desemnată de însuși Cantemir ¹⁾, înfățișând două persoane dintre care una reprezintă: *Desfrânata lume sau Trupulû* și alta: *Omul înțelept sau Suftelulû*, iar de jur împrejur, în grecesce și românește, inscripția acésta:

„Ce ȳaste omul, căci l-ai pomenit, sau fiul omului că l-ai cercetat? micșuratu-l-ai cu puțin oare ce decât ingeriî, cu slavă și cinste l-ai încorunat, aședatu-l-ai preste lucrurile mânelor tale. Toate ai supus supt picioarele lui, oile și boii, încă și dobitoacele câmpului, paserile cerului și peștii mării. Nepriștiniî omului căsașii lui, Mihe 3, 7. Înțelepciunăa cărnii moarte. Rom 3, 8. Ucide sufletele carile nu mor. Ezech. 3, 13.“

În foile nenumerotate dela sfârșit se află: „Ale stoicilor porunci dăce“, „a altuia învățatură“ și tabla de materii.

Înainte de „Scara a cărții a triia“, se află acéastă notiță:

„Cetéște până în sfârșit, că vii afla multă dulciată, pentru cumpăniré vieții. Și mai vartosû la sfârșitul cărții a doa, pentru 7 vârste. Și viața omului ca poama. Și pentru lumesțile tâmplări de pediapsă pîntre 7 vârste, ce să tâmplă, caută 87, 88, 89, 90, pîn-în sfârșitû.

„Așjidiré în cartia a doa pîntre glave, sintû și alte pricinî însămnate pe margine; ce nice acéliă să nu le treci că foarte sintû de folos“.

Pe ultima fôie, după tabla de materii, se citește acéastă înscințare:

„Cînstitul meu cetitoriu și de sufletiască ostenință iubituri, întrând cu osărdie la citaniia aceștii noaă și minunate cărți, caré acum întâi, pré luminatul și blagocistivul domnû Ioan Dimitrie Constantin Voevoda, nu numaî cât au ostenit de o au de iznoavă alcătuit, și o au cu tot fiialul de frumsête înpodobit; ce

¹⁾ Cfr. desemnul reproduș în Cantemir, *Opere*, ed. Academiei, VI, 471.

pentru mai mult folosul pravoslavnicilor, și pentru vécînica pomenire Mării sale, cheltuit-au de o au și tipărit, și tuturor în dar o au hărăzit. Și noi ostenitorii meștersugului typografii poftim și ne rugăm, aflând bogate greșiale în cuvinte și în slove, carile au din nesocotială, au din neștiință, să vor fi făcut, cu blăndețe îndreptând iartă-ne, pentru cela ce de 70 câte de 7 orî nî-au poruncit să ertăm greșialele, că de vom erta, erta-ni-să-va, mai vartos știind că toți o ființă neputincioase și spre cădere pre lesne lunecătoare purtăm, iară ce desăvârșit ne-greșire, numai singurî lui Dumnezeu s-au dat, a căruia milă să fie cu toți cu noi pururé. Amină.

„Aî tipografii ostenitori
și de totî binele-ți rugători,

„Atanasie și Dionise, cu ucenicî
„poftim ertăciune.“

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române. — Londra: Museul britanic.

Acastă carte a fost retipărită în :

Operele Principelui Demetriu Cantemiru, tipărite de Societatea Academică Română, V, pag. 33. (Cu glosar.) Bucuresci 1878, și în :

B. P. Hasdeu, *Arhiva istorică a României*, tom. II (Bucuresci 1865), p. 81.

Cipariu, *Analecte*, 245. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 322.

Popp, *Disertație*, 79. — Cipariu, *Analecte*, XXXIV și *Principia*, 108, Z. — Legrand, *Bibliographie*, III, 59. — Sbiera, *Miscări Culturale*, 266.

111. Mineiul tipărit de Episcopul Mitrofan, la Buzeu în 1698.

12 volume în 4° cuprîndînd viețile sfinților și slujba celor 12 luni ale anului.

Vol. I este intitulat :

М Ы Н Ё Ю Л Ъ.
Л У Н Ы Л У Ы Г Е П Т Ё Р Ы
Каре аксм ѿтжю сас Типкрит, кс Типксл', шй
Паримийе, шй Гинадърюл пе лимба Ръмънѣскъ.
Ден порънка, шй тоатъ келтсѣла,
Прѣ лъминатъслъ Дѣмнь : Іу :
К Ѡ Н Г Т Ы Н Т Ы Н Ъ Б Ы Г Ы Р Ы Б Ъ.
Б Ѡ Ё Р О Д Ы.
Облѣдъторю а тоатъ Цара Ръмънѣскъ.
Митрополитъ фѣинд а тоатъ Цара, Кър :
Ѡ Ё Ѡ Д О Г І Ё
Шй сас типкритъ ѿ Гѣнта ѿпкпѣ дела Бззъ
Л Ы С Л ѣла зидѣрѣ лѣмѣй : зѣс.
Лъсѣш епископлъ Бззъслъ, Кър : Митрофанъ
фѣиндъ тѣпографъ.

La sfîrșit, pe f. 139 :

Гѣжршнтъслъ Лѣнѣ лъ Гептѣкрѣ. Слѣкелѣ йзѣсклоръ лратъ Дѣрнелѣ Тра-
тѣжноръ.

Й Б В Г Д Ё Ж З З Ы К Л М Н О П Р Г Т У Ѡ Ф Х Ъ Ы Ѡ Ѡ
Ц Ч Ш Щ Ъ Ѡ ж. Фѣкъ дѣ тоци, ѣ.

ДѢЛАСАШЪ ІѢ ХѢ ЛАСАДѢ : КЪРСА АСЪ АЖСТАТѢ.
 А ИЖИА БСЗЗСАШЪ. ИИИ ДѢ АА .ІТРСНАРѢ АСЪ ХѢ : АІХИИ.

În 4° de 2 foi nenum. și 139 foi numerotate, grupate în 35 caiete de câte 4 foi. Tipărit cu roșu și negru, pe două colone și cu 39 rinduri în colônă. Titlul, de asemenea cu negru și roșu, are un frontispiciu și alte ornamentațiuni.

Pe verso titlului se află stema lui Constantin Brâncovănu, reproducă mai sus (facs. 213, p. 316) și următoarele :

„Stihuri politice 10 asupra stemei pré luminatului, slavitului și blagocestivului Io. Constantin B. Basarabă Voevoda.

„Semn strașnic și armă la războiu pré tare
 Den ceriu fu arătat o minune mare.
 „O cruce de stéle pre ceriu însemnată
 Marelui Constantin H(risto)s îi arată
 „Cu slove înprejură scrise rămlenești :
 Pre toți vrăjmași tăi tu să-î biruești.
 „Acuma și Corbulă încă o arată
 Domnului Constantin într-acăstă dată,
 „Dându-î lui putere cu nădejde hună,
 Ca să stăpânescă, că-î de viță bună.“

Pe a doua foie liminară se află următoarea scrisóre :

„Pré blagocestivului, luminatului și înălțatului Domnului și Oblăduitorului a toată Ugrovlahiia Io. Constantin Băsarabă Voevodă, sănătate, bună viață, pace și spăsenie dela Dumnezău rugămă, iară dela smereniia noastră, blagoslovenie și ertăclune.

„Mărturisită ıaste de toți lucrulă acesta, precum și Sinesie filosoful mărturiseste, cum că un omă, și mai vartos putérnică, când bine și înțelepțește s-ar chibzui și s-ar socoti, îndulci-se-voră de minte și cunoștința aceluia, și pentru ale lui bunătăți, nu numai orașe și cetăți, ce și țări, și domni, și limbi multe, și cele de aproape, și cele de departe, și de multe ori și toată lumé. Unul au fost marele și tocma cu Apostoli înăratul Constantin, iară toată lumé o au luminat și au stătat a unuia numai cunoștință și bună faptă, folos toatei lumi. Căutându dară a tot îndurătorul Dumnezău cu blândă ochlu spre noi, pre alt Constantin și acumă au rădicat, și la nume, și la faptă asémené cu acela : Adecă zic pre Măriia ta, întru tot nevoitoră blagocestiviei, ca și acela, și foarte ales paznică celor de Dumnezeu date dogme, ca cum nu numai ale Politiei cu înțelepciune chivernisești, ce și ale Besérecii, cu bună orânduială înpodobești, rădicând și înălțând, nu piramide și chipuri, ca cei mai de demult spre nici un folos, ce ca un al doile Zorovavelă, foarte mari den temelie mănăstiri și multe beséreci înnoind întru slava lui Dumnezău ; mai mult decâtă fiește care iubindă buna cuviință a caselor dumnezăești și locuri de lăcașurile slavi sale. Dentre care bunătate și cunoștință, nu numai unii spre o parte să îndulcescă, ce și cetăți și oblăduiri, și în scurt toată lumé strălucită ıaste cu razele bunelor fapte ale Mării tale, și cei înpotrivnici de minte cé mare a Mării tale să miră, și cé desăvârșită direptate laudă. Al doile Davidă întru blândete te nu-

mescul, și ce spre Dumnezăire a Mării tale evlavie laudă. Lipsite era dară besérecile noastre de Canoanele cele ce cântă ale sfinților, ce să prăznuesc în 12 luni ale anului; iară ascuțita socotela a cunoștinții Mării tale, nu numai lipsa acestora au plinit, ci și turburare ce ce era mai înainte la beséreci au potolit; pentru că era învățăturile tipicului și ale orânduialelor la Minéu scrise cu mâna, pre limba slovenescă, iară preoții noștri de pre la sate nici de cum înțelegând limba aceia, orânduialele besérecii nu să făc deplin, nici viețile sfinților să citia, ascultătorii neînțelegându, și proroceștiile citani, aramă sunându era, au ținbale strigându să auzia. Iară ce de la Dumnezău cunoștință și blândețele Mării tale, cu blânzi ochi, și spre acéste căutându, ca altă oare care Ptolemeu, pren mulți și știuți talmăcitori talmăcindu, spre înțelesul tuturor le-ai făcut, și așa pren buna socotelă a Mării tale toți învățatori de multe oare care, și de folos s-au făcut. Încă și în tipăriu toate acéste le-ai dat, întru slava lui Dumnezău, și întru cinsté sfinților celor credincioase slugi ale sale, lucru făcându plăcutu lui Dumnezău și vrédnicu de minune. Care macară că mulți domni au venit și s-au trecut, și nici unul până astăzi nici în gându au pus, nici au cercat, ce dentru toți s-au păzit de Dumnezău aciașta numai la Măria ta, precum n-au bine vrut întru aceia Domnul, că mare folos aciașta au adus pravoslavnicilor. De care eu mai înainte de toți, precum de Dumnezău sântu pus, pentru multa milă a sa, Archiereu acești întărite de Dumnezău eparhi, drept aceia și mai mult de cât toți m-am bucurat, și lucru am lădat, și osărdia am făluit, și a totu cinstitul cap al Mării tale, cu cele den suflet, și den inimă, și den rost rugi și blagosloveni am încoronat, care fie și dela Dumnezău blagoslovit de acum și în véci, împreună cu toată ce de Dumnezău slăvită casa Mării tale și cu luminații și iubiții Coconi, și rude, și boiarii curții Mării tale și ai Țării, și cu tot creștinescul norod, ce suptu dirépta oblăduire a Mării tale să află, păzindu-te mai pre sus decât toată răutate și stricăcune, pacnic și îndelungat în viață, și până într-adânci bătrânețe, întru înălțat scaunul Mării tale neclătit. Fericit cu adevărat, de Dumnezău slăvite Doamne, pentru aciașta te chem. De vréme ce ai câștigat întru aciașta viață ajutori și paznici Mării tale pre atâte fericiti ingeri, apostoli, mucenici și sfinți, pre a toată stăpânitoare și de Dumnezău născătoare, și pre sângur spășitorul lumii Hs. Dumnezău, ale căroră dumnezăești Canoane și laude ai făcut la toate besérecile noastre a să cânta, și viețile lor a să citi, și de toți a să înțelege. Drept aceia cu adevărat nădejduesc, că și duple ce dentru adânci bătrânețe mutare, spre ce nestricată viața Mării tale, te vei bucura cu acela, și te vei veseli întru împărăția cerurilor îndulcindu-te, împreună neîncetat de dumnezălasca și nespusa aceia fericire, Amin.

„Al Mării tale herbinte cătră Dumnezău purure rugătoru, smeritul
„Mitropolit al Ugrovlăhiei Theodosie.“

La f. 132 se află următoarele două inscripții :

„Întru Hs. iubiți frați, sfințiile voastre pré sfinții Arhierei, și sfințiile voastre pré cuvioși egumeni, preoți ermonași și preoți luméni, monași și cleric, miréni, și toate mădulările a sfintei beséreci, cari mănecați și priveghéți la sfintele și dumnezăeștile rugi. Dela unul Dumnezeu, carele în sfânta Troiță e proslăvit,

rugăm sfinților voastre și tuturor, milă, pace, viață înfrumusețată cu de toate roadele sufletestii să vă dăruiască.

„Iară noi cu umilință, fraților, vă rugăm, știință făcându-vă, că la acest dumnezăescă lucru, fiind noi ostenitori cu meștersugul Typografiei, multe lunecături vom fi făcut, unele pentru asămănările slovelor, carele nu pré facă usebire unele de către altele, cum a de către a, e de către e, u de către u, i de către i, și altele, carele unele pentru graba citirii la probe, (căci că acestă lucru s-au lucrat cu mare sânguire), altele pentru supărare nopții, că și noaptea o am făcut-o în unele vremi în loc de zi, altele pentru multa ostenelă fiindu-ne firea îngreuită, nu le vom fi prinsă veste ce le vom fi trecut. Iară sfințiile voastre aceste lunecări nu le defăimați, ce cu inimă bună și blagoceativă îndreptați. Iară că am greșit, și noi oameni pămînteni sântem, asemenea pătimăși, cuprinși de slăbiciune firii, care nu lasă nici pre un om a rămâne fără greșală; că pre cât am putut cu nevoită am lucrat. Ce vă rugăm, fraților, ertați, ca și voi să dobândiți ertăciune dela pré puternicul Dumnezeu, al căruia dar și milă, și noi îl rugăm să fie cu voi. Amin.”

„Al sfinților voastre plecată rugătoriu,
„Mitrofan, episcopul Buzăului.”

„La aceste Cărți, ce s-au tocmită acum de iznoavă pre luni, de s-au alcătuit cu Minéele cele grecești besericești, cu porunca și toată cheltuiala a blagoceativului și pré luminatului Domn Io. Constantin B. Băsarabă Voevodă, pre lângă alți ostenitori ce s-au aflat, fost-am și eu Radul logofătul Grecianul, nu mai puțin de cât alalți ostenitori, dentr-a Măriei sale zic acestuiaș Domnului și stăpânului nostru poruncă, de am talmăcit Viețile și Istoriile tuturor sfinților, și tuturor praznicilor, și mari și mici, după Synaxariul grecesc, și mai vartos îndreptând după Minéele besericești cele elinești, precum să vadă fiește care la zioa lui prin câte 12 luni. Și dreptă acela s-au făcută aciastă semnare intru pomenire vecinică. Rugându pre tot pravoslavnicul cititoriu, care pedepsit va fi în știința elinască, de ar și cunoaște niscare greșale să nu defăime, că cu greu ăste a talmăci neștine singur, alesu despre limba elinască spre că rumânească; că sântă cuvinte elinești și vorbe duple locuri, care unele nici la lexicoane nu să află; altele, de să și află și să înțeleagă, iară pentru îngustare limbii rumânești nu pot veni la talmăcit. Iară eu am iscodit și în tot chipul m-am nevoit a nu lăsa nici un cuvânt ca să nu de întru înțelegere limbii noastre cei rumânești. Dreptă acela dară iară rog pre tot blagoceativul cititoriu a primi aciastă mică ostenelă cu blagoceativ libov, ca să aibă ajutorul cel de sus, și al tuturor sfinților căți să pomenesc într-aceste cărți.”

Volumele următoare au exact același titlu, afară de numirea lunii, și aceleași stihuri și stemă, ca cele din volumul pentru luna Septemvrie. Scrisoarea de dedicație și înștiințările n-au mai fost reproduse în celelalte volume. Însă toate au indicațiunile pentru semnarea cotelor. Din volumele pe Noemvrie și Decemvrie n-am văzut exemplare complete.

„Luna lui Octovrie” are 152 de foi; „Luna lui Noemvrie”, 164 foi (ultima albă); „Luna lui Dichemvrie” (la titlul pentru intrarea în materie, și ca titlu curent: „Dechemvrie”) peste 173 foi (cu greșeli în numerotație); „Luna lui Ghennuarie” (pretutindeni, afară de titlu: „Iannuarie”), 186 foi; „Luna lui Fevruarie”, 117 foi; „Luna lui Martie” 120 foi; „Luna lui Aprilie”. 98 foi;

„Luna lui Mai“ 101 foi; „Luna lui Iunie“, 108 foi; „Luna lui Iulie“, 116 foi și „Luna lui August“, 132 foi.

In volumul pentru Iannarie, caierele au signatura următoare: А Б В Г Д Ё Ж З И Й К
Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Э Ю Я а б в г д е ж з и й к л м н о п р с т у ф х ц ч ш щ ъ ы ь э ю я

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de antichități.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 319.

Popp, *Disertație*, 70. — Cipariu, *Analecte*, XXVIII Qq. — Sbișra, *Miscări culturale*, 96.

112. Dositeiu Patriarhul Ierusalimului, Tomul dragostei asupra latinilor, Iași 1698. — Grecesce.

ΤΟΜΟΣ ΑΓΑΠΗΣ | ΚΑΤΑ ΛΑΤΙΝΩΝ | ΣΥΛΛΕΓΕΙΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΘΕΙΣ (sic)
ΠΑΡΑ | ΔΟΣΙΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ. | ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΓΕΜΟΝΙΑΣ ΤΟΥ
ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΥ | ΑΥΘΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΓΕΜΟΝΟΣ ΚΥΡΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ | ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ | ΒΟΕΒΟΔΑ | ΠΑΣΗΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΣ. |
ἐν ἔτει. 1698.

La sfîrşit: 'Ετυπώσαμεν τὸν παρόντα τόμον ἐν γασίφῃ τῆς μολδοβλαχίας χαλκοτυπία καὶ ἀναλώμασι τοῦ ἁγίου Τάφου διὰ Διοιονισίου μοναχοῦ, ὕψος διορθωτοῦ τοῦ λογιωτάτου διδασκάλου ἱερεμίου τοῦ κακκαβέλα, εἰδὲ καὶ εἰσὶ σφάλματα εἰς τινὰ γράμματα ἢ λέξεις, τοῦτο συμβέβηκε διὰ τὸ εἶναι τὸν χαλκογράφον ἑτερόγλωσσον καὶ μὴ εἰδότα ἑλληνικά γράμματα. καὶ λοιπὸν ἔστω συγγνώμη. ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ α' γ' γ' η' μηνὶ μαρτίῳ. Τέλος καὶ τῷ Θεῷ Δόξα.

Tomul dragostei asupra Latinilor, adunat și tipărit de Dositei, Patriarchul Ierusalimului, pe timpul domniei prea piosului și prea strălucitului Domn și Stăpânitor, Domnul Ioan Antioh Constantin Voevod a totă Moldovlahia. In anul 1698.

La sfârșit: S'a tipărit tomul acesta în Iașul Moldovlahiei cu halcotopia și cheltuiala sfântului Mormint, prin Dionisie monahul, fiind îndreptător prea învățatul profesor Ieremia Cacavela. Decî, deși sunt greșeli la unele litere său cuvinte, acesta s'a întimplat pentru că halcograful era de altă limbă și care nu scia carte grecască, și dar să avem ertare. În anul mântuirii 1698, luna Martie. Sfîrșit și lui Dumnedeu mărire.

In-folio de 436 de foi, astfel împărțite: 14 foi fără număr, 114 pagine, 1 foie albă, 123 foi numerotate, 454 pagine numerotate (dela 124 la 588, sărindu-se numerele 571—580), și iarăși 14 foi fără număr, ultima fiind albă. Tipărit cu negru, cu 41 de rânduri pe pagină.

In foile liminare se află 2 scrisori ale lui Dositeu către cetitori, tabla de materii și 2 compuneri în versuri sembrate, una 'Ανδρέας Δικίνος ἀκίστωρ și alta 'Ιερειμ. Κκαζήλα.

Cartea cuprinde 25 scrisori din diferite timpuri în contra Catolicilor, mai ales în chestiunea primatului papal, a purcederii sfântului duh, a eucharistiei și a botezului.

București: Biblioteca Academiei Române. — Paris: Biblioteca Mazarin.

Légrand, *Bibliographie hellénique*, III, 54.

1699.

113. Bucóvnă, Bělgrad (Alba-Iulia, în Transilvania), 1699.

„Bucovna, ce are in sine deprinderea invetiaturii copiiloru la carte, si simvolumu credintii crestinesci, diece porunci ale legii vechi si ale cei noue, siepte taine ale beserecii resaritului, iproci. Cu voi'a pré santitului chiru Atanasie mitropolitulu

„Obicéu au céla ce să despartă de săbornicîasca besérică cu dejghinări, sau cu erése, sau cu alte înnoiri, să strămute sau sfintele scripturi, precumă au făcută Poiticosulă acela Marchionă, sau cuvintele sfîntiloră, precumă au făcută Antiohianulă Macarie, celă ce mărturisîa o voe; sau să strămute gîndulă, sau cuvintele scripturîi şi ale părinţilor, precum toţi ereticii fac. Iară Latiniî şi ale scripturîi, şi ale părinţilor, şi încă şi ale sfinteloră săboară învăţături le stremută şi le izvretesc, une-orî tălcuindu-le rău, alte-orî rumpându-le şi împiedecându-le den orânduîala loră. Iară cândă nu pot cu întorsuri ca acéstia să-şi plînescă înnoirile loră, împreună pre cé deşartă înţelepćune al véculăi acestuia, sau mai bine să-î zicem înţelepćuné cé înşălătoare, o împreună cu bogoslovîia. Aduc mărturîi necunoscute scornite din capul lor, pună înaintea epistolîi ascunse, află visuri şi descoperîi mnereşti, adncă istorîi băsnuitoare, pilde ne-făcute şi ne-auzite şi scripturi ereticeşti. Acéstia şi altele ca acéstia multe aduc în loc de mărturîi, pentru ca să întărescă, le pare deşertiloră, mari lucruri. Apoi văzândă cum că nici cu unele ca acéstia toate nu isprăvesc nîmica, ocărăscă, batjocorescă, bléstemă, hulescă, şi altele fără ruşine şi fără omenie fac înpotriva noastră. Aşa au făcut în létul 869 dela Hs. la săborulă ce au fostă asupra lui Fotie cel de pre lângă Nicolai Papa. Neputândă să sté înpotriva adevărului pré sfîntului Fotie, îi zicé că e fără lége, fărûmecătorîu, ucigaşă. Şi atăta îi zicé cum că diavolulă l-au învăţat filosofîia. Pentru căci că Silivestru al doilé papă ală Rămului fărûmecătorîulă de morţi, de vréme ce cu farmecile luase Păpiia, şi încă mai vartosă s-au făgăduită diavolulă cumă să fie şi după moarte al lui, precumă istoréşte Platinulă. Pentru acéia zicé şi sfîntului Fotie acélla ce au fostă şi lî-au făcut acestă Silivestru. Ca şi céla ce Ioannă ală optulă papă ală Rămului au fostă muîare, mărturisită de miî de istorici eleni şi latini, şi acelaş Platină în viaţa aceluî Ioannă istoréşte. Iară Leonă al noaolă au zisă cum că s-au făcut în Vizantiia o muîare Patriarhă. Lucru de răsă şi de ocară, de vréme ce îaste lucru nemărturisit şi numai de singură pricinuitorîulă dejghinăriî de Leonă grăită. Aşa şi cândă au luat Palestina şi Finichiia şi partîia Siriei, şi cândă au luat Ţarigradul, au făcut întunérece de nevoi, şi goniri, şi apucări în pravoslavnicîi şi în beséricile lui Dumnezeu: Pre unele le-au săpat şi le-au surpat, altele le-au pângărit, necruţândă nici Sfintele Icoane, nici veşmintele, nici pré curatele taîne. Aşîderé şi în zilele lui Mihailă Paleologă au scornit mulţimi de izgoniri, şi de munci şi închisori, şi celoră al beséricîi şi miréniloră, şi încă şi morţi a mulţi den cel de al sfatului boîari. Şi pre céla urmă totă aşa au făcut şi făcă şi până în zilele noastre. Precum mărturisescă célla ce să fac în Rosiia şi într-alte locuri ale pravoslavniciloră, aşa şi Cariofilă Crisulă şi Alatie Hiotulă, care pentru mulţimé huleloră lui ş-au mîncată limba lui şi într-acesta chipă l-au eşit sufletulă.

„Şi alţiî ce tyîpărescă cărţi înpotriva noastră, şi mai vartosă în Rămă hulescă pre patriarşi şi pre bogoslovîi beséricîi Răsăritulă, şi zică lui Varlaam, Valaamă, şi lui Palamă, Palamida, şi lui Sevîră, Savurochefală, fără de nică o ruşine, ca nişte măsăricîi. Ei batjocuriî fiind, pre alţiî rădă şi le pare că batjocurescă; şi împreună tuturoră le zică povăţuitori întunéreculă, bălauri şi vasilischi. Unele ca acéstia zică şi scriu Latiniî, asemănându-ne pre noi întocma cu păgăniî şi cu Jădoviî. Iară dentr-ală noştri, când va cine-va să scrie, vrând să răspunză pentru adevărul la hulele şi adevărat rătăcirilor Latiniloră celoră înpotriva noastră, alţiî zică: nu

zice așa, nu scrie așa, că să scornește vrajbă : ca cum ar zice : numai pre jumătate zi adevărul ȳară nu deplin ; lasă să ocărască Latini, ȳară voi vă faceți a nu auzi ; și lăsați pre Latini să să laude cătră ceia ce am zis, și să zică cum că Grecii carte nu știu, ce vor să zică ; și altele ca acéstia să zică surda făluindu-se și trufindu-se. Că pentru aciasta și aciastă cărțulue a fericitului Maximă mulți au vrut să o opréscă să nu să tyȳpărescă, pentru căci grăiaște adevărul desco-perit, dovedit și lămurit ; însă au biruit adevărul, și au vrut Domnul de s-au tyȳpărit, ȳntru pomenire ȳnțelepților și pentru ȳnvățătura și ȳntărirea tuturor pravoslavnicilor. Pentru aciasta, o fi luminată ai sfintei lui Hs. săbornicești și apostolicești răsăritului beséreci, luându-o și cetindu-o, rugați-vă pentru ceia ce o au scris și o au tyȳpărit, și o au ȳndreptat pre ȳa. Că arătându-vă mulțamitori spre ceia ce priveghiază pentru mântuința voastră, să dobândiți partia celor mântuiți, ȳn cel de sus ȳerusalim, care ȳaste maica noastră a tuturor.“

Titlul pentru intrarea ȳn materie, care arată și cuprinsul cărții, e următorul :

„Carte făcută de Pré ȳnvățatul ȳeromonahă Maximă Peloponisiulă, Ucenicul pré Vestitulă Kyr Meletie Pigă, Papă și Patriarh Alexandriei.

„Pentru noao aflare de a fi Papa ală Rămului ȳncepătoru și capă tuturor. Pentru purcéderé sfintului Duhă. Pentru azime. Pentru mutaré, adecă schimbare ființii tainelor. Pentru foculă curățitoru, ce-ȳ zic Purgatoriu. Și pentru luata bucurie a Dreptilor, adecăte de ș-au luat făgăduința de-plin.“

Pe f. 105 verso, la sfirșitul textului se află versurile acestea :

„Cu ajutoriulă Domnului luat-au săvârșitulă
Aciastă carte vrédnică de Papa ereticulă,
„ȳn luna lui Aprilie ȳn treȳ-zeci de zile,
Era și cursulă aniloră celă dela mântuire
„O mie și șase sute și noao-zeci și noao.
Și ȳară slavă Domnului ci ne ajută noao.“

București : Biblioteca Academiei Române ; Biblioteca Centrală ; Museul de Antichități. — Mănăstirea Némțului.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 328.

Popp, *Disertație*, 69. — Cipariu, *Analecte XXVIII Ss. și Principia*, 112 Pp. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 107.

115. Chiriacodromion, Bělgrad (Alba-Iulia, ȳn Transilvania), 1699.

К Ѹ Р І Ы К Ѡ Д Р Ѡ М І Ѡ Н
ГЛЖ
Ѓ V Г Л І Ѓ Л В Ъ Ц Ъ Т О Ы Р Ѓ
Каре ȳре ѳтрѣ м Казаній ла тоате Дѣмнечнае
престе ѳн, шн ла Празничеле Домнѣць, шн
ла сѳііцій чей нѣмнѣць.
ѳксмъ ѳтѳѳ ѳтрѣ ѳчѣста кипъ ѳшезѳтъ шн
Тѳ пѳрѳтъ, шн май лѣмннат ѳ лѣмба

РѢСЛѢНІЕСКЪ ДІВНОСІТѢ.
 СѢПТ ВЕРШІНЦА ПРѢ СЛѢВІНАТѢСЛѢ ШІИ .ІНѢЦАТѢСЛѢ
 ІОАННІФѢ ЛЕОПОЛДѢ.
 Крѣюль Бѣдѣй, шіи ал църкѣй ѡбсѣрѣци, шіи
 ал Ірѣдѣсѣсѣй.
 Фіинд Ісвернаторѣ църкѣй лѣвріа сѣ Бѣлмѣи
 ГЕОРГІЕ.
 Кѣ благословеніа прѣ сфінцитѣсѣй Күрь
 ІОАННІГІЕ Митрополитѣсѣ Църкѣй.
 .І сфінта Митрополие .І БѣлГРѢДѢ.
 .І лѣсѣ дѣла лѣжитѣсѣрѣ Лѣмѣй дхѣдѣ.

Де Мѣхѣй Іцкановичѣ Тѣпографѣсѣ
 Тѣс ѣз Оугроклахѣѣ.
 (Cel din Țera-Românească).

In-4° de 3 foi fără numerotație și 415 foi numerotate (ultima lipsește în exemplarul nostru). Tipărit numai cu negru, afară de titlu în care sunt câte-va rînduri cu roșu, și cu 31 rînduri pe pagină. Titlul și paginile sunt încadrate. Pentru forma caracterelor v. facs. 224, pag. 374.

Pe verso titlului se află :

„Pré luminatul sămn al sînteî, și nedespărțiteî Troițe,
 Hramul Mitropoliei Belgradului dină Ardélû“.

între literele І—А, А—ІІ, Ѓ—М, С—Е, Ш—ІІ, Ц—ІІ, Ш—П, Ц—Х (Atanasie De Dumnezeu Alesul Episcop, Mitropolitul Scaunului Belgradului Și Al Țării Ardélului Și Părților Țărâi Ungurescî), iar sub stema acésta, reprodușă în facsimile la pag. 374, versurile acéstea :

„Treî chipurî în osebire	ș-un Dumnezău în mărire,
Luî Avraam te-ăi arătatû	întăi foarte adevărat
„Supt cel dela Mamvri copacî,	când ăi vrut minune să facî,
Ca să smerești cu certare	pre cei cu cerbicé tare
„Din Gomora și Sodomul	ca să să stingă tot omul.
Pentr-acéïa măi nainte	de toți véciî ești Părinte
„Cunoscutû în trei obaze	și strălucești de dai raze,
Insuți cu fiul find mărit	și cu Duhul sfint proslăvit.“

Pe cele 3 pagine următore se află prefața reprodușă măi jos, iar pe a 4-a câteva es-
 tracte din s-ta Scriptură.

„PRĖ SFINTITULUI și de Dumnezău alesului păstorîu Kyr ATHANASIE Archi-
 piscopolû și Mitropolitulû scaunului Belgradului, al Vadului, al Maramurășului,
 al Silvașului, al Făgărașului și a toată țara Ardélului, și părților țărâi Un-
 gurești, Vidiculû, Chivarulû, Sulagîlului și al Crasniî, ca unû adevăratû stă-
 pănû, și după darul Duhului sfînt părinte sufletescû, plecate închinăciuni.

„Nice unû lucru nu iaste măi bunû și măi lăudatû întru aciastă Lume (prĖ
 sfînte Părinte) de câtû folosulû și faceré binelulû de obște, și iară de câtû a-și căș-
 tiga cineva nume nemuritorîu. Și pentru ce acéste doao ? Pentru căce că folosulû și
 binele de obște asemănă, zic, a fi lucru Dumnezăescû. Iară căștigaré numelû nemu-

Прѣлѣмниѣтѣ сѣмѣ а҃л сѣн҃тей, шѣ недеспарцѣ-
тѣ Тѣце, Храма Митрополіѣи Бѣаградѣи
днѣ Я҃рдѣли .

Трѣи кѣиѣрѣ а҃л Осевиѣ шѣи Дѣмѣзѣ а҃л мѣриѣ,
Лѣи Я҃браамѣ тѣи лѣагѣтѣ а҃л тѣи фѣарте лѣевѣратѣ .
Сѣпѣтѣ чѣл дѣла Мѣври копѣтѣ кѣиѣ а҃л бѣтѣ мѣнѣне сѣ фѣлѣ .
Кѣ сѣ смерѣци кѣ терѣлѣ пре чѣи кѣ черѣнѣтѣ тѣлѣ .
Днѣ Гомѣра шѣи Сомѣмѣлѣ кѣ сѣ сѣтѣнѣтѣ тѣтѣ шѣмѣлѣ,
Пѣнѣтрѣлѣ мѣи пѣиѣнѣтѣ дѣ тѣоѣ вѣѣиѣи ѣѣѣ Пѣриѣнѣтѣ .
Кѣиѣосѣѣтѣ а҃л трѣ Оѣбѣзѣ шѣи сѣтрѣлѣѣѣѣѣ дѣ дѣиѣ рѣзѣ,
а҃л сѣѣѣ кѣ Фѣиѣ фѣиѣиѣ мѣриѣ шѣи кѣ Дѣѣѣ сѣфѣѣѣѣѣ пѣрѣлѣѣѣѣѣ .

Mth. 5, 45. ritoriu încă să vede a fi o ființă de purură lăudată și câtă viețuiaște omulū intru acīastă Lume, și după ce să mută dintru acīastă viață, cum pentru acīasta avem bune dovediri intru toate lucrurile celorū vechi, căce că aceia s-au trecutū, iară numele lorū le vedemū scrise, și istorite până astăzi în mīi de Cărți. Pentru acēia și scriptura grăiaște (Sirah. cap. 41 stih 15.): Grijaste, zice, pentru nume că acesta îți rămâne de cât o mie de comorī mari de aurū. De care lucru, acēste doao socotindu-le sfințīa ta, de amāndoao ai nevoitū a te atinge. Cu folosulū facerīi de bine, pentru nevointa ce ai sarguitū ca să să lătaască cuvāntul propoveduirei dirēptei evanghelīi supt toată păstorīa turmei ce-ți iaste încredințată dela Dumnezău in eparhiia sfinții tale; iară nu căștigare numelū nemuritorū, căci că n-ai cruțatū chiel tuīala la lucrulū acestīi sfințe Cărți, însă inpreună cu cinstitul protopopū Gheorghie notaresulū Dăianulū, și cu dumnēlū Raț Iștfan Kișfaludū, odorbirăulū Belgradu-lū, ce cu osărdiī ai fostū nevoitorū inpreună cu dumnēlorū a o bate in Tyīpariū pentru folosulū și luminarē nēmulū nostru Rumānesc; căci că foarte au fost lipsă sfințelor Beséreci și pravoslavnicilor creștini de aici din Ardélū de acīastă Dumnezăiască Carte, neavāndū pre-nțeles din destulū cuvāntulū sfinței evanghelīi; iară acum indestulindu să toți și strălucindu-le cuvāntulū evanghelīi spre înțelesulū limbiī lorū, putemū a zice și noi inpreună cu prorocul (Isaiia Cap. 9. sh. 2): Oamenīi cei ce ședē intru întunēcū văzură lumină mare, și cei ce ședē in ținutul și in umbra morții, lumină străluci lorū. Căce că adevăratū moartē cuvāntătorilūi sufletū iaste ne-Dumnezăirē și necunoștiința științii și a înțelēgerīi cuvintelor Dumnezăești. Pentru acēia dară și sfințīa ta ca unū bun priveghitorū al turmei lui Hs. văzāndū lipsa sfințelor Beséreci și necunoștiința științii a prostulū norodū, ai silitū din câtū au fostū puțința, inpreună cu cei mai susū pomeniți. Insa ajutorū nelipsindū și dela pré luminatulū și innălțatul biruitorū al toatei Uggrovlahiī, Io. Constandinū Brāncovēnulū Basarabū Voevodū, carele nu cu puținū s-au arātātū (și pururē să arātā) luminătorū credinții pravoslavnice întārindu-o cu Dumnezăeștile Cărți, in totū chipulū Tyīpārindu-le, carele fiindū patronoșū adevăratū al sfinței Mitropolīi de aici dinū Ardélū și tuturor celorū ce nāzuescū suptū a Mării sale milā, nice sfinții tale nu ț-au trecutū cērerē, ce după pohta sfinții tale și a cinstitulū săborū, ne-întāmplāndu-sā de acīastā datā nēmulū nostru Rumānescū aici in Ardélū meșterū pentru lucrulū Tyīpografieī, Măriā sa s-au milostivitū pentru dragostē sfințelor Beséreci a mă trimite pre slujba sfinții tale și a sfintulū săborū, ca ce ar fi de lipsă sfințelor Beséreci, prinū puțință să să indestulēscā, de care mila a totū putérniculū Dumnezău să umbrēscā pre sfințīa ta și pre măriā sa, inpreună și pre cei ce au fostū părtași chiel tuīalei la acestū Dumnezăesc lucru, ca și de acumū innainte să puteți lumina sfinta Besérecā cu Dumnezăeștile scripturi mai de biu; al căruia dar și ocrotire il rugām să fie cu sfințīa ta pururē.

„Al sfinții tale mic și plăcată slugă

„Mihaī Iștvanović Tyīpograful

„Τὸ ἰὸ Οὐγγροκλαχία.“

(Cel din Țēra-Romānescā).

La sfârșitul cazaniilor pe Dumineci, adică la f. 271 v :

„Mărire și laudă să dămă neîncetată
 Împăratului Cerescu, căce ne-au ajutată
 „Dincepută până aici Carté de-amă tyîpărită
 Și a toate Dumineci amă făcută săvârșită.
 „De aici încă-lă rugăm să ne spodobéscă,
 Și cu ajutorîlă său să ne-nvredniciască,
 „Ca și a Prazniceloră să ajungem sfârșire,
 Și iară să-lă dămă Slavă facândă mulțămire.”

Pe f. 414 :

„A typografului cătră cei ce să voră întâmpla a ceti, Bucurie.
 „Cinstiților și întru Hs. Iubiților cetitor[i], celor sfințiți Preoți și celoră
 miréni, căți vă veți întâmpla a ceti pre acîastă Dumnezăiască Carte,—dela unulă
 a totă țîitorul Dumnezău, carele iaste în trei obraze proslăvită, (cel ce ne-au ajutată
 după începută de amă ajunsă și săvârșitul),—milă, pace, sănătate, viatăă cu de
 toate darurile înpodobită il rugămă să vă dăruiască. După acîasta iarăși cu cu-
 cerie ne rugămă unde vă s-ară întâmpla a găsi nescari greșale, au lunecături în
 lucru acesta al nostru; căci că pre multe locuri nu pre cum în izvodul celă
 vechiă am lăsată, ce am schimbată, au fața cuvântului, au a vremi, au am mai
 scăzută, au am mai adaosă, nu cu socotélă ca acéia să facemă strămutare în
 Alénul potriua sfînteî scripturî, au în rânduiala Dogmeloră ce țîne și poruncéște Pra-
 voslavnica Besérecă a Răsăritului, au arătându-ne mai iscusiți în știință de cătă
 cei ce din tăi au tocmită izvodulă Cărții aceștiă, să nu fie, ce mai vartosă unde
 am mai adaosă câte ceva, am socotită mai spre întărire. Căci că întâi pre unde
 au și avută Mărturiă dină sfînta scriptură, n-au fostă însemnate în ce locă, și
 în câte capete și stihuri. Care lucru era foarte cu nevoe spuitorilor de Cazani, și
 mai și ascultătoriloră, asemănându-se ca și cândă ar spune oare cine unui
 omă streină vr-ună drumă, și să fie închisă într-o casă să nu vază cu ochi în-
 cătro-l îndireptéză: și eșînd décolé să n-ăibă nice ună folosă. Deci pentru acîasta
 vă rugăm știindu-ne că nu vom fi scăpată nice noi de cé firéscă obicîină, ori ce
 lunecare, au lipsă ați găsi au în cuvinte, au în orthografie, au în gîndul sfînteî
 scripturi, au în slove, (pentru că și Typăritulă aă fostă foarte vechiă, și tocit
 la acesta lucru) cu blăndéțe ne smerimă să îndireptați ne-puindu-ne în ponosă,
 ca să vă arătați săvîrșitori cuvântului aceluia ce ne poruncéște Domnul Hs. în
 sfînta evanghelie să ne rugămă de pururé zicîndă: Și iartă noao greșalele noastre,
 cum și noi ertăm greșiților noștri;—a căruia milă și dar rugămă să fie cu voi cu
 toți. Amină.

„Tot cel mică și plecat de bine voitoră
 „Mihaî Iștvanovicî Tyîpograful
 „Τὸ ἐξ Οὐγγροκλαχιά“
 (Cel din țara Rumânéscă.)

Ultima fôie lipsesce în exemplarul nostru.

L. Rus, într'un articol despre Mihaî Iștvanovicî, spune că pe ultima fôie se află ver-
 surile următore :

„In ce chip cerbul dorește de isvorul cel rece
 „Și străinul de moșie-și, când aiurea petrece,
 „Și ca cel ce-i de furtună pe mare prea tare supărat
 „Și se roagă de pururea să vază pământ uscat,
 „Asemenea tipograful pentru a cărței sfîrșire
 „Luî D-zeu dă laudă, cântare, mulțămire“.

București, Biblioteca Academiei Române.

Popp, *Disertație*, 26.—Cipariu, *Principia*, 118 DD.—Sbiera, *Miscări culturale*, 66.—L. Rus, *Un tipograf literat. „Evanghelia învățătoare“ de Belgrad an. 1699 și Mihail Iștvanovici, tipograful din Ungro-Vlachia*, in *Tribuna* (Sibiu) 1899, 31 Aug. și 1 Sept.

116. Molitvenic, Buzău 1699.

ЇҲХОЛОГІОНЪ | ЇДѢКЪ МОЛИТЕЇНІКЪ | Кърме кѡринде .Ѳтрѡ сїне
 толтъ трѣба | Бесѣречїй че съ кѡкїне Прѣвцнхвр, Ишъ | зѡтъ де сѣицїй Иїлн, ши
 де нѡрткѡ | рїй де Дѡнезъс Пѣринци. Ѳ зїлеле | лѡминѡтсѡсї Домнъ ши ѡбѡдѡсї-
 тѡрю | И толтъ цѣл Рѡмѡнѣскъ, Іѡѡнъ | КОНСТѢНТИНЪ БѢСѢРѢКЪ КОѢ-
 БОДѢ | Кѡ бѡгослѡкїнїѡ Прѣсѣицїтсѡсї | Пѣринте Кѣр ѲѢѡДОСІѢ, | Митропо-
 лїтсѡ ѡ толтъ цѣл Рѡмѡнѣскъ | Икѡм тїпѣрїтъ .Ѳтѡї .Ѳ сѣиѡ | Їїкѡнїе дѡлѡ
 Бѡзъс. | Ѳ ѡнѡ дѡлѡ зндїрѣ Лѡмїй. ѡзѡ | Прѣн ѡстенѣлѡ ѡ рнѡсїш Їїїкѡнѡсѡ дѡ |
 Бѡзъс Кѣр Митрофѡнъ.

In 4° de 9 foi nenumerotate, cuprinzând titlul, prefața și tabla de materii, 298 foi nu-
 merotate, cuprinzând textul, și 11 foi nenumerotate la sfîrșit, cu sinaxariul. Tipărit cu negru
 și roșu. Pagina incadrată într'un chenar de compozițiune tipografică, are 22 rînduri.

Pe verso titlului se află stema țerei Românesce (facs. n° 213) și următoarele :

„Stihuri politice 6 asupra cinstiții Crucii din stema Pre luminatului Domnă
 Io Constandină Basarabă Voevoda.

„Domniî Țărâi rumânești au arcă sf(î)nta Cruce,
 H(risto)s biruință lor cu dânsa aduce.
 „Incinge, Doamne, acestă arcă de biruință,
 Ia pre H(risto)s săgiată cu bună credință,
 „Incordéză-l spre pizmași cu nădéjde mare
 Și D(o)mnul îți va sporî cel în război tare.
 „Al măriei tale fierbinte rugătoriu
 Mitrofan, Episcopul de Buzău.“

Pe foia a doua începe o prefață adresată :

„Pravoslavnicului și iubitorului de Dumnezeu Cetitoriu, Milă, Pace, Sănătate
 și spăsenie dela Dumnezeu celă cu totul bun poftimă.

Din acéști prefață estragem următoarele rînduri :

„... Acéste lécuri și vindecări de păcate au suflată înțelepciună lui Dum-
 nezeu-Fiulă în Apostoli și în alți Părinți purtători de Dumnezeu de le-au
 înpodobit cu Canoane și cu rugăciuni cuvioase. Și încă spre acéste au mai adaos
 Canonă la eșiré sufletului, urmaré îngropării, și urmaré sfințirii apei dela Bře-

μακρίνῃ (arătarea Domnului) și os(fe)ștaniia că mică, cu bună cuviință așazate, și alte rugăciuni de toată treba, precum vedem în evhologhionul sau M(o)l(i)tvenicul cel mare. Inșă dintru acésté, unele nefind în putéré Preoților, ci numai în putéré Archiereilor precum iaste sfîntirea sf(i)ntului Myrû, și Hirotoniia; pentru acéia au ales Dascalî Besérecî, și den taînile sf(i)nteî Beséreci, și den M(o)l(i)tvele carele sânt în putéré Preoților, și mai adese de trebă, înpreunându și ungeré cu Myr, cu caré Preoții sânt slobozi, încă au și poruncă să ungă preî cei botezați; și le-au așazat întru acîastă Carte mai mică, iarăș Molitvenicî numind-o; și le-au dat Preoților ca niște pricini de mântuire și doftoriî sufletești, ca să păzescă cu acélé și pre sine, și sufletele creștinilor, carî vor să urmêze mântuirîa, și să le aducă la calé împărătîei cerîului pentru caré omul iaste făcut. De acîastă dară Carte, ce iaste de mare trebă în toate zilele și în totu cîasul, văzându smereniia noastră că sânt Preoții Țarîi noastre lipsiți, și încă mai ales că cele mai denainte tipărite nu sânt cu tipicul rumânesc, dreptu acéia m-am îndemnatu de o am tipăritu cu toate învățăturile rumânești pentru înțelegéré tuturor, acum în zilele Pré luminatului Domn Io Costantin Basaraba Voevoda, fiindu Archiereu și Mitropolitu a toată Țara Ugrovlachie Pré sfîntitul Părintele nostru Kyr Theodosie, ca să fie de acé trebă a mântuirîi lor, a tuturor celora ce le sântu dați pre sémă. Iară de vrême ce acélé ce să află într-ansa sântu trebi tocmite și usebite preoților, fără de carele nu să potî țînē nici decum, pentru acéia cinstîi voastre mai ales Preoților de aici de țară și de aîurē, ca fiilor noștri sufletești mă rog, orî la a cui mână va veni Cartē acîasta, să o cuprindeți cu bucurie sufletescă, nu ca un lucru pămăntesc cinstindu-o, ce ca un vistiîar plin de daruri cerești. . .

Bucurescî : Museul de Antichități.

117. Mărturisirea credinței ortodoxe și Expunere despre cele trei virtuți, Snagov 1699. — Grecesce.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, καὶ Εἰσαγωγικὴ ἐκθέσις περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν Πιστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης. Τυπωθεῖσα: προτροπῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ Εὐσεβεστάτου Ἐκλαμπροτάτου καὶ Γαληνοτάτου Ἀθέντου καὶ Ἱερεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Μπασσαράμπα Βοερόνδα, τοῦ Μπραγκοβάνου. Πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ἀρχιερατεύοντος τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας τοῦ Πανιερωτάτου καὶ θεοπροδλήτου Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίου ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. Ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τῇ ἐπωνομαζομένῃ τοῦ Συναγώδου. ἐν ἔτει α'χγθ'. Κατὰ μῆνα τὸν Φεβρουάριον. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

(Partea II^a.) Εἰσαγωγικὴ ἐκθέσις περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν Πιστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης. Ἐκδοθεῖσα μὲν παρὰ τοῦ Πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Βησσαρίωνος Μακρῇ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Τυπωθεῖσα δὲ προτροπῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ Εὐσεβεστάτου Ἐκλαμπροτάτου καὶ Γαληνοτάτου Ἀθέντου καὶ Ἱερεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Μπασσαράμπα Βοερόνδα, τοῦ Μπραγκοβάνου. Πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ἀρχιερατεύοντος τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας τοῦ Πανιερωτάτου καὶ θεοπροδλήτου Μητροπολίτου

Κυρίου Κυρίου ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. Ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τῇ ἐπονομαζομένῃ τοῦ Συναγώδου. ἐν ἔτει α᾽χγθʹ. Κατὰ μῆνα τὸν Φεβρουάριον. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰεργίας.

(La pag. 256:) Ἐτυπώθη εἰς Οὐγκροβλαχίαν, ἐν τῇ Σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν εἰσοδίων τοῦ Συναγώδου. Ἀναλώμασι μὲν τοῦ πανεκλαμπροτάτου, εὐσεβεστάτου τε καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἀθθεντός καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα Βοεβόδα. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰεργίας. Ἐπιμελεῖται δὲ καὶ διορθώσει κυρίου Παναγιώτου τοῦ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Ἰβύσειν Πόντῳ Σινόπης. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ, α᾽χγθʹ. κατὰ Μῆνα Φεβρουάριον.

Mărturisirea credinței ortodoxe a Bisericii universale și apostolice a Răsăritului, și Expunerea introductivă despre cele trei virtuți, a Credinței, Nădejdei și Dragostei. Tipărită din indemnul și cu cheltuiala prea piosului, prea strălucitului și prea luminatului Domn și Egemon a toată Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, Voevod Brâncoveanu, pentru folosul creștinilor ortodocși; pe când era arhiereu al prea sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei preasfințitul și de Dumnezeu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie. În respectata Mănăstire a Intrării în Biserică a Născătoarei de Dumnezeu, ce se dice a Snagovului. În anul 1699, în luna Februarie. De cel mai mic între ieromonahii Antim din Ivir.

(Partea II^a:) Expunere introductivă despre cele trei virtuți a Credinței, a Nădejdei și a Dragostei. Dată la lumină de către prea cuviosul și prea învățatul ieromonah, Domnul Visarion Macri din Ianina. Tipărită din indemnul și cu cheltuiala prea piosului și prea strălucitului și prea luminatului Domn și Egemon a toată Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod Brâncoveanu, pentru folosul creștinilor ortodocși; pe când era Arhiereu al prea sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei preasfințitul și de Dumnezeu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie. În respectata Mănăstire a Intrării în biserică a Născătoarei de Dumnezeu, ce se dice a Snagovului. În anul 1699 în luna Februarie, de cel mai mic între ieromonahii Antim din Ivir.

(La pag. 256:) S'a tipărit în Ungrovlahia în respectata Mănăstire a Intrării, la Snagov, cu cheltuiala prea strălucitului și prea piosului și prea mărețului Domn și Egemon a toată Ungrovlahia Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, de cel mai mic între ieromonahii Antim din Ivir, prin îngrijirea și corectarea domnului Panaghiot de la Sinope din Pontul Euxin. În anul mântuirii 1699, luna Februarie.

In-folio de 7 foi fără număr, 86 pagini numerotate și 3 foi fără număr, formând partea I a cărții; 1 foie, 256 de pagini și 10 foi fără număr, formând partea a II-a. Textul este dispus pe 2 coloane, în pagina incadrată. Pe verso ambelor titluri se află stema țării (facs. n° 213) între inițialele domnesci ale lui Constantin Basarab Voevod, și versurile lui Sevastos Trapezuntliu Chimenitul carl se reproduc mai jos.

Partea I este scrisă în grecésca vulgară, iar a II-a în grecésca clasică.

Pe foile liminare se mai află încă 5 epigrame ale aceluiași Sevastos Trapezuntliu, către Domnitor și către carte; una a Doctorului Ioan Comnen către Domn; 3 epigrame semnate: Οἱ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγκροβλαχίας Ἀθηνταῖς Ἀκαδημίας Μαθηταί (Elevii Academiei Domnesci din Bucuresci Ungrovlahiei); 3 epigrame semnate: Οἱ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις δύο σχολῶν (Elevii celor două școli din Ianina), și în fine două scrisori ale Patriarhului Ierusalimului Dositeiu, din Ianuarie și Februarie 1699. Tipărim aci prima epigramă a lui Sevastos (Cfr. p. 251), epigrama doctorului Comnen și a doua scrisoare a lui Dositeiu, în textul original și în traducere românească, făcută de C. Erbiceanu.

Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον, εὐσεβέστατον καὶ γαληνότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας κύριον κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασσαράμπαν βοεβόδαν τὸν μέγαν Μπραγκοδάνον.

Πῦχετ' ὄφρ' ὅς δυτικὴ σοφίη μέγα πρὶν ποτε πάντη
 ἐν τε τύπῳ βιβλίων ἀντολικῶν προφέρειν·
 ἀμφοτέρων δ' ἀνέτειλε τέως χάρις ἐνθάδε πιστοῖς
 ἐν τε διδασκαλίαις, ἐν τε τυπογραφίαις.
 σπουδῇ καὶ δαπάνῃ μεγαλόφρονι καὶ θεοπνεύστῳ
 σῆς χειρὸς, ἡγεμόνων πιστοτάτων ἀκρότης·
 Κωνσταντῖνε μέγιστε φαινότατε Μπασσαράμπα,
 φέρτατε ἡγεμόνων Οὐγγροβλάχων πολίων.
 Ζῆφης ἐς λυκάδαντας ἀπείρονας, ὦ Πτολεμαῖε
 ὀψίτερ, στεράνων ἄξιε οὐρανίων.
 Ὁ διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐν
 Μπουκουρεσίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας αὐθεντικῆς σχολῆς
 Σεβαστὸς Τραπεζούντιος ὁ Κυμινίτης.

Către prea strălucitul, prea piosul și prea luminatul Domnitor și Egemon a totă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voievod, marele Brâncoveanu.

Să fâlea mult sprincéna occidentală, mai nainte, cu totă înțelepciunea și cu tiparul că edă cărți orientale; pentru amândouă acestea au răsărit acum harul creștinilor și aicea, și în învățătură și în tipografiă,—prin osîrdia și cheltuiala mânei tale celei mărinimóse și inspirate de Dumneđeu, Domnitorule cel mai perfect între credincioși, Constantine prea mare, prea luminate Basarab, cel mai bun între Domnitori cetaților (orașelor țarei) Ungrovlahiei. Să trăești în anî ne-nu-mărați, o Ptolomee posterior, demn de cununile ceresci.

Profesorul de științe al școlii domnesci din București Ungrovlachiei, Sevastos Trapezuntiul Chimenitul.

Πρὸς τὸν αὐτὸν εὐσεβέστατον καὶ γαληνότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας κύριον κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Βασσαράμπαν βοεβόδαν τὸν μέγαν Βραγκοδάνον.

Μοῦσα! καλλικέλαδοι, ἀείσατε θέσκελον ἄνδρα·
 μέλψατε τὸν χαρίτων πλήρη καὶ σοφίης,
 Κωνσταντῖνον ἄριστον ἐν ἡγεμόνεσσι φανέντα,
 κλεινὸν Βραγκοδάνον κοίρανον Οὐγγροβλάχων,
 Καντακουζηνῶν ὡς σκηπτροφόρων τελέθοντα,
 Βασσαράμπων τε κλυτῶν ἔκγονον ἡγεμόνων·
 πραῦν, μείλιχρον, ἡδὲ φρένας βαθὺν, εὐθύδικόν τε.
 θειογράφων λογίων εὐσεβέα πρόδολον·
 ἀστέρα παμφανόοντα σαοφροσύνης ἐνὶ κόσμῳ,
 γενναίας ψυχῆς ἔργ' ἐπιδεικνύμενον
 κείνων, οὐδς πενίη τε καὶ ὀρφανίη μέγα δάμνει·
 νόκτα τε καὶ ἡμαρ κηδόμενον προφρόνως·
 ἀμφαραπώντα σοφούς τε καὶ ἱδμονας ἐξοχα φώτας,
 καὶ τίοντα λίαν θαψιλέως χάρισιν·

ὅς πάντῃ πλείστοις ἱεροῦς ἀνεδείματο ναοὺς
 κάλλει καλλίστους δερκομένους ἄποθεν·
 ὥς ἄλλος Ζοροβάβελ ἀγακλυτὸς, ἢ Πτολεμαῖος,
 ὃν διὰ γηθοσύνης φιλοσοφεῖ Δακίη.
 "Ὅς καὶ τήνδε βίβλον δαπάναις ἰδίαις ἐτύπωσε
 πάντων νητρεκέως πρὸς χάριν εὐσεβέων·
 δέλτους δογματικὰς συνέχουσιν δ' ἐνδοθι διστάς,
 τήν τε κυρωθεῖσαν Μολδαβίης συνόδῳ,
 καὶ ἣν Βησσαρίων νῦν ἔκθετο πολλὰ μογήσας,
 οἷα ζηλωτῆς μυστιπόλος τριάδος.
 ἐκ πατέρων ἱερῶν συλλέξας, ὄφρα κεν εἴη
 δόγματα θεολογίης ἔμπροσθα θειοσόφως·
 πιστεῖς, ἐλπίδος, ἡδ' ἀγάπης πέρι θεολογοῦσιν,
 ὧν δι'χα σωθῆναι οὐκ ἐν τοῖς χθονίοις.
 Βραγκοβάνου κορυφῇ δὲ στέψατε τῶνδ' ἀρετῶν,
 Μοῦσαι Πιερίδες, στέμμασι γρυτοπλόκοις.
 Ὁ τοῦ γαληνοτάτου ἀθθέντου ἀρχιεπὶς
 Ἰωάννης ὁ Κομνηνός.

Către același prea pios și prea luminat Domnitor și Egemon a totă Ungrovlahia,
 Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, Marele Brâncoveanu.

Muse frumos cântătoare, cântați pe divinul bărbat, cântați pe cel plin de
 grații și de înțelepciune, pe Constantin ce s'a arătat cel mai bun între Domni-
 tori, pe renumitul Brâncoveanu, pe Domnitorul Ungro-Vlahilor; bland, dulce, dar
 minte profundă și dreaptă, editor pios a cuvintelor scripturei dumnezeesci; stea
 înțeleptă, vădută tuturor în lume, săvârșind lucruri demne de un suflet nobil;
 asupra acelor striviți cumplit de sărăcie și orfan, îngrijindu-se cu prevedere
 și noaptea și ziua; iubind pe cei luminați, înțelepți și sciutori escelenți, și
 plătindu-i foarte abundent cu daruri. El este acel ce în adevăr au ridicat foarte
 multe temple divine frumoase, vădându-se din depărtare ornamentele lor lucitoare.
 Ca un alt Zorobabel prea glorios, sau Ptolomeu, sub care cu bucurie filosofeză
 Dacia. Care și acastă carte cu propriile sale cheltueli o au tipărit, cu adevărat
 pentru mântuirea tuturor credincioșilor, care carte cuprindând hotărâri dogmatice
 în sine, de două feluri, și cea confirmată în Sinodul Moldovei, și aceea pe care
 Visarion mult ocupându-se a compus-o acum, pe care zelosul scrutator al Sfintei
 Treimi, adunând-o din Sfinții Părinți au alăturat-o aici, cuprindând dogme teolo-
 gice pline de înțelepciune divină: Credința, Speranța și Iubirea, fără care nu-
 i cu putință muritorilor a se mântui. Muse încununăți apogeul virtuților lui Brânco-
 veanu depunându-i cunună aurite.

Doctorul Prea strălucitului Domnitor,
 Ioan Comnen

Δοσίθεος, ἐλέφ θεοῦ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, πᾶσι τοῖς ἐντευχομένοις ὀρθοδόξοις
 ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Εἰ καὶ τινα ὁποῦ θέλομεν εἰπεῖν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην εἰσὶ τοῖς δοκιμωτέροις
 ὁμῶν γνωστὰ, διὰ τοὺς μὴ εἰδότες ὅμως λέγομεν διτι καὶ ἐν τῷ δεκάτῳ πέμπτῳ (recte

ἐκ τῷ αἰῶνι ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάνησαν τέσσαρά τινα μεγάλα θηρία ἀντικείμενα καὶ πολέμια τῇ ἀγίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἅτινα καὶ ἕως νῦν διαμένουσιν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐστὶν ἡ αἵρεσις τῶν Λουτέρων. ἥτις ἤρξατο ἐν τῷ χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ δεκάτῳ ἐδόξω ἔτει. Δεύτερον ἐστὶν ἡ αἵρεσις τῶν Καλδίνων, ἥτις ἐφάνη ἐν τῷ χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ τριακοστῷ ὀγδόῳ ἔτει. Τρίτον ἐστὶν ἡ ἄνω φύουσα ῥίζα, ἥτοι τὸ σπῆμα τῶν Γεζουόητων, ὅπερ συνέστη ἐν τῷ χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ τέσσαρακοστῷ ἔτει. Τέταρτον ἐστὶν ἡ μετάθεσις τοῦ καλενταρίου, ἥτοι τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Πάσχα, ἣν προῦξένησεν ὁ πάπας Γρηγόριος δέκατος τρίτος, ἐν ἔτει χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ τρίτῳ.

Κατὰ οὖν τῶν αἵρεσεων Λουτέρων καὶ Καλδίνων συνέγραψε πρῶτος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱεραμίας, καὶ μετ' αὐτὸν Μελέτιος, ὁ ἀγιώτατος πάπας Ἀλεξανδρείας, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὀρθόδοξοι θεολόγοι, ἐν οἷς μάλιστα προτερεῖ ὁ μακαρίτης διδασκαλὸς Γεώργιος Κορέσσιος ὁ Χίος, ἀποδοκνύοντες πατρικῶς, ἀποστολικῶς τε καὶ γραμμικῶς ἀλλότρια τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰς καينوτομίας καὶ τὰ δόγματα τῶν εἰρημένων αἱρέσεων.

Τὴν δὲ μετάθεσιν τοῦ ἁγίου Πάσχα κατέκρινεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄθροισθεῖσα οἰκουμένη συνόδος ἐν ἔτει τῷ κοσμικῷ ζα΄, καὶ ἰδεῖτε τὴν συνοδικήν πράξιν αὐτῆς ἐν τῇ πεντακοσιοστῇ τέσσαρακοστῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ Τόμου τῆς Ἀγάπης.

Ἄλλ' οἱ Γεζουόηται, πάντων τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐκκλησίας ἀναιδέστατοι καὶ τολμηρότατοι ὄντες, ἐσυκοφάντουν τὴν ἀνατολικήν ἐκκλησίαν ὅτι πρεσβεύει τὰ Λουτέρων καὶ Καλδίνων, καὶ περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Πάσχα κατέκρινον τὴν αὐτὴν ἀποστολικήν ἐκκλησίαν ὡς τὰχα ἡπατημένην. Ἐκρήρυττον δὲ τὰ ἁθέματα ταῦτα μάλιστα ἐν τῇ Λεχίᾳ καὶ ἐν τῇ Μικρᾷ Ρωσίᾳ, ὑποκειμένη τότε τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Λεχίας. Ἐλεγον δὲ πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτῶν βλασφημίαις ὅτι ὁ μὴ πιστεύων εἰς τὸν πᾶπαν τῆς Ρώμης ἄθεός ἐστι· καὶ οὐ δύναται σωτηρίας τυχεῖν· τοσοῦτον ὥστε τοῦ διαβόλου ἐπὶ ὀρθοδοξίᾳ κνέζη Βασιλείου τὴν θυγατέρα Μαρίαν ἐκλύσαντες εἰς τὸν παπισμὸν. καὶ ἐκείνης πεισθείσης ἀπὸ τὴν ἡνωτέρω διδασχῆς αὐτῶν, δηλονότι τῆς, ὅστις οὐ πιστεύει εἰς τὸν πᾶπαν ἐστὶν ἄθεος, καὶ θρηνοῦσης διὰ τὸν πατέρα αὐτῆς ὅτι ἐκολάσθη, οἱ Γεζουόηται, διὰ τὴν καλοκαρδίαν, ἐπήγασι καὶ ἔσκαψαν καὶ εὐγαλαν τὰ κόκκαλα τοῦ πατρὸς τῆς ἀπὸ τὸν τάφον καὶ τὰ ἐδάπτισαν κατὰ τὴν τάξιν τῶν Λατίνων. Καὶ περὶ τούτου ἴδετε πλατύτερον ἐν τῷ συντάγματι τοῦ κὺρ Νεκταρίου τὸ διακυσιστὸν τέσσαρακοστὸν ἕννατον καταβάτον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ Λεχίᾳ Ἰουδαίοις ἐδῶκασι μεγάλην ἐξουσίαν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ὥστε πλάττοντες αἰτίας οἱ χριστοκτόνοι ἐξέβαλον ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς ἱερεῖς καὶ ἐτυραννοῦσαν. καὶ τὸ δὴ μέγιστον κακὸν, ὅτι συκοφαντήσαντες ἕνα ἱερέα ὀρθόδοξον ὡς ἄξιον θανάτου πράξαντα, τὸν εὐγαλαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἐνδεδυμένον τὰ ἱερά ἄμφια καὶ τὸν ἐφούρκισαν ὡς ἦτον φορεμένος.

Ἐν τοιοῦτοις οὖν κακοῖς ἐνρισκομένων τῶν ἐν τῇ Λεχίᾳ ὀρθοδόξων Ρώσων, ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος λόγοις καὶ συγγράμμασι πρῶτον αὐτὸς μόνος ἀντέπραπτεν ταῖς ἀσεβείαις τῶν Γεζουόητων· μετὰ ταῦτα δὲ Κύριλλον τὸν Λούκαριν, σοφώτατον ὄντα, εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἀναδείχσας καὶ ἔξαρχον τοῦ ἰδίου προσώπου ἀποκαταστήσας, ἐπεμψε καὶ ἐδίδασκε τοὺς Ρώσους τὰ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· καὶ ὅτῃ καὶ σχολεῖα συνέστησεν ἐκεῖ, καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα ἐποίησε πρὸς στερέωσιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μετέπειτα ὁ Κύριλλος, πατριάρχης γενόμενος Ἀλεξανδρείας, καὶ διδασχὰς καὶ ἐπιστολαῖς ἐκινεῖτο ὅπου καὶ ὅπως ἐδύνατο κατὰ τῶν εἰρημένων νεωτέρων ἀλλὰ καὶ μεταθεθεῖς εἰς τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως καὶ ποιῶν τὰ αὐτὰ λαμπρότερον,

οὐ Γιεζουθήται ἔλεγον εἰς Λαχίαν ὅτι ἡ ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἐστὶ καλθινική, καθότι ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Κύριλλος καλθινόφρων ἐστὶ. Καὶ, τοῦτον τὸν μᾶταιον καὶ ψευδεπίπλαστον λόγον ὑποθέμενοι, ἐσπούδαζον πᾶσι τρόποις ἵνα μεταβάλλωσι τοὺς ὀρθοδόξους Ῥώσους εἰς τὸν παπισμὸν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

Ἐν ἔτει δὲ αχ'θ', ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτιδίμου αὐτοκράτορος Μοσχοδίας Μιχαήλ Θεοδωροβίτζη, ἀπῆλθεν ἐκεῖ εἰς Μοσχοδίαν ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεοφάνης, ὅτε ἐχειροτόνησε καὶ τὸν πατέρα τοῦ αὐτιδίμου βασιλέως ἐκείνου Φιλάρετον πατριάρχην Μοσχοδίας καὶ πάσης Ῥωσίας· ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὰ ἴδια διὰ τῆς Ῥωσίας, καὶ ἔχων ἐπιτροπικά γράμματα τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀγίας Συνόδου ἵνα ἐπισκεφθῇ τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν τῆς Μικρᾶς Ῥωσίας, ἐχειροτόνησε μητροπολίτην Κιζίβου καὶ Ἀλικίας Πέτρον τὸν Μορίλαν, ἄνθρωπον ἐνάρετον καὶ σοφώτατον, ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ εἰκοστῷ, καὶ ἔτι ἐχειροτόνησε καὶ ἐπισκόπους τρεῖς.

Ἀπελθὼν δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ πάλιν ἐπανελθὼν καὶ εὐρισκόμενος εἰς Γιάσιον ἐν τῷ ἔτει χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ τριακοστῷ, ὅτε ἐγένετο ἄκρως ἡ συκοφαντία τῶν Γιεζουδητῶν. ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος ἐστὶ καλθινόφρων, ἐπεμψαν οἱ Ῥῶσοι πρὸς τὸν Θεοφάνην, ἐρωτῶντες εἰ τὰ παρὰ τῶν Γιεζουδητῶν λεγόμενα περὶ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου οὕτως ἔχει. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ἔγραψεν ὁλόκληρον πραγματείαν ἐν κεφαλαίοις ις', ἥς τὸ πρῶτον κεφάλαιόν ἐστὶ τόδε.

Κεφάλαιον πρῶτον· ὅτι ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία
τῆς τῶν Λουτέρων καὶ Καλθίνων αἵρέσεως
οὐ μετέχει.

Εἰ καὶ τὸ Λατίνων ψεῦδος καὶ μέγα ἀδίκημα ἦν, ἐγῶμαι καὶ τοῦτο τὸ φάσκειν αἰρετικούς τὸ τῆς ἐκκλησίας εὖχος, τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικὸν σοφώτατόν τε καὶ ἀγιώτατον πατριάρχην Κύριλλον καὶ τὸν τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων θεωρήλῃ θίασον καὶ τῆς τῶν Καλθίνων καὶ Λουτέρων λύμης μετέχειν, τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ἄπασαν, συκοφαντεῖν. Οὐδὲν γὰρ μέχρι τούτου τόδ' ὑποπτεύεσθαι ἐφάνη τεκμήριον. Τίς μικρόν γε ἰσχυρῶς τὰ ἡμέτερα οὐκ ἐπίσταται τὸ τοῦ σοφωτάτου τούτου πατρὸς εὐσεβὲς πατριαρχεῖον ἱεραῖς εἰκόσι καταγλαΐζομενον, καὶ τοὺς ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἅπαντας ἀναφανδὸν προσκυνοῦντας ταςδ' ὡς δεῖ σχετικῶς· καὶ θερμῶς τοῖσδ' ἐπικαλοῦντας εἰς βοήθειαν; Ψεῦδος μέντοι Λατίνων τὸ ἀδίκημα. Ἡμεῖς τὰς τῶν ἀγίων σεπτὰς εἰκόνας καὶ σεβόμεθα, ὡς εἰκὸς, καὶ ἀσπαζόμεθα, καὶ τοὺς ἄλλως φρονοῦντας αἰρετικούς κρίνομεν καὶ ἀναθεματίζομεν. Ἐπίσης ἅπασιν οἱ θεϊστάτοι ἀρχιερεῖς καὶ ὁ πάντων πατήρ τε καὶ ποιμὴν σοφώτατος πατριάρχης Κύριλλος, ὃς καὶ εὐσεβῶς ἐξομολόγησιν τῶν ἐκάστω πεπραγμένων κηρύττων, ἐκ τῶν τοῦ Βελιάρ χειρῶν πολλοὺς ἀφαρπάξεται. Περὶ αὐτεξουσίου ὀρθῶς φρονοῦμεν ἢ ἐφ' ἡμῶν ὡς ὁ σπόρος μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ἐκ θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ ἄρροις ἦτοι τὸ αἰρεῖσθαι, καὶ τοῦτο φαρμὲν τὸ τοῦ Δαβὶδ· προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε· ἐπιστρέψατε πρὸς μὲ καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς. Ποσάκις ἠθέλησα συναγαγεῖν καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ὅστις θέλει, καὶ τὰ λοιπά. Τὸν ἄρτον τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης ὡς ἀληθὲς Χριστοῦ σῶμα, καὶ τὸν οἶνον αἷμα διδάσκομεν ὁ καθηγεμὼν σοφώτατος πατριάρχης Κύριλλος καὶ ἡμεῖς τοῖς τὸ λάβετε φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ πίνετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου κυριακοῖς λόγοις πειθόμενοι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν μήτε πατριάρχῃ, μήτέ τινι ἄλλῳ τῶν Γραικῶν κοινωνία πίστεως Λουτήροις ἢ Καλθίνους πεφανέρωται· καίπερ πολλάκις τοῖς ἐνταῦθα πρέσβεσι, οἷα καὶ ἄλλοις πολλοῖς χρώμεθα φίλοις, τοῦ καιροῦ οὕτως ἀπαυτοῦντος. Ἀλλ' ἔδει τοὺς ἀθλίως διακειμένους βλέπειν καὶ εἰσορᾶν ὅτι μικροῦ δὴ πᾶσα ἡ ὑπὸ τὸν Ῥώμης ἐπαρχία παρεστράπη καὶ ἐξώκειλε, καὶ ὅτι ὁ πάπας τῶν ἐπιφυσειῶν πασῶν

αίρέσεων ὑπάρχει πρωταίτιος καὶ θεωρεῖσθω. Οὐγγρία, Ἀλαμανία, Γερμανία τε, αἱ ἔξω νῆσοι καὶ τὰ λοιπὰ, οὐχ ὑπῆρχον ἅπαντες ἐνστερνιζόμενοι τοὺς τῶν σεπτῶν συνόδων ὅρους; Ὅμως γοῦν τοῦτοις μικρὸν τι ἢ μᾶλλον οὐδὲν χριστιανοῖς κατάλληλον ἀφομοίωμα ἔμεινεν. Ὁ τοσοῦτων μὲν οὖν καὶ τοιούτων κακῶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ ὑπάρχων χρηστὸς πάπας αἷτιος οὐκ αἰσχύνεται. Ἀλλ' ἀνοήτως περὶ πολλῶν ἡμᾶς τοὺς τὰ τῶν πατέρων φρονούντας ἀδίκως συκοφαντεῖ τῆς ἀθείας. Ὁ μὲν οὖν σοφώτατος πατριάρχης Κυρίλλος, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοσοῦτον ἀπέχει αἰρέσεως ὥστε καὶ θαρρύντως τολμᾷ λέγειν ὡς οὗτός ἐστιν ὁ κατὰ ἀλήθειαν ἀρχιερεὺς ἐν τοῖς νῦν κατὰ Παῦλον, ὅσιος, ἀπλοῦς, ἄκακος, ἐλεήμων, εὐσεβής. σοφός, διδάσκαλος, καὶ τοῦ κατ' εὐσεβείαν πιστοῦ λόγου ἀντεχόμενος.

Τὰ μὲν οὖν παρὰ τοῦ Ἱεροσολύμων γράμματα ταῦτα ἀνεγνώσθησαν εἰς πᾶσαν τὴν Ῥωσίαν, καὶ ὠφέλησαν μὲν ἱκανῶς ἀλλ' εἰς ὀλίγον καιρὸν καθότι ἐν ἔτει α'χλ'γ' τῆς σωτηρίας ἐφάνηκαν εἰς βιβλιδάριον τυπωμένα ἐν τῇ Γενέθρᾳ τὰ θυλλοῦμενα ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου. κεφάλαια, ὧν τινων δραξάμενοι οἱ Γεζουήται ἐφώναζον εἰς πᾶσαν τὴν Ῥωσίαν: ἰδοὺ ἀναμφιβόλως ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης καλδινόφρων ἐστὶ καίτοι γὰρ οἱ ἀντικείμενοι μηδεμίαν ἀποδείξιν δυνάμενοι παρασχεῖν ὡς εἴη τὰ κεφάλαια τοῦ Κυρίλλου, ὡς ἐδείξαμεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐγχειριδίῳ, καὶ ὡς φαίνεται ἐν τῷ Τόμῳ τῆς Ἀγάπης, ἐν κελεῖδι φμ'. Ὅμως ἐβέλοντι κακουργοῦντες δι' ὀργίζοντο ὅτι ἦσαν τοῦ Κυρίλλου, μάλιστα βουλόμενοι τὴν ἐκατοντηρίδα τῆς καινοτομίας τοῦ σχίσματος αὐτῶν, ἣτις ἦν ἐν ἔτει α'χλμ', φιλοτίμως ἐορτάσαι, ἵνα πλείονος τιμῆς ἐν αὐτῇ παρὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τύχωσιν, ὅση δύναμις ἡγωνίζοντο τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ῥώων εἰς τὰ αὐτῶν ἥθη μεταβαλεῖν ὡς ἐνόμιζον. Ὅθεν ὁ διαληφθεὶς μητροπολίτης Κιαΐδου Πέτρος μετὰ τῆς συνόδου αὐτοῦ ἀντιπράττοντες αὐτοῖς καὶ ἀγωνιζόμενοι τὸν καλὸν ἄγωνα ὑπὲρ τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος, καὶ δὴ κατὰ τῶν εἰρημένων καλδινικῶν κεφαλαίων καὶ κατὰ πάσης αἰρέσεως φερόμενοι, ἐσύνθεσαν Ὁμολογίαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἣν μετερχόμενοι οἱ ὀρθόδοξοι Ῥῶσοι, ἐστηρίζοντο ἐν τῇ πίστει. Ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν τινὲς λαλοῦντες διεστραμμένα κατέλεγον ἔν τισι τῆς Ὁρθοδόξου ὁμολογίας, καὶ οὕτω πάλιν ἐλάμβανον οἱ ἀντικείμενοι ἰσχὺν τινα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, ὁ καλὸς ποιμὴν οὗτος Πέτρος, θεῖφ πνεύματι ὁδηγούμενος, ἐδείχθη τοῦ τότε αὐθεντοῦς Μολδοβλαχίας τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοιδίμου Βασιλείου βουδόδα, μέγα δυναμένου παρὰ τε τῇ ὑψηλότητι ἀρχῇ ἐξ ἧς εἶχε τὴν ἡγεμονίαν, καὶ παρὰ τοῖς Λέχοις, καὶ ἐτι γεμὴν ἔχοντας ζήλον μέγαν καὶ ἀγάπην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἐνεργήσῃ παραγενέσθαι τινὰς λεγόντας ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς μικρᾶς Ῥωσίας, καὶ τινὰς λογίους ἄνδρας ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Γιάσιον, καὶ συγκροτηθῆναι σύνοδον, ἵσως γένηται βοήθειά τις παρ' αὐτῆς τῇ ἐκκλησίᾳ Ῥωσίας. Ὁ δὲ περὶ χαρῶς τὴν πρεσβείαν δεξάμενος, ἐκοπίασε καὶ γράμμασι καὶ δώροις καὶ ἐξόδοις καὶ ἄλλαις φιλοτιμίαις. Ἐμεσίτευσεν οὖν εἰς τὸν κράλην καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς Λεχίας, καὶ ἀρήκασιν τὸν ἀριώτατον μητροπολίτην ἐκείνον καὶ ἐπεμψε κληρικούς τινὰς σοφοὺς καὶ ἐναρέτους, παρ' ἡλθον εἰς Γιάσιον. Ἐγγραψε δὲ καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπεμψεν ἡ τότε ἱερὰ σύνοδος ἀρχιερεῖς καὶ κληρικούς καὶ τὸν ἀποστολικὸν ἄνδρα, τὸν διδάσκαλον Μελέτιον τὸν Συρίγον καὶ, γενομένης τοπικῆς συνόδου ἐκεῖ, ἦτοι εἰς Γιάσιον, ἐθεωρήθη καὶ ἀκριβῶς ἀνεψηλαφήθη ἡ ἐκτεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κιαιίδου ὁμολογία, ἐξ ἧς πῇ μὲν ἀφαιρέσαντες, πῇ δὲ προσθέμενοι, οἱ σύνοδου πατέρες ἀνεκάθηραν αὐτὴν πάσης μέμφεως καὶ ὤρισαν Ὁμολογίαν εἶναι καὶ λέγεσθαι ὡς καὶ πρότερον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἣν μετὰ ταῦτα, σύνοδος μεγάλῃς ἀθροισθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ παρουσίᾳ δηλονότι τῶν τρισσάρων ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, ὡς πάντῃ ὀρθόδοξον ἐπεκύρωσε, καὶ οὕτως ἐξεδόθη εἰς τὸ κοινὸν πάσης τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας. Καὶ ἰδέτω ὁ φιλομαθὴς τὰ περὶ τούτων πλατύτερον ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐγχειριδίῳ.

Περίπου δε τὸ αχξή ἔτος ἐτύπωσαν αὐτὴν οἱ πρωτεύοντες ἐν τῇ Βελγικῇ διὰ μεσιτείας τοῦ τότε μεγάλου βασιλικοῦ ἐρμηνέως τοῦ μακαρίτου Παναγιώτου, πλὴν ἐν ὀλίγοις βιβλίοις, ἅτινα λυτὰ ἦτοι ἄδετα ἐμοιράσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ τότε ἀγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μεθοδίου ἐκ μέρους τοῦ εἰρημένου ἄρχοντος. Πλὴν, ὡς εἴρηται, ὀλίγα ὄντα τὰ βιβλία εἰς ὀλίγον καιρὸν ὀλίγιστα ἐμείνασι καὶ σχεδὸν ἠφανίσθησαν. Καὶ οὕτως ἐκινδύνευε τὸ κοινὸν τῶν ὀρθοδόξων ἵνα ὑστερηθῇ τοιοῦτου ἀναγκαιοτάτου καλοῦ. Ἡ οὖν μετριοτής ἡμῶν φροντίζουσα κατὰ τὸ εἶκος περὶ τῆς βίβλου οὐκ εἶχεν ἐπὶ τινα ἄλλον καταφυγεῖν καὶ διόρθωσιν τοῦ πράγματος ἐμποιῆσαι, εἰ μὴ πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς τοῦ παντὸς ποιητικῆς τε καὶ συνεκτικῆς δεξιᾶς τὸ τῆς αὐθεντίας ἀξίωμα κατ' ἀξίαν δεξιόμενον τὸν εὐσεβέστατον καὶ ἐκλαμπρότατον δούκαν καὶ φιλόχριστον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας, κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασαράμπαν βοεβόδα, τὸν φιλαδελφία καὶ συμπύτῃ περὶ τὴν πίστιν εὐσεβεῖα τε καὶ εὐθύτητι τὸν δόντα τὴν αὐθεντίαν αὐτῷ θεὸν φιλοῦντα ἀνταμείβεσθαι, ὡς ἔδειξεν ἡ πείρα, δι' ὧν εὐηργέτησε πολλὰς ἐκκλησίας διαφόροις τρόποις κατὰ διαφόρους ἐπαρχίας καὶ τόπους πολλούς· καὶ πρὸς τοῦτοις διὰ τῶν βιβλίων ὧν προστύπων, ὡς γινώσκει πᾶσα ἡ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. Τοιοῦτοις γὰρ ἀντιδώροις οἶδεν ἡ ἐκλαμπρότης αὐτοῦ τὸν θεὸν ἐξιλάσκεσθαι, οἷς ἀγαπᾷ θεραπεύεσθαι. Τίς δὲ θεῶ παρὰ τῶν φοβουμένων αὐτὸν φιλοτιμωτέρα δώρων προσένεξις, ἀλλ' ἢ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ πίστεως ἢ διάπυρος ἐνδειξις, καὶ τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν ἢ παρ' αὐτῶν πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπίδοσις. Πρὸς οὖν τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ φιλόχριστον τοῦτον αὐθέντην τὴν περὶ τῆς βίβλου ἀναφορὰν ποιησάμενοι, οὐκ ἐδεήθη ἡ φιλόχριστος αὐτοῦ ψυχὴ πολλῶν λόγων ἢ ἀξιώσεων, ἀλλ' εὐθὺς ὥρισεν ἵνα τυπωθῶσι καὶ δεθῶσι, καὶ νὰ διανομησθῶσι δωρεὰν τῷ χριστιανικῷ πληρώματι.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λογιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κύρ Βησσαρίων Μακρῆς ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ἐσύνθεσε φιλοπόνως ἔκθεσιν τινὰ εἰσαγωγικὴν περὶ πίστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης, οὐ μόνον τῇ τάξει, ἀλλὰ καὶ ταῖς διαιρέσεσι καὶ ταῖς νοήμασι πολὺ τὸ παρεμφερὲς ἔχουσιν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ὁμολογίᾳ, ἥτις καὶ αὐτὴ ἀναχθεῖσα δι' ἡμῶν εἰς χεῖρας τῆς ἐκλαμπρότητος αὐτοῦ, ὥρισεν ἵνα συντυπωθῇ τῇ Ὁρθοδόξῃ Ὁμολογίᾳ, ὥστε εἶναι τὰς δύο πραγματείας εἰς τόμον ἕνα· ἀναγινώσκεσθαι μέντοι τὴν μὲν ὡς ὀρθόδοξον Ὁμολογίαν τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, στάθμην καὶ κανόνα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως οὖσαν· τὴν δὲ ὡς μερικὸν ὀρθοδόξου διδασκάλου ἐρμηνείαν τε καὶ ὑπόπωσην.

Ἀποδεχόμενοι οὖν τὴν βίβλον μεθ' ἡμῶν, πάντες ὑμεῖς ἀδελφοί, θέον ἐστὶ συμφύφως καὶ συμφώνως ἀναφθέγγεσθαι: σῶσον, κύριε, τὸν φιλόχριστον αὐθέντην Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασαράμπαν βοεβόδα, τὸν πρόμαχον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· εὐλόγησον τὴν ζωὴν αὐτοῦ· κατεύθυνον τὰ διαθήματα τῶν ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος βουλῶν αὐτοῦ· πατίτω τὴν ἰσχὺν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀνθεστηκότες αὐτῷ παράχρημα πιπτέτωσαν, ὅτι ἐποίησε καὶ ποιεῖ ἐν τῇ ἀγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ κρῖμα καὶ δικαιοσύνην αἰώνιον, καὶ τῇ ἀληθείᾳ λυμαιομένη χεῖρα ὀρέγει, καὶ τὸν λαόν σου διασώζει, ὅτι θεὸς ἐλεύους, οἰκτιρῶν καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις· καὶ σοὶ ἡ αἰδὶς δόξα εἰς αἰδίου αἰῶνας. Ἀμήν. αχχθ', ἐν μηνὶ ἰανουαρίῳ, ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως.

Dositeu, cu mila lui Dumnezeu Patriarh al Ierusalimului, bucurie tuturor întîmplărilor Ortodoxî în Domnul.

Dacă și unele din cele ce voim a le dice către iubirea vóastră sunt cunoscute celor mai încercați dintre voi, dar pentru cei ce nu știu, noi dicem. Că și în secolul XV (*recte* XVI) de la intruparea Domnului nostru Isus Christos s'a u arătat

vre o patru mari fiare, care sunt opuse și vrăjmașe Sfintei Biserici a lui Dumnezeu, ce persistă și până acum. Întăia fiară este eresia Luteranilor care a luat început în anul 1517. A doua este eresia Calvinilor, ce s'a manifestat în anul 1538. A treia este rădăcina ce izbucnesce în afară, adică schisma Iezuiților, ce s'a constituit la anul 1540. A patra este schimbarea Calendarului, adică a zilei Sfințelor Pasci, ce o au motivat papa Grigorie al XIII în anul 1583. Contra eresurilor Luteranilor și Calvinilor cel întâi a scris Preasf. Patriarch al Constantinopolului Ieremia. După el Meletie Preasf. Patriarch al Alexandriei, și mulți teologi ortodoxi, între cari cel mai însemnat este fericitul profesor Gheorghe Coresi din Hio, dovedind patristic, apostolic și scripturistic că eresurile, dogmele și înnoirile țise sunt streine de Biserica Universală. Cât despre schimbarea Sfințelor Pasci o au condamnat Sinodul Ecumenic adunat în Constantinopol în anul de la crearea lumii 6201. Și vedeți praxa sinodică a ei la pagina 541 a *Tomului Inbirei* (Τόμος Ἀγάπης).

Iesuiții însă fiind cei mai îndrăsneți și mai nerușinați dintre toți inimiții Bisericii, calomniază Biserica Orientală că învață cele ale Luteranilor și ale Calvinilor, iar relativ la schimbarea sărbătorilor sfințelor Pasci, critică pe acesta a noastră Biserică apostolică, că adică ar fi în eróre.

Propagă aceste calomnii necuviincioase mai ales în Polonia și în Rusia mică, ce era atunci supusă egemoniei polone. Mai diceau pe lângă alte blasfeme de ale lor, că cel ce nu crede în Papa Romei este ateu și nu va pute să afle mântuire. În atâta predicau acestea, încât atrăgând la papism pe Maria fiica Cneazului Vasilie, recunoscut prin Ortodoxismul său, iar ea convinsă prin înaltele lor doctrine, adică prin aceea, că cine nu crede în Papa este ateu și plângând pe părintele său că este condamnat (în infern); Iesuiții pentru a-i câștiga inima s'au dus de au săpat și au scos din mormint oșele părintelui său și le-au botezat după ritul Latinilor. Despre acesta vedeți mai pe larg în scrierea în Chir Nectarie pag. 249 și următoarele. Nu numai atâta, dar încă au dat mare putere Iesuiților din Polonia asupra Ortodoxilor, în cât fabricând acușatiuni, vîndători de Christos scoteau pe preoții din biserică și-i tiraniseau. Iar răutatea cea mai mare a fost: calomniând pe un preot Ortodox că ar fi practicat lucruri demne de mörte, l-au scos din biserică îmbrăcat cu vestminte sacerdotale și l-au pus în țépă, cum era îmbrăcat. Ast-fel aflându-se într'o stare de răutate atâta de mare Ortodoxii ruși, Preasfințitul Patriarch al Alexandriei Meletie (Piga) s'a opus el cel d'întâi prin discursuri și scrieri nepiosității Iezuiților. După aceea prea înțeleptul Chiril Lucaris, ridicat la demnitatea de archimandrit și numit reprezentant al persoanei sale, l-a trimis și a învățat pe Ruși cele ale credinței ortodoxe. Când au înființat acolo și școli și alte lucruri necesare și au introdus lucruri pentru consolidarea credinței Ortodoxe. După acesta apoi Chiril Lucaris devenind Patriarch al Alexandriei prin învățătură (pastorale) și epistole au lucrat unde și cum au putut contra țășilor inovatori, apoi strămutat la scaunul patriarchal din Constantinopol și săvîrșind acestea mai cu succes, Iesuiții răspândeau prin Polonia că adică Biserica de Constantinopol ar fi calvinisând, pentru că Patriarchul Constantinopolei profesează Calvinismul. Pretextând acest raționament deșert și plin de neadevăr, căuta în tot modul de a converti pe Rușii ortodoxi la papism. Acestea relativ la această afacere.

În anul 1619 pe timpul Autocratului fericit al Moscovei, Mihail Teodorovici s'a dus acolo în Rusia Preasfințitul Patriarh al Ierusalimului Teofan, când a hirotonisit și pe părintele acelui fericit împărat, pe Filaret Patriarchul Moscvei și a totă Rusia. Intorcându-se acasă prin Rusia și având scrisorile patriarcale ale Preasfințitului Patriarh al Constantinopolei și ale sfintului Sinod de pe lângă ea (Patriarchie), pentru ca să viziteze Biserica din Rusia mică, a hirotonisit Mitropolit Chievului și Haliciului pe Petru Movilă, om virtuos și foarte erudit.

În anul 1620 a mai hirotonisit încă trei Episcopi. Ducându-se la Ierusalim și apoi reîntorcându-se iarăși și aflându-se la Iași în anul 1630, când calomnia Iesuiților a fost ajuns la culme, că adică Chiril al Alexandriei profesază calvinismul, au trimis Rușii către Teofan întrebându-l despre cele ce dic Iesuiții contra Patriarhului Chiril, dacă sunt așa. Iar el răspundându-le lor a scris un tratat complet în 16 capitule, din care cel d'întâi este următorul:

Capitulul întâi. Că Biserica orientală nu participă de loc la eresul Luteranilor și Calvinilor.

Eă, de și cred că erau minciuni de ale Latinilor și mare nedreptate de a numi eretică credința Bisericeii și pe prea eruditul și preasfințitul Patriarh Ecu-menic și a calomnia adunarea iubitorilor de Dumnezeu a celor mai sfințiți Archierei și totă Biserica orientală, că participă la otrava (λόμης) Calvinilor și Luteranilor, dar până în prezent nu s'a vădut că s'ar fi dat de cătră ei nici o dovadă. Cine, chiar puțin cunoscător de ale noastre, nu scie patriarchatul pios al acestui prea înțelept părinte, ornat cu sfintele icône și pe cei din Biserica Orientală pe toți închinându-le, după cum trebuie relativ, și cu căldură chemând pe sfinți în ajutor? Minciună dar de a Latinilor este calomnia. Noi respectăm după cuviință și sărutăm sfintele icône ale sfinților, iar pe cei ce cugetă în alt mod, îi judecăm deeretici și anatematizăm de asemenea noi, prea divini archierei de pretutindenea; și însuși Părintele tuturor și Păstorul, prea învățatul Patriarh Chiril, care predică cu piositate mărturisirea de cele ce face fie-care, pe mulți i-a răpit din mâinile lui Veliar. Despre liberul arbitru cugetăm drept, cât e posibil nouă: Că adică sămînța bunului este de la Dumnezeu, iar din partea voastră este preferare, ori de a alege, și acesta o dicem după David: „Veniți către El, și vă luminați. Întorceți-vă către mine și mă voi întorce către voi. De câte ori am voit să vă adun și n'ați voit. Cel ce voesce, etc. etc.” Pănea de pe sfînta masă ca adevărat corp a lui Christos și vinul sânge, învățăm, conducătorul nostru Patriarhul Chiril și Noi; creșdend cuvintelor dominicale: „Luați, mâncați, acesta este trupul meu, și beți din acesta toți, acesta este sângele meu.”

Spre a dice sigur nu s'a observat nici la Patriarh, nici la altul din comunitatea Grecilor cele ale Luteranilor și Calvinilor, de și adesea ambasadiorilor de aicea și altor persoane le-am fost amici, pentru că timpul cerea astfel. Dar trebuie să vadă și să observe că cei ce-s dispuși pernicios către noi și mai totă stăpânirea cea de sub Roma au deviat și declinat; și că Papa este cauza tuturor ere-siilor ce au apărut. Observați: Ungaria, Austria, Germania și insulele exteriore și cele-lalte n'au fost toate aprobătoare decisiilor Sinódelor? Și totuși relativ la acestea puțin sau mai nici o asemănare cu prototipele n'au rămas creștinilor. Papa fiind cauza atâtor și astfel de răutăți, în stăpânirea lui nu se rușinează,

ci nebunesc ne calomniază pe nedreptul despre multe pe noi, chiar de ateî, pe noi cei ce cugetăm în conformitate cu Părinții bisericești.

Deci prea înțeleptul Patriarch Chiril, ast-fel exprimându-se, în atata este de departe de eresie, încât cu curaj îndrăznește a dice: că acesta este după dreptate Archiereu în timpurile prezente, după Apostolul Pavel: cuvios, nerentăcios, misericordios, pios, înțelept, învățător și luptător pentru cuvîntul credinței spre piositate, etc. etc.

Scrisorile Ierusalimiteanului s'aû cetit în totă Rusia și aû folosit nu de ajuns, ci puțin timp, pentru că în anul 1633 al Mântuirii aû apărut o broșură tipărită la Geneva, cunoscutele capitule, sub numele Patriarchului Chiril al Constantinopolului, de care profitând Iesuiții strigaû în totă Rusia: Iată acum că Patriarchul de Constantinopol confesează Calvinismul. De și inimiții nu puteaû să dea nici o dovadă că capitulele ar fi ale lui Chiril, după cum am arătat în manualul nostru și care se vede în *Tomul Iubirii* la pag. 549. Dar voinđ a face rău susțineau că sunt ale lui Chiril. Măi cu seamă pentru că voiaû a serba splendid jubileul secular al novismelor Schismei lor, ce cădea în anul 1650, spre a obține o onore mai distinsă din partea Bisericii Romane. Cu câtă putere s'aû luptat spre a schimba Biserica Rușilor după obiceiurile lor — cum speraû ei! Deci ăisul Mitropolit de Chiev Petru cu sinodul său, opunându-se lor, s'aû luptat lupta cea bună pentru dogmele ortodoxe. Ridicându-se dar în contra capitulelor calviniste amintite și a tot eresul, aû compus Mărturisirea Bisericii Catolice, pe care întrebuițând-o Rușii ortodoxi se întăreaû în credință. Dar fiind-că unii iarăși vorbeau lucruri destrăbălate, atacaû în câte ceva Mărturisirea Ortodoxă, de unde inimiții aû luat din nou putere asupra Ortodoxilor, acest diviu Păstor, Petru, îndemnat prin inspirație divină s'aû rugat Domnitorului de atunci al Moldo-Valahiei, fericitului întru amintire Vasilie Voevodul, mult putend și la guvernul cel prea înalt, de unde-și luase Domnia și la Poloni și încă avend și mare zel și dragoste către Biserica lui Christos, spre a lucra de a se trimite unele persoane delegate din Biserica Rusiei mici și câți-va bărbați erudiți din Constantinopol la Iași și să se adune Sinod, că pôte să se facă vre un ajutor Bisericii Rusiei. Acesta (Vasile Voevodul) primind cu bucurie pe reprezentanții acestei idei, s'aû ostenit și cu scrisori și cu daruri și cu cheltuieli și cu alte filotimisiri. Aû mijlocit la regele Poloniei și la aristocrați și aû lăsat pe acel Preasfîntit Mitropolit de aû trimis un număr de clerici înțelepți și virtuosi și aû venit la Iași. Aû scris și la Constantinopol și aû trimis Sinodul de atunci Archierei și Clerici, între cari și pe bărbatul apostolic Meletie Sirig și făcendu-se Sinod local acolo, adică la Iași, s'aû revăđut și corectat cu deamănuntul Mărturisirea propusă de la Chiev, din care unele pe ici coala le-aû lăsat afară, pe altele le-aû adăugit. Părinții Sinodului o aû curățit de tot atacul, și aû hotărît să fie și să se numescă Mărturisirea Bisericii Catolice, ca și înainte. Pe acesta Sinodul Mare adunat după acesta în Constantinopol, fiind față toți patru Preasfînți Patriarchi, o aû confirmat ca foarte ortodoxă și astfel s'aû dat în totă societatea Sfintei Biserici a lui Christos. (Consulte cel ce voesce a sci despre acesta mai pe larg și Manualul nostru.) Cam pe la 1668 o aû tipărit în Belgia cei ce erau în capul afacerilor (magnații) prin mijlocirea marelui interpret imperial de atunci, fericitul Panaghiot, dar în puține exemplare, care simple, adică nele-

gate, s'a împărțit în Constantinopol de către Preasfințitul Patriarch al Constantinopolului Metodie, din partea ȃisului Magnat. Dar, cum s'a ȃis, puține fiind exemplarele, în puțin timp aũ rămas foarte puține și mai s'aũ nimicit, și astfel se periclita Comunitatea Ortodoxilor de a fi lipsită de un bun așa de necesar. Smerenia noastră însă, îngrijind după putință de carte, n'aũ avut la cine altul să caute ajutor ca să efectueze îndreptarea lucrului, de nu către omnipotența și înțelepța dréptă ce ține după dreptate demnitatea domnescă, către prea piosul și prea strălucitul Duce și iubit de Dumnezeu Domnitor a tótă Ungrovlahia, Domnul Ioan Constantin Basarab Voevodul, la cel uman și cu piositatea și rectitudinea credinței însădită în sufletul său, care răsplătesce lui Dumnezeu, pe care-l iubesc pentru că i-a dat Domnia, după cum experiența probéază. De aceea aũ săvîrșit faceri de bine la multe biserici, în multe moduri, în diferite provincii și multe locuri; pe lângă acestea și prin cărțile ce a tipărit, după cum scie tótă Biserica apostolică. Cu astfel de daruri aũ vădut Strălucirea sa imblândit pe Dumnezeu, prin care lucruri iubesc a-l servi. Ce prosforă din partea celor ce se tem de El, póte fi un present mai onorător decât arătarea zelósă a iubirii, a credinței și îmbunătățirea din ce în ce mai mult a sfințelor Biserici din partea lui? Decî făcend cerere către prea Strălucitul și iubitul de Christos Domnitor despre carte, n'aũ avut nevoie sufletul său cel iubitor de Christos de multe cuvinte și stăruințe; ci curînd au poruncit să se tipărescă, să se lege și să se împartă gratis mulțimei creștine.

Fiind-că prea învățatul între eromonahi și spirituali Chir Visarion Macri din Ianina a compus o expunere introductivă despre Credință, Speranță și Dragoste, nu numai prin metod, divisiuni și idei avend multă relațiune cu Mărturisirea Ortodoxă, care și acésta s'aũ depus în mâinile strălucirii sale, aũ hotărît a se tipări la un loc cu Mărturisirea Ortodoxă. De aceea amîndouă scrierile sunt într'un tom, spre a se citi, una, ca Mărturisire Ortodoxă a Bisericii Catolice și Apostolice a lui Christos, fiind dreptar și canon al credinței ortodoxe; iar alta ca interpretare și model al unui dascăl ortodox.

Primind decî cartea, împreună cu noi, cu toți trebuie, fraților, într'o voce și într'o unire să strigăm: Mântuesce Dómnne pe iubitorul de Christos Domnitor Ioan Constantin Basarab Voevod, sprijinul credinței ortodoxe. Bine-cuvintează viața lui, îndréptă urmele sfaturilor lui spre mântuirea plinirii Bisericii. Să se supue sub picioarele lui puterea vrăjmașilor lui, și cei ce i se împotrivesc lui cadă cu repeđiciune, pentru că au făcut și face în Sfînta ta Biserică judecată și dreptate eternă și în adevăr tinde mână de ajutor celei hântuite și salvéază pe poporul tîu. Pentru că tu ești Dumnezeu milelor, îndurărilor și al iubirii de ómenî, și Ție se cuvine mărirea în vecii vecilor nesfîrșit. Amin.

1699, în luna Ianuarie, în Adrianopol.

București: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități. — Iași: Biblioteca Centrală. — Atena: Biblioteca Parlamentului.

A. Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 46, n° 131. — A. Papadopol-Calimah, *Scrișore către V. Alexandri*, în *Convorbiri literare*, XIV, 252. — C. Erbiceanu, în *Revista Teologică*, III (Iași 1885), 410. — Picot, *Anthime*, 535, n° 9. — C. Litzica, *Manuscrisele grecesci din Biblioteca Academiei Române*, în *Analele Academiei Române*, Tom. XXXIII, pag. 92, n° 137.

226. — Frontispiciu din Triod, Buză 1700.

1700.

118. Invătături creştinesci, traduse de Gheorghe Radovici, Snagov 1700.

ДѢЦЪТЪРИ КРЕЩИНЕЩИ

Фѡартѣ дѣ фолѡсъ,

Икѡма ѡтѡжѣ скѡасѣ дѣ прѣ Лѣмбѣ
Грѣчѣскѣ, прѣ Лѣмбѣ Рѡмѣнѣскѣ
шѣ сѣс Тѣпѣрѣнт сѣпрѣ фолѡсѣсѣ
чѣлѣ дѣ ѡбѣщѣ.

Д зѣлѣлѣ Прѣ лѣмѣнѣтѣсѣлѣ Дѡмѣнѣ,
Іѡ Кѡнѣстанѣдѣнѣ Бѣсарѣбѣ
Рѡсѣѡдѣ.

Кѣ Бѣлѣослѡкѣнѣа Прѣ сѣнѣцѣтѣсѣлѣ
Мѣнѣропѡлѣнт Кѣрѣ Ѣѡдѡсѣѣ.

Д ѡнѣсѣлѣ мѣнѣтѣсѣрѣѣ. ѣѣ ѡ. Гѣнѣрѣѣ

Д ѢНѢГѡВѢ

дѣ Гѣѡргѣѣ Рѣдѡкѣчѣ.

In 8° mic de 14+203 pagine. Tipărit cu caracterele Bibliei, (v. facs. 212 și 226) cu 21 rinduri pe pagină. In primele 14 pagine să află: titlul încadrat, stema lui Constantin Voevod (facs. n° 226), stihurile și prefetele reproduse mai jos și, în fine, arătarea cuprinsului.

„Stihuri asupra stemei

„Cu mijlocul corbului Dumnezeu cel mare
Domnului Constandin dăde-î armă tare
„Pré cinstita cruce ca să biruiască
Pre aî săi vrăjmași și să stăpănescă
„In mulți ani cu pace într-a sa moșie.
Hs. dăruiască-î multă veselie“.

Prefața :

„Pré creştinului, pré luminatului și pré înălțatului Domnului și stăpănitorului a toată Țara Rumânescă, Domnului, Domnului Ioannu Constandin Basarabă Voevodă, acé plecată până la pământu închinăciune.

„Cé adevărată și preste măsură bunătate și ochiul cel linu a slăvitei de Dumnezău înălțimeî tale, caré pornindu-se din buna voe cé iubitoare de oameni și lui Dumnezău plăcută, arată cătră toate meștersugurile și învățaturile céle slobode și mai vartosu spre acélla câte privescu cătră trebuințele besericești și cătră podoaba politiei și cătră céle ce cuprindu cunoștința cé dumnezălască a pravoslavniciloru învățaturi și cătră câștigare bunelor fapte, dentru caré ȳaste cu totul și tyîpografîia, — nu numai le-au crescutu și intru mai desăvârșitū și mai vrédnică de minune aşăzare le-au adusu, ce și pre mulți cătră câștigare acestora mai osârdnici au făcutū.

„De vréme ce bunătățile cînstindu-se să mărescu, precum iarăș necînstindu-se să micșoreză, aciasta au stătitu pricina să mă îndemnezu și eu, miculū și nevrédnicul robul Mărieî tale, pentru ca să învățu acestu meștersug besericescu al tyîpografiei. Ce darū alergându ca cerbulū setosū, cătră pré cuviosulū intru Iermonahi, egumenulū sfinteî Mănăstiri a văvedenieî Bogorodițîi, a Snégovulū, duhovnicul, chyr Anthim, dela Iviriîa, am învățatū cu multă ostenélă și osârdie dela sfințîia sa, meștersugulū tyîpografiei. Deci auzindū de oare cariî învățați, precumū să fie fost obicéfu vechiū, ca fieș-care meșterū și învățat, să aducă céle mai dintăiu ale meștersugulū, sau ale învățaturii lui den toate, întâi Împăratulū sau Domnulū loculū, și aciasta zic că o făcé pentru doao pricini: una pentru că să cade și ȳaste cu direptate, și alta pentru ca să fie lucrurile lorū mai meștersuguite, mai vartosū și cerce-tate, puindu-le înainté ochiulū Împă-

ratulū. Direptū aciasta amū vrutū și eu mai miculū robulū Mărieî tale, (măcarū că nevrédnicū sântu), să urmezu acestulū lucru. Iară cu ajutorulū lui Dumnezău, dup-acé după putință câștigare a tyîpografiei, găsindū o tălmăcire noao a uniî cărți noao folositoare de suflet, caré din limba greclască în limba rumănescă s-au ostenitū précuviosulū intru Iermonahi chyr Filotheiū S(ve)tagorețulū, m-am apucatū de o am tyîpăritū cu ajutorulū lui Dumnezău. Caré nu numai căci ȳaste noao, ci căci ȳaste și începătură a tyîpografiei caré amū învățatū, făcādu dintr-aciasta începătură întâiu a tyîpografiei, — cu plecăclune dară și cu genuche plecate, aducu și puū înainté cătră milosârdulū și pré linulū ochiulū Mărieî tale, caré Mărieîa ta, după urmaré împărăților celor de demultu, ca unū strănepotū al Împăra-

226. — Stema și stihurile asupra stemei din Învățaturî, 1700.

ților, și mai naltă și mai alesă decâtă Domniă ceă din cepută, mă rog să o priimești cu blândete și cu iubire de omă, precumă marele împărat ală Persiloră Chyră, acă puțină apă a săracului, sau ca ceă doi bani mici ală văduveă. Și Dumnezăulă tuturoră, și dătătorulă și săvârșitorulă a toată învățătura și meșterșugulă, să păzescă pre Măriă ta mai presusă de toată răutateă celor înprotivnici, întărindu-te întru pre naltulă și de Dumnezău păzitulă scaună ală Domnieă, în mulți ani și pre norociți, cu pace și fără turburare, și dăruindu-ți viață îndelungată, întru veselie, împreună cu pre luminațilă coconi ală Măriei tale și cu toată curteă. Amină.

„A slăviteă de Dumnezău înălțimeă tale, mai mică și plecată robă
„Gheorghie Radovică“.

„Prédoslovie cătră cetitori.

„Intr-acăstă cărtulie, o iubiți cetitori, nu veți afla voroave cu nevoe la înțelesă, că sântă proaste socotele și învățături, pre scurtă și lesne, carele să înțelegă fără ostenelă de fiește-și carele. Nu sântă învățături de obiceă și politicești, precumă sântă acelă ale lui Epictit și ale altora; ce sânt socotele creștinești, carele privescu numai cătră adevărulă celă evanghelicescu, și cătră credința lui Hs. Aceste socotele nu sântă date numai cătră ceă delungați de lume și cătră ceă ce petrecă purure întru rugăciuni ne-ncetate, ce și cătră aceia cariă viețuescă în lume și nu cunoscă atăta de curată tainele lui Dumnezău; că potă și acește mai apoi după grijile lumă ca să o citescă, că pre adevărat le prisosēște puținică vrēme și pentru spăseniă loră. De nu voră putē să o citescă toată într-o zi, iară mai puțină vor putē ca să procitescă în fiește-și care zi câte un cap, mai nainte până ce nu începă grijile. Dimineța, după ce veți sfârși cē datoare și după obiceă rugăciune cătră Dumnezău, citiți ună cap, însă cu socotință ca să o puteți înțelegē bine. De nu vă vor fi lăsândă lucrurile a ceti diminēța, puteți și cătră sēră, mai nainte până nu mērgeți spre pat. Aceste socotințe, măcar că sântă și mici, iară intră în sufletul nostru, de-l pecetluescu, ca și pecetē pre cāră“.

La pag. 10 sē află următōrea arătare a cuprinsului:

„Capetele câte să află într-acăstă cărticică.

„Pentru credință. — Pentru care sfârșitū s-au ziditū omulă. — Pentru defăimareă lumă. — Pentru moarte. — Pentru județul de-apoi. — Pentru munca. — Pentru vācuire munciloră iadului. — Pentru raă. — Pentru că păcătosulă necinstește pre Dumnezău cândă face păcatulă innaintē lui. — Pentru că să cade mai multă de cătă de toate să grijimă de mântuire noastră. — Pentru păcatulă. — Pentru pocăință. — Pentru că păcătosulă nu i să cade a-și delungă vrēme pocăinței lui. — Pentru că creștinulă să cade să zică adevărulă fără frică și cu îndrăznelă. — Pentru că omulă nu să cade să se nădăjduască spre sine. — Pentru că creștinulă nu i să cade să-ș petrecă vrēme lui în deșărtă. — Pentru dară. — Pentru priimiră darului. — Pentru dumnezăiasca lyturghie. — Pentru priimiră tainelor. — Pentru milostenie. — Pentru cum să cade ca să facă omulă milosteniă. — Pentru zmintelă. — Pentru răbdare. — Pentru că omulă să cade ca să-ș plăce voă lui voei lui Dumnezău. — Pentru nădejde cē cătră Dumnezău. — Pentru

dragosté cé cătră Dumnezău. — Pentru dragosté cé cătră Hs. — Pentru dragosté cé cătră aprobele. — Pentru dragosté cé cătră vrăjmaș. — Pentru că celú ce va să-ș izbândéscă spre vrăjmaș cade în multe réle. — Pentru urmaré Domnului nostru Is. Hs. — Pentru că viața fiului lui Dumnezău să cade ca să fie chip vieții și săvârșirei creștinului. — Pentru cine să chîamă că iaste adevărat ucenicú lui Hs. și următoriu lui. — Pentru că se cade să slujim lui Dumnezău cu mare căldură. — Pentru evlavila cătră fecioara Mariia născătoare de Dumnezău. — Pentru rugăciune, adecă ce iaste rugăciuné și cum să cade creștinului ca să se roage. — Pentru Arhieriei și nastavnicii besérecilorú, adecă carele iaste lucrulú lor. — Pentru afurisanie, ce iaste afurisanii și cumú se cade să se facă și cândú“.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 336.

Popp, *Disertație*, 69. — Cipariú, *Analecte*, XXVIII și *Principia*, 119. — Odobescu, *Revista Română*, 1862, 402 și *Scrieri*, I, 458. — Picot, *Anthime*, 536, n° 12. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 69.

119. Flórea darurilor, Snagov, 1700.

ФЛОЎРЪ ДАЎРЪІАЎР

Кірте фѡартѣ фѡсмѡасѣ ші де фѡлѡсѣ
фѡиѣсе кѣрѣа крещѣнѣ, кѣреѣ ва
крѣ сѣ се ѡподѡбѣскѣ прѣ сѣне
кѣ бѣнѣтѣци.

Де прѣ Гречіе скѡасѣ прѣ Рѣмѣніе.

А зѣлѣѣ прѣ лѣминѣтѣлѣи двѡи Іѡанн

Кѡнстандѣнѣ Бѣсарѣбѣ Бѡевѡд.

Кѣ бѣгѡсловѣніѡ прѣ сѣнѣцѣтѣлѣи Мѣи

трополѣтѣлѣи Кѣркѣ Ѳѡедѡсѣ.

Кѣ ѡдѣмѣнѣрѣ ші кѣ кѣлѣтѣлѣа дѣлѣнѣлѣ

Кѡнстандѣнѣ Пѣхѣ Гѡаракѣнѣ. Ѳнѣ

Гѡѡргѣ дѡхѣторѣлѣ Крѣтѣнѣлѣ.

Ші сѡсѣ тѣпѣрѣитѣ ѡ сѣнѣта лѣнѣнѣстѣре ѡ

Ѳнѣтѣлѣ.

Бѣ лѣтѣѡ, ѡсѣи. Мѣцѣ, Іѡ.

Де смѣрѣитѣлѣ Іѡерѡнахѣ ѡнѣдѣи Іѡкѣрѣнѣлѣ.

In 8° mic, de 6 foi fără numerotație și 82 foi numerotate. Tipărit cu caracterele *Biblii* din 1688, cu 21 de rânduri pe pagină. Titlul este încadrat; pe verso se află stema și stihurile reproduse mai sus la descrierea *Învățăturilor Creștinesci* (p. 391). După această urmază prefețele cărî se reproduc aci:

„Pré creștinului, pré luminatului și pré înălțatului Domnului și stăpânitorului a toată Țara Rumânescă, Domnului Domnului Ioann Constandin Basaraba Voevod, acé plecată până la pământ închinăciune.

„La acela carele și iaste și încă iubește mai mult să fie, pré înălțate și făcătoriu de bine al meu Doamne, pré plină de flori de multe feluri ale darurilor și ale bunătăților, dela unul carele dobândéște în toate zilele acé bună mirosélă a florilor celor izvorătoare de darú,—alt ce ar fi fost mai vrédnicú ca să-î aducă

dar? de cât ȳarăși flori înțelegătoare ale darurilor, precum ȳaste obicéul, și plăcute, precum și la marile Okean, din râurile céle hrănite pururé dintr-ânsul, cu tare și grabnică curgere să aduce apă vie și dulce. Așa darú și Mărił tale céle nalte blândéte sânt înpodobite cu tot felul de flori, nu putrezitoare și trecătoare și lesne veștejitoare, precum sânt ale trandafirilor și ale crinilor și ale micșinelilor, iachinthul și ale narchesului, și ale altora, ce cu flori ale roditoarelor și izvorătoarelor de dar, și pré mirositoarelor bunătăți. Arătată ȳaste în toată lumé, nu numai de priiatinł ce și de înșisł vrăjmașł ne-tăgăduită, că în cé dumneză-ȳască livade a pré fericitulú sufletulú Mărił tale rușaste dreptaté ca un trandafir, albéște bărbățila ca un crin, invinețescu blândétele ca micșinélele, mohorățéște înțeleptiła ca iachintul, strălucéște curățila ca narchisul. Înflorind cu florile céle bine mirositoare au mirăzmit toată lumé mai mult de cât toate florile dăruirł, creșteré de talanți, milosărdiła, faceré de bine și milostiviré a pré multelor și nenumăratelorú darurilor Mărił tale. Dintr-o îndulcită ca acłasta și înviitoare mirosélă de multe ori și eu nedăstołnicul și netrébnicul robul Mărił tale îndulcindu-mă, m-am nevoit în tot chipul ca să pułu innainté nălțimił Mărił tale minté mé cé mulțămitoare. Și ȳată cu ajutorił luł Dumnezău mărğându spre închinaré sfântulú Muntelú Athonulú, în cé grădină Maicăł Précestił și aflând multe și pré înfrumúșitate sfinte cărți strălucind cu innălțate înțelepciuni, și căutându cu amăruntul, am aflat și acłastă cärticé caré să chiamă Floaré darurilor, scrisă în liniba grecłască; o am adusú cu mine aici, și întâmplându-se pré cuviosul Ieromonah Filotheł sntagorețul a veni până aici în țară, l-am îndemnat după putința-mł spre ostenélă de o au întorsu spre cé de moșie și de obște limba noastră rumănescă, pentru ca să fie bine priimită de lăcuiitorił acestułaș loc; carele și tył-părindu-o precum să véde, viu acum, măcar că și nedăstołnic sânt, și o aduc robéște în rałul cel mare al multelorú și de multe feluri de daruri izvorătoare, și bine mirositoare și pré frumoase flori ale blândéților Mărił tale, ca o micșoară floriciă, ci însă mirositoare foarte și către toți cititorił de suflete folositoare, rugându-mă și cucerindu-mă cu genuche plecate nălțimił Mărił tale, ca unú smerit și netrébnic robú, ca să spodobéscă a o priini, ca unú micșor semnú al pohtił méle céł mulțămitoare, precum au priimit și Domnul céł doi banł aceł văduveł sáraceł, cu carele închinându mă plecú și pre mine cu totulú rămăindú pururé,

„Alú blândéților Mărił tale, nevrédnic și netrébnic robú,

„Constandinú Păh. Sarachinú

„sinú Gheorghie Dohtorú Criténul.“

„Prédoslóvie a făcătoriłulú cărții aceștiła către cititor.“

„Eu am făcut ca acela care ȳaste într-o livade mare și frumos înflorită, și culége vârfurile erbilorú și florilorú celorú mai frumoase, pentru ca să facă o cunună. Așa și eu amú cercatú și amú culesú și amú adunat din cărțile carele spunú pentru bunătăți și pentru greșale, și pułu și arăt bunătate și o îndireptez cu scripturile celorú înțelepti și cu Dumnezełasca Scriptură; și după acłasta pułu greșala cé înprotiva bunătății, și înparțu acłastă carte în capete îndireptate, pentru mai curándulú și mai de grabulú ori ce veł vré să afli și să deprinzi lucrulú bunătății. Dirept acéla mi-e voła, acłastă micșoré facere de carte să se chłame „Floaré Darurilorú“. Și de s-ar tãmpla ceva greșală, sânt cu adevérință,

cum că ȳaste ȳntru ȳtiinȳa aceleuȳa carele o cetȳște, ȳi eu pȳnȳ acum caz la pe-depsa lor ȳi las greȳala mȳ.“

Cuprinsul cȳrȳii sȳ pȳte vedea din urmȳtȳrea tablȳ de materii :

„Capetele aceȳtii cȳrȳi.

„Pentru dragoste. — Pȳcatulȳ pizmiȳ. — Pentru bucurie. — Pȳcatulȳ ȳntristȳrii. — Pentru pace. — Pȳcatulȳ mȳnieȳ. — Pentru milȳstenie. — Pȳcatulȳ nemilostivirii. — Pentru ȳndurare. — Pȳcatulȳ scȳmpȳtiȳ. — Pentru ȳndreptare. — Pȳcatul ȳmȳngȳarei ficiȳne. — Pentru ȳnȳelepȳie. — Pȳcatul nebunieȳ. — Pentru dreptate. — Pȳcatul nedreptȳȳii. — Pentru ȳntȳrirȳ drȳptȳ. — Pȳcatulȳ ȳnȳȳȳȳȳȳȳ. — Pentru ade-vȳrulȳ. — Pȳcatulȳ minciȳnii. — Pentru putȳre. — Pȳcatulȳ tȳmerii. — Pentru bȳrbȳȳiȳa sufletului. — Pȳcatulȳ ȳnnȳȳȳȳȳȳȳ. — Pentru ȳntȳrire. — Pȳcatul neȳntȳririȳ. — Pentru socotintȳ. — Pȳcatulȳ nesocotintȳȳ. — Darulȳ ȳnȳelepȳiei smerite. — Pȳcatulȳ truffeiȳ. — Pentru darulȳ ajunȳriȳ. — Pȳcatulȳ nesaȳiului. — Pentru fe-cȳorie. — Pȳcatulȳ curvieȳ. — Pentru mȳsurare.“

Acȳstȳ carte a fost retipȳritȳ de mai multe ori : La Braȳov (Ioann Henning), 1807 ; *ibid.* (Fridrich Herfurt), 1808 ; Sibiiȳ, 1814 ; Bucureȳci, 1864. Totuȳi nu credem ȳn existenȳa unei ediȳiuni din 1703, despre care vorbesc unii scriitoriȳ, dupȳ o ȳnsemnare a lui Odobescu.

Bucureȳci, Biblioteca Academiei Romȳne.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 340.

Cipariȳ, *Analecte*, XXVIII ȳi *Principia*, 119. — Odobescu, *Revista Romȳnȳ*, II (1862), 402 ȳi *Scrieri*, I, 458. — Hasdeu, *Columna lui Traian*, 1883, 328. — Gaster, *Literatura ȳpopularȳ romȳnȳ*, Bucureȳci 1882, 138. — Picot, *Anthime*, 537, n°. 14. — Sbiera, *Miȳcȳri culturale*, 70.

120. Oстоиѣ, Бужѣ 1700.

О К Т Ѡ И Х Ъ

Чѣ сѣ зичѣ :

О Г М О Г Л Ы Г Н Ы К Ъ Л Ъ

Кѳре ѳкѳмѣ ѳтѳжю сѳс типѳритѳ, дѣнь

Перѳнка, шѳ тѳатѳ кѳлтѳѳѳла,

Прѳ лѳминѳтѳлѳш Дѳмнѣ, Іѳ :

К Ѡ Н Г Т Ы Н Т Ы Н Ъ Б Ы Г Ы Р Ы Б Ъ

КОѢКОДѢ.

Митрополит ѳинѳд ѳ тѳатѳ Цѳра, Кѳр :

ѠѢѠДОГѢѢ.

Шѳ сѳс типѳрит ѳ сѳѳѳта Ѣѳѳѳѳѳ дѣ ла Бѳс :

Ѳ ѳнѳлѣ дѣ ла зидѳрѳ лѳмѳѳ : ѳзѳи.

In folio de 3 foi fȳrȳ numerotaȳie ȳi 299 foi numerotate. Tipȳrit cu negru ȳi roȳu, pe douȳ colȳne, cu 40 de rȳnduri. Titlul este ȳncadrat de o gravurȳ mare cu compartimente ȳi cu stemȳ (facs, 228). Pe verso titlului se afȳlȳ stema (facs. 227) ȳi versurile reproduse mai sus la descrierea *Minciului* din 1698 (p. 366).

Prefaȳa :

„Prȳ luminatului, ȳnnȳȳȳȳȳȳȳ ȳi bunului credincȳos Domnȳ ȳi oblȳduitorȳu a toatȳ ȳara Rumȳnȳescȳ Io Constantinȳ Basarabȳ Voevoda, sȳnȳtate, bunȳ viaȳȳ ȳntȳrire, bucurie ȳi cȳ cȳtrȳ vrȳjmaȳ biruinȳȳ.

„Proroculȳ ȳi ȳnpȳratul Davidȳ, ȳnnȳȳȳȳȳȳȳ ȳi de Dumnezeu cununate Doamne, vrȳndȳ sȳ scrie pre amȳruntulȳ ȳi sȳ ne arate cu pildȳ pre omulȳ cel fericitȳ ȳi

drept, l-au inchipuită ca un pomă nalt, care să fie sădit lângă curgerile apelor, care rodulă său îl va da la vrémé lui, și frunza lui nu va cădă, și toate căte va face să vor îndrepta. Precumă și afurē il potrivēște cu finiculă și cu chedrulă, zicând: Dreptulă ca finiculă va înflori, și ca chedrul cel ce ȳaste în Livană să va înmulți. Și ȳarăși într-altă parte il inchipuȳaște cu maslinulă celă roditoră. Că precumă pomii acește înflorind și rodindă, nu numai cu rodulă ospetēză pre călători, ce și cu mirosul florilor loră mirosirē trecătorilor veselesc, și cu verdēța

227.

frunzeloră loră bucură vedēria aceloră, și cu dulcele sunetă al frunzii îndulcescă auzirē, și supt răcoroasă umbră a stălpărilor lor priimescă pre cei ce din cale depărtată osteniți călători, precumă și cu al său untă maslinulă mai alesă trupurile celor ce să ung cu dănsulă le face sănătoase, și înblânzește obrazele, dentru care și cununi să înpletiȳa oare-cândă celoră biruitori, și stălpărilor finicului întru semn de biruinȳă să socotiȳa. Intr-acesta chip cu adevărat și dreptulă, să-dită fiindă în casa lui Dumnezeu, înflorēște pururē și roduri dulci la vrémé

СѢТѢ ГЕОРГІЕ: ЦРЬ КОСТАНТИ: МѢРЪ ЕЛЕНА СѢТѢ ДИМАТРИ:

ОКТОИХЪ

ЧѢСНѢ:

ОСМОГЛАСНИКЪ.

КАРЕ АНГЕЛѢ АТЖИ СЛѢДѢЮЩІЕ, ДЕНЕ
ПОРѢНКА, ШИ ТОАТЪ КЕЛѢБЛА,
ПРѢ ЛѢМИНАТѢЛѢИ ДСѢМНѢ, ІСѢ:

КОНСТАНТИНЪ ЕЛЕНА
КОЕКОДА.

МИТРОПОЛИ ФІИДѢ АТОАТЪ ЦАРА, КѢ:

ОБЪДОСІВ.

ШИ СЛѢДѢЮЩІЕ АСФІТА ЕПІКОПІЕ ДЕЛА БѢ:
А АНГЕЛѢ ДЕЛА ЗНАІРѢ ЛѢМИН: *ЗСН.

aduce și să face lui-și și altora folositoriu. Intr-acesta chip nalt chedru, și înfloritoriu finic, și pomu bine înflorit, și pe deplin maslinu foarte roditoriu, au săditu cerescul sãditoriu și făcãtorulã tuturorũ Dumnezeu pre Mãriia ta, prẽ luminate Doamne, intru aciaștã de Dumnezeu sãditã grãdinã a Țãrãĩ Rumãnești. Și nu numã pomu bunu roditoriu, când înfloriã și rodiãĩ între alalți bofari cu slavã. Iarã și dupã ce cu dumnezeiascã pronie și alẽgere tĩ-ãĩ suitũ la innãlțatulũ și luminatulũ scaun al domnieĩ aceștia, pomu cu multũ mai pe desupra decãtũ alalte sãdiri; și numã precumũ sã cuvine împãraților însuși stãpãnindũ intru acoperire și odihna și celorũ de supt porunca Mãrieĩ tale și altora multora ce din toatã lumẽ vin osteniți spre dobãndire miliĩ Mãrieĩ tale, pentru cã nici odatã fãrã de roduri și fãrã de flori și fãrã de frunzã te afli, și Domnulũ nostru Is. Hs. pururẽ intru acestũ pomu gãsește dulce și coaptã poamã, pentru acẽia și de dãsulũ sã blagoslovẽște, și cu duhovnicești ape în toate zilele sã udã, și multe și dulci poame ale Mãrieĩ tale de toți sã culegũ, și alẽse roduri sãntũ cẽle pentru sfințele

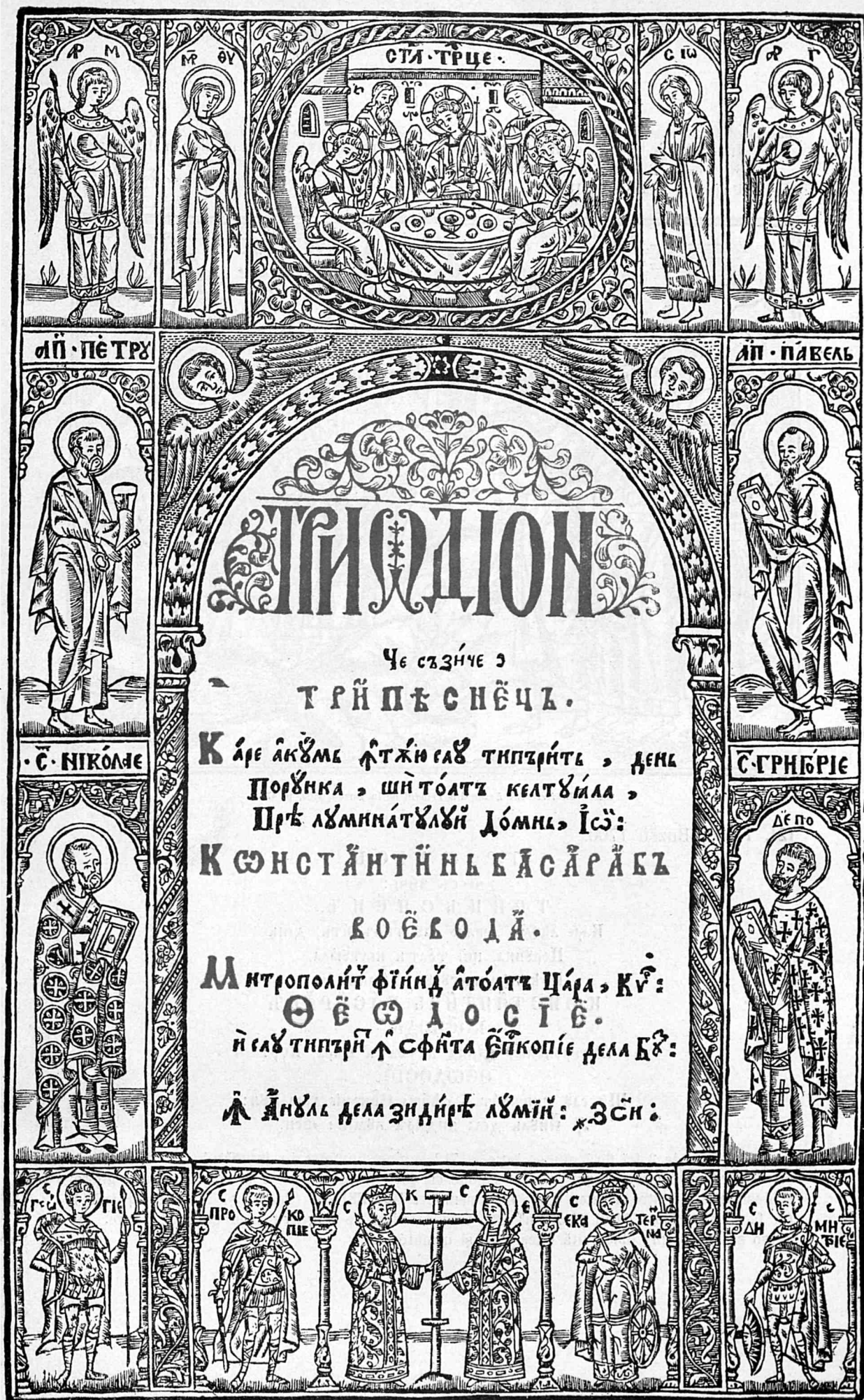
220. — Din Octoih, Buzău 1700.

besereci, care sã priĩnescũ pururẽ de cei credincioși, adecã sfințele cãrți, cãte Mãriia ta cu ale Mãrieĩ tale cheltuiale aĩ tipãritũ, și încă tipãrești, cã nu trẽce anũ intru care sã nu rodești dumnezești roduri ca acẽstẽ, pentru cã ești sãdit în casa lui Dumnezeu, cã unii ca acẽstẽ vor înflori, și rodulũ lorũ în vremele lor il vor da, dupã a Domnului pildã. Intãĩ aciaștã rodire au nevoit sã o facã prẽ lãdatulũ și marele acela Domnũ, Io Matei Basarabã Voevoda, fericitulũ strãmoș al Mãrieĩ tale; iarã au adusũ puține și necoapte roduri. Iarã lãdatulũ unchĩul Mãrieĩ tale, Io Șerbanã Voevodã Cantacozinũ, s-au nevoitũ și mai multũ, iarã era și ale sale roduri de mijlocũ, nici de totũ coapte, nici iarăș de totũ crude. Iarã Mãriia ta, fiindũ cu adevãratũ de Dum-

nezeu sãditũ și mai multũ adãpatũ, aduci roduri coapte, dulci la gustũ, și în tot felulũ la vedelã, și la mulțime nesocotite, și la vrednicire desãvãrșitũ la toate dumnezeștile besereci, spre dobãndire duhovniciascã și spre folosulũ pravoslavnicilor, tipãrindũ multe folositoare de sufletũ cãrți, și pre la sfințele besericĩ și pre la creștini împãrțindu-le și multe, și într-amãndao limbile fiindũ, și elinẽște și rumãnește. Acumũ iarăș, prẽ luminate, mãcar cã te afli înfășuratũ intru multe griji, spre înțelẽpta și drẽpta chivernisire, celorũ ce pentru milã și îndreptare la Mãriia ta pururẽ scapã; iarã încãși nu lipsești a da sãra și dimi-nẽta și în amiaza-zi rugãciunile tale lui Dumnezeu, urmãndũ cu aciașta lui Daniilũ Proroculũ, și dãndũ parte celorũ șapte și celor optũ, dupã cuvãntulũ lui Solomon, adecã vieții cei de acumũ și cei viitoare. Aĩ vrutũ, spre arãtare aceștii plãcute de Dumnezeu împãrțiri a vieții Mãrieĩ tale, sã tipãrești dupã acẽle 12 Minee și

280. — St. Ioan Damaschin, din *Octoiarul* de la Buzău, 1700.

Indicațiunile tipicului sunt tipărite în românesce cu roșu, iar textul cântărilor în slavonesce.
București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul 'de antichități.'
Pușcariu, *Documente*, II, 367.

232. — Învierea lui Lazăr din Triodul de la Buzău, 1700, p. 475.

121. Triod, Buzău 1700.

Т Р И О Д І О Н

че съ зъче:

Т Р Ы П Ѣ Н Ъ Ц Ъ.

Каре акъмъ ѿтжю саз типъритъ, день

Порѣнка, шъ тоатъ келѣала,

Прѣ лѣминатѣлѣ Дѣмнѣ, Іу:

К Ѡ Н Е Т Ъ Н Т Ъ Н Ъ Б Ъ С Ъ Р Ъ Б Ъ

КОѢКОДѢ.

Митрополитъ фѣиндъ ѡ тоатъ Цара, Кър:

ѠѢѠДОСІѢ.

Шъ саз типъритъ ѿ сѣмѣта Ѣмкопѣ дѣла Бѣз:

Ѡ Ѣмѣлѣ дѣла зидѣрѣ лѣмѣн: ѡсѣн.

In folio de 3 foi fără numerotație și 712 pagine numerotate (numărul 491 e de două ori). Tipărit cu negru și roșu, pe două colone cu 43 de rînduri în colônă, cu numeroase vignete și ilustrațiuni. Dintre acestea unele sunt semnate ІѠАНИКІѠ Б. (Bacov) și аѡ anul ѡѡ (1700) (v. facs. 232—238). Titlul (facs. n° 231) este încadrat de o gravură cu compartimente. Pe verso se află stema obișnuită (facs. 227) și următoarele:

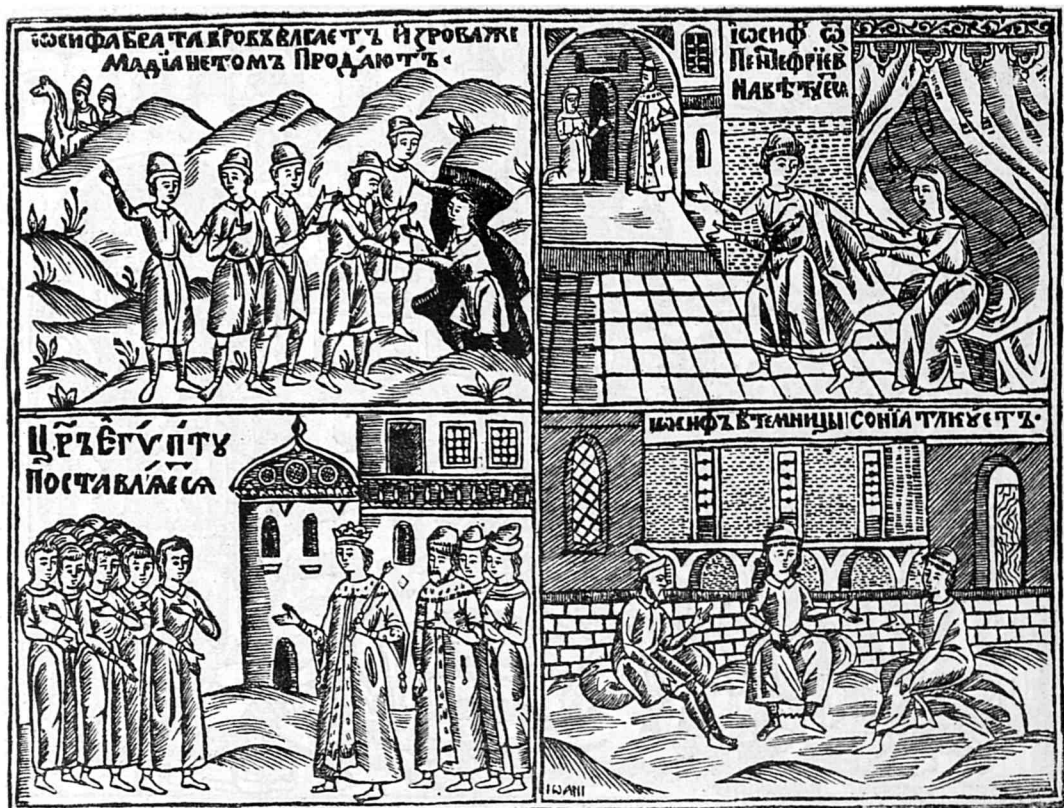
233. — „Intrarea Domnului în Ierusalim, din Triodul de la Buzău, 1700, p. 493.

„Stihuri politice 12 asupra numelui pré luminatului, slăvitului și blagocestivului Domn Io Constantină B. Basarabă Voevoda.

„Bună tocmire vedemă, Doamne Constantine,
 Că numele-ți cu fapta-ți are întru tine.
 „Cândă Constantină tărie, stare închipuiaște,
 Ce și din buna-ți faptă chiară să dovedește.
 „Că tare stai și grijești de casele sfinte
 Și de podoabele ei, din suflet fierbinte,
 „Cărți tipărindă Țărâi pre limba rumănescă.
 Dumnezeu a mari daruri să te învredniciască.
 „Avé-vei Măriia ta nemuritoriu nume,
 Ca și sfantulă Constantină într-aciastă lume.
 „Slăvi-voră cei următori pré sfânta Troiță,
 Ne uitându-ți numele celă de bună viță.”

Pe cele-lalte 2 foi liminare se află următoarea scrisoare de dedicație a Mitropolitului Teodosie:

„Pré blagocestivului, pré luminatului, pré înălțatului Domnului și oblăduitorului a toată Ugrovlahiia, Domnului Domnului nostru Io. Constandină Basarabă Voevoda, sănătate, viață îndelungată, pace și spăsenie dela Dumnezeu, iară de cătră smereniia noastră, molitvă, blagoslovenie și ertăciune.

234. — Întîmplări din viața lui Iosif, din Triodul de la Buzău, 1700, p. 510.

„Vechiulă Israilă, pră înălțate și luminate Doamne, ducându-să robă pentru păcatele lui dela sfânta cetate Ierusalimului la Vavilonulă celă năsilnic, și întrebându-să pre cale de cătră cel ce-l robise Haldeî, pentru ca să cânte vre una din cele cu viersuri bune cântări, care cândă era slobozi în Ierusalimă pren organe a viersui obicîuise,—ce au făcută? Organele acele muzicești și cu dulci glasuri de sălciî le-au spănzurată, ca de niște copace nerodnice și stricătoare de roade;—și limba legându-și, și pază gurîî puindu-și și alegându mai bine tăcēria, cu suspinî și scārbă multă den inimă lacrămi vārsāndă, au răspunsă: Cum vomă cântă cântarē Domnului în pāmāntū streinū? Iară noi, cariî sântemă, cu darulū lui Dumnezāu, Noul Israilă, limba cē sfāntă, împārătēasca preoție, norodulū celū cinstitū, răscumpārāți fiindū pren cinstitulū sānge alū Domnului nostru Is. Hs., den amarulū Vavilon al turburārii celorū simțitori și înțelegători vrājmași, de cariî în toate zilele sântemă bāntuiți, și dentru cē grē robie și înșālăciune a stāpanitorilūî lumii cătră celū de susū Ierusalimū acumă aducāndu-ne la cē dentāî și dorită moșie a noastră,—nu mai spānzurām cele de gāndū organe ale sufletelor noastre de sălciile cēle nerodnice de bune fapte. Ce mai vārtos luāndū organulū cel alesū de cântare de pă maslinulū celū plinū de roadă ce iaste în casa lui Dumnezāu sādīt și cu frumoase roade și cu dē apururē înflorite odrasliî înfrumusețatū, dela Mārila ta, zicū, celū ce ești de Dumnezāu sādītū și de Dumnezāu slavīt, și milostivū, adecāte aciastă cântārētă și plină de umilintă carte, și în māini țindū-o, nu fie-ce cântare, precumă acei de dāmultū oameni cānta, ce Triod,

236. — Fecioarele purtătoare de mir, din Triodul de la Buzău, 1700, p. 524.

adecăte întreită cântare, spre slavosloviia celui intru Troiță lăudatū Dumnezăulū tuturorū, cu mare bucurie lovindū strunele cântămū, nu în pământū streinū, ce în pământū slobodū și al nostru, pre care pren înțelepta și multū practică chivernisire cei pré drépte și milosărdioase stăpăniriū Măriei tale, al nostru cu cale îl socotimū, pren ale căriia stăpăniri blandéte nu ca pre un streinū ca streiniū și nemérniciū, ca cei mai mulți den strămoșiū noștri ce au fost suptū stăpănirē năsilnicilorū stăpănitori, ce ca cumū sântemū totū dentr-o țară pre a noastră moșie ce să chivernisēște cu bună dreptate și cu pace, suptū stăpănirē unū Domn blandū ca Măriia ta, cu bună întemeiare lăcuimū. Cu cale au fost și cu multă cuviință în dumnezăfasca Pronie și acestū lucru, adecă ca la nimenē altulū den cei mai denainte stăpănitori, a să da în tipariū aciastă cuvioasă carte Triodulū, ci a să păzi de cătră toți cei ce din vécū au stăpănitū țara aciasta, să fie numai la Măriia ta și tipărniciia unū cărți cântărește și mult folositoare ca aceștiia și împărțirē aceștiia la toate céle de aicé ale lui Hs. beséreci. Pentru că, de vréme ce Măriia ta ai stătutū Țărăi aceștiia singurū după Dumnezău pren alégere alesū stăpănitoriū și mântuitoriū, și păzitoriū, și innainte luptătoriū, și o ai păzitū cu cé desăvârșitū înțelepciunē Măriei tale și den naltă știință chivernisire, nu numai de răpirile celora ce amăgescū numele creștinătății, ce și de prada cé gré și stricăciunē acelorū asémenē cu fiarăle Tătari, ajutândū Dumnezău pentru cé cătră dănsulū desăvârșit smerirē Măriei tale. Căzutu-s-au dară ca să-î și dăruestī, adecăte Țărăi aceștiia, muzicescū și cu dulce viersū organū,

236. — Spalarea picioarelor, din Triodul de la Buzău, 1700, p. 533.

cu care să cânte cu glas mare cele de biruință cantări ale mântuirii ei, și să fie spre cé pren postū și pren pocăință curățenie mai cu osărdie. Iară spre cé plăcută lui Dumnezeu rugăciune, mai vartosū neléneșă și neadormită, precumū iaste datoare, și să cânte în toate zilele nu numai aciasta, ce cu mult mai nainte cé pren spāsitoriulū nostru Is. Hs. a toată lumē den robīia vrājmașului izbăvire a totū rodului omenescū. Dăruiť-ai Măriia ta darū beséreciī lui Hs., nu nesimțitorū și den neinsuflețată materie tocmitū organū, ce organū de Dumnezeu făcutū, den dūmnezăești gânduri alcătuitū, nu de coarde și de cuele cele ce întindū coardele, ce de bărbați pré sfinți, și de Dumnezeu purtători; nu de văzduh ce iase den gură muritoare suflādu-să, ce de pré sfāntulū Duhū suflatū. Nu glas neinchīatū și fără tālcū, ce Dūmnezăești și innalte și negrāite gânduri arātāndū. Ce iaste mai cinstitū decâtū acestū muzicescū organū? Ce e mai plăcutū lui Dumnezeu și mai dulce și de sufletū mai folositorū, decâtū acesta? Organulū cel muzicescū al lui Davidū domoliia duhulū cel fclénū al împāratului Saulū, iarā acesta toate valurile ale sufletului le potolēște, și pre draci gonēște. Acesta iaste cu multū mai bunū și mai neasāmānatū decâtū acela, care mānile lui Davidū aū făcutū, și dégetele lui au alcătuitū. De vrēme ce din dégetulū lui Hs., care iaste Duhulū celū sfāntū, și din mānile celor purtători de Duhū sfinți părinți ai darului celui nou (adecāte Evangheliei) înțeleptēște s-au alcătuitū. Nu iaste acesta organū a zice la vrēmi de ospēte și de băuturi, ce la vrēme de postū și de curățenie a cânta. A acestui organū viersū nu moae nicī slābēște sufletulū, ce-lū

237. — *Restignirea Domnului*, din *Triodul de la Buzău*, 1700, p. 296 și 568.

întărește și-l învîlază spre umilință și-l îndemnă a i să năluci și a iubi cele cerești. Glasul lui rănește pre draci. Căntare lui îngerii și sufletele cuviosilor delă ceriu la pământ pogoară spre ajutoriul celor ce cu smerenie cîntă. Intru acestuia laudă și viersu Dumnezăului tuturor să bucură, să îndemnă spre miloserdie și spre cei ce cîntă blîndu să face. O, de câte bunătăți pricină te-ai făcutu Măriia ta noao și a toată cé de Dumnezău păzită domniia acîasta, dîndu în tipariu acîastă de sufletu folositoare carte cu a Măriei tale chiețuțală! Că acéste sântu lucrurile Măriei tale, pré mare încuviințate și de Dumnezău iubitoare,

și vrédnice bunătății și blagorodiei Măriei tale și a celor de a pururé pomeniți strămoșilor Măriei tale Băsărăbeștilor; care sântu de folosu și spre sufletéscă spăsenie și spre besérica lui Hs. podoabă. Te asémeni Măriia ta cu a tot văzătorul Dumnezău, și precum elu de multe ori, și necerșindu noi, ne dăruiaște

288.

câte sântu spre tréba noastră, într-acestaș chipu și Măriia ta, precum ale domniei neîndemnatu de nimeni și până a nu fi rugatú de nimeni cu dirépta cumpănă a dreptății, cu priveghiare și cu osárdie, dela sine-ți le chivernisești, așa și céle besericești lucruri cu ochiu sarguitorlu lu-ându aminte la céle ce lipsescú dentru dânsle le plinești, însuți lucrându fără de céreré dela alții. Așa ai pusú în tipariu céle vrédnice de minune 12 Minée. Așa la lumină ai datú celú de umilință bogatú Octoih, ce să zice grecește Paraclitiki. Așa mai nainte de acéstia apostolește spre toți pren tipar sfânta Evanghelie ai propoveduitú. Iară și cu céle scumpe mărgăritare ale lui Zlatoust duhovnicéște ne-ai înbogățitú. Lasú céle-lalte câte elinești, câte rumănești ai tipăritú, și mărturisescă-le acésté cea

ce în toate zilele cetescú cărțile céle de Măriia ta tipărite, cu multă sufletéscă a lor folosință. Așa și aciasta a Triodului cursătoare de miľare carte (céle den trãnsa ale tipicului învățaturi și syñaxarele și proroceștile cetaniľ den cé elinéscă spre a noastră cé de moșie limbă tãlmăcindú), ca cumú foarte de trébă iaste besérecilor lui Hs, de care lipsite era toate (afară den puținéle oare care) Măriia ta cu mare cuviință și domnește o ai tipăritú. Săvaľ că cuvântulú meu să va păré ca-n de prisositú, însă iaste adevăratú. Că graľ împreună și cuvinte, pre Dumnezău cu vrednicie a proslăvi némului nostru, Măriia ta ai dăruitú, celú ce fără de glas și fără de graľ mai nainte spre parté aciasta era, prentre-aciastă noao și plăcută lui Dumnezău tipărnice a besericeștilor cărți. Nu ne vomú mai inprumuta dară de acumú innainte de unele ca acésté, ca mai nainte dela alții, ce și noi ca ale noastre le vom avé, și altora, cui vor trebuľ de acésté, cu osárdie vom împărți. Acestú mare și vrédnicú de laudă lucru dentru a Măriei tale mare bunătate și darú rămăindú, cu de glasuri împreunate cântări dela toți preoții împreună și miréni, în véci mulți să va propovedui. Acumú și Măriia ta, nu numai cu una, ce cu multe miľ de limbi, cânti în toate zilele minunile lui Dumnezău, și așijderé și darurile dela Dumnezău cu miľ inzecite le priimești. Iară mai vartosú decât toți eu smeritulú rugătoriu de sănătate Măriei tale, datorú sântú după toate a mulțemi Dumnezeului meu zioa și noapté, și Măriei tale. Insă sfinției sale, pentru căci au bine vrutú spre mine nevrédniculú robulú său a fi păzitú încă cu cel ce trãescú până acumú la o vârstă de bătrânețe ca aciasta, ca, să mă invrednicéscă întru cé ce den dumnezăesculú darú mi s-au datú Vlădicie mai multú de cât 30 de ani a păstori cuvântătoare aciasta turmă, pentru mila sa cé bogată, că să văzú aciastă mare și vrédnică de laudă bunătate; iară Măriei tale, căci că cu o comoară nesfârșită ca aciasta de cărți besericești, toate

besericile lui Hs. ce sântu în Domniia aciasta le-ai înbogătitu. Pentru care întinzându mălunile mele spre ceru, și de obște glasū de rugăciune rădicând, cu toți cei den preună cu mine frați, și împreună slujitori Episcopi, și cu totu preotesculū și călugăresculū cinū ce să află intru a noastră eparhie, rogū pre a totu puterniculū și în trei fēte unulū intru fire Dumnezău, ca să dăruiască Măriei tale în cīastă lume viață îndelungată, lină, pacinică, nesupărată, cu sănătate, cu norocire și cu toată bucuriia; pazindū pre Măriia ta suptū celū tare acoperemāntū alū dumnezăeștilorū sale arepi întăritū și neclătitū, intru celū pré innălțatū scaunū al cel de Dumnezău slăvite domniei Măriei tale; și mai pe de-asupra de toată înpotrivirē vāzuților și nevāzuților vrājmași, spre oblăduirē, odihna și adaosulū celorū de supt stăpānirē Măriei tale pravoslavnicī. Iară în vēculū cel viitorū să te învrednicēscă acelor negrāite cerești bunătăți ale împărăției sale; să te bucuri cu pré cuviosī, să te veselești cu dreptī; să petreci împreună cu blagocestivī și milostivī împărați și Domni. Și să cānți împreună ne încetatū tripēsnețulū viersū al trei sfintei laude, cu întreita Troiță, acelorū de laudă cuvântători ingeri, intru slava celui intru Troiță slăvitū Dumnezău. Aminū.

„Lēt dela mântuirē lumī 1700, în luna lui Iunie.

„Al Măriei tale fierbinte spre Dumnezeu rugătorū, smeritul Mitropolit al Ungrovlachiei,

„Teodosie.“

La p. 711, adică la sfîrșitul cărții, se dice:

„Precumū dorescū să sosēscă la vadulū celū cu adăpostire, cari sântū bătuți de valuri intru luciulū mării, așa amū doritū și eu să sosescū la sfârșitulū cărții aceștia.

„Tuturorū intru pravoslavie, plecatū, de obște rugătorū,

„Iubitorul de ostenēle,

„Mitrofanū, Episcopulū Buzăului.“

Textul cântărilor este slavonesc aprōpe la tōte. Indicațiunile tipicului, precum și bucațile din Biblie destinate a fi citite, sunt pe romānesce.

București: Biblioteca Academiei Romāne; Museul de Antichități.

Cipariu, *Analecte*, XXVIII, Vv.—Pușcariu, *Documente*, II, 369.—Sbiera, *Miscări culturale*, 94.

122. Psaltire grecească, Snagov 1700.

ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ | ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΚΑΙ | ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΑΒΙΔ. | Έχον ἐπὶ τέλους
αὐτοῦ προστεθειμένον τὸν Ἑξέφαλμον, καὶ τὸ μικρὸν | Ἀπόδειπνον Εἰς πρῶτον νεωστὶ τυ-
πωθὲν μῆκος. | Διὰ προσταγῆς καὶ δαπάνης. | Τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλο-
τάτου Αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος | πάσης οὐγγροδλαχίας Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου. | ΚΩΝΣΤΑΝ-
ΤΙΝΟΥ. | Βασσαράδα Βοεβόδα. | Ἀρχιερατεύοντος τῆς αὐτῆς οὐγγροδλαχίας τοῦ Πανιε-
ροτάτου καὶ Θεο- | προβλήτου Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίου. | ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. | Εἰς κοινὴν
τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ χρῆσιν, καὶ τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν. | Ἐν τῇ ἐσρᾷ τῶν εἰσο-
δίων τῆς Θεοτόκου μονῇ | τοῦ | ΣΥΝΑΓΩΒΟΥ. | Ἐν Ἑτεῖ α ψ'. Κατὰ μῆνα Ἰούνιον. | Παρὰ
Ἀνθίμου Ἱερομονάχου, τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

Psaltirea Prorocului și Impăratului David, avēnd la sfîrșitul ei adaus cei șase psalmi și apodipnul mic, întâia oră din noū tipărită în acest format, prin ordinul și cheltuiala prea binecredinciosului și prea înaltului Domn și Stăpānitor a tōtă

Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, pe când era arhieru al Ungrovlahiei prea sfințitul și de Dumneșu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie, spre obștesca întrebuițare a bisericilor lui Christos și spre folosul Or-

239. Prorocul David, din *Psaltirea rom.* 1694, *Anthologhion gr.* 1697, *Psaltirea gr.* 1700.

todoxilor. In sfinta Mănăstire a Intrării în Biserică a Născătoarei de Dumneșu, a Snagovului, în anul 1700 în luna Iunie, de Antim ieromonahul din Ivir.

In-folio de 2 foi fără număr și 79 foi numerotate. Tipărit cu negru, cu 34 rânduri în pagina încadrată într'un chenar înflorit.

Pe verso stema Țării Românești (n° 213), cu versuri în onoarea lui David care se continuă pe pagina următoare. Pe verso acesteia o gravură reprezentând pe David, cu inscripția în prejur: ΑΙ ΧΕΙΡΕΣ ΜΟΥ ΕΠΟΙΗΣΑΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΚΑΙ ΟΙ ΔΑΚΤΥΛΟΙ ΜΟΥ ΗΡΜΟΖΑΝ ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ, adică versiunea grecească a inscripțiunii din gravura reprodusă în această carte, după ce fusese tipărită mai înainte în *Psaltirea* românească de la 1694 (v. mai sus p. 337) și în *Antologhionul* grecesc de la 1697 (v. facs. n° 239).

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de antichități. — Londra: Muzeul Britanic.

Picot, *Anthime*, 536, n° 13. — Légrand, *Bibliographie hellénique*, III, 77.

240.

1701.

123. Molitvenic, Buzëu 1701.

ЃҰХОЛОГИӘНҢ | ЙДЁКҢ МОЛІТБЁННІКҢ | Кәреге кәспінде йтос сине
тәатҢ трҢба | БесҢреңй чә сҢ кәкнне ПрівцнлврҢ, йшҢ - | зәтҢ де сҢңцй йпн, шн
де псрҢтҢтә - | рй де ӘмнәзҢс ПҢрнцн. А зәлелә лә - | мннәтәләй ДомнҢ шн вәлж
дәйтәрю й тол - | тҢ Црә РәмжнҢскҢ, ЙӘНН | КОНСТАНТИНҢ БҢСҢРҢБҢ БОҢ
БОДҢ | Кә бәгәсләкнлә ПрҢ сҢңцтәләй ПҢ - | рннте, Күр ӘҢӘДӘӘҢҢ. | Мнтро
полнтә ә тәатҢ црә РәмжнҢскҢ. | йкәм тнпҢрнтҢ әл дйәлҢ ржндә й сҢңтә
Ңйкәпнә делә БәзҢс. | А йнәл делә зндйрҢ Әсмй. әзә. | Прен вәтннҢла ә йнәсш
Ңйкәпнәләй де | БәзҢс Күр МнтрофәнҢ.

Un vol. in-4° de 9 foi nenum., și 312 numerotate. Tipărit cu negru și roșu, cu 22 rinduri pe pagină. Titlul și fie-care pagină sunt încadrate. Caietele se compun din câte patru foi, cu signatura repetată pe f. a doua.

Pe verso titlului să afle stema Țerei Românești (n° 214) și „*Stihurile politice*“, din *Molitvenicul* de la 1699, reproduse mai sus, p. 377.

Pe celelalte foi liminare se află o „Prédoslovie către preoți”, din care estragem următoarele rînduri:

„...De aciastă dată Carte (Molitvenicul), ce ȋaste de mare trebă ȋn toate zilele și ȋn totu cȋasul, vȃzȃndu smereniȃ noastră cȃ sȃntu Preoȃii Țȃrȃi noastre lipsiȃi, și ȋncȃ mai alesu cȃ cele mai denainte tipȃrite nu sȃntu cu tipiculȃ rumȃnescu; dreptu acȃia m-am ȋndemnatu de o amu tipȃritu cu toate ȋnvȃȃaturile rumȃnești pentru ȋnȃelȃgerȃ tuturorȃ, acumu ȋn zilele Prȃ luminatulu Domnȃ Io Costantinȃ Basaraba Voevoda, fiindȃ Arhiereu și Mitropolitȃ a toatȃ țȃra Ugrovlahiei prȃ sfinȃitulȃ Pȃrintele nostru Kyr Theodosie, ca sȃ fie de acȃ trebă a mȃntuirii lor, a tuturorȃ celorȃ ce le sȃntu daȃi prȃ sȃmȃ. Iarȃ, de vrȃme ce acȃlȃ ce sȃ aflȃ ȋntrȃnsa, sȃntu trebi tocmitȃ, și usebite preoȃilor, fȃrȃ de carele nu sȃ potȃ țȃine nici de cum; pentru acȃia cȃinstii voastre, mai ales Preoȃilor de aici de țȃrȃ și de afȃurea, ca filor noștri sufletești, mȃ rogȃ, ori la a cuȃ mȃnȃ

va veni carté aciasta, să o cuprindeți cu bucurie sufletéscă, nu ca un lucru pământesc cinstindu-o, ce ca un vistiîar plin de daruri cerești. . .

„Pren osârdiîa și pren nevoința a iubitóruî de ostenéle, Mitrofanú Epis-copulú de Buzău.“

Urmézá apoi tabla de materii.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichitățî.—Mănăstirea Némțului.

124. Penticostar, Buzéu 1701.

„Pentecostariu, carele are întru sine slujba ce i se cuvine lui. Care acum întâi s'au tipărit din porunca și tótă cheltuéla Prea-luminatuluî Domn Ioan Constantin Basarab Voivoda. Mitropolit fiind a tótă țera Kir Teodosie. Și s'au tipărit în Sfinta Episcopie dela Buzéu în anul dela zidirea lumii 7209.“

În exemplarul din Biblioteca Academiei Române, singurul pe care l-am vădut, lipsesce fôia cu titlu. Transcripțiunea de mai sus este luată după Dr. Ilarion Fușcariu, *Documente*, II, 368.

În folio de 2 foi fără număr și 159 numerotate.

Sub stema domnescă se află versurile reproduse mai sus la descrierea *Trioduluî* din 1700, p. 403.

Prefața Mitropolituluî Teodosie sună astfel:

„Bunuluî credinciosú, luminatuluî și înălțatuluî Domn și oblăduitorú a toată Țara Rumânescă, Io Constantinú Basarabú Voevodú, sănătate, spăsenie, bună viață, pace și îndelungați ani de la Dumnezeu, și dela smereniîa noastră molitvă, blagoslovenie și ertare.

„Toate darurile Duhuluî sfântú, pré luminate și înălțate Doamne, sântú de săvârșitú, de vréme ce sântú lucruri ale luî Dumnezeu celuî deplinú, iară nu-sú potrivă toți oamenii priimitori acestorú daruri; pentru acéia să și înpartú osèbi fiește căruîa duple dumnezăiasca judecată și vrére. Precum învață marele Apostolú Pavelú că fiește carele al său darú are, uîtându-se Dumnezeu la vredniciîa priimitoruluî, rămăindú darulú deplinú, pentru că nu cu măsură dá Dumnezeu Duhulú, precumú și ale soareluî raze, toate céle ce sânt luminei priimitoare, nu le priimescú potrivă, ci unele mai desăvârșitú, altele mai întunecatú, precumú va fi firé priimitoruluî, au mai luminată au mai întunecatú. Aceîa dară, pré luminate Doamne, care soarele face la făpturile céle curate, asemene face și Duhulú celuî mai luminosú decâtú soarele la sufletele céle bune, unde găsește sufletú ca acela acolò și darurile luî céle desăvârșit plinéște din dăstul, și lucréză mai luminat. Pentru că voîu sălășluî, zice sfânta Scriptură, întru ei, și voîu umbla cu ei. Ipo-chimen ca acesta vrédnicú întru zilele noastre și în priimința darurilor celorú de săvârșitú, mai dăstoînicú găsindú Duhulú celuî sfântú, pă pré bunulú și curatuluî sufletú al Mărieî tale, au vrutú să sufle întru elú mai pe dăplin darurile sale, dentru care ca dintru o fântână de apururé curătoare, au izvorátú mai în toată lumé atâté bunătăți. Și aciasta îaste dovedire adevăratú: Pentru că vrândú Măriîa ta să înpodobești besérecile luî Hs. cu sfintele laude ale luî Dumnezeu și ale sfinților luî, ai pusú teméu acestuî bine Evangheliîa luî Hs., precumú învață dum-

nezăescul Apostolii. Altă temei nimeni nu poate pune, fără cel ce e pus care faste Is. Hs. Și ai începută dela acestă sfântă Duhă, dela acă proroclasă zicere, care întru beserică însuși Domnul nostru citiă, la întâia zi a lui Septemvrie: Duhul Domnului asupra mă pentru care m-au unsă, bine să vestescă săracilor m-au trimisă. Asupra căriă începături, făcându atâtă cărți besericești, ai pusă acumă cu tipărirea acești cărți, care să numește Penticostar, bună săvârșită cărților celor de laudă, (fără nu typogrăfie nici a poștei care ai spre facerile de bine și de acumă înainte), pogorare Duhului sfânt, asupra sfinților Apostoli. Ai începută Măriă ta dela stâlpul dreptului Syimeon și ai înălțat alt stâlp, nu ca acela de pilatră făcut, ci den dumnezești cărți zidit și tocmit de sfinte laude; și acumă cu ajutorul lui Dumnezeu, întru această carte, ai adusă zidire acestui stâlp la săvârșit, care cu adevărat ajunge până la ceru, în vârful căruia nu unul ci toți sfinții șădă dinpreună prăznuind. Te fericesc pre Măriă ta pentru stâlpul acesta, căci ai pre acestă stâlpă dreptă pre lesne scară, pre mijlocul căriă povățuindu-te, ca oare-cândă norodul Israilenilor, te vei su nu la celă văzută Ierusalim, ci la celă adevărată, la nevăzutul pământ al făgăduinței, adevă la împărăția cerurilor. Cu adevărat desăvârșit au sălășluit întru al Măriei tale bună sufletă sfântul Duh, și pentru această dai dăplin toate lucrurile desăvârșit, precumă place lui Dumnezeu; așideră și faptele cele bune, înțelepciune desăvârșită, vitejăia sufletului, întărită dreptate, desăvârșit curățeniă, până și la cuvânt, blândetele asemenea cu ale prorocului și împăratului David, ertare și îngăduială mai pe de-asupra multora, buna dare a milelor mai pe sus de fiește ce laudă, cu adevărat pre înălțate Doamne, la această următoru ești sfântului Ioan cel milostiv. Iar după răvnela pravoslavniciei, ca un bun creștin, te asemenea cu marele împărat Constantin. Inpodobit-ai cu adevărat, Doamne, pre slăvitul nēm al strămoșilor Măriei tale Băsărăbești, așa de bun Domn den mila lui Dumnezeu păzitei Tării Rumânești fiind, care Tără altă Domnă ca Măriă ta n-au avut până în zioa de astăzi den dascăletoare ei. Laude alții cele vrednice de vedere ale beserecilor și ale mănăstirilor zidiri, și cele-lalte ale Măriei tale minunate lucrări, fără smereniă noastră, și de aceliă să minuneză și această le pre laudă, adevă că desăvârșit podoabă, care Măriă ta ai făcut la beserecile lui Dumnezeu, înbogățindu-le cu tipărire, mai înainte a sfintei Evanghelie, ca un temei al pravoslavniciei noastre credințe, apoi cu a celor doao-spră-zăce Minée, apoi cu Paraclitici, după această cu Triodul, pentru care smereniă noastră multă mulțămeste Măriei tale și datorî sântem cu toți să ne rugăm lui Dumnezeu pentru îndalungată viață și spăsenie a Măriei tale. Și acumă mai pe urmă bine ai vrut Măriă ta de ai tipărit veselitoriul acesta Penticostar, ca și celi-lalte, cu a Măriei tale chieluială, s-au tipărit foarte după dumnezeiasca plăcere, carele în zilele cele veselitoare cântându-se, bucurie mare aducă noao, și avându zilele învierii Domnului nostru, au înviat noao gândul, și ne face mai sarguitori la dumnezeiasca slavoslavie. Și sfârșindu-se cartă această la pogorare sfântului Duh, părtaș cu adevărată face pre toți pravoslavnicii dumnezeiescului Duh, dintru că cu smerenie a ei cetanie și cuprinzându-se de sărbătoare tuturor sfinților, cu bună nădejde ne face, cumă că și părtaș cu ei împărăției cerului vom fi, căriă să învrednică și pre Măriă ta, să cântă dinpreună cu ingerii și cu sfinții, și să împărătești dinpreună cu Hs., în Duhul sfânt, care să pogoară dela Tatăl, cu

cești mai mici, celor încununați de la Dumnezeu cu stăpânie, datornică slujbă și cinste ce li se cuvine, ca unor Capete politicești ce au mai mare lucrare în norodul ce-lu stăpânescu ei; că zice: să dați căruia dajde dajde, căruia cinste cinste. Pildă luminată la acăsta avem pre Ioav Voevodulă împăratul David, că trimițându-se acela asupra Amonitfanilor, au făcut stăpănu-său cuvioasă slujbă întru cinstea lui: Că apropiindu-se să ia cetate lor Ravoath, au trimis la David, zicându-i să vie să ia el cetate, ca să se numescă într-ansa numele lui, iară nu alu său, arătându că datornică lucru iaste să facă sluga slujbă stăpănu-lui său, și ori ce face întru cinstea lui să facă, iară nu întru a sa. Acăstă datorie rânduită a fi și a să da stăpănilor de la cei mai mici ai lor știindu-o eu, smeritul rugătoru alu Măriei tale și porunca stăpănu-lui Hs. cu tot sufletul cuprinzându-o, nu putulu lăsa a mă arăta de totu netrébnic, și a nu aduce măcar cât de puțină și mică slujbă Măriei tale, ca stăpănu-lui nostru și de Dumnezeu încunatatul Domn, dintru acéle ale Măriei tale, la carele și rânduitu sântu, din tipografia adecă a Măriei tale, încă și vrémé mijlocire ca acăsta aducându-mi, nefindū altele de Măriia ta poruncite trebi. Ci cu bun sfatul, și cu voința, și cu blagosloveniia sfinției sale Pré sfințitului Archi-păstorului nostru și Mitropolitului Kyr Theodosie, m-am îndemnat de am tipărit acăstă de suflete folositoare Psaltire a Prorocului și împăratului David pre limba cé obicinuită a să ceti prin Besérecile rumânești sloveniască, fiindu și lipsă de acăsta pre la Besérici de acăstă dată, și pre la Școale pentru învățatura copiilor. Așa bine crezând dintru adăncul sufletului, că Măriia ta ca un milostiv și plecat ce ești din fire spre céle sufletești și beserecești la mărirea darurilor și la mulțimé lécurilor sufletești ce cuprinde Psaltiré, și la trebuința ei te veți uita, iar nu la micșorare cărții și la puțină și mica mé slujbă și ostenélă; și între céle multe și mari ale Măriei tale daruri sufletești și podoabe ce ai dăruit sfintelor dumnezești beséreci o veți primi, că și acăsta tot a Măriei tale iaste, căci dintru ale Măriei tale, carele toate sânt, să aduce spre lauda lui Dumnezeu și spre folosul sufletesc, și întru nemuritoare pomenire numelui Măriei tale. Iară ce iaste Psaltiré, care întru plecăciune ca un mult datornic și smerit rugătoru aduc Măriei tale daru din Tipografia Măriei tale, singură vredniciia ei o laudă, o înalță și o vestește, că iaste cé pre deplin lucrare a Duhului lui Dumnezeu suflată în alesul său organ, prorocul David; de vréme ce tot felul de doctorie sufletescă în Psalmi să încue, ca întru o vistierie pré bogată, pentru carele mare cinste și laudă în besérecă lui are Psaltiré.

„La acéste dară bunătăți și folosințe sufletești și trebuințe de toate zilele, și în Besérică și în toate locurile și vremile, ce cuprinde Psaltiré uitându-te mai mult, pré înălțate Doamne, cu plecăciune mă rogă să o primești la pré înțeleptu și dumnezeesc sufletul Măriei tale, precum și David împăratul au priimitu acé slujbă a lui Ioav. Și precum și stăpănu-lui Hs. n-au lepădatu acelu puțin daru credincios alu văduvei, așa și Măriia ta primește a mé puțină ostenélă, încă și înălțare mânilor méle la Dumnezeu, și inima caré cu credință poftéște, ca să te întărescă pre Măriia ta pré putérnicul Dumnezeu ca pre David asupra lui Goliath, și ca pre marele împărat Constantin asupra luptătorilor în potriua lui Dumnezeu și a sfintei lui Beséreci. Și să te încununéze cu darul sănătății și

al păcii, ca să-ș poată lua sfântă creștinăscă adunare înmulțire sa, întărire și sporulă spre lauda lui Dumnezeu, intru norocită și îndelungată viața Măriei tale. Iară în véculă viitoră să te învrednicăscă ca să te îndulcești de dulc viersurile și de psalmi îngerestă, cântându înpreună cu toți drepti înparați și sfinți neincetat laudele lui Dumnezeu celui slăvită în Troiță. Amin.“

Pe ultima pagină a foilor liminare este o xilografie reprezentând pe David ședend pe un tron.

La sfirșitul cărții:

„Pren osărđiă și pren nevoința a iubitorului de ostenéle: Mitrofan, Episcopul de Buzău.“

Bucuresci: Museul de antichități.

126. Sevastos Chimenitul, *Eortologiu*, Snagov 1701. — Grecesce.

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ | ΕΝ Ω | Περί τινων ζητημάτων προλαμβανόμενων. | Περί ακριβοῦς χρονολογίας. | Περί πασῶν τῶν ἑορτῶν καὶ τῆς αὐτῶν θεωρίας. | Περί τοῦ ἁγίου Πάσχα. | Περί τινων ἐκκλησιαστικῶν κανονίων. | Περί τοῦ συντομωτάτου μηνολογίου. | Πονηθὲν μὲν Παρὰ τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ ἀθηντικῆς Ἀκαδημίας Κυρίου Σεβαστοῦ Τραπεζούντιο τοῦ Κυμινήτου. | Ἀφιερωθὲν δὲ, | Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ ὑψηλοτάτῳ ἀθέντῃ καὶ ἡγεμόνι | πάσης Οὐγγροβλαχίας | Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Βασσαράμπῳ Βοεβόνδῃ. | Ἀρχιερατεῦντος Τῷ πανιερωτάτῳ Μητροπολίτου τῆς αὐτῆς οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Θεοδοσίου. | Καὶ νῦν πρῶτον τυπωθὲν, | Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ Τυπογράφῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας. | Διορθωθὲν δὲ, | παρὰ τοῦ σπουδαιστάτου ἐν ἱερομονάχοις Ἰγνατίου τοῦ Φυτιάνου. | Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγώδου, αψά, μηνί Ἰουνίῳ.

Eortologiu, în care se tratéză unele cestiuni: despre certitudinea chronologiei, despre toate sărbătorile și teoriile lor, despre sfinta Paschă, despre unele canone bisericesci, despre minologiul cel mai scurt; lucrat de prea înțeleptul dascăl al Academiei din Bucuresci Domnul Sevastos Chimenitul și afierosit prea strălucitului și prea înălțatului Domn și Stăpanitor a totă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, pe vremea când era arhierie Preasfințitul Mitropolit al aceleiași Ungrovlahii Domnul Domn Teodosie, și acum întâi tipărit de Antim Ieromonahul, tipograful din Iveria; iar corectat de prea învățatul între ieromonahi Ignatie Fytianu. În mănăstirea Snagovului, 1701, în luna Iunie.

În 4° de 27+332 pag. Tipărit cu negru, cu 27 rinduri pe pagină.

Pe verso titlului se află stema Țerei Românești cu primele patru din distihurile Doctorului Ioan Comnen adresate lui Constantin Brâncoveanu (v. mai jos n° 130).

În foile liminare se mai află: scrisoarea de dedicație a Ieromonahului Antim Tipograful din Iveria, adresată lui Constantin Brâncovănu, datată din Iunie 1701, (p. 3—5); o prefață a lui Sevastos din Trebizonda, (p. 6—14); trei epigrame ale autorului asupra operei sale (p. 15); o elegie (ἡρωλεγεῖα) a Doctorului Ioan Comnen (p. 16—18); și în fine, tabla de materii.

Scrisoarea de dedicație are cuprinderea următoare:

Τῷ Εὐσεβεστάτῳ Ἐκλαμπροτάτῳ, Γαλῆνοτάτῳ καὶ Θεοστέπῳ Ἀθέντῃ, καὶ ἡγεμόνι πάσις Οὐγγροβλαχίας, Κυρίῳ Ἐκρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασαράμπῳ Βοεβόνδῃ, σωτηρίαν, εὐζωίαν, εὐκλήριαν παρὰ Θεοῦ, καὶ ἄκραν εὐδαιμονίαν.

Ἀρχὴ μέση καὶ τέλος, Δεσπότης καὶ Κύριος τῶν ὄντων ἀπάντων αἰσθητῶν καὶ νοητῶν ἐστὶν ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων Θεός. Ἀρχῶν δὲ καὶ τέλος τῶν ὑπὸ σελήνην ἀπάντων ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος· ἀνθρώπου δὲ τέλος διὰ τὸ ὅποιον ἐπλάσθηκεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἢ ἀπόλαυσις καὶ μακαριότης αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ διὰ μὲν τὸν ἄνθρωπον ὁ σύμπας οὗτος ἐγένετο κόσμος, ὁ δὲ ἄνθρωπος φησὶν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἵνα ἀπολαύσῃ Θεοῦ. Ἀπολαμβάνουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεόν, ἐκείνοι ὅπου πιστεύουσιν ὀρθῶς εἰς αὐτὸν, καὶ φυλάττουσιν ἀκριβῶς τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολὰς· ἢ δὲ ἁγίαις αὐτοῦ ἐντολαῖς περιέχονται εἰς δύο ταύτας καὶ μόνας, λέγω εἷς τε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην· τότε κατορθοῦται καὶ γνωρίζεται ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη. ὅταν φυλάξωμεν ὡς εἵπομεν ἀκριβῶς τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολὰς, καθὼς τὸ ὀρίζει καὶ ὁ Κύριος ἐν εὐαγγελίοις· ἐὰν γὰρ φησιν ἀγαπάτε με τὰς ἐντολὰς μου τηρήσατε. ἢ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη τότε κατορθοῦται καὶ γίνεται, ὅταν ἀγαπῶμεν ἐμπράκτως καὶ ὁλοφύχως ἀλλήλους ὡς αὐτὸν καὶ τὸν ἑαυτὸν μας, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· ἀγαπήσεις γὰρ φησὶ Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου· καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. καὶ πάλιν· ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. τότε δὲ κατορθώνομεν τὴν τοιαύτην ἀγάπην, ὅταν συντρέχωμεν καὶ βοηθοῦμεν ἀλλήλοις εἰς τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα, καὶ εἰς τὰ σωματικά μὲν, μάλιστα δὲ εἰς τὰ ψυχικά καὶ σωτήρια, ὁ καθένας κατὰ τὴν δυνάμιν του καὶ τὴν ἐπιτηδεϊότητά του. Ἐγὼ λοιπὸν ἐπειδὴ καὶ ἄλλην δυνάμιν δὲν ἔχω πρὸς βοήθειαν τοῦ πλησίον, παρὰ μόνον τὸ ἐπιτήδευμα τῆς Τυπογραφίας, δὲν ἔλειψα μῆτε θέλω λείψῃ νὰ ὠφελήσω τὸ κατὰ δυνάμιν τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μου τυπώνοντας διάφορα βιβλία ψυχωρελῆ καὶ σωτήρια. Ὅθεν ἐπεὶ δὴ μοῦ ἔτυχε καὶ τὸ παρὸν βιβλίον ὅπου εἶναι πόνημα τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου διδασκάλου Κυρίου Σεβαστοῦ Τραπεζουντίου τοῦ Κυμινήτου· τὸ ὅποιον διαβάζωντάς το, καὶ γνωρίζωντάς το κατὰ τὴν ἐδικήμου κρίσιν πῶς εἶναι κατὰ πολλὰ χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον εἰς κάθε ὀρθόδοξον, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούς καὶ ἱερωμένους· ἔτι δὲ καὶ εἰς τοὺς φιλομαθεῖς καὶ σπουδαίους, καὶ κοινότερον ἀπλῶς εἰς κάθε γραμματισμένον, ὡς αὐτὸ εἶναι εἰς κοινὴν διάλεκτον συνθεμένον καὶ εὐληπτον· ἠθέλησα νὰ τὸ τυπώσω καὶ αὐτὸ πρὸς ὠφέλειαν ὡς εἵπομεν τῶν ἐντυγανόντων.

Ὅθεν ἐπειδὴ συνήθεια εἶναι εἰς ἐκείνους ὅπου θάλλουν εἰς τύπον βιβλία νὰ τὰ ἀφιερώνουν εἰς κανένα πρόσωπον ἀξέολογον εἴτε ἐκκλησιαστικὸν εἴτε πολιτικὸν εἰς σύστασιν καὶ διαυθέντευσιν τοῦ βιβλίου, τοῦτου χάριν καὶ ἐγὼ ὁ παραμικρὸς αὐτῆς εὐχέτης καὶ δοῦλος, ἀφιερώνω καὶ ἀνατίθημι τὸ παρὸν τοῦτο βιβλίον εἰς τὸ θεοδόξαστον ὕψος καὶ μεγαλεῖον τῆς θεοφρουρήτου καὶ θεοτιμῆτου αὐτῆς Γαληνότητος, διὰ τὰς ἀπείρους αὐτῆς πρὸς ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον εὐεργεσίας καὶ χάριτας, εἰς τὴν ὁμοίαν διαυθέντευσιν καὶ σύστασιν τοῦ βιβλίου. Τὴν ὁποίαν ἡμῶν ἀξίωσιν καὶ εὐγνωμοσύνην ἀποδεξάμενοι ἀντίδοτε ἡμῖν εὐμένειαν καὶ προνοητικὴν ἀντίληψιν, ἐπισκέπτοντές μας εἰς τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα. Ἡ δὲ παντέφορος καὶ παντεπίσκοπος τοῦ Θεοῦ πρόνοια καὶ κηδεμονία εἴη συντηροῦσα καὶ περιέπουσα τὴν Θεόστεπτον αὐτῆς ἐκλαμπρότητα ἀνωτέραν πάσης ἐπηρείας ἀντικειμένης, στερεώνωντάς τὴν εἰς τὸν ὑψηλότετον αὐτῆς θρόνον μὲ εὐζωΐαν εὐπραγίαν καὶ ἄκραν εὐδαιμονίαν, ἄκρι βασιλείας καὶ λιπαροῦ γηρατίου· εἰς σύστασιν καὶ καταρτισμὸν τοῦ θεόθεν ἐμπιστευθέντος αὐτῇ χριστανώμου πληρώματος, καὶ εἰς εὐκλειαν, δόξαν καὶ καύχημα παντὸς τοῦ γένους τῶν ὀρθοδόξων. μετὰ δὲ τὴν ἐκ τῶν προσκαίρων μετástασιν, ἀξιώσαιο πάντας ὑμᾶς καὶ τῆς οὐρανῶν βασιλείας εἰς ἀπεράντους καὶ ἀδιαδόχους αἰῶνας αἰώνων. Ἀμήν. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ α φ α. Μηνὶ Ἰουνίῳ.

Τῆς ὑμετέρας θεοφρουρήτου Ἐκλαμπρότητος εὐτελῆς εὐχέτης καὶ δοῦλος,

Ἀνθιμος Ἱερομόναχος Τυπογράφος,
ὁ ἐξ Ἰθρηρίας.

„Prea evlaviosului, prea strălucitului, prea luminatului și de Dumneșeu încoronatului Domn și stăpânitor a totă Ungrovlachia, Domnului Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, mântuire, viață îndelungată și bună-sortire de la Dumneșeu și cea mai înaltă fericire“.

„Începutul, mijlocul și sfârșitul, stăpânul și Domnul tuturor ființelor și simțitoare și înțelegătoare este făcătorul tuturor, Dumneșeu. Stăpânul însă și sfârșitul tuturor celor de sub lună este omul. Iar sfârșitul omului, pentru care s'a creat de Dumneșeu, este câștigarea și fericirea lui Dumneșeu însăși; fiind că pentru om s'a făcut totă lumea acésta, iar omul, se ȳice că s'a făcut de către Dumneșeu ca să dobândéscă pe Dumneșeu. Dobândesc pe Dumneșeu ómenii aceia, cari cred drept în el și păzesc cu scumpătate sfintele lui porunci. Dar sfintele lui porunci se cuprind în aceste două și singure: din iubirea către Dumneșeu și către aprópele. Atunci se realizéază și se cunósce iubirea către Dumneșeu, când păzim, cum am ȳis, cu scumpătate sfintele lui porunci, după cum o spune și Domnul în Evanghelií; căci ȳice că, dacă mă iubiți, păziți poruncile mele. Iubirea către aprópele atunci să realizéază și se săvîrșesce, când ne iubim cu fapta și din tot sufletul între noi ca și pe noi însine, după porunca lui Dumneșeu. Să iubesci, ȳice, pe Domnul Dumneșeu tȳu din totă inima ta și din tot sufletul tȳu și cu totă puterea ta și cu totă mintea ta; și pe aprópele tȳu ca pe tine însuți. Și iarăși: acestea poruncesc voué ca să vă iubiți între voi. Căci atunci realizăm o ast-fel de iubire, când ne îndemnăm și ne ajutăm între noi la cele bune și de folos, și la cele trupesce, dar mai ales la cele sufletesce și mântuitoare, fie-care după putința lui și după capacitatea lui. Decí eu, fiind-că nu am și altă putere spre ajutorul aprópelui de cât ocupațiunea tipografiei, n'am lipsit și nu voiú lipsi vre-odată ca se folosesc, după putința mea, pe frații în Christos al mei, tipărind deosebite cărți de suflet folositoare și mântuitoare. De aceea, fiind-că am găsit și acéstă carte, care este lucrarea prea înțeleptului și prea învățatului profesor Domnul Sevastos Trapezundiul Chimenitul, pe care cetind-o și cunoscénd după judecată mea că este prea mult de trebuință și folositoare orí caruí Ortodox și mai ales celor bisericesci și sfințiți, apoi și iubitorilor de învățatură și studiosi și în deobște fie-caruí învățat, mai cu seamă pentru că este compusă în limba comună și ușóră de priceput,—am voit s'o tipăresc și pe acésta spre folosul, cum am ȳis, a celor ce vor ceti-o.

Dar fiind-că este obiceiú la acei ce pun cărți în tipar, să le închine la vre-o persónă mai însemnată sau bisericéscă sau politică spre recomandarea și apă-rarea cărții, pentru aceea și eu, cel mai mic rugător și serv al vostru, afierosesc și închin cartea acéstă de față la înălțimea cea de Dumneșeu mărită și la măreția cea de Dumneșeu păzită și cinstită a prea Strălucirii vóstre pentru nenumăratele vóstre bine-faceri și daruri către mine cel mai mic, spre asemenea apărare și recomandare a cărții. Pe care cerere și recunóscre priimind-o voi redați-mi bună-voința și ajutorul prevădător, încurajându-ne la lucruri bune și de folos. Iar Pronia și îngrijirea cea a tóte ȳiitoare și prevădătoare a lui Dumneșeu fie-vé mântuitoare și adumbritóre Strălucirii vóstre cei de Dumneșeu încununate mai presus de totă bántuirea protivnică, întărind-o la prea înaltul ei tron cu îndelunga-vie-tuire, bine-facere și cea mai înaltă fericire, până la cea mai adâncă și deplină bătrânețe, spre conservarea și desvoltarea plinirei cei încredințate voué de Dum-

nește cu numele de Christos și spre bunul renume, glorie și laudă a tot neamul ortodoxilor. Iar după strămutarea din aceste vremelnice, fie să vă învrednicescă pe voi pe toți și de împărăția cernilor în veacul veacurilor nesfârșiți și neînterupți, Amin.

În anul mântuirii 1701, luna Innie.

Al strălucirii vostre cei de Dumnezeu păzite umilit rugător și serv,
Antim ieromonahul, tipograf din Iveria.

București: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală. — Iași: Biblioteca Centrală. — Paris: Școala de limbi orientale.

Picot, *Anthime*, 539, n° 16.

127. Ștefan Brâncoveanu, *Cuvînt panegiric la marele Constantin*, București 1701. — Grecesce.

ΛΟΓΟΣ | ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ | Εἰς τὸν Ἰσαπόστολον Μέγαν | ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ | Συν-
θεῖς παρὰ Στεφάνῳ Μπραγκο- | θάνῳ. καὶ τῷ Γαληνότατῳ αὐτοῦ Πατρὶ | καὶ Ἡγεμόνι |
Πάσῃς Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ | Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασσαράμπῳ | Εὐλαβῶς
ἀφιερῶνται. | Ἐκφωνηθεὶς δὲ παρὰ Ῥαδοῦλῳ αὐτοῦ | Ἀδελφῷ, ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ | Γαλη-
νότῃτος. | Ἐτυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ. α. ψ. α. Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ | τῷ ἐξ Ἰθρηρίας.

Cuvînt panegiric la cel întocmai cu Apostoli marele Constantin, compus de Ștefan Brâncoveanu, și cu evlavie afierosit prea blândului său părinte și Domn a toată Ungrovlahia Domnului Domn Ioan Constantin Basarab, și pronunțat de Radu, fratele blândetei sale. S'a tipărit în București 1701, de Antim Ieromonahul din Iveria.

În-8° mic. de 14 foi nepag., dintre care ultima e albă. De asemenea sunt albe: verso titlului, și 2 pagini care urmăresc după scrisoarea de dedicație adresată lui Constantin Brâncovănu.

Εὐσεβέστατε καὶ Γαληνότατε Αὐθέντα.

Δὲν ἦτον ἀναγκαῖον ποσῶς νὰ πρᾶσθῃς ἄλλο αἶτιον, διὰ τὸ ὅποιον ἀφιερῶν τῆς Γαληνότητός σου τὸν λόγον τοῦτον, διὰ τὸ ἔχω καὶ ὄντως αἶτιον ἀρκετὸν ὡς Ἰῖδος νὰ σοῦ προσφέρω ἓνα μικρὸν γέννημα τοῦ νόος μου. Ἀλλ' ὅμως θέλω νὰ φανερώσω πῶς ἔξω ἀπὸ τοῦτο εἶχα διπλὴν ἀφορμὴν νὰ σοῦ προσφωνήσω τὸν λόγον. Καὶ πρῶτον μὲν, ἀνίσως καὶ τιμῶντας μεγαλοπρεπῶς τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον, ἐγείρεις τοὺς ἄλλους μὲ τοῦτοιον εὐγε-
νικὸν παράδειγμα εἰς εὐλάβειαν τοῦ Ἰσαποστόλου, ποῖος δὲν βλέπει ὅτι πρεποδέστατα ἡρμο-
ζον εἰς τὴν Γαληνότητα σου ἢ προσφωνήσεις. Εἶναι πάλιν ἄλλη ἀφορμὴ, ὅτι δημοσιεύοντας ἐγὼ τὸ σύνταγμα, καὶ ἐπιθυμῶντας νὰ εἶρω συμπάθειαν σιμὰ εἰς ὅλους, ἀποφάσις νὰ θάλω εἰς χρῆσιν τὴν πολιτείαν τοῦ Σαμοσατέως ἐκείνου, ὁ ὁποῖος διὰ νὰ γένῃ εὐκολα γνῶριμος εἰς ὅλους, ἐστοχάζετο κατὰ ζήλον Τιμοθέου τοῦ ἀλητοῦ, ὅστις ἄριστος εἶη τῶν Λουκιανὸς ἐν τῇ πόλει, καὶ ὅτε πιστεύουσιν οἱ ἄλλοι, καὶ ὅς ἀντὶ πάντων ἀρκέσειεν ἂν. Ἐκεῖνος ἐν τῷ, ἀρ-
λοιπὸν φρονιμώτατα ἔλεγεν, ὅτι διὰ νὰ ἐπαινέσουν ὅλοι τοὺς λόγους του, ἔφθανε μόνον νὰ μονίδῃς. τοὺς ἐπαινέσῃ ὁ πρῶτος, καὶ ἐξαίρετος. Τὴν ὅποιαν ἰδέαν μιμούμενος καὶ ἐγὼ λέγω πῶς ὅχι διὰ νὰ ἐπαινέσουν ὅλοι τὸν λόγον μου, διὰ τὸ τοῦτο εἶναι πέραν τῆς ἀξίας, ἀμὴ διὰ νὰ τὸν ἰδοῦσι μὲ ἱλαρὸν ὄφθαλμόν, ἀρκετὸν εἶναι τὸ ἐλέμμα σου τὸ Γαληνότατον. Βεβαίω-

σον λοιπὸν μὲ τὴν ἄκραν σου καλοκαγαθίαν τὴν κοινὴν φιλοφροσύνην. Ἐτς: νὰ σὲ ἔχωμεν εἰς πολλὰς ἐτῶν περιόδους ὑγιῆ, πανευδαίμονα, καὶ θεοφροῦρητον.

Τῆς σῆς ἐνδόξου Γαληνότητος εὐπειθῆς, καὶ εὐλαβέστατος Υἱός,

Στέφανος Μπραγκοβάνος.

Prea bine credinciosule și prea blânde Domn !

Nu era nevoie de loc să presint altă cauză, pentru ca să aflușesc blândeței tale acest cuvânt, pentru că am cu dreptul în de-ajuns motiv ca fiu, ca să-ți aduc un mic rod al minții mele. Cu toate acestea voesc să arăt, că afară de acesta, am avut un îndoit motiv ca să-ți închin acest cuvânt. Întâiu pe lângă că cinstesc cu măreție pe marele Constantin, misc și pe alții cu așa exemplu nobil la respectul celui în tocmă cu Apostoli. Cine nu vede dar că foarte cuvin-

Εἶπα τὴν ἀρετὴν οὐκ ἄδδην. δέχνησο τόνδε
Κωνσταντῖνε λόγον μέγιστον χάριτων.

Versio ad litteram

Εχρησὺν ἡμῶν virtutem non salis-accipe hanc
Constantine Orationem minorem tuā gratijs

241. — Sf. Constantin, după Șt. Brâncoveanu, Cuvânt panegiric, 1701.

Traducere de C. Erbiceanu.

Înainte textului se află gravura reprezentând pe St. Constantin (facs. n° 241) cu următoarea legendă grecescă și latină :

Εἶπα τὴν ἀρετὴν οὐκ ἄδδην, δέχνησο τόνδε
Κωνσταντῖνε λόγον μέγιστον χάριτων.

cios se cuvine închinare Blandeței tale. Mai este iarăși alt motiv că, publicând eu compunerea și dorind să găsesc simpatie de-odată în toți, m'am hotărât să pun în întrebuintare felul celui din Samosata (Lucian în Armonid), care pentru ca să se facă ușor cunoscut la toți s'a gândit, după zelul lui Timotei flautistul, că acela ar fi cel mai bun în cetate, căruia i se încred alții, și care ar fi de-ajuns în locul tuturor. Acela foarte înțelepțescă dicea, că pentru ca să laude cu toți cuvintele sale, era de-ajuns ca el să-l laude cel întâiu, lucru admirabil. Pe care idee urmând-o și eu, dic că nu pentru ca să laude toți cuvântul meu, pentru că acesta este preste vrednicie, ci pentru că să-l vadă cu ochi blând, destul imi este privirea ta cea prea blândă. Întăresce deci cu nemăsurată ta bunătate prudenta obștescă. Așa fie să te avem întru mulți ani sănătos, și prea fericit și păzit de Dumnezeu.

Al Blandeței Măriei Tale, ascultător și prea credincios fiu,

Ștefan Brâncoveanu.

Versio ad literam
Exposui tuam virtutem non satis. Accipe hanc
Constantine orationem minorem tuis gratis.

Din această carte se află exemplare cari poartă data de 1702, tipărite însă exact în același mod ca și cele din 1701.

București: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca C. Erbiceanu.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 49, n° 135. — Picot, *Anthime*, 540, n° 18. — C. Erbiceanu, *Cuvînt panegiric*, în *Biserica Orthodoxă*, XV, 298 și 324. Tipăritură deosebită: *Patru cuvinte bisericesci compuse grecesce de Ștefan, fiul lui Constantin Brâncoveanu*, traduse de Constantin Erbiceanu, București, Tip. Cărtîilor Bisericesci, 1891, 1 br. 8° de 35 pp. — Cf. Papadopoulos-Kerameus, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*, IV, (Petersburg 1899), p. 92.

128. Ștefan Brâncoveanu, Cuvînt panegiric la martirul Ștefan, București 1701. — Grecesce.

ΛΟΓΟΣ | ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ. | Εἰς τὸν Πρωτομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ | ΣΤΕΦΑΝΟΝ. |
 Συντεθείς παρὰ Στεφάνῳ, Υἱῷ | Τοῦ γαληνοτάτου, καὶ φιλοχρίστου Ἠγε- | μόνος πάσης
 Οὐγκροβλαχίας, | Κυρίου Κυρίου, | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα. | Παρ' αὐτοῦ
 δέ, αὐτῷ τῷ ἀηττήτῳ Ἀθλη- | τῇ, καὶ τῶν Μαρτύρων Στρατηγῷ, | ταπεινῶς ἀφιερωθείς. |
 Ἐτυπώθη, ἐν Βουκουρεστίῳ, α.ψ.α. | Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ | τῷ ἐξ Ἰδρυρίας.

Cuvînt panegiric la Ștefan, întâiul martir al lui Christos, compus de Ștefan, fiul prea blândului și iubitorului de Christos Domn a toată Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, și așerosit cu umilință de el aceluși neînvins luptător și strateg al martirilor. S'a tipărit în București, 1701. De Antim Ieromonahul din Ivir.

În 8° mic, de 1 folie pentru titlu și 31 pagine.

Prefața lui Ștefan Brâncoveanu, adresată Martirului Ștefan, are următorul cuprins:

Κορυφαίε τῶν Μαρτύρων, Ἀήττητε Στέφανε.

Ἐτόλμησα νὰ συνθέσω ἕνα μικρὸν ἐγκώμιον τῆς μεγάλης σου ἀρετῆς Πρωτόαθλε Στρατηγῇ τῶν Μαρτύρων. Δὲν εἶναι τόσον ἔντεχνος ἢ σύνθεσις, καὶ διὰ τοῦτο χρεῖαν ἔχει τῆς προστασίας σου, διὰ νὰ μὴν γένῃ παίγιον τῆς μυστικῆς τοῦ Κόσμου λοιδορίας. Καθὼς ἐνίκησες μὲ τὴν σοφίαν, καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα τὴν τολμηρὰν συναγωγὴν τῶν Κυρηναίων καὶ τῶν ἄλλων φιλομάχων, τοιοῦτοτρόπως δύνανται καὶ πολὺ ἐνκολῶτερον ν' ἀποστομίσῃς ἐκείνους, ὅπου ἤθελαν καταφρονήσῃ τὸν λόγον, ὅπου σου ἀφιερῶνω. Ἄν δὲν εἶναι ὡραῖος διὰ τὴν τέχνην, ἐλπίζω πῶς θέλει σου φανῇ εὐάρετος διὰ τὴν ὕλην, τουτέστι, διὰ τὴν ἐξαίρετον ἀρετὴν ὅπου ἐφανερώωσες εἰς τὸν Κόσμον. Ἀμποτε νὰ λάβω μίαν φορὰν ἐμπειρίαν εἰς τὴν ῥητορικὴν δύναμιν, διὰ νὰ ἱστορήσω, τέλος πάντων, καθὼς ἐπιθυμῶ, μὲ πολὺ ἐπιτηδειότερον τρόπον τὰ θαύμαστά σου κατορθώματα. Ἔως τόσον Ἡρωϊκώτατε Ἀθλητὰ τῆς ἐκκλησίας, μεσίτευσες πρὸς τὸν εἰρηνάρχην Θεὸν διὰ τὴν γαλήνην, καὶ γαληνιαίαν κατὰστασιν τοῦ Γαληνοτάτου μου Αὐθέντου, καὶ Πατρὸς γλυκυτάτου, ὁ ὁποῖος μὲ τόσῃν εὐφροσύνῃν παρίσταται εἰς τὴν πανηγυριν, πανηγυρίζει τὰς δόξας σου, ἐορτάζει τοὺς ἄθλους σου, Εὐχου, (γονυπετῶς καὶ ἐκ βάθους καρδίας δέομαί σου) εὐχου αὐτὴν τὴν σοφίαν τοῦ Πατρὸς, τὸν Υἱὸν, καὶ λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὴν προκοπὴν μου εἰς ἐπιστήμην, καὶ μάθησιν, Γεναιότατε Στέφανε, διὰ νὰ κατευθύνεται πάντοτε ἡ σπουδὴ μου εἰς τιμὴν, καὶ

δόξαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ ὁποῖου ἐφάνης με τὴν πράξιν Στρατιώτης πιστὸς, καὶ ἀκαταμάχητος.

Ὁ ἀνάξιος ἐπώνυμος, καὶ ἐλάχιστος σὸς ἱκέτης,

Στέφανος Μπραγκοβάνος.

Corifee al martirilor, neînvinse Ștefane !

Am îndrăsnit să compun o mică laudă marelui tale virtuți, întâiule luptător strateg al martirilor. Nu este atât de artistică compunerea, și de aceea are trebuință de ajutorul tău, pentru ca să nu devie o jucărie pângărită de ocară lumei. După cum ai învins cu înțelepciunea și cu spiritul îndrăsnit Sinagoga a Cirieneilor și a altor doritori de luptă, tot ast-fel poți cu mult mai ușor să astupî gura acelor, cari ar voi să desprețuiască Cuvîntul ce ți-l afierosesc. Dacă nu este frumos ca artă, sper că-ți va părea bine-plăcut pentru cuprins, adică pentru strălucita virtute ce ai arătat în lume. Fie să capăt vre-odată știința în puterea oratorică, ca să istorisesc în sfîrșit, după cum doresc, într'un mod mai potrivit faptele tale cele minunate. Până cînd, prea viteze luptător al Bisericeii, vei fi vestitor către împăciuitoarea Dumnezeu pentru liniștea și starea pacînică a prea blîndului meu Domn și Părinte prea iubit, care cu atîta plăcere vine de față în adunare, ca să laude măririle tale, să sărbătorească vitejiile tale, până atunci rîgă-te (te rog din adîncul inimei și în genunchi), rîgă pe acea înțelepciune a Părintelui, pe Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu și pentru înaintarea mea în știință și învățatură, prea bunule Ștefane, pentru ca să se îndrepte lucrarea mea spre cîntea și mărirea Mîntuitorului Christos, căruia te-ai arătat cu fapta ostaș credincios și neînvinș.

Cel nevrednic de nume și cel mai mic al tău rob,

Ștefan Brâncoveanu.

Traducere de C. Erbiceanu.

Acastă carte s'a retipărit în anul următor. V. mai jos, sub anul 1702.

București: Museul de antichități.

Daponte, *Κατάλογος ιστορικός*, la Erbiceanu, *Cronicarii greci*, 174. În ediția lui Sathas, *Μεσαιωνική βιβλιοθήκη*, III, 163, lipsesce textul discursului.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 49, n° 136. — Picot, *Anthime*, 541, n° 19. — C. Erbiceanu, *Biserica Orthodoxă*, XV, 305 și 324 și *Patru Cuvinte*, 17.

129. Ioan Comnen, Proschinitarul Sfîntului Munte, Snagov 1701. — Grecesce.

Προσκυνητάριον τοῦ Ἁγίου Ὁρους τοῦ Ἀθωνος, συγγραφέν μεν καὶ τυπωθὲν ἐπὶ τῆς γαληνοτάτης ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Ὀγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόδα· ἀφιερωθὲν δὲ τῷ πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ὀγγροβλαχίας κυρίῳ κυρίῳ Θεοδοσίῳ, σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐξοχωτάτου ἱατροῦ κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ ἵνα δίδωται χάρισμα τοῖς εὐσεβεσὶ διὰ ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν. Τύποις Ἀνθίμου ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰθρίας· ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγώδου. αψά.

(La sfîrșit :) Ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσεαι Ἰγνατίου ἱερομονάχου τοῦ Φυτιάνου.

Proschinitarul sfîntului munte al Atonului, scris și tipărit pe vremea prea evlaviosului, prea strălucitului și prea înălțatului Domn a tîtă Ungrovlachia, Domnul

Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, afierosit prea sfințitului Mitropolit al Ungrovlachiei Domnul Theodosie, cu îngrijirea și cheltuiala prea cinstitului Doctor Domnul Ioan Comnen, spre a se da în dar credincioșilor pentru mântuirea sufletului său. În teascurile lui Antim Ivireanul, în Mănăstirea Snagovului 1701.

(La sfârșit :) Prin ostenelă și corectarea lui Ignatie Fytian ieromonahul.

În 8°, cu stampe.

Picot, după care luăm această notiță, cunoște edițiunile posterioare ale acestei cărți din 1745 și din 1857, și o traducere românească tipărită în București în 1858. Montfaucon a publicat textul și o traducere latină a acestui *Proschinitar*.

Montfaucon, *Palaeographia graeca*, Paris 1705, p. 441. — Papadopoulos-Vretos, I, 48, n° 133. — Sathas, 398. — Picot, *Anthime*, 540, n° 17.

130. Liturghier grecesc și arăbesc, Snagov 1701.

كتاب || القدسات الثلاثة الالهيه || مع بعض احتياجات
 اخر ضرورية للصلوات الارثوذكسيه || قد طبع الان حديثا في اللغة
 اليونانية والعربية || بالتماس ومشاركة الاب الطوباني || كيريو
 كير اثناسيوس البطريك || الانطاكي سابقا || بمصرن السيد الامجد
 الرفيع الشان || متقلد || حكم جميع بلاد ونكروفلاخيا || كير كير
 يونان || قسطنطين بسارابا ويوضا المكرم || في تقليد رياسة كهنوت
 الاب المطران الكلي || الغبطة كير تاوضوس بسوس للبلاد المذكورة اعلا
 || في دير سيدتنا والدة الاله المكنيا بسيناغوفو || في سنة الف
 وسبعماية وواحد مسيحية || بيد الكاهن في المتوحدين انتيموس
 الكرجي الاصل

Trei sfinte liturghii, cu diferite alte rugăciuni trebuincioase pentru slujba ortodoxă, tipărite acum pentru întâia oară grecesc și arăbesc, după cererea și cu îngrijirea prea sfintului părinte Kyr Athanasie, fost Patriarch al Antiochiei, cu cheltuiala Domnului Ungrovlachiei Domnul Ioan Constantin Basarab Voevod, — Theodosie fiind Archiepiscop al acelei țări. În mănăstirea sfintei Maici a Domnului, numită Snagov, în anul dela Chr. 1701, cu îngrijirea călugărului Antim, Georgian de origine.

În folio de: 14 foi nenum. și 253 pagini numerotate dela dreapta spre stânga. Tipărit cu negru și roșu, pe două colone, cu textul grecesc în stânga și cel arab în dreapta, cu 17 rânduri în colônă. Cuprinde numeroase ornamente și ilustrațiuni. Printre acestea se află cele două gravuri reproduse mai jos (facs. n° 246 și 247), reprezentând pe St. Vasilie cu semnătura „Δημητριος—

1698", alta pe St. Grigorie, semnată: „ΙΘΩΗΗΗΚΙΘ“ și a treia pe Sf. Ioan Gură-de-aur. Numele sfinților este în grecesce.

Pe verso titlului se află stema Țerei-Românesce identică cu cea reprodusă mai jos (facs. n° 249), cu deosebire că inițialele domnesci lipsesc, iar de desubt se află legenda :

Ἐλέφ Θεοῦ Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας Βοεδόδας Αὐθέντης, καὶ Ἡγεμὼν πάσης Οὐγγροβλαχίας (Cu voia lui Dumnezeu Ioan Constantin Basarab Voevod, domn și stăpânitor al întregii Ungrovlachii).

Pe pagina următoare se citește :

Πρὸς τὸν ὑψηλότατον Ἐκλαμπρότατον καὶ Γαληνότατον Αὐθέντην καὶ Ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας Κύριον Κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Βασαράβαν Βοεδόνδαν.

Δέρκεο Οὐγγροβλάχων παράστημα τάδ', αἷσια ὄντα

Στέμματα Κοιρανίης, ἀρχόθεν ὀφιγόνους.

Σταυρὸς, ὃν ἐν ῥάμφει Κόρακος σθένος ὄρθιον αἶρει,

Τὴν δε τέκμαρ κρατέειν ἔμπεδον εὐσεβίῃ.

Ἐστ' ἂν δ' Ἡέλιος λάμπῃ, καὶ κύκλα Σελήνης,

Πλείστων κατάρξιν Ἄορι καὶ Κορόνῃ.

Δένδρεω ἐζόμενος δὲ Κόραξ ἔπι, δείκνυσε γαίης

Καρπῶν καὶ τροφίμων πάμφορον εὐθυνίην (sic).

Κωνσταντῖνον ἔχουσα Βασαράβαν Ὅρχαμον ἦδε

Λαμπρὸν σκηπτροφόρον, τέρπετ' ἀγαλλομένη.

Οὔποτε γάρ τοῖον πραῦντε ἰθύφρονά τ' ἔσχεν

Οὗτος νητρεκέως φέρτατος Ἡγεμόνων.

Τῆς ὑμετέρας ὑψηλότητος ἐλάχιστος δοῦλος

Ἰωάννης Κομνηνὸς Ἱατρός.

Catre prea înaltul, prea strălucitul și prea luminatul Stăpân și Domn a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod.

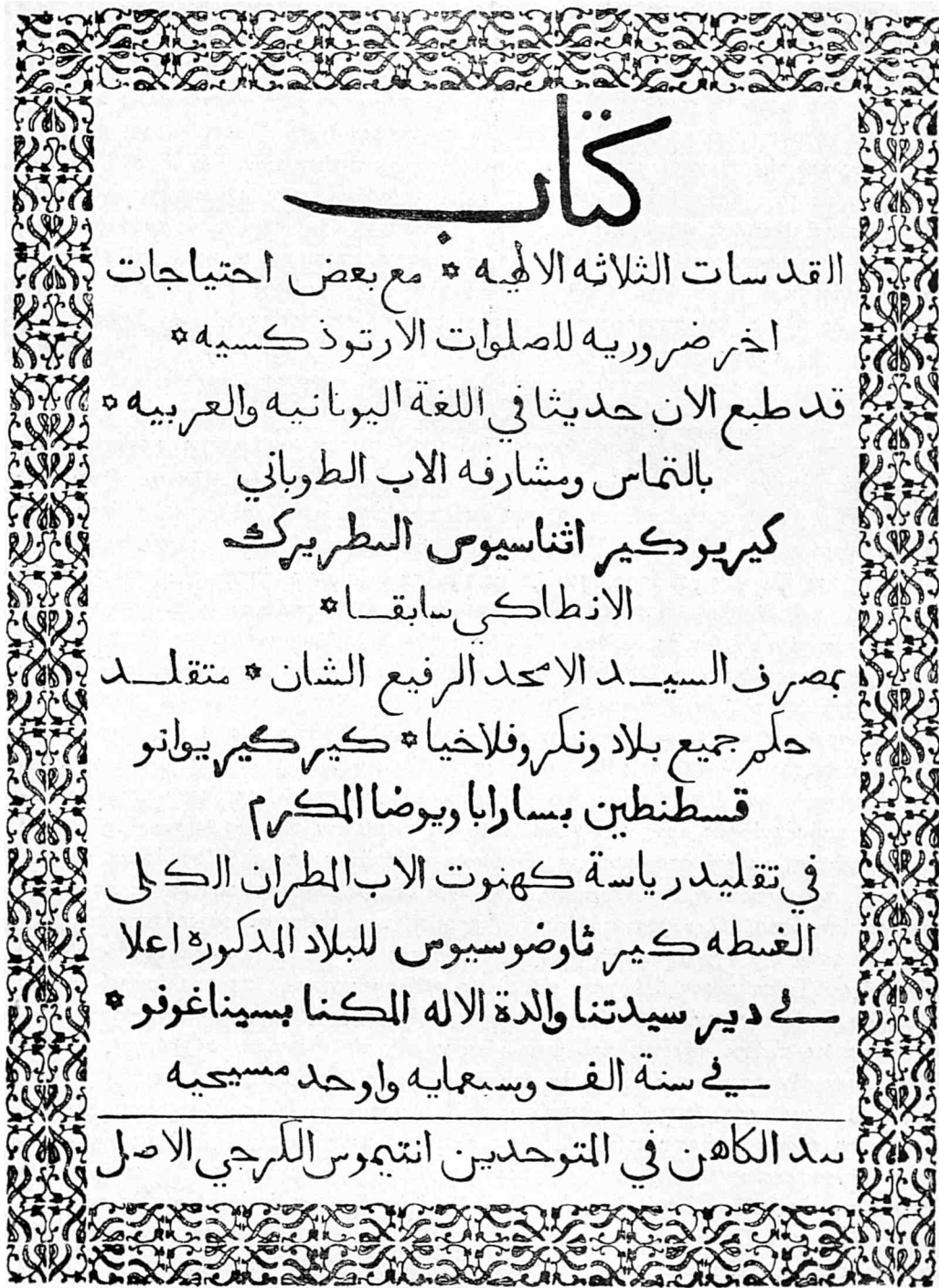
Veți semnele aceste ale Ungrovlahilor, cari sunt cununele fericite ale domniei, dintru început pentru urmași. O cruce pe care puterea o ține dréptă într'un cioc de corb, semn statornic că o stăpânesce prin evlavie și că va domni peste mulți cu sabia și cu buzduganul, câtă vreme vor străluci sôrele și cercurile lunii. Iar corbul ședând pe un arbore arată abundența mare de fructe și rôde ale pămîntului; iar aceste având de principe pe Constantin Basarab, strălucit purtător de sceptru, se desfăteză în bucurie, căci nici odată n'au avut unul așa de blând și de binevoitor; acesta de sigur e cel mai bun dintre domnitori.

Al Înălțimei vóstre prea umilit serv, Ioan Comnen, doctor.

În paginile următoare se află cele 2 prefețe ce se reproduc aici. Textul arab este tipărit pe fața din stânga, cel grecesc pe cea din drépta.

Πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον, Εὐσεβέστατον, καὶ Γαληνότατον Αὐθέντην καὶ Ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας, Κύριον Κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασαράμπαν Βοεδόνδαν, Τὸν μέγαν Μπραχνοβάνον, Τὸν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι Υἱὸν Ἀγαπητὸν τῆς ἡμῶν Μετριότητος, Ἀποστολικὴν εὐλογίαν, καὶ χάριν παρὰ Θεοῦ.

Επαινοῦσιν οἱ Ἕλληνες τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον τὸν τοῦ Φιλίππου υἱόν, διὰ τὰς ὑπὲρ ἄνθρωπον δηλονότι ἐκείνου ἀνδραγαθίας καὶ κατορθώματα ἐπειδὴ καὶ εἰς δώδεκα χρό-

242. — Titlul Liturghierului grecesc și arăbesc, Snagov 1701.

νοὺς σχεδὸν ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ἀλλὰ τίποτε ὠφελήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν κερδέσῃ ὅλον τὸν Κόσμον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἐκείνην φωνήν; Ὅθεν ἐκεῖνοι ἐπαίνου κρίνονται ἄξιοι, ὅποσοι τὴν κοσμικὴν τῶν Ἡγεμονίαν καὶ

αὐθεντίαν τὴν μεταχειρίζονται οὐκ εἰς σφαγὰς ἀνθρώπων, καὶ αφανισμοὺς ἐθνῶν καὶ πολιτειῶν, ὡς αἰμοχαρεῖς καὶ ληστρικοὶ καὶ ἀνελεήμονες, ἀλλὰ μεταχειρίζονται τὴν παρὰ Θεοῦ δοθεῖσαν αὐτοῖς ἐξουσίαν καὶ προστασίαν, εἰς τὴν κατὰ θεὸν διοίκησιν καὶ νόμιμον κυβέρνησιν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ τοιοῦτοι οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπαινοῦνται, ἀλλὰ καὶ παρὰ Θεῷ εἰσὶν ἐπαινετοὶ καὶ μακάριοι, ὅτι καὶ τὴν πρόσκαιρον τιμὴν ἀπολαμβάνουσι παρὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν οὐράνιον μετὰ θάνατον κληρονομήσουσι Βασιλείαν. Ἐὰν δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς εὐρέθησαν εἰς τοὺς ἀπερατμένους χρόνους ἄξιοι, καὶ θεοσεβέστατοι, καὶ ἐνάρετοι ἄνδρες, καὶ ἡγεμόνες καὶ Βασιλεῖς εἰς τὸν κόσμον, δὲν μοῦ φαίνεται νὰ ἐστάθηκεν ἄλλος παρόμοιος κατὰ πάντα νὰ εὐδοκίμησε τοσοῦτον παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις ἅπασι, καὶ οἰκείοις, καὶ ἄλλοις καὶ ἡγεμόσι καὶ Βασιλεῦσιν, ὥσάν εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἐκ μητρικῶν λαγόνων ἀνέτειλεν ὡς ἄλλος ἀστραπόμορφος ἥλιος ἡ θεόσπετος καὶ θεοτίμητος ἡμῶν Ἐκλαμπρότης εἰς ταύτην τὴν περίφημον ἡγεμονίαν καὶ αὐθεντίαν τῆς πανευδαίμονος ταύτης Οὐγκροβλαχίας· τῆς ὁποίας τὰς ἡρωϊκὰς ἀνδραγαθίας, καὶ ἐναρέτους καὶ πανσόφους πράξεις, καὶ ἐνθεα κατορθώματα φανερά τε καὶ ἀφανῆ, μόνος ἀκριβῶς γινώσκει ὁ ἀκοίμητος καὶ πανδερκὴς ὀφθαλμὸς τοῦ Θεοῦ· ἡ ὁποία θεοφροῦρητος καὶ θεοδόξατος ἡμῶν Γαληνότης ἐξαπλώνωντας τὰς νοεράς ἀκτῖνας τῶν ὑπερλάμπρων αὐτῆς ἀρετῶν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, ἔλκει τοὺς πάντας ὡς ἡ μαγνήτις τὸν σίδηρον, εἰς τὴν ἀπόλαυσίν της. Ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἀπ' ἄκρων γῆς, καὶ τῶν μερῶν τῆς θεουπόλεως Ἀντιοχείας ἐνωτισθέντες τὰς θαυγαεῖς αὐτῆς ἀρετάς, ἐσπεύσαμεν καὶ ἤλθομεν μεθ' ὅσης σπουδῆς εἰς τῆς πανευδαίμονα ταύτην (τὴν) πολιτείαν, διὰ νὰ ἰδοῦμεν καὶ νὰ μάθωμεν ἐμπράκτως, ὅποια μακρὰν ὄντες ἠκούομεν, ὅν τρόπον καὶ πάλαι ἡ Βασίλισσα νότου ἤλθεν ἐκ περάτων ἰδεῖν τὴν σοφίαν Σολομώντος· ἐλθόντες δὲ, καὶ αὐτοφί καὶ πείρᾳ καταμαθόντες, πολλαπλάσια κατὰ ἀλήθειαν καὶ πλήθει καὶ μεγέθει, καὶ βλέπομεν καὶ μανθάνομεν ἀπὸ ὧσα ἠκούσαμεν. Ἡ ὁποία κοντὰ εἰς τὴν πάνσοφον καὶ φιλόανθρωπον καὶ θεάρεστον τῆς κυβέρνησιν, ἐστόλισεν ἀκόμι, καὶ καθ' ἑκαστὴν κοσμεῖ καὶ στολίζει τὴν θεοφροῦρητόν της Τζάραν καὶ αὐθεντίαν, μὲ τοσαύτας ἱεράς καὶ βασιλικὰς ὄντως οἱ κοδομάς, Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων, καὶ ἄλλας πολλὰς πολυτελεῖς καὶ μεγαλοπρεπεῖς κατασκευὰς καὶ οἰκοδομὰς πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν καὶ εὐεργεσίαν τῶν ἐνοικούντων. Ἐξαιρέτως δὲ, μὲ φροντιστήρια καὶ σπουδαστήρια, διαφόρων μαθημάτων καὶ σπουδασμάτων, Ἑλληνικῶν φημί, καὶ Σλωβάνων, καὶ ἐγγυρίων. Ἐπὶ πᾶσι δὲ, καὶ τὴν κατὰ ταύτας τὰς διαλέκτους Τυπογραφίαν, ὅπου ἄλλην φορὰν οὐδεὶς τῶν παρελθόντων ἡγεμόνων τὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κατορθώσατο ἀγαθὰ, ὅτι μὴ μόνον ἡ θεοτίμητος καὶ θεοφώτιστος αὐτῆς σύνεσις καὶ μεγαλειότης· Ταῦτα πάντα βλέποντες καὶ ἡμεῖς, ἠθέλαμεν νὰ τὴν παρακαλέσωμεν νὰ ἐξαπλώσῃ τὸ ἔλεός της, καὶ εἰς ἐκεῖνα τὰ μακρυνὰ μέρη τῆς θεουπόλεως Ἀντιοχείας, μὲ τὸ νὰ εἶναι τοῦτο πρέπον μάλιστα καὶ ἀρμοδιώτατον εἰς τὴν ὑμετέραν ὑψηλότητα, διὰ δύο αἰτίας· μίαν μὲν, ἐπειδὴ καὶ εἰς αὐτὴν πρῶτον ἔλαβον οἱ πιστεύσαντες τὸ σωτήριον ὄντως ὄνομα, νὰ ὀνομάζωνται δηλονότι χριστιανοί. ἡ δὲ ὑμετέρα ὑψηλότης ἔχει χάριτι Χριστοῦ, τὸ νὰ εἶναι πρώτη ἐν ἅπασιν τοῖς ὀρθοδόξοις αὐθενταὶς κατὰ ταύτην τὴν χριστιανικὴν ὀνομασίαν· παραπλησίως δὲ, καὶ κατὰ τὴν προαίρεσιν, καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὰ κατορθώματα εἰς τοιαύτην ἀκολούθως ὀνομασίαν. Δευτέραν δὲ, διότι ἔχουσα ἡ ὑμετέρα Ἐκλαμπρότης τὸ κορυφαῖον τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς εὐγενείας, καὶ τῆς λαμπρᾶς φήμης καὶ τῆς ὑπεροχῆς, ἀρμόδιον εἶναι νὰ δείξῃ καὶ πρώτη τὸ ἔλεός της, καθὼς ἔδειξε πολλάκις εἰς τὰς ἄλλας Ἀποστολικὰς καθέδρας πλουσιοπάροχα, πολλῶ μᾶλλον εἰς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρον τὸν πρῶτον θρόνον, ὅπου εἶναι ἡ ἄνωθεν Θεοῦπολις Ἀντιόχεια διὰ νὰ ἔχῃ καὶ τὸ μνημόσυνόν της ἀκατάπαυστον διὰ μέσου τοῦ τοιούτου θεαρέστου ἐλέους, καθὼς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. τὸ δὲ ἔλεος εἶναι ὀλίγον μὲν εἰς τὴν ποσότητα κοντὰ εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἐκλαμπρότητός της, πλουσιώτατον δὲ καὶ λίαν εὐπρόσδεκτον ἐνώπιον

τοῦ Θεοῦ· ὡσάν ὁποῦ εἰς τὴν ψυχὴν διαβαίνει τὸ τοιοῦτον καλὸν, καὶ εἶναι ἀναγκαῖστατον εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Οἱ ἱερεῖς τοῦ τόπου ἐκείνου εἶναι κατὰ πολλὰ ἐνδεεῖς, καὶ πτωχοὶ, ὁποῦ στενοχωροῦνται καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. τὰ δὲ ἀραβικὰ βιβλία ὁποῦ ἐκεῖνοι μεταχειρίζονται ὡσάν χειρόγραφα ὁποῦ εἶναι, χρειάζονται καὶ πολλὰ χρήματα εἰς ἀγορασίαν· καὶ μὴν ἔχοντες ἐκεῖνοί χρήματα, ἢ νὰ ἀγοράσουν ἔτοιμα, ἢ νὰ δώσουν νὰ ἀντιγράψουν ἀπὸ τὰ γεγραμμένα, μένουσιν οἱ περισσότεροι καὶ μὴ θέλοντες ἀργοί, καὶ ἀπὸ τὴν καθημερινήν τους Ἀκολουθίαν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα πέρνουσιν κάποιαν παρηγορίαν διὰ τὴν ἐνδειαν, ἢ δὲ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας μυσταγωγία εἶναι ἀναγκαῖοτάτη πρὸς πάντας τοὺς ἱερωμένους, καὶ σωτηριωδεστάτη πρὸς πάντας τοὺς ὀρθοδόξους. Ἀλλ' ἡ πρὸς πάντας ἐδερ-γετική της διάθεσις, νεύσει Θεοῦ προέλαβε τὴν ἡμέτεραν ἰκεσίαν, διὰ νὰ ἔχῃ ὁλόκληρον τὸν μισθὸν της, καὶ μᾶς ἐρώτησεν, ἂν ἔχουν εὐπορίαν βιβλίων οἱ ὀρθόδοξοι τῶν Ἀράβων. τότε καὶ ἡμεῖς εὐχαριστήσαμεν τὸν θεὸν διὰ τὴν ἀγαθὴν της προαίρεσιν καὶ Θεοκίνητον γνώμην, καὶ παρευθὺς τῆς ἐφανερώσαμεν τὸ αἶτημά μας. Τὸ ὅποτον εὐμενῶς καὶ προθύμως ἀποδεξαμένη, ἐπλήρωσε. Καὶ λοιπὸν προσέταξε φιλανθρωπῶς ὅτι νὰ τυπωθῇ δι' ἀναλωμάτων τῆς πλου-σιοδωρου αὐτῆς καλοκῆραθίας ἡ τοιαύτη Μυσταγωγία εἰς τὴν ἀραβικὴν διάλεκτον, κατὰ τὸν πόνον καὶ τὸν σκοπὸν μας. ἀκούσασα δὲ ἡ ὑμετέρα ὑψηλότης παρ' ἡμῶν, καὶ μαθοῦσα καλῶς τὴν συνήθειαν ὁποῦ εἰς τὰ ἡμέτερα τῆς Ἀντιοχείας μέρη πολιτεύεται, μεταξὺ τῶν ἡμετέρων ὀρθοδόξων Ἱερέων ἐν ταῖς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαις, ὅτι δηλαδὴ, αἱ μὲν εὐχαὶ τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας ἀναγινώσκονται μυστικῶς παρ' ἐκείνων ἀραβιστί, αἱ δὲ ἐκφωνήσεις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλληνιστί ἐκφωνοῦνται, ὅθεν καὶ εἰς περισσοτέραν αὔξησιν, ἐξάπλωσε τὴν θεάρεστον αὐτῆς χάριν, προστάζωντας ὅτι οὐ μόνον αἱ ἐκφωνήσεις, ἀλλὰ καὶ ἅπασαι αἱ τῆς Λειτουργίας Εὐχαὶ καὶ Αἰτήσεις, νὰ τυπωθοῦσι κατὰ λέξιν ἀπαραλλάκτως ἐν ἀμφοτέραις ταῖς διαλέκτοις ἐλληνικῇ καὶ ἀραβικῇ, διὰ πρόχερων τῶν παρ' ἡμῖν ἐλληνοαράβων Ἱερέων αὐτῆς μεταχείρησιν. Διὰ νὰ εἶναι τὸ βιβλίον ὅχι μόνον εἰς τοὺς εἰδόμενους τὴν Ἀραβικὴν μόνον, ἢ καὶ τὰς δύο διαλέκτους ὁμοῦ, χρήσιμον· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἱερεῖς τῶν ῥωμαίων, ὅποσοι τὴν ἡμετέραν ἀραβικὴν οὐκ ἔμαθον γλώσσαν, καὶ νὰ διαδοθῇ εἰς πλείονας τὸ καλόν. Ἡ ὁποία Ἱερὰ αὕτη Μυσταγωγία προσέταξεν ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης, ἀφ' οὗς σὺν Θεῷ ἐβάλθη εἰς τύπον, ὅτι καὶ νὰ μοιράζεται δωρεὰν πρὸς τοὺς εὐλαβεστάτους ἐκείνους Ἱερεῖς τῶν Ἀράβων εἰς ἀξιδίον της μνημόσυνον. διὰ νὰ δύνονται καὶ αὐτοὶ τοῦ λοιποῦ, ἔχοντες τὰ τοιαῦτα βιβλία, νὰ τελοῦν κατὰ τὸ ἐπάγγελμάτους τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαλέκτους, προσάγοντες πανευλαδῶς τὴν θείαν, καὶ ἱερὰν, καὶ ἀναίμακτον θυσίαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, εἰς ἐξιλέωσιν μὲν καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ σύμπαντος Κόσμου, καὶ αἵτησιν τῶν κατὰ ψυχὴν συμφερόντων· στερέωσιν δὲ, καὶ ἐπίσκεψιν τῆς θεοφρουρήτου καὶ θεοστέπτου ὑμῶν Ἐκλαμπρότητος, μετὰ παντὸς τοῦ εὐλογημένου της οἴκου, συνάμα πάσης τῆς συγγενικῆς αὐτῆς ὁ μηγύρεως, παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ πάσης ἅμα τῆς τζάρας καὶ Αὐθεντίας, ἄχρι βαθυτάτου καὶ λιπαροῦ γηρατίου. Καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῶν προκαίρων μετὰστασιν ἐπιβραβεύσαιτο ὑμῖν ἅπασι καὶ τὴν οὐράνιον Βασιλείαν, ὁ ἀγαθοδότης καὶ Πρῶτανις τῶν ὅλων Θεὸς, Ἀμήν.

Κατὰ ἀφ.ά. ἔτος ἀπὸ Θεογονίας. κατὰ Μῆνα Ἰαννουάριον.

Ἀθανάσιος ἐλέφ Θεοῦ Πατριάρχης πρῶτην Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης Θεουπόλεως, καὶ εὐχέτης τῆς ὑμετέρας Ἐκλαμπρότητος.

Către prea strălucitul, prea binecredinciosul și prea blândul Domn și Voevod a tătă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, Marele Brâncoveanu, iubit fiu al cuvioșiei noastre în Sf. Duh, apostolică bine-cuvîntare și har dela Dumnezeu.

Laudă Grecii pe Alexandru Machedon, fiul lui Filip, pentru vitejiile adică isprăvile cele mai pre sus de om ale aceluia, fiind-că aprópe numai în doi-spre-zece aní a biruit tótă lumea. Dar nimic nu va folosi omul, dacă ar câștigă tótă lumea și-și va perde sufletul său, după cum ȕice Evanghelia. De aceea, aceia se socotesc demni de laudă câți întrebuințéză Domnia și puterea lor lumescă, nu în sfîșierí de ómení și nimicirí de popóre și orașe, ca setoși de a vărsa sânge, a prăda și a fi nemilostivi, ci își întrebuințéză puterea și stăpânirea dată lor de Dumneđeű, pentru protecțiunea și administrarea după Dumneđeű, și guvernarea legală a ómenilor. Ceí de felul acesta nu numai de ómení se laudă, ci și de Dumneđeű sunt laudați și fericiți, pentru că se bucură și de onórea temporală din partea ómenilor, și pentru că vor moșteni după mórte împărăția cerurilor. Decí dacă și alți óre-carí s'au aflat în lume ómení vrednici în aceste timpurí trecétóre, și pioși și virtuóși, Domní și Impărați, imí pare că n'a stat altul egal în totul să fie atât de bine láudat de Dumneđeű și de toți ómení, de alí și de streiní, de Domní și de Impărați, după cum a răsărit în timpurile nóstre din aleșií nației, ca alt sóre aruncător de raze, păzita și de Dumneđeű cinstita strălucirea vóstră, în acéstă renumită oblăduire și Domnie a acestei Ungrovlachii în totul fericită; a căruí victorii eroice și fapte virtuóse și prea înțelepte isbândí dumneđeescí, vėđute și nevėđute, le cunoște cu siguranță numai ochiul cel neadormit și a tóte vėđetór Dumneđeű; care bunătate a Vóstră cea păzită de Dumneđeű și glorificată, întinđendu-și razele intelectuale a prea strălucitelor sale virtuți în tóte lumea, atrage pe toți, ca magnetul ferul, către binefacerile tale. De aceea și noi de la marginile pămîntului și din părțile cetății lui Dumneđeű a Antiochiei, auđind de virtuțile tale de Dumneđeű luminate, am alergat și am venit cu tótă graba în acest prea fericit oraș, ca să vedem și să învățăm în faptă acelea ce am auđit fiind departe, astfel după cum în vechime Impărătésa din miađa-đi a venit de la marginí să vadă înțelepciunea lui Solomon. Venind dar și vėđend însi-ne și convingėndu-ne prin probă, mult mai multe în adevěr și ca mulțime și ca măreție am vėđut și am învățat, decât cele ce am auđit. Pe lângă acele cu care au înfrumusețat înțeleptul, umanul și de Dumneđeű plăcutul guvern al Vostru, ȕilnic onorėză și înfrumusețėză și acum pe acéstă de Dumneđeű păzită țară și Domnie, cu atâtea clădiri sfînțite și în adevěr regale, cu biserici și mănăstiri și cu alte multe și mărețe felurí de clădiri și zidiri, spre folosul și bine-facerea locuitorilor. În special cu licee (frondistiri) și școle de deosebite sciințe și învățaturí, ȕic cu școle grecesci, slavonesci și locale (romănesci); între tóte și pentru aceste limbí (ați făcut) și tipografie. Ce altă dată nimení din Domnii trecuți n'au săvîrșit atâtea și astfel de lucrurí bune, afară de cinstita și luminata de Dumneđeű înțelepciune a Maiestății tale. Tóte acestea vėđėndu-le și noi, am venit să vė rugăm ca să vė întindeți mila Vóstră și la acele părți îndepărtate ale cetății lui Dumneđeű Antiochia, pentru că acésta este de cuviință și fórte potrivit Înălțimeí Vóstre, pentru două cauze: Intăia, pentru că în acésta și-au luat mai întâi cređincioșií mântuitorul nume în adevěr, adică să se numescă creștiní; iar Înălțimea Ta se cuvine prin grația lui Dumneđeű să fii întâiul dintre toți Domnii ortodoxí cu acéstă numire creștină; de asemenea și după buna voință și după cugetări și după fapte să aibí urmare la acéstă numire. Al doilea, pentru că avėnd Înălțimea Vóstră culmea virtuților și a nobleței, a renumelui strălucit

și a predominanței, este potrivit să arătați și cel d'intăi mila Văstră, după cum ați arătat adesea și la alte scaune apostolicescî cu abundență, cu atât mai mult la cel dintăi scaun al corifeului Apostolilor Petru, unde este cetatea lui Dumnezeu cea de sus, Antiochia, pentru ca să aveți și amintire neîntreruptă prin mijlocirea acestei mile plăcute lui Dumnezeu, după cum și la celelalte biserici ale lui Christos. Mila însă este puțină în cantitate față de măreția strălucirii Văstre, foarte abundență însă și prea bine primită înaintea lui Dumnezeu; pentru că acest bun străbate în suflet, și este foarte necesar în aceste părți, pentru această pricină: Preoții acelei țări sunt în multe locuri lipsiți și săraci, încât nu au nici cele necesare pentru trai. Apoi cărțile arabice ce le întrebuintează aceia, ca unele ce sunt manuscrise, reclamă și bani mulți pentru cumpărare; și neavînd aceia bani sau să le cumpere gata, sau să dea să le prescrie după manuscrise, rămân cei mai mulți și fără voia lor lipsiți și de slujba (serviciul bisericesc) dîlnică. Și pentru celelalte își fac o mîngăiere din cauza sărăciei, dar săvîrșirea sfintei și dumnezeescei Liturghii este foarte necesară pentru toți preoții și foarte mîntuitoare pentru toți ortodoxii. Deci dispoziția Văstră binefăcătoare către toți, prin inspirația divină a precedat rugămintea noastră, pentru ca să-și aibă totă răsplata, și ne-ați întrebat dacă ortodoxii din Arabia au mijloace pentru cărți. Atunci și noi am mulțumit lui Dumnezeu pentru buna voință și cugetarea voastră mișcată de Dumnezeu, și îndată v'am arătat cererea noastră, pe care, cu bună-voință și cu grabă primind-o, ați împlinit-o. Și deci ați ordonat cu umanitate, ca să se tipărească prin cheltuelile bogatei dăruiri a hunătății văstre, această Liturghie în limba arabică, după dorința și scopul nostru. Dar auzind înălțimea voastră dela noi și înțelegînd bine obiceiul ce se politicesce în părțile noastre ale Antiochiei, între preoții noștri ortodoxi din bisericile lui Christos, că adică rugăciunile sfintei Liturghii se citesc amestecat de aceia în arăbesce, iar ecfonisele se pronunță mai adesea elinesce, de aceea și spre o mai mare înaintare v'ați întins horul vostru plăcut lui Dumnezeu, ordonând ca nu numai ecfonisurile, ci și toate rugăciunile și cererile Liturghiei să se tipărească *ad literam* fără nici o schimbare în ambele limbi, grecescă și arabă, spre întrebuintarea mai ușoară a ei de către preoții noștri elino-arabi. Pentru ca cartea să fie folosită nu numai pentru cei ce știu numai limba arabică, sau pe amîndouă de odată, dar și pentru acei preoți romei (greci) care n'au învățat limba noastră arabică, și ca să se răspîndescă bunul la mai mulți. Această Sfîntă Liturghie a ordonat înălțimea Văstră, după ce cu ajutorul lui Dumnezeu s'a pus în tipar, ca să se împartă și în dar către acei prea pioși ierei ai Arabilor spre eternă amintire; ca să potă și aceștia în urmă, avînd astfel de cărți, să săvîrșescă după datoria lor sfînta Liturghie în amîndouă limbile, aducînd cu toată evlavia divină, sfînta și cea fără de sânge jertfă lui Dumnezeu și Părin telui spre mîntuirea și ertarea păcatelor lumii întregi și spre cererea celor de folos sufletului; spre întărirea și adumbrirea păzitei și încoronatei de Dumnezeu înălțimei Văstre, împreună cu totă bine-cuvîntată Văstră casă, împreună cu totă adunarea neamului Vostru, cu tot Palatul și cu totă Țara și Domnia, până la cea mai adîncă și ultimă bătrînețe, și după mutarea dela aceste vremelnice să vă răsplătescă pe toți și cu Împărăția cerului, dătătorul de bunuri și cel mai presus de toate Dumnezeu, Amin.

În anul 1701 dela Nascerea Domnului, în luna Ianuarie.

Atanasie, cu mila lui Dumnezeu Patriarch al mareii cetăți a lui Dumnezeu Antiochia și rugător al strălucirii Văstre.

Ἀθανάσιος ἐλέφ Θεοῦ Πατριάρχης πρώην Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης Θεουπόλεως, Πᾶσις τοῖς εὐλαβεστάτοις εὐσεβέσιν Ἱερεῦσι τῶν Ὀρθοδόξων Ἀράδων, χάριν καὶ εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ εἰς ἔργα σωτηριώδη.

Εὐχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων φησὶν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, ὅπως ἰαθῆτε, πολὺ γὰρ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. ὅταν δὲ λέγῃ εὐχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, δὲν λέγει νὰ παρακαλοῦμεν διὰ μόνους τοὺς ὁμοπίστους καὶ ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀπίστους καὶ ἁλλοτρίους, καὶ πάντας ἀνθρώπους. Ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος πρὸς Τιμόθεον γράφωντας, παρακαλῶ οὖν (φησὶ) πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ἡγουν καὶ πιστῶν καὶ ἀπίστων, καὶ φίλων καὶ ἐχθρῶν, καὶ συγγενῶν καὶ ἁλλοτρίων· κατὰ τὴν ὁποίαν ταύτην Ἀποστολικὴν παραγγελίαν, καὶ ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία πρὸς τῶν ἄλλων ἀπάντων δέεται καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν, ὑπὲρ εἰρήνης τοῦ σύμπαντος Κόσμου, Εὐσταθείας τῶν ἀπανταχοῦ ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, Καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, εἰς μίαν καὶ μόνην τὴν ὀρθόδοξον πρὸς Θεὸν ὁμολογίαν καὶ Πίστιν. Καὶ ἂν διὰ ἐχθροὺς καὶ ἀπίστους χρεωστοῦμεν νὰ παρακαλοῦμεν τὸν κοσμοσώστην Θεὸν νὰ τοὺς ἐλεήσῃ, πόσον περισσότερον πρέπει νὰ τὸν παρακαλοῦμεν διὰ πιστοὺς καὶ γνωρίμους καὶ φίλους; Εἰ δὲ καὶ τύχοι νὰ εἶναι καὶ εὐεργέται καὶ πρόξενοι κοινῆς καὶ μεγάλης καὶ ψυχωσωτηρίου εὐεργεσίας, πόσον μᾶλλον, περισσότερον ἀπὸ ὅλους πρέπει νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν διὰ τοὺς τοιοῦτους κοινοὺς ἡμῶν εὐεργέτας; Πόση μὲν οὖν ἀπορία διδίων εὐρίσκετο εἰς τοὺς ὀρθοδόξους τῶν Ἀράδων, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἱερωμένους αὐτῶν, μετὰ τὸ νὰ εἶναι χειρόγραφα, καὶ διὰ τοῦτο δισεύρετα καὶ δυσκολοαπόκτητα ὡς ἀκριβοπούλητα καὶ διὰ τὴν ἔνδειαν μάλιστα τῶν χρημάτων, αὐτὸ τὸ μαρτυροῦσιν ὅσοι τὰ ὑστεροῦνται. τούτων τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν χρεῖαν τὴν ἀνεπλήρωσεν ὁ ἐλεήμων Θεός, ὁ θέλων πάντας σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, κατὰ τοὺς ἀνεφίκτους ὅρους καὶ λόγους τῆς θείας αὐτοῦ προνοίας, εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους. ὁποῦ εὐδόκησεν νὰ πηγένωμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ τῆς Θεουπόλεως Ἀντιοχείας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν μεγαλύνουσαν αὐθεντίαν τῆς Οὐγκροβλαχίας, κατὰ φήμην τῶν ἡρωϊκῶν ἀρετῶν, καὶ μεγαλοφυῶν κατορθωμάτων τοῦ τέως ἡγεμονεύοντος Πανενδόξου καὶ μεγαλοπρεπεστάτου Αὐθέντου, καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα Βοεβόνδα τοῦ Μπραγκοβάνου, τοῦ ὁμωνύμου καὶ ὁμοτρόπου τοῦ ἐν Βασιλεῦσιν αἰοιδίμου καὶ ἁγίου τῷ ὄντι μεγάλου Κωνσταντίνου. Καὶ δὴ σὺν Θεῷ φθάσαντες εἰς Βλαχίαν, καὶ ἀξιωθέντες καὶ τῆς ἐκείνου ποθητῆς ἀπολαύσεως, καὶ ἀξιεπαινέτου καὶ θέας καὶ ὁμιλίας, μετὰ μεγάλης ἡμῶν ψυχικῆς εὐφροσύνης καὶ θυμηδίας, καὶ φιλοφρονηθέντες ὑπὸ τῆς αὐτοῦ Ὑψηλότητος εὐλαδῶς τε καὶ φιλανθρώπως, ἐπροβάλαμεν καὶ τὴν παρ' ἡμῖν τῶν ἐκκλησιαστικῶν διδίων ἔνδειαν, καὶ μάλιστα τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας, αὐτοῦ πρότερον ἡμᾶς ἐρωτήσαντες περὶ τούτων. Βλέποντες δὲ τὴν ἔμφυτον τῆς αὐτοῦ Ὑψηλότητος κλίσιν καὶ προθυμίαν, ὁποῦ ἔχει ἐτοιμῶς εἰς ἀγαθοποίησιν, καὶ πρὸς πάντας μὲν, μάλιστα δὲ πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς χρεῖας, ἐτολμήσαμεν σὺν Θεῷ, καὶ ἐδεήθημεν τῆς αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητος, εἰ δυνατὸν νὰ δοθῇται ταῖς ὑπὸ τὴν Πατριαρχικὴν καθέδραν τῆς Θεουπόλεως Ἀντιοχείας εὐρισκομέναις ἐκκλησιασταῖς τῶν ὀρθοδόξων Ἀράδων ἱερωμένων, καὶ νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἑλλειψιν ταύτην, προστάζωντας νὰ τυπωθῇ εἰς τὴν ἡμετέραν πάτριον ἀραβικὴν διάλεκτον ἡ θεία Λειτουργία, δι' οἰκείων τῆς αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητος ἐξόδων. Ἡ δὲ αὐτοῦ θεοφροῦρητος καὶ θεοσεβειστέρα Ὑψηλότης μετὰ προθυμίας ἀποδεξαμένη τὴν κατὰ Θεὸν ἡμῶν αἴτησιν, ἐπρόσταξε τὸν παρὰ τῇ αὐτοῦ ὕψηλότητι εὐρισκόμενον ἐπιδέξιον τυπογράφον, τὸν ὁσιώτατον

ἐν ἱερομονάχοις Κύρ Ἀνθιμον τὸν Ἰθῆρα, ἐπιδαφιλευσαμένη πλουσίως αὐτῷ καὶ τὰ πρὸς ἔξοδον, ὅτι νὰ σκάψῃ μετ' ἐπιμελείας ἀραβικὰ γράμματα, καὶ κατασκευάζοντας νέαν χαλκογραφίαν ἀραβικὴν, νὰ τυπώσῃ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας ἐν ἀμφοτέραις τοῖς διαλέκτοις, ἐλληνικῇ καὶ ἀραβικῇ. Καὶ δὴ Θεοῦ συνεργείᾳ τῆς τε αὐτοῦ Ὑψηλότητος προτροπῇ καὶ δαπάνῃ, καὶ ἡμετέρα ἀόκνῳ σπουδῇ καὶ διορθώσει, εἰς πέρας ἐλθοῦσα καὶ τυπωθεῖσα ὡς φαίνεται, προσέταξεν ἡ αὐτοῦ Ἐκλαμπρότης, ὅτι καὶ νὰ διαμοιράζεται δωρεὰν εἰς ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους ἱερεῖς τῆς Ἀραβίας, ὑπὲρ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὧ ἐυλαβέστατοι ἱερεῖς καὶ ἱερομόναχοι, ὅποσοι ἀπακτήσετε τὸ ἱερὸν τοῦτο βιβλίον κατὰ χάριν τοῦ εὐσεβεστάτου τούτου Αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος, χρεωστεῖτε ἀπαριτήτως καθ' ἐκάστην ἱερουργίαν νὰ μνημονεύετε τὸ τίμιον αὐτοῦ ὄνομα, καὶ νὰ παρακαλῆτε τὸν Θεὸν ἐκτενῶς διὰ νὰ τὸν στερεώσῃ εἰς τὸν ὑψηλότατον αὐτοῦ θρόνον ἀνεπηρέαστον ἄχρι βᾶθυστάτου καὶ λιπαροῦ γηρατίου, μετὰ πάσης τῆς συγγενικῆς καὶ αὐθεντικῆς αὐτοῦ ὁμηγύρεως, τζάρας καὶ αὐθεντίας, καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδίωξιν, νὰ τοὺς ἀξιώσῃ ἀπαξάπαντας καὶ τῆς οὐρανῶν Βασιλείας. Ἡς καὶ πάντες ἀξιοθείημεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς αἰδίους αἰῶνας αἰώνων, Ἀμήν.

Atanasie din mila lui Dumnezeu fost Patriarch al Antiochiei, al marelui Cetății a lui Dumnezeu.

Tuturor piosilor evseviosi preoți ai ortodoxilor Arabi, har și binecuvântare de la Dumnezeu în lucruri mântuitoare.

Rugați-vă unul pentru altul, ȳce dumnezeescul Apostol, ca să vă vindecați, căci mult pȳte rugăciunea cea lucrătoare a dreptului. Când ȳce: rugați-vă unii pentru alții, nu înȳlege să ne rugăm numai pentru cei de o credinȳă și frați ai noștri, dar și pentru necredincioși și streini și pentru toți ȳmenii. De aceea și fericitul Pavel scriind către Timoteiȳ ȳce: Decī vă rog mai întâi de tȳte să faceți cereri și rugăciuni, adunări și mulțumiri pentru toți ȳmenii, adică pentru credincioși și necredincioși, prieteni și vrăjmași, pentru cei de un neam și streini. Conform acestui precept apostolic și sfinta noastră biserică înainte de tȳte cere și se rȳgă lui Dumnezeu pentru pacea a tȳtă lumea, pentru stabilitatea de pretutindenī a sfințelor lui Dumnezeu biserici, și a unirei tuturor în una și singura mărturisire și credinȳă ortodoxă către Dumnezeu. Și dacă datorim să ne rugăm Mântuitorului lumei Dumnezeu pentru vrăjmași și necredincioși spre a-l milui, cu cât mai mult se cuvine să-l rugăm pentru credincioșii cunoscuți și prieteni? Iar dacă s'ar întâmpla să fie și bine făcȳtor și causător de bine-facere obștescă mare, și de suflet mântuitoare, cu cât mai mult de cât pentru toți să cuvine să ne rugăm lui Dumnezeu pentru astfel de bine-făcȳtori obștesci ai noștri! Decī câtă lipsă de cărți se află la ortodoxii dintre Arabi și mai ales la cei sfințiți ai lor, pentru că erau manuscripte și de aceea cu greu se găseaȳ, cu anevoe se dobȳndeaȳ, pentru că fiind scump și mai cu seamă din cauza lipsei de bani, acesta o mărturisesc aceia cărora le lipsesc. Lipsa acestora și trebuinȳa a îndeplinit-o înduratul Dumnezeu, cel ce voesce ca toți să se mântuiască și la cunoștinȳa adevȳrului să vie, după determinările și cuvintele cele neurmăte ale dumnezeescii sale Proni în timpurile noastre; care a binevoit să mergem și noi din aceste părți ale Cetății lui Dumnezeu Antiochia în Constantinopol, și de acolo în mult renumita Domnie a Ungrovlahiei, după aȳdirea virtuȳilor eroice și a isbănȳilor geniale ale celui ce domnesce acum, ale prea gloriosului, prea piosului Domn și Oblăduitor

al întregii Ungrovlachii, Domnului Domn Ioan Constantin Basarab Voevod Brâncoveanu, celui cu un nume și cu un chip al celui între împărați pomenitului și în adevăr Sfântului Martir Constantin. Și deci cu ajutorul lui Dumnezeu ajungând în Valachia și învrednicindu-ne de dorita primire a aceluia și de vorbirea și primirea a celui vrednic de laudat, cu mare veselie și dorință a sufletului nostru, și fiind tratați de către Înălțimea sa cu cucernicie și umanitate, i-am arătat și lipsa cărților bisericești la noi, mai cu seamă a sfintei Liturghii, întrebându-ne el mai întâi despre acesta. Deci vădând înclinarea și graba sădită în Înălțimea sa, ce o are gata spre faceri de bine la toate, iar mai ales la cele de trebuința bisericești, am îndrăsnit cu ajutorul lui Dumnezeu și ne-am rugat de Strălucirea sa, dacă e cu putință să ajute bisericile sfinților ortodocși arabi, ce se află sub tronul patriarchal al Cetății lui Dumnezeu Antiochia, și să îndeplinescă această lipsă, ordonând ca să se tipărească în limba patriei noastre cea arabică sfânta Liturghie cu cheltuiala Strălucirii sale propriie. Iară păzita de Dumnezeu și evsevioasa sa Înălțime cu grăbire primind cererea noastră cea după Dumnezeu a ordonat tipografului abil ce se afla pe lângă Înălțimea sa, prea cuviosului între Ieromonahii, chir Antim Ivirenul, dându-i cu abundență și cele de cheltuială, ca să sape cu îngrijire litere arabice și făcând nouă halcografie arabică să tipărească serviciul sfintei Liturghii în amândouă limbile, elenă și arabică. Și așa cu ajutorul lui Dumnezeu și cu îndemnul și cheltuiala Înălțimei sale și cu a noastră neobosită îngrijire și corectare ajungând la sfârșit și tipărindu-se cum se vede, am ordonat Strălucirea sa, ca să se împartă în dar la toți preoții ortodocși ai Arabiei, pentru mântuirea sufletului său. De aceea și noi, o prea cuvioși Ierei și Ieromonahii, câți luați această sfântă carte în mână a acestui prea credincios Domn și Oblăduitor, sunteți datorți neîntrerupt la totă ierurgia să amintiți cinstitul său nume și să rugați pe Dumnezeu continuu, ca să-l întărească pe prea Înaltul său tron, neispitit până la cea mai adâncă și ticnită bătrânețe, cu toate rudele și cu totă adunarea lui domnescă, cu Țara și Domnia, și după trecerea de aici, să-l învrednicească pe toți și cu Împărăția cerurilor, de care și toți să ne învrednicim în Christos Isus Domnul nostru, a căruia glorie fie în veci de veci nesfârșită, amin.

La sfârșitul volumului se află următoarea notiță, în grecesce și arăbesce :

Ἐτυπώθη ἡ ψυχωφελεστάτη αὕτη ἱερὰ Λειτουργία, νῦν πρῶτον εἰς ἑλληνο-ἀραβικὴν διάλεκτον ἐπιτάγματι μὲν καὶ δαπάνῃ τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκλαμπροτάτου τε καὶ γαληνοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγροβλαχίας, Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόνδα.

Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰθρηρίας.

Διορθώσαι δὲ κατὰ θατέραν μόνην τὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον, Ἱγνατίου Ἱερομονάχου Φιτυάνου τοῦ ἐκ Χαλδίας.

ἐν τῇ Ἱερᾷ τῶν εἰσοδιῶν τῆς Θεοτόκου μονῇ τοῦ Συναγωγίου.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψά κατὰ μῆνα Ἰαννουάριον.

S'a tipărit această prea folositore de suflet sfântă Liturghie acum pentru întâia oră în limba eleno-arabică, din porunca și cu cheltuiala prea binecredinciosului, prea strălucitului și prea blândului Domn și Stăpânitor a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod.

De Antim Ieromonachul din Iviria.

Prin corectarea numai a uneia din limbă, a celei grecesci, de Ignatie Ieromonachul Fityanu din Haldea.

În sfânta Mănăstire a Intrării în Biserică a Născătoarei de Dumnezeu, Snagov. În anul mântuirii 1701, în luna Ianuarie.

Urmază 4 rînduri în arăbesce.

Cartea cuprinde serviciul liturghiei după tipicul bisericii ortodoxe, în limbile grecească și arăbescă; iar rugăciunile împărtășirii numai arăbesce.

Traducerile românești de mai sus sunt făcute, după textul grecesc, de C. Erbiceanu.

București: Biblioteca Academiei Române. — Viena: Biblioteca imp. și regală.

Schnurrer, *Biblioteca arabica*, n° 266. — Nicolae Catrami, *Φιλολογικὰ Ἀναλεκτὰ Ζακύνθου*, 1800, p. 256. — A. Helladius, *Status praesens Ecclesiae graecae*, 1714, p. 17. — Picot, *Anthime*, p. 537, n° 15. — A. Papadopol-Calimach, *Un episod din istoria tipografiei în România*, în *Analele Academiei Române*, XVII (1895-96), *Memoriile secțiunii istorice*, p. 135. — C. Erbiceanu, în *Biserica Orthodoxă*, XIII, 531.

243.

1702.

131. Invățătură de șapte taine, Buzău 1702.

Ⲡ Ⲉ ⲧ Ⲣ ⲧ ⲧ ⲧ ⲧ ⲧ ⲧ

ⲡⲣⲉⲱⲛⲓⲁⲟⲣⲧ ⲡⲉ ⲉⲕⲣⲧⲧⲧ.

Ⲁⲉ ⲱⲁⲛⲧⲉ ⲧⲁⲓⲛⲓ ⲁⲗⲉ Ⲉⲉⲥⲧⲣⲉⲕⲓⲧⲓ, ⲕⲥ ⲁⲣⲧⲛⲧⲉ

ⲁⲟⲕⲉⲁⲓⲣⲓ ⲁⲉⲛ ⲡⲣⲁⲕⲓⲗⲁ ⲉⲑⲓⲛⲓⲁⲱⲣⲧ

ⲡⲧⲣⲓⲛⲛⲓ.

ⲓⲕⲥⲱ ⲧⲓⲡⲧⲣⲓⲧⲧⲧ ⲧⲧ ⲱⲓⲗⲉⲗⲉ ⲡⲣⲧ ⲁⲥⲙⲓⲛⲁⲧⲥⲁⲱⲓ

ⲱⲓ ⲧⲓⲛⲧⲁⲕⲁⲧⲥⲁⲱⲓ ⲁⲟⲙⲛⲧⲧ ⲱⲓ ⲱⲉⲗⲧⲁⲥⲓⲧⲟⲣⲓⲟ

ⲁ ⲧⲟⲁⲧⲧ ⲡⲣⲁ ⲣⲥⲙⲁⲛⲧⲉⲥⲕⲧ.

ⲓⲱ ⲕⲟⲛⲥⲧⲁⲛⲧⲓⲛⲧⲧ, Ⲉ: Ⲉ: Ⲉⲟⲉⲃⲟⲁⲧⲥⲁⲱⲓ.

ⲕⲥ ⲡⲟⲣⲥⲛⲕⲁ ⲱⲓ ⲕⲥ ⲧⲟⲁⲧⲧ ⲕⲉⲗⲧⲥⲓⲁⲗⲁ ⲁ ⲡⲣⲧ

ⲉⲑⲓⲛⲓⲁⲧⲥⲁⲱⲓ ⲙⲓⲧⲣⲟⲡⲟⲗⲓⲧⲧ

ⲕⲧⲣ Ⲉⲉⲟⲁⲧⲉⲓⲉ.

Ⲡ ⲧⲓⲡⲟⲕⲣⲁⲑⲓⲗ ⲁⲟⲙⲛⲧⲉⲥⲕⲧ, ⲧⲧ ⲉⲑⲓⲧⲁ

ⲉⲡⲓⲛⲕⲟⲡⲓⲉ ⲁⲉⲗⲁ Ⲉⲥⲱⲧⲥ

ⲗⲁ ⲓⲛⲥⲁⲱ ⲁⲉⲗⲁ ⲱⲛⲁⲓⲣⲧⲧ ⲁⲥⲙⲓⲛⲧ, ⲧⲉⲥⲓ.

În-4° de 32 de foi numerotate. Tipărit cu negru și roșu. Titlul și paginole sunt încadrate în flori de compoziție tipografică. Paginole au 24 rînduri.

Pe verso titlului se află o gravură semnată *Ursul* reprezentând pe Christos pe un tron între Fecioara Maria și St. Ioan, cu inscripțiuni slavone (faca. n° 244). Sub această gravură se află versurile următoare:

„Doamne Isuse păzește în sfânta Mitropolie
 Pre al nostru Părinte și în vécul ce va să fie,
 „Pre Theodosie Vlădica al Țarâi Rumânești,
 Care la un gându s-au înunit cu marii Băsărăbești,
 „De-au scos la lumină aceste șapte taini sfinte,
 Și le-a 'mpărțit la Preoți să le ia foarte aminte,
 „Ca prenrânsele să sfîntescă norodul creștinesc
 Și să-l ducă la 'mfrumușetatul Raiul cel ceresc.
 „Plecatul poslușnicu,
 „Mitrofan Episcopu.”

Pe f. 2 și 3 r. se află următoarea introducere :

244. — Din *Inițiativă și Liturghie*, 1702.

„Cu mila lui Dumnezeu Theo-
 dosie, Arhiepiscopu și Mi-
 tropolitu a toată Ugrovla-
 hiia.

„Voao tuturor Preoților cari
 vă aflați în eparhiia noastră,
 dela Arhiereul Arhiereilor
 și stăpanul Hs. pace, milă,
 dar, întărire și spăsenie vă
 pohtim; iară dela smere-
 nia noastră blagoslovenie.

„Știind noi că Domnul no-
 stru Is. Hs. Arhiereul cel mare
 al tuturor vécilor, pentru a-
 céia voiaște a să da Arhiereilor
 mila și darul și cinste Arhie-
 rieii, după măsura darului, ca-
 rele s-au dat dumnezeștilor
 și sfinților lui Ucenici și Apo-
 stoli: Ca să facă rândurile și
 tocmele bune între următorii
 lor, între preoții (adecă) și pă-
 zitori turmei cei cuvântătoare
 răscumpărate cu pre scumpu

sângele lui; și cele protivnice beséricii să le dăzrădăcineze, și cele ce ar vedé că
 le facu Preoții den neștiință să le arate și să-i invéte; iară pentru celé ce le facu
 den léne să-i certe și pravoslaviia în totu chipul să o întărescă; precum gră-
 iaște sfântul Pavel la faptele Apostolilor, cap. 20: Păziți-vă pre voi și toată
 turma întru caré pre voi Duhul sfânt v-au pus episcopi, (adecă oglinditori sau
 păzitori), ca să pașteți besereca lui Dumnezeu, caré o au câștigat cu sângele
 său. Dreptu acéia nu putum lăsa nici noi ca aciașta poruncă să fie trecută: Adecă
 a nu așază cele netocmite și a nu dezrădăcina cele ce s-ar vedé protivnice și
 Pravoslaviia a nu o întări după datoriia Arhipăstoriei noastre.

„Iară pentru că toată zidiré și tăriia în temelie iaste și stă; și themeliia
 Pravoslaviei sântu cele șapte taine de însuși Hs.⁵ Domnul nostru rânduite și

tocmite; carele ca niște coloane vârtoase, neclătite, și ca niște stalpi nesurpați țină toată zidire credinței noastre și a adunării creștinești, în casa înțelepciunii lui Dumnezeu, în sfânta besérecă; Și păzitorii și apărătorii de cele ce s-ar vedea că sântă în protiva acestor sfinte Taîne, sântem noi Archiereii; Judecat-am pentru aceia cu amăruntul, și cu totu de-adinsul cercându sfintele scripturi și citind Pravila sfinților Părinți, și socotind cele ce vedem sau și auzim că să facă între voi Preoții, am aflat unele carele să înpotrivesc învățăturilor apostolești și tainelor sfintei Beséreci: și mai ales de sfântul Botez, de sfânta Cumenecătură și de Myrul cel mare. Care înpotriviri în totu chipul a le zmulge și a le dăzrădăcina voim și ne silim. De care lucru și poruncă ca aciasta dăm: Ca cele ce să vor vedea într-ansele a fi drepte și adevărate, să să ție cu toată paza; iară cele protivnice și carele să facă făr-de-cale, să se lase, și să se lépede. Insa după rânduiala sfintelor 7 Taîne, socotim că de folos lucrul va fi ca toate să le aducem aminte dărindul să să știe ce sânt, și unde adeverim și socotim că nu să facă isprăvi după așăzământul sfinților Părinți la toate taînele, vom arăta cele protivnice.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.

Popp, *Disertație*, 71. — Xenopol-Erbiceanu, *Serbarea școlară de la Iași*. Acte și Documente, Iași 1885, p. 345, n° 5. — C. Erbiceanu, în *Biserica Ortodoxă*, XIV, 703. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 103. — Pușcariu, *Documente*, II, 363. — P. Popescu, *Mitrop. Teodosie*, 52.

132. Liturghie, Buzău 1702.

ГФНТІ ШІ ДЪМНѢЗЪІЕКІ

ЛѢТЪСРІЕ.

ШІ СФНТЪСЪІ ІВАНЪ ЗЛАТОСТЪ, А МАРІАШЪ ЕА-
СІАШЕ, ШІ А СФНТЪСЪІ ГРИГОРІЕ ДВОЕСЛОВЪ, КАРЪ
ЖСТЕ ПРЕЖДЕСЦІЕННА.

КАРЪ АКСМ ДЕ НОС СЪС ТИПЪРИТЪ, ШІ А ЛЪМІНЪ СЪС
ДАТЪ, АТРОСЪ ФЛОДСА ТЪТЪСРОРЪ ПРЕЦІЛОРЪ, ШІ ДІАКО-
НИЛОРЪ, КА СЪ ПОДАТЪ ПРЕ ЛЕСНЕ А СЪЖІ КЪСЪ СЪ КАДЕ ПРЕ
РЖНДАША ІЙ, ДЕН ІЗКОДАДЕ ГРЕЧІШІ, ТИПІКЪСЪ
ПРЕ ЛІМБА РЪМЖНЪСКЪ, СКОСЪ ШІ ТОКМІТЪ, ДНІ
ПОРШКА, ШІ ѠСЖРДІА АПРЕШНЪ ШІ ТОДАТЪ КЕЛ-
ТЪІАЛА А ПРЪ ЧНІСТІТЪСЪІ, ЖЪПАН ШЪРБАНА
КАНТАКСІНІВЪ ЕА, ПЪХАРНИКЪ. АТРОСЪ ЗНАЕ
ПРЪ ЛЪМІНАТЪСЪІ БЛГОЧЕТІКЪСЪІ ДОМЪ ІВ
КОСТІАНТІНЪ БІГІРІЕЪ ВОЃЕВОДІ.
АНДІРЕПТЪНДЪ КЪРМА СФНТІ БЕСЪКРЕЧІ ПРЪ
СФНЦІТЪСЪ КЪР ѠЃОД ѠГІЕ ІРХІЕПЪСЪ
А ТОДАТЪ ѠГРОВЛАХІА

ТИПЪРИТЪСЪ А СФНТА ЃІКОПІЕ ДЕЛА БЪЗЪСЪ,
А ТИПОГРАФІА ДОМЪСКЪ.

ЛА ІНЪСЪ ДЕЛА ЗНДІРЪ ЛЪМІЙ, ЯСІ.

245. — O pagină din *Liturghia* de la 1702.

In-4° de 4 foi fără numerotație și 202 foi numerotate. Tipărit cu roșu și negru. Pentru forma caracterelor v. facs. 245. Titlul și paginile sunt incadrate. Acestea au 21 de rinduri. Volumul cuprinde numeroase ornamentațiuni. Pe verso titlului se află reprezentat Christos pe un tron, între Feciōra Maria și St. Ioan (facs. 244, p. 434). Acest clișeu a mai fost reprodus la f. 170 v. Se mai află reprezentații, în gravuri ocupând câte o pagină întreagă, St. Ioan Zlatoust (f. 140) fără semnătură, St. Vasilie-cel-mare (f. 51 v.) semnat Δημητριος — 1698 (facs. 247) și St. Grigorie (f. 92 v.) semnat ИВАННКИЕ (facs. 246).

246. — Sf. Grigorie, din Liturghia de la 1702.

Pe verso titlului, sub gravura de care s'a vorbit mai sus (facs. 244) se află versurile următoare :

„Șarbanu odrașlă den rădăcină bună,
 Hristoase Doamne, aciastă carte-ți inchină,
 „Intru care să inchée cé ce-î pe spre fire,
 A ta taină sfântă ce-î de mântuire.
 „Caré o ai sfînțitu-o între ai tăi Ucenici,
 Cândă au sosit vrémé de-ai apriimit munci.
 „Dă-î, Hristoase Doamne, plata mântuire,
 Părinților lui vécînica odihnire.“

Prefața:

„Jupan Șarbanu Cantacozinò vel Păharnicù, Tuturor adevăraților creștini pravoslavnici și cui să cuvine a ști, sănătate trupescă, spăsenie sufletescă de la Domnul Dumnezeu poftéște și roagă.

247. — St. Vasile, din Liturghia de la 1702.

„Dumnezău vécniculū și a totū putérniculū, den noianulū mărireī și bună-tății sale, au vrutū lumé cu toate câte sântū într-ansa și afară dentr-ansa, văzute și nevăzute, den nimica să zidescă și la ivélă să aducă. Inșă nu numai atâta adâncimé înțelepciuniī sale au vrutū să facă și să tocmescă, ce încă cu nemărginita-ī providenție, toate ca să să ție, și una cu alta ca să să păzescă, așa de mare și de bună orânduială au pusū și au așăzatū, cât de nu iarăși Pe-

lagulă științei sale ar fi hotărât și sfârșitul ei a fi, s-ar crede că în veci succesive s-ar trage și ar sta lumé.

„Așa dară înțelepția și puternicia lui Dumnezeu așazăndu și tocmindu ființele și lucrurile, și fire le-au dat, și poftă ca acela întrânsa au sădit, ca pentr-acéia fiește caré zidire trebuința ei să-și caute, și ajutoriu să-și ceară una dela alta, pentru paza și ținere ei. Inșă decâtu tuturor altora, mai vartos și mai ales omului,—ca unil ce iaste mai alésă și mai iscusită zidire decât toată zidiré, dupre ingeri, — au orânduită acé putere și în nemuritoriu sufletul lui au pusă cunoștinți, căriia și mare poruncă au dat, ca întru soțieré ce să află să știe și să păzescă, unul cu altul ajutându și sprijinindu cu acela ce fiește căruia providenția și bunătate Dumnezăiască l-au dăruit și l-au miluit; adecâte: cel mai tare și mai avut pre cel slab și mai lipsit; cel mai mare și mai vartos, pre cel mai mic și neputincios; și așa urmându-se, la toate alalte să curgă. Acéla dară a să face și ca acélé a să ajuta, cum și datorie că iaste omului, toate sfintele scripturi arată, învață și poruncescu. Așjderé și politiceștile legi și canoane, acélé dogmatiescu; și nu numai céle creștinești, ce încă și céle ethnicești asémené învață, îndemnă și silescu pre totu omul: Direptu că a face și a păzi acéla, dumnezăescu și firescu lucru iaste. Ajutoriu dar acela, ce și datorie omului iaste de a da și a aduce unul altuia, de pre puțința și avutul său ce va fi, în multe feluri și chipuri iaste și să poate zice. Precum pren multe scripturi, cine citește sau va vré să citească, vede și va puté vedé: Inșă lângă alte ajutoare, acéla mai ales și mai de multu folos iaste a sufletelor, de vréme ce cu cât mai pre désupra iaste, mai ales, mai iscusit și mai ciustit sufletul de cât trupul, cu atâta mai ales și folosul lui iaste și mai mare, și mai osebit binele. Direptu că a-tot-țiitoriu și în troiță marit, slăvit și proslăvit Dumnezeu, au cinstit, au înpodobit și au înbogățit fire omenescului suflet, cu nemurire, cu vecinicia și cu înpărăția cerurilor,—caré iaste fericire cé adevărată, bucuria și dulceața cé nespusă și necuprinsă de veci.

„La acéste dară toate multu uftându-se și bine socotindu-le mai susu numelul (*sic*) dumnélui jupan Șerban Cantacuzin, au gândit, ca pren cel milosărdul și pré sfântul Dumnezeu prilej i-au dat, cât pren puțința-i va fi, să ajute pre cei ce trebuința lor îi siléște și nevoia o cére, mai vartos parté besériciască, cari sânt preoții. Direptu acéia iată au socotit și au ales de au tipărit de iznoavă Lyiturghiile în chipul ce să vede, de vréme ce s-au și înpuținată acéle cărți într-acéste vremi, și cu toată chiețuiala sa ispravindu-le, haru le înparte pre la sfintele și dumnezăeștile bisereci, și cu iaste de trebuință dăruiaște, pentru buna pomenire lui, a părinților, a moșilor, strămoșilor și a totu vechiu și blgorod. némului său, den bună voia sa mișcat și atățat; lucru cu adevăratu bun de laudat și de multu multora folos. Căce acıastă pré sfântă carte, Lyiturghie, zic, capul și începătura tuturor pravoslavnicilor Răsăritului besericeștilor cărți și orândueli iaste, dreptu că prent-acésté mai alésă și minunata taină a evharistiei să săvârșaste, caré cu dumnezăescul Trup al Domnului și spășitorului nostru Is. Hs. ne înpreună, ne unéște, și viată de veci ne câștigă, a căruia Domnu și Dumnezeu fie slavă și laudă în veci de veci, Amin.“

La f. 199 începe o „Invățătură către preoți“, despre modul cum trebuie să slujescă sfânta Liturghie. La sfârșitul acestei „invățături“, adică pe f. 102 v. se citește:

Ἀρχιερατεύοντος | Τοῦ πανιερωτάτου καὶ Θεοπροδλήτου Μητροπολίτου | Κυρίου Κυρίου Θεοδοσίου. Ἀναλώματι, | Τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Παντολέοντος Καλλιάρχου | Ἀκέστορος τοῦ Χίου. | Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου, τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. | ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙΩ. «Α Ψ Β'». | Κατὰ μῆνα Μάρτιον.

Slujba sfinteî năstre cuvióseî Matrona Hiopolita, tipărită pe timpul domniei prea piosului, prea strălucitului și prea luminatului, Domnului Domn Ioan Constandin Basarab, Voevod a totă Ungrovlachia, pe când era Arhiepiscopul și de Dumnezeu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie, cu cheltuiala prea învățatului Domnului Pantoleon Kalliarhos, achestor din Hio, de către Antim Ieromonachul din Ivir. În anii mântuirii 1702. În luna Martie.

In-4° de 3 foi fără număr, și 10 foi numerotate.

În primele se află titlul, stema și 4 distichuri asupra stemei, și în fine, o prefață a lui Pantoleon Kalliarhos.

București: Muzeul de antichități.

Picot, *Anthime*, 541, n° 21.

135. **Șt. Brâncoveanu**, *Cuvînt panegiric la martirul Ștefan*, ed. II, București 1702. — Grecesce.

Cuvîntul panegiric descris mai sus la n° 128 a fost retipărit în anul 1702, cu același titlu, afară de dată, aceeași prefață, tipărită însă cu alte ornamente, și același text, cu deosebirea că trimiterile sunt tipărite aci ca note marginale, pe când în ediția d'întăi, ele erau tipărite în text, între paranteze. Acastă ediție este un

In-8° mic de 20 foi nenumerate, din care ultimele 2 sunt albe.

București, Biblioteca C. Erbiceanu.

Pentru bibliografie, v. mai sus n° 128, p. 422.

136. **Chrisant Patriarhul**, *Despre preoție*, (București) 1702. — Grecesce.

Περὶ Ἱερωσύνης Λόγος ἐγκωμιαστικὸς, σχεδιασθεὶς παρὰ Χρυσάνθου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, καὶ προσφωνηθεὶς παρ' αὐτοῦ ἔνδον ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἀναστάσεως, ἥτοι τοῦ ἀγίου Τάφου, ἡνίκα ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ α ψ δ'. Ἀπριλίου ε' κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀγίας Λαμπρᾶς.

Cuvînt de laudă despre preoție, compus de Chrisant Patriarhul Ierusalimului și pronunțat de el în lăuntrul Marei Biserici a sfinteî Invieri a Domnului nostru, adică a sfîntului Mormînt, când s'a hirotonit Mitropolit Chesariei Palestinei, în anul Mântuirii 1702, April 5, în aceeași zi a sfîntelor Paști.

In-4° de 28 pagine.

Sathas dăce că acastă carte s'a tipărit în București.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 49, n° 137. — Sathas, *Νεοελληνική φιλολογία*, 434. — Picot, *Anthime*, 544, n° 22.

137. Ciaslov grecesc și arăbesc, tipărit de Antim, în Bucuresc, 1702.

کتاب || الاورولوجيون اى الصلوات المفروضة مع باقي ||
الطفوس المرسومة علي مدار السنة || قد طبع الان حديثا في اللغة
اليونانية والعربية || بالتماس ومشاركة الاب الطوباني || كيراثاناسيوس
البطريرك || الانطاكي سابقا || بمصرن السيد الامجد الرفيع الشأن ||
منتقلد || حكم جميع بلاد ونكرو فلاحيا || كيركيريوانو || قسطنطين
باصارابا ويوضا المكرم || في تقليد رياسة كهنوت الاب المطران الكلى ||
الغبطة كيرثاوضوسيوس للبلاد المذكورة اعلا || في بوكرشت الحجة من
بلاد انكرو فلاحيا || في سنة الف سبعمائة واثنين مسيحية || بيد
الكاهن في المتوحدين انتموس || الكرجي الاصل ||

Ciaslov, adică Rugăciuni canonice cu cele-lalte slujbe pentru tot anul, tipărite pentru întâia oară grecesc și arăbesc, după cererea și cu îngrijirea prea sfințitului Părinte Atanasie, fost patriarh al Antiochiei, cu cheltuiala prea slăvitului și prea strălucitului Domn, stăpânitor al întregii țări a Ungrovlachiei, Domnul Ioan Constantin Basarab Voevod, pré fericitul părintele Mitropolit Kyr Teodosie fiind arhiepiscop al acestei țări. În Bucuresc, oraș în Ungro-vlachia, în anul dela Christos 1702, de ieromonachul Antim, Georgian de neam.

Științele de mai jos sunt un resumat al notiței făcute de Picot asupra acestei cărți.

In-4° de 11 foi nenumerotate, 728 pag. numerotate cu greșeli (s'au sărit numerele 136—138) și 1 foie la sfârșit.

Pe verso titlului steina Țerei-Românesce, probabil cea din *Liturghia* greco-arabă dela 1701 (facs. n° 249), cu aceeași inscripție. Urmază apoi versurile doctorului Ioan Comnen cu explicațiunea stemei. În foile liminare se mai află două scrisori grecesce și arăbesce ale fostului Patriarh al Antiochiei, Atanasie, una adresată lui Constantin Brâncovănu, și alta preoților arabi ortodoxi. În aceste scrisori se spune că Constantin Brâncovănu, printre alte fapte bune, a pus să se tipărească o *Liturghie* și un *Ciaslov*, pentru credincioșii din Antiochia.

Ciaslovul, numai arăbesc, tipărit pe pag. 1—168 este tradus de patriarhul Eftimie Hamui, pe când era episcop în Alep. *Tropariile* (p. 169—480) sunt tipărite pe două colone, grecesce și arăbesce; cele-lalte rugăciuni sunt parte în arăbesce parte în ambele limbi.

Din exemplarul necomplet, ce se găsește în Biblioteca Academiei Române, reproducem un fragment din prima scrisoare a lui Atanasie și pe a doua întrégă. Traducerea românească este făcută de C. Erbiceanu.

.
. . . Καὶ καθὼς λέγεται περὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσορρήμονος, ὅτι ἂν ἔλειπεν εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀπὸ τὸ μέσον, τοσοῦτον ἐκινδύνευεν ἡ Ὁρθοδοξία, ὅπου ἦτον ἀνάγκη νὰ κα-

dea în dar la preoții ortodocși de acolo, spre a nu se lipsi din cauza rarității unor astfel de cărți de serviciu de suflet mântuitor. Pentru toate acestea împăratul împăraților și domnul domnitorilor Dumnezeu va răsplăti în nenumărată plată pe Înălțimea ta cea de Dumnezeu păzită, și în vecul de acum și în cel viitor, cu toată rudenia din jurul vostru și a măreției domnesci. Amin.

Atanasie cu mila lui Dumnezeu fost Patriarh al Antiochiei, al marelui cetății a lui Dumnezeu, și rugătoriu pentru strălucirea voastră.

Ἀθανάσιος ἐλέψ Θεοῦ Πατριάρχης πρῶην Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης Θεουπόλεως,
Πᾶσι τοῖς εὐλαβεστάτοις εὐσεβέσιν Ἱερεῦσι τῶν Ὀρθοδόξων, Ἀράδων, Χάριν καὶ εὐλογίαν
παρὰ Θεοῦ εἰς ἔργα σωτηριώδη.

Ἡ ἀγαθαρχικὴ καὶ παντοκρατορικὴ τῶν ὄντων αἰτία, τοσοῦτον ἄριστα καὶ πανθαύμαστα κατὰ τὴν ἄρρητον αὐτῆς σοφίαν καὶ ἀγαθότητα, ἐδημιούργησε τὸν σύμπαντα κόσμον οὐράνιον καὶ ἐπίγειον. ὅπου κατὰ τοὺς ἀνεφίκτους τῆς προνοίας λόγους, ἦτον ἀδύνατον νὰ τὸν κάμῃ καλλήτερον ἅμα καὶ τελεώτερον καὶ τοῦτο βεβαιώνωντας ἡ ἁγία γραφή, καὶ εἶδε λέγει ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. τουτέστιν ὅχι ἀπλῶς καλὰ, ἀλλὰ καὶ λίαν καλὰ, ὅπου δὲν ἐβόλει νὰ τὰ κάμῃ καλλήτερα. Καὶ ἐπειδὴ λοιπὸν ὡς πάνσοφος ὑπέρκαλα τὰ ἔκαμεν ὅλα, εἶναι δὲ ὁ αὐτὸς καὶ πανάγαθος καὶ παντοδύναμος, φανερὸν εἶναι πῶς, καὶ ὑπέρκαλα τὰ κυβερνᾷ καὶ τὰ προνοεῖται, ὅπου καλλιώτερα καὶ σωτηριωδέστερα δὲν ἔμπορεῖ ἀλλοίως νὰ κυβερνῶνται. Διότι ὡς μὲν πάνσοφος, γινώσκει τὸ κάλλιστον καὶ τὸ ἐξαιρετικὸν καὶ σωτήριον ὅπου νὰ εἶναι ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ὡς δὲ πανάγαθος πάλιν, τὸ τοιοῦτον ἐξαιρετικὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸ θέλει. ὡς δὲ παντοδύναμος ἔμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ ὡς τε ὅπου καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας θεοπρεπεῖς ιδιότητας, καὶ ἐποίησε τὰ ποιήματά του πάντα, καὶ τὰ προνοεῖται πανσόφως καὶ παντοδυνάμως καὶ παναγάθως. Εἰς ἡμᾶς ὅμως τοὺς ἀνθρώπους εἰς πολλὰ πράγματα φαίνεται πῶς μὴ τε τὰ ἔκαμεν ὅλα καλὰ, μήτε ὅλα τὰ κυβερνᾷ καθὼς πρέπει καὶ τοῦτο προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ νόος μας μὲ τὸ νὰ μὴν κατανοοῦμεν τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας τῆς θείας προνοίας τε καὶ κηδεμονίας, ὅτι καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀποδυσμῶν, ὡς λέγεται, καὶ τὰ ἐπίγεια τῶν ἐπουρανίων, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τῆς θείας μεγαλειότητος, τοσοῦτον ὑπερέχει καὶ διαφέρει τῆς ἀνθρωπίνης καὶ σφαλερᾶς γνώσεώς τε καὶ κρίσεως, ἡ ἀναμάρτητος καὶ ἀλάθαστος τοῦ Θεοῦ σοφία τε καὶ δικαιοκρισία. Καὶ καθὼς οἱ σοφώτατοι καὶ ἐμπειρότατοι καὶ ἄριστοι τῶν ἱατρῶν κατὰ τὰ διάφορα πάθη καὶ ἀρρώστηματα, διάφορα μεταχειρίζονται καὶ τὰ δότανα, ποτὲ μὲν γλυκὰ καὶ ἥδεα, ποτὲ δὲ πικρὰ καὶ ἐπίπονα κρὸς τὸ συμφέρον καὶ τὴν ὠφέλειαν ἀποβλέποντες τῶν πασχόντων τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ πάνσοφος καὶ πανάγαθος τοῦ Θεοῦ πρόνοια κυβερνᾷ τὸν σύμπαντα Κόσμον, διὰ τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, πρὸς τὸ συμφέρον ἀποβλέπωντας μάλιστα τῶν ἀνθρώπων καὶ δεξιὰ μὲν ἐνταῦθα νοοῦνται πάντα τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ κοσμικὰ ἀγαθὰ ὡς ἡδέατε καὶ χαρμύσυνα ἄριστερὰ δὲ πάντα τὰ ἐναντία τούτοις ὡς λυπηρὰ καὶ ἐπίπονα. Ἀπὸ τούτα τὰ δύο μέρη λέγω δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα εἶναι καὶ ἡ κοσμικαῖς ἐξουσίαις, ἐκκλησιαστικαῖς τε καὶ πολιτικαῖς ἢ ὁποῖαις εἶναι τεταγμέναις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ κυβερνήσουν τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτοῖς ποίμνιον ψυχικὰ καὶ σωματικά. Καὶ δεξιοὶ μὲν εἶναι οἱ ἐνάρετοι καὶ ἀγαθοὶ προεστώτες ὅπου κυβερνῶσι τὸ ὑπὲρκοόν τους καθὼς οἱ νόμοι διακελεύουσιν ἐκκλησιαστικοὶ τε καὶ πολιτικοὶ, εὐσεβῶς τε καὶ θεαρέστως.

Ἀριστερὰ δὲ πάλιν εἶναι οἱ τούτοις ἐναντίοι ἄδικοι καὶ παρὰνομοι, ὅπου καταπατοῦσι τοὺς νόμους, καὶ ὡς αἰμοδόροι λύκοι κατατρώγουσι τὸ ὑπὲρκοον. Ἄν τινὲς λοιπὸν καὶ εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους κατεστάθησαν ὑπὸ τῆς θείας προνοίας δεξιοὶ καὶ πανάριστοι

ποιμένες καὶ Ἡγεμόνες, καὶ κυδερνῆται σοφώτατοι καὶ θειότατοι τῶν λογικῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων, δὲν μοῦ φαίνεται νὰ εὐρέθηκεν ἄλλος τινάς, ὡσὰν τὸν νῦν εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους εὐμενεῖα καὶ φιλανθρωπία Θεοῦ καταστάντα ὑπὸ τῆς θείας προνοίας Αἰθιόνην καὶ Ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας Κύριον Κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασσαράμπα Βοεβόνδα τὸν μέγαν Μπράγκοβάνον, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἄκραντου θεοσεβείαν, καὶ ἀνυπερέδλητον εὐλάβειαν εἰς τὰ θεῖα, καὶ πάντοτε καὶ φιλάνθρωπον αὐτοῦ διοίκησιν καὶ κηδεμονίαν τῆς μεγαλυνώμου ταύτης τζάρας καὶ Αἰθιόνης, ὅπου ἡ φήμη τῶν ἡρωϊκῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων τε καὶ προτερημάτων, καὶ τῆς ἀνεικάστου αὐτοῦ καλοκαγαθίας καὶ ἡμερότητος καὶ συνέσεως, εἰς πάντα διέδραμε τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, ὡς οὐδεὶς λόγος ἱκανὸς ἐξεῖπεν. Ἀμὴ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα καὶ διὰ τὰς ἀπείρους αὐτοῦ εὐεργεσίας καὶ χάριτας πρὸς ἅπαντας τοὺς θεομένους, καὶ τὰς μεγαλοπρεπεῖς καὶ πολυτελεστάτας οἰκοδομὰς Ἐκκλησιαστικὰς τε καὶ πολιτικὰς ἰδίας καὶ δημοσίας. τοῦ ὁποῦ ἡ πλουσιόδωρος ἐλεημοσύνη, ὑπερεπλημμύρησεν καὶ εἰς τὰς ἔξω κώμας καὶ πόλεις ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Πατριαρχικὰς διοικήσεις, ἄχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ἀντιοχικῆς παροικίας. Ὅστις μανθάνωντας καὶ παρ' ἡμῶν (ὅπου ἤλθομεν οἰκονομία Θεοῦ εἰς ἀπόλαυσιν τῆς Ἐκλαμπρότητός του) τὴν ἔνδειαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν Βιβλίων τῶν ἐκείσε ἱερέων διὰ τὸ χειρόγραφο εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο βαρύτιμα καὶ δυσαπόκτητα διὰ τὴν ἔνδειαν, ἐπροθυμήθηκεν ἀπὸ τὴν ἄκραντου πρὸς τὰ θεῖα εὐλάβειαν καὶ ἔβαλεν εἰς τύπον Ἀραβοελληνικὸν ἐπιμελῶς, πλουσία χειρὶ καὶ δαπάνῃ τὰ πλέον ἀναγκαιότερά τε καὶ χρησιμώτερα, πρότερον μὲν τὴν ἱεράν καὶ θεῖαν μυσταγωγίαν, καὶ τανῦν τὸ παρὸν Ὡρολόγιον, νὰ διανεμηθῶσι καὶ μοιρασθῶσι δωρεὰν εἰς τοὺς ἐκείσε ὀρθόδοξους Ἱερεῖς ὑπὲρ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας, καὶ εἰς μνημόσυνον τῶν αἰοιδίμων αὐτοῦ γεννητόρων, διὰ νὰ μὴν στερεῦνται δι' ἑλλειψιν Βιβλίων ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ καθημερινήντους ἀκολουθίαν. Τοῦ ὁποῦ τὴν εὐλαβεστάτην καὶ φιλόχριστον προαίρεσιν ἀσμενῶς ἀποδεξάμενοι χρεωστούμεν ἅπαντες διὰ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ πλουσιόδωρον πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίαν καὶ χάριν, νὰ παρακαλοῦμεν ἐκτενῶς αὐτὴν τὴν παντεπίσκοπον τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν, ἵνα φρουρήσῃ καὶ περιέποι τὴν αὐτοῦ ἐκλαμπρότητα, ἐδῶ μὲν νὰ περάσῃ ζῶν μακαρίαν καὶ πανευδαίμονα μετὰ τῆς συγγενικῆς αὐτοῦ ὁμηγύρεως διαβίου παντός, μετὰ δὲ τὴν ἐκ τῶν προσκαίρων μετástασιν νὰ τοὺς ἀξιώσῃ ἅπαντας καὶ τῆς ἀνεκφράστου καὶ ἀνεκκαλήτου ἀγαλλιάσεως καὶ τρυφῆς τῶν ἀπ' αἰῶνος Ἀγίων. Ἀμήν.

Atanasie, cu mila lui Dumnezeu fost Patriarch al marei cetăți a lui Dumnezeu al Antiochiei, tuturor prea pioșilor evsevioși preoți ai Arabilor ortodocși, har și bine-cuvîntare de la Dumnezeu în lucruri mîntuitoare.

Causa cea de bine începătoare și a-tot-puternică a celor ce sunt, a creat totă lumea, cerul și pămîntul foarte bine și foarte minunat după nespusa ei înțelepciune și bunătate. Care după cuvintele nespuse ale Proniei, era cu neputință ca să-l facă mai frumos de odată și mai desăvîrșit. Și acésta o întăresce sfînta Scriptură: și au vădūt, ȳice, Dumnezeu tóte cîte aũ făcut, și iatã erau foarte frumoșe, — adică nu simplu frumoșe, ci foarte frumoșe, încât nu putea să le facă mai frumoșe. Și deci fiind-că ca prea înțelept, foarte frumoșe le-aũ făcut pe tóte, este și el însu-și și prea bun și prea puternic, este evident că le și guvernează și le prevede foarte bine, încât mai bine și mai mîntuitor nu pot să se guverneze în alt chip. Pentru că, ca prea înțelept cunósce ceea ce este mai bun și mai perfect și de mîntuire, care să fie peste tóte cele-lalte; iar ca a-tot-bun iarășî iubesce și voesce o ast-fel de perfecțiune; apoi ca a-tot-puternic póte să o facă, încât, și după aceste treî calităȳi cuvenite lui Dumnezeu a și făcut tóte fãp-

turile lui și le provide cu tótă înțelepciunea, cu tótă puterea și cu tótă bună-tatea. Noi ómenii însă, în multe lucruri ne vedem că nu le facem tóte bune, și nici le chivernisim cum se cuvine; iar acesta provine din slăbiciunea minții noastre; pentru că nu înțelegem cuvintele și cauzele și a Proniei și a îngrijirii dumnezeesce; pentru că, întru cât se depărtéză răsăriturile de apusuri, cum se ȳice, și cele pămîntesci de cele ceresci, și firea oínenescă (se depărtéză) de măreția Dumneȳeirei, întru atáta este mai presus și se deosebesce de falșa cunoșcința și judecata oínenescă, înțelepciunea lui Dumneȳeu și drépta lui judecată care nu póte păcătui, nici greși. Și după cum cei mai înțelepți și cei mai experimentați și mai buni dintre doctori după deosebitele patimi și bóle întrebuintéză și deosebite medicamente, câte odată dulci și plăcute, iar altă-dată mai amare și mai dureroase după cuviința, și privind la folosul celor ce sufăr, după același chip și Pronia lui Dumneȳeu, cea prea înțeleptă și prea bună guvernézá lumea întrégă prin drépta și stânga, privind mai ales la trebuințele ómenilor. Și prin *drépta* sě înțeleg aici tóte bunurile lumesci și oínenesci ca plăcute și înveselitóre; iar *stânga* tóte cele din potrivă, ca supărăcióse și dureroase. De la aceste două părți, ȳic, drépta și stânga, pe lângă altele sunt și autoritățile lumesci, bisericesci și politicesci, cari sunt așezate de Dumneȳeu ca să guverneze turma încredințată lor sufletesce și trupesce. Și cei de la drépta sunt virtuóșii și bunií proistoși cari guvernézá pe supuși după cum poruncesc legile și bisericesci, și politicesci, cu religioșitate și plăcut lui Dumneȳeu. Iar cei din stânga iarăși sunt cei contrarii acestora, nedreptii și călcătorii de legi, cari calcă în picióre legile și ca nisce lupi vârsători de sânge distrug pe supuși. Decí dacă și unii și în timpurile cele vechi au fost așezați de dumneȳeiască Pronie de-a dreapta și prea îmbunătățiți păstori și domni și guvernatori prea înțelepți și prea îndumneȳeiți ai oilor celor cuvîntátóre ale lui Dumneȳeu, nu mi se pare c'ar fi aflat alți órecari, după cum acuma în timpurile noastre că s'ar fi așezat prin buna voință și iubirea de ómeni a lui Dumneȳeu de către Pronie ca Domnul și Eghemonul a tótă Ungrovlachia, Domnul Domn Ion Constantin Basarab Voevod, marele Brâncoveanu, nu numai pentru neîntinată lui teosevie și neîntrecuta evlavie la cele dumnezeesci și administrarea și îngrijirea lui prea înțeleptă și prea umană a acesteí țeri și domnii cu nume mare, încât faima a săvirșitelor lui eroice, și a calităților și a bunătății lui însădite, și a blândeței și a înțelepciunei lui, s'a răspândit, până la tóte marginile lumei, încât nici un cuvînt nu este de ajuns ca să le spună; apoi pe lângă altele și pentru nenumăratele lui bine-faceri și haruri către toți cei ce au nevoie, și prea mărețele și prea bogatele clădiri, și bisericesci și politicesci, particulare și publice; a căruí milă prea darnică s'a revărsat și la satele de afară și orașe, biserici și mănăstiri și la aceste diecese patriarhale, până și la acéstă parohie a Antiochiei. Care auȳind și de la noi (ce am venit prin economia lui Dumneȳeu spre împărtășirea strălucirei sale), lipsa de cărți bisericesci a preoților de acolo pentru că sunt manuscrise, și pentru aceia scumpe și greu de dobîndit din cauza sărăciei, s'a mișcat prin evlavia sa cea nestrămutată către Dumneȳeire și a pus în tipar arabo-elenic cu îngrijire, cu mână bogată și cu cheltuială, cele mai de trebuință și mai de folos, mai întâi sfințita și dumneȳeiasca Liturghie (Mystagogie), iar acum acest Cíaslov, ca să să împartă și să se dea în dar preoților ortodoxi de acolo pentru mântuirea lui sufletescă și

pentru pomenirea pururea pomeniților lui părinți, ca să nu se strimțoreze din lipsa de cărți de la serviciul lor bisericesc și de toate țiile. A căruia bună-voință prea piosă și iubitore de Christos primind-o cu plăcere, datorim cu toții pentru ast-fel de bine-facere bogată a sa către noi și har, să rugăm neîncetat Pronia cea a-tot-prevedătoare a lui Dumnezeu, ca să-l întărească și să-l protegă pe strălucirea sa aicea ca să petreacă viața fericită și cu totul plăcută, cu adunarea rudelor sale în totă viața, iară după trecerea din cele vremelnice să-l învrednicească pe toți și de veselia și plăcerea cea ne-spasă și ne-vorbită a sfinților din veci. Amin.

Pe pag. 732 se citesc următoarele în arăbesce:

Venerabili frați, cari veți citi această carte bine-cuvîntată, vă rog și vă conjur, eu care am tipărit acestea, să-mi iertați toate greșelile și nepotrivirile pe cari le voi fi făcut, fiind-că limba arăbescă mi-e streină și fiind-că sunt, ca om, păcătos și supus greșelii, căci perfect e numai Dumnezeu.

Primiți dar buna-voința mea și scuzele mele, cum a primit Domnul Nostru cei doi bani ai văduvei. Dacă Dumnezeu ne va îngădui să tipărim altă carte, ne vom sili a pune mai multă grijă și veghere, după cum ne va ajuta Domnul, a căruia slavă să fie în veci. Iertarea și mila sa să fie în veci cu voi. Amin. Tipărit în Bucuresci în Ungrovlachia, de Antim ieromonah, Georgian din naștere, în anul dela Christos 1702 în luna hozivan (Iunie).

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române. — Paris: Biblioteca Națională.
Picot, *Anthime*, n° 21, p. 541. — V. mai sus, p. 433.

248.

1703.

138. Catechism, tradus de G. Buitul, Cluj, 1703.

Catechismus, Szau Summá Krédinczéi Katholicsést. R. P. PETRI CANISI. Doctor Szkrip: szvent den Rendul Szociéy luy Issus. Entorsz pré limbá Rú[m]enászke, dé R. P. BUITUL GSURGS, Doct: Szkrip: szvente den ácselás Rend. Akum de isznove tiperit Ku oszirdie R. R. P. P. Szociéy luy Issus Si Inkinát entru csinszte. Illustrissimi si Reverendissimi Athanasie, Den Milá luy Dumnezeo, si szkaunuluy Aposztelészk Archi-Episcopuluy, de czárá Ardaluluy; Asisdire si szvetnic maj din Leuntru al Ennelczátuluy Emperat. Tiperit en Klus en Anul Domnuluy 1703.

In-12 de 60 de foi. Titlul este reproduș întocmai după Szabó.

Acest catechism apăruse într-o primă ediție la 1836, la Pojon. Horányi, *Nova Mem. Hung.*, I, 627. — Szabó, *Régi magyar könyvtár*, II, 586. — Popp, *Disertație*, 38, text și notă. — *Arch. f. siebenb. Landesk.*, N. Folge. XIX, 629.

139. Noul Testament, Bucurescî 1703.

Н О У Л Ъ
Т Е С Т А М Е Н Т Ъ
І К Х М Ъ Л Т Ъ И Т У П Ъ Р И Т Ъ

ЛѢтрачѣста кнѣкъ, пре лѣмѣа
РѢмѣжѣскѣкъ.
КѢ порѣсѣнка шѣ кѢ тѣатѣ кѣлтѣяла Прѣ лѣмѣнатѣсѣшѣ,
Шѣ ѣнтѣлѣатѣсѣшѣ, ѣнтѣорѣялѣшѣ дѣ Хѣ Дѣмѣнѣ шѣ
ѣбѣлѣдѣштѣорѣю ѣ тѣтѣ цѣра
РѢмѣжѣскѣкъ,
Іѣ КѣНѣТѣИДѣНѣ,
Б: Бѣсарѣбѣ Кѣмѣѣдѣ.
КѢ блѣгѣослѣкѣнѣа Прѣ сѣнѣцѣтѣсѣшѣ Мѣнтѣропѣлѣтѣкъ,
шѣ ѣѣрѣхѣсѣа плѣюрѣнѣлѣрѣкъ,
Кѣрѣ ѢѢОДѣѢІѢ.
Шѣ сѣсѣ Тѣпѣкрѣтѣ
ЛѢ тѣпѣогрѣфѣа дѣмѣнѣскѣкъ, ѣ ѣрѣаѣшѣсѣа Бѣскѣрѣиѣнѣлѣрѣкъ.
Лѣ ѣнѣсѣа Мѣжѣтѣсѣнѣрѣѣ, ѣѣѣѣѣ.
Дѣ сѣмѣрѣнтѣсѣа ѣтрѣсѣ Іѣрѣмѣонѣахѣнѣ ѣнѣѣѣа Іѣкрѣѣнѣсѣа.

In-4º de 2 foi nenumerate și 109 numerotate. Tipărit cu negru, cu caracterele *Bibliei* din 1688 și cu 34 de rinduri în pagina încadrată. Pe primele 2 foi se află titlul de mai sus, încadrat în flori de compoziție tipografică, stema lui Constantin Brâncovănu (facs. n° 249), stihurile și scrisore de dedicație reproduse mai jos.

„Patru sânt râuri denŭ Raŭu ce cură,
Pre cumŭ grăiaște sfanta Scriptură.
„Patru evanghelii den Cerŭu ne tună
Și la credință pre toți adună.
„Patru sântŭ sémne tot indoite,
Și ale țărâi foarte slăvite,
„Cu care sémne să-ncoronéză
Domnul Constandin tot omul creză
„Ce să numește și Băsărabă,
Dă-ŭ Domnulŭ viață multă să aibă“.

„Pré luminatului, înălțatului și bunului credincios Domnŭ și oblăduitorŭ a toată
Țara Rumănescă, Io Constantinŭ Basarabă Voevodŭ, plecate închinăcŭnŭ.
„Întoarce-se pururé magnitulŭ cătră polusŭ, zboară spre înălțime foculŭ,
plécă-se în sânul pământului piatra, alérgă apele în brațele mării, și în scurte
cuvinte toate lucrurile cătră chendrulŭ lorŭ să plécă. Deci dară de ȳaste așa, nu
ȳaste nici de cumŭ minune, de vréme ce acestŭl dumnezeescŭ Testamentŭ toate
ce sânt în sânulŭ credinciosului, iubitorŭlŭ de Hs. și creștinesculŭlŭ tău suflet,
ca la unŭ chendru firescŭ alérgă: pentru ce, că precumŭ céle sfinte să cuvînŭ
sfînțilorŭ, și céle sfînțite sfînțitelorŭ, așa și céle creștinești creștinilorŭ să cuvînŭ.

Boldul
cerului.

Multe adevărate creștinești și de Dumnezeu plăcute și de suflete folositoare cărți, dentru ale Mării tale cheltuiale, spre folosul cel de obște, s-au dat; iară de cât toate mai folositoare de suflete și mântuitoare iaste aciasta a noului Testament. Pentru că, de vrème, după cum zice fericitul Pavel, alt nu iaste Evangheliia,

Citită
Rom.
cap. 1.

249. — Stema Țerei-Românești din *Noul Testament*, 1703.

fără numai putere lui Dumnezeu spre mântuire la tot cela ce crede, arătat iaste cum că decât toate cărțile bisericești aciasta iaste mai folositoare de suflete și mântuitoare. De vrème ce Evangheliia iaste sabiia care biruiaște toate armele protivnicului, cu aciasta călcăm toate rélele, răbdăm cu îndrăznélă céle înprotivă, gonirile, ticăloșiile, năcazurile și moarté, asămănându-ne celui ce bine s-au vestit și mult pătimașului Mântuitoriu: Pren mijlocul Evangheliei biruim pre Iudei, rușinămă nebună înțelepciună neînțeleptilor înțelepti ai lumii aceștia; cu Evangheliia Pavelu au smeritū mândriia Romei și într-ansa o au întemeiatū; Ioannū cu lumina Evangheliei au luminat întunecata Elada; Petru au întorsū toată Iudea și toți Apostoli ai sădit viia cé de taină, beserica: supus-au răsăritul, biruit-au pre tirani, n-au băgat în sémă sudălmile, n-au socotit muncile, izgonirile și moarté, ci mergé bucurându-se de spre fața adunării. Evanghelia arată pre celū ce pen-

Fapte,
cap. 5.

Carin.
cap. 4.

stăpânire a vieții și a morții. Prin Evanghelie ne-amă înăcat cu Dumnezeu, și denă fiil mănief ne-amă învrednicit a-î fi fiil prină botezū: prină Evanghelie eu pre voî amă născutū. Deci câtă plată socotești, pré luminate Doamne, să îai dela bogatulū dătătorū și platniculū Dumnezeu pentru tyîpăritulū dumnezeestîi aceștiia și de suflete folositoare cărți al Noulū Testamentū? Mare slavă au luatū adevăratū și cinste nemuritoare Ptolomeu, împăratulū Eghypetulū, pentru tălmăcîrē Bibliei în limba elinēscă. Iară Măriia ta mai mare cinste și plată veî lua în acîastă lume și în cé viitoare, pentru căci Noulū acesta Testamentū alū mântui-torîulū, fiindū întru limba cé părintēscă tălmăcitū, cu ale Mării tale cheltuiale spre cé de obște folosință l-ai mai tyîpăritū și l-ai datū. Deci pentru acîasta fără indoială adeverezū cumū că aicē veî să séceri roada acestui bine și a creștineș-tilorū tale lucrări: întărire lină, viață îndelungată și mulți ani la prea înălțatū scaunul Mării tale, asupra vrăjmașilorū tăi biruință, dumnezeiască scutire și ajutorū la toată pré luminată casa Mării Tale; iară în cé viitoare nespusele acēle bunătăți carele mai nainte de întemēlarē lumîi s-au gătitū creștinilorū și credin-cioșilor Domni.

„Priimēște-o dară cu ochîu blândū și așa să te avemū cu sănătate și cu zile îndelungate, în ani mulți, spre slava și lauda pravoslavnicilorū creștini, și spre sporîulū folositoarelor de suflete ca acēstē fapte.

„Al Mării tale mic și plecatū rugătorū,
„Smeritulū întru Iermonahî,
„Anthimū Ivirēnulū.“

Bucurescî: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități. — Mănăstirea Némțului.
Gaster, *Chrestomatie*, I, 347.
Picot, *Anthime*, 547. — Pușcariu, *Documente*, 371.

140. Sevastos Trapezuntiul Chimenitul, *Invățătură dogmatică a bisericeî răsări-tene*, Bucurescî 1703. — Grecesce.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ | ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ | Τῆς ἀγιωτάτης ἀνατολικῆς καὶ καθολικῆς Ἐκκλη-
σίας, | Περιέχουσα κατ'ἐξαίρετον λόγον τρία τινά: | ΠΡΩΤΟΝ, | Πότε μεταβάλλονται τὰ ἅγια
εἰς Σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. | ΔΕΥΤΕΡΟΝ, | Ὅτι ἡ Θεοτόκος ὑπέκειτο τῷ προπατορικῷ
ἁμαρτήματι. | Καὶ ΤΡΙΤΟΝ, | Ὅτι αἱ μερίδες οὐ μεταβάλλονται εἰς Σῶμα καὶ αἷμα Χρι-
στοῦ. | Συντεθεῖσα παρὰ τοῦ Σοφωτάτου Διδασκάλου Κυρίου | Σεβαστοῦ Τραπεζουντίου τοῦ
Κυμηνίτου. | Ἀφιερωθεῖσα δὲ, | Τῷ μακαριωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Δεσπότη, Κυρίῳ Κυρίῳ
Δοσιθέῳ, πατριάρχῃ τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ, | καὶ πάσης Παλαιστίνης. | Ἡγεμο-
νεύοντος τοῦ ὑψηλοτάτου Αὐθέντου Κυρίου Ἰωάννου | Κωνσταντίνου Βασαράβα Βοεβόνδα Πάσης
Οὐγγροβλαχίας. | Καὶ νῦν τὸ Πρῶτον τόποις ἐκδοθεῖσα, | Ἀναλώμασι τοῦ εὐγενεστάτῳ, καὶ
λογιωτάτῳ ἄρχοντος | Ποστελνίκου, Κυρίου Γεωργίου τοῦ Καστριώτου. | Πρὸς τὸ παρέ-
χεσθαι δωρεὰν τοῖς ὀρθοδόξοις. | ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας. | Ἐτεῖ ἀπὸ θεογονίας,
α ψ γ'. Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. | Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου, τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

(Lu sfîrșit:) Ἐτυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας. Ἀναλώμασι μὲν τοῦ
Εὐγενεστάτου καὶ λογιωτάτου Ἀρχοντος Ποστελνίκου Κυρίου Γεωργίου τοῦ Καστριώτου.
Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. Ἐπιμελεῖα δὲ καὶ διορ-
θώσει τοῦ λογιωτάτου κυρίου Ἰωάννου τοῦ Ἐφεσίου. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ α ψ γ'. κατὰ μῆνα
Σεπτέμβριον.

Învățătură dogmatică a prea sfintei Biserici răsăritene și universale, cuprindând prin excepție trei cestiuni: Întâi: Când se prefac sfintele trupul și sângele lui Christos. Al doilea: Că Născătoarea de Dumnezeu a fost supusă păcatului strămoșesc. Și al treilea: Că particulele nu se prefac în corpul și sângele lui Christos. Compusă de prea învățatul profesor Domnul Sevastos Trapezuntiul Chimenitul și așerosită Prea sfîntitului Stăpân Domnului Domn Dositei Patriarchul sfintei cetăți a Ierusalimului și a totă Palestina. Pe când era Domn Prea Înălțatul Domnitor Domn Ioan Constantin Băsarab Voevod a totă Ungrovlachia. Și acum întâi publicată cu cheltuiala prea nobilului și prea învățatului boer Postelnicul Domnul Gheorghe Castriotul, spre a se da în dar Ortodoxilor. În Bucurescii Ungrovlachiei. În anul dela nascerea Domnului 1703, luna Septemvrie. De Antim ieromonachul din Iveria.

(La sfîrșit :) S'a tipărit în Bucurescii Ungrovlachiei, cu cheltuiala prea nobilului și prea învățatului boer, Postelnicul Domnul Gheorghe Castriotul, de cel mai mic între ieromonachi Antim din Iveria. Prin îngrijirea și corectarea a prea învățatului Domn Ioan Efesanul. În anul mântuirii 1703, luna Septemvrie.

În unele exemplare dedicațiunea către Dositei este înlocuită cu următoarea:

Ἀφιερωθεῖσα δὲ τῷ θεοτεπέτῳ, ὁρθοδοξοτάτῳ καὶ μεγίστῳ βασιλεῖ Πέτρῳ Ἀλεξιάδῃ καὶ αὐτοκράτορι πάσης μεγάλης, μικρᾶς καὶ λευκῆς Ῥωσίας καὶ ἐτέρων πολλῶν μερῶν, ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν, πατρικῶ καὶ προπατορικῶ κληρονόμῳ.

Dedicată celui de Dumnezeu încununatului, prea drept credinciosului și prea marelui rege Petre Alexievici și împărat a totă Rusia mare, mică și albă și altor multe părți dela răsărit și de la apus, moștenitor părintesc și strămoșesc.

În aceste exemplare numele lui Constantin Brâncoveanu și al orașului Bucuresci sunt suprimate.

În 4° de 7 foi fără număr, 400 de pagine, și 1 foie la sfîrșit. În cîla întâia se numero-téză foile.

Pe verso titlului se află stema țerei (n° 214) și cele 8 versuri asupra stemei, reproduse mai sus, p. 297. Nu știm cu ce au fost înlocuite acestea în exemplarele dedicate lui Petru-cel-Mare al Rusiei.

Restul foilor liminare este ocupat de o scrisoare a Postelnicului Gheorghe Castriotul către Dositei și de arătarea cuprinsului.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 50-51, n° 140 și 141. — Picot, *Anthime*, 545, n° 26.

141. Serviciul sfîntirei biserice, Bucuresci 1703. — Grecesce.

ἘΡΜΗΝΕΙΑ | ΚΑΙ ἈΚΟΛΟΥΘΙΑ | Εἰς Ἑγκαίνια Ναοῦ | Ἀφιερωθεῖσα | Τῷ Πανα-
γιωτάτῳ καὶ Θεοτάτῳ Δεσπότη, | Κυρίῳ Κυρίῳ ΓΑΒΡΙΗΛ τῷ Οἴκῳ- | μενικῷ Πατριάρχῃ
Ἡγεμονεύοντος τοῦ ὑψηλοτάτου Αὐθέντου Κυρίου | Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασι-
λέως | Βοεβόδα πάσης Οὐγγροβλαχίας | Καὶ νῦν τὸ πρῶτον τῶποις ἐκδοθεῖσα, | Ἀναλώμασι
τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου | πρῶτην Σοφίας Κυρίου Κυρίου Αὐξεντίου. | Πρὸς τὸ παρέ-
χεσθαι ὠφελεῖν τοῖς ἀρχιερεῦσιν | Ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας | Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ
αΨ γ' | Κατὰ Μῆνα Δεκέμβριον | Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰεηρίας.

(La sfîrșit:) Ετυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας· Ἐν ᾗ τει Σωτηρίῳ α ψ γ'. Σπουδῇ μὲν καὶ δαπάνῃ τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου πρώην Σοφίας Κυρίου Κυρίου Αὐξεντίου. Ἐπιμελεία δὲ καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Ἰωάννου τοῦ Ἐφεσίου.

Explicarea și serviciul la sfînțirea bisericeî, afierosită prea sfînțitului și prea dumnezeescului stăpîn, Domnului Domn Gavril, Patriarch ecumenic. Pe cînd domnia prea Înălțatul Domnitor Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod a tîtă Ungrovlachia. Și acum dată în tipar cu cheltuiala preasfînțitului Mitropolit fost al Sofiei Domnul Domn Auxentie, spre a se împărți în dar Archiereilor. În Bucurescî Ungrovlachiei, în anul mîntuirei 1703 în luna lui Decemvrie, de Antim ieromonachul din Iviria.

(La sfîrșit:) S'a tipărit în Bucurescî Ungrovlachiei. În anul mîntuirei 1703, prin îngrijirea și cu cheltuiala prea sfîntului Mitropolit mai nainte al Sofiei Domnului Domn Auxentie, cu sîrguința și îndreptarea prea învățatului Domn Ioan din Efes.

In-4° de 5 foi liminare și 25 foi numerotate. Tipărit cu roșu și negru.

Pe verso titlului se află stema țerei cu 4 distihuri. În celelalte foi liminare sî se află o scrisore de dedicație a lui Auxentie către Gavril, Patriarchul ecumenic.

Bucurescî: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități. — Londra: Museul Britanic. Picot, *Anthime*, 546, n° 27.

142. Ștefan Brîncoveanu, Cuvînt panegiric la adormirea Născătoareî, Bucurescî 1703. — Grecesce.

ΛΟΓΟΣ | ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ | Εἰς τὴν ἑνδοξὸν Μετάστασιν τῆς | Ἀειπαρθένου Θεομή-
τορος. | Συντεθεὶς μὲν παρὰ Στεφάνῳ Ὑῖῳ | τοῦ Γαληνοτάτου, καὶ εὐσεβεστάτου | Ἠγεμόνος
πάσης Οὐγκροβλαχίας | Κυρίου Κυρίου, | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα. | Τῇ δὲ Γα-
ληνοτάτῃ καὶ Φιλοχρίστῃ αὐ- | τοῦ Μητρί Κυρία Κυρία Δόμνα Μα- | ρία, ὡς υἱέκῃς εὐλα-
βείας ἐνέχυρον τα- | πεινῶς ἀφιερωθείς. | Ἐκφωνηθεὶς δὲ παρὰ Παδούλῳ αὐτοῦ | ἀδελφῷ. | Ἐν Βουκουρεστίῳ, Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομο- | νάχῳ τῷ ἐξ Ἰδερίας. α ψ γ'.

Cuvînt panegiric la Prea mărta adormire a Născătoareî de Dumnezeu puru-
rea Feciôră, compus de Ștefan, fiul prea blîndului și prea piosului Domn a tîtă
Ungro-Vlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, și cu umilință afierosit
blîndeî și iubitoreî de Christos mame Dîmna Dîmna Maria Dîmna, ca dovadă
de respect flesc, pronunțat de Radu fratele sîu. În Bucurescî, de Antim Ieromo-
nahul din Ivir, 1703.

In-8° mic de 16 foi nenumerotate, dintre carî ultima e albă.

Prefața :

Γαληνοτάτῃ Δέσποινα, καὶ Μήτηρ μου Γλυκυτάτῃ.

Δὲν εἶναι δυνατόν εἰς τὴν ἡλικίαν, ὁποῦ εὐρίσκομαι νὰ γεννήσῃ ὁ ἄνθρωπος) νοή-
ματα ὑψηλά, νὰ τὰ διατάξῃ μὲ ἁρμονικὴν διάθεσιν, καὶ νὰ τὰ σχηματίσῃ μὲ τὴν πρέπουσαν
εὐφραδίαν. Ὡστε ὁποῦ ἀνίσως καὶ εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο λογίδριον εὐρεθῇ νόημα εὐγενές,
εὐρυθμὸς τάξις, ἢ σχῆμα τεχνικόν, θέλει εἶναι χάρισμα τῆς Βασιλίσσης τῶν Ἀγγέλων, ἡ

ὁποῖα βοηθεῖ μὲ πλουσιοπάροχον χεῖρα, καὶ ἐνδυναμώνει ἐκείνους, ὁποῦ μελετοῦσιν εὐλαβῶς τὴν δόξαν τῆς, καὶ τὸν ἔπαινον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς Χριστιανικὰς σου πράξεις, Δέσποινα εὐσεβεστάτη, ἐπειδὴ καὶ εἰς ὅλας σου σχεδὸν τα ἔργα λάμπει μία ἐξαιρετος δόναμις, ἔργον δηλαδὴ, καὶ ἀντίληψις τῆς παναχράντου Νύμφης, ἡ ὁποῖα βλέπει με ἱλαρὸν ὄμμα, καὶ δέχεται τὴν ταπεινὴν σου δέησιν, ὁποῦ θάνεις διὰ προοίμιον, καὶ ἀρχὴν εἰς πᾶσαν σου ἡθικὴν ἐνέργειαν. Ταύτην τὴν Θεάρεστον συνήθειαν ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἔμπροσθέν τους ὡς καθρέπτειν τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ κατευθύνεται καθὲς πρᾶγμα εἰς τιμὴν, καὶ δόξαν τοῦ Παντοκράτορος Θεοῦ μὲ τὴν μεσιτείαν, καὶ σκέπην τῆς Μητροπαρθένου Μαρίας. Ἴδοὺ λοιπὸν, ὦ Δέσποινα Θεοσεβεστάτη, ὁποῦ σοῦ προσφέρω τὴν ἱερὰν ὕμνολογίαν, ὁποῦ ἐσύμπλεξα, ὅχι μόνον διὰ τὴν λαμβάνεις τροφὴν πνευματικὴν μὲ τὴν ἀκοὴν τῶν ἐγκωμίων τῆς ὑπερενδόξου Κόρης, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ διδάσκεται ὁ Λαὸς τοῦ Κυρίου νὰ θάνῃ ὡς θεμέλιον σταθερὸν πάσης ἐργασίας τὴν θερμὴν πρεσβείαν τῆς κεχαριτωμένης Θεομήτορος. Δέξαι λοιπὸν μὲ μητρικὰ σπλάγχχνα φιλομήτορος Υἱοῦ τὸ ἐλαχὺς (ἐλάχιστον) δῶρον, καὶ μὲ τοῦτο τὴν ὠφειλωμένην σοι ἐγκάρδιον υἱικὴν μου εὐλάβειαν, ὁποῦ σοῦ προσφέρω, Μήτηρ μου γλυκυτάτη. Ἔτσι νὰ σὲ ἔχω διὰ πρεσβειῶν τῆς Παναχράντου, μὲ τὸν Γαληνότατον Αὐθέντην καὶ Πατέρα, μακροήμερούσαν, πολυχρίνιον, καὶ παντὸς κακοῦ ἀνωτέραν.

Τῆς σῆς Γαληνότητος εὐπειθὴς καὶ εὐλαβέστατος υἱός,

Στέφανος Μπραγκοβάνος.

Prea blândă Stăpână și prea dulce mea mamă !

Nu este cu puțință, în vîrsta în care mă aflu, să producă omul cugetări înalte, să le ordoneze cu o dispunere armonică și să le formeze după o elocvență cerută; încăl dacă probabil și în acest cuvîntel se va afla vre-o cugetare nobilă, o ordine bine-regulată, sau vre-o formă artistică, va fi acésta o dăruire a Împărătesei Ingerilor, care ajută cu mîna sa cea prea îndurătoare și imputernicesce pe aceia, cariî studiază cu religiozitate mărirea și lauda ei. Aceeași să în-țimplă și în faptele tale, Stăpână prea piósă, pentru că maiî în tóte lucrurile tale lucește o putere esceptională, adevă o lucrare și o apucătură a Miressei cei fără prihană, care privesce cu ochii veseli și primesce ruga ta umilită, ce o faci la pregătirea și începutul a tótă fapta morală. Acéstă deprindere plăcută lui Dumnezeuî trebuie s'o afbă inaintea lor ca o oglindă fiiei Bisericeî, pentru ca să se îndrepteze ori-ce lucrare spre cîntea și mărirea A-tot-puternicului Dumnezeuî, prin solirea și acopereméntul Maîceî pururea Fecîoreî Marieî. Iată dar, Stăpână iubitoare de Dumnezeuî, pentru ce-ți dedic acéstă sântită cuvîntare de laudă, pe care am compus-o, nu numai pentru ca să primesci un ospăț sufletesc prin ascultarea laudelor prea măritei Fecîore, ci ca să se învețe și poporul lui Dumnezeuî să pună ca temelie statornică la tótă lucrarea căldurósa solire a Născétoreî de Dumnezeuî celei pline de dar. Primesce dar cu inimă de mamă acest mic dar al fiului celui iubitor de mamă și cu acéstă datorita-ți umilintă din inimă fiască ce ți-o dedică, mama mea cea prea blândă ! Și așa să te am prin solirile celei prea Curate, împreună cu prea blândul meu Domn și Părinte, intru îndelungate țile la mulți ani, și ferită de tot răul.

Al blândeței tale supus și prea umilit fiu,

Ștefan Brâncoveanu.

Trad. de C. Erbiceanu.

București : Biblioteca C. Erbiceanu.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική Φιλολογία*, I, 50, N° 138. — Picot, *Anthime*, 544. — Erbiceanu, în *Biserica Ortodoxă*, XV, 307 și 324 și *Patru cuvinte*, 19.

143. Cîaslov slavonese, 1703.

Часословъ. — Напечатана быст сѣм Книга глѣмамъ часословъ при дрѣжакѣ
Белѣика Гѣдрѣ Іѡ Кѡнстандинѣ Басарѣба Вѣ... Іеромонахомъ Іѡндымомъ въ 1703 г.

In 8 de 4 foi, 720 pag. și 3 foi.

Petersburg, Biblioteca Imperială Publică.

Каратаев, Хронологическая Роспись, n° 1208. — Picot, *Anthime*, 545, n° 24.

1704.

144. Apostol, Buzău 1704.

И П Т О Л Ъ

КЪ МИЛѢ ЛѢИ ДѢИТЕЛѢ

ГѢИТЕЛѢ,

КѢрелѣ акѣмъ а доуарѣ, прѣкѣмъ май наннѣ аѣ
фостъ ашѣзатъ дѣпѣ чѣл Грѣчѣскъ, сѣл Тѣпѣритъ.

Анъ зѣлѣлѣ прѣ Анѣлѣцѣтѣсѣшъ Домнѣ, шѣ
ѡбѣлѣдѣшѣтѣрю а тоатѣ Цѣра Рѣмѣжнѣскѣ,

Іѡ Кѡнстантинѣ Басарѣбѣ Вѣевѣдѣ.

Кѣ Бѣлѣвѣнѣлѣ прѣ сѣлѣцѣтѣсѣшъ Пѣринѣ

Кѣрѣ Ѳѣодѣсѣ

Мѣтѣрополѣтѣлѣ а тоатѣ Оѣгѣровѣлѣхѣлѣ.

Шѣ сѣл Тѣпѣритъ ꙗ сѣлѣтѣ Ѳѣлѣкѣпѣлѣ дѣн Бѣзѣ:

Пѣрин ѡстѣнѣлѣлѣ а сѣнѣгѣрѣ Ѳѣлѣкѣпѣсѣшъ

дѣ Бѣзѣлѣс Кѣрѣ Дѣмѣскѣнѣлѣ.

Анъ ашѣлѣ дѣлѣ зѣндѣрѣкѣ Лѣсѣмѣлѣ, зѣсѣлѣ. Иѣрѣ дѣлѣ Хѣсѣ, аѣлѣдѣ

In folio de 4 foi fără numerotație și peste 176 foi nenumerotate. Tipărit cu negru și roșu, cu 34 de rînduri pe pagină. Pe verso titlului se află stema lui Constantin Basarab Voevod (facs. 227), și stihurile de mai jos. In foile liminare se află prefața reprodușă mai departe și o gravură reprezentând pe un Apostol, semnată Зрѣсѣлѣ зѣлѣ. (facs. 251). La începutul textului se află altă gravură semnată Іѡаннѣкѣ Бѣсѣсѣлѣ, аѣлѣ (1700) (facs. 250).

„Stihuri politice asupra cinstitei cruci și a corbului din stema pré lumina-
natului Domnă Io Constantin Basarab Voevoda.

„De de multă corbiî au adusă Prorocului Ilie

Hrană de trupă, nemernicindă fiindă el în pustie,

„Iară acumă hrană de sufletă Țării noastre aduce

Corbul țiindă în gura sa dumnezăiască cruce.

„Hrană de sufletă, căci prin Ia Măriia ta face

Și cu noi toți Hs. milă și multă dorită pace.

„Atăta cătă Beséreca crește întru sporire

Intru a Măriei tale pré bună norocire,

„Cu acîasta ne lăudămă în céste vremi cumpbite,

De toate, din suflet, dândă lui Dumnezău mulțemite.“

250. — Învierea Domnului, după Apostolul din 1704.

„Pré blagocestivului, pré luminatului, pré înălțatului Domnă și oblăduitoru a toată Ugrovlahiia, Domnului, Domnului nostru Io Constantin Basarab Voevoda, sănătate, păcnică viată și daruri de biruință și spăsenie, ca să se dăruiască Măriei sale, rugăm.

„Lucru plăcutu lui Dumnezeu mai multu decâtu alte bunătăți, ne învățămă din dumnezăiasca scriptură, că iaste mulțemita ce să face sfinției sale de cătră cei mulțemitori pentru a lui facere de bine, pré înălțate și luminate Doamne. Aciasta fericitul Pavelu cu lumina dumnezăești însuflări cunoscându, o adevereză cu singură fapta: cându intru toate poslaniile sale și mai alesu la începuturi dă mulțemita lui Dumnezeu de toate, încă și pre alții spre aciastași aducere de jărtvă îndemnă. Iară stălpul pravoslaviei noastre, sfântul Ioannu Zlatoustu, la cele de năravuri învățături ale sale cătră Efeseni, laudă pre cei mulțamitori, zicându: Nimica nu veselște pre Dumnezeu mai multu de câtu acéla cându iaste cineva mulțemitoru; încă și cap tuturor bunătăților numéște mulțemita. Și iaste cu adevăratu, de vréme ce jărtvă mai cu bun miros decât toate jărtvele iaste lui Dumnezeu mulțemita, că dintr-ansa esu toate alte bunătăți ca dintr-o firéscă rădăcină, și intr-ansa ca o mirézmă intru cele cu bun miros flori să cuprindă. Căci mulțemita arată bunătate, și mărturiséște mila și purtare de grijă și toată facere de bine a făcătorului cătră făptură, precum iară acolo fericitul Zlatoustu zice. Și cu jărtvă ca aciasta să lipéște de Dum-

Efes. Cap. 5,
sh. 10.

nezău stăpânul și izvorul bunătăților și-l întoarce spre sine cu milă mulțemitorului, carele nu-l laudă numai din gură ci din singur adevărul inimii. Iară de cei nemulțemitori avem pildă mai luminată, afară de alții, pre strămoșul nostru Adam, căruia, ca cela ce era întâi zidit, i să cădă să cunoască bunătatea făcătorului și să-i mulțemescă, căci l-au adus dintru nefință intru fință, și cu chipul său l-au cinstit și l-au pus înăpărat preste alte făpturi. Că și poruncă pentru aceia îi pusese lui ca o lucrare firască, ca să-l deștepte spre mulțemită. Dar el înălțându-se cu minte și călcând porunca, și atingându-se și de cinstă făcătorului după sfatul șarpelui și cuvântul Evi, că vor fi ca niște dumnezei, s-au făcut întâi el pildă de pedepsă nemulțemitorilor, că ș-au întors mila sa de către dânsul Dumnezeu, și l-au lepădatu afară din dulceața raifului. Cu acéste și eu nevrédnicul fapt al mâinilor lui Dumnezeu, stăpânului celui proslăvit în Troiță, deșteptându-mă spre cunoștința bunătății sfinției sale cei multe, ce au făcut și face cu mine, știind că nimica dintru a mé vrednicie nu fac, ci orî ce încep spre lauda lui, a lui iaste voința, și ce sfârșescu, a lui iaste lucrare; pentru acéla plec și trupul meu și sufletul împreună cu toate simțirile și mă închin lui, și proslăvesc sfântu numele lui, și-i mulțamesc de toată faceré lui de bine. Căci bine au voit de m-au făcut lui-și slujitoriu, și lucrătoriu intru a lui duhovniciască vie, și m-au îndemnat de am început, și mi-au ajutat de am tipărit acăstă sfântă carte Apostol. Acéste căzute și datornice fiind, ca să le dăm întâi stăpânului stăpânilor Dumnezeu, pentru bunătățile lui, știm că și porunca lui Hs. mântuitorului avem, să dăm, după făcătorul și stăpânilor pământești, celé ce să cuvin. Că zice: Dați ce iaste al lui Dumnezeu lui Dumnezeu, și ce iaste al Chesariului Chesariului: Adeacă să dăm noi cești mai micé celor de Dumnezeu încununați cu stăpâni datornică cinstă și mulțemită, ca unor purtători de grijă de binele de obște. Precum și dumnezăescul Pavel arată mulțemită spre casa lui Onisifor pentru binele ce-i făcuse. Că zice: Dé Domnul milă casii lui Onisifor, că de multe orî mi-au făcut odihnă, și de lanțurile mele nu s-au rușinat. Încă și pre alții îndemnă, ca să-l urmăze cu fapta de mulțămită. Cătră Timothei, zicând: Cați sânt supț jug slugi, pre stăpânii săi a toată cinstă vrédnică a fi să-i socotescă. Acăstă poruncă a stăpânului Hs. cu totu sufletul cuprinzându-o, și cu cé de Dumnezeu insuflată învățătură a fericitului Pavel luminându-mi ochii proastei mele minți, eu smeritul rugătoriu de sănătate Mării tale, caut la céle mari și dinu cé firască bunătate Mării tale făcute isprăvi spre mine mult plecatul; căci cu vréré stăpânului Hs. m-ai luat și la păstoriia acăsta a turmei cei cuvântătoare a lui m-ai rădicat, nu după vre-o vrednicie a mé, — că în mine nică un lucru vrédnic de cinstă nu știu, — ci după mare mila Mării tale făcându. Ce voiu răsplăti dară Domnului și stăpânului meu, Mării tale pré înălțate Doamne, pentru toate celé ce ai făcut și faci cu a mé nevrednicie? Știu că slobozeniia mé iaste cumpărată cu multu prețulu bunătății Mării tale, după zisa unui filosof: cela ce ia faceré de bine își vinde slobozeniia. Și acăsta iaste ce să zice: că lui Dumnezeu și părinților și făcătorilor de bine, nică odată a face din destul sau a răsplăti cumă să cade nimené nu poate. Și ce vrédnică răsplătire pocu eu smeritul să aduc Mării tale, fără numai mulțămită și osărdiia inimii mele, intru cinstă de Dumnezeu încununatei stăpâniei Mării tale? Iară în locu de slujbă aduc

2 Tim.
cap. 1, sh. 16.

1 Tim.
cap. 6, sh. 1.

și închină Măriii tale acîastă mică ostenelă a noastră, adică acîastă sfîntă carte, Apostolul ce au eșit din Tipografia Măriii tale; care cu vréré lui Dumnezeu și cu bun sfatul și voința și blagosloveniă sfinții sale, pré sfințitului Archiepiscopului nostru și Mitropolitului Kyr Theodosie, așa pre cum au fost mai nainte așăzată după cel grecesc, încă din zilele întru Dumnezeu răposatului, pré luminatului și înălțatului Domn Io Șărbani Cantacozin Voevođ, m-am îndemnat de l-am dat în tyîpariu. Așa bine crezând că Măriia ta, ca un milostiv și din fire plecat spre cele sufletești, vei priimi la înțelept și blând sufletul Măriei tale și acîastă de Duhul sfânt însoțită carte, și între cele scumpe odoară ale Măriei tale ce ai dăruit dumnezeștilor besereci, o vei număra, uîtându-te Măriia ta nu la vre o vrednicie a lucrului, ci la mărirea cărții, și apostoleștilor isprăvi; că în tot pămîntul, — zice, — au eșit vestire lor, și la marginile lumii graiurile lor. Căci și acîasta spre lauda lui Dumnezeu una în Troiță, și spre folosul rugătorilor Măriei tale preoților, și a tot pravoslavnicul norod, și întru nemuritoare pomenire numelui Măriei tale o aducem. Măcară că ostenela noastră la acîasta slabă și mică au fost, căci nimica dintru ale noastre n-am adus, ci povată avînd pre cei mai desăvârșiti luminați în minte, ce mai nainte au așăzată, și au rânduit, așa am pus acé rînduială, fără numai ca o lumină puind înaintea tălculălele sfîntului și întru tot laudatului Ioann Zlatoust, l-am urmat cu toată osărdia sufletului meu, și precăt am putut și am adevărit, am mai luminat înțelegeră vorbei pre alocuția, și cu soroace am izbrănit, precum să va vedă, păzind cu amăruntul unire cuvintelor. La acéle, dară, mari laude, și vrédnice, și la folosul cărții aceștia mai mult uîtându-te Măriia ta cu ochii blăndețelor, deschide brațul milostivirii Măriei tale, și o cuprinde, împreună cu osărdia, inima și înălțare mănilor noastre la ceru, care facem cu glas de rugăciune la Dumnezeu din fărînde suflet, ca să înparță din noianul mili sale și din vistiria cé neînpuținată a îndurărilor sale, Măriei tale măsură de daruri sporitoare și ajutoare și trupului și scump sufletului Măriei tale spre adaogere zilelor cu păcînice norociri și izbănză în viața acîasta. Iară în vécul cel viitoru întru sfânt Ierusalimul cel de sus, întru vedere sfintei troițe să te învrednicești, Măriia ta, a moșteni bunătățile céle ce ochiul n-au văzut, și uréchia n-au auzit, și la inima omului nu s-au suit, céle ce au gătit Dumnezeu celora ce-l iubesc pre dănsul, împreună cu toți dreptii împărați și Domni. Amin.

„Al Măriei tale fierbinte de Dumnezeu rugătoru, smeritul
„Damaschin, Episcopul Buzăului.“

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.

145. Radu Brâncoveanu, Cuvîntare la patima cea mîntuitoare, Bucuresci 1704. — Grecesce.

ΛΟΓΙΔΙΟΝ | Εἰς τὸ Κοσμοσωτήριον Πάθος | τοῦ Θεανθρώπου Λόγου. | Ἐκφωνηθὲν, καὶ προσφωνηθὲν | τῷ Μακαριωτάτῳ | Καὶ Σοφωτάτῳ Δεσπότη Κυρίῳ Κυρίῳ | Δοσιθέῳ Πατριάρχῃ τῆς ἁγίας Πόλεως | Ἱερουσσαλῆμ, καὶ πάσης | Παλαιστίνης. | Παρὰ Ῥαδοῦλερ Ὑῖφ τοῦ Γαληνοτάτου | καὶ Φιλοχρίστου Ἡγεμόνος πάσης | Οὐγγροβλαχίας, Κυρίου Κυρίου | Ἰωάννου Κωνσταντίνου | Μπασαράμπα. | ἐν Βουκουρεστί, Παρὰ Ἀνθίμω Ἱερομο- νάχῳ, τῷ ἐξ Ἰβηρίας, α ψ δ'.

261. — Din *Apostolul* de la 1704.

Cuvîntare la Patîma cea lumei mîntuitoare a Cuvîntului Dumneșeu-Omului, pronunțat și afierosit Prea fericitului și Prea înțeleptului stăpîn, Domn Domn Dositei, Patriarch sîntei Cetăți Ierusalimului și a tîtă Palestine, de Radu fiul Prea blîndului și iubitorului de Christos Domn a tîtă Ungro-Vlachia, Domn Domn Ioan Constantin Basarab. În Bucuresci de Antim Ieromonachul din Ivir, 1704.

În-8° mic de 16 foi nenumerate. În exemplarul vîdut de noi, singurul cunoscut pînă acum, lipsesc 2 foi cu sfîrșitul scrisorei de dedicație, adresată către Dositeu Patriarchul Ierusalimului. Ultimele 3 pagini sunt albe.

Μακαριώτατε, Σοφώτατε καὶ Παναγιώτατε Δέσποτα, καὶ Πατριάρχα τῆς Ἀγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ, καὶ πάσης Παλαιστίνης, ἡμέτερε δὲ ἐν Χριστῷ Πάτερ Σεβασμιώτατε.

Αδικήσῃ βέβαια ἤθελα τὴν εὐλαβητικὴν σου εὐσέβειαν, Μακαριώτατε Ἱεράρχα, ἂν τοῦ Ἀκρου Ἀρχιερέως ὑπὲρ ἡμῶν ἐς ἄκρον παθόντος τὴν πολυθρήνητον Ἱστορίαν, τῇ εὐσεβεστάτῃ σου ψυχῇ δὲν ἤθελα προσφωνήσῃ. Ἐπειδὴ καὶ ἂν τῆς φύσεως ἡ τάξις διδάσκει, τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, τὰ Ἱερά τοῖς Ἱεροῖς νὰ προσφέρωνται· τίνος ἄρμόζει· περισσότερον τοῦ Πολυπαθόντος ἢ προσφώνησις, παρὰ σοὶ τῷ πολυαθλοῦντι διὰ τὴν ἐκείνου δόξαν, καὶ διὰ τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ Τάφου τὴν τιμὴν μέχρι θανάτου ἁγωνιζομένην. Ἐπρεπεῖν ἐδῶ νὰ ἔχῃ ὅλας τὰς μούσας τοῦ Ὁμήρου, τὴν εὐφραδίαν τοῦ Δημοσθένους, παντὸς τοῦ κόσμου τὰς γλώσσας καὶ στόματα, διὰ νὰ θεατρίσω ἐπαριθμῶντας τὰ ἄθλα, τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὰς ὑπερβαυμάστους σου πράξεις, ὅπου ὑπὲρ μόνῃς τῆς εὐσεβείας μόνος ἐκκτόρθωσας καὶ καθεκάστην κατορθῶνεις. Διὰ τὸ ὅμως τοῦτο, ὑπερβαίνοντας ψάμμου τὸν ἀριθμὸν, ἀδυνατεῖ καὶ ὁ γονιμώτερος νοῦς νὰ τὰ ἐννοήσῃ, πόσῃ μᾶλλον παιδικὴ γλώσσα νὰ τὰ ἐξηγήσῃ· με εὐλαβητικὴν σιωπὴν, ἀφίνω τὰ ὅσα ἔπραξες καὶ διηγεκῶς πράττεις με ἔργον καὶ λόγον κατὰ τῶν ἀλλοφύλων, καὶ νέων ἐτεροδόξων τῆς ὀρθοδόξου Θεολατρίας. τὰ ὅποια φανερώνοσί σε ὑπὲρ τὸν παλαιὸν Ἡρακλέα, παλαίωντας, ὅχι με μίαν Ὑδραν, ἀλλὰ με τόσας, ὅσ' εἶναι οἱ θεοστογεῖς ἀντίπαλοι τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀποσιωπῶ τὸ πλῆθος τῶν διδασκαλικῶν σου βιβλίων, με τὰ ὅποια, καὶ Κόσμον σοφίζεις, καὶ Σοφοὺς μωραίνεις, καὶ μωροὺς σωφρονίζεις, καὶ Ἀνατολὴν στολίζεις, καὶ Δύσιν φωτίζεις, καὶ Ἑκκλησίαν εὐτρεπίζεις, καὶ Κτίσιν ἅπασαν καταγλαΐζεις εἰς τόσον ὅπου ὡς ἄλλος μυστικὸς Ἥλιος, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν (τοῦ Δοσιθέου) ὁ φθόγγος, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ψαλ. ιγ. ῥήματα αὐτοῦ. Παραίτῶ τὸν Ζῆλον τὸν ἔνθεον, ὅπου ἡ καθαροτάτη σου ψυχὴ διακατῇ θάλπυσσα πρὸς τὰ θεῖα. χωρὶς προσωποληψίαν, με ἀποστολικὴν παρρησίαν καὶ θάρρος, νοθετῶν τοὺς ἀτάκτους, ἐλέγχων τοὺς ἀπειθεῖς, κατὰ πρόσωπον ὑβρίζων τοὺς ἀμετανοήτους, δεῦτερον Ἰλίαν σὲ ἀποδείχνει. Διὰ τὰς ὀλονυκτίους ἀγρυπνίας ὅπου περνᾷς ἢ προσευχόμενος, ἢ σχολάζων εἰς τὰς ἱεράς βίβλους, δὲν λέγω τίποτε... (urmarea lipsesce).

Prea fericite, prea înțelepte și prea sfințite Stăpâne și Patriarch al sîntei cetăți a Ierusalimului și a tîtă Palestine, iar al nostru în Christos părinte prea respectat.

De sigur așa fi nedreptățit pietatea ta evlavioasă, prea fericite Ierarche, dacă n'as fi dedicat sufletului tău celui prea pios evenimentul istoric cel foarte dureros al Marelui Arhieru, care a suferit atât de mult pentru noi. Fiind-că și ordinea naturei învață: „Cel asemenea cu cel asemenea, cele sfințe celor sfinți și cele sfințite să se dedice sfințiților“. Cuî dar i se potrivește mai bine dedicarea patemiilor aceluia ce atât de mult a suferit pentru noi, de cât ție care atât de mult te-ai luptat pentru gloria aceluia, și pentru mormîntul lui cel dătător de viață,

luptând până la mörte cu deranitate? Ar trebui aicea să am tôte Musele lui Omer, elocința lui Demosten și tôte limbile și gurile lumii întregi pentru a puté descrie lucrul, enumărând victoriile, luptele și faptele cele prea minunate, pe cari numai pentru credință singur le-ai sêvirșit și ȑilnic sêvirșesci. Dar pentru că acestea întrec numărul nisipului, devine neputincioasă și mintea cea mai productivă pentru a le înțelege, cu atât mai mult limba copilărească să le explice. Cu tăcere religioasă las câte ai făcut și neîncetat faci cu fapta și cu cuvîntul contra altor neamuri și a noilor eterodoxi ai închinării dumnezeescii Ortodoxii, care te vădesc pe tine mai presus de vechiul Hercule, luptându-te nu cu o Hydră, ci cu atâți câți sunt uritorii de Dumneȑeu, vrăjmași ai Ortodoxiei. Tac iarăși despre mulțimea cărților tale de învățatură, cu care și lumea înțelepțesci, și pe nebuni îi cumînțesci, și Orientul il infrumusețezi și Occidentul il luminezi, și Biserica întocmesci și tötă natura o înveselesc în atăta, în cât, ca a unui alt Söre taînic, în tot pămîntul a ieșit vestea (despre Dositheiu) și până la marginile lumii graiurile lui (Psalm. 18). Las iarăși rîvna dumnezească pe care preacuratul tēu suflet cu foc fierbinte o încălzește către Dumneȑeu, care fără părtinire, pe față și cu curaj apostolic pe alții sfătuesci, și mustri pe cei nesupuși, în față stigmatizând pe cei ce nu se îndrēptă, acestea un al doilea Ilie te arată. Pentru vegherile de tötă nöptea ce le petreci saū rugându-te saū ocupându-te cu cărțile sfințite nu mai ȑic nimic. . . (urmarea lipsesce).

Acēsta este lucrarea despre care vorbesce Radu Brâncoveanu în scrisörea sa către Chri-
sant Notara, publicată de E. Legrand, în *Épistolaire grec* (Paris 1888), p. 14 și *note*.

Bucuresci, Biblioteca C. Erbiceanu.

C. Erbiceanu, în *Biserica ortodoxă*, XV, 317 și 324, și *Patru cuvinte*, 29.

146. Plutarch, Paralele grecesci și romane, traduse în grecesca modernă de Const.
Brâncoveanu, Bucuresci 1704.

ΤΩΗ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ | ΧΑΙΡΟΝΕΩΣ. | 'Ελληνικῶν, καὶ 'Ρωμαϊκῶν Παρὰλλη- | λων
Μετὰφρασις ἀκριβεστάτη εἰς | ἀπλὴν διάλεκτον. | Τοῦ 'Εκλαμπροτάτου Λογίου. καὶ ἐν
Λο- | γίοις 'Ελλογιμωτάτου Κυρίου Κυρίου | Κωνσταντίνου, | Υἱοῦ τοῦ Γαληνοτάτου καὶ
Φιλοχρίστου 'Η- | γεμόνος Πάσης Ὁβγγοβλαχίας, | Κυρίου Κυρίου 'Ιωάννου Κωνσταντί-
νου | Βασσαράδα Βραγκοδάνου. | ἐν Βουκουρεστίῳ, Παρὰ 'Ανθίμῳ 'Ιερομονά- | χῳ, τῷ ἐξ
'Ιβηρίας. α ψ δ'.

Din Plutarch Cheroneul traducere förte exactă în limba obicînuită a Paralelelor grecesci și romane, de prea strălucitul învățat și între învățați prea învățat Domnul Domn Constantin, fiul prea luminatului și iubitorului de Christos Domnitor a tötă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu. În Bucuresci, de către Antim Ieromonachul din Ivir, 1704.

In-8° mic de 3 foi lim. și 82 de pagine.

Dăm acî, în original și în traducere românăescă făcută de C. Erbiceanu înscințarea lui Antim Ivireanul, tipărită în fruntea cărții.

Τοῖς Φιλομαθεστάτοις 'Αναγνώσταις 'Ανθίμος 'Ιερομόναχος ὁ ἐξ 'Ιβηρίας, καὶ Τυπογράφος
τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀθήντικῆς Τυπογραφίας, ὑγίειαν παρὰ Θεοῦ, καὶ τῶν ποθο-
μένων ἐπίτευξιν.

Ὁ ζῆλος τῆς ἐμφύτου σας φιλομαθίας μὲ διάζει (ὡ φιλομαθέστατοι Ἀναγνώσται) νὰ εἶμαι πάντα ἐπιμελής καὶ ἄοκνος εἰς εὖρεσιν σπουδαίου τινος πόνου διὰ πληροφορίαν τῆς φιλομαθεστάτου σας γνώμης. Ὅθεν μαθὼν ὅτι ἀπὸ τοὺς Ἐκλαμπροτάτους Λογίους, καὶ Θεοφυλάκτους Υἱοὺς τοῦ Γαληνοτάτου καὶ Φιλοχρίστου ἡμῶν Αὐθέντου Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαράβα Βραγκοθάνου, ὁ Λογιώτατος, Ἐλλόγιμος, καὶ Γαληνόφρων Κύριος Κωνσταντῖνος νὰ ἐμετάφρασε τὰ Ἑλληνικά, καὶ Ῥωμαϊκά Παράλληλα τοῦ Πλουτάρχου εἰς τὴν ἀπλὴν Γραι(κι)κὴν Διάλεκτον, ποσῶς δὲν ἀμέλησα νὰ μεταχειρισθῶ μὴ μόνον τὰς τῶν τρόπους νὰ καταπέσω τὴν αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητα νὰ τὰ ἐκδώσῃ εἰς τύπον. Τὸ ὅποιον μόλις ἔτυχον, διὰ μέσου συγχῶν καὶ ἀκαταπαύστων ἱκεσιῶν. Ἀποστρεφόμενος ἡ Ἐκλαμπρότης του, ὡς ταπεινόφρων, συνετὸς, καὶ φρόνιμος τοὺς ματαίους κρότους καὶ κενοὺς ἐπαίνους, ὡς τῶν δοκησιόφρων, καὶ ὅχι τῶν ὄντως σοφῶν ἰδίους. Ἴδοὺ λοιπὸν ὅπου τὰ προσφέρω εἰς τὴν ἀγγινουστάτην σας σύνεσιν, καὶ σκέψιν συνετωτάτην. Ὅμως διὰ νὰ θαυμάσετε μᾶλλον καὶ μᾶλλον αὐτοῦ τοῦ Ἐκλαμπροτάτου Μεταφραστοῦ τὴν σαφήνειαν, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἄκραν πολυμάθειαν, λάβετε σὰς παρακαλῶ αὐτοῦ τοῦ Πλουτάρχου τὸ ἑλληνικὸν κείμενον. Ἐπειδὴ καὶ θέλετε ἰδῆ ὅτι ποσῶς δὲν ἀμέλησεν, ὅπου ἦτον ἐλλειπής ὁ Πλούταρχος, ν' ἀναπληρώσῃ μὲ μεγάλην σπουδὴν τὴν ἑλλειψιν, καταστρώσας ἡ Ἐκλαμπρότης του εἰς πλάτος τὴν Ἱστορίαν ἐκείνην, ὅπου ὁ Συγγραφεὺς μετὰ βίας ἐγγίζει. Ὁμολογῶ θέβαια, πῶς εὐθύς ὅπου τ' ἀνέγνωσα, ἐμακάρισα τὸν Γαληνότατον ἡμῶν Αὐθέντην, ἐπειδὴ καὶ ἀνάμεσα εἰς ταῖς ἄλλαις θεόδοταις χάρες, ἐχάρισεν ὁ Θεὸς τῇ αὐτοῦ Ὑψηλότητι καὶ Υἱοῦς, οἱ ὅποιοι διὰ τὴν ἄκραν αὐτῶν παρ' ἡλικίαν ἀρετὴν, γνῶσιν, καὶ πολυμάθειαν, εἶναι ζηλωτοὶ εἰς τὸν Κόσμον καὶ ἐπίφθονοι. Βεβαιοῦσι τοῦτο ὅσοι τοὺς συναναστρέφονται, βλέπουσι, καὶ συνομιλοῦσιν, ἐντόπιοι καὶ ἀλλοδαπεῖς. Μακαρίζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ Σοφολογιώτατος Διδάσκαλος τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κύριος Κύριος Γεώργιος Ἱερεὺς ὁ Μαΐωτης, ὅχι τόσον διὰ τὶ τοιούτων εὐγενῶν, ἐνδόξων, καὶ τοσοῦτον κοσμοφῆμου Αὐθέντου Υἱῶν ἐχρημάτισε Διδάσκαλος, ἀλλὰ διὰ τὶ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς τῆς Ἱερολογιότητός του τοιούτους ἀγγινουστάτους Μαθητάς, οἱ ὅποιοι διὰ (τὸ) εἶναι ἀγγινουστά του Πρωτοτύπου εἰκόνες ἔμφυχοι, χωρὶς κόπον, ἀμὴ μὲ μικρὰν λογικὴν ψηλάφησιν σύρουσι θαυμασίως πρὸς ἑαυτοὺς τῆς διδασκαλίας τὸ ἄνθος, καθὼς τὸ ἤλεκτρον μὲ βραχεῖαν ἐντριψιν εὐθύς προβάλλει τὴν ἔμφυτόν του ἐφελκτικὴν δύναμιν. Δεχθῆτε λοιπὸν ὡς τόσον ἄσμενοι τὸ ὑμῖν προσπερόμενον Ἐκλαμπρον Πόνημα, εἰς μαρτύριον τῶν παρ' ἐμοῦ ὁμολογηθέντων. Καὶ ὡς μικρὸν ἐνέχυρον τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀκιδήλου, ἀδόλου, καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης. Ἐρρώσθε.

Prea iubitorilor de învățătură cititorî, Antim ieromonachul din Iviria și tipograful tipografiei domnescî din Bucurescî, sănătate dela Dumnezeu și îndeplinirea dorințelor.

Zelul înăscut al iubirei de învățătură mă îndatoresce, iubitorilor de învățătură cititorî, să fiu tot-deauna cu îngrijire și nelenevos la aflarea vre unei oste-neli serioase pentru răspândirea cunoștinței cei iubitoare de învățătură a voastră. De aceea înscințându-mă că dintre prea străluciți, învățați și păziți de Dumnezeu fii ai prea luminatului și iubitorului de Christos Domnului nostru, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, prea învățatul, cuvîntărețul și adâncugetătorul Domnul Constantin a tradus Paralele grecescî și romane ale lui Plutarch în limba obicînuită grecescă, de loc n'am întîrziat să întrebunțez miî de chipuri ca să înduplec pe Strălucirea sa să dea în tipar. Ceea ce abia reușind prin mijlocul deselor și neîncetatelor rugăminți, disprețuind strălucirea sa, ca

modest, înțelept și cuminte, svonurile deșarte și laudele ușoare, ca proprii celor ce voesc să se arate înțelepți și nu celor în adevăr înțelepți. Iată dar că se produc înțelepciunii vóstre prea geniale și cugetări prea înțelepte. Dar ca să admirați din ce în ce mai mult exactitatea prea strălucitului traducător, încă și prea marea învățătură, luați vă rog textul grecesc al lui Plutarch, când veți vedea că nici decum n'a neglijat unde era cu lipsă Plutarch să îndeplinescă cu mare osârdie, deslușind strălucirea sa pe larg acea istorie, unde scriitorul cu repejune o atinge. Mărturisesc în adevăr, că îndată ce am citit-o, am fericit pe prea luminatul nostru Domn, că între alte haruri dăruite de Dumnezeu, i-a hărăzit Dumnezeu Prea Înălțimii sale și fiu cari pentru prea marea lor virtute prematură sunt rivniți în lume și invidiați. Acesta o asigură acei cu cari împreună petrec, îi văd și convorbesc, localnici și streini. Se fericesce pre sine prea înțeleptul dascăl al sfintei Evanghelii a Marei Biserici, Domnul Domn preotul Gheorghe Maiota, nu atât pentru că a fost învățător la astfel de nobili și măriți fiu ai Domnitorului atât de laudat în lume, ci pentru că a hărăzit Dumnezeu sfințeniei sale învățate astfel de ucenici prea geniali, cari ca să fie icône însuflețite a prea genialului prototip, fără ostentă și cu o mică judecată logică atrag admirabil spre ei flórea învățătorei, după cum chihlimbarul cu o ușoră frecare îndată-și desvâlesce puterea naturală atractivă. Priimiți dar cu totă plăcerea strălucita scriere ce vi se proaduce, ca dovadă de cele mărturisite de mine, și ca o mică garanție a iubirei nefalșe, neviclene și sincere. Fiți sănătoși.

Urmază o scurtă prefață despre carte.

București: Biblioteca Academiei Române.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, II, n° 76. — Sathas, *Νεοελληνική φιλολογία παράρτημα*, 109. — Picot, *Anthime*, 547, n° 30.

1705.

147. Antologhion, Rîmnic, 1705.

ἈΝΤΟΛΟΓΪΟΝ. ἈΔΕΚΨ ΦΛΟΔΑΡΨ ΚΒΕΪΝΤΕΛΩΡ. . . Ἀ σφῆντα ἐπισκοπῆ α ΡῬΜΝΙΚΑΨΑΨ. Ἀ αησῆλ δῆλα σινδῆρΨ λῆσῆν ἔσῆρῆ.

Nu cunoscem exemplare complete. Titlul de mai sus e luat după Gaster, *Chrestomatie*, I, 357. Volumul necomplet din Biblioteca Academiei Române este un

In-folio de 406 foi numerotate, tipărit cu negru și roșu pe două colóne, cu 40 de rînduri în colónă.

La sfîrșitul cărții, adică pe f. 406, se află următoarea notiță :

„Slavă, cinste și închinăciune celui în Troiță unuia Dumnezeu, care ne-au ajutat după început de amă ajuns și sfârșitul.”

„Iară cei ce vă veți întâmpla a citi, bucurați-vă în Domnul și vă rugați pentru mine, și ce greșală veți afla, îndreptați cu Duhul blândetelor nepuindune în ponos, că precum ȳaste cu neputință omului a nu păcătui, într-acestaș chip și typograful a rămâne fără de greșală.

„Typăritu-s-au în anul dela spăseniia lumii 1705.

„Prin ostentă iubitorului de Dumnezău Kyr Anthim Ivirénul Episcopul Râmnicului.”

București: Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 357.

148. Slujba sfîntului Visarion, Bucurescî 1705. — Grecesce.

Ἀκολουθία. | Τοῦ ἐν ἁγίους Πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος, Ἀρχιεπι- | σκόπου Λαρίσης τοῦ θαυματουργοῦ. | Νεωστὶ τυπωθεῖσα | Ἐπὶ τῆς ἡγεμονείας τοῦ Εὐσεβεστάτου καὶ Ἐκλαμ-
μυροτάτου Ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας, Κυρίου Κυρίου | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα | Βοεβόδα, | Παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ῥημνίκου Κυροῦ Ἀνθίμου, |
Ἀναλώμασι μὲν | Τοῦ Ὀσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Ἰγνατίου καὶ | καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς μονῆς τοῦ Νουτζέτου. | Ἐπιμελεία δὲ καὶ Ἐπιδιορθώσει Μητροφάνους | Γρηγορά τοῦ ἐκ Δωδώνης. | ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγκροβλαχίας. | Ἐν ἔτει σωτηρίῳ, α ψ ε. Ἀπρι-
λίου β'.

Slujba celui întru sfinți părintelui nostru Visarion, Archiepiscopul Larisei, făcătorul de minuni, din nou tipărită pe timpul domniei prea piosului și prea strălucitului Egemon a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, de către iubitorul de Dumneșeu Episcop al Rimnicului, Domnul Antim, cu cheltuiala prea cuviosului între ieromonachi Domnul Ignatie și Egumenul sfințitei mănăstiri Nucetu. Cu îngrijirea și cu corectarea lui Mitrofan Gregoras din Dodona. În Bucurescî, 1705, April 2.

În 4° de 4 foi fără număr, și 26 numerotate. Titlul e tipărit cu negru și roșu.

Pe verso titlului se află stema țarei și 6 versuri grecesci. În foile liminare se mai află o prefață a lui Ignatie, egumenul Nucetului.

Ediții posterioare: Bucurescî 1759 și Viena 1797.

Londra: Museul britanic.

Picot, *Anthime*, 548, n° 31.

149. Tomul Bucuriei, Rîmnic 1705. — Grecesce.

ΤΟΜΟΣ ΧΑΡΑΣ | ΕΝ Ω ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑΙ | Αἱ ἐπιστολαὶ Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πα-
τριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ἡ ἁγία καὶ Οἰκουμένη ὁγδόη Σύνοδος, | Σημειώσεις τινὲς εἰς ταύτην τὴν ἁγίαν Σύνοδον. | Τὰ ἀντιρρήτικὰ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα τῆς Ῥώμης, Νι-
κολάου | Ἱατροφιλοσόφου, | Λόγος Μελετίου Ἀλεξανδρείας κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα, |
Διάλογος Ἱερομνήμονος μοναχοῦ μετὰ τινος ἐτέρου Μοναχοῦ κατὰ Λατίνων, | Τυπωθεὶς ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου. Ἡγεμονεύοντος τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκλαμυροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου
αὐθέντου | καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας κυρίου κυρίου | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα βοεβόδα. | Διὰ ἐξόδου καὶ ἐπιμελείας τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου Πα-
τριάρχου | Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης κυρίου κυρίου Δοσιθέου, | Παρὰ τοῦ Θεο-
φιλεστάτου καὶ λογιωτάτου ἐπισκόπου Ῥημνίκου κυρίου | Ἀνθίμου τοῦ Ἰθρηρίας. | Ἐν ἔτει
α ψ ε. Κατὰ Μῆνα Σεπτέμβριον.

Tomul Bucuriei, în care se cuprind epistolele lui Fotie preasfințitului Patriarch al Constantinopolului, — Sfîntul și ecumenicul sinod al optulea, unele însemnări la acest sinod, — Cele împotrivoire la primatul Papei Romei ale lui Nicolae Doctorul filosof, — Cuvîntul lui Meletie al Alexandriei asupra primatului Papei, — Dialogul ieromnimonului monach asupra altui ôre-care monach contra Latinilor. S'a tipărit în Episcopia Rîmnicului, pe cînd era Domn prea piosul, prea strălucitul și prea înălțatul Domn și Egemon a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod. Prin cheltuiala și îngrijirea prea fericitului și prea sfințitului Patriarch al Ierusalimului și a totă Palestina, Domnul Domn Dositeiu, de

către prea iubitorul de Dumnezeu și prea învățatul Episcop al Rîmnicului, Domnul Antim din Ivir. In anul 1705, în luna Septemvrie.

In-folio, de 18 foi numerotate și 640 de pagine. Tipărit cu negru, cu 40 de rinduri pe pagină.

Pe verso titlului, stema țerei (facs. 249 fără inițialele domnesci) și 5 epigrame adresate lui Constantin Brâncoveanu și semnate: Οἱ τῆς ἐν Βουκουρεστίῃ τῆς Οὐγκροβλαχίας αὐθεντικῆς ἀκαδημίας φοιτηταί (Studentii Academiei domnesci din Bucuresci Ungrovlachiei).

Intr'unele exemplare titlul este modificat: ... ἐν ᾧ περιέχονται ἐπιστολαί, fără articol, iar la sfîrșit se adaugă: Ἐπιμελείει καὶ δι'ορθώσε: Μητροφάνους Γρηγορά τοῦ ἐκ Λαδώνης (cu îngrijirea și îndreptarea lui Mitrofan Gregoras din Dodona). In aceste exemplare epigramele studenților Academiei din Bucuresci sunt înlocuite cu două epigrame ale aceluiași Mitrofan, adresate, una lui Constantin Brâncoveanu și alta Patriarchului Dositeiu.

Urmază apoi o foarte lungă înscințare a Patriarchului Dositeiu, din care estragem următoarele:

... Ἐρώτησις. Καὶ τίνα εἰσὶν ἅτινα ἐν τοῖς καθ'ἡμᾶς καιροῖς οἱ παπολάτραι ποιοῦσι κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας; Ἀπόκρισις. Πολλὰ καὶ μεγάλα. ἐξ ὧν ἡμεῖς ὀλίγα τινὰ ἐροῦμεν εἰς φράσιν ἀπλὴν, ὅπως γινώσκωσιν αὐτὰ πάντες οἱ πιστοὶ σοφοῖτε καὶ ἰδιῶται. Εἰς τὸ Λεόδι τῆς Λεχίας εἶχασιν οἱ ὀρθόδοξοι μίαν καὶ μόνην ἐκκλησίαν, τὴν ὁποῖαν οἱ πάντολμοι Γιεζουῖται παρεκίνησαν τὸν Χάτμανον τῆς Κορώνας καὶ ἐπῆγε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων καὶ μὲ λουμπάρδαις, καὶ τὴν περιέλαβε καὶ τὴν ἔδωκε τῶν παπιστῶν. β'. εἰς τὴν Λούτζαν χώραν λέλικην ἐπῆγασιν οἱ Γιεζουῖται καὶ ἐπρόσταξαν ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς νὰ γένουσιν Οὐνιάται καὶ νὰ κάμνωσι τοῦτα τὰ τέσσαρα, νὰ λέγωσι τὸ σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης, καὶ ὅσοι ἀπὸ τοῦ νῦν γίνονται ἱερεῖς, νὰ μὴν ὑπανδρεύωνται, καὶ προσκομιδὴν εἰς τὴν λειτουργίαν νὰ μὴ κάμνωσι, καὶ τὸν Πάππαν τῆς Ῥώμης νὰ ἔχωσι διὰ κεφαλὴν τῆς ἐκκλησίας ἀναμάρτητον καὶ αὐτοδύναμον. γ'. εἰς τὸ Μπέτζι, ἔχουν εἰς τὴν Βιένναν ὁποῦ εἶναι ὁ θρόνος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀλαμανίας, εἶναι Καρδηνάλης κάποιος Κολονίτζης, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν ἀπὸ τὴν Βιένναν, ὅτι οἱ Σέρβοι, οἱ Βλάχοι καὶ Ῥωμαῖοι ὁποῦ εἶναι εἰς τὴν Οὐγκρίαν καὶ Ἐρδελίαν καὶ Σερβίαν καὶ Χορβατίαν νὰ ἀναμινώσκωσι τὸ σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης, νὰ δέχονται τὰ ἄζυμα, νὰ ὁμολογοῦσι τὸ Πουργατούριον, καὶ τὸν Πάππαν τῆς Ῥώμης νὰ κηρύττωσιν αὐτουργίαν καὶ παντοδύναμον πάσης τῆς ἐκκλησίας ποιμένα. ὁ αὐτὸς γράφει ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ ἔχουσι τὸ ἀσεβέστατον σχίσμα, ἀσεβέστατους λέγουσι τοὺς ὀρθοδόξους ἡμᾶς. τὰ ὁποῖα τοῦ Καρδηνάλη συγγράμματα ἐθεβαίνωσεν ὁ Ἰπποκόμος τοῦ Πάππα τῆς Ῥώμης, ὡς ἐπιμαρτύρεται Ἰωάννης ὁ Κίνναμος, ἥτοι ὁ Καῖσαρ, τουτέστιν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀλαμανίας Λεοπόλδος μὲ ἡδύκτον, ἐπειδὴ ἐβίασε καὶ ἐτυράννησε τοὺς εἰς τὰς εἰρημένους ἐπαρχίας ὀρθοδόξους τόσον ἱερωμένους ὅσον καὶ λαϊκοὺς νὰ ἀκολουθῶσι τῷ παπισμῷ, ἥτοι τῷ ἀπὸ Θεοῦ χωρισμῷ, ὁ γὰρ παπισμὸς ὡς εἴρηται καὶ ἀλλαχοῦ, δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ ἀπὸ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ χωρισμός. καὶ ἡ Οὐνία μετὰ τῶν παπιστῶν δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε, παρὰ προφανῆς μετὰ τοῦ διαβόλου συμφωνία. Περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ ἄλλων πολλῶν βλασφημιῶν τῶν Ῥωμάνων ὁποῦ λέγουσι κατὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας κατ' εἶδος, καὶ ὡς εἰπεῖν κατὰ λέξιν, Θεοῦ εὐδοκούντος θέλομεν εἰπεῖν εἰς ἄλλο βιβλίον, κατὰ δὲ τὸ παρὸν λέγομεν. ὅτι θεμέλια τῶν βλασφημιῶν αὐτῶν οἱ Λατῖνοι ὑποτιθέασιν τέσσαρα, ὡς διαμαρτύρεται Σίλβεστρος ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης εἰς τὸ ὄγδοον κεφάλαιον τοῦ πέμπτου τμήματος ἀπὸ φωνῆς τοῦ Καρδηνάλη Ἰουλιανοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδῳ, πρῶτον, τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος· δεῦτερον, τὸ περὶ τῆς ἁζύμου καὶ ἐνζύμου θυσίας· τρίτον, τὸ περὶ καθαρτηρίου πυρὸς, καὶ τέταρτον, τὸ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα. τοῦτο αὐτὸ ἔγραψε καὶ ὁ Κολονίτζης εἰς τὴν Ἐρδελίαν. ἡμεῖς δὲ ὑποτιθέμεν ὅτι δύο εἰσὶ τὰ ἀρχικά καὶ κάκιστα θεμέλια τῶν μεγάλων καὶ πολλῶν λα-

τινικῶν καινοτομημάτων, ἐν, ἡ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος βλασφημία. καὶ ταύτης ἡ ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκη. καὶ ἕτερον, ἡ τοῦ Πάππα θρυλλουμένη μοναρχία...

Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου, ἦτοι τῆς συγγραφῆς τοῦ μακαρίτου Νικολάου ἱατροφιλοσόφου τοῦ Κεραμέως λέγομεν, ὅτι ὁ ἀοίδιμος Ἀθανάσιος Πατελάρος πατριαρχεύσας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει, α' χ' ν' α'. ὠμίλησεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα ἐφερμηνεύων τὸ σὺ εἰ Πέτρος καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀθανάσιος δὲ τις Κύπριος μὲν τὸ γένος Λατίνος δὲ τὸ φρόνημα παρὼν ἐν τῇ διδαχῇ, ἔγραψε μετὰ ταῦτα πολλὰ ὑπὲρ τῆς τοῦ Πάππα ἀρχῆς, ἐξέθριζε δὲ ἐν τῷ συγγράματι αὐτοῦ πᾶσαν τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, πατριαρχοῦντος δὲ ἐν Κωνσταντινὸς (sic) τοῦ μακαρίτου Παΐσιου, ἦλθεν ἀπὸ Βενετίας εἰς Κωνσταντινούπολιν Νικόλαός τις Κεραμεὺς τὸ ἐπὶ κλην, δς ὥρμητο μὲν ἐξ Ἰωαννίνων, ἐμαθητεύθη δὲ εἰς Βενετείαν παρὰ Προχόρῳ τινὶ περιφήμῳ διδασκάλῳ. εἶχε δὲ ἐμπειρίαν πολλὴν εἰς τε τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ ἔξω μαθήματα, ὥστε περὶ πάσης θεολογίας καὶ φιλοσόφου ἐπιστήμης εὐκόλως ἔλεγε τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἑλληνικῶς καὶ λατινικῶς. τούτῳ ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Παρθένιος, ὁ καὶ παρθενάκης καλούμενος, καὶ μάρτυς χρηματίσας, ὡς εἵπομεν ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ βιβλίῳ περὶ τῶν ἐν ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. οὗτος οὖν ἐν ἔτει, α' χ' ν' σ', καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἱερά Σύνοδος δεδώκασιν τῷ ἱατροφιλοσόφῳ τοῦ διαληφθέντος Ἀθανασίου τὰς βλασφημίας ἵνα ἀπολογηθῇ. ὁ δὲ λαβὼν συνέγραψεν ἱκανῶς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐζήτησε τὸ σύγγραμμα τοῦ λοιποῦ. ἐν τούτοις ἀπελθὼν εἰς Βλαχομπογοδανίαν ὁ ἱατροφιλόσοφος, ἀπέθανεν εἰς Γιάσιον, α' χ' ο' δ', καὶ κατετέθη τὸ τίμιον λείψανον αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἣν ἔκτισεν ὁ μακαρίτης αὐθέντης Δοῦκας Βοεβόδας. ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἡ μονὴ ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἅγιον τάφον, κληρονομήσαντες ἡμεῖς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ τιμίου ἀνδρός, εὔρομεν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν συγγραφὴν ταύτην. καὶ ἐπειδὴ ἦτον φίλος ἄκρος τοῦ ἡμετέρου γέροντος ἀοιδίμου πατριάρχου κὺρ Νεκταρίου, καὶ ἡμεῖς ἐν τισιν ἐχρηματίσαμεν αὐτοῦ μαθηταί, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην μετεγράψαμεν τὸ βιβλίον μίαν καὶ δύο, ὥστε καλλιγραφῆσαι καὶ διορθῶσαι αὐτὸ, ἐπειδὴ ἔγραφεν ὁ μακαρίτης δύσκολα, καὶ πῶς συγκεχυμένα τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων. καὶ δὴ καὶ πίνακα γενικὸν ἐφιλοπονήσαμεν ἐν αὐτῷ, καὶ τέλος πάντων, Θεοῦ ἐλέει ἐτυπώσαμεν αὐτό...

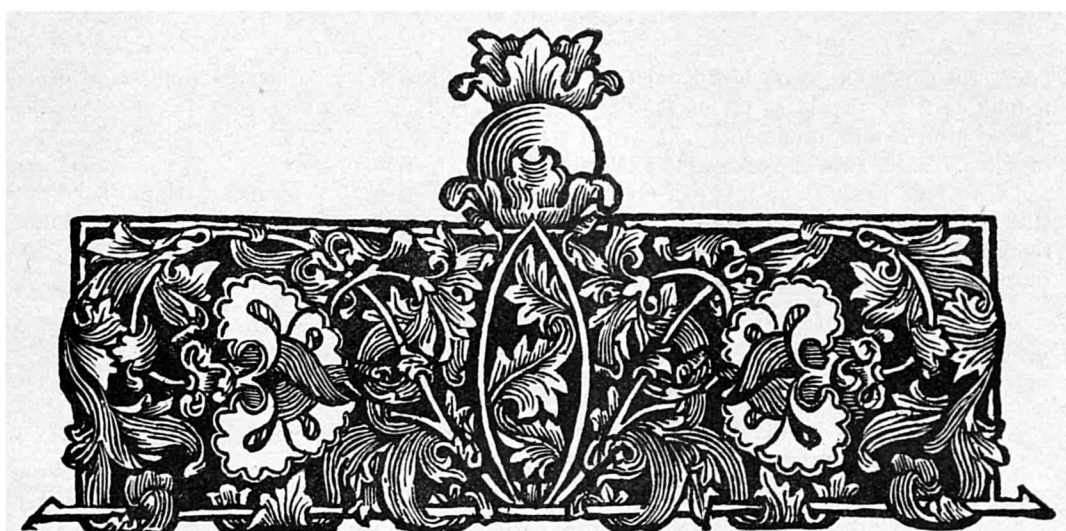
...Intrebare. Și care sunt acele ce fac în timpurile noastre Papolatri asupra bisericeî catolice (ortodoxe)? Răspuns: Multe și mari. Dintre cari noi extragem pe unele în limba vorbitore, pentru ca toți să le cunoscă, credincioșii, înțelepții și știutori. La Liov în Polonia aveau Ortodoxii o singură biserică pe care îndrăzneții Iesuiți au împins pe Hatmanul Coronel și s'a dus cu ômenî înarmați și cu cîomege și cu lombarde și a luat-o și a dat-o papistașilor. Al doilea la Lutza în țara leșescă s'au dus Iesuiții și au poruncit ca preoții ortodoxi să se facă uniați și să primescă aceste patru: să spună simbolul cu adausul, și câți se vor face de acum preoți să nu se însore, și proscomidie la liturgie să nu facă, și să aibă de cap al Bisericeî pe Papa Romei, fără-de-păcat și a-tot-puternic. Al treilea la Beciū, adică la Viena, unde este scaunul împăratului Nemților, este cardinal un ôre-care Kolonitz, care a scris din Viena ca Sîrbii, Vlachi și Grecii cari sunt în Ungaria, Ardelia (Transilvania), Sirbia și Horvația (Croatia) să citescă simbolul cu adaus, să primescă azimile, să mărturisescă Purgatoriul, și pe Papa Romei să-l proclame infailibil și a-tot-puternic, păstor peste totă Biserica. Același scrie în aceeași epistolă că Orientalii țin schisma cea mai nepiosă și pe noi Ortodoxii ne numesc cei mai nepioși, care scrierî ale Cardinalului le-au întărit Cavalerul Papei Romei, după cum mărturisesce Ioan Chinnam, adică Cesarul orî Împăratul Nemților Leo-

pold cu edict, fiind-că a silit și tiranisit în amintitele provincii pe Ortodoxii atât hirotoniți cât și laici să urmeze papismul, orî rumperea dela Dumnezeu, căci papismul, cum s'a ȋis și aiurea, nu este alt-ceva decât rumperea dela Dumnezeu cel adevărat, și Unia cu papistașii nu este alt-ceva de cât unirea vedită cu dracul. Decî despre aceste și alte multe blasfeme ale Romanilor ce spun despre Biserica Răsăritului spunere lămurită vom face vrînd Dumnezeu în altă carte, iar acum ȋicem că temeliile blasfemelor lor Latinii le pun patru, după cum declară Silvestru marele Ecclesiarh în capitolul al optulea a părței a cincea prin gura Cardinalului Iulian la Sinodul din Florența: întâi despre purcederea sfîntului Duh, al doilea despre azimă și jertfa enzimă, al treilea despre focul curăȋitor și al patrulea despre primatul papal. Tot acêsta a scris și Kolo-nitz în Transilvania. Iar noi socotim că două sunt cauzele și temeliile cele mai rele ale multelor și variatelor innovări ale Latinilor, una blasfemul despre ființa sfîntului Duh și adausului ei în Simbol, alta, monarhia cu care se laudă Papa...

Despre a doua, adică despre scrierea fericitului filosof și doctor Nicolae Cherameos ȋicem că, pururea pomenitul Atanasie Patelar pe cînd era Patriarch în Constantinopol la anul 1651, a vorbit în Patriarchat în sîrbătorea Sfînților Apostoli contra primatului Papei interpretînd: tu ești Petru etc. Un Atanasie ȋre-care, Cipriu de neam, Latin cu cugetarea fiind față la didahie, a scris după aceea multe pentru primatul Papei și a insultat în scrierea lui tȋtă Biserica Răsăritului; iar pe cînd era Patriarch în Constantinopol fericitul Paisie, a venit din Veneȋia la Constantinopol Nicolae Cherameos numit, care se trăgea din Ianina și a studiat în Veneȋia la un Prohor renumit învȋțat, avea apoi multă experienȋă în cele bisericesci și în sciințele laicesci, în cît despre tȋtă teologia și sciința filosofiei vorbea cu ușurinȋă cele necesare în grecesce și latinesce. Acestui Preasf. Patriarch Partenie, ce se numea și Partenache și care a fost și martor, cum am spus în cartea a XI-a despre cei ce au fost patriarchi la Ierusalim; acêsta era la 1656, el și Sinodul din jurul său a dat filosofului doctor amintit Atanasie blasfemiile ca să le combată, iar el luându-le a scris în-de-ajuns, dar nimeni nu ȋa mai căutat în urmă scrierile. Intre acestea venind în Vlahobogdania (Moldova) doctorul filosof, a murit în Iași la 1672 și i s'a pus trupul cinstit al său în Mănăstirea sfînților Apostoli, pe care a zidit-o fericitul Domn Duca Voevod, fiind-că mănăstirea este afierosită la sfîntul mormînt. Moștenind noi biblioteca cinstitului bărbat, am găsit în ea și scrierea acêsta, și fiind-că am fost prieten fȋrte bun și a bătrînului nostru, a pururea pomenitului Patriarch chir Nectarie și noi întru cît-va am fost ucenic al său, de aceea pentru iubirea către el am transcris cartea odată și de două ori, ca să fie caligrafică și corectată, pentru că fericitul scria greu (rȋu) și cu literile contopite, și încă și scară generală am făcut, și în sfîrșit, cu mila lui Dumnezeu, am tipărit...

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române. — Iași: Biblioteca Centrală.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 52, n° 143. — Picot, *Anthime*, 548. — Erbl-ceanu, *Biblioteca Seminarului Veniamin*, în *Revista Teologică*, III, 401.

252. — Frontispiciu din *Octolhul* de la 1700.

1706.

150. Slujba Născătoarei de Dumnezeu, Rîmnic 1706.

ИДУНІРѢ | слѣжеи, а адормірей Нѣскѣтѣарей | де Дѣнезѣс кс Параклѣсѣ
чел де бѣще, | шѣ кс Канѣнеле ѡсмогласникѣсѣи | че съ кжнтѣ сжмѣтеле. | Яксѣмь
ѣтѣи ѣтрачѣста кѣпѣ тѣпѣ- | рѣтѣ, шѣ ашезѣтъ, | А зѣлеле прѣ лѣминѣтѣсѣи
Дѣмь | Іѡанн Кѡнстандѣн Б: Б: Боебѣд: | Кс бѣгословѣніѣ ѡвѣтѣрюѣсѣи де Дѣне
зѣс Кѣр Індѣмь Іѡрѣнѣсѣ Ѣікопѣсѣ | Рѣмникѣсѣи. | Кс тѣатѣ кѣлѣтѣсѣла шѣ ѡсѣр-
дѣл прѣ | ксѣіѡсѣсѣи Кѣр Іѡанн Ірѣимандрѣтѣсѣ, | сѣітѣи мѣнѣстѣи Хсѣзѣи. | де
Мѣхѣи Іѣванѣиѣч Ѳподѣакѣнѣсѣ | Тѣпогрѣфѣсѣ | А РѣМНИКѣ. | Ла ашѣсѣ дела
Хсѣ. ѣѣѣсѣ.

In-8° de 114 pagine numerotate. Tipărit cu negru și roșu cu câte 25—26 rînduri pe pa-
gină. Titlul e încadrat în flori de compozițiune tipografică. Pe verso se află o gravură repre-
sentând pe Maica Domnului cu copilul Isus în brațe. De desupt, ca legendă, o invocațiune
cătре Fecioara Maria în prosă. Volumul mai cuprinde câte-va frontispicii ornate și finale.

Textul cărței e slavonesc, iar explicațiunile sunt în romănesc.

București: Museul de Antichități.

Picot, *Anthime*, 549, No. 34.

151. Octolh, Rîmnic 1706.

ОКТѢНХОѢ | ІДѢКѢ ѢСМОГЛѢНИК. | Кѣре аѣре ѣ сѣне тѣатѣ слѣжеѣ
че съ кѣвѣне а Бѣскрѣнѣлѣр. | А прѣвѣнѣ шѣ ѡ сѣптѣмѣнѣ кс тѣатѣ аѣе ѣі рѣн-
дѣсѣлѣ. | Яксѣмь ѣтѣіѣ ѣтрачѣста кѣпѣ ашезѣтъ шѣ тѣпѣрѣтѣ. | А зѣлеле Прѣлѣс-
минѣтѣсѣи шѣ ѣнѣлѣцѣтѣсѣи Дѣмь, шѣ | ѡбѣлѣдѣнѣтѣіѣ а тѣатѣ Цѣра Рѣмѣнѣскѣ, |
Іѡаннѣ Кѡнстандѣнѣ Б: Басарѣб Боебѣд. | Кс ѡсѣрѣдѣл шѣ кс тѣатѣ кѣлѣтѣсѣла прѣ
чинѣтѣтѣсѣи де | бѣнѣ шѣ мѣре нѣмь а лѣи Мѣхѣи Канѣкѣзѣнѣвѣ кѣ Спа—тар,
спре чѣ де бѣще а Бесѣричилѣр лѣи Хсѣ тре- | бѣиѣцѣ, шѣ аѣ Правѣсѣлѣнѣчилѣр
фѣлѣс. | Кс бѣвѣнѣлѣ прѣ сѣіѣцѣтѣсѣи Мѣтѣропѣліт Кѣр Ѣсѣдѣсѣе. | А сѣітѣа ѣіко-
пѣіѣ а Рѣмѣнѣкѣсѣи | Ла ашѣсѣ дела зѣдѣрѣ лѣмѣи ѣзѣдѣ. | де Мѣхѣи Іѣванѣиѣч
Ѳподѣакѣнѣсѣ Тѣпогрѣфѣсѣ.

Nu cunoscem exemplare complete. Volumul din Biblioteca Academiei Române este un in-folio de 2 foi nepag. și 66 de foi numerotate, tipărit cu negru și roșu pe două colone. Titlul, printre alte ornamentațiuni, are și stema Cantacuzinilor cu inițialele lui Michail Cantacuzino. Textul este slavonesc, iar explicațiile se dau în românesce.

În foile liminare se mai află stema lui Constantin Basarab Voevod cu cuvintele: 'ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ 'Ι—Κ, Β—Β * Α—Η Π—Χ, 1700 — IV... (?) cu versurile reproduse mai jos și o gravură reprezentând pe St. Ioan Damaschin, cu inscripție grecescă și cu versurile românesce care se reproduc de asemenea mai jos.

„Stihuri politice 12 asupra stemei pre luminatului, slăvitului și blagocestivului Io Constandin B. Basarabă Voevoda.

„Corbulă țiindă crucé 'n gură totă omulă să creză,
Că buna credința Țării Rumânești însemnéză.

„Insemnéză și putéré ce are de păzéște,
Pre Constandin B. Basarabă care acumă domnéște.

„Copaciulă înrădăcinată pre care corbulă șade,
Îl arată spre cei supuși cu milă cumă să cade.

„Iară soarele și luna strălucindă cu mară rază,
Bunele Măriei sale fapte adeveréză.

„Așjidiré buzduganulă împreună și spata,
Îl arată vrăjmașiloră cu răsplătire gata.

„Păzască-lă dară Dumnezeu ani mulți ca să domnescă
Și-n ceru cu sfântul Constandin parte să dobândescă.

„Al Mării tale plecat robă
„Mihaî Iștvanovici
„Ypodiaconulă Typografulă“.

„Organulă bogosloviei Damaschină încordéză
Și noao sfânta Troiță bine ne-adeveréză

„Cu viersuri întocmindu-ne canoane și tropare,
Bogoslovindă peste fire dumnezeiasca 'ntrupare,

„Mărturisindă și nașteré a pre sfintei Fecioare,
Cumă c-au născută pre Hs. făr'de nici o duroare,

„Rămăindă iară fecioară cu totulă nestricată,
Precumă pân a nu-l naște pre Hs. întâia dată.

„Patemiloră și-năvieri zice să ne închinămă,
Pentr'acéia și pre dânsul cu credință să-l rugăm.

„Ca pre cela ce privește Dumnezeiasca față,
Și pre noi a ne închina sfintei Troiți ne'mvață.

„Cumă cu ale lui rugăciuni să dobândimă ertare
Dela Domnulă Is. Hs. Împăratulă celă tare“.

București: Biblioteca Academiei Române; Museul de antichități.

152. Cuvînt la patima Domnului, Rimnic 1706. — Grecesce.

Λόγος εἰς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ θεανθρώπου Λόγου. Τοῦτω δὲ αὐτοῦ τοῦ πάθους τὸ κείμενον ἐκ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν συλλεχθὲν προσετέθη μονοτέσσαρον, ἥγουν τετρασύνλεκτον ἐπονομασθὲν, τοῦ διδασκάλου τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Γεωργίου τοῦ Μαΐωτα, τῆς τε Ἑλληνίδος καὶ Λατινίδος φωνῆς καθηγητοῦ τῶν ἐκλαμπρο-

τάτων υἱῶν τοῦ γαληνοτάτου Οὐγγροβλαχίας Ἡγεμόνος, Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράβα Μπραγκοβάνου. Τυπωθεῖς ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου, παρὰ Μιχαὴλ ὑποδιακόνου τοῦ Ἰσφάνοβιτς, ἐν ἔτει σωτηρίῳ α ψ ς'.

Cuvînt la patima cea mântuitoare a Cuvîntului-Dumnezeu-Omul. Iar la acesta s'a adaus textul acestei patimi din cei patru Evangheliști, numai patru, adică ce se numesce adunat din cei patru, al dascălului sfințitei Evanghelii a marelui Bisericii Gheorghe Maiota, profesor de limba elenă și latină al prea străluciților fii ai prea luminatului Domnitor al Ungrovlachiei Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, tipărit în Episcopia Rîmnicului de Mihail ipodiaconul Iștvanovicî, în anul Mântuirii 1706.

In-8°.

Papadopoulos-Vretos, I, 54, n° 149. — Picot, *Anthime*, 549, n° 35.

153. Radu Brâncoveanu, *Cuvînt panegiric la St. Nicolae*, Rîmnîc 1706. — Grecescă.

Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὸν ἐν Ἱεράρχαις θαυματουργὸν μέγαν Νικόλαον, προσφωνηθεὶς τῷ αἰωνίου μνήμης Πρέδῃ Μπραγκοβάνῳ, παρὰ Ῥαδοῦλου Ἡγεμόνος Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάν. Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Μπραγκοβάνου. καὶ τυπωθεὶς ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου παρὰ Μιχαὴλ ὑποδιακόνου τοῦ Ἰσφάνοβιτς ἐν ἔτει α ψ ς'.

Cuvînt panegiric la cel întru ierarhii de minuni făcător, marele Nicolae, pronunțat întru vecinica amintire a lui Preda Brâncoveanu, de Radu fiul Domnitorului Ungrovlachiei Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, și tipărit în prea sfânta Episcopie a Rîmnicului de către Mihail ipodiaconul Iștvanovicî, în anul 1706.

In-8°.

Papadopoulos-Vretos, *Neοελληνικὴ φιλολογία*, I, 54, n° 148. — Picot, *Anthime*, 550, n° 36.

154. Psaltire arabă, Alep 1706.

كتاب
الزبور الشريف المنطوق به من الروح للقدس
على قمر النبي والملك داود وعده مائة وخمسون
مزموراً ويتلوه عشرتسايع قد طبع حديثاً
بحر وسنة حلب المحمد في سنة
الف وسبع مائة وستة
مسيح

253.—Stema lui Constantin Brâncoveanu din Psaltirea arabă de la 1706.

Cartea strălucitului psalm, purces de la sfântul Duh prin gura prorocului și regelui David, în număr de o sută cinci-șeci de psalmi, urmați de șecce cântece, tipărită acum în urmă în Alepul cel apărat, cel bine păzit, în anul de la Christos 1706.

In-4° de 8 foi nenumerate și 276° pagine. Tipărit cu negru și roșu, cu 16 rânduri pe pagină.

În foile liminare se află stema lui Constantin Brâncoveanu (facs. 253), două prefețe și o gravură reprezentând pe David, semnată Χειρ σιμεών φαψς. (Cu mâna lui Simeon, 1706).

Întâia prefață se reproduce aici, în textul original facsimilat și în traducerea franceză, pe care o datorăm amabilității d-lui Gaudefroy-Demombynes, secretar al Școlii de limbi orientale din Paris, traducere revădută de d-l O. Houdas, profesor de limba arabă la aceeași școală.

Din a doua prefață dăm numai traducerea părții finale, făcută tot de d-l Gaudefroy-Demombynes. D-sa, după cum ne scrie, nu s'a preocupat de a face fraze franceze corecte, ci a căutat să urmărească cât mai de aproape textul original.

Întâia prefață :

Au nom du
père, du fils et du
saint Esprit, le Dieu
Unique.

A la personne
de l'Excellence éle-
vée, le héros mag-
nifique, le seigneur
respecté, le noble
illustre, le Seigneur
Jean Constantin Ba-
saraba Brancovan,
prince de Ungro-Va-
lachie, le puissant,
notre fils spirituel
chéri; que la faveur
te vienne du Dieu
qui gouverne tout,
de N. S. Jésus-Christ
et de l'Esprit Saint
consolateur qui est
descendu sur les
Saints Prophètes et
les Divins Justes et
les a illuminés.

Une joie immen-
se enveloppa tous
les Chrétiens, quand
parut Constantin le
Grand portant le
signe étincelant de la
Croix qui le fortifia
pour la Grande Vic-
toire. Avant qu'elle
parut, les Chrétiens
étaient faibles sous

l'oppression des Grecs, ¹⁾ et soudain ils s'éveillèrent en sûreté, pleins de force. —
Mais plus loin encore s'étend aujourd'hui la joie universelle, que dis-je, complète,

¹⁾ Ἕλληνας, — c'est-à-dire des païens.

بِسْمِ الْاَبِ وَالْاِبنِ وَالرُّوحِ الْقُدُسِ الْاِلهِ الْوَاحِدِ
الْحَضْرَةِ ذِي الْجَنَابِ الرَّفِيعِ وَالْهَمَامِ النَّبِيلِ
السَّيِّدِ الْمَفْخَمِ وَالشَّرِيفِ الْجَلِيلِ كِيرِيَوَانِي
قُوسْطَنْطِينَ فَاصَارَافَا بَرْنَكُوفَانَ الْمُتَقَلِّدِ وَلَايَةِ
بِلَادَانِكُروْفَلَاخِيَا الْمُعْظَمِ وَادْنَا الرُّوحَانِي الْحَبِيبِ
النَّجْمَةِ لَكَ مِنَ الْاِلهِ الضَّابِطِ الْكُلِّ وَسَيِّدِ نَايَسُوعِ
الْمَسِيحِ وَالرُّوحِ الْقُدُسِ الْمُعْزِي الَّذِي اَنَا
مَجْلُوهُ الرِّسَالَةِ الْقُدُسِيَّةِ الْاِطْهَارِ الْاِلَهِيِّ
فَرَحٍ عَظِيمٍ شَمَلِ الْمَسِيحِيَّةَيْنِ لِمَا ظَهَرَ قُسْطَنْطِينَ
الْعَظِيمِ حَامِلًا اِسْأَرَةَ الصَّلِيبِ الْاِيْحَةِ عَلَى قُوَّةِ الْغَلْبَةِ
الْعَظِيمَةِ حِينَ كَانَتْ الْمُؤْمِنُونَ قَبْلَهُ مَضْنُوكِينَ مِنْ
الْاِظْهَادَاتِ الْيُونَانِيَّةِ ثُمَّ اصْبَحُوا بِغَتَّةِ ظَاغَرِينَ
مُؤَيَّدِينَ أَكْثَرُ مِنْهُمْ يَشْمَلُ الْيَوْمَ الْفَرَحَ الْكُلَّ
بَلِ الْاَكْمَلِ كَافَّةَ الْمُؤْمِنِينَ حِينَ ظَهَرَتْ يَا اِيهَا
الْهَمَامُ النَّبِيلُ حَامِلًا يَبْدُكَ تِلْكَ الْغِيْرَةَ الرُّوحَانِيَّةَ
الْوَاثِلَةَ مِنْكَ نَحْوَ الْمُؤْمِنِينَ الْمُقِيمِينَ فِي الدَّلَالَةِ
الْعَرَبِيَّةِ

254. — Din Psaltireu arabă, Alep, 1706.

العرييه حقا لقد ضاهيت ذاك المكابي الغيور ملي
ابنا جنسه الذي غار غيرة لله روحانية مقدسة لاجل
شعب الله وجد نصرهم وضم شلمهم ولما لي اكنيك
بدك المكابي وانت قد ماثلت الرسل القديسين
الذين كانوا يرسلون الصدقات الى الاخوة
المؤمنين في الارض اليهودية المضنوكين تحت
رق العبودية هكذا هو شان قدرك يا لها
المنيف محله حيث انك ارسلت اولاد صدقاتك
الى الاخوة المؤمنين في الاراضي العربية
المضنوكين تحت ذل الاسر والقهر بواسطة كتاب
القنداق الذي رسم جودك وفضلك بطبعه
ورانيا انه بواسطة فيض انعامك السالف وجوده
وجوده على المسيحيين حصل لنا الاعتنا ايضا
بطبع المزامير الداودية باللغة العربية لاجل فاقة
اولاد المؤمنين فكنتم لمن اعتنا اولاد الابا ثم اهتم
اخيرا الابناء لانكم لاحظنم اولاد باسعا فكم كهنتا

بسم
الم

255. — Psaltire arabă, 1706.

sur la totalité des fidèles, quand tu parus, ô héros magnifique, portant dans ta main ce zèle spirituel qui de toi s'en va vers les fidèles qui habitent le pays arabe.

C'est avec justice, car tu ressembles à ce Macchabée, zélé pour les fils de sa race, qui manifesta le saint zèle spirituel de Dieu en faveur du peuple de Dieu, renouvela leur victoire et fortifia leur union. Mais pourquoi te nommai-je du nom de ce Macchabée, alors que déjà tu as imité l'exemple des saints prophètes qui envoyaient les aumônes aux frères fidèles dans la terre juive, affaiblis sous l'esclavage infidèle. C'est jusqu'à eux que s'élève ton rang, ô toi le maître élevé; car tu as, tout d'abord, envoyé tes aumônes aux frères restés fidèles dans les terres

arabes, affaiblis sous l'ignominie de la servitude et de la violence, au moyen du livre du Rituel, pour l'impression duquel s'est manifestée ta générosité et ta magnificence. En second lieu, le flot débordant de ta faveur et sa générosité pour les Chrétiens nous a permis de nous occuper aussi de l'impression des psaumes de David en langue arabe pour l'avantage des fils des fidèles. Tu fus comme Celui qui, occupé tout d'abord des pères, songea ensuite aux fils. En effet vous avez pensé tout d'abord aux prêtres de la Sainte Eglise de Dieu, puis vous vous êtes tourné vers leurs fils, pour que votre intérêt embrassât à la fois

les deux troupeaux des agneaux du Saint Messie. Car Votre Excellence a bien su que Dieu voulait, par son intermédiaire, nous faire parvenir son secours, quand Elle nous assistait dans la confection des lettres arabes, dans la ville d'Alep de Syrie.

Nous avons imprimé tout d'abord ces psaumes, dont nous vous envoyons un exemplaire, pour reconnaître la générosité dont vous nous avez comblés une et deux fois et nous envoyons à Votre Excellence ce livre saint comme cadeau. C'est un produit de votre générosité, et il se présente devant vous pour que vous louiez avec nous Dieu qui vous a mis en la place de Moïse son représentant, pour montrer par votre personne sa bonté universelle en faveur

du peuple orthodoxe. Moïse en effet apporta les deux tables de la Loi au peuple d'Israël, et par elles il put se conformer aux préceptes durables de Dieu. Notre peuple a reçu de vous les deux tables des livres de l'Eglise catholique, qui sont : le livre du Rituel et celui des Psaumes, pour qu'avec eux, ils servent le Seigneur de l'ardeur la plus parfaite. Rien n'égale la joie du Seigneur, quand il verra les livres Saints lus chaque jour dans de nombreuses églises en des pays divers. C'est votre Excellence qui leur a donné l'existence; et pour les églises, qui auparavant étaient privées de ces versets généreux, comme pour les malheureux en général qui, dans l'éducation de leurs enfants, étaient privés de l'enseignement

بِسْمِ اللَّهِ الْمَقْدُوسَةِ ۝ ثُمَّ أَهْتَمَّتُمْ أَحْيَاءَ بَوْلَادِهِمْ ۝ لِيَكُونَ
إِسْعَاذُكُمْ شَامِلًا لِفَرِيقِي خِرَافِ السَّيِّدِ الْمَسِيحِ ۝
لأنه ما خفى عن علم حضرتكم السامية بأن الله سم
مساعدته لنا بواسطتكم ۝ حيث أنه وفقنا إلى عمل طبع
الحرف العربي في مدينة حلب من أعمال بلاد سوريا ۝
وطبعنا أولا هذه المزامير الواصلة اليكم نسخته ۝
لنخبر فضلكم بما احسنتم به إلينا أولا وثانياً وتقدم إلى
حضرتكم هذا الكتاب المقدس بمنزلة هدية وهداهو
من جودكم ويتقدم لكم لكراماتكم وأمعنا الشكر لله الذي
أقامكم مقام موسى عليه ۝ ليظهر بكم خيخ العليم
على الأمة الأرثوذكسية ۝ لأن موسى ذاك العظيم قد
سلم لوحى الوصايا إلى الشعب الأسمايلي وبهما اقتدوا
بنو أميس الله المستقيمة ۝ وأما شعبنا فإنه قد تسلم
منكم لوحى كتب الكنيسة الكاثوليكية وهما كتاب
القنடاق والزبور ليخدموا بهما الله بأكمل خدمته
ونشاطه ۝ نرى ما أكثر رضا الله بكم حين يشاهد هذه
انت

256. — Psaltire arabă, 1706.

الكتب المقدسة تتلاكل يوم في كنائسه المتعددة
 في اماكن مختلفة وحضرتكم هو المساعدين وجودها
 وخاصة الكنائس التي كانت سابقاً معدومة من هذه
 الالات الكريمة والمساكين الذين كانوا قاصرين
 عن تعلم اولادهم التعاليم الالهية وصرت لهم بذلك من
 اكبر المساعدين فان كان سليمان الملك الحكيم فاز
 من الله بحكمته وعنا المريد بمتلها احد قبله وما داك
 الا لانه شاد الله هيكله تدج به القربان من الضان
 والاعوام ضحية من خطايا شعب اسرائيل والحال
 ان تلك الذبايح لم تكن كموا المحوا الخطايا بغير ثوبه
 فكلم الاول ان تقوزوا من لدنه بحكمه او فر ونعمة
 اغزره حيث انكم اعتنيتم ليس بذبيحة دموية
 كسليم بل بتلك الذبيحة الالهية التي لادم فيها
 اعني بهاجس ودم ابن الله الوحيد الذي يغوق شرفاً
 على كافة الخلايق العلوية والسفلية ثم ايدتم هذه
 الذبيحة الكلية الطهارة بتسابع وتراتيل داود النبي
 والملك

257. — Psaltire arabă, 1706. —

religieux, pour eux
 tous vous fûtes un
 protecteur suprême.

Si Salomon eut
 la sagesse complète,
 c'est que Dieu, avait
 décrété de lui accor-
 der un secours, tel
 que nul n'en avait
 obtenu avant lui;
 et ce secours lui fut
 accordé, parce qu'il
 avait élevé à Dieu
 un autel où étaient
 égorgées des victi-
 mes, moutons et bre-
 bis, en holocaustes
 pour les péchés du
 peuple d'Israël, et
 même, ce n'était
 qu'avec la faveur
 divine que ces sa-
 crifices suffisaient à
 effacer les péchés.
 Combien vous devez
 obtenir, par le dé-
 cret de Dieu, une
 sagesse plus grande
 et une faveur plus
 abondante, vous qui
 n'agissez point en
 immolant une victi-
 me sanglante, mais
 cette victime divine,
 où nul sang n'est
 versé, j'entends par
 là le corps et le

sang du fils unique de Dieu, qui surpasse en perfection toutes les créatures du ciel et de la terre. Puis, vous avez complété cet holocauste si pur en chantant les cantiques et les psaumes de David, prophète et grand roi.

Et nous devons répéter maintenant les paroles divines: Heureux les miséricordieux, car ils trouveront miséricorde. Car celui qui a pitié d'un malheureux, Dieu le rétribuera selon ce que dit l'Esprit Saint à Salomon, fils de David: Dieu n'accordera-t-il pas une récompense moindre à celui qui n'a eu pitié que d'un seul pauvre, qu'à celui qui a eu pitié de toute la multitude des pauvres, dont on ne saurait compter le nombre. — Ces pauvres, ce ne sont point des mécréants,

mais ce sont les meilleurs des enfants de l'Eglise catholique; et ce ne sont pas des malheureux pris au hasard, car quelques-uns sont des prêtres de Jésus, dont il a dit: Ceux qui sont avant vous, sont avant moi, — d'autres sont de timides enfants, dont Notre Seigneur a dit: A chaque instant, ils contemplant le visage de mon père, qui est aux cieux. — Puis, par dessus tout, il a enrichi les Saintes Eglises de Dieu, dont le prophète a dit: Elle est l'Eglise du Dieu vivant, le pilier et l'appui de la vérité. Tel est votre rôle, ô noble Seigneur; il est juste que Dieu n'oublie pas ce que vous lui avez donné.

Puis, je lui demanderai (qu'il soit exalté!), d'un cœur humble et d'une voix soumise, que du haut du Ciel, sa demeure, il étende sa

droite sainte et qu'il vous bénisse, vous, vos enfants et vos petits-enfants, jusqu'à la dernière génération, et que, pour l'étendue des siècles, il fasse habiter vos demeures par la gloire, la puissance et l'admiration; qu'il vous protège contre vos ennemis corporels et spirituels; qu'il vous garde de tout ce qui nuirait à vos âmes et à vos corps; qu'il fasse votre vie longue et pleine de bonheur et de prospérité dans ce monde périssable; puis, après une vie que prolongeront les bonnes actions, qu'il vous accorde le Paradis éternel et la béatitude infinie; qu'il vous mette au nombre des rois, des princes et des saints gouverneurs de peuples, qui l'ont satis-

والملك العظيم ۞ فالاولي بنا حينئذ ان تقول ۞ داوي
الرحومين فانهم يرحمون ۞ فان الذي يرحم مساكينا
يقرض الله على ما يقوله الروح القدس علي لسان
سليم بن داود ۞ فكبر الاولي ان يقرض الله ذلك
الذي لمرحمة مساكينا واحدا فقط ۞ بل جلمت مساكين
لا يحصى عددهم ۞ وايس هم مساكين من الالف ۞ بل انما
هم من اخص اولاد الكنيسة الكاتوليكية ۞ وليس
مساكين كيف انتق بل بعضهم كهنه يسوع الذي
قال فيهم من قبلكم فقد قبلني ۞ وبعضهم اطفال ودعا
الذي قال فيهم ربنا انهم كل حين ينظرون الى وجه
ابي الذي في السموات ۞ ثم انه اغنا فوق ذلك
كنائس الله المقدسة التي قال فيها الرسول هي بيعة
الله الكه عمود الحق ۞ ثبانه ۞ فهذا هو حاكم يا ايها
المولي الشريف محله ۞ حقا ان الله لا ينسا ما اقرضته
ايه ۞ ثم اني اطالب اليه تع بقلب خاشع و صوت ضارع
ان يبسط يمينه القدوسه من علو سمايه ۞ ويبارك
عليكم

258. — Psaltire arabă, 1706.

عليكم وعلمي بنيكم ودريتكم الي جيل الاجيال ه وان
يحل منازلكم من الدهر عامرة بالشرف والجاه والاكرام ه
ويؤيدكم علي الاعداء الجسدانيين والروحانيين ه
ويصونكم من كل ما يؤذي انفسكم واجسادكم ويجعل
عمركم مدينا بالسعادة والاقبال في هذا العالم العابر ه
ثم بعد عمر مستطيل بالعمالحات يبلغكم النعيم
الابدی والخير السرمدی ه ويحصيكم في زمرة
الملوك والامراء والولاة القديسين الذين ارضوه في
هذا العالم بالخير والاعمال الصالحة ه واقتديتم بهم
بالسيرة المرصية الناجحة ه بشفاعته مريم البتول
والدة الاله وباري بطرس هامة الرسل القديسين
وموسى هذا الكرسي الانطاكية الذي جردتم نحوه
العناية العظمى والمساعدة الكبرى ه ثم لا تزالون
في سرور وامان الي ابد الابدين امين
اتناسيوس برحمة الله البطريرك الانطاكية وسائر
الشرق سابقا الدامي بجناتكم العالي

259. — Psaltire arabă, 1706.

fait dans ce monde par leurs vertus et leurs pieuses actions. Puissiez-vous, par une vie heureuse et prospère, les imiter, grâce à l'intercession de la Vierge-Marie, mère de Dieu, et de Saint Pierre, chef des saints apôtres et fondateur de ce siège épiscopal d'Antioche, pour lequel votre sollicitude et votre assistance se sont libéralement dépouillées. Puissiez-vous ne pas voir l'adversité et rester dans les délices et la joie jusqu'à l'éternité des éternités.

Athanase, par la miséricorde divine patriarche d'Antioche et de tout l'Orient, jadis prédicateur de votre Cour magnifique.

In exemplarul acestei psaltiri fost în colecțiunea Schefer și acum în Biblioteca școlii de limbi orientale din Paris, lipsește această prefață

tă scrisoară de dedicație, dar a doua prefață. După un început fără interes această prefață continuă astfel:

Ensuite dit le Père très-saint, le vase précieux, semblable à Moïse par sa vocation, à Aaron, père des docteurs, par sa mission, à Elie par sa dévotion et par son zèle, à David par son humilité et son obéissance, à Salomon par sa sagesse et son jugement, — j'entends par là le père des Pères et le chef des chefs, le Seigneur Athanase, évêque d'Antioche, le grand, — le seigneur puissant et considérable, — qui rendit Damas heureuse tant qu'il fut son fils et la gloire d'Alep la grise depuis qu'il en est devenu l'habitant — qui y a fait fleurir la foi orthodoxe dès le matin où il y est devenu pasteur, — et qui a illuminé les âmes

croyantes; celui-là ne cessera d'être son guide (que Dieu nous ait en sa miséricorde par ses prières et nous renvoie la faveur de ses bénédictions et de ses invocations). — Quand j'appris la parole du Très-Haut: „Ce n'est point de pain que vit l'homme, mais de toute parole sortie de la bouche de Dieu“, je compris aussitôt que la connaissance des livres divins doit appartenir au mieux instruit des choses nécessaires, particulièrement aux âmes chrétiennes, qui l'achètent à un bon prix, afin d'y apprendre quel est le souverain bien pour le rechercher, et quel est le pire mal pour l'éviter. — Je vis que ce but ne pouvait être atteint complètement, absolument, par le fidèle que si le désir en était en lui depuis le jeune âge, afin que la marque en fut imprimée dans les feuillets de son cœur et dans le miroir de son intelligence. Je me proposai alors d'ouvrir une porte par laquelle les enfants des chrétiens atteindraient cet objet nécessaire et ce but obligatoire. — Je remarquai que les psaumes de David roi et prophète, dont le chant est répandu dans les églises de Dieu en tout temps et instant, et sans le secours desquels ne peut être accompli le service du Seigneur prescrit, sont un bâton solide pour les jeunes enfants et les fils des fidèles. C'est une échelle au moyen de laquelle les fidèles parviennent jusqu'à l'adoration de Dieu et à sa louange dans les églises et les saints monastères. Je me décidai aussitôt à imprimer ces psaumes pieux à l'usage de l'enseignement des jeunes chrétiens dans les écoles pour qu'il fut facile à trouver pour le riche comme pour le pauvre et qu'on se le procure pour un prix moindre que celui d'un manuscrit. Ainsi, il ne sera pas impossible pour le pauvre d'instruire ses enfants, et ils ne manqueront point de la science que Dieu leur a imposée en disant (Prov. IV. vers. 1.) „Ecoutez, ô enfants, l'enseignement du père et soyez attentifs à apprendre la loi.“ Nous avons corrigé l'orthographe des psaumes, avant l'impression, dans la mesure où la syntaxe le réclamait; mais nous n'avons rien changé au fonds que les vingtς καθίσματα, que nous avons corrigés à cause de leur mauvais arabe. Quand vous verrez une croix au commencement d'une phrase, lisez cette phrase interrogativement, c'est-à-dire en forme de demande, jusqu'au point qui la termine. — *Ce livre a été fini en 1706 du Messie dans la ville d'Alep la grise, un des gouvernements de la Syrie IIe.* Ne nous oubliez pas pour la miséricorde et la prière. Nous demandons ici que notre but soit atteint par son aide et ses bénédictions. Amen.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române.

Schnürer, *Bibliotheca arabica*, 371. — Picot, *Anthime*, 539.

adus, de câtă cele de multă preț și daruri împărătești ale domnilor celor mari. Pentru această dar și eu având typosit în minte me nemincinos și adevărat, nu mă rușinez a-ți aduce această smerită a me ostenelă, spre multămita a bunei voinței și a părințești tale dragoste, care pururea mi-ai arătat, și totu deuna mi-o arăți, trimisule de Dumnezeu păstor, — ostenelă adevărată de nimic după meșteșug, și nici de-o cinste. Iară însă după materie lăste mare și a cinstei cei de săvârșit, pentru că lăste jalnica povestire a patimei cei de mântuire a nepătimitorului Dumnezeescului cuvânt, și mai vartos creștinescul tău suflet foarte plăcut, pentru multa cucerie și cucernica ta petrecere, care înaintă ochilor tuturor te arată pentru acela a căruia îi ai numele (Theodosie, adecă dat de Dumnezeu). Să cadă aici după obiceiul celui de obște al Ritorilor să pornesc condăul la o laudă mare ale mai aléselor tale bunătăți, și a celor plăcute de Dumnezeu petreceri, asemănându vieții lui Hs.; însă pentru căci cunosc pre sine-mi foarte ne-iscusit și slab la cuvânt ca să isprăvesc această, tac ne-adormiră ce de toate nopțile, posturile cele ne-curmate, milosteniile cele ne-îcetate carele te arată alt Ioann milostiv, nou postnic, inger întrupat te arată; lasă nevoița ta ce mare, și ne-leneviră ce cu nevoiță spre podoaba Beserecilor, spre îndreptare celor păcătoși, spre învățatura celor Beserecești, spre îndreptare celor lumești, spre chivernisiră celor săraci, spre priimire celor rămași, spre ajutorul celor străini, spre întoarcere celor nepocăiți, spre liniște a toată turma ce sufletescă și trupescă, ce-ți lăste încredințată dela Dumnezeu, carele acestă toate te arată alt răvnic Ilie și nou Avraam. Nu zică nimic pentru bărbăția ta ce mare la întâmplări, pentru ce de săvârșit măsurăciune la norociri, pentru ce necrezută răbdare la durerile cele cumplite, carele după vreme ți-le pricinuiaste bătrânețele cele de mulți ani, ca alt răbdător Iov te arată de vreme ce casnici tăi, și căți pentru cercetare vin la chilia ta, mai vartos eu insum mărturisesc cum că alte strigări nu es din blagoslovita ta gură, fără numai: „Fie numele Domnului blagoslovit! „Dumnezeu și omul Isus au luat asupra lui atât muncă și patimi pentru mine „cel păcătos ne-păcătos fiind el, și eu pentru mulțime păcatelor mele să „nu priimesc cu răbdare puțină durere?“ Care cuvinte cu obicnuita ta blândete strigându, pricinuești ne-măsurată umilință la căți socotesc să-ți aducă mângăiere. Acestă toate le tac pentru că ajunge că lauda nu încetă în tute patru părți ale lumii a te propovedui ca o închipuire a tuturor bunătăților. Priimește dară până într-ată gânditorule de cele dumnezeiești arhierarha, cu ochi blând acest mic dar al meu, ca un semn de mulțamită, ca un zalog al desăvârșitei mele cucerii, și nu te uită la micșorare darului, ci la buna voință a dăruitorului. Și trăiască la ce de pură slavă a Beserecii, lauda ce nemuritoare a Arhierilor.

„Propoveduitorul Evangheliei, Gheorghie Maidă.”

Originalul grecesc al aceste cărți este descris mai sus la No. 152, pag. 468.

București: Biblioteca Academiei Române.

262. — Frontispiciu din *Triodion*, Buzău 1700.

1709.

156. Catechism catolic cu litere latine, Sibiu 1709.

Nilles, în *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae St. Stephani*, vol. I (Oeniponte, 1885), p. 372, vorbind de P. Franciscus Szunyogh, dice :

„Edidit *Catechismum Valachicum majorem Romano-catholicum*, typo Valachico Tyrnaviae 1696 et 1726, typo latino Cibinii 1709.

Ar. Densușianu, *Istoria limbii și literaturii române*, ed. 2-a (Iasi 1894), p. 196.

157. Serviciul bisericesc, Tîrgoviște 1709. — Grecesce.

BIBΛΟΣ ἘΝΙΑΥΣΙΟΣ | ΤΗΝ ὙΠΕΡΒΑΤΗΝ ἘΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ | Ἀκολουθίαν. | ἈΝΕΛΛΕΙΠΩΣ ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ | Τυπωθεῖσα μὲν καὶ ἀφιερωθεῖσα | Τῷ Παναγιωτάτῳ, λογιωτάτῳ, καὶ σοφωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ | Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ Οἰκου-
μενικῷ Πατριάρχῃ, | Κυρίῳ Κυρίῳ ἈΘΑΝΑΣΙΩ. | Ἐπὶ τοῦ Εὐσεβεστάτου, Ἐκλαμπροτάτου, καὶ Γαληνοτάτου Αὐθέντου, | Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. | Μπασσαράμπα Βοεβόδα, τοῦ Μπραγκοβάνου, Ἡγεμόνος πάσης | Οὐγκροβλαχίας. | Παρὰ τοῦ Πανιερωτάτου, καὶ Θεουσεβεστάτου Μητροπολίτου Οὐκ- | γροβλαχίας Κυρίου Κυρίου ἈΝΘΙΜΟΥ, τοῦ ἐξ Ἰερί-
ας, | Ἀναλώμασι καὶ Τύποις τοῖς αὐτοῦ. | Διορθωθεῖσα δὲ μετ' ἐπιμελείας παρὰ Μητρο-
φάνους Πρεσβυ- | τέρου Γρηγορίου, τοῦ ἐκ Δωδώνης. | Ἐν Ἑτεῖ α'. ψ'. θ'. Κατὰ Μῆνα Αὐ-
γούστου. | Ἐν τῇ Ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει τῇ ἐν Τεργοβύστῃ | τῆς Οὐγκροβλαχίας.

Carte de peste tot anul, cuprindând fără lipsă tot serviciul bisericesc, tipărită și așierosită preasfințitului, prea învățatului și prea înțeleptului Archiepiscop al Constantinopolului, Roma-Nouă și Patriarch Ecumenic Domnului Domn Atanasie. Pe timpul prea piosului, prea strălucitului și prea luminatului Domnitor, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, Brâncoveanu, Egemon a tōtă Ungrovlachia. De prea sfințitul și iubitorul de Dumneșeū Mitropolit al Ungrovlachiei Domnul Domn Antim din Ivir, cu cheltuiala și cu tiparul său. Corectată cu îngrijire de Mitrofan Presviterul Gregoras, din Dodona, în anul 1709, în luna lui August, în preasfințita Mitropolie a Tîrgoviștei din Ungrovlachia.

În folio de 4 foi fără număr și 972 (în realitate 973) pagini, 1 f. albă, 588 și 36 pagini. Tipărit cu negru și roșu, pe două colone. Titlul este încadrat.

Pe verso titlului este stema obișnuită (facs. 249) și 10 versuri adresate lui Constantin Brâncoveanu. Pe fața următoare se află 30 versuri adresate aceluiași Domn de către Mitrofan. În celelalte folio liminare se mai află o scrisoare a lui Antim Ivireanu către Atanasie, Patriarhul Constantinopolului și arătarea cuprinsului.

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități.
Popp, *Disertație*, 62. — Picot, *Anthime*, 550.

203. — Frontispiciu din *Liturghia* de la Buzău 1702.

1710.

158. Antim, *Învățătura besericiască*, (Tirgoviște) 1710.

În cartea *Capete de Poruncă la toată ciata Besericiască* a Mitropolitului Antim, tipărită la Tirgoviște în 1714 (v. mai jos), se citește la cap. 11:

„Fieți care Preotă să citescă cu socotință acele cărțușe de învățatură Besericiască ce s-au tipărit la lăutul dela Hs. 1710 și s-au dată atunci tuturoră în dară, și să împlinescă și cu fapta acele ce scriu într-ânsa, că apoi de nu voră face să vor pedepsi; Iară cine nu va avé, să cîară la arhierul său că i să va da...”

N'am vădut exemplare din această carte. O edițiune nouă s'a publicat sub titlul: „Învățatură besericiască a vlădicăi Anthimă. A doa oară tipărită în orașulă Bucureștiloră. În Tyipografia școalei Văcăreștiloră. La anul dela Hs. 1741.”

Biserica orthodoxă, VIII, 827. — Picot, *Anthime*, 553, n° 40.

159. Slujba S-tei Ecaterine și Proschinitarul S-tului Munte, Tirgoviște, 1710. — Grecesce.

Βιβλίον περιέχον την Ἀκολουθίαν τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τὸ τε Προσκυνητάριον τοῦ ἁγίου Ὅρους Σινᾶ μετὰ τῶν πέριξ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτὸ, τὴν τε τάξιν τῆς Ἀκολουθίας τοῦ μοναστηρίου, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦδε ἀρχιεπισκοπήσαντας, καὶ ἐγκώμιον τε εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος, καὶ περὶ τῶν Ἀράδων. Τυπωθὲν ἐπὶ τοῦ αὐθέντου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόδα, Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, παρὰ τῷ παναγιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ἀνθίμῳ τῷ ἐξ Ἰβηρίας ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Τερ-γοβίστου· ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ ὀσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Μητροφάνους Γρηγορά τοῦ ἐκ Δωδώνης. ἐν ἔτει αψι' κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

Carte cuprindând serviciul sfintei Ecaterina și Proschinitarul sfintului Munte Sinai cu a celor din prejur și a toate cele din el și despre el, cum și ordinea serviciului Mănăstirei și a celor din ea ce au fost până acum Archiepiscopi, și un engomiu la sfintul Munte Sinai, și despre Arabi. Tipărit pe timpul Domnitorului Ioan Constantin Basarab Voevod, Egemonul a totă Ungrovlachia, de către prea sfîntitul și prea învățatul Mitropolit Antim din Iviria, în Mitropolia din Tirgo-

viste. Prin îngrijirea și corectarea prea cuviosului între ieromonachī Mitrofan Gregoras din Dodona. În anul 1710, în luna lui Septemvrie.

In-4°.

Cartea acésta a fost retipărită la Veneția în 1727.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική φιλολογία*, I, 55, n° 153. — Picot, *Anthime*, 551, n° 38.

160. Panoplia dogmatică, Tirgoviște 1710. — Grecesce.

ΠΑΝΟΠΛΙΑ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ | 'ΑΛΕΞΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ, | Περιέ-
χουσα ἐν συνόψει τὰ τοῖς μακαρίοις καὶ θεοφόροις πατράσι | συγγραφέντα, εἰς τάξιν δὲ καὶ
διεσκεμμένην ἁρμονίαν παρὰ | Εὐθυμίου Μοναχοῦ τοῦ Ζιγαδηνοῦ τεθέντα. | 'Επὶ ἀνατροπῇ
καὶ καταφθορᾷ τῶν δυσσεβεστάτων δογμάτων τε καὶ | διδαγμάτων τῶν ἀθέων Αἰρεσιάρχων,
τῶν κακῶς κατὰ τῆς | ἱερᾶς αὐτῶν Θεολογίας λυττησάντων, | 'Αφιερωθεῖσα | 'Επὶ τοῦ Εὐ-
σεβεστάτου, Ὑψηλοτάτου, καὶ Θεοστέπτου Αὐθέντου καὶ | Ἠγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας
'Κυρίου Κυρίου | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα | Βοεβόδα τοῦ Μπραγκοβάνου. | Τῷ
Εκλαμπροτάτῳ καὶ Σοφωτάτῳ Γίῳ αὐτοῦ | Κυρίῳ Κυρίῳ Στεφάνῳ Βοεβόδα | τῷ Μπραγ-
κοβάνῳ | Παρὰ τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Λογιωτάτου Μητροπολίτου Δρύστρας | Κυρίου Κυρίου
'Αθανασίου, | Οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι νῦν πρῶτον τετύπεται | Παρὰ τῷ Πανιερωτάτῳ, Λο-
γιωτάτῳ, καὶ Θεοπροβλήτῳ Μητροπολίτῃ | Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ Ἀνθίμῳ | Τῷ ἐξ
'Ιδερίας. | 'Επιμελεία καὶ διορθώσει Μητροφάνους Ἱερομονάχου Γρηγορά | τοῦ ἐκ Δωδώνης. |
'Εν τῇ Ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει τῇ ἐν τῷ τῆς Οὐγγροβλαχίας | Τεργοβύστῃ. | 'Εν ἔτει ἀπὸ
Θεογονίας Χιλιοστῷ Ἑπτακοσιοστῷ Δεκάτῃ. | Κατὰ Μῆνα Μάϊον.

Panoplia dogmatică a Impăratului Alexie Comnen, cuprinzând în scurt scrierile fericitilor și de Dumneșu purtătorilor părinți, puse în ordine și în armonie cugetată de Eftimie Monachul Zigaden, spre răsturnarea și sfărîmarea și a dogmelor celor impi și a învățăturilor Eresiarchilor ateî, a celor rău infuriați contra sfințitei lor Teologii. Afierosită pe timpul prea piosului, prea înălțatului și de Dumneșu încoronatului Domnitor și Egemon a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod Brâncoveanu, prea strălucitului și prea înțeleptului fiului său Domnului Domn Ștefan Voevod Brâncoveanu, de prea sfințitul și prea învățatul Mitropolit al Dristrei, Domnul Domn Atanasie, cu a căruî cheltuială s'a tipărit acum întâi la prea sfințitul, prea învățatul și de Dumneșu alesul Mitropolit al Ungrovlachiei Domnul Domn Antim din Iviria. Prin îngrijirea și corectarea lui Mitrofan ieromonachul Gregoras din Dodona, în prea sfînta Mitropolie cea din Tirgoviștea Ungrovlachiei, în anul de la nascerea Domnului 1710 în luna Maiu.

În folio de 6 foi fără număr și 188 numerotate. Tipărit pe două colone, cu 54 de rînduri în colônă. Titlul e încadrat într'un chenar înflorit.

Pe verso titlului Stema Țerei (facs. 249) cu inițialele domnesei ale lui Constantin Brâncoveanu și 6 versuri ale lui Ἀντώνιος ὁ διδάσκαλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, καὶ λογοθέτης γενικοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, adresate aceluiași Domnitor.

Foile liminare mai cuprind: o scrisoare a lui Atanasie, episcopul Silistrei, către Ștefan Brâncoveanu; nise versuri de laudă pentru ambii aceștia de Antonie, profesorul de mai sus; mai multe epigrame semnate: Χουρμούζιος, Ἱεροδιάκον. Ἰωαννίκιος ὁ Χατζῆς, Γεώργιος Χατζηθάου Δαρισσαῖος și Εὐθύμιος Μονάχος ὁ Ζιγαδινός; un prolog pentru carte al lui Alexe Comnen și în fine arătarea cuprinsului.

La sfârșit (f. 188), se citesc următoarele :

Ἄλγεϊ ἀλάστωρ αἰρετιζόντων βλέπων
 Τύπῳ δοθείσας τὰς πονηρὰς αἱρέσεις
 Αὐτοῦ τε καὶ τῶν πρὸς θρίαμβον καὶ στόγος
 Κατατρεχούσης τῶνδε τῆς πανοπλίας
 Τῆς δογματικῆς πυρίνου σπάθης δίκην
 Ἀλεξίου Ἀνακτος Εὐσεβεστάτου,
 Καὶ πυρπολότης δογμάτων τῶν δυσθέων
 Ἀπαν νόημα, καὶ πλάνην λαοπλάνων.
 Ἄ γὰρ Τριάδος οἱ ὑπέρμαχοι πόνῳ,
 Εἰς τὴν Τριάδα ἐλπίσαντες ἐκτόπως,
 Ἐξειργάσαντο Πνεύματος δαδουχίᾳ
 Κράντωρ ὁ θεὸς ταῦτα συλλέξας πόθῳ,
 Καὶ δὴ προτρέψας Ζιγαδηνῷ ἀρμόσαι,
 Ἦν Μητροφάνης νῦν τύπῳ διορθῶν,
 Χαίρει τε θυμῷ φθὰς τὸ τὸν Βίβλου τέλος.
 Ἐν ἔτει Σωτηριῳδεὶ αΨί. Σκιρροφοριῶνος β'. μεσοῦντος.
 Ὁ ἐλάχιστος τῶν Ἰερομόνων Μητροφάνης
 Γρηγορᾶς ὁ ἐκ Δωδώνης

Sufere impiosul ereticilor vădând că se editază prin tipar eresurile viclene și ale lui și ale aceloră spre triumf, și ca de o sabie de foc ce-l urmărește să întristează de Panoplia dogmatică a Împăratului celui prea pios Alexie, și care mistue ca prin foc totă cugetarea dogmelor celor de Dumneșeu urite și înșelarea a înșelătorilor de popore. Căci ceea ce apărătorii Treimei au lucrat cu anevoință prin luminarea spiritului nădăjduind neîndoios în Treime, divinul Împărat adunându-le acestea cu osteneală, a îndemnat apoi pe Zigaden să le armonizeze, pe care (lucrarea) Mitrofan acum corectând-o la tipar, se bucură cu bucurie ajungând la sfârșitul cărții.

În anul mântuirii 1710. Schiroforion 2 a mijlocului lunei (Iunie în 12).

Cel mai mic între ieromonachii,
 Mitrofan Gregoras din Dodona.

București: Biblioteca Academiei Române. — Paris: Biblioteca Națională.
 Picot, *Anthime*, 552, n° 39.

161. Liturghier georgian, Tiflis 1710.

Acastă carte ne este cunoscută din publicațiunea archeologului rus Bakradže și din notițele publicate de G. I. Lahovari și H. Schuchardt.

La început se află stema Bagratizilor (dinastia care a domnit asupra Armeniei și mai târziu asupra Georgiei) și un portret al lui Wachtang VI, iar la sfârșit epilogul pe care-l dăm aci după traducerea rusescă a lui Bakradže :

Intru slava sf. Treime eu, de origine și nascere Davidian, nepotul conosciutului țar Wachtang, nepotul gloriosului țar Arcil și al foarte renumitului țar georgian Gheorghe, și fiul prea stimatului Levan, guvernator al Kartaliniei, principale Wachtang, am chemat din Valachia un tipograf și am întocmit o tipografie spre scăparea sufletelor sus numiților țari, ale tatălui și mamei mele, al ficei Guriely Tutî, spre bucuria sufletului meu și al soției mele fca stăpânitorului circasian Rusudany... și spre educațiunea fiilor și ficelor mele.

Fiind că părinții de suflet ai Georgienilor posedau puține cărți bisericești, iar aceia cari nu le posedau, nu puteau fără această carte a îndeplini datoriile lor cu succes, stăpânitorul și guvernatorul Georgiei, principele Wachtang, simțind și înțelegând necesitatea ei pentru preoții, ce aveau nevoie de ea, s'a îngrijit, precum s'a îngrijit și în privința altor cărți, tipărite de noi în limba voastră georgiană, ca să începem tipărirea și acestei cărți, punând ast-fel lumina pe luminător... De aceea vă rog pe voi toți, prea sfinții prelați și smeriți preoți, cine din voi va voi să ia în mână această carte, acela în timpul săvârșirii slujbei și jertvei fără de sânge cu ajutorul ei, să pomenescă și să roge pentru sănătatea și viața aceluia, cu cheltuiala căruia s'a făcut acest lucru și s'a tipărit cartea.

Al vostru flu de suflet, tipograful ungrovalach Mihail Ștefanovici.

La sfârșit:

დაიბეჭდა ქ, ტფილისსა ხელითა მესტამზე მიხაელ სტეფანე-შვილისა უნ-გრო-ელახელისათა ქორონიკონსა ქრისტეს აქეთ ათას შვიდას და ათსა,

adică: S'a tipărit la Tiflis de mâna tipografului Michail Stefaneșvili (=Stefanovici), Ungro-vlach, în anul dela Christos 1710.

După această urmăză șese versuri românești, tipărite cu caractere georgiane (pe cari le dăm în transcripția lui Schuchardt):

ქ: პრეკუმ ჩეი სტრეინი დორესკ: მოშია სეშაზე:

კინდ სინტინტრალტე ცარე: დენუბტეშა ზე:

ქ: ში კაჩეი ჩეს პრე მარე: ბატუწ დე ფუროუნა:

ში როაგა პრე ღუმნეზეუ: დე ლინიშტე ბუ ნა:

ქ: აშა ში ტიპოგრაფი: დო კერციი სფერშირე:

ლაულა ნენჩტატა: დაუ: ში მულცემი რე:

Prekum tșei streini doresk: moșia se șaze (*să ș vază*)

Kind sint intr alte tsare: de nu p(o)t se șaze:

Și ka tșei tșe-s pre mare: batuts de phurtuna:

Și roaga pre Dumnezeu: dă liniște buna:

Așa și tipographi: do (*de-a*) kertsei spherșire:

Lauda nentș(e)tata: dau: și multsemire.

Greșelile de tipar cari s'au strecurat în reproducerea lui Schuchardt se pot îndrepta prin comparațiune cu textul publicat de Lahovari după Bakradže. Însă *do*, din versul 5 trebuie citit *de-a*, și nu *douē*. Comp. versurile reproduse mai sus, pag. 344.

Volumul cuprinde cele trei liturghii cunoscute și serviciul hirotoniei, iar nu *Biblia*, cum s'a comunicat d-lui Lahovari.

Bakradže spune că sub același Wachtang, pe lângă acest Liturghier, s'au mai tipărit *Evangelia*, *Apostolul* și un *Slujebnic*.

Dm. Bakradže, *Археологическое путешествие по Гурии и Абхазі*, Petersburg 1878. — G. I. Lahovari, în *Timpu*, 23 Iunie 1883, și în *Buletinul Societății Geografice Române*, an. IV (1883) sem. II, 72. — H. Schuchardt, în *Wiener Zeitschr. f. d. Kunde d. Morgenl.*, vol. XI, 205. Picot, *Anthime*, 521, în notă.

264. — Frontispiciu din *Tridion*, Buzău 1700.

1712.

162. Octolh, Tîrgoviște 1712.

О К Т О Б Р Ъ,
 Пѣснь ꙗкоже тѣмъчѣтъ при лѣмѣ рѣ-
 мѣнѣскѣ, спре ꙗцелѣцѣрѣ де ѿбще :
 шѣ Тѣпѣрѣтъ
 Атрѣ ѡл кд. де ѡнѣ, ꙗ ꙗнѣлѣцѣтѣй дом-
 нѣй ꙗ прѣ ѡсминѣтѣлѣй ѡблѣдѣнѣтѣрю
 ꙗ тоатѣ Цѣра Рѣмѣнѣскѣ,
 Іѡѡнн Кѡнстандѣн Б: Бѣсарѣбѣ Кѡсѡвѣ,
 Кѣ тоатѣ кѣлѣтѣлѣ прѣ сѣнѣцѣтѣлѣй
 Мѣтѣрополѣтъ алѣ угѣроклѣхѣй,
 Кѣр ѡнѣмѣ Іѡнѣрѣнѣлѣ.
 А сѣнѣта Мѣтѣрополѣ,
 ꙗ Тѣрѣгѣвѣнѣцѣй.
 ѡа ѡнѣлѣ дѣлѣ Хѣ, ꙗлѣхѣй.
 де Гѣѡргѣ Рѣѡдокѣнѣ,

Un vol. 4° de 4 foi nenum. și 464 pag. Tipărit cu negru și roșu cu câte 26 rinduri pe pagină. Titlul e încadrat în flori de compoziție tipografică. Caietele se compun din câte 8 foi având signatura pe primele patru.

Pe verso titlului, următoarele versuri sub stema Țării Românești :

„Asupra pecetii stihuri politice,
 A Țării Rumânești cu bună fericire.

„Acestu semnă alu Crucii, ce corbulu ivéște,
 Domnulu Constandinū Hs. il gătéște,
 „Să-î fie spre pază cu bună voire
 Și să-lu îndelunge întru stăpanire.“

Pe cele 3 fețe următoare se află prefața următoare :

„Tuturorū celorū ce să află și ținū de eparhiā Țării Rumânești, Cucérnicilorū și cinstiților Preoți, Gheorghie Typografulu, plecată inchinăcūne.

„Cine cunoaște Dumnezelasca răvnă și multa grijă ce are pré sfințitulū și de Dumnezeu trimisulū Mitropolitū alū aceștiil de Dumnezeu mântuite Eparhiā a Uggro-vlahiei, Kyr Anthimū Ivirénulū, pentru toată creștinésca lui turmă, și mai alesū

pentru cinstita cîată a cucernicii voaste Preoții, nu trebuiaște să cêrce pricina, pentru ce acumîi întâi au vrutî să dē în typarî cu a sa chieltuîală acîastă carte a Octoihului, tîlmăcită de pre vorba cē grecēscă și slovenēscă pre limba noastră cē Rumānēscă. Sîntîia sa, ca unū bunū Păstorîu și ne-adormitū, carele nu înce-tēză a ostenî în toate zilele, cu lucrulū, cu cuvîntulū, și cu învățatura, pentru mîntuire cē de obște a oilorū lui celorū cuvîntătoare, și să nevoiaște și în zi și în noapte pentru ca să facă cîata lui cē Preoțēscă să fie înpodobită cu de tot fēlulū de bunătate și iscusenie, cunoscîndū folosulū celū sufletescū, care voi cu-cērnicii Preoți și cēlalaltî creștini puteți să luați dintr-acîastă carte, întru carē să află atātē cunoștințe ale Bogosloviei, și taînele cēle mai înnalte ale drēptei credinței noastre, n-au cruțat chieltuîala, ce după obicînită, lăudata și vite-jasca lui osărdie, și dragoste părintēscă, au dat-o în typarîu, pentru ca să poată și cîata Besericîască și copii creștinilor, cari să nevoescū la învățatura sîntei scripturi, să o cîștige pre lesne, și să o citēscă nu numai în școale și în casele sale, ce și în sîntele Besereci, spre lauda pré slăvitului Dumnezeu, dintru a căruia dar îau credincioșii lumina cunoștinței, și al înțelepciunii. Priimi-ți-o dreptū acēia cu dragoste și cu bunū cugetū, și o cetiți cu mulțămītă, rugîndū neîncetatū pe pré înălțatul Dumnezeu, atāta pentru întemēlarē și buna norocire a prea Luminatului Domnū Ioannū Constandinū B. Voevod, întru a căruia noro-cite zile vă bucurați și cucerniciia voastră și toți creștiniî, de acestū darū, și fa-cere de bine, cātū și pentru sănătate și îndelungata viață a pré sfințitului Mitro-politului nostru Kyr Anthimū, carele cu dăscăliceștile lui vorbe și cu înbunătă-țatele lui osteneli și cu a sa vrédnică de laudă pildă, vă face totdeuna iscusiți la fiește care faptă și învățatură Beserecēscă, și vă bucurați în Domnulū. Aminū“.

Urmēză apoi: „Pinaxū, adecă însemnare de cēle ce să află într'acîastă carte“, o paginā albă și o gravură pe lemn reprezentînd pe sf. Ioan Damaschin cu o inscripție grecēscă și cu legenda:

„Organulū Bogosloviei Damaschin încordēză
„Și noao sfînta Troița bine ne-adeverēză.“

La pag. 463 se citește:

„Slavă, cinste, și închinăciune celui în Troiță unūla Dumnezeu, care ne-au ajutatū după începutū de amū ajunsū și sfârșitulū.

„Iară cei ce vă veți întâmpla a citi, bucurați-vă în Domnulū, și mă rogū veri ce greșală veți afla îndreptați cu Duhulū blîndēțelorū ne puindu-ne în ponos, că precum îaste cu neputință omulū a nu păcătui, într-acestaș chipū și Typogra-fululū a rămāné fără de greșală.

„Typăritu-s-au în Anulū dela facerē Lumii 7221. Prin osărdia și ostenēla lui
„Gheorghie Radovicî.“

Urmēză apoi o mică arătare a greșelilor de tipar.

Mănăstirea Némțului.

1713.

163. Alexandria, (Tîrgoviște 1713?)

Del Chiaro vorbesce despre o *Alexandrie* romānēscă tipărită, fără să arate anul și locul în care s'ar fi tipărit:

„Alexandrie, o sia Storia di Alessandro il Macedone, stampata in Lingua Valaca; ma detta Storia è veramente curiosa per le molte favole che in essa vedonsi frammischiate.“

Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, Venezia 1718, pag. 44.

164. Liturghii, Tirgoviste 1713.

МѢСЕЧНИКЪ ШИ ОФѢТЕЛЪ | ЛѢТЪРГІЙ | Я чѣловѣ динтрѣ сѣици
Пѣринциловѣ | нѣири ѡ лѣи Іоанъ Златѣстѣ, ѡ лѣи Елѣ | снѣи чѣлѣ Мѣре, ши ѡ
Преждешнѣи, | ѡ кѣм ѡтѣи Тѣпѣриѣ. | Лѣтрѣ ѡлѣ кѣ. де ѡнѣ, ѡ ѡнѣлѣцѣи Дом- | нѣи
ѡ прѣ Лѣминѣтѣлѣи ѡелѣдѣнтрѣю | ѡ тѣлѣ Цѣра Рѣмѣнѣскѣ, | Іоанн Кѣнстандин
Е: Басарѣлѣ Воеводѣ, | Кѣ тѣлѣ кѣлѣтѣлѣ прѣ сѣициѣтѣлѣи | Митрополѣи ѡлѣ
ѡуѣгровѣлѣи, | Кѣр ѡнѣи Іерѣнѣлѣ. | Лѣ сѣиѣ Митрополѣи ѡ Тѣргѣкиѣи. | Лѣ
ѡнѣлѣ делѣ Хѣ, ѡлѣ | (Лѣ Гѣвѣргѣ Рѣдовѣнѣ).

In-4° de 2 foi fără numerotație și 210 pagini. Tipărit cu negru și roșu, cu 26 de rânduri pe pagină, cu câte-va ornamente și gravuri. Printre acestea se află și acelea cari au servit la tipărirea *Liturghiei* de la Buzău din 1702 (v. facs. 246 și 247).

Pe verso titlului stema Țerei Românești (facs. 214) și versurile reproduse mai sus la pag. 483.

București : Biblioteca Academiei Române.

Popp, *Disertație*, 61.

165. Pilde filosofesci, Tirgoviste 1713.

Шилѣ философѣиѣ делѣ лѣиѣа грѣцѣскѣ тѣлѣмѣчѣиѣ рѣмѣнѣиѣ, кѣре кѣ кѣчѣ-
риѣ сѣс ѡкинѣт Прѣлѣминѣтѣлѣи ѡелѣдѣнтрѣю Цѣриѣ рѣмѣнѣиѣ Іоанъ Кѣстандинѣ
Басарѣлѣ Воеводѣ, ѡиѣнѣ Митрополѣи Кѣр ѡнѣи Іерѣнѣлѣ, де Кѣр Мѣнѣлѣ ѡлѣ
лѣи ѡпѣстѣи, кѣ ѡкѣрѣлѣ кѣлѣтѣлѣ ѡкѣмѣ ѡтѣи сѣс тѣпѣриѣ Лѣ Тѣргѣкиѣи. Лѣ
лѣтѣ ѡзѣлѣ.

(La sfârșit :) Шѣ сѣс Тѣпѣриѣи ѡчѣстѣ Кѣрѣцѣлѣ: лѣ Лѣтѣ, ѡзѣлѣ, принѣ ѡс-
тѣнѣлѣ лѣи Гѣвѣргѣ Рѣдовѣнѣ.

Titlul de mai sus este luat din Picot (*Anthime*, 554), foia cu titlu lipsind din exemplarul din Biblioteca Academiei.

In-8° mic de 6+108 foi nenumerate, ultima albă; 17 rânduri pe pagină. In primele 6 foi se află titlul și cele două prefețe cari se reproduc mai jos.

„Pré înălțatului și bun credinciosului Domnă și oblăduitoră a toată Țara Rumânească, Domnului Domnului Io Constandină Basarab Voevodă, plecată și cuciarinică închinăciune.

„La mărire oblăduirii tale, pré înălțate Doamne, s-au închinat Pildele Filo-
sofiloră celoră de demult pre limba greclăscă, ca celuă ce ești ală Greciloră și
sprejinatoră și făcătoră de bine. Și ȧrași acellă tălmăcindu-se pe limba rumă-
născă, pentru folosulă politiei și al norodului, la altulă nu era cu dreptate, nică
să cuveniă să se închine, fără numai la a ta stăpănire cē de mare cuviință, ca
celuă ce ești Domn acestui pământă, cărmuitoră acestui norodă și tată făcătoră
de bine a toatei politiei. Și adevărată, o cu cătă sântem datori cu toți, și cei
streini și cei de locă, să lăudămă purură în fiește care locă în totă feliulă, și
cu glasulă și cu cuvintele, numele tău celă vrēnică de laudă, și bunătate ta cē

pré minunată; de vréme ce tu ești acela, pré lunate oblăduitorule, de ne chivernisești cu înțelepciune ta, de ne sprejenești cu stăpânire ta, de ne păzești cu dragoste ta cé părintéscă. Tu ești ce priveghezi pentru ca să trăiască fiește carele dinu noi fără de smintélă; Te nevoești, pentru ca să ne odihnim în liniște mălcomiri; mai înainte socotești și porți de grijă, pentru ca să avem toată îndestulare. Și de să bucură întru norocitele zile ale préléminatei oblăduiri tale toți supuși tăi de viață pacinică, de au dinu destul céle trebuincioase spre traie, de răsuflă lin și neturburat văzduh, de văd sporite averi(le) lor, întărite lăcașurile lor, fără de frică și fără de nevoe Patria lor, darul iaste al părinteștii tale bunătați; că socotindă întocma binele Norodului, ca și al țării tale, te nevoești și zioa și noapte pentru ca să câștige toți purure norocire. Dreptă acéia, precum d'început, când Dumnezeasca voință au înălțat în scaunul oblăduirii Minunatul Tău Chip, toți cu dreptă mijlocire țe-am închinat și dragoste, și credință, și inima noastră, pentru căci așa o cerca luminata ta vrednicie și cuceria cé de obște a norodului și a politiei; așa și acum pentru mai alésele tale bunătați și pentru viața ta cé cuvioasă, pre dreptate toți după putință, și cinșim petutindené, și mărim purure numele înălțimei tale cel vrédnic de laudă. Priiméște dreptă acéia, pré înălțate oblăduitoru, ca o datorie, și de la mine nevrédnicul robul tău acăstă pré mică arătare a smeritei méle cuceri, care cu închinăcune plecă ție marelui și de mult bine făcătorului meu Domn și ca un vrédnic ce ești a toată cinșé, și a toată lauda mai presus, bucură-te, bine sporéște și împărătește întru oblăduitoriul tău scaun în mulți ani, cu sănătate, cu fericire, și cu pacinică stare, pentru norocire norodului și a toată Țara.

„A păzitei de Dumnezeu înălțimei tale, smeritul și mai micul rob
„Manul al lui Apostoli.“

„Tuturor de Dumnezeu credincioșilor cetitori, Manul al lui Apostoli, rog sănătate și norocire.

„Are datorie fiește carele, veri cu ce mijloc ar puté să facă folos Patriei lui, pentru căci ia îi priiaște și-lu hrănește, ia îl cinșéște și-l păzește. Dreptă acéia dară și eu, mai micul tuturor, măcară că nu-m iaste patria Țara Rumânéscă, iară pentru căci am câștigat întru acest pământ, — strein fiind, — și cinșé și priință, cunosc că am acéiași datorie ce au și lăcuitorii cei adevărați. Decă, pentru ca să dau cătră dansa un semn mic de mulțemită și ne având cu altă ce, am pus nevoință de s-au talmăcită acăstă carte de pre vorba cé proastă greciască pre limba rumânéscă, și cu a mé cheltuială am făcut de s-au tylpărit spre folosul acesti patri; de vréme ce cuprinde într-ansa céle mai alése pilde ale filosofilor celor de demult, și politica și tot norodul de obște poate să învete înbunătățita petrecanie și viața cé cuvioasă, și vor puté să cunoască carele sânt răutățile pentru ca să se feréscă de iale, și carele sânt bunătați pentru ca să le câștige.

„Priimiți dreptă acéia cu dragoste, și pentru căci iaste de folos, și pe(n)tru căci vă să dă în dar. Și în loc de plată alta nu pohtesc delă dragoste frăției voastre, fără numai ca să rugați pre Dumnezeu toți de obște pentru bună sănătate și pacinică stare a pré luminatului Domnului nostru Ioannu Constandin Basarab Voevodă, întru a căruia norocite zile câștigă Țara Rumânéscă bunătați ca acéști. Și vă bucurați în Domnul.“

Del Chiaro, vorbind despre cărțile tipărite în Țara Românească pe vremea sa, spune următoarele relativ la ediția grecescă și cea românească a acestor cărți:

„*Le Massime degli Orientali*, traduzione dalla Lingua Franzese nella Italiana; fatta da mo, e dedicata al Principe Costantin Brancovani, per di cui comando il P. Giovanni Abrami (allora Predicatore al servizio di detto Principe) le tradusse in Greco volgare, ma non senza notabile alterazione; fuorono poi tradotte dalla Greca nella Valaca favella per opera dell' Arcivescovo di Valachia Antimo, il quale poi fece stamparle in amendue le suddette Lingue a spese di Maano Apostolo 1713, in Bucorest in 16.“

O edițiune nouă a acestor cărți s'a tipărit în 1783.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, II, 4.

Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, 44. — Popp, *Disertație*, 61. — Picot, *Anthime*, 554. — Gaster, *Literatura populară română*, 204.

166. Maxime filosofice, Tirgoviște 1713. — Grecesce.

ΓΝΩΜΙΚΑ | ΠΑΛΑΙΩΝ ΤΙΝΩΝ | Φιλοσόφων, | Ἐκ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν | ἀπλὴν Διάλεκτον μεταφρασ- | θέντα καὶ εὐλαβῶς | ἀφιερωθέντα | Τῷ Εὐσεβεστάτῳ καὶ Ὑψη- | λοτάτῳ | Αὐθέντῃ καὶ Ἡγεμόνι πάσης | Οὐγγροβλαχίας | Κυρίῳ Κυρίῳ | ἸΩΑΝΝΗ ΚΩΝ- | ΣΤΑΝΤΙΝΩ | Μπασσαράμπᾳ Βοεβόδᾳ, | Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου | Μητροπολίτου | Κυρίου Ἀνθίμου | τοῦ ἐξ Ἰβήρων, | Παρὰ τοῦ Κῦρ Μάνου Ἀποστόλῃ, οὗ | καὶ τοῖς ἀνα- | λώμασι νεωστὶ ἐτυπώ- | θησαν ἐν Τεργοβύστῳ, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ, αψιγ'.

Sentințe a unor vechi filosofi, traduse din italienesce în limba noastră aplă și cu umilință așerosite prea Piosului și prea Înălțatului Domn și Egemon a toată Ungrovlachia, Domnul Domn Constantin Basarab Voevod, pe când păstorea Prea-sfințitul Mitropolit Domnul Antim din Ivir, de Chir Manu Apostol și cu a căruia cheltuială din nou s'a tipărit în Tirgoviște, în anul dela Christos 1713.

In-8° mic de 4+54 foi nenumerate; ultima pagină albă. Titlul este încadrat într'un chenar simplu. Pe verso stema Țării între inițialele domnesci ale lui Constantin Brâncoveanu (ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ Ι. Κ. ΜΠ. ΜΠ. Β. Α. Π. Σ.). Urmăză apoi două prefețe ale lui Manu Apostol:

Τῷ Εὐσεβεστάτῳ καὶ Ὑψηλοτάτῳ Αὐθέντῃ καὶ Ἡγεμόνι πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασσαράμπᾳ Βοεβόδᾳ, τὴν δουλικὴν καὶ εὐλαβητικὴν προσκύνησιν.

Τὰ τῶν Ἑλλήνων τῷ φιλέλληνι Ἡγεμόνι, καὶ ὅσα οἱ τῆς ἐλλάδος φιλόμουσοι Παιῖδες, ἢ ἐλλογίμως συγγράφουσιν, ἢ νουνεχῶς ἐρευνῶσιν, πάντα ὀφείλονται τῇ σῇ Θεοτιμῇ Μεγαλειότητι, Ὑψηλότητι καὶ Φιλόχριστῃ Αὐθέντῃ, ὅπου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς μαθήσεως εἶσαι ὁ θερμότατος ὑπερασπιστής, καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁ φιλόανθρωπος εὐεργέτης. τοῦτου χάριν μὲ δίκαιον τρόπον εἰς τὴν εὐσεβεστάτην σου Ὑψηλότητα καὶ προσφέρονται, καὶ ἀφιερῶνται προσκυνητικῶς ταῦτα τὰ Φιλοσοφικὰ Ἀποφθέγματα ὅπου νεωστὶ μετεγλωτίσθησαν εἰς τὴν κοινὴν μας ἀπλὴν διάλεκτον. διατὶ καὶ τὸ χρέος μας τὸ ἀπαιτεῖ, καὶ τὸ πρέπον μᾶς ἀναγκάζει, μὲ τὸ νὰ εἶναι καὶ ἡ τούτων μετάφρασις, καὶ ὁ ταῦτα προσφέρων, καὶ γέννημα, καὶ θρέμμα τῆς παρὰ σοῦ εὐεργετουμένης Ἑλλάδος. Ποῖον γὰρ χρέος δὲν ἔχομεν πρὸς τὴν Σὴν μεγαλόδωρον εὐγνωμοσύνην καὶ ἡμεῖς τῶν ἐλλήνων τὰ τέκνα, καὶ ἡ ἐλλὰς ἡ κοινὴ μας γεννητρία, ὅπου βλέπομεν φανερὰ εἰς τοὺτους τοὺς τρισευδαίμονας χρόνους τῆς θεοφροσύνης σου ἡγεμονίας, νὰ ἀνθῇ πάλιν ἐκείνη ἡ εὐφημος δόξα, ὅπου ἄνωθεν καὶ ἐξάρχης ἀπόκτησε τὸ γένος μας μὲ τὴν Σοφίαν σου εἰς τῆς Οἰκουμένης τὰ πέρατα; Ἐπειδὴ καὶ μὲ τῆς σῆς Μεγαλοφυχίας ταῖς λαμπραῖς ἐμποίαις ἀνακαλεῖται ἐδῶ εἰς τὸ πρῶτον ἀξίωμα τῶν ἐλλήνων ἡ μάθησις. ἐδῶ ἀνακαινίζεται τῶν ἐπιστημῶν ἡ ἀρχαία λαμπρότης. ἐδῶ γυμ-

νάζονται οἱ νόες τῶν φιλομαθῶν εἰς πᾶσαν ἐλληνικὴν διδασκαλίαν, καὶ ἐνάρετον μεταχειρῶσιν. Καὶ ποῦ ποτὲ εἰς βοήθειαν τῆς ἐλλάδος ἀνέτειλε τοιοῦτος εὐεργετικώτατος ἥλιος; ποῦ εἶδαμεν ἡμεῖς τὰ τέκνα τῆς μίαν τοιαύτην ἀφθονοπάροχον δεξιάν, νὰ προχέῃ πλουσίως εἰς τοῦ λόγου μας, ὅχι μόνον τὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ κυβέρνησίν μας, ὅταν ἡ καταφεύγωμεν, ἢ εὕρισκώμεθα εἰς ταύτην τὴν θεοφύλακτον ἐπαρχίαν, ἀλλὰ νὰ οἰκονομῇ καὶ ἀπὸ μακρόθεν ἐκεῖνα ὅπου εἶναι ἡ χρήσιμα, ἡ ἀναγκαῖα, διὰ νὰ ἀπολαμβάνωσιν οἱ φιλομαθεῖς κάθε ἐπιστήμην πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ γένους μας; Καὶ ὅμως [τοιαύτας πλουσιοδώρας χάριτας τὰς ἔχομεν καθ'ἐκάστην παρ' αὐτῆς τῆς εὐεργετικῆς σου χειρὸς, κράτιστε ἡγεμῶν, ὅπου χαίρεται νὰ διαμοιράζῃ καὶ ἀδιαλείπτως, καὶ ὑπερβαλλόντως εἰς ὅλους τὰς εὐεργεσίας τῆς. Ὡς ὀφειλομένην λοιπὸν ἄς ἀποδεχθῇ ἡ σὴ ὑψηλοτάτη μεγαλειότης καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου αὐτῆς δούλου ταύτην τὴν παραμικρὰν ἐνδειξιν τῆς εὐλαβητικῆς καὶ εὐχαρίστου μου προαιρέσεως, ὡς ἂν ὅπου εἶμαι καὶ ἐγὼ εἰς τῶν πλείστα καὶ μεγάλα παρὰ τῆς φιλοχρίστου σου ἡγεμονίας εὐεργετηθέντων. Καὶ ἂν καλὰ πρὸς τὰς ἀπείρους εὐεργεσίας ὅπου ἔλαβον ἀπὸ τὸ πολὺ αὐτῆς ἔλεος, ὀλίγου ἄξιον καὶ ταπεινὸν εἶναι τὸ προσφερόμενον, ὅμως δέομαι προσκυνητῶς, νὰ τὸ δεχθῇ ἰλέψῃ τῷ ὄμματι, καὶ εὐμενεῖ τῇ καρδίᾳ, ὄντας ἴδιον τῶν Βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, μεγάλα νὰ εὐεργετοῦσι, καὶ μικρὰ εἰς σημείον εὐλαδείας νὰ δέχωνται ἀπὸ τῶν πιστῶν τοὺς δούλων καὶ ὑπηκόων. ὁ δὲ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων Θεὸς νὰ διατηρῇ τὸ θεοτίμητον ὕψος τῆς σῆς εὐσεβεστάτης μεγαλειότητος εἰς τὸν ἡγεμονικόν της θρόνον μὲ ἄκραν εὐδαιμονίαν καὶ ἀγαλλίασιν, εἰς γῆρας εἰρηνικὸν καὶ θαύτατον, διὰ καύχημα καὶ δόξαν τοῦ γένους μας, καὶ διὰ εὐτυχίαν καὶ ἀσφάλειαν ταύτης τῆς λαμπρᾶς ἐπαρχίας.

Τῆς σῆς Θεοφρουρήτου Ὑψηλότητος, ταπεινὸς καὶ παραμικρὸς δούλος,

Mānos Ἀποστόλου.

Prea piosului și prea înălțatului Domn și Egemon a tótă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, închinăciune servilă și umilită.

Cele ale Grecilor se cuvin Domnitorului filelin și τότε câte fiil iubitorī aī Greciei sau învățații scriu orī inventeză cu mintea, τότε se datoresc Măriei tale cei de Dumneșeii cinstite, prea înălțate și iubitorule de Christos Domnitorule, care ești și cel mai zelos sprijinitor al învățătorei grecesci și binefăcătorul cel mai uman al Grecilor. Pentru aceea cu drept cuvînt se dedică și se afierosește cu închinăciune piosității tale cei prea înalte Sentințele Filosofice, care de curînd s'aū tradus în limba noastră comună apla; pentru că și datoria noastră o pretinde și cuviința ne obligă ca să se facă și traducerea acestora, iar dedicatorul acestora este și prin nascere și prin crescere al Greciei, căreia Tu îi ești binefăcător. Căci ce datorie nu avem către a ta darnică recunoscință și noi fiil Grecilor și Grecia născătorea noastră obștească? Pentru că vedem pe față în acești prea fericiți anī aī domniei tale de Dumneșeii păzită, că înflorește iarăși acea glorie strălucită, ce din vechime și de la început a câștigat neamul nostru cu înțelepciunea sa până la marginile lumii; fiind-că și prin măreția ta de suflet cu strălucitele bine-faceri se rechemă aicea învățătura Grecilor la întâia demnitate. Aicea se reînoește vechea strălucire a sciințelor; aicea se exercitează mințile iubitorilor de învățatură în tótă sciința grécă și în întrebuintărea virtuósă. Și unde a răsărit când-va în ajutorul Greciei un sóre atât de binefăcător? Unde am vădūt noi, fiil ei, o dréptă atât de înbelșugată în dar, care să ne dea cu dărnicie nu numai spre folosul și susținerea noastră, sau când ne refugiām sau când ne aflām în acéstă Provincie păzită de Dumneșeii? ci încă să economisescă și de departe acele ce sunt

sau trebuitor sau necesare pentru ca să câştige iubitorii de învăţătură ori ce ştiinţă spre onoarea şi gloria neamului nostru? Şi încă aceste bogate daruri le avem dăruit din mâna Ta cea bine-făcătoare, prea bunule Domn, care se bucură să împartă continuu şi pe întrecute tuturor bine-facerile sale. Deci ca îndatorită (Grecia), primescă prea Înalta Ta Maiestate şi de la mine, cel mai mic serv al ei, acest prea mic semn de umilinţă şi de dispoziţie de recunoaştere, pentru că sunt şi eu unul din cei foarte mulţi şi cu prisos miluit de Domnia Ta cea iubitoare de Christos. Cu toate că pe lângă bine-facerile nenumărate ce am primit de la marea ta îndurare, ceea ce-ţi dedic este de puţin preţ şi înjosit, dar mă rog cu plecăciune să o primesci cu ochiul milostiv şi cu inimă bine-voitoare, fiind propriu Regilor şi Domnilor să facă bine cu îmbelşugare şi să primescă lucruri mici în semn de umilinţă din partea credincioşilor lor servi şi supuş. Iar Împăratul Împărătilor — Dumnezeu — să vă păzescă pe Înălţimea Văastră cea de Dumnezeu cinstită, prea piosă şi prea măreţă în tronul domnesc cu deplină fericire şi veselie până la bătrâneţe pacifice şi prea adâncă, spre fala şi gloria neamului nostru şi pentru fericirea şi siguranţa acestei strălucite Provinci.

Al Înălţimei Tale celei păzite de Dumnezeu umilit şi prea mic serv,
Manu Apostol.

Τοις Θεοσεβέσιν Ἀναγνώσταις Μᾶνος ὁ Ἀποστόλου ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν.

Τὰ παρόντα Φιλοσοφικά Ἀποφθέγματα, ὅπου εἰς διαφόρους γλώσσας εὐρέθησαν καὶ γεγραμμένα, καὶ τυπωμένα, νεοστὶ τὰ μετεγλώττισε, προστάζει τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ὑψηλοτάτου ἡμῶν Αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόδα, ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν διάλεκτον, ὁ λογιώτατος διδάσκαλος καὶ Ἱεροκλήρου Ἰωάννης Ἱερεὺς ὁ Ἀβράμιος. Καὶ μὲ τὸ νὰ τὰ ἔκριναν οἱ πολλοὶ ἄξια εἰδήσεως καὶ τοῖς πᾶσιν ὠφέλιμα, διὰ τὰς πολλὰς καὶ διαφόρους νοουθεσίας, ὅπου περιέχουσιν, συνήρῃσα καὶ ἐγὼ δι' ἀγάπην τοῦ γένους μας νὰ δοθῶσιν εἰς φῶς, καὶ νὰ τυπωθῶσι μὲ ἐδικὴν μου δαπάνην πρὸς ὠφέλειαν τῆς φιλότατης κοινῆς μας Μητρὸς τῆς ἐλλάδος, διὰ νὰ καρποφορηθῶσι καὶ ἀπὸ ταῦτα, τὰ φιλομαθῆτης τέκνα, καὶ ὅσοι εἶναι ἐρασταὶ τῶν λόγων καὶ τῆς σοφίας. Δεχθῆτε λοιπὸν μὲ ἀγάπην τοῦτο τὸ μικρὸν δῶρον τῆς εὐδιαθέτου μου προαιρέσεως, καὶ ὡς εὐγνώμονες καὶ εὐχάριστοι, παρακαλεῖτε τὸν φιλόανθρωπον Θεὸν διὰ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν ἐκείνων, ὅπου καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ συνεργοῦσι διὰ τὴν προκοπὴν καὶ εὐτυχίαν τοῦ γένους μας. Ἐρῶσθε ἐν Κυρίῳ.

Iubitorilor de Dumnezeu cititori, Manu Apostol sănătate şi fericire.

Sentinţele filosofice din această carte, cari s'au aflat în deosebite limbi, şi scrise şi tipărite, de curînd le-a tradus din porunca prea piosului şi prea înălţatului nostru Domn şi Egemon a totă Ungrovlachia Domnul Ioan Constantin Basarab Voevod, din limba italiană în a noastră simplă, prea învăţatul profesor şi predicator preotul Ioan Avramiu. Şi pentru că mulţi le-au socotit vrednice de tipărire şi folositore tuturor, pentru multele şi deosebitele sfaturi ce cuprind, am conlucrat şi eu pentru dragostea neamului meu să se dea la lumină şi să se tipărescă cu cheltuiala mea spre folosul prea iubitei noastre mame obşteşti a Greciei, pentru ca să se folosescă şi din acestea fiii ei cei iubitori de învăţătură, şi caţi sunt doritori de ştiinţă şi de filosofie. Primiţi deci cu iubire acest mic dar a dispoziţiei mele de bine voitoare; şi ca recunoscători şi mulţumitori, rugaţi pe Dumnezeu cel iubitor de oameni pentru mântuirea sufletescă a acelora cari, şi cu cu-

vîntul și cu fapta conlucrăză la progresul și la fericirea neamului nostru. Fiți sănătoși întru Domnul.

Ediții: Veneția, 1780.

București: Biblioteca C. Erbiceanu.

Papadopoulos-Vretos, *Νεοελληνική Φιλολογία*, II, 162. — Picot, *Anthime*, 553, n° 44.

265. Din *Sinopsis*, Iași 1714.

1714.

167. Chrisovul lui Ștefan Cantacuzino pentru abrogarea văcăritului (Tîrgoviște) 1714.

Folie volantă de 60×45^{cm}, tipărită cu negru și roșu în 60 de rinduri. Cu pecetea Domnitorului în ceră roșie (pierdută în exemplarul Academiei).

București: Biblioteca Academiei Române.

Iorga, *Studii și Documente cu privire la Istoria Românilor*, III (București 1901), 94.

168. Mitropolitul Antim, Capete de poruncă, Tîrgoviște 1714.

КАПЕТЕ ДЕ ПОРУНКЪ | Ла тоатъ чѣта Бесеричѣскъ. | Пѣнтрѣ ка съ пѣ-
зѣскъ фѣице | кѣреле динъ Прѣнци шѣ дин | Дѣлѣкони, де пѣиць шѣ кѣ чин- | стѣ
даторѣм Хотѣрѣлѣи сѣс. | Акѣмъ .ѣтѣи Тѣпѣрѣте, | .ѣ зѣлеле прѣ .ѣнѣлѣцѣтѣлѣи |
Дѣмѣнъ шѣ ѡбѣлѣдѣи торѣю ѣ | тоатъ Цѣра Рѣмѣжѣскъ. | Іѡ Цѣфанъ, К. Кѣрѣдѣ. |
ѣ сѣиѣта Мѣнтрѣполѣи | .ѣ Тѣргѣвице. | ла Лѣт, ѣзѣк | — де Гѣѡргѣе, Рѣдѣвѣнѣ.

În 16 mic, de 17 foi nenumerotate. Tipărit cu negru, cu 19 rinduri.

Introducere:

„Anthimă cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop alŭ Ugrovlahiei prѣ cînstitŭ și exarh plaŭurilor.

„Voaо cucѣrnicilorŭ Preoți și Diaconi dinŭ тоатѣ Țара Rumѣnescѣ. Tuturorŭ de обѣте, dela прѣ putѣrnicul Dumnezeu, vѣ rugѣмŭ милѣ, pace, сѣнѣтѣте, viaѣѣ curatѣ și спѣсѣenie sufletѣсѣ, iar dela smerenѣиѣ noastrѣ, Молѣтѣвѣ, Blagoslovenѣиѣ și ertѣцѣлѣне.“

„Milostivulă Dumnezeu, carele ca unŭ Părințe al îndurărilor chivernisește, și mântuiaște pre toți câți nădăjduescŭ la mila lui, au văzutŭ la cé de pe urmă smerenița și nevoia voastră a credincioșilor slujitorŭ al sfântului său Jărtvenicŭ, și plecându-se cu iubire de milostivire, au grăit bune în inima credincioșului și pré innălțatului Domnului nostru și oblăduitorului Țărâi rumânești, Io Ștefanŭ Cantacuzinŭ Voevod, pentru Besérică și pentru toată preoțița. Drept acéla Mărița sa dinŭ Dumnezefască voință indemnându-să, au lucratŭ în zilele noastre lucru sfântŭ și plăcutŭ lui Dumnezeu, plinŭ de bunătate și de iubire de oameni, care în zilele céle de de multŭ, din descălecătoare Țărâi, nici unul dinŭ Domni cel dinŭ tăi nu s-au invrednicitŭ să o isprăvescă și ca unŭ Domnŭ iubitorŭ de Hs. și fiŭ adevărat alŭ sfinteŭ Beséricŭ noastre a răsăritului, aducându-să de cucerie, au mântuit cu hrisov domnescŭ toată cîta Preoțescă de sarcina dărilor, ce da de rândŭ cu țara. Drept acéla dară și noi cu acîastă scrisoare a noastră vă dămŭ în știre tuturorŭ Preoților și Diaconilor, pentru acîastă mare și fără de asămănare milă și facere de bine care s-au făcut voao, ca să innălțați slavă milostivului și dătătorului de bunătăți Dumnezeu, și să faceți rugăcuni neîncetatŭ séra și dimineța, și intru amiază zi, pentru spăsenița sufletelorŭ Părinților și moșilorŭ lui, și pentru buna sănătate Măriŭ sale, și pentru întemélare în scaunulŭ Domnieŭ, să-lŭ păzescă Dumnezeu de toate vicleșugurile înprotivnicilorŭ, și să supue supt picioarele lui pre totŭ vrăjmașulŭ și pizmașul.

Apoi urmază cele 12 „capete de poruncă”.

În porunca „A unŭ-spră-zéce” se ȑice :

„Fiete care Preotŭ să citescă cu socotință acé cîrțulue de învățatura besericescă, ce s-au tyȑpărit la létul dela Hs. 1710, și s-au datŭ atunce tuturorŭ în darŭ, și să împlinescă și cu fapta acéle ce scriu într-ânsa, că apoi, de nu vorŭ face, să vorŭ pedepsi ; iară cine nu va avé, să cîară la arhierul său, că i să va da. Așjidiré și acîastă carte cu acéste 12 capete, fiește carele dinŭ voi să o pestréze ca lumina ochilorŭ, și céle ce s-au hotărâtŭ întrânsa cu poruncă, să se facă cu toată osărdița ; să nu aŭle nimené pricină să zică că au pierdut-o, sau au arsŭ în casa lui, sau ŭ-au furat-o cine-va, că nu să va puté îndrepta, ci să va da în rândulŭ țaranilorŭ.”

Capitulele următóre aŭ aceste titluri :

„Mijlocirile cu carele potŭ să rămăe Diețile temeŭnice și nestrămutate.

„Izvodulŭ Diețilŭ.

„Mijlocirile cu carele potŭ să rămăe foițele zéstrelorŭ temeŭnice și nestrămutate.

„Izvodulŭ foițelŭ zestrilorŭ.”

Urmază apoi încă trei porunci, despre cununia celor fugiți, despre căsătoriile dintre Țigani și Români și despre preoțița rumânilor scăpați din rumânie.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române.

Biserica orthodoxă, XVIII, 826. — Picot, *Anthime*, 554.

169. Sinopsis, Iași 1714.

СҮНОПСИ | ИКСМА ѿТЖИ т҃пѣрїть, ѿ сїлєє прѣ | ЛСМИНАТСАИ Д, Іван,
Н, Я, Коекѡдѣ. | КС Б҃гословїнна прѣ с҃фїцїтєлѣ Патрїархѣ, | Ялѣ Іерсалимєлєи,
шї ѡ тѡатѣ Паланїна. | К҃р Хрїсанта. фїннѣ Мнтрополїтѣ Цѣрѣ К҃р | Гедєнн,
шї сѣс т҃пѣрїть ѿ Мѣнѣстїрѣ | ѡ с҃фїтєлєи Мормѣнтѣ, ѿ Сѣтѣ Савєа ѿ Ашн |
Ла Йнєлѣ дѣла Хѣ сѣлѣ. | Днн Т҃пографїа Й мормѣнтєлєи С҃фїтѣ. | Дє Іеремїа
Маркѡвнѣ.

In-4° de peste 64 de foi nepaginate. Tipărit cu negru, cu 24 de rînduri pe pagină. În text sî se află cîteva ornamente, iar pe titlu o gravură reprezentînd *Innălțarea Domnului* (facs. 265), ca un fel de semn al tipografiei sîntului Mormînt (St. Sava) din Iași. Pe verso titlului sî se află stema Moldovei (facs. 266), între literile Івн—Н, Й—Е, Д—М, Л—Д, А—Ц, М—О.

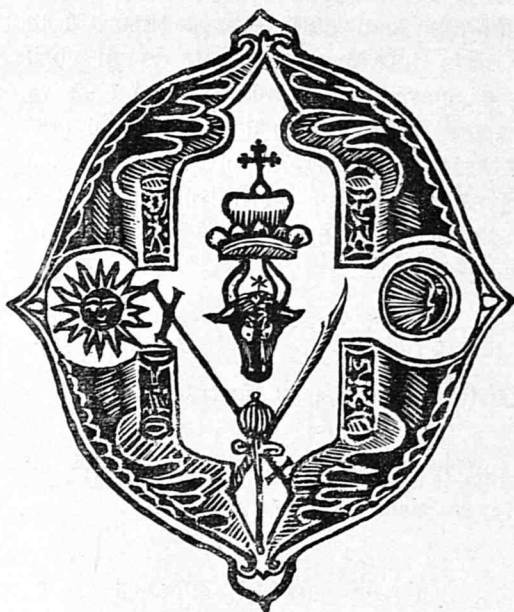
Pe fîia următoare se află, de o parte, arătarea cuprinsului, iar de alta o gravură mare reprezentînd *Bunavestirea* cu inscripția slavonescă: бѣговѣнїи.

„Scara a cărți.

„Slujba Acathistului. — Canonŭ de rugăciune cătră Прѣ с҃нта Нăсцѡарѣ de Dumнедеу, адецѣ Paraclisulŭ. — Exapsalmulŭ rumănește. — Перкый чѣсѣ (cîiasul *întăi*) rumănește. — Pavecernїѣ cѣ marѣ. — Pavecernїѣ cѣ micѣ, rumănește. — Slujba sîntei Priceștanїi. — Rănđudŭfala lunilorŭ.“

Nu cunoscem exemplare complete.

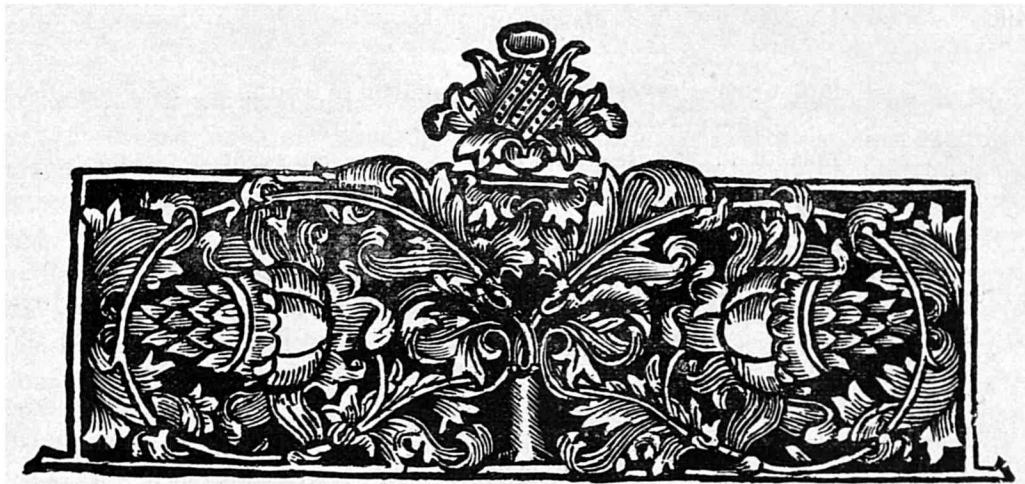
București: Biblioteca Academiei Române.

266.

267.

268. — Din *Octoidh*, 1700.

1715.

170. *Ciasoslov*, tradus de Mitropolitul Antim Ivirénul, Tîrgoviște 1715.

Ч И С Л О ' В Ъ
 Я К ѡ М Ъ ꙗ т ѡ ѡ Т Ж Л М ѡ Ч И Т Ъ ꙗ Д ѡ М Б А
 Р ѡ М Ж Н Ѣ С К Ѣ ,
 Ш ѡ ꙗ К И Н А Т Ъ .
 П р ѣ К р е щ ѡ н ѡ С Л ѡ ѡ ш ѡ П р ѣ ꙗ Н ѡ Ц ѡ Т ѡ С -
 Л ѡ ѡ Д ѡ М ѡ ѡ ш ѡ Ѣ Б ѡ Л ѡ Д ѡ Ш ѡ Т ѡ Р ѡ ꙗ ꙗ Т ѡ А Т Ж
 Ц ѡ Р ѡ Р ѡ М Ж Н Ѣ С К Ѣ .
 І Ѣ , Ц Ѣ Ф ѡ Я Н Ѣ .
 К ѡ Н Т ѡ К ѡ З ѡ И Н ѡ К ѡ В ѡ Д ѡ ,
 Д ѡ П р ѣ с ѡ ѡ ѡ Ц ѡ И Т ѡ С ѡ М ѡ М ѡ Т р ѡ П ѡ Л ѡ И Т Ъ ꙗ ѡ ѡ
 О ѡ Г ѡ Г ѡ Р ѡ К ѡ Л ѡ Х ѡ И ѡ
 К ѡ Р ѡ ѡ ѡ Н ѡ Д ѡ М ѡ І ѡ К ѡ Р Ѣ Н ѡ С ѡ .
 К ѡ ꙗ К ѡ Р ѡ ѡ К ѡ Л ѡ Т ѡ С ѡ Л ѡ с ѡ ѡ Т ѡ П ѡ Р ѡ И Т Ъ ꙗ
 Ѣ ф ѡ Я Т ѡ М ѡ Т р ѡ П ѡ Л ѡ І ѡ Д ѡ Н ѡ Ѣ Ѣ К ѡ Д ѡ Н ѡ С ѡ
 Т ж р ѡ Г ѡ В ѡ И Ц ѡ И ѡ .
 П ѡ ѡ ѡ ѡ ѡ ѡ , ѡ ѡ ѡ ѡ .
 (Д ѡ Г ѡ ѡ Р ѡ Г ѡ І ѡ Р ѡ Д ѡ В ѡ И Ч ѡ)

In-4° de 4 foi nenumerotate și 516 pagine. Tipărit cu negru și roșu cu 26 rînduri pe pagină. Caietele se compun din câte 8 foi.

In primele 4 foi se află titlul, stema lui Ștefan Cantacuzino (n° 267), stihurile asupra stemei, scrisoarea de dedicație a Mitropolitului Antim și arătarea cuprinsului.

„Stihuri asupra stemei pré luminatului și innălțatului Domnă Io Ștefană Cantacuzino Voevodă.

„Gripsorul, Corbul și Crucă, trei sémne minunate,
 Darurile tale vestescă, Doamne pré innălțate.

„Gripsorul ném înpărătescă a fi te înseamnă,
 Corbul al Țării Rumânești stăpân te-adeveréză,

„Iară Crucé Pravoslaviei bună paznică te arată,
 Ștefane pré creștinule, cu inimă curată.
 „Aciașta în véci te va păzi cu cinste și cu pace
 Și pre vrăjmași îi va surpă, ca praful îi va face.“

Pe două foi se află următoarea scrisoare de dedicație :

„Pré luminatului, pré Creștinului și înălțatului Domnă și oblăduitoră a toată
 Uggrovlahia, Io Ștefană Cantacuzină Voevod, pace dela Dumnezeu, și dela
 smerenița noastră Arhierescă Blagoslovenie.

„Acestă Căsoslovă, pré înălțate Doamne, care iaste rânduiala slujbei Bese-
 ricești ală noptii și ală zili, la altă față nu cărcă să se închine, fără numai la
 înălțime că de Dumnezeu cinstită a mărimii tale, carele ești Fiulă celă alesă
 ală Besericii, îndreptătorulă celă lăudată ală Politiei, slava că luminată a Pra-
 voslaviniciloră, și minunatulă sprijenitoră ală creștinătății. Și adevărată căreră
 iaste dréptă, și închinăciună cuviincioasă, pentru căci pre cumă dină Typografie
 n-au eșită până acumă aciașta Carte, nici măi înpodobită de cumă să véde, nici
 de totă tălmăcită pre limbă rumănescă pre cumă acumă s-au typărită : așa și
 în scaunulă Uggrovlahiei n-au șazută altă Domnă, nici înfrumusețată cu atâtă
 daruri, nici înbogățită cu atâtă bunătăți, căte strălucescă în creștinesculă și în-
 părătesculă tău sufletă. Au fostă cei ce măi nainte au stăpănită, alții luminați
 pentru numele celă mare ală némului loră, și alții lăudați pentru bunătatea loră
 că multă ; alții vestiți pentru măi alésa loră înțelepciune, și alții minunați pentru
 vitejița loră că mare. Iară mărița ta, ramura ce alésă a înpărătesculă și slăvitu-
 lui némă ală Cantacuzineștiloră, ai întrecută și ai covârșit pre toți. De vréme
 ce toate ale celora lăți Domni înpărțitele daruri le vedemă cu mare cuviințare
 închipuite la creștinesca ta înălțime. Strălucescă într-ansa Domnescă mare po-
 doabă, dară înfrumusețată, cu bunătatea fapteloră ; Înțelepciună că politicăscă,
 dară unită cu răvna că creștinescă ; Sfatulă celă mare, dară însoțită cu putéré
 legiloră ; Dreptată că cu socotință, dară înpreunată cu blândeté și cu îndelungă
 răbdaré.

„Inșă de cătă toate acésté ale măriei tale vrédnice de laudă bunătăți, o cătă
 să véde de luminată multa cucerie ce ai cătră cele Dumnezești. Cu aciașta și
 pre Dumnezeu cu faptele tale cele bune ne-contentită mărești, și Beserica cu ascul-
 tară cinstesti, și căta preotéscă cu facerile de bine odihnești, și Dumnezeștile
 lăcașuri, cu luminatele tale daruri înpodobești. Și ȳarași milostiviră și firésca-ți
 buna cugetare, cu cătă despărțelă de cătă pre cea lăți Domni te arată ! Pre cel
 supuși cu daruri îndestulate totdeuna înbogățești, pre politie cu boeriile, pre no-
 rodă cu ușurare, pre streini cu priiméla, pre săraci cu mila, și pre toată țara cu
 bișuguri nenumărate. Dreptă acéla, după cumă zice Davidă, cu dreptate te-au
 unsă pre tine Domnulă Dumnezeulă tău, cu untă de bucurie măi vartos de cătă
 pre părtașii tăi ; cu dreptate te-au întimpinată cu blagosloveniile bunătății, și ca
 pre ună alesă dină norodulă lui cu dreptate te-au înălțată în scaunulă Domniei
 acestuă de Dumnezeu păzită pământă, ca văzândă cei supuși părintésca-ți dra-
 goste, multa-ți bunătate, luminatele-ți faceri de bine, și célalalte de Dumnezeu
 plăcute lucruri, ca lumina luminândă innainté oameniloră, să mărescă pre părin-
 tele nostru celă dină Ceruri, carele ne-au cercetată pre noi dintră înălțime, și

au rădicatū Cornū de mântuire noao, dăruindu-ne Domnū ca acesta, blândū, mi-lostivū, dreptū, iubitorū de streini, făr'de răotate, făcătorū de bine, iubitorū bunătățîi și gonacî răotățîi. Deci dară pentru acēste înpodobite bunătăți, pré în-nălțate Doamne, și pentru cé făr'de asămănare cucerie la céle Dumnezeeești, sme-renia noastră cu mare dragoste aduce darū acīastă sfântă carte, și o închină ceîi de Dumnezeu cinstită înnălțimeî tale. Și nădăjduescū făr'de nici o îndoială că va afla vrédnică și foarte véselă priimélă, de vréme ce nu numai că are slavoslo-viile celui ce în Troiță să proslăvêște Dumnezeu, a căruia ești Icoană vie pre pămăntū cu stăpăniré Domnieî, ce cuprinde și laudele a tuturorū sfînțilorū, pre cariî cu creștinéscă cucerie îî cinstesti, și te închini lorū, și-î chiemi pururé întru ajutoriū, ale cărora neîncetatele rugăciuni cătră Dumnezeu și Dumnezeescul darū, ce păzêște pe credincioșîi Domni, să păzêscă pre măriia ta întru pré luminatulū scaunū alū Domnieî, cu pace întemeiată, cu slavă lăudată, și cu norocire adevă-rată, pentru lauda Politiei, pentru folosulū norodului și pentru buna chivernisélă a toată eparhia.

„Cinstiteî de Dumnezeu înnălțimeî tale, întru Hs. rugătorū,

„Smeritulū Mitropolitū alū Ugrovlâhiei

„Anthimū“.

Pe ultima fôie liminară sē află arătarea cuprinsului :

„Pinaxū, adecă însemnare de céle ce să află într-acestū Cīasoslovū.

„Molitve de mulțemire după scularé din somnū. — Polunoștnița de peste toate zilele. — Polunoștnița Sămbeteî. — Polunoștnița Dumineciî. — Slujba utre-niî. — Cântări troicīnice. — Cântările lui Moysi. — Svétîlnile pe 8 glasuri. — Svétîlnile săptămāniî. — Hvalitele după rānduīala lorū. — Пѣрвыѣ чѣсн. — Трѣтѣѣ чѣсн. — Шѣстѣѣ чѣсн. — Obednița cu învățătura ei ce-î să cade. — Slujba mai nainte de masă și după masă. — Slujba înnălțării Panaghiei, și pentru ce s-au făcutū. — Дѣвѣтѣѣ чѣсн. — Slujba vecerniei. — Rugăciuné mésiî. — Pavecernița cé mare. — Pavecernița cé mică. — Synaxariulū peste totū anulū. — Troparele și con-dacele Triodului și ale Penticostarīului. — În sfānta și maré Duminecă a Paști-lor. — Troparele învieriî împreună cu bgorodicīnele și cu ypacoase, la 8 glasuri. — Troparele învieriî ce să cântă după : Fericiți cei fără prihană în cale. — Alte tro-pare ale morțilorū. — Bgorodicīnele troparelorū. — Troparele peste toată săptă-māna. — Bgorodicīnele hvalitelorū. — Slujba Acathistului. — Canonū de umilnțā cătră Domnulū nostru Is. Hs. — Rānduīala paraclisului. — Canonū de rugăciune cătră Îngerulū păzitorīulū viețîi omului. — Slujba sfīnteî cuminecături. — Pashaliî de 40 ani, începāndu-se dela 1715 până la 1754. — Invățătură pentru sfīntele posturi.“

Bucuresci : Biblioteca Academiei Romāne.

Gaster, *Chrestomatie*, II, 15.

Popp, *Disertație*, 62. — Picot, *Anthime*, n° 50, p. 556.

171. Liturghie, Iași 1715.

ЄФНТІІ ШІІ ДЪМНЕСЬІІЄКІІ | ЛѢТСРІЕ. | Я СФНТСАШ ІУАНЪ ЗЛАТОСЕТЬ,
 А МАРІА | КАСІАІЕ, ШІІ А СФНТСАШ ГРИГОРІЕ ДЕСЛОБ | КАРК ЖТЕ ПРЖДЕСІІЕННА. |
 ІКЪМЪ ІТЪІІ ТИПЪРІТЪ, КЪ ПОРЪНКА ШІІ | КІЛТІАЛА ПРЪ ЛЪМИНАТСАШ ДАМЪ, ІУ, |

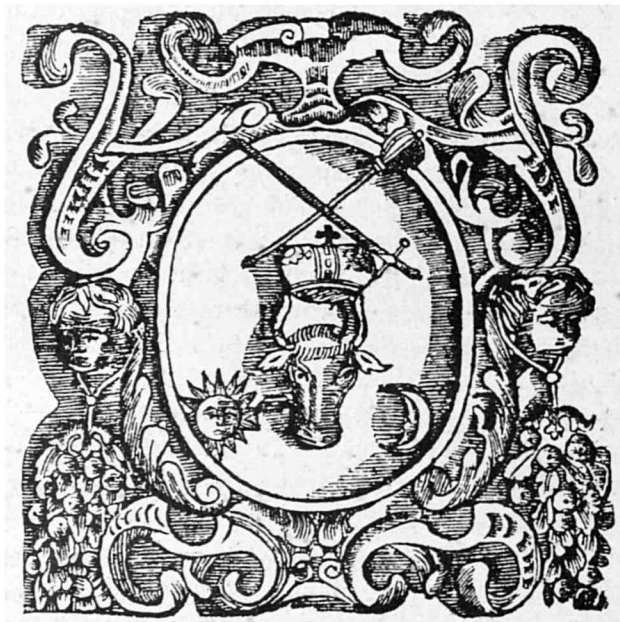
НИКОЛАѢ ІЛІЅІНДРѢ ВОѢВОДѢ | Къ бѣгословеніѣ Пре сѣицнѣсѣѣ Патрїархъ Ілѣ
Іерусалимскѣ, шѣ ѡ тѣѣ Палестїна. | Къ ХРІСТІАНѢ. | ФІІ(Н)ДѢ Митрополїтѣ
Църѣї | Къ ГЕДѢСНѢ | шѣ сѣс тнѣкрїтѣ .ѣ Мѣнѣстїрѣ ѡ сѣї- | тѣсѣ Мор-
мѣнтѣ, .ѣ сѣѣ Сѣкѣ, | ЛѢШІ. | ЛѢ Ілѣ Дѣлѣ Хѣ ѣѣ | Дѣ Іеремїѣ Маркѣкнѣ.
Дѣ тнѣгрѣѣ Ілѣ мѣрмѣнтѣсѣї Сѣїтѣ | Шѣ сѣс дѣтѣ .ѣ дѣрѣ сѣїтѣлѣрѣ | Бѣ-
сѣрїчнѣ.

In-4° de 2 foi nenumerotate și 268 pagine, numerotate greșit (1—109, 200—209, 300—329, —, —, 330—359, 400—483. Intre paginile 20 și 21 s'au intercalat două foi, a căror primă și ultimă față au numerile 484 și 487). Tipărit cu negru și roșu, cu 24 de rânduri pe pagină și cu diferite ornamente, printre care trei gravuri mari reprezentând pe sfinții autori ai liturghiei.

Pe verso titlului se află „Stema Țării Moldovii” între literile ІѠ—Н, ІІ—Р, Л—М, Л—Д, Д—Ц, М—О. (facs. 269), iar pe a doua foie liminară arătarea cuprinsului.

Textul este slavonesc, iar explicațiunile, câte-va rugăciuni și bucățile de citit sunt în românește.

București: Biblioteca Academiei Române.

209.

172. Antim Ivireanul, *Sfătuirii creștine-politice*, București 1715. — Grecesce.

ΝΟΥΘΕΣΙΑΙ | ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΑΙ | Πρὸς τὸν Εὐσεβέστατον καὶ Ὑψηλό-
τατον | Αὐθέντην, καὶ Ἡγεμόνα πάσης | Οὐγγροβλαχίας, | Κύριον, Κύριον | ἸΩΑΝΝΗΝ
ΣΤΕΦΑΝΟΝ | Καντακουζηνὸν Βοεβόνδα. | Τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου | Μητρο-
πολίτου Κυρίου, Κυρίου | ἈΝΘΙΜΟΥ, τοῦ ἐξ Ἰερίων, | Νεωστὶ τυπωθεῖσαι, μετὰ καὶ τινων
φυχω- | φελῶν Εὐχῶν ὅλης τῆς Ἑβδομάδος, | Ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει, τῇ ἐν | Βου-
κουρεστίῳ. | Ἦτετι τῷ σωτηρίῳ, αψιέ.

(La sfîrșit:) Τέλος. Καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

Ἐτυπώθη παρὰ Διονυσίου Ἱερομονάχου τοῦ Φλώρου.

Sfătuirii creştine-politice către Prea Credinciosul şi Prea Înălţatul Domn şi Stăpânitor a totă Ungro-Vlachia, Domnul Domn Ioan Ştefan Cantacuzino Voevod, de Prea Sfinţitul şi alesul de Dumnezeu Mitropolit, Domnul Domn Antim din Ivir, de curind tipărite cu câte-va rugăciuni folositore sufletului pentru întreagă săptămână, în prea sfînta Mitropolie în Bucuresci, în anul mântuirii 1715.

(La sfîrşit :) Sfîrşit şi lui Dumnezeu mărire.

S'a tipărit de Dionisie Ieromonachul Floru.

În 4° mic de 88 pag. şi 1 fôie albă. Titlul încadrat. Pe verso titlului se află stema (facs. n° 267) şi cinci distihuri adresate lui Ştefan Cantacuzin.

Din introducerea adresată Domnului estragem primele rînduri :

Προοίμιον τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν θεόστεπτον Ἡγεμόνα,

Ἰεσέρωντας (εὐσεβέστατε καὶ φιλόχριστε Ἀθέντα) τὴν θερμωτάτην ἀγάπην, καὶ τὸν ἔνθεον πόθον, ὅπου ἔχει ἡ ὑμετέρα Ἰψηλότης εἰς τὸ νὰ κυβερνήσῃ ἀμέμπτως καὶ θεάρεστα τὸ Ἰπῆκοον, ὅπου ὑπὸ Θεοῦ ἐνεχειρίσθη. γνωρίζοντας ἀκόμι καὶ τὴν προθυμίαν ὅπου ἔχει, εἰς τὸ νὰ στολίσῃ τὰ ἦθη αὐτῆς με φρόνησιν, καὶ με Ἡγεμόσι πρέπουσαν πολιτείαν, ἐσύναξα ἀπὸ τὰ Γνωμικὰ τῶν παλαιῶν σοφῶν Διδασκάλων τὰ πλέον ἐξαιρετα καὶ ἀρμοδιώτερα ὅποσα δηλαδὴ συντείνουν εἰς τὴν τοιαύτην κυβέρνησιν, καὶ ἕκαμα μίαν Ἀνθολογίαν τῶν γνωμικῶν ἀπὸ διάφορα Βιβλία γνωμολογικά. Καὶ τὰ ὅσα γνωμικὰ ἐσυνάθροισα, τὰ ἐμετάφρασα εἰς Στίχους ἀπλοῦς πολιτικῶς ὁμοιοκαταλήκτους, διὰ τὸ εὐληπτον καὶ εὐκολομνημόνευτον. . .

Introducerea scriitorului către încununatul de Dumnezeu Domn.

Ştiind, prea credinciosule şi de Christos iubitorule Domn, iubirea cea prea ferbînte şi dorinţa dumnezeiască ce ai înălţimea Ta ca să guvernezi neajignit şi plăcut lui Dumnezeu pe supuşii pe cari îi da Dumnezeu, cunoscînd încă şi rîvna ce ai ca să-ţi înfrumsezezi moravurile cu înţelepciune şi cu o purtare vrednică de un Domn, am adunat din sentinţele vechilor dascăli înţelepţi pe cele mai frumoase şi mai potrivite, câte adică contribuesc la o ast-fel de guvernare, şi am făcut o *Antologie de sentinţe* din diferite cărţi de sentinţe. Şi câte sentinţe am adunat, le-am expus în stihuri simple politicescî rimate, pentru ca să fie mai uşor de înţeles şi mai cu înlesnire ţinute mînte.

La pag. 27 se află :

Εὐχαὶ ἱκέσιοι εἰς τὸν ὑπεράγαθον Θεόν, καὶ εἰς τὴν Ἀειπάρθενον Δέσποιναν λεγόμεναι ἐφ' ἐκάστης Ἡμέρας τῆς Ἑβδομάδος.

Rugăciuni de ajutor către prea bunul Dumnezeu şi către Pururea Fecioara şi Stăpâna,mise în fie-care şi din săptămână :

Bucuresci : Museul de antichităţi ; Biblioteca C. Erbiceanu. — Paris : Biblioteca Emile Legrand.

Picot, *Anthime*, 558, n° 51. — Erbiceanu, în *Biserica Ortodoxă*, XIV, 333 şi în broşură separată.

173. Chrisant, *Despre oficii, clericî, etc.* — Grecesce.

ΧΡΙΣΑΝΘΟΥ | ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ | ΤΩΝ ἹΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ | ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΟΝ. | Περί τῶν Ὀφφικίων, Κληρικῶν καὶ Ἀρχοντικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγίας Ἐκκλησίας, καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν, διαίρεσώς τε καὶ τάξεως τῆς πάλαι καὶ νῦν,

καὶ ἐτέρων τινῶν πάνυ ἀναγκαίων τοῖς ἐγκαταλεγμένοις τῷ Κλήρῳ, καὶ αὐτοῖς Ἀρχιεροῦσι, Καὶ περὶ τῶν πέντε κατ'ἐξοχὴν ἀγιωτάτων Πατριαρχικῶν Θρόνων, καὶ τῶν Μητροπόλεων τῶν κατὰ συνοδικὴν διάγνωσιν αὐτοῖς ὑποκειμένων μετὰ τῶν ὑπ'αὐτάς Ἐπισκοπῶν. Περὶ τε τῶν αὐτοκεφάλων Ἀρχιεπισκόπων μετὰ τῶν αὐτοῖς ὑποκειμένων Θρόνων Διαλαμβάνον. Ἐκ διαφορῶν μὲν Τακτικῶν, καὶ τῶν σποράδην εὐρισκομένων, μάλιστα δὲ τῆς κατὰ περὶ γήρην αὐτοῦ ἀκριβοῦς ἐρεῦνης τῶν πραγμάτων Συλλεγόν, Ἐπὶ δὲ τοῦ Εὐσεβεστάτου. Ἐκλαμπροτάτου τε καὶ Ὑψηλοτάτου Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου ΣΤΕΦΑΝΟΥ Βοεβόδα τοῦ Καντακουζηνοῦ, Παρὰ τῷ Πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ ἈΝΘΙΜΩ τῷ ἐξ Ἰδρυρίας. Μετὰ τῶν Ἐγχειριδίων τῶν περὶ τῶν ἑπτὰ Μυστηρίων Γαβριὴλ Φιλαδελφείας, καὶ Ἰωβ ἁμαρτωλοῦ, σὺν Ὁμιλίᾳ τινὶ θεσπεσίᾳ Γενναδίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τοῦ Μυστηριώδους Σώματος τοῦ Κυρίου. τὸ τέλος αἰσίως ἐπισφραγιζούσῃ, Τυπωθὲν. Ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσει Μητροφάνους ταπεινοῦ Ἱερομονάχου τοῦ ἐκ Δωδώνης, Ἐν τῇ κατὰ τὸ Τεργόβυστον τῆς Οὐγγροβλαχίας ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει. Ἐν ἔτει ἀπὸ Θεογονίας Χιλιοστῷ Ἐπτακοσιοστῷ Δεκάτῳ Πέμπτῳ. Κατὰ Μῆνα Μάρτιον.

(La sfîrșit:) Ὁ ἐπιστάτης τῆς κατὰ τέχνην ἐν τυπώσεως (sic!) τοῦ παρόντος Βιβλίου, Γεώργιος Παδοβιτζής.

Culegerea prea fericitului Patriarch al Ierusalimului Chrisant: Despre oficiile, demnitățile bisericești și boeriile sfintei Biserici a lui Christos și însemnarea lor; despre împărțirea și ordinea veche și actuală, și despre alte ore-carî foarte trebuincioase clericilor inferiori și Archiereilor; și despre cele prin escelență cinci prea-sfînte tronuri patriarchale și despre Mitropoliile supuse lor, după hotărîre sinodală cu Episcopiile supuse lor; despre Archiepiscopiî autocefali și despre tronurile supuse lor. Adunată din diferite cărți despre ceremonii și din cele aflate pe ici pe colo scrise și mai ales din studierea amănunțită a lucrurilor făcută într-o călătorie a sa; iar pe timpul prea credinciosului, prea strălucitului și prea învățatului Domn a totă Ungrovlachia Domnul Domn Ioan Ștefan Voevod Cantacuzin, tipărită de Preasfîntitul Mitropolit al Ungrovlachiei chir Antim din Ivir, — împreună cu Manualele despre cele șapte taîne ale lui Gavriil al Filadelfiei și Iob păcătosul, cu o omîie divină a lui Ghenadie Patriarchul Constantinopolului despre trupul misterios al Domnului, care pecetluesce cu bine sfîrșitul, tipărite prin îngrijirea și corectarea smeritului ieromonach Mitrofan din Dodona. La Tîrgoviște, în prea sfînta Mitropolie a Ungrovlachiei, în anul dela Nascerea Domnului 1715, luna Martie.

(La sfîrșit:) Supraveghetorul tipăririi cărții de față, Gheorghe Radović.

In-folio de 8 foi fără număr și 144 de pagine.

Pe verso titlului se află stema și inițialele domnesce ale lui Ștefan Cantacuzin (facs. n° 200), sub care urmază nise versuri ale Ieromonachului Mitrofan. În restul foilor liminare se află arătarea cuprinsului.

La pag. 82 este un capitol intitulat: Ὅτι οὐχ ὑπέκειντο τῷ Ἀχρίδος Βλαχία καὶ Μοργ-δανία (Că n'au fost supuse Valachia și Moldova celui al Ahridel.)

Ediții: Veneția, 1778.

București: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.

Popp, *Disertație*, 62. — Picot, *Anthime*, 555, n° 49.

174. Ioan Damaschin, *Arătarea credinţei ortodoxe*, Iaşi 1715. — Grecesce.

ἸΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ | Ἐκδοσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τοῦ αὐτοῦ | περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων. | Τυπωθέντα διὰ δαπάνης τοῦ ὑψηλοτάτου, εὐσεβεστάτου | καὶ σωφωτάτου ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας | Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Νικολάου | Ἀλεξάνδρου Βοεβόδα | Ἐν τῇ σεβασμιά μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα, τελοῦση | ὑπὸ τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν πατριαρχικὸν | θρόνον τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ | Ἀδεία τοῦ μακαριωτάτου καὶ σωφωτάτου πατριάρχου | Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης | Κυρίου Κυρίου Χρυσάνθου. Ἐπιμελεία καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου Ἰωάννου τοῦ Ἐφεσίου | Ἐν Γιάσιφ τῆς Μολδαβίας. α ψ ι ε'. μηνί Σεπτεμβρίῳ. | — Ἐκ τῆς Τυπογραφίας τοῦ ἁγίου Τάφου.

A lui Ioan Damaschin *Arătare a credinţei ortodoxe*; a aceluiaşi: despre cei adormiţi în credinţă. Tipărite cu cheltuiala prea înălţatului, prea credinciosului şi prea înţeleptului Domn a totă Moldovlachia Domnul Domn Ioan Nicolae Alexandru Voevod. In cinstita Mănăstire a sfintului Sava, supusă sub prea sfîntitul apostolic tron patriarchal al sfintei cetăţi Ierusalimul, cu învoirea prea fericitului şi prea înţeleptului patriarch al Ierusalimului şi a totă Palestina, Domnul Domn Chrisant. Prin îngrijirea şi corectarea prea învăţatului Ioan din Efes. In Iaşi Moldovei 1715. Luna Septemvrie. In tipografia Sfintului Mormînt.

In-4° de 4 foi liminare, 253 de pagine şi 18 foi fără număr, cuprindînd un indice şi errata. In foile liminare se mai află stema Moldovei (facs. n° 269) cu două epigrame adresate lui Nicolae Mavrocordat, din cari reproducem mai jos pe a doua, — o notiţă despre Ioan Damaschin, estrasă din Suidas, şi tabla de materii.

Ἰστατο μὲν πρόσθεν Σικελίης πίδακι ταῦρος,
κρουνοὺς καλλιρόους ἐκ στόματος προχέων.
νῦν δ' ἐν Μολδαβίῃ λιβάδας σοφίης ἀναβλύζει,
ἔργων τ' εὐαγέων εὐσεβίης τε ἄμα,
καὶ καλοκαγαθίης πολυχέυμον' ἐκάστοτε ῥεῖθρα,
τέρπων εὐσεβέων ὄμματα καὶ κραδίην
φροντίσι κυδαλίμου ἀρεταῖς ἡδ' ἔργμασι θείοις
κράντορος ἡγαθέου Μολδαβίης ζαθέου,
ἐκγόνου ἡρώων ἱεροῦ σοφίης Νικολάου,
πάσης τ' ἰδμοσύνης ἀκριβέος κανόνος.

A stat de demult un taur în isvorul Siciliei aruncînd din gură rîuri frumos curgătoare; iar acum revarsă ape de înţelepciune în Moldova, de fapte curate şi pioşe tot-odată şi de pîrae abundente de bunătate desfătînd numele şi inima credincioşilor. Prin îngrijirea ilustrului în virtuţi şi fapte dumnezeesce, a Domnitorului iubit de Dumnezeu al Moldovei celei admirate, nepot al eroilor, Nicolae cu înţelepciune sfîntită şi canon sigur a totă scîinţa.

Bucureşti: Biblioteca Academiei Române.

175. Dositeiu, *Istoria Patriarchilor Ierusalimului*, 1715. — Grecesce.

ἹΣΤΟΡΙΑ | ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ἹΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΥΣΑΝΤΩΝ, | Διηγημένη μὲν ἐν δώδεκα βιβλίοις, ἀρχομένη δὲ ἀπὸ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ πρώτου Ἱεραρχοῦ τῶν Ἱεροσολύμων ἕως τοῦ παρόντος ἔτους,

Περιέχουσα τὰς τε θείας συνελεύσεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τὰς ἀνὰ πᾶσαν τὴν

Οἰκουμένην συναθροισθείσας ἐπιφανεστέρας Συνόδους, ὀρθοδόξους τε καὶ κακοδόξους, Οἰκουμηνικάς τε καὶ Τοπικάς, καὶ πᾶν δόγμα τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας,

Ἐν ᾗ γίνεται καὶ μνήμη κατὰ τάξιν πάντων τῶν Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς Αὐτοκρατόρων, καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τῶν πέντε Πατριαρχῶν σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν, καὶ ὧν ἔλαχον Διοικήσεων καὶ πρεσβείων, καὶ πολλῶν ἄλλων πατέρων, Ἀρχιεπισκόπων τε καὶ Ἀρχιεπισκοπῶν, Αἰρεσιάρχων τε πάντων, καὶ πασῶν Αἱρέσεων, καὶ τῆς καθαιρέσεως αὐτῶν,

Ἐθνῶν τε καὶ Ἀρχηγῶν τινων χριστιανισμοῦ, καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἔθνῶν, ἐφρόδων τε Ἐθνῶν καὶ πολέμων, Πόλεων τε ἀλώσεων καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ πολλάκις ἀναρέσεως Ἑβραίων, ἀποικίας τε καὶ ἐξωρίας αὐτῶν, ἀπαριθμήσεώς τε πάντων τῶν ἁγίων πατέρων, τῶν κατὰ πασῶν τῶν Αἱρέσεων ἀγωνισαμένων,

Σχίσματός τε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Παπῶν Ῥώμης, καὶ καθαιρέσεως τῆς μοναρχίας αὐτῶν, καὶ ἀναμαρτησίας διὰ πολλῶν ἀναντιρρήτων ἀποδείξεων,

Περὶ τε τοῦ ἱεροῦ λεγομένου πολέμου, συμφορῶν καὶ πολιορκιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ διαφόρων Ἐθνῶν, καὶ αἰχμαλωσίας αὐτῆς ὑπὸ τε Λατίνων, καὶ εἴτα Ὀθωμανῶν. καὶ ἀπαριθμήσεως μετὰ τὴν ἄλυσιν αὐτῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπιβουλῶν τε καὶ ζημιῶν ὑπὸ Λατίνων καὶ Ἀρμενίων εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Κυρίου Τάφον, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἐν αὐτῷ Πατριάρχας, καὶ ἐτέρων πολλῶν ἀξιωματημιονεύτων ὑποθέσεων,

Συγγραφείσα μὲν παρὰ τοῦ ἐν μακαρία τῇ λήξει γενομένου ἁγιωτάτου καὶ ἀοιδίμου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίῳ κυρίου ΔΟΣΙΘΕΟΥ,

Κοσμηθεῖσα δὲ, καὶ ἐν τάξει ἀρίστη τεθεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίῳ κυρίου ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ,

Ὁὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι, μᾶλλον δὲ τοῦ ἁγίου τάφου, ταῦτόν εἰπεῖν, τῇ ἐλεημοσύνῃ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ἐτυπώθη, Ἐν ἔτει τῆς Ἀρχιερατείας αὐτοῦ ὀγδόῳ.

Ἐπὶ τοῦ τέλους τῆς ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου ἀθρόεντου κυρίου κυρίου Ἰωάννου | ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΒΟΕΒΟΔΑ | τοῦ Καντακουζηνοῦ, | Ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ τῆς Οὐγγροβλαχίας ἀθηντικῷ θρόνῳ, | Ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσεϊ Μητροφάνους ταπεινοῦ ἱερομονάχου Γρηγοῦ τοῦ ἐκ Δωδώνης, | Ἐπιστατοῦντος τῇ τυπογραφίᾳ Στώικα Ἱερῆος τοῦ Ἰακωβίτζη, | Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ δεκάτῳ πέμπτῳ, κατὰ Μῆνα Ὀκτωβρίου, | Ὡρίσθη δε παρ' αὐτοῦ τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου Χρυσάνθου δίδοσθαι | τὴν Βίβλον τοῖς εὐσεδέσι δωρεάν.

Istoria Patriarchilor Ierusalimului, împărțită în două-spre-dece cărți, începând dela Iacob fratele Domnului și cel d'întâi Ierarch al Ierusalimului până la anul de acum. Cuprindând și dumnezeescile Adunări ale S-tilor Apostoli și Sinódele cele mai însemnate adunate în totă lumea, ortodoxe și neortodoxe, ecumenice și locale și orî ce dogmă a sfintei catolice și apostolice Biserici a lui Christos; în care se face amintire în ordine despre toți Impărații Apusului și ai Răsăritului și despre faptele lor; despre cei cincî Patriarhi și lucrările lor și administrațiile și rangurile ce au avut, și despre mulți alți părinți, Archiepiscopi și archiepiscopi; și despre toți eresiarhii și toate eresurile cum și despre condamnarea lor; despre popórele și despre uniî conducători ai Creștinismului; despre obiceiurile bisericesci, invasiunile popórelor și resbóiele, luarea orașelor și a Ierusalimului și desele ucideri ale Evreilor, colonisarea și exilarea lor; enumerarea tuturor sfinților părinți ce s'au luptat contra tuturor eresurilor; despre Schisma

Papilor din Biserică Romei şi condamnarea monarchiei lor şi a infalibilităţii combătute prin multe dovezi; şi despre războiul numit sfinţit, nenorocirile şi impresurarea Constantinopolei de deosebite neamuri, şi a sclaviei ei de către Latini şi apoi de Otomani şi enumerarea după căderea ei a bărbaţilor înțelepţi ai Bisericii orientale cari au trăit; şi vicleniile şi păgubirile de către Latini şi Armeni a sfântului Mormînt al Domnului şi a Patriarhilor sfinţiţi din el; şi alte multe lucruri vrednice de amintit. Scrisă de către cel ce a fost întru fericire săvîrşit, preasfinţitul şi pururea amintitul Patriarch Domnul Domn Dositei; înfrumuseţată şi pusă în cea mai bună ordine de către prea fericitul Patriarch al Ierusalimului Domnul Domn Chrisant, cu a căruia cheltuieli, mai bine dis ale sfântului Mormînt, adică cu mila Creştinilor ortodocşi, s'a tipărit în anul al optulea al archiepiscopiei sale, pe la sfîrşitul Domniei prea evlaviosului şi prea strălucitului Domn, Domnul Domn Ioan Ştefan Voevod Cantacuzin, în Bucuresci, scaunul Domniei Ungrovlachiei, prin îngrijirea şi corectarea smeritului ieromonach Mitrofan Gregoras din Dodona, fiind supraveghetor al tipografiei preotul Stoica Iacovici, în anul una mie şapte-sute cinci-spre-zece, în luna Octomvrie. Şi s'a hotărît de prea fericitul Patriarch al Ierusalimului Domnul Domn Chrisant să se dea în dar cartea credincioşilor.

In-folio mare, de 1 foie + 182 pagine + 1 foie albă + 1247 pagine. Prima foie este ocupată de un portret gravat al Patriarchului Dositei pe tron, semnat *AF*.

În foile liminare se află 2 scrisori ale lui Chrisant, una către clericii şi credincioşii şi alta către Neofit Archimandritul, şi o scurtă biografie a lui Dositei scrisă de acelaşi Chrisant:

Χρυστόνθου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐπιτομὴ κεφαλαιώδης περὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἀοιδίμου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου Δοσιθέου.

Οὗτος ὁ ἀοιδίμος καὶ πανεὖρημος Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων Κύριος Δοσίθεος, ὁ μέγας τρόνι τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας φωστήρ, ὁ τῆς ἀληθείας πρόμαχος καὶ τῆς εὐσεβείας ἄγωνιστής, ὁ ταῖς διδασκαλίαις αὐτοῦ ταῖς μελιβρύτοις ἐν τῷ σταδισῶσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς οἰκουμένης τοὺς ὀρθοδόξους λαοὺς ἐν τῇ πίστει στηρίξας, εἰλε τὸ γένος ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, ἐκ Κώμης Ἀρχαῶβου λεγομένης, ὑπὸ τὴν τῆς Κορίνθου Μητροπολιν τελοῦσας, ἀνθήσας τῷ Χιλιοστῷ ἐξακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ πρώτῳ ἔτει τῷ σωτηρίῳ, Μαΐου τριακοστῇ πρώτῃ, τῇ τῶν ἁγίων πάντων Κυριακῇ, πατὴρ μὲν Νικολάου, μητὴρ δὲ Ἀννης ἐκ Τζερνίκης, ἀμφοτέρων τῇ κατὰ Θεὸν εὐσεβείᾳ τὸ ἴδιον γένος κοσμοῦντων, ἐπὶ δὲ υἱῷ Δοσιθέῳ τὴν τοῦ κοινοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν Διακόσμησιν ὑπαινιττομένων. Παρὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, χειροτονεῖται Ἱεροδιάκων παρὰ τοῦ τῆς Κορίνθου Μητροπολίτου, τοῦ καὶ ἀναδεξαμένου αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θείου βαπτίσματος. εἶτα ἐξελθὼν τῆς πατρικῆς ἐστίας, καταλαμβάνει τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ χιλιοστῷ ἐξακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ἐβδόμῳ ἔτει, Ἰαννουαρίου ἐπτακαίδεκάτῃ, βασιλεῦοντος τοῦ Σουλτᾶν Μεῖμητ, προσελθὼν δὲ τῷ μακκρωτάτῳ Πατριάρχῃ τῶν Ἱεροσολύμων κυρίῳ Παῖσιῳ, τῇνικαὶ διατρίβοντι ἐν Κωνσταντινουπόλει, προσφκειώθη αὐτῷ, μεθ' οὗ καὶ τὰ μέρη τῆς Προποντιδος καὶ τοὺς τόπους τοῦ Εὐξείνου Πόντου περιῆλθε, καὶ τὰ ἐνδοτέρω τούτων μέρη, τὴν τε Λαζικήν καὶ Γουρίαν καὶ πᾶσαν τὴν Ἑῶαν Ἰθέρϊαν καὶ τὰ παραδουνάβια μέρη, εἰθ' ἅμα αὐτῷ ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κα' κείθεν εἰς Χώρας καὶ Νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους σὺν αὐτῷ πλεύσας, κατήτησεν εἰς τὸ Καστελλόρριζον, ἔνθα ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Κύριος Παῖσος ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ Δεκεμβρίου δευτέρᾳ, ὄντος χιλιοστοῦ ἐξακοσιοστοῦ ἐξηκοστοῦ ἔτους, ὅθεν ὑπέστρεψε διὰ ξηρᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, τελῶν ἔτιγε ἐν τῷ τῆς ἱεροδιακονίας βαθμῷ, κα' κείθεν μετὰ τοῦ Γαβριὴλ Φιλιππουπόλεως ἐπλεύσεν

εἰς Ἱερουσαλήμ, ἔνθα τοῦ κυροῦ Νεκταρίου τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἐξηκοστῷ πρώτῳ ἔτει, Μηνί Ἀπριλλίῳ κατὰ τὴν τῶν Βαῶν Κυριακὴν χειροτονηθέντος Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐχρημάτισεν αὐτοῦ Ἀρχιδιάκων, μετὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα πρῶτον τοὺς τόπους καὶ τὰς Χώρας τῆς ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ μετὰ τοῦ Πατριάρχου κυροῦ Νεκταρίου περιελθὼν, εἶτα τὴν Κωνσταντινούπολιν σὺν αὐτῷ καταλαβὼν, καὶ μετὰ ἐνιαυτὸν εἰς Μολδαβίαν καὶ Οὐγγροβλαχίαν ἅμα αὐτῷ ἀποδημήσας, καὶ εἰς Ἀδριανούπολιν σὺν αὐτῷ ὑποστρέψας, ἐκείθεν παρ' αὐτοῦ δὴ τοῦ κυροῦ Νεκταρίου Ἐξάρχος εἰς Οὐγγροβλαχίαν καὶ Μολδαβίαν ἀπεστάλη καὶ τὸ ἔργον οὗ χάριν ἀπέσταλται μετ' ἐπιμελείας διανύσας, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἦν ἐπιδημῶν ἀπ' Ἀδριανου καὶ ὁ Πατριάρχης κύριος Νεκτάριος, κα' κεῖθεν μετ' αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα πλεύσας, καὶ Μητροπολίτης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυροῦ Νεκταρίου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης χειροτονηθεὶς τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἐξηκοστῷ ἔκτῳ ἔτει, ἐπέμψθη παρ' αὐτοῦ τοῦ κυροῦ Νεκταρίου Ἐξάρχος εἰς Βλαχομπογδανίαν διὰ θαλάσσης, ἡνίκα καὶ πειραταῖς περιπεσὼν ἀπεγυμνώθη πάντων ὧν εἶχε, καταλαβὼν δὲ ὡς οὕτως εἶχε γυμνότητά τὴν Κωνσταντινούπολιν, κα' κεῖθεν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐπειρᾶτο ὡς εἶχε δυνάμειος ὀριζμὸν βασιλικὴν ἐπ' ἀνακαινίσαι τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ λαβεῖν, καὶ ἀποτυχὼν τοῦ σκοποῦ, ἐπανῆλθεν αὐθις εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα τοῦ Πατριάρχου κυροῦ Νεκταρίου ἀπὸ Ἱερουσαλήμ ἐλθόντος, καὶ τὸν θρόνον παραιτησαμένου, μετετέθη ἀπὸ τὸν τῆς Καισαρείας θρόνον εἰς τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν καὶ πατριαρχικὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων. Ὅρων δὲ τὸν ἀποστολικὸν αὐτοῦ θρόνον κύμασι πολλοῖς κλυδωνιζόμενον, καὶ τοῖς βαθυτάτοις χρέεσι καταβυθιζόμενον, ὥρμησεν ὡς ἔθος τοῖς Ἱεροσολύμων Πατριάρχεις καὶ εἰς τὰς ἄλλας τῶν ἀγιωτάτων Πατριαρχῶν Διοικήσεις χάριν τοῦ παρὰ τῶν φιλοχρίστων Χριστιανῶν ἐλέους. καὶ δὴ ὡς τις ὑπόπτερος Ἀετὸς διαδραμὼν πάσας σχεδὸν τὰς ὑπὸ τὴν τῶν Ὁθωμανῶν ἀρχὴν τελοῦσας Πόλεις καὶ Κώμας καὶ τὰς τούτων ἐπέκεινα, πολλοῖς Χριστιανοῖς πρόξενος σωτηρίας ἐχρημάτισε, καὶ τῷ ἁγίῳ Τάφῳ μεγίστη βοήθεια ἐν πᾶσιν οἷς κατεῖχετο ἀνεφάνη ἀνιανοῖς. Ἀλλ' ἵνα μὴ κατ' εἶδος τὰς κατὰ Πόλεις καὶ Κώμας καὶ Νήσους περιουσίας καὶ κινδύνους αὐτοῦ περιγράφοντες, καὶ τὴν διήγησιν μηκύνοντες, προσκορεῖς τισὶ δόξομεν, λεκτέον γενικώτερον τόπους τινὰς οὓς περιῆλθεν, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Εὐρώπης, ἧς τὰ πλεῖστα μέρη ἀόκνως ὁ τρισμακόρ περιελθὼν, καὶ τῆς Ἀνατολῆς οὐκ ὀλίγας Πόλεις καὶ Κώμας ἀμοίβων, ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ πρώτῳ ἔτει, ὅτε καὶ τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ διὰ πολλῶν ἀναλωμάτων ἀνωκοδόμησεν. εἶτα ἐξελθὼν τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰ ὑπὸ τὴν τῶν Ὁθωμανῶν ἀρχὴν δυτικὰ μέρη κατέλαβε, τὴν περιουσίαν ποιησάμενος εἰς τὰς ἐκεῖ Πόλεις καὶ Κώμας, εἰς τε Βουλγαρίαν καὶ Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν, κα' κεῖθεν εἰς Ἀδριανούπολιν ἐλθὼν, καὶ ἀγωγὴν κινήσας κατὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Φράρων, ἧς αὐτοῖς αἰτία γεγένηται, καὶ λαβὼν, ἥτοι ἀνακαινίσας τὸ προτιμᾶσθαι πάντων αὐτὸν ἐν τῷ ἁγίῳ Τάφῳ ὡς τὸ δίκαιον ἀπῆται, καὶ ἐπανελθὼν διὰ ξηρᾶς εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀνεκαίνισε τὸ Μοναστήριον τῆς ἁγίας Θεκλῆς, εἰθ' οὕτως ἀπάρας τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ πολλὰ μέρη τῆς Ἀσίας περιελθὼν μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κα' κεῖθεν αὐθις εἰς Ἱερουσαλήμ διὰ τῆς Δαμασκοῦ καταβὰς, ἀνεκαίνισε τὸ Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ τοῦ Προφήτου, εἶτα πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ ξηρᾶς ἀνελθὼν, κα' κεῖθεν εἰς πολλὴν γῆν τῶν δορέων μερῶν τὴν περιουσίαν ποιησάμενος, τὸν τε Εὐξείνον διαπλεύσας Πόντον, τοὺς τε παραλίους τόπους καὶ Σινώπην καὶ Τραπεζοῦντα, μεσογείους τε καὶ τὰς τῆς Ἡώας ἐπισήμους Χώρας, φημὶ τῆς Ἰδρυίας τῆς κοινῶς Γκιουρτζίας λεγομένης περιελθὼν, καὶ διὰ παραλίου τὴν Κωνσταντινούπολιν αὐθις καταλαβὼν, κα' κεῖθεν ἥρος φανέντος εἰς Ἱερουσαλήμ ἐπανελθὼν, ἀνωκοδόμησε τοῦ ἁγίου Σάββα καὶ τῶν Ἰσθῶν τὰ Μοναστήρια τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ πέμπτῳ ἔτει. τελευταῖον δὲ τῆς Ἱερουσαλήμ ἀποδημήσας, καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνελθὼν, κα' κεῖθεν ἐπὶ Ἡγεμόνος Σερμπάνου τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ

τοῦ Ἡγεμόνος Δούκα τῶν φιλοχρίστων τὴν Οὐγγροβλαχίαν καὶ Μολδαβίαν καταλαβὼν, καὶ αὖθις εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἐπανελθὼν, κἀκείθεν ἐπὶ Ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα τοῦ φιλοχρίστου δις καὶ τρίς καὶ τετράκις, καὶ τελευταῖον τῷ χιλιοστῷ ἐπτακοσιοστῷ τετάρτῳ ἔτει εἰς Βουκουρέστιον τῆς Οὐγγροβλαχίας ἀπελθὼν, ὅτε καὶ ὁ περίφημος τοῦ ἁγίου Γεωργίου Ναὸς ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ εἰς κάλλος ἀνηγέρθη καὶ ἀνεκαίνισθη ὡς νῦν ὁράται, εἴτα εἰς Μολδαβίαν γενόμενος ἐπὶ Ἡγεμόνος τοῦ εὐσεβοῦς Μιχαήλ Ῥακοβίτζα, ὑπέστρεψεν αὖθις διὰ τῆς Οὐγγροβλαχίας εἰς Κωνσταντινουπόλιν. Διατρίβων οὖν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ νόσφ συσχεθεὶς, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε τῷ χιλιοστῷ ἐπτακοσιοστῷ ἐβδόμῳ ἔτει τῷ σωτηρίῳ, Φεβρουαρίου ἐβδόμῃ, ἐν τῷ Μετοχίῳ τοῦ ἁγίου Τάφου, τῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τιμωμένῳ, ἔνδον τοῦ Διπλοφαναρίου κειμένῳ, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως κυροῦ Γαβριήλ, προεπιτελέσας σφᾶ φρονὶ ἅπαντα τὰ ὅσια καὶ ἔθιμα ὡς εἰκὸς τοῖς εὐσεβέσι Χριστιανοῖς καὶ θεοῖς Ἱεράρχαις, οὐ τὰ ἔτη τῆς πατριαρχείας ὁκτῶ πρὸς τοῖς τριάκοντα ἀριθμεῖται, τὰ δὲ πάσης τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἕξ πρὸς τοῖς ἐξήκοντα. Ἡ δὲ ἁγία αὐτοῦ σορὸς λαμπρῶς καὶ περιφανῶς καὶ μετὰ προπομπῆς τοῦ τε Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Κληρικῶν καὶ παντὸς τοῦ πλῆθους τῶν ὀρθοδόξων λαμπαδοφορούντων ἀπάντων ἐκκομισθεῖσα, ἐτάφη ὁσίως ἐν τῷ σεβασμίῳ Ναῷ τῆς ἁγίας Ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς, τῷ ἀντικρὺ τοῦ Κυνηγοῦ κατὰ τὸ λεγόμενον τουρκιστὶ Χὰς Κιοῖ κειμένῳ. καὶ ταῦτα μὲν ἐν συνόψει τὰ τῆς μακαρίας ἐκείνου ζωῆς καὶ τῆς ὁσίας κηδείας ὡς ἐπὶ βραχέος Πίνακος τὰ θεάματα, τῆς δὲ τιμίας τῶν λειψάνων αὐτοῦ ἀνακομιδῆς, ἥτις παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος γέγονεν ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἐπτακοσιοστῷ πεντεκαίδεκάτῳ, Αὐγούστου εἰκοστῇ πέμπτῃ, ὁ τρόπος ἔχει οὕτω, Νῆα γαλλικὴν Σαῖτιαν λεγομένην εὐρόντες, καὶ ἐν αὐτῇ τὰ ἱερά αὐτοῦ λείψανα δι' ἡμετέρας ἱκανῆς δαπάνης θέντες, ἐπέμφαμεν μετὰ τινων ὁσίων πατέρων κατὰ τὸν Σεπτέμβριον Μῆνα εἰς τὴν ἁγίαν Πόλιν Ἱερουσαλήμ, ἅπερ ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων, ἥτις καὶ Μονὴ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὀνομάζεται, ὅπουγε εἰσὶ καὶ τὰ Ταφεῖα τῶν αἰοιδίμων Πατριαρχῶν τῆς ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ, ὁσίως καὶ ἐντίμως κατετέθησαν εἰς αἶδιον μνήμην αὐτοῦ.

A lui Chrisant Patriarchul Ierusalimului scurtă povestire despre viața repausatului, pururea amintitului Patriarch al Ierusalimului, Domnului Dositeiŭ.

Acest pururea amintit și ilustru Patriarch al Ierusalimului Domnul Dositeiŭ, marele în adevăr luminător al sfintei Biserici a lui Christos, sprijinitorul adevărului și luptătorul evlaviei, care, prin învățăturile lui de mîiere curgătoare, percurgînd cea mai mare parte a lumii, pe popoarele ortodoxe le-a întărit în credință, își trăgea originea sa din Peloponez, din satul numit Arahov, ce stă sub Mitropolitul Corintului, și s'a născut la anul mîntuirii 1641 în 31 Mai, în Dumineca tuturor sfinților, avînd de părinte pe Nicolae și mamă pe Ana din Cernica, amîndoi împodobindu-și neamul prin evlavie către Dumnezeu și prin fiul lor Dositeiŭ făcînd alusiune la împodobirea întregului neam al Creștinilor. Terminînd vîrsta copilăriei a fost chirotonit ierodiacon de Mitropolitul Corintului, care l'a și primit din sfîntul Botez. Apoi ieșind din casa părintescă se duse în Constantinopol la anul 1657 Ianuarie 17, pe cînd eră Impărat Sultanul Mehmet, și mergînd la prea fericitul Patriarch al Ierusalimului Domnul Paisie, petrecător pe atunci în Constantinopol, s'a alipit de el și cu acesta a parcurs și părțile Mării de Marmara, și localitățile Pontului Euxin, și părțile din interior,

şi Lazicul şi Guria, şi totă Iberia orientală, şi părţile de la Dunăre. După aceea, mergând împreună cu el în Constantinopol, au pornit pe mare împreună spre localităţile şi insulele mării Egee şi au ajuns la Castelorz, unde a răposat întru Domnul Chir Paisie Patriarchul Ierusalimului, la 2 Decembrie, când era anul 1660. De aci s'a întors pe uscat la Constantinopol, fiind încă în treapta de ierodiacon, şi de acolo cu Gavriil al Filipopolului a mers pe mare la Ierusalim, unde a slujit ca Archidiacon la chirotonirea Domnului Nectarie ca Patriarch al Ierusalimului, la anul 1661 în luna lui April, la Duminica Floriilor. După sărbătorea Paştilor mai întâi a vizitat locurile şi satele sfintei Cetăţi a Ierusalimului cu Patriarchul chir Nectarie, apoi a venit cu el în Constantinopol şi după un an în Moldavia şi Ungrovlachia, plecând împreună cu el şi întorcându-se împreună. De acolo de cătră însuşi chir Nectarie a fost trimis exarh în Ungrovlachia şi Moldova, şi lucrul pentru care a fost trimis săvârşindu-l cu îngrijire a venit în Constantinopol, unde era şi Patriarchul Nectarie venind dela Adrianopol. De acolo cu el s'a dus pe Mare în Ierusalim şi a fost chirotonisit de cătră chir Nectarie Mitropolit al Căsariei Palestinei la anul 1666; a fost trimis apoi pe mare de chir Nectarie Exarh în Vlahobogdania, când cădând între piraţi a fost despoiat de tot ce avea, şi ajungând aşa, cum eră, gol în Constantinopol şi de acolo în Adrianopol, s'a încercat, după câtă putere avea, ca să ia hotărîre împărătească pentru restaurarea sfintei biserici a Vifleimului, şi nereuşind s'a întors iarăşi în Constantinopol, unde venind de la Ierusalim chir Nectarie, şi demisionând din scaun, a fost mutat de la scaunul Căsariei la preasfinţitul apostolic şi patriarchal scaun al Ierusalimului. Vădând că scaunul său apostolic se sguduia de multe valuri şi că se afundă din cauza datorilor, a plecat, după cum este obiceiul Patriarchilor Ierusalimului şi la alte preasfinţite diecese patriarchale, ca să ceară milă de la Creştinii iubitori de Christos. Şi deci ca un vultur înaripat percurgând mai toate oraşele şi satele ce erau sub stăpânirea Otomanilor şi pe cele de mai departe de acestea, a fost pricinuit de mântuire multor Creştini şi a adus mare ajutor greutăţilor de care suferia Sfîntul Mormînt. Dar ca să nu descriem unul câte unul oraşele şi satele şi insulele cutreerate şi primejdiiile lui, şi ca să scurtăm povestirea, ca să nu fim obositori, să amintim mai în general unele locuri pe cari le-a umblat, începând din Europa. Părţile cele mai multe a acesteia umblându-le prea fericitul fără să se ostenească, apoi şi ale Asiei nu puţine oraşe şi sate percurgând, a venit în Ierusalim la anul 1671, când a reconstruit cu multe cheltueli biserica sfîntă a Vifleimului. Apoi ieşind din Ierusalim s'a dus spre părţile occidentale de sub stăpânirea Turcilor, umblând prin oraşele şi satele de acolo, şi în Bulgaria, şi în Valachia, şi în Moldova. De aicea ducându-se în Adrianopol a pornit judecată asupra Frarilor din Ierusalim, fiind ei vinovaţi; şi câştigând ori rămânând ca el să fie preferat, ca şi mai înainte, tuturor celor de la S-tul Mormînt, după cum cere dreptatea, s'a întors pe uscat la Ierusalim şi a restaurat Mănăstirea S-tei Tecla. După aceea plecând din Ierusalim şi umblând multe părţi din Asia până la Constantinopol, şi de aicea iarăşi pogorându-se prin Damasc la Ierusalim, a restaurat Mănăstirea S-tului Ilie Prorocul. Apoi venind iarăşi în Constantinopol pe uscat şi de acolo încunjurând mult pămînt din părţile nordului, percurgând şi Pontul Euxin şi părţile litorale şi Sinopul şi Trapezuntul, şi cele depărtate de mare, şi localităţile cele mai însemnate ale Răsăritului,

adică ale Iberiei numită obişnuit Georgia, şi pe ţerm venind au ajuns iarăşi în Constantinopol. Iar de aici, când s'a făcut primăvară, întorcându-se la Ierusalim a rezidit Mănăstirile sfântului Sava şi a Ivirilor la anul 1685. În urmă plecând din Ierusalim şi venind în Constantinopol şi de acolo, pe timpul Domnului Şerban Cantacuzino şi a Domnului Duca iubitorii de Christos, a venit în Ungrovlachia şi în Moldova, apoi s'a reîntors iarăşi în Constantinopol. Apoi de aceea, pe timpul iubitorului de Christos Domn Constantin Basarab de două, de trei şi de patru ori a venit mereu şi în fine la anul 1704 a sosit în Bucureşti când s'a zidit şi s'a reînnoit, cum se vede astăzi, renumita biserică a sf. Gheorghe din Bucuresci. După aceea, mergând în Moldova pe timpul credinciosului Domn Mihail Racoviţă, s'a întors iarăşi prin Ungrovlachia la Constantinopol. Petrecând în Constantinopol a fost cuprins de bolă şi a trecut către Domnul la anul mântuirii 1707, în 7 Februarie, la Metocul S-tului Mormint, ce se cinsteşte pe numele S-tului Marelui Martir Gheorghe, aflat în lăuntru Diplofanarului, pe timpul Patriarchului Constantinopolului Chir Gavril, îndeplinind mai înainte cu minte întreagă toate cele cuvioase şi obicinuite, precum este firesc creştinilor cucernici şi dumnezeescilor Ierarchi. Anii lui de patriarhie se numără 38, iar totă viaţa lui 66 de ani. Sfintele lui rămăşiţe cu strălucire şi cu mare pompă, la înmormintare luând parte Patriarchul Constantinopolului şi Archiereii şi clericii şi cu totă mulţimea tuturor ortodoxilor purtând făclii, s'au înmormintat cu cuviinţă în cinstita biserică a S-tei Cuvioasei martire Parascheva, aşezată în faţă de Chinigă, ceea ce se dice turcesce Haş-Chioi. Acestea pe scurt câte privesc fericita viaţă a aceluia şi a cuvioasei înmormintări ca pe o privelişte pe un mic tabloă. Iar aducerea cinstitelor lui rămăşiţe de către smerenia noastră au fost în anul 1715, la August în 15, şi aducerea a fost aşa: găsind o corabie francesă numită Şaitian şi punând în ea sfintele lui rămăşiţe cu mare cheltuială a noastră, le-am trimis cu câţiva părinţi cuvioşi, în luna lui Septemvrie, în sfânta Cetate a Ierusalimului, şi au fost aşezate cu cinste, cu cuvioşie şi respect spre vecinica lui amintire în cinstita Mănăstire a celor 40 de Mucenici, care se numesce şi Mănăstirea sfântului Ioan Teologul, unde sunt şi mormintele pururea amintiţilor Patriarchi ai sfintei Cetăţi a Ierusalimului.

La pag. 1237 se află vorbele despre tipografia grecăscă de la Iaşi, reproduse de noi mai sus la pag. 257.

Unele exemplare au pe verso titlului reprodus mai sus, un al doilea titlu slavonesc:

ИСТОРИА | СѢРБСКЪ | ИСТИННОЕ СКАЗАНІЕ ПАТРИАРХОВЪ ІЕРУСАЛИМ-СКИХЪ | Раздѣлено на двѣнадцатъ Книгъ, начало забирающе ѿ Іакова брата Гѣдна койстинна и перваго Іерусалимскаго Патриарха, еже досего днѣ продолжиса.

Исодержитъ съблѣныя съгъхъ Апостоловъ соборныя соединѣніа и наслѣдственныя преславноѣшныя сѣщія соетѣ пражоукаліація, и слодъ хъліація, многонародныя, и таинственныя, и всѣхъ преданія соборной Хрѣтокой сѣой Апостолской цѣркки.

Воспоминаетъ починъ всѣхъ западныхъ, и восточныхъ Императоровъ, и творимыя ими діанія, и пѣтъ Патриарховъ кѣпно содѣлами илнж сотворенными, и кѣлицехъ странахъ кластителнсю Епархію, и ѿпредѣленныя ѡзаконѣніа и мѣли, и множашихъ илннхъ ѡцѣхъ Архіепікопокъ и Архіепікопства; всѣхъ перекрестковъ слодъ нрѣкныхъ хъліателей союзнаго сѣмлице, и ѡрнновѣніе ихъ.

Такожде къ пѣматъ прикѣдѣтъ нѣкоторые рѣды перконачѣлници Хрѣанстка, ѿ правителствѣющихъ законокъ Церковныхъ, ѿ навѣтныа нахождѣніа народѣхъ, бранѣи, ѿ пѣкѣнныа грады, ѿ самыѣ Иерусалимъ: множицею же Исидѣхъ запѣстѣніа, преслѣдокѣніа, преселѣніа, ѿ изгнѣніа, ѿ всѣхъ стѣхъ ѿцѣхъ, ѿже прѣтѣхъ ксѣмъ хуаително злобенымъ гаждѣніамъ, доблесткѣннѣ, ѿ ксликодѣшинѣ ѿкѣциваша.

Таже ѿкѣдѣтъ раздѣръ сѣкѣмаго соединѣніа (ѿже кѣщѣне глѣгѣтѣа сѣхизма) пѣпѣжами римскимѣ въхрѣмѣ бѣжѣмъ козѣсѣдѣнныѣ, ткѣрдыѣ ѿкѣтѣ прѣтѣхъ докодѣткѣющѣмъ, мнѣтѣломъже ѿкѣлѣнѣю самовластно держѣкѣмъ ѿхъ, ѿнесѣгрѣшінѣмъ.

Скѣзѣтъ розѣѣѣ, наречѣнныѣ стѣхъ, ѿ злополѣчѣмъ, ѿ дѣкрѣтнѣмъ дѣстоѣнѣмъ ѿлѣнѣмъ ѿполчѣнѣмъ Константинопѣмъ, ѿже ѿрозѣнаго народѣ прѣтерпѣ, ѿ нехѣсѣздѣнныа нападѣнѣмъ наѣже, Чѣстѣю ѿ Латѣнокъ, чѣстѣю ѿ ѿтомѣнокъ, ѿ ѿцитѣтъ мѣдрѣхъ мѣжекѣ, ѿже покѣспрѣтѣю помѣнѣтаго Града к Вѣстѣчнѣѣ Црѣкви процѣтѣѣмъ.

Лѣкакѣмъ ѿ неизслѣдѣмъ ѿхѣщѣнѣмъ, ѿ прѣлѣстныа козѣни, ѿже Латѣнѣи, ѿ ѿрмѣне ѿтомѣ Хрѣтокѣ Грѣѣсѣ, ѿ посѣщѣннымъ ѿгѣ Патрѣіархомъ содѣлаша; ѿ ѿнныа кѣщѣнѣ кѣци пѣмѣти достѣѣнныа ѿсчислѣтъ.

ѿписана копрѣкѣ сѣмъ Книга ѿ кѣгѣчѣстнѣмъ прѣстѣкѣнѣмъ ѿзрадѣнѣмъ, ѿ кѣгонѣрѣчѣмъ Иерусалимѣскаго Патрѣіарха Кѣр Кѣр Дѣсѣдѣмъ.

Правѣпракѣнѣмъ, ѿ кѣголѣнѣмъ сокѣршѣнѣмъ прѣймѣ, ѿ всѣлажѣннѣмъ, ѿ ѿзѣщѣнѣмъ тогожѣ прѣстола Патрѣіарха ѣ: ѣ: Хрѣсандѣ: ѿгѣже ѿзѣдѣнѣмъ ѿзѣсѣрѣнѣмъ низлѣжѣнѣмъ, что бѣлѣ стѣго Грѣѣсѣ, сѣрѣчѣ з мнѣстѣниа правѣкѣрѣнѣхъ кѣ скѣтѣ прѣдѣмъ. лѣтѣ Патрѣіаршѣствѣ, ѿ.

Ѣ кѣнѣцѣ Гѣдѣтѣмъ побѣжѣнѣмъ ѿ прѣкѣсѣчѣнѣмъ Гѣдра, ѣ: ѣ: Іѣ ѿтѣфѣна Кантакѣзѣна

Ѣ кѣсѣрѣщѣтѣхъ, стѣлѣчнѣмъ ѿ стѣкомъ Градѣмъ кѣлѣстѣмъ зѣмѣмъ Вѣлѣхѣнѣхъ.

За разѣслѣтѣнѣмъ ѿправлѣнѣмъ сѣмрѣнѣмъ Іѣромѣнѣмъ Мѣтрофѣна Грѣгѣѣѣ ѿ Дѣдѣѣ.

Лѣтѣ сѣсѣнѣмъ нѣгѣмъ ѿѣѣ. Мѣѣ ѿкѣтѣкѣмъ.

По покѣлѣнѣмъ помѣнѣтаго всѣлажѣннѣмъ Патрѣіарха ѣ: ѣ: Хрѣсандѣ Книга сѣмъ всѣкомъ правѣслѣкѣнѣмъ кѣ дар прѣдѣтѣмъ.

Ѣ Іѣрѣмъ ѿтѣѣмъ Іѣкѣвѣнѣмъ.

În aceste exemplare, la sfârşitul pieselor liminare, se află o scrisoare de dedicaţie a lui Chrisant, patriarhul Ierusalimului şi al Palestinei, către Ştefan Javorskij, mitropolitul Rjazanului şi Mironului din Rusia, pe care Chrisant îl cunoscuse în călătoria sa prin Rusia şi care se interesa de sorta S-tului Mormînt. În această scrisoare îl recomandă cartea predecesorului său Dositeiŭ, pe care dînsul o tipăreşte acum şi în care se combat pretenţiunile Papei de la Roma cu privire la înţaietatea ce pretindea că are în biserica universală, şi chiar asupra monarhilor. Ajutorul pentru bisericile ortodoxe nu pôte veni mai bine decît dela marea şi întinsa împărăţie rusescă, căreia îi doreşte să se lăţescă şi mai mult. Chrisant, trimiţînd un exemplar din cartea lui Dositeiŭ lui Javorskij, doreşte ca această să fie tradusă şi pe rusesc, de ôre ce în ţara lui se găsesc destul ômeni învăţaţi cari se ştie amîndouă limbile: rusesc şi grecesc.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române.

Picot, *Anthime*, 557. — Papadopoulos-Kerameus, *Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη*. IV, 206.

270.

1716.

176. A1, Mavrocordat, *Istoria sfîntă* 1716. — Grecesce.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΙΕΡΑ | ΗΤΟΙ | ΤΑ ΙΟΥΔΑΪΚΑ. | Κατ' ἐπιτομήν συγγραφέντα | Παρά τοῦ
Εὐσεβεστάτου, Ἐκλαμπροτάτου καὶ Σοφωτάτου Αὐθέντου | ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ | ἈΛΕΞΑΝ-
ΔΡΟΥ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ, | τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλη-
σίας, καὶ | ἐξ Ἀπορρήτων τῆς Κραταίας Βασιλείας τῶν Ὀθωμανῶν. | Καὶ διὰ δαπάνης τοῦ
Εὐσεβεστάτου καὶ Ὑψηλοτάτου Αὐθέντου | καὶ Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας | ΚΥΡΙΟΥ
ΚΥΡΙΟΥ | ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΟΕΒΟΔΑ, | τοῦ Σοφωτάτου Υἱοῦ αὐτοῦ. | Νεωστὶ
τυπωθέντα, Ἐν τῇ Σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν Ἀγίων Πάντων, | Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερω-
τάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου | ΚΥΡΙΟΥ | ἈΝΘΙΜΟΥ, ΤΟΥ ἘΞ ἸΒΗΡΙΑΣ. |
Πρὸς τὸ διανεμέσθαι δωρεὰν τοῖς Εὐσεβεσὶ | διὰ ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν. | Ἐπιμελεία καὶ
διορθώσει τοῦ Λογιωτάτου Κυρ Ἰωάννου τοῦ Ποστελνίκου. | Ἐν Βουκουρεστίῳ. Ἐτεῖ ἀπὸ

τῆς Ἑνσάρχου Οἰκονομίας αψις. | Κατὰ Μῆνα Ἀγούστου. | Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Διονυσίου τοῦ Φλώρου.

Istoria sfântă adică Istoria Iudaică, scrisă pre scurt de prea evlaviosul, prea strălucitul și prea înțeleptul Domn, Domnul Domn Alexandru Mavrocordat, Marele Logofăt al Marei Biserici a lui Christos și Exaporrit al puternicei Impărăției a Otomanilor. Și prin cheltuiala prea evlaviosului și prea Înălțatului Domn și stăpânitor a toată Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Nicolae Voevod, prea înțeleptul său fiu, de curând tipărită în cinstita Mănăstire a tuturor sfinților, pe când era Arhiepiscop preasfințitul și de Dumnezeu alesul Mitropolit Domnul Antim din Iviria, spre a se împărți în dar credincioșilor spre mântuirea lor sufletescă. Prin îngrijirea și corectarea prea învățatului Domn Ioan Postelnicul. În Bucuresci, în anul dela întruparea Domnului 1716, în luna August, de cel mai mic între ieromonachi Dionisie Floru.

In-folio mic de 16 foi fără număr, 382 de pagine și 15 foi nenumerate.

Pe verso titlului se află stema lui Mavrocordat (facs. n° 270) și următoarele versuri:

Πρὸς τὸν ὑψηλότατον, Εὐσεβέστατον, καὶ Σοφώτατον Ἀθέντην, καὶ Ἑγεμόνα πάσης Οὐγγρο-
ελαχίας, Κύριον, Κύριον, Ἰωάννην Νικόλαον Ἀλεξάνδρον Βοεδόδαν,

Ἦνεγκε θρώσιν Ἥλιζ πάλαι Κόραξ,
Τῆς γῆς νοσοῦσης αὐχμὸν ἡδ' ἀνομβρίαν,
Σταυροῦ δὲ νῦν τρόπαιον ἐν ῥάμφει φέρων.
Κάρηνα κοσμεῖ Κοιράνων τῶν Δακίης.
Ἐν οἷς χοραρχῶν Νικόλαος νῦν, πέλει
Ἰνδαλμα λαμπρὸν εὐαγεσμάτων τρόπων.
Σοφῶς κρατῶν οἶακας Οὐγγροελαχίης.
Ὅπλον κραταῖον Σταυρὸν ἡμφιεσμένος,
Πίστιν πάρεδρον, καὶ δίκην κεκτημένος,
Βοὸς κάρα δὲ δεικνύει κερασφόρου.
Ὅρθῶς ἰθῦναι καὶ θρόνον Μολδαβίης,
Ὅν Χριστὲ σώζεις Σταυρικῇ παντευχίᾳ.

Τῆς ὑμετέρας θεοφρουρήτου Ὑψηλότητος ἐλάχιστος δοῦλος
Ἰωάννης Ποστελ.

Către prea Înălțatul, prea Evlaviosul și prea Înțeleptul Domn și Stăpânitor a toată Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Nicolae Alexandru Voevod.

Corbul a adus odinioară mâncare lui Ilie, când pământul suferia de secetă și de lipsă de ploae; iar acum, purtând în cioc trofeul crucei, înpodobesce capetele Domnilor Daciei, printre cari acum Nicolae se distinge, fiind un model strălucit de Domn creștin, ținând cu înțelepciune cârma Ungro-Vlachiei, purtând crucea ca o armă puternică, și având ca tovarăși credința și dreptatea; iar capul bouului încornorat arată că a condus drept și tronul Moldovei. Christóse mântuesce-l pe dinsul cu armatura crucei.

Al Înălțimei Vostre celei de Dumnezeu păzite, cel mai mic serv,
Ioan Postel(nicul).

Domnitorul Nicolae Alexandru Mavrocordat dedică această carte scrisă de părintele său Alexandru Mavrocordat-Exaporritul: *Preasfintei și celei de o sfință Treimi, celui unul și singur Dumnezeu*, apoi vorbind despre părintele său dice:

Δόξασον οὖν τὸν καὶ λόγοις. καὶ ἔργοις. τὸ διὰ παντός σε δοξάζειν ἔργον προσησάμενον, λαμπρὸν ἀνάδειξον καὶ ἐς τοῦπιόν, μηδαμῇ συγχωρήσας τὴν τοῦτου μνήμην συγκεχωσμένην διαρρύθηναι ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, τοῦ νύκτας ἡμέραις ἐπισυνάψαντος, καὶ μυρίους ἀνατλάντος καμάτους, ὅπως τὰ εἰς τὴν σὴν τείνοντα δόξαν μηδαμῶς ἀμαυρωθέντα τῷ τοῦ χρόνου μήκει, ἐν τῷ ἡμετέρῳ τῶν ὀρδοδόξων Ἑλλήνων γένει λαμπρῶς ἀπαστράψῃ τὰς ἀπάντων ψυχὰς ταῖς μαρμαρυγαῖς τοῦ λόγου ἀκμήν καταυγάζοντα, λύτρωται τῶν τοῦ φθόνου βελῶν τὸν μηδέποτε μηδενὶ φθονήσαντα, καὶ τοι πολλοῖς φθονούμενον, ταῖς νοεραῖς ἀκτίσι τοῦ ζωοποιοῦστος πνεύματος λαμπρύνας, θεῖον ἀνάδειξον ταυτηνὶ τῇ βίβλῳ κάτοπτρον, εἰς ἀποφυγὴν κακίας, καὶ ἀρετῆς περιποίησιν πρόκειμένην τῷ γένει.

Deci preamăresce-l pre cel ce și-a propus ca țel cu cuvintele și cu faptele să te slăvească pururea, arată-l ilustru și peste mormînt, nelăsând de loc ca amintirea lui să se nimicască distrugându-se de timpul ce consumă totul, pe cel ce a lucrat ziua și noptea și a suferit mil de ostenele, pentru ca cu trecerea timpului să nu se întunece de loc mărirea priitoare la tine în neamul nostru al Ortodoxilor Greci, și să se lumineze cu strălucire sufletele tuturor luminându-le cu vibrațiunile luminei cuvîntului; feresce-l de atacurile invidiei pe cel ce nici odată n'a învidiat, deși de cătră mulți a fost pizmuit, strălucesce-l cu razele tale cele intelectuale ale spiritului tău vivificator, fă ca această carte să devie o oglindă Dumneșească, spre ferire de rău și care să fie pentru neam o îndemnare la virtute...

Mai jos apoi adaugă:

Σοὺ δὲ πατέρων φιλοστοργότατε, Ἡρώων εὐκλεέστατε, τῶν ἐν λόγοις, καὶ σοφίᾳ θαυμαζομένων Σοφώτατε. πῶς ἂν ἐπιλήσμων γένοιμι τοῦ φῦντος; τοῦ θαψιλεστάτη φιλοστοργίᾳ, καὶ ἀκριβεστάτη ἀγωγῇ θρέψαντος; τοῦ λιπαρεστάτη σπουδῇ παιδεύσαντος, καὶ τοῖς τῶν λόγων νάμασι φιλοφρόνως ποτίσαντος; ὃς καὶ πατήρ ἔθαλπες, καὶ διδάσκαλος παντοδαπῇ παιδίᾳ κατακαλλύνων οὐ διέλιπες, μετέπειτα δὲ τιμαῖς τοῦ καὶ ἀξίαις περιέβαλες, καὶ μετὰ θεὸν κατὰτε ψυχὴν, κατὰτε σῶμα, καὶ τύχην σὸν ἀπειργάσω κτῆμα, εἴποιμι δ' ἂν εὐεβοφρόνως καὶ ἀδεῶς, καὶ πλῆγμα καὶ δημιουργημα, εἴπερ ἐφέστιοι δαίμονες οἱ φῦντες, καὶ Θεὸς τὸ Πατρός οὐκ ἀπαναινόμενος ὄνομα, τῆς αὐτοῦ εὐξουσίας ἐπὶ γῆς κοινωνοὺς αὐτοῦ ἀνεδείξατο· πῶς ἄρα προσηκούσας ὁμολογήσω χάριτας τῇ μακαρίᾳ, καὶ αἰοιδίμῳ ψυχῇ; οὐδ' εἰ ὄλος τακσίην εἰς δάκρυα, καὶ τὸν ἄερα στεναγμοῖς ἐμπλήσαιμι, καὶ ὑπὸ τῆς ἐκείνου μνήμης γενοίμην ἀνάφλεκτος.

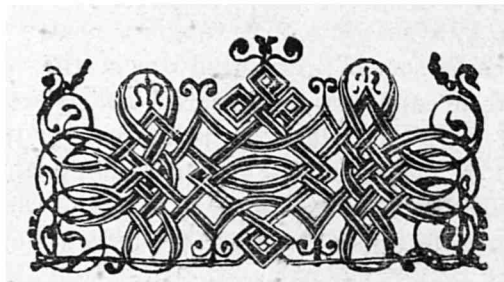
Pe tine cel mai iubitor de fiu dintre părinți, cel mai celebru între eroi, cel mai înțelept între admirați pentru scriere și înțelepciune, cum aș pute să te uit, născătorul meu? Pe tine, care m'ai nutrit cu cea mai îmbelșugată iubire și cu educația cea mai desăvîrșită, pe tine care m'ai instruit cu cea mai excelentă îngrijire și m'ai adăpat cu dragoste din apele învățăturilor? Care, ca părinte, m'ai iubit și n'ai lipsit nici cînd de a mă înfrumuseța cu tot felul de învățătură, ca profesor; iar după aceea m'ai îmbrăcat cu onoruri și demnități. Așa că, după Dumnezeu, sînt și cu sufletul și cu trupul și cu sorta făptura ta, și aș pute dice cu mult respect și fără tîmă că sînt și plămuirea și formarea ta. Dacă părinții sînt deii casei,

și Dumnezeu, netăgăduindu-și numele de părinte, i-a făcut tovarăș al autorității lui pe pământ, — cum ôre aş pute să mărturisesc mulțumirile cuvenite fericitului și pururea amintitului tău suflet? Nici dacă tot m'ași topi de lacrimi și ași umple aerul de suspine și ași ajunge istovit de amintirea ta...

În foile liminare se mai află o invocațiune a lui Nicolae Alexandru Mavrocordat, o epigramă a lui Ierotei, Mitropolitul Drystreii, o scrisoare a lui Iacov τοῦ Ἀργεῖου către Mavrocordat Exaporritul și în fine: 'Ο τῆς ξυγγραφῆς σκοπός.

București: Biblioteca Academiei Române. — Iași: Biblioteca Centrală. — Londra: Museul britanic.

Picot, *Anthime*, 559, n° 54.

271.

ADAUSE ȘI ÎNDREPTĂRI

1508.

1. P. 8. — Adaugă la depozite: Museul de Antichități (București).

1510.

2. P. 9. — Rind 15. Suprimă cuvintele: „1574 sau“.

Adaugă la bibliografie:

Hodinka Antal, *Erdélyben és Oláhországban megjelent régi ó-szláv nyomtatványok*, în *Magyar Könyvszemle*, 1890, p. 106.

1545.

6. Molitvenic slavonesc, tipărit la Tîrgoviște, 1545, p. 23.

Numărul de ordine este 6.

La p. 27, în traducerea prefeței, după cuvintele: Mitropolit al Valachiei, adaugă: „chir Varlaam, și am sîrșit pe vremea prea-osfințitului Mitropolit...“

1546—51.

61. *Evangheliar* slavonesc, tipărit din ordinul lui Iliășco Vv. al Moldovei.

P. A. Sircu, docent la Universitatea din Petersburg, într-o călătorie întreprinsă în verile anilor 1893 și 1894, a văzut la negustorul G. Alexici în Ragusa un *Evangheliar* pe care îl semnalează ast-fel în relațiunea pe care o publică în *Sbornicul Academiei imperiale din Petersburg*:

„Evanghelie tipărită într’una din tipografiile române cu următoarea inscripțiune pe marginele frontispiciului de pe pagina întâi: *Къ Хѣ Еѣ блгокрный бгѣмъ хранимы. и самодержавны. земли молдовскон ѿв нѣмашко коюкода гѣнь* (anii 1432—1437). Redacție bulgărească“.

Anii 1432—1437 sunt evident un *lapsus*, fiind-că nu pôte fi vorba de tipografie la acéstă epocă. Iliășco Vodă, despre care se vorbește în acéstă inscripție, nu pôte fi altul decât cel care a domnit în Moldova între 1546 și 1551 și din ordinul căruia s’a tipărit un *Apostol* în 1547 la Tîrgoviște (v. mai sus No. 8 la p. 31 și mai jos, adausul la acest număr), iar frontispiciul despre care vorbește d. Sircu sémănă probabil cu cel care se reproduce imediat mai jos.

Ar mai rămâne de lămurit dacă acest *Evangheliar* s’a tipărit în aceleași condițiuni ca *Apostolul*, adică la Tîrgoviște și pentru Domnul Moldovei, sau dacă Dimitrie logofătul, nepotul lui Bojidar nu și-a transportat cum-va materialul tipografic în Moldova.

8. Apostol slavonesc, tipărit din porunca lui Iiașcu Vv. al Moldovei, de Dimitrie Liubavici (la Tirgoviște). P. 31.

Din *Apostolul* slavonesc, tipărit de Dimitrie Liubavici la Tirgoviște, există două feluri de exemplare: Unele tipărite pentru Domnul Țerei Romănesci Mircea

273. — Pagină din *Apostolul* slavonesc, 1547.

Vv. și altele pentru Domnul Moldovei Iiașcu Vv. și mama sa Elena. Textul nu se deosebește de loc, și se poate ca să se fi compus o singură dată. Deosebirii se constată numai în frontispiciul de la începutul Apostolului și în prefață.

Academia Regală Sibescă posedă un exemplar curios (No. 78), în care se află frontispiciul lui Iliășcu Vv. (facs. n° 273) și prefața pomenind pe Mircea Vv. Dăm aci descrițiunea lui :

274.

In-4° de vre-o 262 foi grupate în 33 caiete de câte opt foi, afară de cel d'întâi care n'are de cât 6 foi. În exemplarul Academiei Sîrbesci lipsesc fôia 1 din c. 1, f. 8 din c. 31, f. 8 din c. 33 și cele carî vor mai fi urmat. Caietele aû ca signatură cifrele cirilice micî pe pag. 1 și 16 jos la mijloc. Dela c. 20 înainte se întrebuinteză literile capitale cu valôre de cifre.

Volumul cuprinde câte-va frontispicii carî sunt identice cu cele din Molitvenicul dela 1545 și două inițiale ornate patrate, pe fund alb (facs. n° 272 și 274).

La începutul textului se află o gravură-ornament, ocupând o jumătate de pagină, în mijlocul căruia se vede capul de bou și de jur împrejur inscripția :

† къ ѿа ба бѣгоуѣрны ѿ бѣгоуѣраннымъ . ѿ самодержакны . земли молдавскон ѿ ѿнашко воевода и гпѣнь. (Facs. n° 273).

[1550]

9. Triod-Penticostar slavonesc, p. 31.

Intr'un exemplar intrat de curind în Biblioteca Academiei Române, sê găsesce și gravura de care se vorbesce la p. 42. O reproducem aci (facs. n° 275).

[1564]

13. Tălcul evangheliilor și Molitvenic românesc, tipărite de diaconul Coresi (la Brașov) p. 51.

Canonicul I. M. Moldovan, căruia *Bibliografia românească veche* îi datoresce atât de mult, a avut buna-voință a ne comunica un exemplar din această carte rară, așa că putem completa aci știrile de mai sus.

1.) *Tălcul Evangheliilor*, formând partea întâi a volumului, trebuie să cuprindă cel puțin 248 de foi, de ôre-ce ultimul caiet are numărul 31 (31) iar caietele se compun din câte 8 foi. În exemplarul pe care-l avem înaintea noastră lipsesc : caietul 3 întreg și foile care l-au precedat, dacă aû fost ; primele 2 foi din c. 6 ; f. 3 din c. 4 ; f. 5 din c. 5 ; c. 6 întreg ; f. 8 din c. 7 și în fine f. 8 din c. 31, care pôte să fi fost albă, dacă n'a fost cuprinsă în partea II-a a cărții.

Volumul e tipărit numai cu negru, cu 23 de rînduri pe pagină, cu aceleași caractere ca și *Evangheliarul* de la 1561. Se află o singură inițială ornată, care sêmănă cu cea reprodusă mai sus, facs. n° 25.

Pe ultima fôie existentă se află însciințarea publicată fragmentar de Cipariu. O dăm aci întregă :

Дожана четиториларь.

Дѣла мила аѣ доѣмнезѣ ѣс дѣлкънѣ корѣсе . дѣлкамѣ възстѣ къ ман тоѣте
лименѣ аѣ къкънтоуѣ аѣ домнезѣ . ѣн лѣмѣ ларѣ . нѣман нѣн рѣмѣнѣн навѣмѣ, шѣ

275. - *Vîndecarea orbului*, din Triod-Pentecostar (1550).

кѣзнесенїе лѣ хс .р черю кѣмъ фѣ . че нѣс хѣснѣнїтъ . каѣтъ лѣ ѣѣлїе дела ѣспас.
 врѣжмашїи лѣ хс кѣрїнскѣ . каѣтъ ѧ ѡпта .рѣцѣжтѣрѣ . ѣѣлїа роуѣалїиларѣ.
 вешминте дѣ ноу.рнтѣ . кѣѣтъ ѧ пѣтра .рѣцѣжтѣрѣ . недѣлѣ . ѧї .
 гриже дерепчѣ ноу требѣѣще . кѣѣтъ ѧ два .рѣцѣжтѣрѣ недѣлѣ . ѣ . мѣ.
 грижа чѣ ман ларе ѧ ѡмѣлѣн кѣѣтъ лѣ недѣлѣ . ѣї . мѣден.
 грижа ши мѣрка де немикѣ фѣрѣ доу.мнезѣс кѣѣтъ лѣ тѣлкоуѣ недѣлѣ . ѧ
 ноколѣтѣ.
 дракоуѣ чѣ поѣте . кѣѣтъ тѣлкоуѣ недѣлѣ . ѣ . мѣ . ши недѣлѣ . ѣ . лоука.
 дѣторїа ноѣстѣ лоу доу.мнезѣс . кѣтѣ ѣ мѣлѣтѣ . лѣ тѣлкоуѣ . недѣлѣ ѧї мѣ.
 дескѣнтѣрѣ чѣ ѣсте . лѣ тѣлѣлѣ . недѣлѣ . ѣ . кѣѣтъ . лоука.
 доу.мнезѣс кѣндѣ . ѣбнѣмъ кѣ тоѣтѣ ѣнїлѣ . ши вѣчїнѣлѣ кѣ .рнѣоуши нши кѣѣтъ.
 лѣ недѣлѣ . ѣ .р тѣлѣлѣ.
 дерептѣтѣ ѣсте дѣ доѣмъ фѣлѣре лѣ .рѣцѣжтѣрѣ де.р тѣю . недѣлѣ . ѣї.
 дерѣѣѣ ѡмоуѣ нѣ поѣте пѣкатѣуѣ сѣс ѧс алѣїн дерептѣ ѣлѣ ѣѣлїа бѣо ѣвѣнїе.
 ѣпископїи ши влѣдїчїи хс наѣ лѣсѣтѣ сѣ домнѣскѣ .р кїпѣлѣ ѧлѣтѣрѣ домнї
 кѣѣтъ лѣ ѧ пѣтра .рѣцѣжтѣрѣ недѣлѣ . ѣ . пѣ.
 златѣоуѣстѣ дѣ постѣ чѣ грѣѣще лѣ недѣлѣ . сїрна . кѣѣтъ.
 їсѣлѣ . кѣндѣ ѧс кѣстѣтѣ лѣ недѣлѣ сїрна.
 їѣанѣ дерепчѣ фѣ тремѣсѣ кѣѣтъ . ѧ тремъ .рѣцѣжтѣрѣ .рн ѣѣїе пѣцилѣрѣ.
 їоу.да кѣтѣ лѣкомѣ ши фѣрѣ . кѣѣтъ лѣ ѧ доѣ .рѣцѣжтѣрѣ сѣѣтоносїе.
 їспнтѣѣѣ че верї сѣ цїи . де.р сѣрїнтѣрѣ ѧшѣ ѣ ѧс бѣ . кѣѣтъ ѧ ноѣ .рѣцѣжтѣрѣ
 ѣѣлїа роуѣалїиларѣ.
 ѣспѣсенїа лѣ чїне сѣ кѣѣтѣмъ кѣѣтъ лѣ ѧ доѣ .рѣцѣжтѣрѣ лѣ ѣѣлїа ѡвѣзанїїн.
 крѣшїннї кѣѣтѣцїи .р чѣ лѣкрѣре вѣ вон ѣѣстїннїи . кѣѣтъ лѣ недѣлѣ мѣсѣпѣстѣ.
 комоѣра дерепчѣ нѣ тремѣѣще ѧ стрѣнѣѣ .р лѣмѣ кѣѣтъ . .рѣцѣжтѣрѣ де.р тѣю
 недѣлѣ . мѣ . ши лѣ недѣлѣ . ѣ . лѣка.
 кредїнѣа дерѣптѣ плаѣе лѣ доу.мнезѣс кѣре поѣте фѣлѣси ши алѣѣлѣ . кѣѣтъ лѣ ѧ
 доѣ .рѣцѣжтѣрѣ . недѣлѣ . ѣ.
 кредїнѣа дѣ ѣнде вїне . недѣлѣ ѧї лоука.
 крѣчѣ чѣ ѣ кѣтѣ фѣлѣре ши кѣндѣ лѣмѣмъ кѣѣтъ .рѣцѣжтѣрѣ де.р тѣю недѣлѣ .
 ѣ . пѣ.
 кредїнѣѣїн ѧде.рѣжтѣрїи . кѣѣтъ лѣ сѣѣршїтѣлѣ ѡвѣзанїїн.
 лоу.крѣре кѣре ва чїнѣтїи хс лѣ жоу.декарѣ кѣѣтъ лѣ недѣлѣ мѣсѣпѣстѣ.
 лоу.крѣрѣе спѣсѣскѣнѣ зїкѣ фѣрїсѣннїи кѣѣтъ мѣсѣ нѣстѣ кѣѣтъ (sic).
 лѣкрѣрѣе ноу.ман ѧ кредїнѣошїлѣрѣ плаѣѣ лѣ доу.мнезѣс мѣсѣпѣстѣ.
 коу.лоу.крѣрѣе ноѣстрѣ нѣ пої.темѣ доѣжнѣннїи вїне кѣѣтъ мѣсѣ постѣ.
 лѣѣѣѣ ши порѣжнїлѣ дерепчѣ нѣс дѣтѣ доу.мнезѣс лѣ тѣлкоуѣ недѣлѣ ѣї . мѣ.
 лѣѣѣѣ ноу поѣте .рмплѣ нїмѣ лѣ тѣлкоуѣ недѣлѣ . ѣ . лоука.
 лѣпѣдѣѣѣ ѡмѣлѣ дѣ сїнѣшїѣ . кѣмъ ши кѣндѣ .рѣцѣжтѣрѣ де.р тѣю недѣлѣ ѣ пѣ.
 лоу.крѣрѣе кредїнѣѣїн нѣ пѣтемѣ .рѣѣлѣѣѣ дѣ ноїшнїи .рѣцѣжтѣрѣ де.р тѣю не-
 дѣлѣ ѣ пѣ
 мѣртѣрїснїторїи дерепцїи чѣ пѣлѣтѣ вѣрѣ ѧвѣ ши кѣрїн мѣртѣрїсѣскѣ дерептѣ
 пре хс . кѣѣтъ лѣ тѣлѣлѣ вѣсѣѣ скѣтїи.
 мамѣннїи ши лѣ доу.мнезѣс ѧ сѣжнї недѣлѣ . ѣ мѣ.
 морѣїи сѣ .рроу.пѣмъ коу чїнѣсте кѣѣтъ лѣ тѣлкоуѣ . недѣлѣ . ѣ . лоука.
 моѣртѣ сѣ нѣ тѣмѣмъ кѣѣтъ недѣлѣ ѣ лоука.

морцнлврѣ нѣ пѣтемѣ фолосѣ дѣпж моѡрте кѡстѣ лѡ недѣлкѣ . е . лоула (sic).
 моѡртѣ крещѣннлврѣ ѿсте сѡмнѣ . кѡстѣ ѡ треѡ . рѣцѣжтѣрѣ . недѣлкѣ . ѡ.
 марѣа кѡмѣ кѣлтѣнмѣ прѣнтѣрѣ (sic) доумнѣзѣс кѡстѣ лѡ недѣлкѣ . ѡ . лоука.
 мѣрѣм шѣ . рѣжлцарѣ кѣтѣ прѣ марѣ пѣкатѣ . шѣ чѣнѣ се . рѣлцѣ кѡстѣ лѡ ѡ дѡа
 . рѣцѣжтѣрѣ . недѣлкѣ . ѡ.
 нещноуѣтѣра нѣ не кѡ лѣжнтѣн . лѡ жѣдѣкатѣ . лѡ недѣлкѣ мѣсо поуѣстѣ.
 невоѣлѣ дерѣптѣ кѣтѣ лоуѣрѣе вѣнѣ прѣ нѡн . кѡстѣ ѡ дѡа . рѣцѣжтѣрѣ . слѣпаго.
 нѣдѣждѣ тоѡтѣ кѣ не фѣе . рѣ доумнѣзѣс . кѣ не кѡ хрѣнѣн кѡстѣ тѣлкоуѣ ѡ ѡпта
 недѣлкѣ . маѣен.
 ноу . рѣнта . рѣжратѣлѣн сѡс прѣнѣзѣлѣ чѣ е . кѡстѣ лѡ тѣлкѣлѣ . недѣлкѣ . ѡ.
 нѣскѣтѣлѣ лѣ ѣс кѣтѣ фѡлосѣе нѣлѣс ѡдѣсѣ . лѡ тѣлкоуѣ ѣуѣлѣн дѣла крѣчюнѣ.
 попѣн кѡмѣ ѣртѣ пѣкатѣе . кѡстѣ ѡ треѡ . рѣцѣжтѣрѣ . недѣлкѣ . томнѣна.
 пѣкѣжтѣсѣлѣ . . рѣ чѣ кѣпѣ поѡтѣ фѣн дерѣптѣ . кѡстѣ тѣлкоуѣ . сѡмарѣннннѣн.
 плаче лѣ ѣс чѣ е шѣ ѡ лѣмнѣн кѡстѣ . рѣ тѣлкоуѣ . вѣскѣ свѣтѣн.
 пѣжнѣе морѣн кѡмѣ трѣбѣѡще кѡстѣ ѡ патра . рѣцѣжтѣрѣ . недѣлкѣ . ѡ.
 постѣлѣ ѡлѣ трѣнѣлѣ . чѣ ѡс ѡлѣмнѣн сѣсѣ . лѡ тѣлкоуѣ недѣлкѣ . ѡ . пѣ ѡлѣ ѡ.
 попа чѣс фѣкоуѣтѣ . кѡстѣ лѡ ѡ патра . рѣцѣжтѣрѣ недѣлкѣ . е . постѣ.
 проповѣданѣ дѣ прѣ ѡчѣста . . рѣ [чѣ] кѣпѣ ѡмоуѣ пѣкѣжтѣсѣ поѡтѣ . шѣ коуѣ чѣ
 ѣртѣжчюнѣ пѣкатѣлѣврѣ ѡфѣлѣмѣ лѡ ѣуѣлѣн бѡго ѣвлѣнѣе.
 проповѣданѣ дѣ прѣ ѡчѣста нече поѡтѣ дерѣѣе . рѣнѣнтѣ лѣ доумнѣзѣс . пѣкатѣоуѣ
 грѣштѣлѣн лѡ стрѣтѣнѣе гѣе.
 проповѣданѣ дѣ прѣ ѡчѣста кѡмѣ шѣ кѣ чѣ пѣтемѣ кѣпрѣнде кѣтрѣ нѡн спѣсѣнѣм
 сѣфлѣтѣлѣн кѡстѣ лѡ прѣ ѡбрѣзѣнѣе.
 проповѣданѣ дѣ прѣ кѣсѣлѣ прѣѡѣцнлѣврѣ кѣндѣ пѡтѣ досѡдж прѣнтѣрѣ (sic) кѣ-
 кѣнтѣоуѣ лѣ доумнѣзѣс кѡстѣ лѡ ѣуѣлѣмѣ лѣжчѣннѣкѣмѣ.
 проповѣданѣ скѣмѣж дѣ коуѣжнтѣлѣ лоуѣ доумнѣзѣс . лѡ прѡзѣннѣкѣ бѡгороднѣе.
 кѣтрѣ пѣкѣжтѣошѣн кѣтѣ марѣ мѣла лѣ доумнѣзѣс . лѡ недѣлкѣ . ѡ.
 пѣкѣжтѣсѣоуѣ лѣ нѣсѣ поѡтѣ тѣрна пѣнѣ ноуѣлѣ трѡѣе доумнѣзѣс . ѡколошѣ.
 пѣкѣжтѣсѣоуѣ лѣ . рѣ чѣ кѣпоуѣ се поѡтѣ тоуѣрна лѡ доумнѣзѣс . ѡколошѣ.
 поѡлѣнѣ чѣ дерѣптѣ чѣ ѿсте кѣтѣ пѣрѣнѣ ѡре ѡколошѣ.
 поѡлѣнѣ мѡн марѣ чѣ е ѡколошѣ.
 поѡлѣнѣ коуѣрѣварѣлоуѣн кѣцн ѡн ѡколошѣ.
 постѣн коуѣмѣ трѣбѣѡще кѣтѣ фѣлѣоре лѡ сѣрна.
 постѣоуѣлѣ коуѣ чѣдѣ ѡколошѣ.
 постѣоуѣлѣ фѡптѣлѣврѣ ѡколошѣ.
 постѣѡще дрѡкоуѣлѣ . . рѣжѣ.
 роуѣшнѣнѣ крещѣннлѣврѣ пѣтѣнѣека лѣврѣ ѣс кѡстѣ . лѡ ѡ чѣнчѣ . рѣцѣжтѣрѣ недѣ пѣѣ.
 сѣѣнѣцнѣ нѡс нѣчнѣ ѡ нѣдѣждѣ . рѣ лоуѣроуѣрнѣе вѣнѣ ѡ лѣврѣ недѣлкѣ мѣсо поуѣстѣ.
 спѣсѣнѣм нѣмѡн лѡ ѣс пѣтемѣ ѡфѣла . кѡстѣ . рѣ тѣлкѣлѣ ѣуѣлѣмѣ роуѣсѡлѣнлѣврѣ.
 слоуѣнѣе ѡ мѣлѣн . лѡ ѡ пѡтра . рѣцѣжтѣрѣ . недѣлкѣ . ѡ . маѣен.
 сѣмѣжнѣа чѣе шѣ кѣтѣ фѣлѣоре тѣлкоуѣлѣ не ѡ.
 сѣѣнѣцнѣ лѣ дѣмнѣзѣс пѣкѣжтѣошѣ нѡс фѣстѣ . лѡ недѣлкѣ . ѡ . лоука.
 сѡмарѣнѣлѣн пѣлѣа лѡ недѣлкѣ . ѡ . лоука.
 сѣмѣжтѣа кѡмѣ ѡс порѣнчнѣтѣ доумнѣзѣс ѡ цннѣ . лѡ недѣлкѣ . ѡ . лоука.
 сѣрѣѣтоѡрѣ коуѣмѣ трѣкоуѣѡще ѡ сѣѣнѣ лѡ недѣлкѣ . ѡ . лоука.
 соуѣфѣтѣлѣ сѣс мѣнтѣнѣндѣ чѣнѣ пѣѡрѣе лѡ ѡ треѡ . рѣцѣжтѣрѣ недѣлкѣ . ѡ . постѣ.

[illegible]

Textul evangheliilor este aproape același cu cel din *Evangheliarul* de la 1560—61; a fost însă revădit și, în unele locuri, îmbunătățit. Dăm aci evanghelia lui Luca cap. 71, cu *tălc*ul ei, însemnând în note variantele *Evangheliarului* (E.) și ale *Cazaniei* sau *Evangheliei cu învățatura* (1581) (C.)

[НѢДѢ]ЛѢ, ꙗ́ . ѿ҃углаіе, лѡу҃к . гла҃ва . Ѿа̄.

[illegible]

1) Е. ден. 2) Е. ѕи С. атрѣ. 3) Е. моуѣре. 4) С. згрѣчнтж. 5) Е. ѕи С. поуѣк. 6) С. пѣсе. 7) С. рѣспѣсе. 8) Е. сѣѣрѣдѣн.

9) Е. și C. нс. 10) С. грън. 11) Е. și C. жсте.
12) Е. și C. абае. 13) Е. și C. нсу. 14) С. амс.
15) Е. лш дбмнсуа. 16) Е. și C. лш.

шнѣ ка доуѣ деѣ ка ¹⁾ адѣпа . ꙗко ачѣста
 де фѣтеле лѣ акраѣмѣ фѣннѣ ²⁾ чѣ ѡ лѣ
 гж сатана ѣтж ѡптѣспржѣчѣ ѡнн.
 ноуѣсе ³⁾ каде ѣсе дезлега де боѣла ача
 ста . ꙗко зѣна де сжмѣжтж . шн ачѣста
 лоуѣ ⁴⁾ гржн . роуѣшннѣсе ⁵⁾ тоуѣн чѣннѣсе про
 тнклѣ лоуѣ ⁶⁾ . шн тоуѣ нѣрѣдѣла ⁷⁾ боуѣкѣ
 ржсе ⁸⁾ де тоуѣте
 слѣкеле чѣ ѣра де ѣль .:- конецъ неѣѣлѣ.

ачѣста ѡсте тѣѣкоуѣлѣ ачѣшѣн ѣуѣглѣн.

Фрауѣн мѣнн . ꙗко ачѣстж ѣуѣглѣ де ѣстѣзн . вннѣкж ꙗко ѡ мѣѣре чѣ ѣра згрѣчнтж
 шн ѡлоѣгж . де ѡптѣспржѣчѣ ѡнн . ꙗко зѣ де сжмѣжтж . ѣрж фѣрнѣнн мѣрѣннѣ .
 дерѣптѣ чѣ ѣра сжмѣжтж . ѣра ꙗко .ꙗвѣцж . коуѣмѣ сжмѣжтѣ а фѣче ѡлѣннѣлѣрѣ вѣннѣ .
 поуѣтемѣ фѣче шн коуѣ ачѣлѣ . немѣннѣ нѣ грѣшнѣмѣ .:-

.ꙗнтрѣбарѣ .:- сжмѣжтѣ ꙗко чѣ кѣпѣ ѣра жѣнокнѣлѣрѣ . шн дерѣпчѣ лѣ поржнчнтѣ,
 шѣлѣ лѣсѣтѣ доуѣмнѣзѣлѣ .:-

рѣспѣуѣнѣ .:- карѣ коуѣвннтѣ ѣра скрѣсе де доуѣмнѣзѣлѣ . прѣ доуѣ тѣлѣ де пѣлѣтрж
 .ꙗврѣхѣлѣ моуѣнтѣлоуѣн де сѣнна . карѣлѣ деѣде жѣнокнѣлѣрѣ . прѣ мѣуѣсѣн прѣрокѣ . ꙗна
 пѣтра поржннѣж . ѣшѣ грѣѣшѣ доуѣмнѣзѣлѣ . поменѣшѣ коуѣмѣ ꙗко зѣ де сжмѣжтж сѣ
 сѣнѣцѣнн . ѣшѣсѣ зѣлѣ кѣрн лѣкрѣ . шн вѣрн фѣче тоуѣте лоуѣкрѣрнѣлѣ тѣлѣ . ѣрж ꙗна
 шѣптѣ зѣ карѣлѣ ѡсте сжмѣжтѣ . доуѣмнѣлѣн дѣмнѣзѣлѣн тѣлѣ . ꙗко карѣлѣ ноуѣ фѣче нѣче
 ѡуѣꙗ лоуѣкрѣ . нѣчн тѣлѣ . нѣчн фѣчѣрѣлѣ тѣлѣ . нѣчн фѣтѣ тѣлѣ . нѣчн сѣлѣга тѣлѣ . нѣчн
 сѣлѣжннѣка тѣлѣ нѣчн мѣрѣха тѣлѣ . нѣчн стрѣннѣлоуѣлѣ , карѣлѣ ка фн ꙗнтрѣлѣ порѣннѣлѣ тѣлѣ .
 кѣ ꙗко шѣсѣ зѣлѣ ѣлѣ фѣкѣтѣ доуѣмнѣзѣлѣ чѣрѣюлѣ шн пѣлѣжнтѣ мѣрѣлѣ , шн тоуѣте чѣ
 сѣнтѣ ꙗнтрѣлѣ ѡ . ѣрж а шѣптѣ зѣ сѣлѣ ѡдѣнѣнтѣ . дерѣ(ѣ)птѣ ачѣлѣ блѣгѣсѣловнтѣлѣ
 доуѣмнѣлѣ зѣна сжмѣжтѣнн , шн ѡлѣ сѣнѣнтѣ прѣ ѡ . ачѣстж поржннѣж кѣ тѣрѣ мѣрѣ
 цннѣрж жѣнокнѣлѣрѣ . коуѣмѣ нѣчн ѡуѣꙗ лоуѣкрѣ нѣ фѣкѣрж ꙗна ачѣлѣ зѣ . чѣ лѣсарж тоуѣтѣ
 лоуѣкрѣоуѣлѣ лѣрѣ ꙗнапѣн . шн лѣрѣ мѣрѣ грѣжѣ ѣра де слѣужѣ лѣ доуѣмнѣзѣлѣ . де жрѣтѣкѣ .
 шн де рѣуѣгжчѣннѣ . шн де мѣлоостѣннѣ . ѡсте скрѣсѣ ꙗко карѣтѣ лѣ мѣуѣсѣн прѣрокѣ .
 коуѣмѣ оуѣꙗ ѡлѣ ꙗко зѣ де сжмѣжтж . коуѣ лѣѣлѣ нѣшѣ ѣшкѣн шн нѣшѣ соуѣрѣчѣлѣ ѣдѣна
 коуѣмѣ сѣ фѣкѣж фѣкѣ . поржнчн ѣрж доуѣмнѣзѣлѣ . шн прѣннѣсѣрж прѣ ѣлѣ . шн тоуѣтѣ
 нѣрѣдѣлѣ прѣ ѣлѣ коуѣ пѣтрнѣлѣ ѡморжжж . шнѣлѣ ѡуѣчнѣсѣрж .:-

.ꙗнтрѣбарѣ .:- дѣрж нѣоуѣ крѣцнннѣлѣрѣ . кѣдѣннѣсѣ а цннѣлѣ ѣшѣ сжмѣжтѣ кѣ жѣ-
 нѣокнѣлѣрѣ .:-

рѣспѣуѣнѣ .:- нѣоуѣ крѣцнннѣлѣрѣ ѡсте тоуѣкннтж доуѣмнѣнѣка . ꙗко лѣкѣлѣ сжмѣжтѣнн .
 сѣ нѣ цннѣмѣ ꙗнтрѣоуѣна кѣ жѣнокнѣнн . шн моуѣлѣ лѣуѣн ѣлѣ лѣ мѣуѣсѣн . коуѣмѣлѣ фѣстѣ
 шн жрѣтѣлѣ лѣрѣ . ноуѣман пѣннѣ лѣ нѣшѣрѣлѣ шн кѣннѣтѣлѣ лѣ ꙗко ꙗко . коуѣмѣлѣ прѣрокнѣнтѣ
 шѣлѣ грѣнтѣ сѣнѣцѣнн прѣрокнѣнн . коуѣмѣлѣ фѣстѣ лѣсѣтѣ де доуѣмнѣзѣлѣ .:-

.ꙗнтрѣбарѣ .:- ꙗко чѣ кѣпѣ вѣлѣмѣ дѣрж нѣнн сѣрѣлѣ дѣмнѣннѣка .:-

рѣспѣуѣнѣ .:- нѣшѣман кѣ шѣдѣрѣлѣ . шн кѣ лѣсарѣлѣ лоуѣкрѣлѣнн . сѣннѣ ꙗмѣржжѣмѣ
 ꙗчѣлѣ вѣшннѣнтѣ мѣннѣ боуѣннѣ , сѣ шѣдѣмѣ соуѣптѣ пѣрѣцнн , сѣлѣ соуѣнтѣ ѡуѣмѣрѣ , сѣ нѣ
 пѣржжѣмѣ , сѣлѣ сѣ нѣ сѣфѣдннѣмѣ , сѣоуѣ сѣ клѣкѣтннѣмѣ . сѣлѣ ꙗко зѣ де сѣрѣжѣтѣоуѣрѣ сѣ мѣрѣ-
 цѣмѣ лѣ крѣчннѣмѣ . шн сѣннѣ ꙗжѣтѣмѣ кѣ нѣшѣтѣ пѣрчнн . чѣ сѣрѣжѣторннѣлѣ сѣнтѣ тоуѣкѣ-

¹⁾ С. шнѣ ка дѣче дѣлѣ ка. ²⁾ Е. ꙗко С. С. рѣшнн. ³⁾ Е. ꙗко С. лѣнн. ⁴⁾ Е. нѣсѣ. ⁵⁾ Е. ꙗко С. лѣнн. ⁶⁾ Е. ꙗко С. лѣнн. ⁷⁾ Е. нѣрѣдѣлѣ. ⁸⁾ С. ѣкѣлѣ.

ЛИТЕ, КОУМЬ .Р ЖЛЕ СЪ ГРІЖИМЬ ДѢ СЛОУЖБА ЛѢ ДОУМНЕЗЕД .ШІИ ДѢ ГРІЖА СОУФЛЕТЪ-
ЛДИ .Р ШІАСЕ ЗІЛѢ СЪ ГРІЖИМЬ ДѢ ХРАНА ТРОУПАВДИ, ЧЕ КА ЛІВРИ ШІИ КА ПОУТРЕДИ .
ІАРЖ СОУФАЕТВАЛЪ НОУВА ЛІВРИ .КЪЧЕ НѢ ГРИЖИМЬ ШІИ СЪ СОКОТИМЬ .:

ЛѢНА СЪРВѢЗЖ ДОУМНЕКА. МАЙНТЕ ДѢКА ТЕ ВЕРИ СКАЛА ДЕЛЖИЦА. ДѢ ХАРЬ ЛЪ
 ДОУМНЕЗЕВ, ПРЕР ФІЮЛЬ СЪЗ ІСЪ ХС. КОУМЬ ПРЕ ТІНЕ ДОУ ФЕРИТЬ ШИ ТѢС ХРЪНИТЬ .Р
 ЧѢЛЕ ШАСЕ ЗІЛЕ ДѢ РЪС. ШІНЬ РОДГЖ СЪЦИ ЁРТЕ ТОДТЕ ПЪКАТЕЛЕ ТАЛЕ, ЧѢЛЕ ЧѢН
 ГРЕШИТЬ .Р ЧАСТЖ СЪПТЖМЖНЖ ТРЕКСТЖ. ШІН КЪ МЪЖРѢ ТА. ШІН КЪ ТОДТЖ ФЪМѢА
 ТА ПАСЖ ЛА ВЕСѢРЕКЖ. АКОЛО ВѢ ФІН ПОНА ГАТА КЪ ІСПРАКЖ БОУНЖ, ЧЕСЕ КАДЕ ПОПЕИИ,
 ПРЕРКЪЦЖТСЯ ЛІШЕНАВРЪ .:

ΛΗΤΡΕΒΑΡΕ ∴ ΔΕΡΕΠΤΗ [ΚΨΤΕ] ΛΟΥΚΡΩΡΕ ΜΕΡΓΨ ΩΔΑΜΕΝΨΝ ΛΑ ΒΕΣΨΚΡΕΚΨ ∴

рѣспочуєсь ∴ дерепѣ пѣтрѣ лоуѣрѣе, мѣргѣ ѡдменѣи лѣ бесѣрекѣ (sic). кѣмъ
ѡколѣ попа съ спочѣ коуѣжнѣоуѣмъ лѣ доуѣмнезѣс сѣпта ѣѣлѣе . ꙗ лѣмѣа прѣ кѣрѣ
грѣѣскѣ ѡдменѣи съ пѣтемъ ꙗцѣлѣѣе нѣн мѣшѣламѣѣ . чѣ фолосѣе лѣрѣ . дѣѣка попа
грѣѣѣѣе . ꙗ лѣмѣж стрѣйнѣж роуѣмѣжнѣилѣрѣ сърѣѣѣѣе дѣ нѣ ꙗцѣлѣегѣ . сѣѣс прѣ ѡтѣж лѣмѣж
чѣ ноуѣкрѣ ꙗцѣлѣѣе ѡскоуѣлтѣжторѣи . коуѣмъ зѣчѣ пѣкѣлѣ ѡѣлѣ, кѣтрѣж кѣринѣтѣни, рѣе .
зѣчѣ . ѡшѣ шѣи кѣи, кѣндѣ кѣ лѣмѣи грѣиѣи доуѣндѣ нѣ дѣиѣи оуѣ ꙗ коуѣжнѣѣ ѡдѣкѣ-
рѣтѣ . коуѣмъ поѡтѣ ꙗцѣлѣѣе ѡмѣ чѣе грѣиѣѣѣ . фѣѣѣка ѡмоуѣ дѣѣѣѣѣи грѣиѣ ꙗ кѣнѣѣѣ ∴

ДѢР КАРѢ АРХЪЦХТЪРЖ СЪ АРХІЕПІ МНШЕААМЪ. АЧѢ КНПЪ ТРЕБѢЩЕ Д ЧИНСТІ ПРЕ
ДОУМНЕЗЕШ. ШІЙ ЧІНЕ Е ДОУМНЕЗЕШ. ШІЙ НОІ КРЕЩІНІИ СЛОУЧИАЕ ЛОУИ. А ЧѢ КНПЪ ПЪ-
ТЕМЪ ФАЧЕ ШІЙ КІА. ДОУПЖ ВѢА ШІЙ ЛЪСАТА ЛЪИ. ШІЙ А ЧѢ ПЪТЕМЪ СЪНЦИ НОУМЕАЕ
ЛОУИ. ДНЧѢ ТРЕБѢЩЕ. КОУМЪ ПОПА СЪ ФІЕ ЧИНСТОРЮ КЪРЦИАВРЪ. ДНАКА ПОУТЪ АРХЪЦА
ПРЕ МНШЕААМЪ. КАРЕН СЪНТЬ АРХІАДІАВ ЛЪ ДОУМНЕЗЕШ, КД НѢЩЕ ШРЕН :

440а ·: мѣръ ꙗ́мленіи лѧ кесѣрежъ кꙋмъ ꙗ́колю ꙗ́нтроуна кꙋ ꙗ́ла . шй коу
 тоѣ нѣродѣмъ . съ ꙗ́жъ роу҃гжчюне . шй чѣрерн . дерепѣ тоѣте тѣкалеѣ . шй не
 вѣиле месержтжщіен тоуѣсѣра . тоѣн ꙗ́нтроуна кꙋ оу҃р глѣсъ . шй кꙋ ѿ лѣмѣж
 грѣиндѣ . ꙗ́нтроуна дѣндѣ хѣрь дерепѣ тоѣтѣ бѣнеѣ чѣсъ лѣѣтѣ дѣла доу҃мнесѣсъ .
 зикѣндѣ . ѡченашѣ . шй ѡлте молѣтѣ ·:

а трѣмъ ѿ мѣргъ ѡдменѣи аа всѣхъ рекъ, коумъ кѣрен сѣхнѣ гѣта, коумасъ по-
ржничѣтѣ їѣ хс. съ лѡмъ кѡмннежтѡра пелѣ[ца] аѡ доумнезѣс, шѣ кѡ. рцелесъ боумъ
цѣйндѣ, чѣ, шѣ дерепчѣ їѣсте тѡклмѣтѣ дѣ їѣ хс ѿ

А пѣтра ꙗко мѣръ ѿамеленинъ (sic) лѣ бесѣрежъ . съ доужъ . ѿколѣ мѣлѣ . дѣр
карелѣ фѣкъ мѣлостенѣ . попилавъ карелѣ сѣжескъ лѣ бесѣрежъ . шѣ жоунилавъ мѣшенъ .
въдѣлава (sic) шѣ сърачнава . стрѣннава . ѿрѣнава . шѣкопилава . шѣ тоутѣрѣвъ не
пѣтинчѣшнава ꙗко

Дерепть чѣсте пѣтрѣ лоукрѣре мѣргъ ѡмѣнѣи лѣ бесѣрекж . кѣри сѣхнѣ ѡ[нѣсри] . сѣс роуѣжини . ѡс сѣрѣи . ѡс грѣчи ѡс нѣмѣи . ѡс лѣши . кѣрен мѣргъ лѣ бесѣрекж , шѣи нѣ фѣкѣ ачѣсте пѣтрѣ лоукрѣре . рѣшерѣ мѣргъ лѣ бесѣрекж . ѣрж кѣрен нѣ мѣргъ лѣ бесѣрекж . шѣи нѣ фѣкѣ ачѣсте лоукрѣре . ѣи нѣс нѣчи ѡ сѣрѣжтоѣре . лоукрѣсѣ ѡсте кѣнтѣнѣи шѣи ѡпрѣи кѣ сѣ поѣтж мѣрѣ ѡмѣнѣи крѣцини л[ѣ] лѣкѣсѣ . рѣсѣцжтѣсрѣи . шѣи доуѣж слоужѣж мѣргж крѣциниѣи лѣ ѡрашѣ шѣи лѣ сѣ[тѣ] сѣ кѣсте ѡмѣни бѣтѣѣи сѣ мѣсѣжж прѣ ѣи . шѣи прѣ ѡкѣсж . ѡмѣни крѣцини . фѣчѣриѣи , шѣи с[л]ѣѣи . с[ѣ] . рѣсѣ . шѣи сѣи доужѣсжж , прѣ фрѣка шѣи прѣ дрѣгѣстѣ лѣ доуѣнѣсѣс . сѣ не фѣримѣ дѣ тоѣте нѣкатѣсѣ . шѣи дѣ пѣлѣдж рѣ . кѣ сѣ кѣсж ѡмѣнѣи фѣптѣсѣ нѣѣстрѣ чѣсѣ бѣѣнѣ . шѣи сѣ сѣжѣсжж тѣтжѣсѣ сѣнтѣ . чѣ тоѣ дѣнѣ нѣѣлѣ доѣмѣи ѡмѣнѣи :~

къ лѣтсрѣмъ насъ токмѣтъ хсѣ съ фѣе слоѹжеа ѿ морцилорѣ . чѣ вѣналь съ фѣе . прѣснаре троѹпѣлѣи шѣ сѣнцѣлоуи тѣ хсѣ кѣмъ зичѣ пѣвель лѣ корѣндѣ . рѣмѣ . кѣдѣ лѣ дѣкѣнѣ . ѿ . трен лоѹкрѣе ѿс фѣкѣтъ ѿпостолѣи . лѣ лѣтоѹргѣе къ ѿколо жѣтѣ ѿшѣ скрѣсѣ . ѿрѣ рѣбѣдѣ[ндѣ?] . лѣнтрѣс . лѣвѣцѣжѣоѹра ѿпостолѣналь шѣи . прѣснаре . лѣнтрѣоѹ фрѣмѣтоѹль пѣнѣнѣи , шѣи . лѣнтрѣс рѣѣгѣжѣюни .

Петрекътоура морцилауры скрисамъ коумъ коу чинсте стъль агроупъмъ чѣль
дъсь дѣ лоумъ . ѿрж ѿамени карѣн петрекъ стъ лъвъцъмъ . доженнмъ , шѣ лъ преке-
гетоура часоулоуѣн морциѣн стъ дешептъмъ къ коумъ афалъмъ . р скриптѣра сѣнтж
дѣпж моарте морцилауры ноу потемъ фолосѣ немѣкж коумъ поци ведѣ лъ лоука
пѣ . маден . ѿа ѿѿ . мѣ ѿа . лоука ѿаі . іѿ . ѿі . лъ корінды . ѿѿѿ . галады . ѿаі .

Кънтече крешинеши . ѿмъ скось дѣр ѡсломи . коу . рцелесь кѡс (сѡс?) тѣлкѣ .
къ кѡ . рцелесь боуиъ тѣбѡѡще ѿ кѡнта кѡмъ ѡстѣ скрѣсь лѡ ѣфесь . ѣкѡ . лѡ ко-
лѣмъ . ѣнѣ . корѣнтѣ . ѡнѣ . ѡсломи пѣ . ѣѡ .

[illegible]

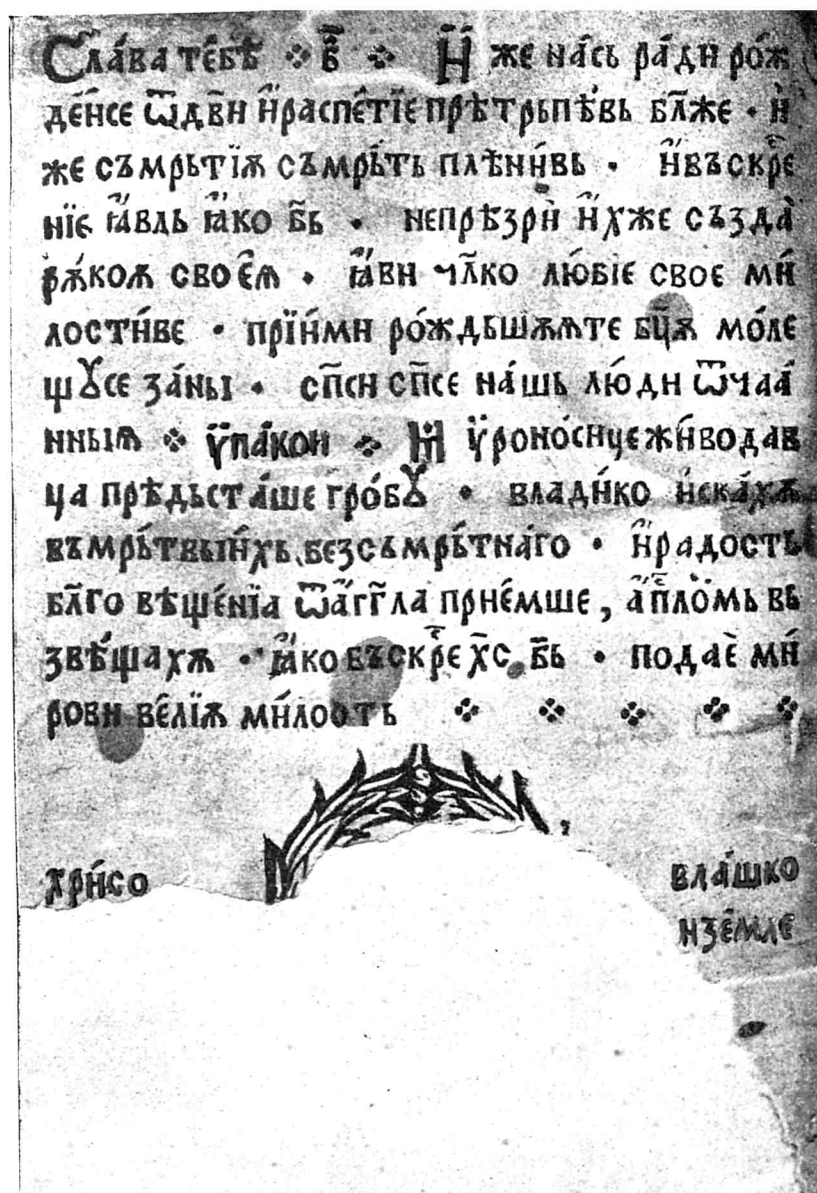
Pe fața următoare începe îndată, de sus, **Molitevnicul**, al cărui titlu tipărit cu litere obicinuite este următorul :

МОЛИТЕВНИКЪ . ꙗ каре . съмть . рѣгжчюниле дѣ тоѡте нищотеле (sic) крещениларь.

Din capitolul despre botez extragem orațiunea dominicală și confesiunea credinței :

ТѢТЯМЪ НОСТРѢ ЧѢ ИЩИ ꙗ ЧЕРЮРЕ . СѢНЦѢКЖЕ НОУМЕЛЕ ТЫС . СЪ КІЕ ꙗПЖИЦѢ
ТА . СЪ ФІЕ ВОДЪ ТА КОУМЪ ꙗ ЧЕРИ ДША ШИ ПРЕ ПЖМЖНТЬ . ПЖИЦѢ НОДСТРЖ СЪЦИ-
WДЖ ДЪНЕ НОДЪ ДЕТЪЗИ . ШИ БѢРЖ НОДЪ ГРЕШАЛЕЛЕ НОДСТРЕ КОУМЪ ЪРТЖМЪ ШИ НОН
ГРЕШИЦНАВРЪ НОШРІ . ШИ НОУНЕ ДОУЧЕ ꙗПЖАСТЕ . ЧЕ НЕ ИЗБЖВѢШЕ ПРЕ НОН ДЕ ХИТ-
ЛЖНЪ . КЪ АТА ДЕСТЕ ꙗПЖИЦѢ ШИ ПОУТѢРѢ ШИ СЛАВА ЛВѢКЪ ДМІНЪ :~

Крѣзь .антрѣнѣль доумнѣзѣ татжль ѡтотѣ цѣнторюль фѣкъторюль чѣрюлѣн шѣ
ѡль пѣмжнтѣлѣн . кѣзѣтелѣрѣ тоутѣрѣрѣ шѣ некѣзѣтелѣрѣ . шѣ .антрѣнѣль домнѣ
ѣѣ хс фѣюль домнѣлѣн . ѡѣнѣль нѣскоутѣлѣ чѣ дѣ.р татжль нѣскѣ маѣнтѣ дѣ тоѡтѣ
вѣкѣрѣлѣ . лоуминѣ дѣ.р лоуминѣ . доумнѣзѣ ѡдѣкеритѣ дѣ.р доумнѣзѣ ѡдѣкеритѣ
нѣскѣтѣ чѣ нѣ фѣкътѣ .антрѣ ѡ фѣрѣ кѣ татжль . чѣ дерѣптѣ ѣль тоѡтѣ фоурѣ . шѣ
дерптѣ (sic) ѡѡмѣнтѣ шѣ дерѣптѣ ѡ нѡѡстрѣ испѣсѣнтѣ дѣшѣнѣсѣ дѣ.р чѣрю . шѣсѣ .рпѣлицѣ
дѣ.р доуѣхѣль сѣѣнтѣ шѣ дѣ.р мари[а] фѣчѣрѣ . ѡмѣнѣсѣ рѣстѣгнѣсѣ дѣрѣ(п)тѣ нѣн дѣ.р
пѣлатѣ дѣ.р пѣнтѣ . кѣнѣнтѣ шѣ .рѣрѣпатѣ . шѣ .рѣнѣсѣ ѡтрѣлѣ зѣн доуѣжскѣрѣптѣрѣж .
шѣ сѣрѣн .р чѣрю шѣ шѡдѣ ѡдѣрѣптѣ тѡтѣжлѣн . шѣ ѣрѣж вѡ вѣнѣ кѣ слѡкѣж ѡ жѡуѣдѣка
вѣнѣн шѣ морѣцѣн . кѣ ѡлоуѣн .рѣрѣжѣѣ сѣрѣшнтѣ нѣрѣ . шѣн .р дѣхѣль сѣѣнтѣ дѡмнѣ
нѣль вѣлѡцѣж фѣкъжторюль . чѣ дѣ.р тѡтѣжль ѡсѣ . чѣ коу тѡтѣжль шѣ фѣюль .антрѣнѣ
сѣнѣ .р кѣнѣлѣ шѣ сѣ слѣвѣмѣ . коу маѣсѣ грѣнтѣ прѣ.р прѣрѣчѣн .антрѣуѣнѣ сѣѣнтѣж шѣ
дѣ сѣвѣрѣ ѡпѣстѣлѣскѣж бѣсѣкрѣж спѣю ѡуѣ.р бѣтѣзѣ .антрѣ лѣсарѣтѣ пѣкатѣлѣрѣ .
ѡшѣнтѣ скоуларѣтѣ морѣцѣлѣрѣ шѣ вѣлѡцѣ чѣ вѡ фѣн .рѣвѣкъ ѡмѣнѣнѣ :~

276. — Psaltire slavonéscu, (1574).

[1574]

16. Psaltire slavonéscă.

Un vol. in-4° de peste 296 foi nenum. grupate în caiete de câte 4 foi, cu signatura cirilică pe prima și pe ultima față a fie-cărui caiet, jos la mijloc. În exemplarul de la Muzeul de Antichități din București, singurul cunoscut până acum, lipsesc mai multe foi. Astfel din c. 1 au rămas numai primele 2 foi, însă rupte. Restul lipsește până la c. 4, din care au rămas ultimele 2 foi. În c. 13

СНЪЗЫЦН ОУБЛАЖЖТЬ ЕГО . БЛГОСЛОВЕ
 НЪ ГЪ БЪ ІНЛВЪ , ТВОРАН ЧЮДЕСА ЕДННЪ
 НБЛВНО ІММ СЛАВЫ ЕГО ВЪЗВѢКЫ . НВЪ
 ВѢКЪ ВѢКА . ННПАЗННТСА СЛАВЫ ЕГО
 ВЪЗВЪ ЗЕМЛА . БЖДЕТЬ БЖДЕТЬ : —
 СЛАВА . СКОНЧАШАСА ГѢСНЪ ДЛДНДЪ .
 СНА ІЕСЕОВА . ПЛАШМА ІСАФОВЪ . ОБ .

К ѡль блгъ бѣ инлвѣ правѣмъ
 срѣцемъ . мѣвже мала неподвн
 жастѣса нѡстѣ . мала непрѡлїа
 шасастѡпыма . ꙗко възревновѣхъ
 набезлѡныж мнѣ грѣшникѡмъ зрѣ .
 ꙗко нѣсть кзѡслоненїа възсмѣртнїхъ .
 ноушѡрзжаѡнїа взранѣ нхъ . възтроу
 дѣхъ члчѣсѣи неслѣтъ . нѡзѣлїсѣ не
 прїимжтъ ранѣ . сего радї оудрзжа
 нхъ грздынн доконца . ѡдѣашасѣ не
 правдож ннечѣстїе своѣмъ . нзыдѣтъ

277. — Psaltire slavonésckı (1570).

lipsește prima fôie. Fôia 2 din c. 23 e pusă din greșală înaintea celei d'întâi, iar lipsa s'a completat printr'o fôie manuscrisă. C. 25, 26 și 27 sunt fôrte deteriorate.

Pe ultima pagină a c. 35 se află stema Țerei Românesckı într'o cunună de lauri și între cuvintele хрїсо[коуль] — влѣшкон землѣ. Partea de jos a acestei foi însă, a fost ruptă, după cum se vede în facsimilele de mai sus (No. 276), așa că nu șcim dacă sub dînsa n'a fost numele lui Alexandru Voevod, ca în Octoihul de la 1575 (v. p. 61), sau a altui Domn. Caietul 38 pòrtă din eróre signatura kŭ. Din c. 69, ultimul existent în exemplarul de la Museŭ, lipsesce ultima fôie.

Textul e tipărit cu negru și roșu, cu câte 25 rînduri pe pagină. Inițiale

ѣмѹ люди срѣдѣ , аи , недѣлѣ .

Рѹчѣма ѿно оучащѹ ісѹсѹ люди
вѣщающѹ и благаговѣствѹющѹ . сѣвѣ
щаашесѹ архіерен и книжници сѣ
старци . и рѣша кѹнѣмѹ глаголюще .
рѣци намѣ коѣжѣ властѣи сѣи творѣши
или кѹгѣдѣ дабыи тѣбѣ властѣи сѣи .
ѿвѣщающе ісѹсѹ рече кѹнѣмѹ . вѣпрошехѹ
и азѣ единого словеса , и рѣцѣте мѣ . крѣ
нѣи іѡанново сѣнѣи бѣ . или ѿлѣкѣ .
ѿниже помышляхѹ кѹсѣбѣ глаголюще . и ко
лѣбѣ рече мѣ сѣнѣи , рече мѣ . почитѣи не вѣ
рѣи сѣи . аще лиже рече мѣ ѿлѣкѣ ,
вѣи люди каменѣи побѣдѣи . и вѣ
стѣи бѣи ѿ ѿлѣкѣ , и ко прѣрѣкѣ бѣ .
и ѿвѣщающе не вѣи ѿлѣкѣ . и ісѹсѹсѹ рече
и мѣ . и азѣ глаголю вамѣ , коѣжѣ властѣи
сѣи творѣи . конѣи сѣи . и аѣтѣи кѹ
людемѣ глаголюи прѣтѣи сѣи . чѣ , аи , не

Рече гѣ прѣтѣи сѣи , чѣи насадѣи
виноградѣ . и вѣдѣи сѣи дѣлѣи .
и отѣи налѣи многа . и вѣрѣи
послѣи кѹ дѣлѣи рѣи . да ѿплѣи
да виноградѣ да дѣи мѣ . дѣлѣи же
бѣи сѣи . послѣи тѣи . и приложѣи

ка

sunt de două feluri, unele mai mici, altele mai mari, formate din împletituri de linii și identice cu cele reproduse mai sus sub nr-ii 2, 7—10, 12, 13, 15, 17, 18, 23, 33—35, 37, 67, 68, 74 și 89 bis.

La început se află un frontispiciu împletit, amintind pe cel din Liturghierul de la 1508, (mai sus p. 2); iar în capul f. 1 din c. 36, pe f. 3 a c. 57 și pe f. 2 v. a c. 65 se află un frontispiciu mic, avînd ca motiv o coronă între doi porumbei, identică cu cea din Octoiul slavonesc de la 1578, (mai sus p. 70).

Hârtia are în filigrană, ca marcă de fabrică, stema orașului Brașov.

Colațiunea foilor :

C. 1 f. 1 : Дакѣда пророка ѿ царѣ пѣснь . каѣ[сма], ѧ . ѱѧлмъ , ѧ .

C. 31 f. 4 : пѣснь мѡѡсеѡва къ ѿсхѡдѣ , ѧ .

C. 34 f. 3 v. : Тропаре сѣе . поѣмъ къ соѡбоѡтѣ непорочнаѣ . гласъ . ѧ .

C. 36 f. 1 : Послѣдоканіе съераніе къ сѣлѣтнаго . начьнше ѡ мѣца , сѣптемвриа до мѣца , ѧвгѡста . прѣимѣа , тропареже ѿ кондаке . праздникомъ .

C. 57 f. 3 : Начѣло скетаго ѿ великаго поста .

C. 65 f. 2 v. : Часословецъ ѿмѣнощноѡю ѿ дѣиисѡва сѡбѡжнѡ , поѡѡстаѡкъ прѣподѡбнаго ѡца нашего сѡкы іерѡскаго . зачѣло поѡснощници .

Bucuresci, Museul de Antichități (No. 795).

[1576]

18. Psaltire slavonescă.

În-4° defect. În exemplarul de la Museu, singurul cunoscut, nu s'au conservat decât caietele 17—27, de câte 4 foi, cu semnatura cirilică obișnuită. Textul e tipărit cu negru și roșu, cu caracterele Psaltirii slavo-românești de la 1577 sau cu cele mari ale Psaltirii slavonesci din același an. Textul e tipărit cu negru, iar titlurile psalmilor și, în genere, inițiala, cu roșu. Pagina are 18 rînduri. În foile dela început se află sfîrșitul psalmului 70, și în cele de la sfîrșit, începutul psalmului 109.

Hârtia are ca marcă de fabrică stema orașului Brașov.

(Sec. XVI)

34. Evangheliu slavonescă.

În Museul de antichități din Bucuresci se află câte-va foi dintr'un *Evangheliar* care de sigur face parte din tipăriturile slavo-românești din sec. XVI. Hârtia are ca marcă de fabrică stema orașului Brașov. Dăm aci o pagină facsimilată (n° 278).

1635.

35. Molitvenic slavonesc, Câmpulung 1635, p. 101.

Găsind un exemplar, ce e drept necomplet, putem întregi întru cât-va scriile de mai sus. Titlul, după Karataev, este următorul :

Трѣбникъ сѣрѣчѣ . Мѡлѣбникъ . ѿмѣаѣ къ сѣбѣ Црѣковнаа послѣдоканіа , Іерѣимъ подѡбѡщаа . Изобрази са прѣѡѡ къ Тѡпографіи Гр : Мѡлостѣ Гѡра Іѡ Матѡеа

Роскоды Басараба. Е дългомъ Полн : Лѣта ѿ Създаніа мѣра, зрѣгъ, ѿ ѿ Къплѣ-
щеніа хѣ Гѣса. ѿхѣ.

Trebnic, adică Molitvenic cuprindend în sine rinduilele bisericesci, cele ce se cuvin preoților. S'aū tipărit mai întâi în tipografia Milostivirei sale Domnului Io Mateiū Voevod Basarab. În Câmpul-lung, aniū de la zidirea lumēi 7143, iar de la intruparea Mântuitorului Christos 1635.

Prefața, adresată lui Mateiū Basarab și semnată de Ioan Glêbcovici, începe cu cuvintele următoare :

ПРЕДОСЛОВІЕ къ Пресѣклому и Блгочестному Гдѣ, Гдѣ, Іо МѢТѢЮ
Роскода БѢСРЯБОЕИ. Лѣки, Покѣ, Здрѣкѣже ѿ Длгоденствіа : ѿ хрѣта ксе-
педраго Блди, ѿ Блгодѣла : крѣне ѿ ѣдино мѣслне мѣлмѣ, ѿ желѣмѣ. ѿкѣ
Дѣлаѣи ѿ слѣгн наѿ нижшѣ.

Precuvintare către prealuminatul și cuviosul Domn, Domn Io Matheiū voe-
vod Basarab. Milostivire (grație), pace, sănătate și viață lungă dela Christos prea
îndurătorul stăpîn și dătătorul de bine (făcătorul de bine), cu adevărat și într'un
gând rugăm și poftim, ca lucrători și slugi prea plecate.

După nisece considerațiuni generale asupra folosului învățătorei creștinesci, precuvinta-
rea urmăzeă ast-fel :

И сегѣ ради несмѣнною крѣю ѿ Змѣсломъ мѣжественнымъ, ѿко нѣкогда
предѣлѣи, ѿ пресловѣи Гдѣне Басарабоке, троѣ Гдѣрскоѣ мѣсти Рѣднѣк, подкѣг-
нѣса доблѣстѣннѣ на съ противобориѣ крѣта хѣла нападѣкѣ попраша ѿ низложѣша.
сѣхѣ дрекѣ блгоплодовѣтѣхъ, ѿ ты ѿраслѣ ѣсѣ, пресѣкѣтѣи Гдѣ. нѣже кѣ ѿ ѿнѣхъ
храбрѣсти ѿ мѣжѣтѣ достигѣиши, ѿ ѿ ѿномъ чѣ бѣлаша дѣхѣномъ тѣпѣи ѿмѣиши.
не тѣчѣиже црѣки Бжѣтѣннѣмъ зѣрашѣише, нѣ ѿ ѿже в ѿнѣхъ Бѣдѣхѣнѣннѣмъ Книгѣ,
крѣпко тѣпѣса бѣзъ вѣсѣкомъ перемѣнѣ. Прѣкѣдѣ сѣкѣ глѣ Прорѣсѣкѣмъ, ѿже рѣчѣ,
Кѣлѣ сладка грѣтѣни моѣмъ словѣсѣ тѣкѣ, ѿ пѣче мѣда ѣѣстѣмъ моѣмъ. ѿ блгѣ
мѣнѣ зѣконѣ ѣѣстѣ тѣкѣнѣ пѣче тѣсѣиѣ зѣла ѿ сѣбра. Сегѣ ради послѣнѣи ѿ
писѣнѣи сѣкѣи, мѣногѣ стрѣнѣ далѣкѣхъ прохѣдѣ, ѿкѣ ѣгрѣскѣ стрѣны, ѿ Болѣн-
скѣмъ предѣлѣмъ. дѣже ѿ до столицѣ Книжѣствѣ Кѣевскѣмъ. ѿ до самѣго Иамѣсѣника,
ѿ кѣсѣ Црѣки Росѣйскѣмъ строѣнѣи чѣноначѣлѣнѣи прѣчѣтѣнаго Петрѣ Моѣлы Архѣ-
ѣпѣпа Мѣтрополѣита Кѣевскѣго дѣспѣлѣ ѣсѣ. трѣсѣ ѣгѣ съ тѣпѣиѣмъ, ѿ молѣнѣиѣмъ
прѣлѣжѣнѣмъ : тѣко лѣдѣиѣ наказѣннѣхъ кѣ писѣнѣиѣхъ сѣхъ, ѿкоже ѿ кѣ хѣдѣжѣстѣкѣ
тѣмъ тѣпогрѣфѣскомъ ѣскѣсѣнѣхъ. ѿ сѣцѣкѣмъ вѣсѣсѣлѣнѣи Бѣ по ѣбѣчѣиѣ сѣкѣи
блгѣсти спѣдѣкѣтѣсѣ блгѣйзѣколѣи. лѣдѣиѣбѣ, ѿ дѣло тѣ прѣсѣто настѣиѣиѣ, дарѣкѣлѣ
тѣ ѣсѣ Бѣла Хѣ по дѣстѣиѣиѣ ѣзѣбѣрѣстѣи. съ ѿнѣиѣжѣ кѣпѣно, ѿ съ ѿнѣиѣмъ мѣно-
гѣиѣмъ наказѣннѣиѣ кѣ писѣнѣиѣхъ Бжѣтѣннѣхъ докѣло съкѣтѣкѣлѣ ѣсѣ, ѿ съ
ѣбѣиѣмъ съкѣтѣмъ ѿ ѣзѣколѣиѣиѣ ѣдиномыслѣннѣхъ Бѣѣрѣвѣ книгѣи ѣзѣлѣ ѣсѣ. Чѣ
нѣдѣбѣ ѿ ѿнѣзѣмѣжно вѣ стрѣнѣ тѣиѣ мѣсѣ, ѿнѣже блгѣтѣиѣ крѣпкѣиѣ ѿ кѣсѣлѣнѣиѣ
дѣсѣиѣиѣ, ѿ ѣвѣ ѣсѣнѣ зрѣтѣсѣ. ѿ Глѣбѣнѣ бѣгѣтѣствѣ ѿ прѣмѣдрѣсти, ѿ рѣзѣмѣ Бжѣиѣ,
ѿкѣ не ѣспѣтѣиѣ сѣдѣвѣ ѣгѣ ѿ не ѣслѣдѣкѣнѣиѣ пѣтѣиѣ ѣгѣ. Кѣ бѣ рѣзѣмѣ ѣѣмъ
Гѣдѣнѣ; ѿлѣ кѣ съкѣтѣнѣиѣ ѣмѣ кѣстѣ; ѿ прѣч. ѿѣ ѣбо ѿ ѿнаго сѣкѣдѣиѣствѣ ѿ
сѣмъ мѣногѣ ѿ писѣнѣиѣ Бжѣтѣннѣхъ прѣвѣстѣиѣ кѣ могѣсѣ. нѣ понѣже прѣдѣслѣвѣноѣ
сѣзѣнѣиѣ не ѣбѣчѣ длѣготѣиѣ словѣсѣ вѣмѣщѣиѣ. сегѣ ради ѿнѣко мѣщѣно вѣ крѣтѣцѣ

предложншася. Нѣже блгдтію ѿ чѣлоубіемъ Бѣа вседръжителю, сподобнася еси початок ѿ съкръшеніе видѣти. Омже сіе прѣтоє дѣло, съ блгодареніемъ ѿ мѣнїемъ предлагѣи, ѿко всевидцѣ ѿ съдѣтелю жизни ншеа. По томже въ блгочетивѣи ѿ православиѣи Іерее, ѿ діакони, ѿ вѣсего сана чѣцы, ѿже прїеманте въстрѣнѣ тѣи, не разсмѣнте ѿко вещи земныа нѣ ѿкоже дарованіе небное. чтѣще сію книгѣ творѣте ѿ храниѣте въсѣмъ заповѣди Гнѣ непорѣчны, ѿ мѣнте, ѿ мѣли съдѣйте къ твоемъ вѣсѣхъ Бѣс, ѿ избавителю. да сподобнѣ (ѿ ѿнаго предстателствѣющаго ѿ желаніемъ ѿ ѿжиданіемъ немѣлымъ подвигомъшагѣмъ ѿ потрѣднешагѣмъ вѣло въ дѣлѣ томъ сѣомъ) предстѣти ѿдостигнѣти въ вѣчный ѿгѣ покѣн не-прикосновеннымъ слѣкы. ѿдѣже вѣдетъ житіе въсѣмъ вѣрѣющимъ въ ѿмѣ Гѣ Бѣа ѿ сѣса нѣшего Іѣа Хѣ. ѿ възлюбившимъ хѣалное ѿвлѣніе по ншествіа ѿгѣ, ѿмѣже вѣди, чѣтѣ, слѣва, ѿ дрѣжака, въ нескончѣемъ вѣки вѣкомъ, ѿмѣни.

Нѣи мѣнишѣи зъ Тѣпографіи твоеи Гѣдркой Мѣсти, дѣлатѣа ѿ Глѣжитѣа. ѿмѣнѣ Глѣкевич, слѣво Гѣставитѣа съ прочіими жѣдетъ ѿ приѣктѣвѣте.

Și din pricina acésta, cu credință neîndoielnică și cu hotărîre bărbătéscă, întocmai cum odinioară prea vitejii și prea slăviții domni Basarabî, străbunii Domniei-Tale, îndreptându-se cu vitejie împotriva vrăjmașilor crucei lui Christos, fără de milă (cruțare) i-au călcat și i-au răsturnat, — căci a acestor pomî de pome roditori odrașlă ești și Tu, prea luminate Domn, de ôre ce îi ajungi pe ei și în vitejie și în bărbăție, și ceea-ce e mai mult, te îngrijesci (porți grije) și de cele sufletești. Căci nu numai înfrumusețezi bisericele dumneșești, ci te îngrijesci cu tărie (stăruință) și fără preget de cărțile de Dumneșeșu insuflate, aducându-ți aminte de cuvintele prorocului care ȋdice: cît de dulci sunt cuvintele tale pentru gîtlejul meșu, și mai mult decăt mierea pentru buzele mele, și legea buzelor tale (guri tale) este mai scumpă (bună) pentru mine decăt miile de aur și argint. De aceea, prin epistoliile și scrisorile tale, străbătând multe țēri îndepărtate, precum părțile unguresci și cele din Volynia, ai ajuns până la scaunul principatului de Chiev și până la locșitorul și capul întregēi biserici rusesci Petru Moghilă, Archiepiscop și mitropolit de Chiev, eșind de la el cu sîrguință și cu stațornică rugăciune, ômenî învêțați pe deoparte în sfintele scripturi și isteți pe de alta în meșteșugul acesta al tipografiei. Și la acestea atot puternicul Dumneșeșu, prin obicînuita sa bunătate, a bine voit să se îndure, iar stăpănitorul Christos ȋi-a îngăduit să găsesci, după cuviință (după cum se cuvine), și ômenî și acest lucru prea sfînt și adevărat. Și împreună cu ei și cu alți mulți învêțați în scripturile dumneșești, te-ai sfătuit îndeajuns, și cu sfatul tuturor și cu învoeală boerilor de același gînd, ai dat la lumină cărți. Ceea-ce se părea nepotrivit și cu neputință în țara acésta, acum, prin binecuvîntarea mănē celei țari și prea puternice, se vede și aci lămurit. O, adîncime a bogăției, a înțelepciunii și a minții dumneșești, cît de nepătrunse sunt judecățile tale și de necăutate cărările tale! Căci cine a înțeles mintea Domnului? Sau cine i-a fost sfetnic? Și așa mai departe. Și, deși s'ar putea aduce și alte multe doveđi despre acésta din scripturile dumneșești, dar fiind-că spusele precuvîntării nu obicînuiesc să cuprindă multe vorbe, deaceea pe cît a fost cu putință pe scurt le-am povestit (arătat) acestea. Acum însă prin binecuvîntarea și iubirea de ômenî a lui Dumneșeșu a-tot-șitorul, te ai învrednicit a vedea în-ceputul și sfîrșitul, și lui închină-ȋ acest lucru prea sfînt, cu mulțămire și cu ru-

găciune, ca unuia ce este a-tot-vădător și creatorul vieții noastre. După acestea voi, cuvioși și dreptcredincioși preoți și diaconii și cetitori de ori-ce cin, ceea-ce veți primi în țara acésta, să nu credeți că sunt lucruri pămîntesci, ci un dar ceresc. Cetind acésta carte, îndepliniți și găsiți neatinse toate poruncile Domnului, și rugați-vă și faceți-vă plăcuți lui Dumnezeu făcătorul tuturor și mîntuitorul. Ca să învrednicescă și pe acel ce stă în frunte și s'a silit și s'a trudit mult, cu sîrguință și cu cheltuială nu puțină la acest lucru sfînt, să stea tot în frunte și să ajungă, în liniștea sa de veci, o slavă (mărire) neatinsă, acolo unde va fi viața tuturor celor ce cred în numele Domnului-Dumnezeu și al mîntuitorului nostru Isus Christos și celor ce au iubit arătarea falnică a lui, după înălțarea lui; lui să-i fie cîntea, slava și puterea în vecii vecilor nesfîrșiți, amin.

Cel mai mic din tipografia milostivirei tale domnesci lucrător și slujbaş,
Ioan Glébcovici, adunător (culegător) așezător de cuvinte,
cu cei-lalți te salută și ți se închină.

Biblioteca Academiei Române.

Karataev, Описание, No. 426, p. 448. — Stoian Novacovici, Српски штампари у Румунији, Belgrad, 1898. — M. M. Vukicevici, Из старих Србула, in *Glasnik zemaljskog Muzeja u Bosni i Hercegovini*, XIII (Sarajevo 1901), p. 61.

1636.

351. **Canisiu, Catechism**, trad. românească, Pojon 1636, p. 104.

In *Efemeridele* colegiului iesuit din Tyrnavia, ținute de George Dobronoki, se află sub data de 1636, Febr. 2, următoarea notiță:

„... Accepi a Karan Sebes a nostris patribus catechismum P. Canisii e latino in linguam Valachicam imprimendum Posonii opera P. Iacobi Nemethi.”

„De isnoavă” acest catechism s'a tipărit în 1703. V. mai jos sub acest an.

Arch. f. siebenb. Landeskunde, N. Folge, XIX, 629. — N. Iorga, *Socotile Brașovului*, in *An. Ac. Rom. XXI, Mem. secț. ist.*, 187.

1637.

36. **Psaltire slavonască**, Govora 1637, p. 104.

Adaugă la depozite: Biblioteca Academiei Române. Vezi adausul la n° 37.

1638.

37. **Psaltire slavonască**, Govora 1638, p. 106.

Psaltirea slavonască de la Govora din 1637 s'a retipărit în anul următor, cu mici modificări de ortografie și cu schimbarea unui nume personal din prefață, anume ca episcop de Buzeu, se vede figurând Ștefan, în locul lui Efrem. Afară de acésta deosebire și aceea a datei de la sfîrșit, cele două prefațe sunt identice. Tipărim totuși mai jos acésta prefață fiindcă reproducerea de la p. 104, făcută după Karataev, este necompletă.

Titlul este acesta:

П С Л Т И Р Ъ
 Блжѣннаѣ прѣка ѿ црѣ
 Д И Б Ы Д Я,
 Съпѣсѣмъ, мѡѡсеѣ же
 ѿ ѿнѣхъ прѣкѣ, ѿ съ псалмѣ ѿз-
 браннымъ, ѿ съ пасхаліею.
 Гцѣнѣмъ ѿ ѿждѣнѣнѣмъ
 Изъбразѣ сѣ ѣ крѣ къ Тѣпо-
 графѣнъ прѣскѣтлаго Гѣодарѣ
 ІО МЯТѢСЯ БЯСЯРЯБЯ
 Боекѣды землѣ Оѣгро
 кляхѣнскѣмъ.
 Бѣ монастѣрсъ глѣмѣмъ
 Говора, Храмъ оѣспѣнѣе прѣ: кѣда.
 Бѣ лѣ ѡ създанѣа мѣра, ѣрѣмъ.
 Я ѡ Рож: хѣа, ѣахѣн.

Psaltirea fericitului proroc și împărat David cu cântările lui Moise și ale celorlalți proroci și cu Psalmii aleși și cu Paschalia. Cu sîrguință și cu cheltuală s'aŭ tipărit de două ori în tipografia prea luminatului Domn Io Mateiŭ Basarab, Voevodul Țerei Ungrovlache. În mănăstirea numită Govora, hramul Adormirea prea sfintei Născătoare de Dumnezeuŭ. În anul de la zidirea lumeŭ 7146, iar de la nascerea lui Christos 1638.

În 4° de 4 foi fără număr și 363 numerotate, tipărit cu negru și roșu în foile liminare și la începutul textului, iar încolo numai cu negru.

În primele 4 foi se află titlul încadrat de gravura care a servit mai pe urmă la tipărirea *Pravilei* de la Govora și la *Pogribania preoților* din 1650 (v. facs. n°. 155); stema Basarabilor din aceeași *Pravila*, cu aceeași inscripție (v. facs. No. 101); două prefețe, una adresată de Mateiŭ Basarab către Români și către alte neamuri înrudite cu noi după credință, care se reproduce mai jos, și alta despre Psaltire; și, în fine o gravură reprezentând pe David pe un tron, cu însemnarea, pe una din treptele tronului, cu cifre arabe, a anului 1628.

ІО МЯТѢСЯ БЯСЯРЯБЯ Боекѣда, Бжѣю блгдѣтѣю начѣлникъ кѣсѣ землѣ Оѣгровла-
 хѣнскѣа, Ѣщеже ѿ Запѣлѣнскѣхъ стрѣнѣхъ, Ямѣлѣшъ, ѿ Фагарахъ, ѿ хѣрѣцѣхъ, ѿ прочъ.
 Правослѣвномъ ѿ блгочѣстѣномъ рѣдѣ ѡчѣстѣа нѣшего, ѿ ѿнѣмъ рѣдокомъ нѣмъ къ
 кѣрѣкѣ же ѿ слѣвномъ Дѣлѣктѣ Славѣнскомъ съгласѣющѣмъ сѣ ѣзыцѣхъ. Нѣй-
 пѣче же Болгарѣмъ, Орѣкѣмъ, Оѣнгровлѣхомъ, Молдавѣлѣхѣмъ, ѿ прочѣа.
 Блгдѣтѣ мѣра, здѣлѣа же ѿ сѣсѣнѣа ѡ кѣсѣбѣаго Бѣа ѿ Гѣа нѣшего Іѣ хѣта. оѣс-
 рѣдно желѣю.

Язѣ оѣбо рѣбѣ прѣцѣдрагъ кѣкѣ моѣго Іѣ хѣа, тѣйже ѿ ѿже ѿ кѣше рѣчѣнѣнъ,
 блгдѣтѣю ѿ пѣмѣщѣю Бжѣю начѣлѣстѣющѣ мѣ землѣю сѣю, кѣжедѣлѣхъ оѣсрѣдѣнѣмъ
 тѣцѣнѣмъ кѣшемъ Правослѣвѣю прѣдѣстѣкѣтѣ ѡ мѣа Тѣпорѣфѣнъ сѣю Бѣодѣхѣновѣнѣнѣю
 кѣнѣгъ глѣмѣю Псалтиръ, юже дѣхъ сѣынъ оѣсты Дѣдѣвы ѡрѣгѣнѣ. Тѣмъже оѣбо тѣплѣтѣю
 любѣкѣ оѣсрѣдѣстѣѣте ѡсѣмъ, ѣще ѿ мѣлѣсъ цѣнѣсъ прѣкѣносѣще, ѣкѣ блгѣкѣнѣнѣ дѣрѣ
 дѣющѣ на ѣстрошѣнѣе, хѣтѣлѣсъ мѣ пѣкѣ по сѣхъ ѿнѣмъ Кѣнѣгѣ блгочѣстѣю кѣшемъ прѣдѣ-
 кѣтѣ. Не мѣнѣте же, ѣкѣ нѣкѣсѣ кѣшѣ стѣжѣте тѣкѣнѣсѣю, нѣ ѿнѣхъ ѿ кѣчѣнѣхъ
 дарѣвѣнѣѣ съкрѣкѣнѣхъ. Тѣмъже оѣбо любѣзно со оѣсрѣдѣемъ ѿ блгѣдарѣнѣемъ сѣю Кѣнѣгъ

прїимѣте ѿ х҃дѡстн нѣше вѣше речѣнное ѿмѡ, ѣмѡже ѡще неѣбносно ѣстъ съпрїи-
лагѡюще сѡпрѡжннцѣ моѣа ѿмѡ бленѣны, въ сѣыхъ вѣшнхъ мѣтвахъ памѣтствокѣти
не презрѣте: пѡчеже бл҃говолѣте сѣмѡ, дѣже ѿ въ прѡчѣмъ подвижнѣишнхъ нѣсъ къ
сїхъ разлїчнѡмѡ оумноженїю Книгѣ сътворѣте.

Молюже вѣсъ съжителѣи страны нѣшеа, наипѣче же вы Братїе вѣдѡщїи по насъ,
Бжїимѡ ѡзволѣнемъ хотѣщїи началствокѣти землѣю сѣю, кънемѣте ѡпѣсно даровѣ-
нїю сѣмѡ, Тѣпографїю сїю глѡю, ѿ ѡни дѣръ пречѣстенъ ѡпѣсно блюдѡще, хранѣще
ѡ въ ѡпѣсномѡ съдрѣжанїи кѣнемѡ негнѣлемѡю въ вѣки. съкрѡкнше бѡ ѣтъ
дражѣише пѣче вѣсѣхъ зѣмныхъ съкрѡвнцѣ. златѡ бѡ ѿ сребро ѿ кѣменїе дрѣгѡе
съкрѡвнцѣа, телѣсѡ тѡкмѡ врѣменнѣ оукрашѡютъ, съкрѡкнше же сїцѣкое дѡшѡ члѣкѣмъ
оукрашѡютъ. Тѣмже сїе ѡ нѣсъ прїемше даровѣнїе, Бж҃е бл҃годарѣнїе въ тѡщномъ пре-
лежанїи вѣздакѣйте, ѿ въ всѡкомѡ ѡбнѣи нѣждныхъ вѣшей съблюдатїи по ѡшѣствїи
нѣшемѡ не небрежѣте. Прѡче же здравѣствѣйте ѡ Гд҃ѣ.

Повелѣнїемѡ же пресвѣтлѡго Гд҃а Ісѡ Мѡѡсѣи Басарѣа Воеводѣ, ѿ бл҃гвѣ-
нїемѡ Пресвѣщеннаго Архїепїпа Теофїла, мѣстїю Бж҃їею Мїтрополїта всѣмъ землѣмъ
Оѡнроглахїнскїа, ѿ Бж҃олюбиваго Ігнатїа Епїпа Рѣвннцкагѡ, ѿ Стефѣана Епїпа Бж҃-
зѣкскагѡ, напечатокѣти сїю Книгѣ глѣмѡю псалтирь мнѣ х҃ждшемѡ къ сїенѡиѡцѣхъ
Мелѣтїю Македѡнскомѡ Нг҃сменѡ ѡбщежителѣнаго Монастїра Гѡкора, храма Оѡсенїїа
їтрыа Епїпа. понеже желѣнїемѡ вѣждѣлѣхъ на сїе х҃дѡжнѡе дѣло Тѣпографѣское ѣгда
прїлѣхъ Мнншескїи ѡбразъ въ сѣей горѣ Ядѡнскои, въ великои Болгарскои Лѣкрѣ
монастїра зовѣмаго зѡграфѣ. Тѣмже молю васъ, чтѡще сїю Книгѣ, ѡще чтѡ вѣдетъ
погрѣшѣно, дѡхѡмъ крѡтѡстн ѡспраклѣте, ѿ насъ къ сѣмѡ трѡдїкншѣ сѡ бл҃гѣте ѡ не
клннѣте, понеже не ѡгнѣл пнѣа, нѡ рѣка грѣшна ѿ брѣнна.

Въ лѣ, зрѣме (*sic*) Я ѡ Рож: хѣа, ахѣн. Мѣца Юннѣа, ѡ днѣ

Ion Mateiŭ Basarab Voevod, cu bine-cuvîntarea dumnezeescă Domn al
întregei Țării Ungrovlache și al părților de peste munți, Hertog de Amlaş și Fă-
găraș și cele-lalte. Drept-credinciosului și evlaviosului neam al patriei noastre și
altor neamuri înrudite cu noi după credință și având același vestit dialect slo-
venesc ca limbă, și cu deosebire Bulgarilor, Sirbilor, Ungrovlahilor, Moldovlahilor
și celor-lalți, bine-cuvîntare lumescă, sănătate și mîntuire dela a-tot-fericitul
Domnul Dumnezeu nostru Isus Christos cu osîrdie le doresc.

Eu robul prea darnicului stăpîn al meu Isus Christos, același mai sus numit, cu
bine-cuvîntarea și cu ajutorul lui Dumnezeu domnind peste această țară, am dorit cu
multă silință să vă dăruiesc Dumnea-voastră, drept-credincioșilor, din tipografia mea,
această carte de Dumnezeu înсуflată, numită Psaltire, pe care Duhul sfînt prin gura
lui David o scôse. De aceea cu căldura dragostei primiți acest dar, deși de nu prea
mare preț, dar ca un început, căci după acesta am de gînd (voiesc) să vă dau
cuvioșiilor voastre și alte cărți. Și nu credeți că umblați după vre-un lucru pe-
ritor, ci după comori cerești și vecinice. De aceea primiți cu dragoste și cu osîr-
die și cu mulțămire această carte și numele mai sus ȑis al micimei noastre adăo-
gînd pe lîngă el fără de lene și pe al soției mele Elena și nu-l desprețuiți a-l
pomeni în sfîntele vîstre rugăciuni; aveți chiar mai multă bună-voință pentru
acesta, ca să ne faceți pe noi și mai sirguitoari întru înmulțirea feluritelor cărți.

Vă rog dar pe voi conlocuitoari ȑerii noastre și mai ales pe voi frați ce veți
fi după noi și cu voea lui Dumnezeu veți stăpîni această țară, să păstrați cu în-

grijire acest dar, vrea să ție această tipografie; și păzind-o cu îngrijire ca un dar prea cinstit, păstrându-o în stăpânirea voastră sigură și nevătămată în veci, căci este o comoră mai scumpă decât toate comorile pămîntesci; căci aurul și argintul și pietrele sunt comori scumpe ce înfrumusețază numai vremelnice trupurile, iar comora aceasta înfrumusețează sufletele omenesci. Deci, primind de la noi acest dar, aduceți lui Dumnezeu mulțumire cu mare silință și păstrați-l în tota înbelșugarea și cu toate trebuințele și nu-l nesocotiți. De altfel fiți sănătoși în Domnul.

Din porunca prea luminatului Domn Ion Mateiu Basaraba voevod și cu bine-cuvîntarea prea sfințitului arhiepiscop Teofil, cu mila lui Dumnezeu mitropolit al întregii țări a Ungrovlachiei, și a iubitorului de Dumnezeu Ignatie episcopul Rîmniceului și a lui Ștefan episcopul Buzăului, am tipărit această carte ce se cheamă Psaltire, eu cel mai mic între călugări Meletie Machedoneanul, igumenul mănăstirii cenobitice Govora, cu hramul Adormirea preacuratei Născătoare de Dumnezeu, de ore-ce m'am aprins de dragoste pentru acest meșteșug al tipografiei când am primit haina călugărească în sf. munte al Atonului, în marea lavră bulgărească a mănăstirii numită Zugraf. De aceea vă rog pe voi cei ce veți citi această carte, dacă va fi ceva greșit, să îndreptați cu duhul blîndeții și să ne blagosloviți pe noi cei ce ne-am trudit întru aceasta și să nu ne blăstămați, căci n'a scris inger, ci mîna păcătosoasă și de lut. În anul 7145, iar de la nașterea lui Christos 1638, luna Iunie 30 zile.

În exemplarul nostru psaltirea se termină cu f. 180; foile de la 181 până la 239 lipsesc, se pot însă completa cu cele din Psaltirea de la 1637, — acestea fiind, ca și cele de la 239 până la sfîrșitul cărții, obiceiurile adaose la psaltire, cari au fost tipărite mai tîrziu.

Pe ultima foie, 363, la sfîrșit, se citește :

СѢ БЖІТЕННЫМЪ СИНѢГѢРЕ НАЧАХЪ ПИСАТИ, ѿ ІЮЛІА МѢЦА І ДОКОНЦА СЪКРЪШИХЪ, НЕДОСТОЙНЫЙ ЕПІКІТРЪ ТѢХА ЕРМОНАХЪ, ІГЪМЕНЬ ѠБЩЕЖИТЕЛНЫМЪ ЛАКРН ГОКОРЫ. КЪ ЛѢТЪ, ЗРМД.

Aceste dumnezeesce Sinaxare am început să le scriu din luna Iulie, și le-am dus până la sfîrșit, eu nedestoinicul Silvestru Taha eromonah, egumenul lavrei chinovitice Govora, în anul 7149 (1641).

Biblioteca Academiei Române.

1640.

39. Pravila sfinților Apostoli, Govora 1640, p. 108.

P. 109, r. 16, citește : Насѣрел.

1642.

41. Decretul Patriarchului Partenie, Iași 1642, p. 119.

În Biblioteca Națională din Paris (Mss., Fondul Armenesc No. 67) s'a găsit un exemplar din acest decret al Patriarchului Partenie.

O fôie volantă de aprox. 0,91×0,315. Sus se vede un frontispiciu reprezentând pe Maica Domnului cu copilul Isus în brațe, între doi îngeri. Decretul începe cu cuvintele următoare:

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Textul e pe două colóne, iar semnăturile pe trei colóne. După acesta se află stema Moldovei și scrisórea către Vasile Lupu. În sfîrșit rindurile pe care le-am reprodus mai sus (p. 119).

Paris, Biblioteca Națională.

Legrand, *Bibliographie Hellénique du XVIIe siècle*, III, 89. — A. Papadopol-Calimach, în *Convorbiri literare*, XIV, 260.

1643.

44. Antologhion slavonese, Câmpulung 1643, p. 133.

P. 133, r. 14, citește: *зімаѣснх*,

La bibliografie adaugă:

Novacovici, *Српски штампари*, 338. — V. A. Urechia, *O scrisóre a lui Udriște Nasturel*, în *Anuarul facultății de filosofie și litere din Bucuresci pe 1897—98* (Bucuresci 1899), p. 63.

45. Carte de învățătură, Iași 1643, p. 137.

D-l Gavriil Hango, preot în Gherla, ne comunică un exemplar din această carte cu data de 1641. Titlul este același ca cel reprodus în facsimile la n° 123, cu deosebirea că este tipărit numai cu negru; că « din cuvîntul *църкн* din rîndul al 7-lea este scris în rînd, și nu aruncat de-așupră; că în rîndul penultim este o greșală de tipar: *трѣн*, în loc de *трѣи*, — și, în fine, anul tipăririi este 1641, în loc de 1643. D. Hango cunoște un exemplar din 1643, cu erórea de tipar *мрѣи*, în loc de *мѣи*.

Exemplarul comunicat de d. Hango dovedesce, — și acesta este un fapt notă, — că tipărirea cărții s'a început în 1641. Mai pe urmă, adică în 1643, când se termină de tipărit, titlul părîndu-se prea simplu, s'a retipărit, împreună cu prefața, întrebuintându-se și cerneala roșie. Și tot în acel an se tipăresce un titlu și mai înfrumusețat, anume cel reprodus în facsimile la n° 122.

Comparând între ele 19 exemplare din această carte, am ajuns la convingerea că nu póte fi vorba de mai multe edițiuni. Cartea s'a tipărit de sigur cu óre-care zăbavă. Greșelile de tipar, și mai ales cele de paginațiune, s'aú îndreptat în cursul tipăririi cărței, fără a se renunța la foile tipărite cu numerotația greșită. De aci vine nepotrivirea în ordinea numerotației foilor, — nepotrivire care ar face să se credă că s'aú tipărit mai multe edițiuni.

În exemplarul cu data de 1641, numărul foilor urmază astfel:

1-3, 2, 5-21, 20, 23-25, 29, 27-57, 59, 59-66, 71, 68-140, 139, 142-171, 171, 173-175, 175, 177-244, 247, 246, 245, 249, 251-255, 257, 260, 259-264, 267, 266-290, 281, 292-307, 309, 309-344, 344, 346, 351, 312, 353-376, 381, 378-384.

Pentru partea a doua a cărții: 1-19, 21, 29, 22-91, 95, 93-96, 103, 98-105, 105, 107-109, 113, 111-116.

Greșelile de numerotație ale părții a doua sunt exact aceleași în toate exemplarele vădute de noi,—ceea ce constituie o dovadă că această carte s'a tipărit o singură dată.

Dacă ar fi fost mai multe edițiuni, ele ar sta în ordinea următoare în ceea ce privește vechimea lor: 1) Exemplarul cu data de 1641; 2) cel cu data de 1643, cu chenarul simplu, și 3) exemplarul cu data de 1643, cu chenarul înfrumusețat. Cum se face atunci că o eroré de tipar (lăsarea afară a trei rânduri de la f. 280 v.), care este îndreptată în exemplarele 1 și 2 prin tipărirea din nou a acestor foi și lipirea ei în locul celei greșite,—reapare în exemplarul 3? Această eroré n'a fost observată decât după terminarea cărții și după ce multe exemplare se răspândiseră,—îndreptându-se în cele rămase, prin adaogirea acelor trei rânduri și prin înlocuirea frontispiciului cu unul mai îngust.

De altfel exemplarul cu data de 1641 are la sfârșit ca și celelalte aceeași notiță finală, în care se spune că această carte s'a tipărit în 1643 (v. mai sus, p. 141 și 143).

Din toate acestea rezultă că Cartea românească de învățătură a Mitropolitului Varlaam a început a se tipări în 1641 și că s'a terminat în anul 1643.

Adaugă la bibliografie:

B. P. Hasdeu, *Cazania moldovenească a mitropolitului Varlaam din 1643*, în *Col. l. Traian*, I (1870), 15 și urm.

Gavrill Hango, *Carte românească de învățătură*, în *Telegraful Român* (Sibiiu), din 3/10 Decembre 1902.

1656.

64. Catechismu calvinesc, Bălgrad (Alba Iulia) 1656, p. 207.

Canonul I. M. Moldovanu ne comunică următoarea notiță asupra exemplarului aflat în biblioteca d-sale:

„Екстръль Катхизмъшъшъ къ рѣспѣсѣс, дѣи скриптѣра сѣтъ. ꙗ потрѣба рѣспѣсѣсѣш ꙗ дѣи цѣрѣ, фѣрѣ скриптѣрѣ сѣтъ“.

„Urméază îndată textul (pe paginile 1-235).

„Apoi:

„шн сѣс тнпѣрнт ꙗ чнтатѣ ꙗ Бѣлград. Еꙗ лѣт ш рѣж хрнстова ꙗхнс мѣа юнѣ кѣ днѣ“.

„8° mic de 8.13 cm. Are signaturele И—Н.

„Urméază:

„Чннѣл, шн ꙗкѣцѣтѣрѣ прѣ сѣсрѣтъ, дѣ сѣнѣтѣл Таннѣ“.

„Tratéză: Botezul, cina Domnului, căsătoria. Urméază rugăciuni diverse pag. 237-373.

„E continuarea „Scutului“ și are signaturele О—Ѧ, iar la fine:

„ѣлѣт ꙗхнс. Кор. Гѣвр. Мѣл“.

1685.

84. Claslovětŭ, Bělgrad (1685), p. 279.

După ultimele cercetări rezultă că Varlaam a fost ales Mitropolit al Bělgradului în anul 1685,—prin urmare și data tipării acestui Claslovětŭ trebuie pusă în acest an.

Dr. Augustin Bunea, *Vechile episcopii românești a Vadului, Geoagiului, Silvașului și Bălgradului*, Blaș 1902, p. 140.—N. Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București 1902, p. 346.

ФІІНД ѿ тѣатъ Цара, Кѣр : | ΘΕΩΔΟΓΙΕ. | Шѣ сѧс тѣпѣрѣт ѿ сѣнтѣ Ѣѣкопіе
де ла Бѣз : | ꙗ ꙗꙗꙗ де ла зѣдѣрѣ лѣмѣн : ꙗꙗꙗ.

1702.

131. *Invățătură de șapte taine*, Buzău 1702, — p. 435.

Din această carte s'a tipărit o edițiune specială pentru Moldova. Textul este același. Chiar și înscințarea tipărită ca prefață este identică, afară de numele mitropolitului: „Antonie, Archiepiscopu și Mitropolit a toată Moldavila“, în locul lui Theodosie.

132. *Molitvele vecerniei*, (Buzău), 1702.

O broșură în-4° de 20 foi numerotate, tipărite cu roșu și negru, cu caracterele și ornamentele *Liturghiei* din acelaș loc și an. Fără titlu. La sfârșit, pe f. 20 v., se citește :

„Tipăritu-s-au acești Trataji, cu molitvele carele le cetescă Preoții séra la Psalmulă celū de Vecernie și la psalmi utrăni și cu alte rânduiăle ale vecerniei și ale utrăni, cu blagosloveniā și cu porunca a Părintelui Kyr Theodosie Mitropolitul a toată Țara Ugrovlahiei. Lét 7210“.

Bucuresci : Biblioteca Academiei Române.

137. *Ceaslov grecesc și arăbesc*, tipărit de Antim, în Bucuresci, 1702, — p. 442.

Găsind un exemplar complet, reproducem aci și începutul întâiei prefete :

Τῷ Εὐσεβεστάτῳ ἐκκλημπρωτάτῳ Ὑψηλοτάτῳ τε, καὶ Γαληνοτάτῳ Αὐθέντῃ, καὶ Ἡγεμόνι Πάσης Οὐγγροδλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασαράμπῳ Βοεβόνδῃ, τῷ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῷ καὶ περιποθήτῳ υἱῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος, Ἀποστολικὴν εὐλογίαν, καὶ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν.

Ὁ μὲν Δαβὶδ ὁ αἰδὶμος ἐκεῖνος καὶ μέγας ἐν προφήταις καὶ Βασιλεῦσιν, ἐξετάζωντας διαπαντὸς τὴν τῶν ὄντων εὐαρμυστίαν, καὶ τὴν τοῦ ἀριστοτέχου Θεοῦ πάνσοφον δημιουργίαν, καθὼς τὸ ὀρίζει καὶ μοναχὸς του ὅλην τὴν ἡμέραν ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτων, ἐκπληττόμενος ἐπὶ πᾶσιν ἐβόα λέγων, ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Ὁ δὲ μέγας καὶ θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρθείς, καὶ ἀκούσας ἐκεῖνα τὰ θεῖα καὶ ἄρρητα βήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλήσαι ἐρευνῶντας καὶ αὐτὸς μὲ πολλὴν ἀκριβολογίαν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γινομένην τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων οἰκονομίαν τε καὶ κηδεμονίαν, καὶ αὐτὸς ἐκπληττόμενος ἐπὶ πᾶσιν ἐβόα λέγων ὅ ὅςθις πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. Καὶ πρεπόντως θαυμάζουσιν καὶ ἀποροῦσιν οἱ τοιοῦτοι ὅσον ὑψηλότατοι καὶ ἂν εἶναι εἰς τὰ θεῖα καὶ εἰς τὴν γνῶσιν καὶ σοφίαν τῶν ὄντων. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν ἡ πεπλασμένη καὶ κτιστὴ σοφία καὶ γνῶσις οὐ μόνον ἀνθρωπίνῃ, ἀλλὰ καὶ Ἀγγελικῇ τις εἴη καὶ ὑπερκόσμιος, νὰ φθάσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ὑπεράπειρον τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ γνῶσιν. καθ' ἣν εὐταξίαν ἐδημιούργησεν καὶ διακυβεῖν τὰ πειήματά του. Ἐγὼ δὲ ὅπου δὲν ἔχω καμίαν σύγκρισιν μὲ τοὺς τοιοῦτους θεῖους ἥρωας προφήτας, καὶ ἀποστόλους, ἀφήνωντας εἰς ἓνα μέρος ἐκεῖνα τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀκατανόητα κρίματα τοῦ Θεοῦ, θαυμάζω καὶ ἀπορῶ εἰς τὸ πέλαιος τῆς Θεοφρουρήτου καὶ Αὐθεντικής σου μεγαλονοίας, καὶ πανσόφου οἰκονομίας καὶ διοικήσεως. ὅπου νοῦς ἀνθρώπου δὲν φθάνει νὰ καταλάβῃ, καὶ νὰ κατανοήσῃ τὴν πάνσοφον αὐτῆς ἐμπειροτάτην το καὶ φιλανθρωποτάτην κυδέρνησιν ἀνεφάνησαν καὶ ἄλλοι τινὲς κατὰ τοὺς παλαιούς καιροὺς καὶ χρόνους ἀξιωματικόνευτοι καὶ ἡρωϊκώτατοι ἄνδρες καὶ ἡγεμόνες καὶ Βασιλεῖς, ἀμὴ δὲν εὗρισκομεν

București: Biblioteca Academiei Române.

150₁. Molitvenie, Rîmnic 1706.

E R X O Λ O Γ I O N

Ѓ Д € К Ђ

МАШИННИК

Якъмъ ꙗѡѡ ꙗѡтрачѣста кнѣпъ тѣпъ-
рѣтъ, шѣ ѡшѣзѣтъ, дѣпъ рѣндѣѡла чѣ-
лѣй Грѣчѣскъ.

Атръ аль ѿ ѿн, а ѿнѣцѣй дѣній,
а прѣ лѣминѣтѣсѣй ѿбѣдѣнѣторю а
тѣтѣ цѣра рѣмѣнѣскѣ

Іѡанн Кѡнстандин Б: Б: Воєвод;
Фѣиндѣ Митрополитѣ цѣржй, Кѣр
Θεοδόσιε:

Прин ѡстенѣла, шй тоѡтъ кѣтѣѣла,
ѡбитѡрюѡшй дѣ дѣнзѣѣс Күр ѣндѣмь
Івирѣнѣла, ѣѣкѡнѣла рѣмникѣнѣшй.
дѣ Мухѡй Ішванѡвич Ѥподѣѡкѡнѣла

Түпograфска
А РЪМНИКЪ.
Да аѣска дела Хѣ. аѣс.

In-4° de 6 foi și 190 de pagine. Tipărit cu negru și roșu, cu 26 de rânduri pe pagină. Pe verso titlului se află stema țării (n° 214) și stihurile politice din Psaltirea de la Buzău (1701), reproduse mai sus, p. 414, însă fără nume de autor.

Pe fața următoare se află extrasele din sf. Scriptură despre serviciul bisericesc în limba națională și cunoscuta „Mărturie cumă că nu lăste oprită a slujl Lyturghie fiește ce pravoslavnic în limba sa“. Urméază apoi o prefață a lui Mihail Iștvanovici Ypodiaconulă Typografuľ, din care extragem următoarele:

„Précinstitului și iubitorului de Dumnezeu, alú mieu stăpanú, și de bine făcătorului părinte kyriu kyr Anthimú Ivirénulu Episcopulu Râmniculuí, cé până la pământ plecată închinăciune.

„Aici în țara noastră nu ca acel egiptenescu Faraò, ci celù blandù asémene lui Davidù, pré luminatulù, zicù, și innăltatulù nostru stăpanù și Domnù Ioannù Constandinù B. B. Voevod, aflându-te și văzându-te pre iùbiré ta de Dumnezeu, și cercetându-ți ascuțita minte, te-au aflat vrédnicù și iscusitù nu intru dezlegări de visurì (cum Faraò atunci pre Iosifù) ci intru vederoasă și apucătoare de mână lucrurì, carele văzându-le și cu minté pricepându-le minunatul acesta

Domn, au zisă (și poate zice): au doară vom afla omă ca acesta, i procl. Că a ce feliu de meștersugă și lucrare iscusită nu te-ai arătată desăvârșită? De voiă zice în toate, nu voă minți, că adevărul voă grăi, după cuvântulă Dumnezees-culu Pavel. Iară să lasă cele de toți văzute și pricepute, ci numai să zică de cele în totă loculă (au și în toată lumă) cunoscute ale tale ostenelă și iscusite cărți și roadele sufletești ce ne-ai strâns ale scripturii sfinte, câte cu a Mării sale chieluială, câte cu a iubirei tale de Dumnezeu. Și precumă acelă înțeleptă Iosifă au umplut eghypteneștile jitnițe de hrana vieții trupesti, așa și iubire ta de Dumnezeu ai umplută sfintele și dumnezeștile besereclă ale țării noastre de hrana vieții sufletești. Și ce zică numai ale țării noastre? de nu și pre ațură, cândă și pre cel pravoslavnică Arapi, cu a acestuăș luminată Domnă chieluială, i-ai făcută părtașă bucuriei acestuă slăvită meștersugă ală Typogrăfiei, typărindu-le și în limba lor cărți, căriă bucuriă nice odinioară nu s-au fostă învrednicită nă-mulă loră a vedă despre pravoslavie. Lasă cele multe carele nu iaste vrédnică ticăloasa mă limbă să le laude cumă să cuvine, ce și acumă după învredniciră și alegere lă Dumnezeu și a clirosuluă țării noastre la stepena Arhieriei și a păstoriei dumnezeștiloră besereclă a eparhieă acestiă a Episcopiei Râmniculuă su-indu-te, n-ai încetat a nu lua aminte, cu ne-adormitatulă ochiă ală minței tale, spre cercetare și luminare sfinteloră besereclă și a pravoslavniculuă norodă ce-ți iaste încredințată, ci dină dumnezeiasca răvnă ai fostă pornit, ca și acăsta folositoare de suflete carte ce să numește Molitvenic, la lumină în limba noastră rumănescă să o scoți pentru folosulă de obște. Socotindă iubire ta de Dumnezeu, cumă că alalte toate ce s-au scosă rumăneste până acum, spre trebuința preoților și no-roduluă, au fostă de folosă foarte, iară încăș și alte cărți beserecești iaste a sluji în vremi rânduite, ci putemă zice în totă cfasulă, căriă lauda și vrednicia îi iaste mare, avândă într-ânsa cuprindere de lucruri minunate, carele cel înțeleptă pravoslavnică socotindu-le voră vedă și voră pricepe.

„Cară, cumă zică, acăsta socotindu-o cu toată chieluială iubirii tale de Dum-nezeu, încă și cu îndreptare cuvinteloră de pe grece în limba noastră ai nevoită, și ai făcută multă ostenelă de o ai așăzată, și încă câte nu s-au aflată mai de nainte scoase rumăneste, de iznoavă le-ai tălmăcită, și așa precumă să vedă în-tocmită cumă mai susă amă zisă, toată chieluială puindă, poruncit-ai mie ne-vrédniculuă tău ucenică de o amă typărit.

„Pentru acăla dară ca ale tale dintru ale tale, iubirei tale de Dumnezeu o aducă și o închină, ca celuă ce cu cuviință și cu direptate iaste, pentru că și sădiră roadeă a acestuăș meștersugă dincepută până la sfârșită imă iaste dela iubire ta de Dumnezeu, că alt ne fiindă vrédnică a aduce să facă căzuta mulță-mită, mă rogă să cauți cu ochiă blândă spre ostenelă ce amă făcută la typăriră ei, priimindu-o ca și Hs. cel doi bană ai văduvei, carele să păzescă pre sfinția ta, și să te ferescă ca lumina ochiuluă suptă acoperemântul milei sale cel putérnice întră ană mulți și buni, véseli și sănătosă.

„Ală iubirii tale de Dumnezeu totă de una mică și plecată robă, gata întră slujbă

„Mihaï Iștvanovică Ypodiaconul
„Typograful.“

Urmăză apoi tabla de materii.

Volumul acesta cuprinde trei gravuri: una, semnată *ИВАННУ*, reprezentând pe Christos răstignit; a doua fără semnătură reprezentând pe sf. Ioan Gură-de-aur, și a treia, pe sf. Vasile, semnată *Θημεριος* și anul 1698 (v. facs. 247, p. 438).

Pepp, *Disertație*, 72. — Picot, *Anthime*, 549.

1571. Evanghelia georgiană, tipărită de Michail Ișvanovici, la Tiflis, 1709.

În afară de *Liturghierul* georgian, descris la n° 161, p. 483, s'a mai tipărit și un *Evangheliar* în aceeași limbă și în aceleași condițiuni, cu un an mai înainte, pe care nu-l cunosceam decât din citațiunea lui Bakradze. Găsind două exemplare complete, putem da aci descrierea cărții.

D-l A. M. Dirr, elev al Școalei de limbi orientale din Paris, actualmente la Temir-Chan-Șura, în Daghestan, a avut amabilitatea de a traduce pentru noi titlul și prefețele acestei cărți pe care le publicăm aci în facsimile și în traducere franceză.

Cartea este un in-folio mic de 5 foi fără număr și 303 pagine, tipărit numai cu negru, pe două coloane cu 33 de rânduri în coloană.

Titlul, reproduș în facsimile la n° 279, sună astfel în traducere :

Evangile Saint et Divin¹⁾.

Voici un nouveau et premier imprimé en langue géorgienne. A l'époque de l'élevé et distingué roi de Géorgie George, descendant d'Esale, de David et de Salomon,

Par les soins et la libéralité de l'orthodoxe et éclairé administrateur de Géorgie, le prince et seigneur Wakhthang, fils de Levan, a été édité ce livre, (sorti) de la main de Nicolas le moine, fils d'Orbeli.

L'imprimeur : Michel fils d'Etienne, Hongro-Roumain.

Ville de Tiflis.

Date : Apr. Chr. 1709.

Pe verso titlului, se află următoarele (facs. n° 281) :

A la louange de la Sainte Trinité! Moi, Prince Wakhthang, descendant de David²⁾, petit fils du célèbre et glorifié roi Wakhthang, neveu du célèbre roi Artchil et du très distingué roi de Géorgie George, fils du très honoré Levan, et administrateur de Géorgie, j'ai amené un imprimeur de Roumanie et j'ai installé une imprimerie comme prix de délivrance des âmes des rois sus-mentionnés, de celles de mon père et de ma mère, pour la consolation de mon âme et de celle de ma femme Rusidan, fille du maître des Tcherkesses et pour l'éducation de mes fils et de mes filles.

Urmăză apoi o pagină albă și tabla de materii pe trei pagine. Pe pagina a patra, în amândouă exemplarele noastre, se află următoarea notiță manuscrisă, cu iscălitura autografă a Mitropolitului Antim :

„Acıastă Sf[î]ntă Carte a D[u]mn[e]zești Ev[an]g[he]lii,

„Caré cu închinăciune să aduce Innălțimi tale, pré lumine Doamne, ıaste roada cé noao care pămıntul Iverilor adăpându-să din râul ınpărâteștilor tale darurı, ıntu acestu an au odrăslit, luındü și acestü pămăntü norocire să se ınbogățescă cu tiparele limbii sale,—precum cu tiparele arăpești s-au ınbogățit Araviıa, cu céle ellinești Elada, și cu céle rumănești Ungrovlahiıa,—mulțemita o

¹⁾ Lu par M. Takaichvili, de Tiflis.

être descendants de David et de Salomon.

²⁾ Les rois de Géorgie prétendent tous

(A. M. Dirr).

aduce la Mărița ta, ca și celelalte trei eparhii: de vreme ce credincioasa și creștinăscă-ți mare însuflețire au statut a fi râul cel cu curgerile de aur, dintru carele au curs aceste patru izvoară, ale Rumănilor, ale Ellinilor, ale Aravilor, ale Iverilor tipare,—asemené râului celui dintâi al grădiniî desfătăriî, dintru carele au eșit cele patru riuri, Fison, Gheon, Tigr și Efrat; însă cu acest fel de despărțelă: că cu acéle ape ale riurilor acelora au odrăslit pămîntul roduri stricăcioase și trecătoare: Iară adăpările tiparelor carele cunoscă începătura din vitejasca-ț voință, dau petutindené stătătoare și vécnică rodire. Și pentru acăsta va rămîné Măriei tale și slava, și pomeniré nemuritoare, de vreme ce ăste izvorul și pricina acestui bine.

„Mai 21, lét 7218.

„Al Măriei tale întru Hs. rugătoru, smeritul Mitropolit al Ungrovlahiei,
„Anthim“.

Prefața tipografului se află pe fața următoare (facs. 280) și sună astfel în traducere francesă:

Que tous les lecteurs se réjouissent.

D'abord la cause de cette affaire étrange. Et avec l'assistance de Dieu j'ai installé une imprimerie dans votre pays. Béni soit le célèbre et éclairé administrateur de Géorgie, le prince et maître Wakhthang¹⁾.

Vous, habitants de Géorgie, qui craignez Dieu et qui êtes gracieux, voici l'affaire dont je veux vous parler: Je possède maintenant des lettres et autres choses nécessaires pour une imprimerie, en nombre suffisant. Le gérant et le directeur (de cette imprimerie) c'est moi, votre serviteur. Nous avons imprimé avant tout le livre saint, l'Evangile. Avec humilité je vous supplie tous, grands et petits, ne me tournez pas en dérision si vous y trouvez des fautes dans les mots ou dans les lettres. Car j'étais étranger dans ce pays et je ne connaissais pas votre langue. Et ceux qui sont mes serviteurs (élèves) étaient également inexpérimentés dans cette chose. Et moi, je n'avais pas vu la Géorgie (auparavant) de même que mes ouvriers. Je vous prie de me pardonner pour qu'il vous soit pardonné un jour. Car il a été ordonné: pardonnez et il vous sera pardonné.

De la part de l'humble imprimeur de ceci. Votre serviteur qui travaille d'un coeur ardent: Michel, fils d'Etienne, Hongro-Roumain.

La începutul celor patru evanghelii se află niște gravuri reprezentând pe cei patru evangheliști; iar la sfârșitul cărții portretul lui Wakhthang IV, întâi administrator, apoi rege al Georgiei (facs. 282). Inscripțiunea din jurul portretului a fost tradusă astfel de Dirr:

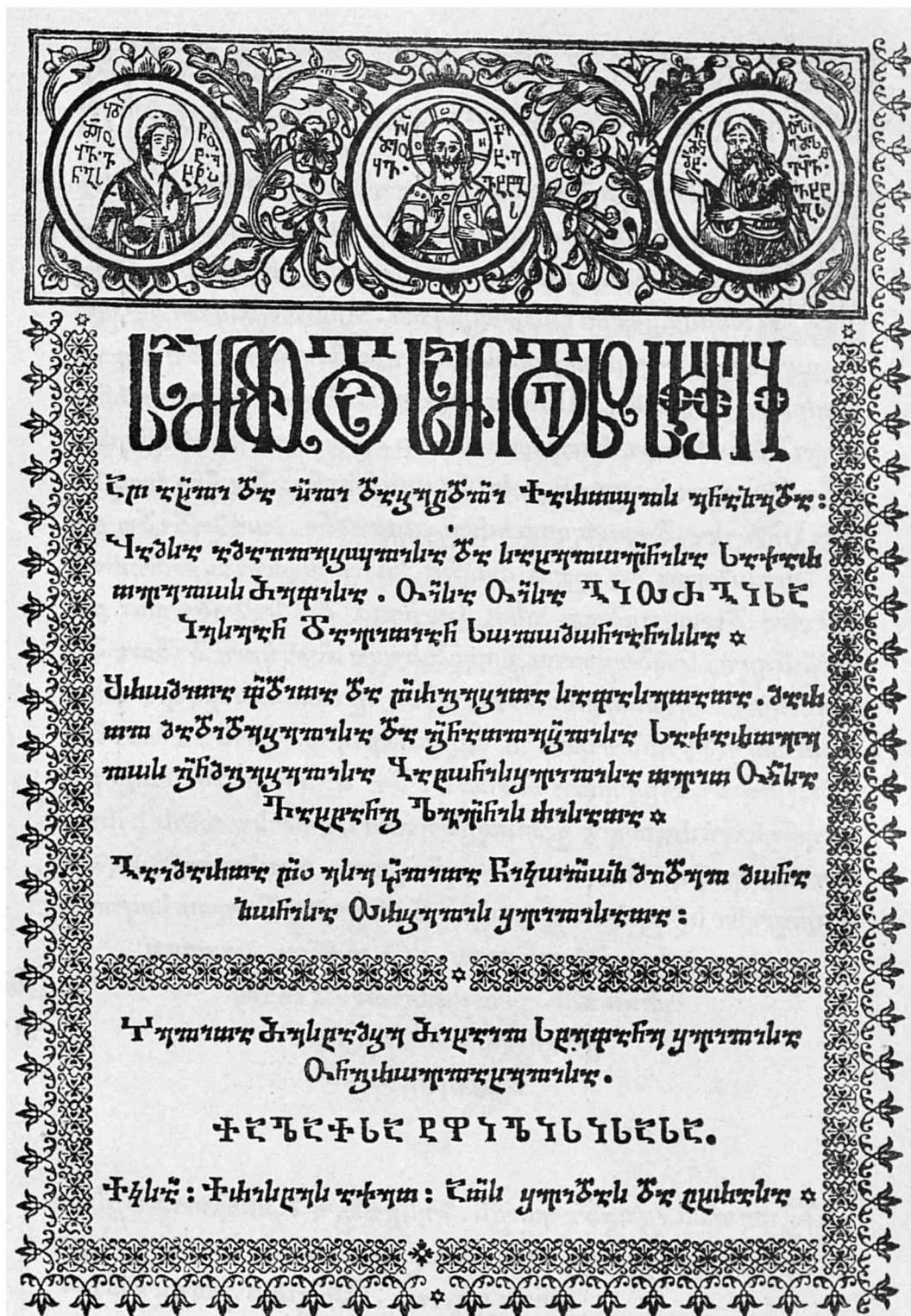
Dieu, protège dans cette vie et dans l'autre le Glorificateur de la Sainte et Consubstantielle Trinité, le Prince Wakhthang, descendant de David, de Salomon et de Pankrate, fils de famille vertueuse, arrière-petit-fils de rois, administrateur de Géorgie et fondateur de cette imprimerie; (protège le) ainsi que sa femme, son fils et sa fille.

București: Biblioteca Academiei Române.

Analele Academiei Române, Seria II, tom. XXV, Desbateri, p. 5.

¹⁾ C'est le roi Wakhthang IV dont le Karthlis tskhovreba dit: „Il introduisit l'imprimerie et installa la première typographie à Tiflis en 1709 et multiplia les livres saints pour

que les ignorants eux-aussi puissent les lire“. Il imprima aussi le premier le poème du grand poète géorgien Chotha Rustaveli: „L'homme à la peau de tigre“. (A. M. Dirr.).

279. — Titlul *Evangeliei georgiene*, 'Iflis 1709.

የዐቡጊዳው ሕፃናት የክፍል አስተዳደር ትምህርት

Աւերիտաճ ծինդիւ պղլլաւէ Կծու կեփծուէ . Ծէ մեք
 արաւ Անկեաւ պղլաւիդաճ Կդծուկապտաղլտա Եւ
 ծլուէ Կծու կեփծադաճուկապտաւէ միփիւ . Կփծիւ
 Կապիւմլորտ Կկաղիւկապտա . շիւտաղլապտա Ծէ շէ
 ծղղկադա Եւփեւադիտաւէ . Կաղաւկադա Ծէ տարա
 միւսիւ Դէմլիւ : Ան ծապդիւդիւ Ծէ Կճ Կդդիւդիւս
 ծկադաճիւ Եւփեւադադաւէիւ . Կ Կդդա կեփծադիւ մեք
 մճդիւ Կդդադադադա . Կկաւիւ սաւաճիւս . Ծէ Կիւ կեփծե
 միւ Եճլուէ Ծէրադադա կեւմ Կապաճճ . Ծափծաճ Ծէ լա
 հէ ծիւտաճադա ծդ դաւիւ սիճա ծաւէ միփիւ . սպաւիւդիւ
 Կաւէ Ծէրադաճադա դիւ Եւմա Ծէ կեփծադա լա
 Եւլիւդա . կեփծադադա շղղիւճադա միփիւ Կաւ Ծաճա Ծէ
 ծղիւդա . սիւմա լաւաճադա մեճդ Կդաւաւ կաղադա Կկա
 Կկա կա շճփիւճադա . մի սպաւա դադա Կիւկա Կծու . Ծէ
 սկիծադադա կաղադա միփիւ . Ծէ մեւիւ իդիւ ծալադա
 Կդդիւդիւ Կկադադադա շճապաճադա կեփծուէ Կծու իւկա .
 Կիւ ծդ դադա ԿԿաւաւաւ սիւլադա . Կկադադա իդիւ
 ծալադա կեփծուէ . շաւադա միփիւ Կդծիւճադա կապադա
 մաւա կաղադադա . մե միփիւ ծաղադա
 դիւս մի . դիւ Կկադա : Ծաւ
 Կդդիւդա Ծէ ծաղադա
 հիւ միփիւ :

ጸሐፊዎች
ጳጳስ፡ ጳጳስ፡

ԺԾԿար Էժմ ծԿը ճԷրարնի. Յղևը ԷժԿ Յվնի Դրարար Դրար
ար Դմար Կնար Յան ԷժԷրարար Կնի Դրարար Եր
Կնի Կն Կրարար. Օհ Դմարարար Կրար :~

282. Wakhtang IV, Guvernator al Georgiei după *Evanghelia georgiană*, Tiflis 1709.

1710.

158. **Antim**, *Invățătură besericiască*, Tîrgoviște 1710; – p. 481.

Dobîndind un exemplar complet din această carte, putem completa aci sciințele de la p. 481.
Titlul :

А В Ъ Ц Ъ Т Ъ Р Ъ
БЕГЕРИЧЯСКЪ
Ла чѣле маѣ трѣбѣннчѣасѣ, шѣ

МАЙ ДЕ ФОЛОСЬ ПЕНТРС АКТ-
 ЦЪТЪРА Прѣвциларь, АКСМА
 АТРАЧІСТА КІПЪ ТѢПЪРНТЪ.
 А СФІТА МІТРОПОЛІЕ А
 ТЖРГОВИЦЕ.
 АА АНДЛА ДЕЛА ХЪ, ААІІ.
 ЕЪ СЪ ДЪ А ДАР Прѣвциларь.

In-8° mic de 7+38 foi, tipărite cu negru și roșu, cu 17 rînduri pe pagină.

Pe verso titlului se află o gravură reprezentând pe Isus Christos pe un tron, iar în fund Maica Domnului și Sf. Ioan.

Prefața :

„Anthimū, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscopū alū Ungrovlahiei, pré cîstitū și Exarhū Plaīurilor.

„Cucérnicilorū Preoṭī carīī vā aflaṭī în eparhia smereniei noastre, tuturorū de obște, de la a-tot-putérnicul Dumnezeu, vā rugām milă, pace, sănătate, viṭaṭă curată și spāsēnie sufletēscă, iară dela smereniā noastră molitvă, blagoslovenie și ertăclune.

„La aciastă stepănă innaltă a Arhieriei, întru caré au vrutū Dumnezeesculū darū să ne sue, grija cé mai mare și mai alésă ce avemū, nu ȳaste alta fără numai chivernisiré Besériciī și spāsēniā sufletelorū oilorū noastre celorū cuvântătoare, pentru carele avemū datorie să priveghem zioa și noapté, că avemū să dāmū sēma, după cumū zice Pavelū Apostolulū ; și după asemănaré începătorū-lui păstorilorū Is. Hs., carele ș-au pus sufletul pentru oi, să ne dām și noi viṭaṭa pentru paza turmei noastre. Insa aciastă bună chivernisélă nu putemū noi înși-ne să o săvarșimū după cumū să cade de nu vomū avé dinū preună lucrători și slujitori, carīī să poată ajuta la acest lucru mare, pentru căci fiindū secerișulū multū, trebue și lucrători mulṭi ; și pentru căci ȳaste turma mare, un păstor singur, măcar că ȳaste mare în vrednicie, și de arū fi câtū de procopsitū întru politie și iscusitū întru învăṭătură, iară nu poate să le vază toate, nicī să le știe toate ; și pentru acēia dar are pre preoṭī și pre Părinṭīī cei duhovnicești, carīī slujescū sfinṭitului păstorū ca niște ochī să vază toate, ca niște mâini să lucrēze céle trebuincioase, și ca niște picioare să alérge cu mijloculū lorū la trebuinṭa tuturor. Drept acēia ajutătorī la acestū lucru mare alū vostru sânteti voi, cucernicilorū Preoṭī, carīī aveṭi datorie neîncetată, și cu cuvântulū și cu fapta, să lucraṭi și să vā nevoiṭi zioa și noapté împreună cu păstorulū nostru pentru spāsēniā aceștiī turme cuvântătoare, caré au dat-o Dumnezeu în mǎinele noastre. Darū oare ce așū puté nădăjdui de la voi ? sau ce félū de ajutorū așū puté să așteptū dinū iscusiré voastră ?

„Că între céle-lalte scărbe ce amū, de mă rānescū la inimă, ȳaste aciasta cé mai gré, de mă intristez și mă mǎhnescū mai multū, că vāz între preoṭīī miei atāta prostie, atāta neînvăṭătură și atāta nedumirélă, câtū cunoscū că nu puteṭi face vre-unū ajutorū sau vre-unū folosū ticăloasei turme. Și pentru acé multă prostie a voastră și neștiinṭa la sfînta carte, m-amū îndemnatū, fiindū cuprinsū de frica Dumnezeiāscă, a vā înștiinṭa cu aciastă mică cǎrticé, caré o amū împărṭitū în trei părṭi.

„In parte cé dintăi s-au pus foarte pe scurtu oare carele dinu céle mai trebuincioase și mai de folosu ale sfintei Beserici și ale sfintelorū Taini, carele santei datorī să le știți și să le păziți nu numai voi, ce și bieții creștini prinu mijloculū vostru.

„In parte a doao s-au pusū învățătură asupra Ispovedaniei, ca să știe fiește care duhovnicū cumū să cade să îndrepteze și cu ce mijlocū trebuie să ispovedniască pre cei ce voiū veni la dănsulū.

„In parte a treia s-au pusū învățăturī pentru câte lucruri s-au pututū aflā până intru acestū ciasū, carele să facū cu necuviință și fără de cale, și trebuie ca de acumū innainte să nu să mai facă.

Care o pune innaintē cucernicieī voastre ca o masă duhovniciască fără de plată, în locū de blagoslovenie; socotindū cumū că cu acēste puține învățăturī veți putē să vă saturați de lumina cunoștinții și să ajutați și pre creștiniī cei lipsiți. Iară de veți fi și cu acēstia așa de nesimțitorī, cât să nu vă puteți dumeri, nici să vă puteți îndreptā, fiindū așa de puținēle și fōrte pre înțelesū și prostēște, atuncē să va cunoaște că nu veți să vă nevoiți pentru dragostē lui Hs., pentru întemeiarē Besericiī, pentru folosulū creștinilorū, și pentru cinstē voastră și mai vartosū pentru plata ce vi s-arū dā de la Dumnezeu pentru ostēnelā ce ați face. Și pentru acēia voi veți dā sēma la înfricoșata și strașnica judecatā a lui Hs., căci eu v-amū învățatū câte sântū trebuincioase și de folosū, și mi-amū făcutū datorīa, după cum zice Hs. la Ioan în 15. capete: „De n-aș fi venit, și de n-aș fi grăit lor, păcat n-ar avē, iarā acumū „pricinā n-au pentru păcatulū lorū“. Iară de veți socoti în gândulū vostru cumū că nu le puteți face acēstia pentru nevoile și pāsurile ce aveți, cu acēsta nemicā nu veți folosi, nici veți putē să vă îndreptați innaintē dreptulū judecātorū, că zice Domnulū Hs. la Matheū în 22 de capete: „Dați ale Chesariulū, Chesariū-lui și ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu“. Că pre cumū cére împăratulū dājdī de la supușii lui, așa cére și Dumnezeu dela creștini, și mai vartosū de la preoți, credință și fapte bune; de la unulū multā și de la altulū puținā și de la fiește carele după putința sa și după vrédnicia, ce i s-a datū. Drept acēia darā, să lăsați toate pricinele într-o parte, că sântū deșărtăcūni; și nu vă feriți de a face ostēnelā, nici vă dați leneviei, căci veți cădē în blestemū, după cumū zice sfīnta scriptură la Ieremia în 48 de capete: „Blestematū cela ce face lucrulū Domnulū „cu léne“. Ce siliți în totū chipulū cu pohtā și cu dragoste pentru spāsēniā norodulū creștinescū. Pentru ca să se învredniciască fiește carele dintru voi să auziți glasulū celū fericitū al dreptulū platnicū al lui Hs: „Slugā bună și cre-dincioasă, pre puținū ai fostū credinciosū, pre mai multū te voiū pune, întrā „întru bucuriā Domnulū“. A căriā bucurie să vă învredniciască darulū lui Dumnezeu și rugăcūnē smereniei noastre“.

Pe ultima fōie:

„Tipăritā în sfīnta Mitropolie în Târgoviște. La anul dela zidirē Lumiī 7219 Noemvrie 8. De Gheorghie Radovici“.

Bucurescī, Biblioteca Academiei Romāne.

1713.

1641. **Molitvenic**, Tirgoviște, 1713.

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ | ѿдека | МАТЕННИК | ꙗкъмъ ѡ доа врѣ Тѣпхрѣтъ, дѣпх | ржн-
дѣлаа чѣлѣй Гречѣскѣ. | ꙗтрѣ ѡлѣ кѣ. дѣ ѡн", ѡ ѡнхлѣтѣй Дом- | нѣй ѡ прѣ лѣми-
нѣтѣлѣй ѡблѣдѣнѣорю | ѡ тоатѣ Цѣра Рѣмжнѣскѣ, | ѿвѣнн Кѡнѣстанѣн Б. Басарѣбѣ
Боекод, | Кѣ тоатѣ кѣлѣтѣлаа прѣ сѣнѣцѣтѣлѣи | Митрополѣтъ ѡлѣ оѣггровѣлѣхѣй |
Кѡр ѿнѣѣмъ ѿвѣрѣнѣлѣ | ꙗ сѣнѣта Митрополѣе ѡ Тѣргѣкѣнѣцѣй | ѿ ѡнѣлѣ дѣ ла Хѣ,
ѡлѣтѣй. | (дѣ Гѣѡргѣе Рѣдоѣнѣчѣ).

In-4°, defectuos. Tipărit cu negru și roșu.

Pe verso se află stema reproducă sub n° 214 și stihurile din Octoihul tipărit tot la Tirgoviște în 1712.

La sfârșitul cărții se află următoarele două notițe :

„Cade-să a ști, că în Molitvenicul acesta, pentru toate tainile și trebile, ce să cuvîn a le isprăvi Preotulū, s-au pusū, iară slujba la pricestanīla bolnavulū noī n-amū pusū, ꝑrecumū vedemū că să află în Molitvenicile slovenestī, căcī că în izvoadele grecestī nu să află acīastă rāduīlālă făcută osebi, nicī urmēză a să face vre-o slujbă la acest lucru, ce numaī după ce mērgе Preotulū acolō unde va fi bolnavulū, intālu trebue să-l ispoveduīască cum să cade și apoī să-l pricestuīască cu: Dumnezeestile taini, zicāndū bolnavulū, de va ști carte : Crez, Doamne și mărturisesc, că tu ești adevărat Hs. fiul lui Dumnezeu celui viu. (Tot până la isfârșit). Iară neispoveduitū să nu îndrāznēscă Preotulū a-lū cuminecă, că vorū cădē amāndoi în osāndă“.

„Slavă, cinste și închinăcīune celui în Troiță, unuīa Dumnezeu, carele ne-au ajutatū după începutū de amū ajunsū și sfārsitulū.

„Iară cei ce vă veți intāmplă a cetī, bucurați-vă în Domnulū și vă rugați pentru noī, și ce greșālă veți află, veri în cuvinte, veri în slove, îndreptați cu d[u]hulū blāndēțelorū, ne puindu-ne în ponosū, că pre cumū iaste cu neputință cerīulū a să vedē fără de norī, așa și typarīlulū fără de greșālă.

„Insă să știi și acīasta, că de veī cercetă pre amāruntulū rāduīalele și tāl-măcīrē acestui Molitvenicū, și de veī potrivī cu niscare izvoade slovenestī, veri de unde ar fi typārite, și nu să va potrivī, să nu te pripești îndatā a defālmă, căcī noī amū urmatū Molitveniculū grecescū, carele l-au typāritū Nicolae Glychī la anulū de la Hs. 1691. Și după cātū ne-au fostū putința, și intru înțelesū, și intru rāduīale amū așāzatū ; pre alocurē amū și adaosū în tāl-măcīre pentru scurtarē limbīl rumānestī, așījderē și la învățaturī și la rāduīale pentru prostimē Preoțilorū și pentru mai lesnele lorū. Iară cele ce nu s-au pusū nicī decumū, s-aū lāsātū, unele pentru că sātū arhierestī, iară altele pentru-că nu le slujescū pre acēste locurī“.

Bucurescī : Biblioteca Academiei Romāne.

CĂRȚILE DESCRISE ÎN TOMUL I.

Anul	C A R T E A	Limba	Locul	Pag.
	1508-1588			.
1508	1. Liturghier (Macarie)	slavonesce	(Tirgoviște)	1, 513
1510	2. Octoih (Macarie)	"	"	9, 513
1512	3. Evangheliar (Macarie)	"	"	9
1535	4. Octoih	"	?	21
(1544)	5. Catechism	românesce	Sibiiu	"
1545	6. Molitvenic	slavonesce	Tirgoviște	23, 513
(1546-51)	6a. Evangheliar	"	?	513
1547	7. Apostol	"	Tirgoviște	29, 514
"	8. Apostol	"	"	31, 515
(1550)	9. Triod-Penticostar	"	?	31, 516
1561	10. Evangheliar (Coresi)	românesce	Brașov	43
1562	11. " "	slavonesce	"	46
(1563)	12. Apostol (Coresi)	românesce	(Brașov)	49
(1564)	13. Tâlcul evangheliilor și Molitvenic (Coresi)	"	"	51, 516
(1568)	14. Psaltire (Coresi)	"	"	52
1568	15. Sbornic (Coresi)	slavonesce	?	53
1570	16. Psaltire (Coresi)	românesce	?	54
(1574)	16a. Psaltire	slavonesce	?	526
1574	17. Octoih, partea I (Coresi)	"	?	56
1575	18. " " II "	"	?	60
(1576)	18a. Psaltire	"	?	529
1577	19. Psaltire (Coresi)	slav. și rom.	?	63
"	20. " "	slavonesce	?	68
1578	21. Triod (Coresi)	"	?	"
"	22. Octoih mic	"	?	73
1579	23. Evangheliar (Coresi și Mănăila)	"	?	"
"	24. " (Lorinț Diacon)	"	Bölgrad (Alba-Iulia)	75
(1580)	25. "	slav. și rom.	?	80
"	26. Psaltire	slavonesce	?	81
"	27. Octoih mic	"	?	"
1580	28. Sbornic	"	Sas-Sebeș	"
1581	29. <i>Evanghelie cu învățătură</i> (Coresi)	românesce	Brașov	85
1582	30. <i>Palia</i> (Șerban și Marien)	"	Orăștie	93
1583	31. Evangheliar (Coresi și Mănăila)	slavonesce	?	99
1588	32. Liturghier (Șerban fiul lui Coresi)	"	Brașov	"
(1588)	33. "	"	(Brașov)	101
"	34. Psaltire	"	?	102
"	34a. <i>Evanghelie</i>	"	?	529

Antul	C A R T E A	Limba	L o c u l	Pag.
1635-1656				
1635	35. Molitvenic	slavonesce	Câmpulung	103, 529
1636	35. Catechism (Canisiu)	românesce	Pojon	532
1637	36. Psaltire	"	Govora	104, 532
1638	37. "	"	"	106, 532
1640	38. Catechism calvinesc	românesce	Bălgrad (Alba-Iulia)	107
"	39. <i>Pravila</i>	"	Govora	108, 533
1641	40. <i>Evanghelie cu învățătură</i>	"	Bălgrad	115
1642	41. Decretul Patriarchului Partenie	grecesce	Iași	119, 535
"	42. <i>Evanghelie învățătoare</i>	românesce	Govora	120
"	43. <i>Învățătură preste toate zilele</i>	"	Câmpulung	125
1643	44. Antologhion	slavonesce	"	128, 536
"	45. <i>Carte românească de învățătură Dumne- necelor preste an</i>	românesce	Iași	137, 533
1644	46. <i>Evanghelie învățătoare</i>	"	Deal	144
"	47. <i>Șapte taine</i>	"	Iași	147
1645	48. Răspunsurile Mitropolitului Varlaam la Catechismul calvinesc	"	(Iași)	150
1646	49. Liturghier	slavonesce	Deal	152
"	50. <i>Carte românească de învățătură dela pravilele împărătești</i>	românesce	Iași	156
"	51. Slujetnic	slavonesce	Tîrgoviște	158
1647	52. Imitația lui Christos	"	Deal	"
1648	53. Catechism calvinesc	românesce	Bălgrad	160
"	54. <i>Noul Testament</i>	"	"	165
1649	55. Triod-Penticostar	slavonesce	Tîrgoviște	171
"	56. Triodul postului	"	"	175
1650	57. <i>Pogribania preoților</i>	slav. și rom.	"	"
"	58. Psaltire	slavonesce	Câmpulung	177
1651	59. <i>Mystirio sau Sacrament</i>	slav. și rom.	Tîrgoviște	178
"	60. Psaltire	românesce	Bălgrad	184
1652	61. <i>Îndreptarea legii</i>	"	Tîrgoviște	190
"	62. <i>Tărnosanie</i>	slav. și rom.	"	204
(1653)	63. Diplome date de Principii Transilva- niei preoților românesci	românesce	Bălgrad	206
1656	64. <i>Scutul catichizmului</i>	"	"	207, 537
1673-1716				
1673	65. Dosoftei, Psaltirea în versuri	românesce	Unieș	209
"	66. " Acatistul Născătoarei	slavonesce	"	215
1677	67. Pilutio, Catechism creștinesc	românesce	Roma	216
1678	68. <i>Chéia înțelesului</i>	"	București	217
1679	69. Liturghier (Dosoftei)	"	Iași	222
1680	70. Psaltire (Dosoftei)	rom. și slav.	"	226
"	71. Liturghie	slav. și rom.	București	230
1681	72. <i>Molitvenic de nteles</i> (Dosoftei)	românesce	Iași	237
1682	73. <i>Viața svinților</i> (Dosoftei)	"	"	240
"	74. <i>Evanghelie</i>	"	București	246
"	75. Nectarie Patriarchul: Întîmpinare în contra primatului Papei	grecesce	Iași	251

Anul	C A R T E A	Limba	L o c u l	Pag.
1683	76. Apostol	românesce	Bucuresci	258
"	77. Liturghie și rugăciuni (Dosofteiū)	"	Iași	262
"	78. Octoih (Dosofteiū)	"	"	263
"	79. <i>Parimile preste anū</i> (Dosofteiū)	"	"	"
"	80. <i>Sicriul de aur</i>	"	Sas-Sebeș	269
"	81. Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicu- lul: In contra eresilor	grecesce	Iași	273
1685	82. <i>Cărare pe scurt</i>	românesce	Belgrad	275
"	83. Slujba sf. Sergiu și Bachu	grecesce	Iași	277
"	84. <i>Ciaslovățu</i>	românesce	Belgrad	279, 527
1637	85. <i>Rânduiala diaconstvelorū</i>	"	"	280, 538
1688	86. Biblia	"	Bucuresci	281
1689	87. Molitvenic	"	Belgrad	291
"	88. <i>Poveste la 40 de mucenici</i>	"	"	296
1690	89. Maxim Peloponesianul: Manual în contra schismei papistașilor	grecesce	Bucuresci	297, 538
"	90. Meletie Sirigul: Intîmpinare la prin- cipiile catolice, — și Dositeiū Patri- archul Ierusalimului: Manual în contra rătăcirii calvine	"	"	298
1691	91. <i>Mărgăritare</i>	românesce	Bucuresci	315
"	92. <i>Pravoslavnică, mărturisire</i>	"	Buzău	321
"	93. Vasile Macedoneanul: Capitoile în- demnătore	grecesce	Bucuresci	324
1692	94. Slujbele S-tei Paraschiva-celei-Nouă și a S-tului Grigorie Decapolitul	"	"	326
1693	95. Evanghelie	gr. și rom.	"	328
1694	96. Psaltire	românesce	"	335
"	97. Dositeiū, Patriarchul Ierusalimu- lui: Manual contra lui Karyo- phylles	grecesce	Iași	337
"	98. Ioan Eugenicos: Discurs contra ho- tărîrei sinodului dela Florența	"	"	338
"	99. Volumul împăcării	"	"	"
1696	100. Catechism catolic	românesce	Sâmbăta-Mare	339
"	101. <i>Ciaslovățu</i>	"	Sibiiu	"
"	102. Orânduiala slujbei S-șilor Constantin și Elena	"	Snagov	341
1697	103. Evanghelie	"	"	343
"	104. Tălcuirea liturghiei	"	Iași	344
"	105. Triod	slav. și rom.	Buzău	347
"	106. Antologhion	grecesce	Snagov	"
"	107. Ioan Karyophylles: Manual despre câte-va nedumeriri	"	"	349
"	108. Antim Ivireanul: Discurs panegiric despre Împăratul Constantin	"	"	350
"	109. Gramatică slavonască	slavonesce	"	351
1698	110. Dimitrie Cantemir: <i>Divanulă sau Gâl- ciava înțeleptului cu lumă</i>	rom. și gr.	Iași	355
"	111. Mineiul	slav. și rom.	Buzău	365
"	112. Tomul dragostei asupra Latinilor	grecesce	Iași	369

Anul	C A R T E A	Limba	L o c u l	Pag.
1699	113. Bucóvná	românesce	Bělgrad	369
"	114. Maxim Peloponesianul: <i>Carte sau Lumină</i>	"	Snagov	370
"	115. <i>Chyriacodromion</i>	"	Bělgrad	372, 538
"	116. Molitvenic	slav. și rom.	Buzëu	377
"	117. Mărturisirea credinței ortodoxe, și Expunere despre cele trei virtuți.	grecesce	Snagov	378
1700	118. <i>Invățătură creștinească</i>	românesce	Snagov	390, 538
"	119. <i>Floare-daru-ilor</i>	"	"	393
"	120. Octoih	slav. și rom.	Buzëu	395
"	121. Triod	"	"	402
"	122. Psaltire	grecesce	Snagov	409
1701	123. Molitvenic	slav. și rom.	Buzëu	411
"	124. Penticostar	"	"	412, 538
"	125. Psaltire	românesce	"	414
"	126. Sevastos Chimenitul: Eortologiu	grecesce	Snagov	417
"	127. Ștefan Brâncoveanu: Cuvînt panegiric la marele Constantin	"	Bucuresci	419
"	128. Ștefan Brâncoveanu: Cuvînt panegiric la martirul Ștefan	"	"	421
"	129. Proschinitarul sfîntului Munte	"	Snagov	422
"	130. Litughier	gr. și arăb.	"	423
1702	131. <i>Invățătură... de șapte taini</i>	românesce	Buzëu	433, 539
"	132. Liturghie	slav. și rom.	"	435
"	132. Molitvele vecerniei	"	(Buzëu)	539
"	133. <i>Pănă pruncilor</i>	românesce	(Bělgrad)	440
"	134. Slujba cuvioasei Matrona Hipolita	grecesce	(Bucuresci)	"
"	135. Șt. Brâncoveanu: Cuvînt panegiric la martirul Ștefan, ed. II	"	Bucuresci	441
"	136. Chrisant, Patriarchul Ierusalimului: Cuvînt de laudă despre preoție	"	(Bucuresci)	"
"	137. Ciaslov	gr. și arăb.	Bucuresci	442, 539
1703	138. Catechism	românesce	Cluj	447
"	139. Noul Testament	"	Bucuresci	448
"	139. Psaltire	"	Buzëu	540
"	140. Sevastos Chimenitul: Invățătură dogmatică a bisericii Răsăritului.	grecesce	"	450
"	141. Serviciul sfințirii bisericii	"	"	451
"	142. Ștefan Brâncoveanu: Cuvînt panegiric la adormirea Născătoarei	"	"	452
"	143. Ciaslov	slavon. (?)	?	454
1704	144. Apostol	slav. și rom.	Buzëu	"
"	145. Radu Brâncoveanu: Cuvîntare la patima cea mântuitoare	grecesce	Bucuresci	457
"	146. Plutarh: Paralele, traduse de Constantin Brâncoveanu	"	"	460
1705	147. Antologhion	slav. și rom.	Rîmnic	462
"	148. Slujba sfîntului Visarion	grecesce	Bucuresci	463
"	149. Tomul Bucuriei	"	Rîmnic	"
1706	150. <i>Adunare slujbei a adormirii Născătoarei de Dumnezeu</i>	slav. și rom.	"	467

Anul	C A R T E A	Limba	L o c u l	Pag.
1706	150. Molitvenic	slav. și rom.	Rimnic	541
"	151. Octoih	"	"	467
"	152. Gheorghe Maiota: Cuvint la pati- ma Domnului	grecesce	"	463
"	153. Radu Brâncoveanu: Cuvint pane- girc la St. Nicolae	"	"	469
"	154. Psaltire	arăbesce	Alep	"
(1707)	155. Gheorghe Maiota: Cuvint la pati- ma Domnului	romănesce	(Rimnic)	478
1709	156. Catechism	"	Sibiiu	480
"	157. Serviciul bisericesc	grecesce	Tirgoviște	"
"	157. Evanghelie	georgiană	Tiflis	543
1710	158. Antim Ivirénul: Invățătură biseri- cască	romănesce	(Tirgoviște)	481, 548
"	159. Slujba S-tei Ecaterina și Prosch- nitarul S-tului Munte	grecesce	Tirgoviște	481
"	160. Panoplia dogmatică	"	"	482
"	161. Liturghie	georgiană	Tiflis	483
1712	162. Octoih	slav. și rom.	Tirgoviște	485
1713	163. <i>Alexandria</i>	romănesce	(Tirgoviște)	486
"	164. Liturghii	slav. și rom.	Tirgoviște	487
"	164. Molitvenic	"	"	551
"	165. <i>Pilde filosofești</i>	romănesce	"	487
"	166. Maxime filosofice	grecesce	"	439
1714	167. Chrisovul lui Ștefan Cantacuzino pentru ștergerea văcăritului . .	romănesce	(Tirgoviște)	492
"	168. Antim: <i>Capete de poruncă</i>	"	"	"
"	169. <i>Sinopsisă</i>	"	Iași	494
1715	170. Claslov	"	Tirgoviște	495
"	171. Liturghie	slav. și rom.	Iași	497
"	172. Antim Ivirénul: Sfătuirii creștine politice	grecesce	Bucuresci	498
"	173. Chrisant, Patriarchul Ierusalimului: Despre oficii, clerici, etc.	"	Tirgoviște	499
"	174. Ioan Damaschin: Arătarea credin- ței ortodoxe	"	Iași	501
"	175. Dositeiu. Patriarchul Ierusalimului: Istoria Patriarhilor Ierusalimului.	"	Bucuresci	"
1716	176. Al. Mavrocordat: Istoria sfintă . .	"	"	509

PAGINE, GRAVURI ȘI ORNAMENTE REPRODUSE ÎN FACSIMILE

Numărul	Pagina
1—3, 5. Pagine cu ornamente din <i>Liturghierul slavonesc de la 1508</i>	2—4, 6
4, 6—22. Inițiale din aceeași carte	6—8
23. Pagină din <i>Evangheliarul slavonesc de la 1512</i>	10
24. Ornament, tot de acolo	11
25. Pagină din aceeași carte	12
26. Pagină din <i>Evangheliarul tipărit în Belgradul Serbiei 1552</i>	13
27—29. Pagine din <i>Evangheliarul de la 1512</i>	14—16
30—31. Epilogul aceleiași cărți	18, 19
32—41. Inițiale ornate, tot de acolo	20
42—44. Pagine din <i>Molitvenicul slavonesc de la Tîrgoviște din 1545</i>	24—26
45. Pagină cu frontispiciu din <i>Triodul-Penticostar din 1550</i>	32
46. Frontispiciu din aceeași carte	33
47. Patima Mântuitorului, ibid.	34
48. Inmormîntarea „	35
49. Învierea Domnului, „	36
50. Arătarea lui Christos înaintea Mariei, ibid.	37
51. Vindecarea paralticului, ibid.	38
52. Christos în templu, între învățătorii legii, ibid.	39
53. Christos cu Samarineanca la puț, ibid.	40
54. Innălțarea Domnului, ibid.	41
55—63. Inițiale ornate, tot de acolo	42, 43
64. Epilogul <i>Evangheliarului românesc din 1561</i>	44
65. Frontispiciu, din aceeași carte	45
66. Partea finală a epilogului din <i>Evangheliarul slavonesc de la 1562</i>	48
67. Pagină din <i>Apostolul românesc din 1563</i>	50
68. Epilogul <i>Sbornicului slavonesc din 1568</i>	51
69. Epilogul <i>Psaltirei românești din 1570</i>	55
70—74. Pagine din <i>Octoihul slavonesc de la 1574—75</i>	57—59, 61, 62
75. Epilogul <i>Psaltirei slavo-românești din 1577</i>	64
76. Pagină din aceeași carte	65
77—78. Pagine din <i>Psaltirea slavonă din 1577</i>	66, 67
79—81. Pagine din <i>Octoihul mic slavonesc de la 1578</i>	70—72
82. Epilogul <i>Evangheliarului slavonesc de la 1579</i>	74
83—83. Pagine din <i>Evangheliarul slavonesc din Belgrad de la 1579</i>	76—79
87. Pagină cu sfîrșitul epilogului <i>Sbornicului slavonesc din 1580</i>	83
88. Stema lui Lucas Hirscher din <i>Evanghelia cu învățătură din 1581</i>	86
89. Pagină din aceeași carte	87
90. Pagină cu sfîrșitul prefeței <i>Paliei de la 1582</i>	93
91. Epilogul <i>Liturghierului slavonesc din Brașov, 1588</i>	100
92. Ornament din aceeași carte, reprodus și în <i>Liturghierul</i> de sub No. 33 . .	101

Numărul	Pagina
93. Ornament din acesta al doilea Liturghier	102
94. Finală, reprezentând stema Brașovului, din <i>Evangelhia cu învățatură, 1581</i>	"
95. Frontispiciu din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	103
96. Ornament, tot de acolo	104
97. " din <i>Noul Testament, Bălgrad 1648</i>	106
98. " din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	107
99. " din <i>Cazania</i> lui Varlam (Iași 1642), reprodusă și în <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	"
100. Ornament din <i>Cazania</i> de la Govora și din cea de la Deal	108
101. Stema Basarabilor din <i>Psaltirea</i> de la 1637, 1638, reprodusă în <i>Pravila</i> de la Govora 1640, <i>Cazania</i> de la Govora și de la Deal	110
102. Pagină din <i>Pravila de la Govora, 1640</i>	111
103. Fragment din prefața ediției ardeleni a <i>Pravilei</i> de la Govora	113
104. Finală din <i>Cazania</i> lui Varlam, reprodusă în <i>Pravila</i> lui Vasile Lupu	114
105. Frontispiciu din <i>Noul Testament, Bălgrad 1648</i>	115
106—107. Două pagini din prefața <i>Evangeliei cu învățatură, Bălgrad 1641</i>	116, 117
108. Finală din <i>Noul Testament, Bălgrad 1648</i>	118
109. Frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	119
110. Ornament tot de acolo	"
111. Frontispiciu din titlul <i>Evangeliei învățătoare, Govora 1642</i> , reprodus și în <i>Indreptarea legii, Tîrgoviște 1652</i>	120
112—113. Două gravuri din <i>Evangelhia învățătoare de la Govora 1642</i> : Fiul risipitor	121, 122
114. Pagină din aceeași carte	124
115. Ornament din <i>Cazaniile</i> de la Govora și Deal, reprodus și în <i>Triod, Tîrgoviște 1649</i> și în <i>Indreptarea legii</i>	125
116. Adormirea Maicii Domnului, cu stema lui Matei Basarab, din <i>Învățături, Câmpulung 1642</i>	126
117. Frontispiciu din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	128
118. Adormirea, din aceeași carte	131
119. Fragment din a doua prefață a aceleiași cărți	133
120. Gravură, tot de acolo	134
121. Tăierea capului Sfântului Ioan, din <i>Carte românească de învățatură, Iași 1643</i>	136
122. Titlul acestei cărți	—
123. Alt titlu	—
124. Frontispiciu tot de acolo, reprodus și în <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	137
125. Stema Moldovei din <i>Cazania</i> lui Varlaam, Iași 1643	138
126. Săborul Maicii Domnului, tot de acolo	140
127. Intrarea în Ierusalim, de asemeni	141
128. Sf. Paraschiva și scene din viața ei, de asemeni	142
129. Sf. Ioan-cel-Nou de la Suceava, de asemeni	143
130. Finală, de asemeni, reprodusă în <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	"
131. Frontispiciu din <i>Cazaniile</i> de la Govora și Deal	144
132. Ornament-frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam, reprodus și în <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	147
133. Titlul cărții <i>Șapte taine, Iași 1644</i>	148
134. Stema Moldovei, tot de acolo	149
135. Ornament din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	150
136. " din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	151
137. Frontispiciu, de asemeni	152
138. Gravură din <i>Liturghierul de la Deal (1646)</i> reprezentând pe Archimandritul Ioan închinând cartea sa lui Matei Basarab și soției sale Doamnei Elena	153
139. Sf. Vasile-cel-Mare, tot de acolo	154
140. Sf. Grigorie, de asemeni	155

Numărul	Pagina
141. Frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	158
142. Titlul <i>Pravilelor împărătești, Iași 1646</i>	157
143. Stema Moldovei din aceeași carte	"
144. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam	158
145. " " " " " "	"
146. Frontispiciu " " " " " "	160
147. Stema lui Gheorghe Rákoczy, din <i>Noul Testament, Bălgrad 1648</i> și din <i>Psaltirea, Bălgrad 1651</i>	164
148. Frontispiciu din <i>Noul Testament, Bălgrad 1648</i>	165
149. Stema Mitropoliei Bălgradului, din <i>Noul Testament, Bălgrad 1648</i>	166
150. Finală din <i>Cazania</i> lui Varlam, reprodusă în <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu și în <i>Șapte taine, Iași 1644</i>	170
151. Frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam	171
152. Stema Doamnei Elena a lui Matei Basarab din <i>Penticostarul de la Tîrgoviște, 1649</i>	172
153. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	175
154. " din <i>Cazaniile</i> de la Govora și Deal, reprodus în <i>Triodion, Tîrgoviște 1649, Mystirio, Tîrgoviște 1651, Indreptarea legii, Tîrgoviște 1652</i> și <i>Tărnosanie, Tîrg. 1652</i>	"
155. Titlul cărții <i>Pogribania preoților, Tîrgoviște 1650</i>	176
156. Ornament din <i>Cazaniile</i> de la Govora și Deal, reprodus în <i>Triod, Tîrgoviște 1649</i> și în <i>Indreptarea legii, Tîrgoviște 1652</i>	177
157. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	178
158. Stema Mitropoliților Ungrovlachiei din <i>Mystirio, Tîrgoviște 1651</i>	179
159. Botezul copilului, din aceeași carte	181
160. Săborul Maicii Domnului, tot de acolo	183
161. Frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	184
162. Titlul <i>Psaltirei de la Bălgrad 1651</i>	186
163. O pagină din aceeași carte	187
164. Ornament din <i>Cazaniile</i> de la Govora și Deal, reprodus și în <i>Chêia înțelesului, Bucuresci 1678</i>	190
165. Titlul <i>Indreptării legii, Tîrgoviște 1652</i>	—
166. Stema Mitropoliților Ungrovlachiei, din aceeași carte	191
167. Intâiul săbor de la Niceea, din aceeași carte	196
168. Al șaptelea săbor de la Niceea, de asemeni	197
169. Sf. Vasilie-cel-Mare, de asemeni	199
170. Judecătorul cel drept, de asemeni	202
171. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam, reprodus și în <i>Șapte taine, Iași 1644</i>	203
172. Frontispiciu din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	204
173. Ornament din <i>Indreptarea legii, Tîrgoviște 1652</i>	206
174. " din <i>Cazania</i> lui Varlam	207
175. Finală din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	"
176. Frontispiciu din <i>Viețile sfinților de Mitropolitul Dosofteiu</i>	209
177. Stema Moldovei din <i>Psaltirea în versuri a lui Dosofteiu, Unieș 1673</i>	210
178. Pagină cu frontispiciu din aceeași carte	211
179. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și din <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	215
180-181. Ornamente din <i>Chêia înțelesului, Bucuresci 1678</i>	216, 217
182. Stema Mitropoliților Ungrovlachiei, din <i>Chêia înțelesului, Bucuresci 1678</i>	218
183. Titlul aceleiași cărți	219
184. Gravură din aceeași carte	221
185. Ornament, de asemenea	222
186. Titlul <i>Liturghiei lui Dosofteiu, Iași 1679</i>	223
187. Finală din <i>Octoih, Buzeu 1700</i>	225
188. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	226

Numărul	Pagina
189. Titlul <i>Psaltirei de'nțăles</i> , Iași 1680	227
190. Stema Moldovei din aceeași carte	228
191. Pagină din aceeași carte	229
192. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam	230
193. Stema lui Șerban Cantacuzino din <i>Liturghie, Bucuresci 1680</i>	231
194. Pagină din aceeași carte	233
195. Frontispiciu din <i>Noul Testament, Belgrad 1618</i>	237
196. Inceputul unei pagini din <i>Molitvenicul lui Dosoftei</i> , Iași 1681	238
197. Ornament din <i>Indreptarea legii, Tîrgoviște 1682</i>	240
198. Titlul cărții <i>Viața sfinților de Dosoftei</i> , Iași 1682–86	241
199. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	246
200. Stema lui Șerban Cantacuzino din <i>Evangelhia</i> din Bucuresci, 1682	247
201. St. Ioan Evanghelistul, din aceeași carte	249
202. Ornament din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	251
203. Titlul <i>Intîmpinării Patriarchului Nectarie</i> , Iași 1682	253
204. Ornament din <i>Evangelhia</i> de la Snagov, 1697	258
205. Sf. Luca, gravat de Ieromonachul Damaschin Gherbest, din <i>Apostolul</i> din Bucuresci 1683	259
206. Titlul <i>Parimilor lui Dosoftei</i> , Iași 1683	264
207. Titlul <i>Sicriului de aur</i> , Sas-Sebeș 1683	271
208. Stema lui Michail Apași, din aceeași carte	272
209. Finală din <i>Octoih, Buzău 1700</i>	278
210. Frontispiciu din aceeași carte	281
211. Stema lui Șerban Cantacuzino, după <i>Biblia</i> din Bucuresci, 1688	282
212. Fragment dintr-o colônă a aceleiași cărți	285
213. Stema lui Constantin Brâncoveanu, din <i>Mărgăritarele lui Zlataust</i> , traduse de frații Grecenî, Bucuresci 1691.	316
214. Stema aceluias din <i>Pravoslavnică mărturisire</i> , Buzău 1691.	322
215. Pagină cu stema aceluias din <i>Capitolele îndemnătore ale lui Vasile Macedoneanul</i> , Bucuresci 1691.	325
216. Frontispiciu din <i>Evangelhia de la Snagov</i> , 1697 (redus)	328
217. Titlul <i>Evangeliei greco-române</i> , Bucuresci 1694	329
218. Pagină cu stema lui Constantin Basarab din aceeași carte	330
219. Pagină cu stema Moldovei din <i>Tălcuirea Liturghiei</i> tradusă de Ieremia Căcavela, Iași 1697	345
220. Frontispiciu din <i>Triod</i> , Buzău 1700, (redus)	355
221. Titlul <i>Divanului lui Dimitrie Cantemir</i> , Iași 1698	356
222. Trupul și sufletul, din aceeași carte	357
223. Stema Moldovei din aceeași carte	358
224. Pagină cu stema Mitropoliei Bălgradului, după <i>Chiriacodromion</i> , Bălgrad 1699.	374
225. Frontispiciu din <i>Triodul</i> de la Buzău, 1700 (redus)	390
226. Pagină cu stema lui Constantin Brâncoveanu din <i>Invățătură</i> , Snagov 1700.	391
227. Stema aceluias din <i>Octoihul</i> de la Buzău, 1700	396
228. Titlul <i>Octoihului</i> de la Buzău, 1700	397
229. Gravură mică din aceeași carte	398
230. Sf. Ioan Damaschin, tot de acolo	399
231. Titlul <i>Triodului</i> de la Buzău, 1700	401
232. Învierea lui Lazăr din aceeași carte	402
233. Intrarea Domnului în Ierusalim, de asemenea	403
234. Intîmplări din viața lui Iosif, de asemenea	404
235. Fecioarele purtătoare de mir, de asemenea	405
236. Spălarea picioarelor, de asemenea	406
237. Răstignirea Domnului Christos, de asemenea	407
238. Gravură mică, de asemenea	408

Numărul	Pagina
239. Prorocul David, din <i>Psaltirea de la 1694</i> , reprodus în <i>Antologhionul de la 1697</i> și în <i>Psaltirea grecească de la 1700</i>	410
240. Ornament din <i>Triod</i> , Buzău 1700	411
241. Sf. Constantin, după <i>Cuvîntul panegiric</i> al lui Șt. Brâncoveanu (București 1701)	420
242. Titlul <i>Liturghierului grecesc și arăbesc</i> , Snagov 1701	425
243. Ornament din <i>Octoih</i> , Buzău 1700	433
244. Isus Christos, după <i>Invățătură de șapte taine</i> , Buzău 1702	434
245. Pagină din <i>Lithurghie</i> , Buzău 1702	436
246. Sf. Grigorie, de asemeni	437
247. Sf. Vasilie, de asemeni	438
248. Ornament din <i>Octoih</i> , Buzău 1700	447
249. Stema lui Constantin Brâncoveanu din <i>Noul Testament</i> , București 1703	449
250. Învierea Domnului, din <i>Apostolul</i> de la Buzău, 1704	455
251. Evanghelistul Marcu, din aceeași carte	458
252. Frontispiciu din <i>Octoih</i> și <i>Triod</i> , Buzău 1700	467
253. Stema lui Constantin Brâncoveanu din <i>Psaltirea arabă</i> de la 1706	470
254—259. Prefața acestei psaltiri, în întregime	471—476
260. Finală din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	477
261. Frontispiciu din <i>Noul Testament</i> de la 1703	478
262. „ „ <i>Triodion</i> , Buzău 1700	480
263. „ „ <i>Liturghie</i> , Buzău 1702	481
264. „ „ <i>Triodion</i> , Buzău 1700	485
265. Innălțarea, după <i>Sinopsis</i> , Iași 1714	492
266. Stema Moldovei din aceeași carte	494
267. Stema Țerei-Românești din <i>Ciaslov</i> , Tîrgoviște 1715	„
268. Frontispiciu din <i>Octoih</i> (1700)	495
269. Stema Moldovei din <i>Lithurghie</i> , Iași 1715	498
270. Stema lui Nicolae Mavrocordat din <i>Istoria sfîntă</i> a lui Al. Mavrocordat	509
271. Finală din <i>Biblia</i> , București 1688	512
272. Inițială din <i>Apostolul slavonesc din 1547</i>	514
273. Pagina cu stema Moldovei din ediția moldovenească a <i>Apostolului</i>	515
274. Inițială din același <i>Apostol</i>	„
275. Vindecarea orbului, din <i>Triod-Penticostar</i>	517
276. Pagină din <i>Psaltirea slavonească</i> (1574)	526
277. Pagină din <i>Psaltirea slavonească</i> (1576)	527
278. Pagină din <i>Evangheliar slavonesc</i> (sec. XVI)	528
279. Titlul <i>Evangheliei georgiene</i> , Tiflis 1709	545
280—281. Două prefețe ale aceleiași cărți	546—547
282. Wakhthang IV, din aceeași carte	548

INDICE ALFABETIC

— *Titlurile cărților sunt tipărite cu litere cursive.* —

- A**bramios (Ioan): 489, 491.
 Academia domnescă din Bucuresci: 379, 464.
Acatistul și paraclisul Născătoarei de Dumnezeu, de Mitropolitul Dosoftei, Unieș 1673, — slavonesce: 215.
 Achirie, protopopul varmigiei Henedoriei: 95.
 Agalianul (Teodor): 338.
 Agapitos, diaconul: 317.
 Ακολουθία τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν ματρώνης τῆς Χ:οπολιτιδος, (Bucuresci) 1702: 441.
 'Ακολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος, Bucuresci 1705: 463.
 'Ακολουθία Παρασκευῆς τῆς νέας καὶ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, Bucuresci 1692: 326.
 v. Βεβλίον și 'Ερμηνεία.
 Alba-Iulia, — v. Bělgrad.
 Alep: 469.
Alexandria, (Tîrgoviște, 1713): 486.
 Alexandru Vv., al Țării-Românesci, fiul lui Mircea Vv.: 54, 59, 67, 69.
 Alexandru-cel-Bun: 265.
 Alexandru Iliăș: 267.
 Alexandru Lăpușneanu: 266.
 Alexici (G.): 513.
 Allatius (Leon): 119.
 Alstedius, profesor în Bělgrad: 162.
 Ana, Doamna lui Lațco: 265.
 Ananie, Mitropolitul Țării-Românesci (1545): 26.
 Anastasia, Doamna lui Duca Vv. al Moldovei: 244, 265, 267, 268.
 Andrean (Monachul Daniil, Panoneanu sau din țara Panoniei): 190, 193, 203.
 Andrei, tipograf: 245.
 Andronic, Marele-Drungariu: 303.
 Angelis (I. de): 216.
 Antim Ivireanu, ieromonach: 325, 326, 335-337, 342-344, 347, 349, 350, 351, 353, 354, 370, 378, 379, 391, 393, 409, 410, 416, 417, 419, 421-423, 432, 442, 447, 448, 450, 457, 460, 461. Episcop de Râmnic: 462, 463, 467, 541. Mitropolit al Ungrovlachiei: 480.
Învățătură besericiască, Tîrgoviște 1710: 481, 548; 482, 485-487, 489. *Capete de poruncă la toată cînta besericiască*, Tîrgoviște 1714: 492, 495, 497. *Νοῦθεσία Χριστιανοπολιτικῆ*, Bucuresci 1715: 498; 500, 509, 544.
Antologhion, Câmpulung 1643: 128, 536. — Snagov 1697: 347. — Rîmnic 1705: 462.
 Antonie Ruset Vv. Moldovei: 245, 268.
 Antonie, dascălul școlii din Constantinopol: 482.
 Apafi Mihai, Craiul Ardealului: 269, 275, 279, 292.
Apostol, Mircea Vv., Tîrgoviște 1547: 29, 514.
 Iliascu Vv. Mold. Tîrgoviște 1547: 31, 515.
 — Coresi, (Brașov 1563): 49, 52. — Bucuresci 1683: 258. — Buzău 1704: 454.
 Aristinu (Alexie): 190, 203.
 Aron Vodă: 266.
 Arsenie, ieromonachul: 311.
 Atanasie din Cipru: 465.
 — Ieromonach: 354, 365.
 — Mitropolit al Dristrei (Silistrei): 482.
 — Mitropolit al Țării Ardealului: 373, 369.
 — Moldoveanu, ieromonach: 334.
 — Patriarch al Antiochiei: 423, 430, 442-445, 476.
 — Patriarch ecumenic: 481.
 Atos (Muntele): 9.
 Auxentie, fost Mitropolit al Sofiei: 451, 452.
Bachu (Martirul): 277.
 Bacov (Ivan): 217, 221. Ioanichie: 402, 424, 436, 454.
 Bakradze: 483, 543.
 Banci (Mikhail, tipograf): 340.
 Bánffy (Gheorghe): 373.
 Baranyi (Ladislau): *Pănē pruncilor*, (Bělgrad) 1702: 440.
 Barișiu (Gheorghe): 207.
 Barnovski (Miron): 267.
 Bartsai Ákos, mare Ban al Lugosului și Caransebeșului: 161.

- Basarab Vv. (Tatăl lui Basarab Neagoe): 17.
— (Neagoe): 7, 18, 19, 129, 288, 302.
— v. Constantin și Brâncoveanu.
- Batar, — v. Báthory.
- Báthory Kristof: 75, 84, 88.
— Zsigmond: 93, 97, 100.
- Bégnier (Haneșu), — v. Benkner.
- Bélgrad (Alba-Iulia, in Transilvania): 75, 107, 115, 160, 163, 184, 206, 207, 275, 279, 280, 291, 296, 369, 372, 440, 537, 538.
- Benkner (Johannes): 45, 47, 48.
- Besericanî: 230, 239.
- Biblia, Bucuresci 1688: 281, 319.
- Βιβλίον περιέχον τὴν Ακολουθίαν τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τὸ τε Προσκυνητάριον τοῦ ἁγίου Ὁρους Σινᾶ, Tirgoviște 1710: 481.
- Βιβλος ἐναύσιος τὴν ἀπᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν, Tirgoviște 1709: 480.
- Bilevič (Ionașco): 239.
- Bistrița (Mănăstirea, din Țeșă-Românească): 20, 265, 327.
- Bogdan (I.): 80, 114.
- Bogdan Vv. Mold., tatăl lui Ștefan-cel-Mare: 265.
— fiul lui Ștefan-cel-Mare: 266.
- Bogomilî: 302.
- Bojidar, — v. Vuković.
- Borbanți: 440.
- Borcia (Acațiu), — v. Bartsai Ákos.
- Boronói, — v. Baranyi.
- Brâncoveanu (Constantin, Mare Logofăt, apoi Domn al Țării-Românești): 281, 299, 301, 308, 315, 316, 320-322, 324, 326, 328, 331, 332, 334-336, 341, 343, 348, 353, 365, 366, 370, 375, 377-380, 385, 390, 393, 395, 402, 409, 412, 414, 416, 418, 419, 421-423, 432, 433, 435, 441, 442, 448, 450, 452, 454, 455, 457, 460, 463, 467-471, 480-482, 485-489, 505, 541.
— Constantin, fiul, Τῶν Πλουτάρχων Χαρωνέως ἐλλήνων καὶ ῥωμαϊκῶν παρὰ ἑλλήνων μετάφρασις, Bucuresci 1704: 460.
— Preda: 469.
— Radu: Λογίδιον εἰς τὸ κοσμοσωτήριον πάθος τοῦ Θεανθρώπου Λόγου, Bucuresci 1704: 467. — Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸν ἐν ἱεράρχαις θαυματουργὸν μέγαν Νικόλαον, Rimnic 1706: 469.
— Ștefan: Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸν ἱσχυρότατον μέγαν Κωνσταντῖνον, Bucuresci 1701: 419; 420. — Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸν πρωτομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Στέφανον, Bucuresci 1701: 421, 422. — Id. ed. II, Bucuresci 1702: 441. — Λόγος πανηγυρικός εἰς τὴν ἑνδοξὸν μετὰστασιν τῆς ἀπαρθένου Θεομήτορος, Bucuresci 1703: 452; 453, 482.
- Brașov: 43, 45-48, 51, 54, 56, 85, 88, 99, 100, 101, 516.
Bucoavă, Bělgrad 1699: 369.
Bucuresci: 217, 230, 246, 258, 281, 297, 298, 315, 324, 326, 328, 335, 419, 421, 440-442, 448, 450, 451, 457, 460, 463, 498, 502, 509, 538, 539.
Buitul (Gheorghie), *Catechism* 1703: 447.
Bullinger (H.): 23.
Buzău: 321, 347, 365, 377, 395, 402, 411, 412, 414, 433, 435, 451, 538, 539, 540.
- Cacavela (dascălul Ieremia): 344, 361, 369.
Calvin: 301, 307.
Câmpulung: 103, 125, 127, 128, 130, 133, 135, 177, 529, 536.
— Mănăstirea: 178.
Canisius (Petrus), *Catechism*, Pojon 1636: 532. — Id., Cluj 1703: 447.
Cantacuzino (Constantin, stolnicul): 288, 320, 323, 349, 350.
— Constantin, postelnicul: 303.
— Dimitrie: 288.
— Dimitrie Vv. Mold.: 245, 268.
— Ioan, Împăratul Țăigradului: 268, 302.
— Ioan, „Păharnic și Domn al Traciei”: 288.
— Iordache, stolnicul: 250.
— Matei, Împăratul: 302, 303.
— Mihai, spătarul: 467, 468.
— Șerban, păharnicul: 435, 437-439.
— Șerban Vv.: 231, 232, 246-248, 258, 260, 277, 281, 283, 286, 291, 303, 308, 504.
— Ștefan Vv.; Chrisov pentru ștergerea văcăritului, (Tirgoviște) 1714: 492; 495, 496, 498, 500, 502.
- Cantemir (Antioch Constantin Vv.): 344, 354, 359, 369.
— Dimitrie: *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea*, Iași 1698: 355; 359, 361, 363, 364.
- Capisuccus (Fr. Raimundus): 216.
Carare pe scurt, Bělgrad 1685: 275.
Carte saŭ Lumină, Snagov 1699: 370.
Carte românească de învățătură dumenecel. prestea, Iași 1643: 137, 536.
Carte românească de învățătură dela pravilele împărătesci, Iași 1646: 152.
- Caryophyllis, — v. Karyophylles.

- Castriotul (Postelnicul Gheorghe): 450.
- Catechism.* — Sibiu 1544: 21. — Bălgrad 1640: 107. — Pojon 1636: 532. — Bălgrad, 1648: 160. — Roma 1677 (Vito Pilutio): 216. — Tyrnavia 1696: 339. — Cluj 1703 (Canisius-Buitul): 447. — Sibiu 1709: 480. — V. *Scutul Catichizmușului*.
- Cazanie*, — v. *Chiriacodromion, Evanghelie cu învățătură și Tălcul evangheliilor*.
- Cetățuia (Mănăstirea): 239, 251, 273.
- Cebin, — v. Sibiu.
- Cheta înțelesului*, București 1678: 217.
- Chilia: 288.
- Chiriac, tipograf: 237, 251, 280, 296, 340.
- Chiriacodromion*, Bălgrad 1699: 372.
- Chrysant Notara, Patriarch al Ierusalimului: 321, 326. — *Περὶ ἱερωσούνης λόγος ἑγκωμιαστικός*, (București) 1702: 441; 498. — *Συνταγματικὸν περὶ τῶν ὁφειζέων, κληρικῶν καὶ ἀρχοντικῶν...* București 1715: 499; 501, 502, 508.
- Chaslov.* — (București) 1703 (slavonesc): 454. — București 1702 (grecesc și arăbesc): 442, 539. — Tîrgoviște 1715 (romănesc): 495.
- Chaslovăț.* — Bălgrad (1685): 279, 537. — Sibiu 1696: 339.
- Ciolanul (Mănăstirea): 43.
- Cipariu (Canonicul T.): 22, 51, 52, 107, 114, 150, 206, 207, 275, 347, 516.
- Ciril din Veria, Patriarchul Constantinoplei: 307.
- v. Lucari.
- Civetoslov, — v. Antologhion.
- Cluj: 447.
- Codrescu (T.): 52, 53.
- Comnen (Doctorul Ioan): 379, 416, 422, 424, 442.
- Alexie: 302, 482.
- Emanuil: 302.
- Ioan: 190, 203, 302.
- Constantin: 311.
- Constantin Șerban Basarab (Cărnul): 217, 246, 258, 289, 319.
- Fiul lui Duca Vv.: 244, 268.
- Brâncoveanu Basarab Vv., — v. Brâncoveanu.
- Coresi (Diaconul): 43, 45-48, 51-54, 56, 59, 60, 63, 67-69, 73, 74, 80, 81, 83, 85, 91, 99, 118, 516.
- Gheorghe, din Chios: 338, 382.
- Costin (Miron): 213, 214.
- Cotelerius: 114.
- Cotroceni: 278.
- Cramoisy (Sébastien): 119.
- Crețu (Gr.): 49, 52.
- Cunotović (Ioan, tipograf): 135, 146.
- Dabija** (Eustratie): 245, 255, 267.
- Dahina, Dómna lui Eustratie Dabija: 267.
- Dăianul (Protopopul Gheorghe, notarășul, Dăianul său din Daia): 280, 340, 375.
- Damaschin, de la Athos: 173.
- Episcop de Buzău: 454, 457.
- v. Gherbest.
- Dan Vv. feciorul lui Basarab: 283.
- Daniil Andrean, — v. Andrean.
- Deal (Mănăstirea din): 123, 144, 146, 152, 158, 159.
- Decretul Patriarchului Partenie*, Iași 1642: 119, 535.
- Del Chiaro: 486, 489.
- Despina: 177.
- Dimitrie Constantin Vv., — v. Cantemir.
- Dimitrie logofătul, — v. Liubavici.
- Dimitrios, gravor: 423, 436.
- Dionisie Ecclsiarchul: 178.
- Monachul: 355, 365, 369.
- Patriarch al Constantinoplei: 339.
- Siracusanul, tiranul: 317.
- Diplome date de Principii Transilvaniei preoților romănesci*, Bălgrad 1653-59: 206.
- Dirr (A. M.): 543.
- Di'gopolje, — v. Câmpulung.
- Dobre (Popa, tipograf): 115.
- Dorotei, episcopul Tyrionului: 343.
- Dositei, Patriarchul Ierusalimului: 213, 252, 257, 274, 290. — *Ἐγχειρίδιον κατὰ τῆς καλθινικῆς φρενοβλαβείας*, București 1690: 298; 299, 301, 311, 319. — *Ἐγχειρίδιον κατὰ Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου*, Iași 1694: 337, 338, 339. — *Τόμος ἀγάπης κατὰ Λατίνων*, Iași 1698: 369, 379, 381, 450, 457, 459, 463, 464. — *Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων*, București 1715: 501; 502, 503, 503.
- Dosofteiu, Mitropolitul Moldovei: *Psăltire* (în versuri), Unieș 1673: 290; 212, 214. — *Πρεσβυτικὴν ἡκαδῆκτη*, Unieș 1673: 215. — *Dumneșăstasca Liturghie*, Iași 1679: 222; 224, 225. — *Psaltiră dențăles* (slavo-română), Iași 1680: 226; 229. — *Molitvnic dențăles*, Iași 1681: 237. — *Viața și petriacria svinților*, Iași 1682-86: 240; 244, 245. — *Liturghie și rugăciuni*, Iași 1683: 262. — *Octoih*, Iași (1683): 263. — *Parimiile preste ană*, Iași 1683: 263; 268, 269.
- Dottrina christiana tradotta . . . dal Padre Vito Pilutio*, Roma 1677: 216.
- Dragoș Vodă: 265.
- Duca Vv. Mold.: 214, 222-224, 236, 237, 238, 240, 242, 245, 267, 268, 273, 275, 465, 505.
- Duma Ianăș, de la Borbanți, *Pănea pruncilor*, (Bălgrad) 1702: 440.

Dumitrovič (Lupin): 146.

— Tudor: 146.

Ecaterina, fika lui Duca Vv.: 244, 268.

— mania lui Ștefăniță Vodă: 267.

Efrem, Episcopul de Buzău: 105.

Eftimie, Mitropolitul Țării-Românești: 54, 59, 60.

— Hamul, Patriarch: 442.

Elena: 177.

— Dómnă, mama lui Iliășcu Vv. Mold.: 31, 515.

— — a lui Matei Basarab: 104, 158, 171-174, 534.

— — a lui Petru Rareș: 266.

Epictet: 392.

Erbiceanu (Const.): 43, 379, 420, 442.

Ἑρμηνεία καὶ ἀκολουθία εἰς ἐγκαίνια ναοῦ, Bucuresci 1703: 451.

Eustratie, biv Logofăt: 150, 158.

— Mitropolitul Nicei: 302.

Evangelhie: (Tirgoviște) 1512: 9; 20, 43. — (Iliășcu Vv. Mold.) 1546-51: 513. — Coresi, rom. Brașov 1561: 43, 51. — Coresi, slav. Brașov, 1562: 46. — Coresi și Mănăilă, slav. 1579: 73. — Lorinț diac, Bălgrad 1579: 75. — Slavo-rom. (1580): 80. — Coresi și Mănăilă, slav. 1583: 99. — Slav. sec. XVI: 529. — Greco-rom., Bucuresci 1693: 328. — Snagov 1697: 343. — Georgiană, Tiflis 1709: 543.

Evangelhie cu învățătură, Brașov 1581: 85. — Bălgrad 1641: 115.

Evangelhie învățătoare, Govora 1642: 120. — Măn. Deal 1644: 144.

Eugenikos (diaconul Ioan): Ἀγὸς ἀντιρρήτικὸς τοῦ βλασφημοῦ καὶ ψευδοῦς ὄρου, τοῦ ἐν Φλωρεντία συντεθέντος κατὰ τὴν πρὸς Λατίνους σύνοδον, Iași 1694: 338.

— v. Marcu.

Eusebius: 290.

Fedor Bogdanovič, — v. Lațco.

Fierăști: 130.

Filaret, Patriarchul Moscvei: 383.

Filotei Ștefagorețul (Ieromonachul), *Învățături creștinești*, Snagov 1700: 391. —

Floarea darurilor, Snagov 1700: 391.

Floarea darurilor, Snagov 1700: 391.

Florența: 338, 464.

Floru (Dionisie ieromonachul): 498.

Fogarasi István: 160, 162, 164.

Forró Miklos: 51, 52, 518.

Fotie, Patriarchul Constantinoplei: 463.

Galata (Mănăstirea): 266.

Galetovski (Ioanichie, archimandritul Cernigovului): 220.

Gaudefroy-Demombynes: 471.

Gavriil, patriarchul: 451.

— al Filadelfiei: 500.

Geszti Ferencz (Ghesti Frénți, ales hotnogiu Ardélului și Țării Unguresci): 97.

Ghedeon, Mitropolit al Moldovei: 498.

Ghenadie, Mitropolit al Ardealului: 83, 88, 91, 113-116, 118.

— Patriarch al Constantinoplei: 500.

Gheorghe din Daia (Protopopul), — v. Dăianul.

Gheorghe Ștefan, Domnul Moldovei: 150, 267.

Gherasim Timuș, Episcop de Argeș: 43.

Gherbest (Ieromonachul Damaschin, gravor și tipograf): 258, 261.

Ghergbina: 175.

„Ghermanonisis“ (Gherman de Nissa): 286.

Ghesti, — v. Geszti.

Ghica (Gr. Vv. Mold.): 255, 267.

— Gheorghe Vv. Mold.: 245.

Glăbcovič (Ioan, tipograf): 531.

Glyki (Nicolae): 551.

Γνωμικά παλαιῶν τινῶν φιλοσόφων, Tirgoviște 1713: 489.

Godefred: 302.

Gomionita (Mănăstirea): 174.

Govora: 104, 105, 108, 120, 123, 146, 532, 533, 535.

Gramatică slavonă (Antim), Snagov 1697: 351.

Greceanu (Logofătul Radu): 283, 291, 315, 316, 319. — *Pravoslavnică mărturisire*, Buzău 1691: 321, 322, 324.

— Șerban, al doilea Logofăt: 291, 315,

319, 321, 323, 326, 331, 334.

Gregoras din Dodona (Mitrofan): 463, 464, 480-483, 500, 502.

Grigorie Rîmniceanul, tipograf: 541.

Haliciul (Ἀλικία): 383.

Hango (Gavriil): 536.

Hasdeu (B. P.): 7, 23, 51.

Hazethanos din Larissa (Gheorghe): 482.

Herce Ștefan, propovednitorul evangheliei în orașul Cavăran-Șebeșului: 95.

Hessus (Johannes): 22.

Hilandar (Mănăstirea): 9, 159.

Hirscher (Lucas, județ al Brașovului): 85, 88, 91.

Houdas (O.): 471.

Hrăjilă Lucaci, — v. Hirscher.

Hurmuzios: 482.

- Iacovici (Stoica, tipograf): 502.
 Iane (Popa; de la beséreca Șcheilor): 92.
 Ianina: 379.
 Iași: 119, 137, 142, 147, 156, 222, 226, 237, 240, 251, 257, 262, 263, 273, 277, 337, 338, 344, 355, 389, 497, 501, 535, 536.
 — (Sinodul de la): 254, 308, 311, 313, 384.
 Ieremia, patriarch al Constantinoplei: 83.
 Ierocliu, filosoful: 317.
 Ieronim: 169.
 Ignatie: 463.
 — Episcop al Rîmnicului: 105, 122, 145.
 — Nenovici, predicator al Evangheliei (în Rusia): 314.
 Iliș Alexandru, Vv. Mold.: 245, 267.
 Ilișcu Vv. Mold. (Rareș): 31, 266, 514, 515.
 Iliș A., gravor: 138.
Imitația lui Christos, slavonesce, Deal 1647: 158.
Îndreptarea legii cu Dumnezeu, Tîrgoviște 1652: 190.
 Inochentie (Ieromonachul): 231, 237.
Învățătură creștinească, Snagov 1700: 390.
Învățătură de ... șapte taine, Buzău 1702: 433, 539.
Învățătură preste toate zilele, Câmpulung 1642: 125.
 Ioachim, Patriarchul: 240, 263.
 — Patriarchul Moscvei: 268, 269.
 Ioan, Archim., Egumenul Dealului: 152, 153.
 — — de la Hurez: 467.
 — Damaschin: 327, Ἐκδοσις τῆς ὁρθοδόξου πίστεως, Iași 1715: 501.
 — din Vinți (Popa): 270, 276, 279, 295, 296.
 — Efesianul: 450.
 — Furni, egumenul Ganului: 302.
 — Ieromonachul: 174.
 — Postelnicul: 509, 510.
 — Nomoflax: 338.
 Ioanichie, — v. Bacov.
 — Ierodiaconul: 482.
 — Patriarch al Ierusalimului: 83.
 Iorist, Mitropolitul Ardealului: 118.
 Iosaf, Patriarch al Antiochiei: 83.
 Iosif Ieromonach, tipograf: 280.
 „Iosif Leopold, Craiul Budiș, Țerii-Unguresci și Ardealului”: 339.
 Iosif Constantinovici, egumenul S-tei Boboteze (Rusia): 314.
 Isaia Trofim, egumen al S-lui Nicolae (Rusia): 314.
 Iștvanovici (Mihaș, ipodiaconul, tipograful): 370, 375, 376, 467, 468, 469, 478, 484, 551-543.
 Iuga Vv.: 265.
 Iulian, Cardinal: 464.
 — Paravat (apostatu): 317.
 Iustinian, împăratul: 317.
 Ivan, — v. Bacov.
 Iacimirskij (A.): 514.
 Javorskij Ștefan, mitropolitul Rjazanului și Muronului: 508.
 Jireček (Dr. C. J.): 75.
 Kalliarchos (Pantoleon): 441.
 Kamengrad (Cetatea-de-piatră): 173.
 Karataev: 9, 20, 29, 31, 42, 60, 68, 80, 81, 101, 106, 128, 158, 159, 177.
 Karyophylles (Ioan): 337. — Ἐγχειρίδιον περὶ τῶν ἀποριῶν καὶ λύσεων, Snagov 1697: 349; 350.
 Kedrinos (Gheorghe): 317.
 Kerameus (Nicolae): 465, 466.
 Kiew: 383.
 Kinnamos (Ioan): 464.
 Kolonitz: 464.
 Korydalleus (Teofil): 254, 311.
 Kymenitl (Sevastos Trapezuntli): 350, 379, 380. — Ἐορτολόγιον, Snagov 1701: 416, 417. — Δογματικὴ διδασκαλία, Bucuresci 1703: 450.
 Lahovari (G. I.): 483.
 Lațco: 265.
 Lavra (Mănăstirea): 21.
 Legrand (Emile): 257.
 Leon Înțeleptul, împărat: 318, 324.
 Leonid (Archim.): 106, 159.
 Leopold, împăratul Austriei: 464.
 Létavova (Anna Doroficiovna): 246.
 Ligaridi (Panteleimen): 193.
 Likinios (Andrei): 369.
 Liturghier: Macarie, 1508: 1. — Șerban, Brașov 1588: 99. — (Brașov) 101. — Deal 1646: 152. — Dosoftei, Iași 1679: 222. — Bucuresci 1680: 230. — Grecesc și arăbesc, Snagov 1701: 423. — Buzău 1702: 435. — Tîrgoviște 1713: 487. — Iași 1715: 497.
 Litzica (C.): 274, 278, 339, 351.
 Liubavici (Dimitrie Logofătul): 26, 29, 30, 31, 513-515.
 Lorinț diac: 75.
 Lucaris (Ciril): 299, 307, 308, 311, 319, 382.
 Lupul Bogdan, Hatmanul: 347, 354.
 Lupin Dumitrovici, Popești: 147.
 Luther: 307.
 Lutza (Luck?), în Polonia: 464.

- Macarie**: 1, 6, 9, 18, 19, 31.
Macri (Ieromonachul Macarie): 338.
 — Meletie: 254.
 — Michail: 315.
 — Visarion: 378.
- Maiota** (preotul Gheorghe): Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸν Θεόστευτον βασιλέα καὶ ἱσαπόστολον μέγαν Κωνσταντῖνον, Snagov 1697: 350, 351, 461. — Λόγος εἰς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ θειανθρώπου Λόγου, Rimnic 1706: 468. — *Cuvântul la mântuirea patimă a Domnului nostru Is. Hs.* (Rimnic 1707): 478, 479.
- Major** (Martin): 160.
Mănăilă: 73, 74, 99.
Mangra (V.): 56.
Manul al lui Apostoli: 487-491.
Marcovici (Jeremia): 498.
Marcu Eugenikos, Mitropolit al Efesului: 273.
Mărgăritarele s-lui Ioan Gură-de-Aur, traduse de Șerban și Radu Greceanu, București 1691: 315.
- Maria**, Doamna lui Bogdan Vv.: 265.
 — — lui Constantin Brâncoveanu: 452.
 — (Mariana) lui Petriceicu Vv.: 268.
 — fiica Cneazului Vasile: 382.
 — — lui Eustratie Dabija: 267.
- Marien** diacul: 93, 97.
Matei Basarab Vv.: 103-106, 108, 109, 112, 113, 120, 122, 125, 128, 129, 133, 144, 145, 151, 152, 158, 171, 174, 175, 177, 178, 190, 200, 204, 289, 302, 337, 398, 529, 530, 533, 534.
 — fiul lui Duca Vv.: 244, 268.
- Mavrocordat** (Alexandru, Exaporitul): Ἰστορικὰ ἱερὰ ἦτο: τὰ Ἰουδαϊκά, București 1716: 509, 511.
 — Nicolae Alexandru Vv.: 494, 498, 501, 509, 510, 511.
- Maxim** Peloponesianul, *Carte sau Lumina*, Snagov 1699: 370; 372. — Ἐγγεγραμένον κατὰ τοῦ σχίσματος τῶν Παπιστῶν, București 1690: 297, 298.
- Mehmet IV** (Sultanul): 503.
- Melchisedec** din Pelopones, egumenul Mănăstirei Câmpulung: 125, 127, 130, 135, 178.
 — Episcop de Roman: 245, 262, 263.
- Meletie** Macedoneanul, egumen al Govorei: 105, 112, 146.
 — Patriarchul Alexandriei: 463.
 — v. Pigas și Syrigos.
- Metodiu**, Patriarchul Constantinoplei: 384.
- Michail** Diaconul: 175, 177.
 — Patriarch al Alexandriei: 83.
- Michail**, Țar al Bulgariei: 289.
 — Teodorovici, Țar al Moscvei: 383.
- Mihail** (Popa, de la biserica Șcheilor): 92, 100.
 — Tipograf: 341, 342.
- Mihăileanu** (Ștefan): 258.
- Mihali** (Protopopul Gr.): 206.
- Mihalyi** de Apșa (Mitropolitul Dr. V.): 151.
- Mihnea** Vv. fiul lui Vlad Vv.: 1, 6, 7.
 — fiul lui Alexandru Vv.: 59, 60, 67, 69, 88, 100.
- Minciul**, tipărit de episcopul Mitrofan, Buzău 1698: 365.
- Mircea** Vv., fiul lui Radu Vv.: 29, 30.
- Mironescu** (Dr. Athanasie): 21.
- Mitrofan**, ieromonachul de la Beserican: 230, 239, 245, 257. Episcop de Huși: 275, 277, 291. Fost al Hușilor: 315, 321. Episcop de Buzău, *Minciul* 1698: 365, 368, 377, 400, 409, 411, 412, 414, 434, 440.
 — v. Gregoras.
- Moghilă** (Jeremia): 266.
 — Petru, Mitropolit al Kievului, Hali-ciului și al întregii Rnsii: 140, 308, 312, 323, 383, 384, 530.
 — Simeon: 266.
- Moisi**, călugărul: 26.
 — Vv. Mold.: 267.
- Moldovanu** (Canonicul I. M.): 396, 516.
- Moldovița** (Mănăstirea): 265.
- Molitvele vecerniei**, Buzău 1702: 539.
- Molitvenic**, Tirgoviște 1545: 23. — Coresi, Brașov 1564: 51, 516; 524. — Câmpulung 1635, 103, 529. — Iași, 1681 (Dosofteiu): 237. — Bălgrad 1689: 291. — Buzău 1699: 377. — Buzău 1701: 411. — Rimnic 1706: 541. — Tirgoviște 1713: 551.
- Molivd** (Ioan, din Eraclea): 273-275.
- Montfaucon**: 423.
- Mosca**: 238-240.
- Movilă**, — v. Moghilă.
- Moxalie** (Mihail): 113.
- Munteanu** (Petru): 103.
- Mystirio sau Sacrament**, Tirgoviște 1651: 178.
- Năsturel** (Orest, Udriște sau Uriil): 107, 109, 122, 130, 131, 133, 151, 158.
- Neagoe**, — v. Basarab.
- Nectarie**, Patriarch al Ierusalimului: 213. — Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα ἀντιρρήσις, Iași 1682: 251; 254, 323, 382, 465, 503, 504.
- Niceta** de la Iconium: 302.
- Nicolae**, doctorul filosof: 463.
 — tipograf: 239, 262.
- Nicolaovici** (Gheorghe, tipograf): 541.

Nilles : 480.
 Nilos, falsul monach : 302.
 Notara, — v. Chrysant.
 Nucet (Mănăstirea) : 463.

Octoih : Macarie, (Tirgoviște) 1510, 9. — 1535, 21. — Coresi, Partea I, 1574, 56. — Partea II, 1575, 60. — O. mic, 1578, 73. — Id. (1580), 81. — Dosofteiū, Iași (1683), 263, — Buzău 1700, 395. — Rîmnic 1706, 467. — Tirgoviște 1712, 485.

Odobescu (A.) : 7, 20.
 Ohrida : 105.
 Onisifor, Mitropolit al Kievului : 101.
 Oprea tipograf : 30.
 — — : 340.

Orăștie : 93, 97.
Orînduiala slujbei s-lor Constantin și Elena, Snagov 1696 : 341.
 Ὁρθόδοξος ὁμολογία τῆς πίστεως, Snagov 1699 : 378.

Pachymeres (Gheorghe) : 206.
 Pădure (Dimitrie, tipograf) : 337, 338.
 Paisie, Patriarch al Ierusalimului : 200, 503.
 — — al Constantinopolei : 465.

Paleologul (Ioan) : 303.
Palia, Orăștie 1582 : 93.
 Panaiot : 348, 379, 385.
Pănă pruncilor (Bélgrad) 1702 : 440.
 Paraschiva-cea-Nouă (Sf.) : 327, 362.
 Paravat (Iulian) : 317.
Parimiile, de Mitropolitul Dosofteiū, Iași 1683 : 263.

Partenie, Patriarch al Alexandriei : 262.
 — — al Constantinopolei : 119, 308, 311, 465, 535.

Patelarie (Atanasie) : 465.
 Pavel, tipograf : 245.
Penticostar, Buzău 1701 : 412, 538.

Peștișel Moisi, propovăduitorul Evangheliei în Lugoj : 95.

Petre, tipograf : 30.
 Petriceicu Vodă : 268.
 Petritzi (Ignatie) : 193.

Petru Alexievici (cel Mare), Impăratul Rusiei : 451.
 — Moghilă, — v. Moghilă.
 — Mușat : 265.
 — Rareș : 266.
 — Teodor, gravor : 203.
 — Vv. fiul lui Radu Vv. al Țării-Românesci : 23, 25, 26.
 — Vv. fiul lui Mihnea Vv. : 266.

Philippide (Al.) : 23.

Phytianu (Ieromonachul Ignatie) : 416, 422, 432.
 Picot (Emile) : 9, 21, 29, 101, 423, 487.
 Pictor (M. Philippus) : 22.
 Pigas (Meletie, Patriarch al Alexandriei) : 298, 372, 382.

Pilde filosofesti, Tirgoviște 1713 : 487.

Pilutio (Vito) : 216.
 Pithagora : 317.
 Pitiș (B.) : 275.
 Plato : 317.

Plutarch : Paralele grecesci și romane, traduse în grecescă modernă de Const. Brâncoveanu fiul, București 1704 : 460.

Pobrata (Mănăstirea) : 266.
Pogribania preoților, Tirgoviște 1650 : 175.
 Pojon : 532.

Popp (Vasilie) : 107, 150, 275, 296, 347.
 Porfirie, fost Patriarch al Niceei : 314.
 Porphyrites (Ioannakes) : 312.

Poveste la 40 de mucenici, Bélgrad 1689 : 296.

Pravila, Govora 1642 : 108, 535.
Pravila cea mare, — v. Indreptarea legii.
Pravile împărătesci, — v. Carte românească.
Pravoslavnică mărturisire, Buzău 1691 : 321.

Preda, tipograf, — v. Stancevici.

Proca sau Procop, tipograf, — v. Stanciovici.

Προσκωντάριον τοῦ Ἀγίου Ὁρους τοῦ Ἀθῶνος, Snagov 1701 : 422.
 — τοῦ Ἀγίου Ὁρους Σινᾶ, Tirgoviște 1710 : 481.

Psaltire : românească (Coresi) 1568 : 52. — Id. Coresi, Brașov 1570 : 54. — Slavonescă (1574) : 526. — Slav. (1576) : 529. — Slavo-rom. Coresi, 1577 : 63. — Slavonescă 1577 : 68. — Id. (1580) : 81. — Id. sec. XVI : 102. — Id. Govora 1637 : 104, 532. — Id. id. 1638 : 106, 532. — Id. Câmpulung 1650 : 177. — Rom. Bélgrad 1651 : 184. — Id. în versuri, Dosofteiū, Unieș 1673 : 209. — Slav. și rom. Dosofteiū, Iași 1680 : 126. — Rom. București 1694 : 335. — Grecescă, Snagov 1700 : 409. — Rom. Buzău 1701 : 414. — Id. id. 1703 : 509. — Arabă, Alep 1706 : 469.

Ptolemeu : 367.

Racoviță (Michail Vv.) : 505.

Rácz István „Kisfaludi, odorbirăul Bělgradului” : 375.

Radovici (Gheorghe, tipograf) : 390, 392, 485-487, 492, 494, 550, 551.

Radu Vv. al Țării-Românesci (cel Mare) : 1, 6.
 — al Moldovei : 267.
 — v. Greceanu și Stoicovici.

Rákóczy Gheorghe : 107, 115, 165, 166, 184, 206.

- Râmnic: 462, 463, 467-469, 478, 541.
Rânduiala diaconstvelor, Bělgrad 1687: 280, 538.
 Raț, — v. Răcz.
Răspunsurile Mitropolitului Varlaam la Catechismul calvinesc (1645): 150.
 Reyherth (J.): 23.
 Roma: 216.
 Roman Vv. Mold.: 265.
 Rus (L.): 376.
 Ruxandra, Dómna lui Alexandru Lăpușneanu: 266.
- Ș**afarik: 20, 29, 68, 81, 103.
 Sâmbăta-mare, — v. Tyrnavia.
Șapte taine, Iași 1644: 147.
 Sarachin (Constantin, paharnicul): 393, 394.
 — Gheorghe doctorul, Criteanul: 393, 394.
 Sas Vodă: 265.
 Sava, Mitropolitul Sucevei: 354.
 — de la Hilandar: 159.
 Saz-Sebeș, — v. Sebeșul săsesc.
 Sbiera: 52, 262, 347.
Sbornic slav: Coresi 1568-69: 53. — Coresi, Sas-Sebeș 1580: 81.
 Schefer: 476.
 Schuchardt (H.): 483.
Scutul catichizmușului, Bělgrad 1656: 207, 537.
 Sebeșul săsesc: 81, 84, 269.
 Șerban, fiul Diaconului Coresi: 93, 97, 100.
 — v. Cantacuzino, Constantin Șerban și Greceanu.
 Serafim, Mitropolit al Țării-Românești: 67, 88, 91.
 Sergiu (Martirul): 277.
 Săulescu (G.): 52, 53.
 Sevastos Trapezuntiul, — v. Kyminitul.
 Sibii: 22, 339, 480.
Scriul de aur, Sas Sebeș 1683: 269.
 Sigismund I, regele Poloniei: 1.
 Silași (Gg.): 151.
 Silvestru, ieromonach: 120.
 — marele ecleziarh: 464.
 — v. Taha.
 Simeon, Archiepiscopul Tesalonicului, *Κατὰ ἀλπεσιων*, Iași 1683: 273.
 — gravor: 470.
 — Ștefan, Mitropolitul Bělgradului: 169, 188.
 — tipograf: 212.
 Sinai (Muntele): 481.
 Șincai: 150, 151, 206.
Sinopsis, Iași 1714: 494.
 Sircu (P. A.): 513.
- Slatina (Mănăstirea): 266.
Slujba Adormirei Născătoarei, Rimnic 1706: 467.
Slujebnic slavonesc, Tirgoviște 1646: 158.
 Snagov: 341, 343, 347, 349-351, 370, 378, 390, 393, 409, 416, 422, 423, 528, 538.
 Sofronie: 343.
 Solca: 267.
 Spandonis: 300.
 Stancevič (Preda, tipograf): 123, 178.
 Stanclovič (Proca sau Procop, tipograf): 146, 158, 175.
 Stancul faurul, gravor: 225.
 Stavnitchi (Vasilie) tipograf: 225.
 Ștefan-cel-Mare: 7, 265.
 — cel-Tinăr: 266.
 — din Ohrida (Ieromonachul): 106, 113, 135.
 — Episcop de Buzeu: 122, 145.
 — fiul lui Duca Vv.: 244.
 — ginerile lui Duca Vv.: 268.
 — Mitropolitul Ungrovlachiei: 174, 175, 177-179, 190, 192, 193, 203-205.
 — Petru Vv. Mold.: 209, 210, 245.
 — Tonșa: 267.
 — Vasilie Vv. Mold.: 245.
 — Vv. Mold. (fratele lui Ilie, Rareș): 265.
 — v. Javorskij.
- Ștefaniță Vv., fiul lui Vasilie Lupu: 266, 267.
 Ștefanovič. — v. Iștvanovič.
 Stoianovič (Ljubomir): 514.
 Stoicovič (Radu, tipograf): 158.
 Strabo: 290.
 Sturdza (D. A.): 214.
 Suceava: 150.
 Syrigos (Meletie): 301, 308, 311, 314, 319, 384.
 Szunyogh (P. Franciscus): 339. — Catechism, Sibii 1709: 480.
- T**aha (Silvestru, egumenul Govorei): 106, 535.
Tălcuirea liturghiei, tradusă de Ieremia Căcavela, Iași 1697: 344.
Tălcul evangheliilor, Coresi, Brașov 1564: 51, 516.
Tărnosanie, Tirgoviște 1652: 204.
 Teodor (Petru, gravor): 203.
 Teodosie, Mitropolit al Ungrovlachiei: 231, 235, 246, 250, 258, 261, 281, 283, 315, 321, 328, 335, 341, 343, 348-351, 365, 367, 370, 377-379, 390, 393, 395, 402, 409-412, 414, 416, 422, 423, 433-435, 441, 442, 448, 454, 467, 478.
 Teofan, Patriarch al Ierusalimului: 383.
 — din Ierusalim: 307.

- Teofil, Mitropolit al Bălgradului: 340.
 — — al Ungrovlachiei: 105, 109, 112-114, 122, 128, 144, 145, 152, 534.
Testament (Noul), Bălgrad 1648: 165, 448.
 Thales: 359, 364.
 Tiflis: 483, 543.
 Timoteu Alexandrovici: 103.
 Tirgoviște: 1, 9, 23, 29, 30, 31, 45, 91, 158, 171, 175, 178, 190, 204, 481, 482, 485-487, 489, 492, 495, 500, 511, 514, 515, 548-551.
 Tudosca, Doamna lui Vasilie Lupu: 267.
 Toma, tipograf: 340.
 Τόμος ἀγάπης κατὰ Λατίνων, Iași 1698: 369.
 — καταλλαγῆς, Iași 1692-94: 338.
 — χαρὰς, Rîmnic 1705: 463.
 Tordașu Mihaiu: 95.
 Trei-Ierarchi (Mănăstirea): 119, 137, 141.
Triod: (1550), 31, 516. — Coresi, 1578, 68. — Tirgoviște, 1649: 171. — Id. 175. — Buzău 1697, 347. — Buzău 1700: 402.
 Tudor diac: 45, 47, 48.
 — Dumitrovici: 147.
 Tyrnavia, în Ungaria: 339.
 Tzemiskes (Ioan): 302.
- U**driște, — v. Năsturel.
 Ulfița, Episcopul Goților: 290.
 Undolski: 106.
 Unieș: 209, 215.
 Uriil, — v. Năsturel.
 Ursul, tipograf și gravor: 239, 245, 433, 454.
- V**arlaam, Arapul, egumenul Dealului: 146.
 — Mitropolitul Bălgradului: 279, 280, 292, 537.
 — — Moldovei: 107, 137, 139, 150.
- Varlaam, Mitropolitul Ungrovlachiei (1545): 35, 513.
 — — Ungrovlachiei (1678): 217, 218, 222.
 Vasilie, căpetenia Bogomililor: 302.
 — Impăratul: 318.
 — Lupul, Domnul Moldovei: 137, 139-141, 147, 156, 157, 254, 267, 301, 308, 311-314, 384, 536.
 — Macedoneanul, Κεφάλαια παραινετικά, București 1691: 324.
 — v. Stavnițchi.
Viața și petriaceria svinților de Mitropolitul Dosoftei, Iași 1681-86: 240.
 Vidali (Ieromonachul Galaction): 348.
 Viena: 464.
 Vinț, — v. Ioan (Popa din).
 Vlad Vv. (1510): 9.
 Vladislau, regele Ungariei: 1.
 Vlastaris (Matei): 338.
 Vukovici (Bojidar): 29, 30, 83, 101.
- W**akhthang IV, guvernatorul Georgiei: 483, 484, 543.
 Wurmloch (Adalbertus): 22.
- X**enopol (A. D.): 103.
- Z**acan Efrem, dascăl în Sebeș: 95.
 Zaviras (Gheorghe): 337.
 Zigaden (Eftimie monachul): 302. — Πανοπλία δογματική, Tirgoviște 1710: 482, 483.
 Zografos (Mănăstirea): 105.
 Zonara (Ioan): 318.

TABLA CUPRINSULUI

	<u>Pagina</u>
Prefață	
1508—1588	1
1635—1656	103
1673—1716	209
Adause și îndreptări	513
Cărțile descrise în tomul I.	553
Pagine, gravuri și ornamente reproduse în facsimile	558
Indice alfabetic.	563